

Sinceritatea unui
Președinte:
George W. Bush vorbește
despre el însuși, despre
războiul din Irak, criza
financiară și despre
alte momente-cheie din
timpul mandatelor sale.

MOMENTE DE DECIZIE

George W.
Bush

REALITY **SHOCK**

Table of Contents

[Cover Page](#)

[Momente de decizie](#)

[INTRODUCERE](#)

[1. GATA CU BĂUTURA!](#)

[2. ÎN CAMPANIE ELECTORALĂ](#)

[3. ECHIPA](#)

[4. CELULELE STEM](#)

[5. ZIUA DE FOC](#)

[6. PE PICIOR DE RĂZBOI](#)

[7. AFGANISTAN](#)

[8. IRAK](#)

[9. LA CONDUCERE](#)

[10. KATRINA](#)

[11. EFECTUL LAZĂR](#)

[12. CONTRAOFENSIVA](#)

[13. AGENDA PENTRU LIBERTATE](#)

[14. CRIZA FINANCIARĂ](#)

[EPILOG](#)

[MULȚUMIRI](#)

[INDICE](#)

George W. Bush

Momente de decizie

**Traducere din engleză de
Luminița Cioroianu și
Smaranda Nistor**

**Pandora M
2012**

Pentru iubirile vieții mele:
Laura, Barbara și Jenna

INTRODUCERE

În ultimul an al președinției mele, am început să mă gândesc serios să-mi scriu memoriile. La recomandarea lui Karl Rove, m-am consultat cu o mulțime de distinși istorici. Toți, fără excepție, mi-au spus că aveam obligația să scriu. Considerau că este important să-mi exprim punctul de vedere asupra perioadei cât am fost președinte, cu propriile mele cuvinte.

— Ați văzut filmul Apollo 13? m-a întrebat istoricul Jay Winik. Toată lumea știe că astronauții reușesc până la urmă să ajungă acasă, dar tot stăm cu sufletul la gură întrebându-ne cum vor reuși s-o facă.

Majoritatea istoricilor mi-au sugerat să citesc Memoriile președintelui Ulysses S. Grant, ceea ce am și făcut. Cartea îi exprimă perfect personalitatea. Folosind diverse întâmplări, el reînvie propria experiență din timpul Războiului de Secesiune. Am înțeles de ce opera lui a supraviețuit.

Asemenea lui Grant, am decis să nu fac o relatare exhaustivă a vieții mele sau a perioadei în care am fost președinte. Am spus, în schimb, povestea perioadei cât am stat la Casa Albă, concentrându-mă pe aspectul cel mai important al activității de acolo: luarea deciziilor. Fiecare capitol se construiește în jurul unei decizii majore sau al unei serii de decizii conexe. Prin urmare, cartea se structurează tematic, nu într-o ordine cronologică, de zi cu zi. Nu am abordat toate problemele importante din dosarele care au ajuns la un moment dat pe biroul meu. Mulți membri devotați ai cabinetului și personalului meu sunt menționați în treacăt, alții, chiar deloc. Le prețuiesc eforturile și le voi fi mereu recunoscător pentru contribuția lor.

Când am scris această carte, am avut în vedere două lucruri. În primul rând, am sperat să zugrăvesc imaginea a ceea ce a însemnat să fiu președinte timp de opt ani consecutiv. Cred că e nevoie să treacă mai multe decenii până să se ajungă la niște concluzii definitive cu privire la președinția mea — sau la președinția oricui. Odată cu trecerea timpului, pasiunile se mai domolesc, rezultatele se clarifică și specialiștii pot să compare diverse abordări. Sper că memoriile mele vor fi un document de referință pentru oricine va dori să studieze această perioadă din istoria Americii.

În al doilea rând, am scris această carte pentru a le oferi cititorilor o imagine asupra procesului decizional într-un mediu complex. Majoritatea deciziilor care ajung pe biroul președintelui sunt dificile și sunt însoțite de argumente solide pro și contra. Pe parcursul cărții, voi descrie opțiunile pe care le-am cântărit și principiile pe care le-am urmat. Sper că, astfel, veți înțelege mai bine motivele ce au stat la baza deciziilor mele și poate că asta chiar vă va ajuta în propriile voastre alegeri.

Momente de decizie se bazează, înainte de toate, pe amintirile mele. Cu sprijinul documentariștilor, mi-am bazat relatările pe documente oficiale, însemnări din acea perioadă, întrevederi personale, articole din presă și alte surse, dintre care unele rămân confidențiale. Au fost însă momente când am fost nevoit să mă bizui doar pe propria memorie. Eventualele inadvertențe din această carte mi le asum.

În paginile ce urmează, m-am străduit să descriu cât mai bine deciziile pe care le-am luat: cele bune, cele proaste și cele pe care le-aș schimba, dacă aș avea ocazia s-o fac. Doar că, atunci când ești președinte, nu mai există o a doua șansă. Trebuie să faci ceea ce crezi că este bine și să accepți consecințele. Asta am încercat și eu să fac în fiecare zi din cei opt ani petrecuți la Casa Albă. Să-mi servesc țara în calitate de președinte a fost cea mai mare onoare pentru mine și vă mulțumesc că îmi acordați șansa de a vă împărtăși povestea mea.

CAPITOLUL 1

GATA CU BĂUTURA!

A fost o simplă întrebare.

— Îți amintești care a fost ultima zi când n-ai băut alcool? m-a întrebat Laura pe tonul ei calm și liniștit. Nu era amenințătoare și nici cicălitoare. Aștepta un răspuns. Soția mea este genul de persoană care întotdeauna așteaptă momentul potrivit. Cum era acesta.

— Sigur că da, am răspuns indignat. Apoi m-am gândit la săptămâna care tocmai se încheiase. Luni seara, băusem câteva beri cu băieții. Marți, după cină, îmi preparasem digestivul preferat: B&B, Benedictine cu coniac. Miercuri, după ce le dusesem la culcare pe Barbara și pe Jenna, băusem unu sau două pahare de burbon și Sevens. Joi și vineri erau serile în care beam bere. Sâmbătă, Laura și cu mine ieșiserăm în oraș cu prietenii. Băusem martini înainte de cină, bere la cină și B&B după aceea. Oho, prima săptămână era deja pierdută.

Am scormonit în minte încercând să-mi amintesc măcar o zi din ultimele săptămâni în care nu băusem deloc, apoi din ultima lună, apoi din și mai multe luni. Nu-mi aminteam niciuna. Băutura devenise un obicei.

Sunt o persoană cu obiceiuri înveterate. Am fumat țigări timp de nouă ani de zile, încă din facultate. M-am lăsat de fumat prizând tutun, apoi m-am lăsat de asta mestecând tutun. Până la urmă am ajuns la trabuc.

O vreme am încercat să mai reduc băutura. Nu eram nici pe departe asemenea bețivilor pe care îi cunoșteam din orașul meu natal, Midland, Texas. Nu obișnuiam să beau în timpul zilei sau la serviciu. Eram într-o formă bună și făceam jogging aproape în fiecare după-amiază, un alt obicei de-al meu.

Cu timpul, mi-am dat seama că alergam nu doar ca să-mi păstrez condiția fizică, ci și ca să-mi purific organismul. Întrebarea simplă a Laurei m-a făcut să-mi pun eu însumi alte întrebări, încă și mai grele. Voiam să rămân acasă cu fetele noastre sau să ies în oraș ca să beau? Preferam să citesc în pat alături de Laura sau să beau burbon de unul singur, după ce familia s-a dus la culcare? Puteam să mă apropii mai mult de cel Atotputernic sau alcoolul era pe cale să devină dumnezeul meu? Știam răspunsurile, dar era greu să-mi adun voința pentru a face o schimbare.

În 1986, eu și Laura am împlinit patruzeci de ani. La fel și prietenii noștri apropiați, Don și Susie Evans. Ne-am hotărât să sărbătorim împreună la Broadmoor, în Colorado Springs. I-am invitat pe prietenii

noștri din copilărie, Joe și Jan O'Neill, pe fratele meu Neil și încă o prietenă din Midland, Penny Sawyer.

Petrecerea a avut loc sâmbătă seară. Am dat o masă copioasă, asortată cu multe sticle de vin Silver Oak, de șaizeci de dolari bucata. S-au ținut multe toasturi — în sănătatea noastră, a copiilor și a bonelor în grija cărora aceștia rămăseseră acasă. Am devenit din ce în ce mai gălăgioși, povestind iar și iar aceleași întâmplări. La un moment dat, eu și Don ne-am zis că suntem atât de simpatici, că poate ar trebui să facem un tur și pe la celelalte mese. Am stat până la ora închiderii, am achitat la bar o notă de plată colosală, apoi ne-am dus la culcare.

A doua zi dimineață, m-am trezit cu o mahmureală înfiorătoare. Când am ieșit să-mi fac tura zilnică de alergare în aer liber, nici nu-mi aminteam ce se întâmplase cu o seară înainte. Abia pe la jumătatea cursei a început să mi se limpezească mintea. Am început să mă gândesc la turbulențele din viața mea. De luni de zile îl rugam pe Dumnezeu să-mi arate calea spre a îndeplini voia Lui. Lecturile din Sfânta Scriptură îmi clarificaseră natura ispitei și faptul real că dragostea pentru plăcerile lumești putea înlocui dragostea de Dumnezeu. Alcoolul nu era singura mea problemă: mai era și egoismul. Băutura mă făcea să uit de ceilalți, mai ales de familie. Le iubeam prea mult pe Laura și pe fete pentru a lăsa lucrurile pe acest făgaș. Credința mi-a arătat calea. Știam că puteam conta pe bunăvoința lui Dumnezeu pentru a mă ajuta să mă schimb. Nu avea să fie ușor, dar, la sfârșitul cursei de jogging, mă hotărâsem deja: gata cu băutura.

Când m-am întors la hotel, i-am spus Laurei că n-am să mai beau alcool niciodată. M-a privit de parcă eram amețit de aburii beției, apoi mi-a spus:

— Bine, George.

Știam ce gândește. Mai zisesem și altă dată că mă las de băut și nu se întâmplase nimic. Ce nu știa ea era că, de data asta, schimbarea se produsese înăuntrul meu — și lucrul ăsta avea să mă ajute să-mi schimb definitiv comportamentul.

Au trecut vreo cinci zile până când fermitatea deciziei mele a început să slăbească. Pe măsură ce mahmureala aceea mi se ștergea din memorie, tentația de a bea devenea tot mai puternică. Organismul meu tânjea după alcool. M-am rugat să am tăria de a lupta cu poftele mele. Alergam mai des și mai mult ca să mă disciplinez. Și mâncam foarte multă ciocolată. Simțeam nevoia de ceva dulce, iar ciocolata era o soluție la îndemână pentru a satisface această poftă. În același timp, exista un motiv în plus să alerg: să nu mă îngraș.

Laura m-a sprijinit enorm. Și-a dat seama că, într-adevăr, voiam să mă las. De câte ori aduceam vorba, ea mă îndemna să nu mă dau bătut. Uneori ziceam că am să mă apuc iar de băut, doar ca s-o aud pe ea încurajându-mă.

Mi-au fost de ajutor și prietenii, chiar dacă majoritatea nu se fereau să bea în prezența mea. La început mi-a fost greu să-i văd pe alții cum savurează un cocktail sau o bere. Dar faptul că eram singurul care nu consuma băutură m-a ajutat să-mi dau seama cât de penibil trebuie să fi fost când eram băut. Pe măsură ce trecea timpul, simțeam că devin tot mai puternic. Să nu beau alcool a devenit un obicei în sine — unul pe care eram bucuros să-l respect.

Renunțarea la băutură a fost una dintre cele mai grele decizii din viața mea. Fără ea, niciuna dintre cele care vor urma în această carte nu ar fi fost posibilă. Pe de altă parte, fără experiența primilor patruzeci de ani din viața mea nu ar fi fost posibil să renunț la băutură. O bună parte din caracterul meu și multe dintre convingerile mele s-au conturat în decursul acelor patruzeci de ani. Drumul pe care l-am parcurs mi-a adus și provocări, și lupte, și înfrângeri. El dovedește puterea dragostei, tăria credinței și faptul că oamenii se pot schimba. Dar, înainte de toate, a fost o experiență interesantă.

Sunt primul fiu al lui George și al Barbarei Bush. Tatăl meu a purtat uniforma militară în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, s-a căsătorit cu aleasa inimii lui îndată ce s-a întors acasă și curând și-a întemeiat o familie. Aceasta era povestea obișnuită a multor cupluri tinere din generația lor. Și totuși George H.W. Bush a avut întotdeauna ceva extraordinar.

Când s-a petrecut atacul de la Pearl Harbor, tata era absolvent de liceu. Tocmai fusese admis la Yale. Însă el s-a înrolat în forțele navale în ziua când a împlinit optsprezece ani și a devenit cel mai tânăr pilot al momentului. Înainte să se îmbarce pentru a pleca în Pacific, s-a îndrăgostit de o fată frumoasă pe nume Barbara Pierce. Foarte curând i-a anunțat pe prietenii săi că se va însura cu ea. Pentru a-și dovedi dragostea, i-a scris numele cu vopsea pe fuselajul avionului.

Într-o dimineață de septembrie din 1944, tata se afla într-o misiune de zbor deasupra unei insule ocupate de japonezi, Chichi-Jima. Avionul

său, un TBM Avenger, a fost lovit de inamic, dar el și-a continuat zborul — deși intrase în picaj cu 320 de kilometri pe oră — până ce a lansat bombe și a atins ținta. Le-a strigat camarazilor lui de zbor să se salveze sărind cu parașuta, apoi a sărit și el. Văzându-se singur în Pacificul de Sud, a înotat până la mica plută de cauciuc care mai înainte fusese perna scaunului său din avion. După ce a fost recuperat de un submarin, tatei i s-a spus că poate să plece acasă. Dar el s-a întors la escadronul său. A fost demobilizat chiar înainte de Crăciun, iar pe 6 ianuarie 1945 s-a căsătorit cu mama la biserica familiei ei din Rye, statul New York.

După război, mama și tata s-au mutat în New Haven, pentru ca tata să poată merge la Yale. Era un bun sportiv — apărător la baza întâi și căpitanul echipei de baseball. Mama venea să asiste la aproape toate meciurile, chiar și în primăvara anului 1946, când era însărcinată cu mine. Din fericire pentru ea, stadionul avea un scaun dublu în spatele bazei-casă, destinat inițial fostului profesor de drept William Howard Taft.

Tata a fost un student strălucit și a fost acceptat în confreria Phi Beta Kappa după doar doi ani și jumătate. La absolvire am participat și eu, stând în brațele mamei și moțând pe aproape toată durata ceremoniei. N-avea să fie singura dată când adormeam în timpul unei conferințe la Yale.

Peste ani, milioane de americani aveau să afle povestea tatei. Dar eu o știam pe de rost încă de la început. Una dintre primele mele amintiri este când stăteam pe podea și mă uitam împreună cu mama prin albume. Ea îmi arăta fotografii cu tata la antrenamentele de zbor de la Corpus Christi, tabele cu performanțele lui la meciurile din campionatele interuniversitare și o fotografie celebră în care apărea el împreună cu Babe Ruth¹ pe post de lansator pe stadionul din Yale. Mă uitam îndelung la fotografiile de la nunta lor: la ofițerul din forțele navale și tânăra lui mireasă care zâmbea. Piesa mea preferată din albumul cu amintiri era o bucată de cauciuc din pluta care i-a salvat tatei viața în Pacific. Mereu îl băteam la cap să-mi povestească întâmplări din timpul războiului. El refuza să se laude, dar mama, nu. Îl adora și eu îl adoram la rândul meu. Când am crescut, au fost și alții pe care i-am privit cu admirație, dar adevărul este că niciodată n-a fost nevoie să caut modele în altă parte. Eram fiul lui George Bush.

Când tata a absolvit facultatea în 1948, mulți au crezut că se va orienta spre Wall Street. La urma urmei, tatăl lui era partener la o renumită societate de investiții. Dar tata voia să reușească pe cont propriu. Așa că el împreună cu mama și-au încărcat toate lucrurile în mașină, un Studebaker roșu, și s-au mutat în vest. Întotdeauna i-am admirat pentru riscul asumat și întotdeauna am fost recunoscător pentru locul în care s-au stabilit. Unul dintre cele mai minunate lucruri primite moștenire este că am crescut în vestul Texasului.

Mi-am petrecut primul an în orașul muncitoresc Odessa, unde erau puține străzi asfaltate și frecvente furtuni de nisip. Locuiam într-un apartament micuț și împărțeam baia cu una, poate chiar două prostituate — depinde pe cine întrebi. Tata era un simplu lucrător într-o companie de servicii petroliere. Printre îndatoririle lui era să măture prin depozite și să vopsească pompele de petrol. Odată, un coleg de-ai lui, muncitor și el, l-a întrebat dacă a făcut vreo facultate. Tata a răspuns că da, fusese la Yale. Omul a tăcut o clipă, apoi a răspuns: „N-am auzit niciodată de aceasta”.

După o scurtă perioadă de ședere în California, ne-am mutat înapoi în vestul Texasului, în 1950. Ne-am stabilit în Midland, locul care îmi vine în minte când mă gândesc la copilărie. Midland era situat la treizeci de kilometri est de Odessa. Acolo nu creșteau copaci. Pământul era neted, arid și prăfuit. Dedesubt se întindea o mare de petrol.

Midland era capitala Bazinului Permian, care dădea aproximativ 20% din producția de petrol a Americii în anii '50. Orașul avea un spirit independent, antreprenorial. Concurența era acerbă, mai ales în domeniul afacerilor cu petrol. Dar mai exista acolo și un spirit comunitar. Oricine putea să reușească, oricine putea să eșueze. Părinții prietenilor mei aveau tot felul de ocupații. Unul era zugrav, unul era chirurg, altul turna ciment. În apropiere locuia un constructor de case, domnul Harold Welch. Abia peste un sfert de secol aveam să-l cunosc și s-o curtez pe simpatica lui fiică, Laura Lane.

Viața în Midland era simplă. Mă plimbam cu bicicleta împreună cu amicii mei Mike Proctor, Joe O'Neill și Robert McCleskey. Plecam în drumeții cu echipa de cercetași, iar eu mergeam din ușă în ușă să fac vânzări pentru fondul de caritate. Împreună cu prietenii mei jucam baseball ore în șir, lovind și aruncând mingea de la unii la alții până ce mă striga mama de peste gardul curții noastre să vin seara la masă. Eram nebun de fericire când ieșea și tata să joace cu noi. Era renumit că putea să prindă mingile din spate, truc pe care îl învățase la facultate. Eu și prietenii mei încercam să-l imităm. În final, nu ne alegeam decât cu o mulțime de vânătăi pe umeri.

Când aveam unsprezece ani, am trăit unul dintre momentele de maximă mândrie din viața mea de copil. Mă jucam cu tata în curtea casei, exersând prinderea mingii. El îmi arunca mingea cu putere, iar eu o prindeam cu mânușa.

— Fiule, ai reușit, a zis el zâmbind. Pot s-o arunc cât vreau de tare.

Au fost niște ani liniștiți, fără griji. „Idilici” ar fi cuvântul pe care l-aș folosi acum. În serile de vineri mergeam la meciurile echipei Bulldogs a liceului din Midland. Duminică dimineața ne duceam la biserică. Nimeni nu încuia ușa casei pe vremea aceea. Mulți ani mai târziu, când aveam să vorbesc despre Visul american, la Midland mă gândeam.

Acest trai fericit a fost întrerupt de un necaz crunt. În primăvara anului 1953, sora mea, Robin, în vârstă de numai trei ani, a fost diagnosticată cu leucemie, o formă de cancer care pe vremea aceea era practic incurabilă. Părinții mei au internat-o la spitalul Memorial Sloan-Kettering din New York. Sperau într-o minune. Știau, de asemenea, că specialiștii vor avea multe de învățat din studiul cazului ei.

Mama a stat luni întregi la căpătâiul lui Robin. Tata făcea naveta între Texas și Coasta de Est. Eu rămăsesem la prietenii părinților mei. Când era acasă, tata se trezea foarte devreme ca să se ducă la muncă. Mai târziu am aflat că, de fapt, în fiecare dimineață la șase și jumătate, se ducea la biserică să se roage pentru Robin.

Părinții mei nu știau cum să-mi spună că surioara mea era pe moarte. Ziceau doar că a rămas acolo pentru că era bolnavă. Într-o zi, învățătoarea mea de la școala elementară Sam Houston din Midland ne-a rugat pe mine și pe un alt coleg de clasă să ducem un gramofon într-o altă clădire a școlii. Cum ne chinuiam noi să cărăm măgăoaia aceea de aparat, am fost surprins să-i văd pe-ai mei, care tocmai veniseră cu mașina, un Oldsmobile de culoare verde-aprins. Puteam să jur că am zărit pe geam capul lui Robin, cu părul ei blond și ondulat. Am rupt-o la fugă spre mașină. Mama m-a îmbrățișat strâns. M-am uitat la locul din spate. Robin nu era acolo.

— A murit, a șoptit mama.

Pe drumul scurt spre casă, i-am văzut pe părinții mei plângând pentru prima dată în viața mea.

Moartea lui Robin m-a întristat și pe mine, atât cât ea poate să-l întristeze pe un copil de numai șapte ani. Eram trist că pierdusem o soră și un viitor tovarăș de joacă. Eram trist pentru că îi vedeam pe părinții mei cât suferă. Dar abia peste mulți ani aveam să înțeleg

diferența dintre tristețea mea și durerea copleșitoare pe care o simțeau părinții mei după pierderea fiicei lor.

După moartea lui Robin, eu și mama am devenit din ce în ce mai apropiați. Tata era plecat mai mereu în interes de serviciu, iar eu îmi petreceam aproape tot timpul cu ea, copleșind-o cu afecțiunea mea și încercând s-o înveslesc cu glumele mele. Într-o zi, ea l-a auzit pe Mike Proctor bătând la ușa noastră și întrebând dacă pot să ies pe-afară să ne jucăm.

— Nu, i-am răspuns eu. Trebuie să stau cu mama.

Un timp după moartea lui Robin, m-am simțit de parcă aș fi fost singur la părinți. Fratele meu Jeb, cu șapte ani mai mic decât mine, era doar un tânăr. Ceii doi frați mai mici, Neil și Marvin, și sora mea, Doro, au venit pe lume mai târziu. Chiar și atunci când am crescut, mama a continuat să joace un rol important în viața mea. Ea era șefa echipei de cercetași și ne ducea cu mașina la peșterile Carlsbad, unde ne plimbam strecurându-ne printre stalactite și stalagmite. Ținea scorul la fiecare meci din Liga Mică. Ea m-a dus la cel mai apropiat medic ortodont din Big Spring și, în mașină, încerca să mă învețe limba franceză. Parcă văd cum mergeam cu mașina prin deșert și eu repetam „Ferre la bouche... ouvre la fenêtre”². Atunci să mă fi văzut Jacques Chirac.

Cu timpul, am început să împrumut foarte mult din personalitatea mamei. Avem același simț al umorului. Ne place să tachinăm ca să ne arătăm afecțiunea și uneori ca să marcăm o idee. Amândoi ne aprindem repede la mânia. Amândoi putem fi foarte direcți, motiv pentru care avem necazuri câteodată. Când am candidat la funcția de guvernator al statului Texas, am declarat că moștenesc ochii tatălui meu și gura mamei mele. Am spus-o ca să-i fac pe oameni să râdă, dar era adevărat.

Când ești fiul lui George și al Barbarei Bush, așteptările sunt mari, dar nu așa cum mulți și-au imaginat mai târziu. Părinții mei nu și-au proiectat propriile lor visuri asupra mea. Dacă au sperat să devin un mare lansator la baseball, politician sau artist (nicio șansă), nu mi-au spus niciodată. În concepția lor, un părinte trebuie să-ți ofere dragoste și să te încurajeze să-ți găsești propriul drum în viață.

În schimb, au stabilit niște reguli de comportament, pe care, uneori, eu le încălcam. Mama era cea care supraveghea respectarea lor. Putea să se enfurie rău de tot și, pentru că aveam același temperament, știam cum s-o scot din sărite. Dacă îi răspundeam obraznic, mă pedepsea aspru.

Dacă vorbeam porcos, după cum zicea ea, avea să-mi spele gura cu săpun. Și asta nu s-a întâmplat doar o dată. În general, nu doream s-o provoc. Eram un băiat zvăpăiat care încerca să-și găsească propriul drum în viață, așa cum ea încerca să-l găsească pe-al ei ca părinte. Când spun că eu sunt de vină pentru părul ei alb, o spun pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

Când am crescut mai mare, am început să-mi dau seama că dragostea părinților mei era necondiționată. Știu, pentru că am verificat lucrul ăsta. Am bușit mașina de două ori când aveam paisprezece ani, vârsta legală pentru obținerea carnetului de șofer pe vremea aceea. Părinții mei au continuat să mă iubească. Am împrumutat mașina tatei, am băgat din greșeală în marșarier și i-am rupt portiera. Am turnat vodcă în acvariu și am omorât peștișorul auriu al surorii mele, Doro. Uneori eram nesuferit, dificil și nechibzuit. Cu toate astea, părinții mei au continuat să mă iubească.

În cele din urmă, dragostea lor plină de răbdare m-a influențat și pe mine. Când știi că ești iubit necondiționat, nu mai are niciun rost să te răzvrătești și nu mai trebuie să-ți fie teamă când dai greș. Eram liber să-mi urmez instinctele, să mă bucur de viață și să-mi iubesc părinții la fel de mult cum mă iubeau și ei.

Într-o zi, la scurt timp după ce am învățat să conduc mașina și când tata era plecat într-o călătorie de afaceri, mama m-a chemat în camera ei. Avea o voce gravă. Mi-a zis s-o duc imediat cu mașina la spital. Am întrebat-o ce s-a întâmplat. A zis c-o să-mi spună în mașină.

Când am ieșit de pe aleea din fața casei, mi-a zis să conduc cu grijă și să evit denivelările. Apoi mi-a spus că tocmai pierduse sarcina. Am fost surprins. Era un subiect pe care nu mă așteptam să-l discut cu mama. Și nici nu m-am așteptat să văd și rămășițele fătului pe care le pusese într-un borcan ca să le ducă la spital. Îmi amintesc că mi-am zis în sinea mea: S-a dus o viață de om, un frățior sau o surioară.

Mama a fost internată în spital și dusă în sala de consultații. Eu m-am învârtit de colo-colo pe hol, încercând să mă liniștesc. După ce am trecut de câteva ori pe lângă o femeie mai în vârstă, aceasta mi-a spus:

— Stai liniștit, draguță, soția ta va fi bine.

Când mi s-a permis să intru în salonul mamei, doctorul m-a informat că se va face bine, dar că trebuia să rămână acolo peste noapte. I-am povestit mamei ce-mi zisese femeia aceea pe hol. A râs cu râsul acela al ei puternic și minunat, iar eu am plecat acasă simțindu-mă mult mai bine.

A doua zi m-am dus din nou la spital ca s-o iau acasă. Mi-a mulțumit pentru faptul că eram atât de grijuliu și de responsabil. Apoi mi-a cerut să nu spun nimănui despre sarcina pierdută, care, după părerea ei, era o chestiune de familie. I-am respectat dorința până în clipa în care i-am cerut permisiunea să povestesc întâmplarea în această carte. Ce-am făcut pentru mama în ziua aceea nu era cine știe ce, dar pentru mine a însemnat mult. A fost un lucru care a întărit și mai mult legătura specială dintre noi.

În timp ce eu îmi petreceam copilăria în Texas, ceilalți membri ai familiei Bush trăiau într-o lume foarte diferită. Când aveam șase ani, am mers în vizită la părinții tatălui meu, în Greenwich, Connecticut. Am fost invitat să stau și eu la masă împreună cu adulții. A trebuit să port sacou și cravată, lucru pe care nu-l făceam niciodată în Midland decât la școala de duminică. Masa era aranjată elegant. Nu mai văzusem niciodată atâtea linguri, furculițe și cuțite, toate frumos rânduite. O femeie îmbrăcată în negru și cu un șorț alb m-a servit cu o porție de supă roșie care arăta ciudat și avea un strop de ceva alb la mijloc. Am gustat un pic. Avea un gust oribil. Curând toți se uitau la mine, așteptând să termin această delicatesă. Mama mă atenționase să mănânc tot fără să fac mofturi, dar uitase să-i spună bucătarului că ea mă crescuse cu unt de arahide și jeleu, nu cu borș.

Multe lucruri despre bunicii paterni le auzisem de la tata. Bunicul Prescott Bush era un munte de om — înalt de aproape un metru-nouăzeci, cu un râs zgomotos și o personalitate puternică. Era cunoscut în Greenwich ca un prosper om de afaceri, de o integritate fără cusur, și moderator de dezbateri în consiliul local. De asemenea, era un remarcabil jucător de golf, președinte al Asociației Americane de Golf, și odată obținuse un scor de 66 în cadrul campionatului US Open pentru seniori.

În 1950, Gampy — căci așa îi spuneam toți — a candidat pentru Senat. A pierdut la o diferență de doar o mie de voturi și atunci a jurat că nu vrea să mai audă de politică. Dar, doi ani mai târziu, republicanii din Connecticut l-au convins să încerce din nou. De data asta a câștigat.

Când aveam zece ani, m-am dus să-l vizitez pe Gampy la Washington. El și cu bunica m-au luat cu ei la o reuniune într-o casă din Georgetown. În timp ce mă învârteam și eu printre adulți, Gampy a venit și m-a apucat de braț.

— Georgie, a zis el, vreau să-ți prezint pe cineva.

M-a condus spre un bărbat uriaș, singurul din încăperea care era la fel de înalt ca el.

— Uite-l pe unul dintre alegătorii tăi, i-a zis Gampy.

O mână imensă a înșfăcat-o cu totul pe a mea.

— Mă bucur să te cunosc, a zis colegul lui Gampy, liderul majorității din Senat, Lyndon B. Johnson.

Bunicul putea fi foarte sever uneori. Era unul dintre aceia care considerau că „pe copii trebuie să-i privești, nu să-i asculți”, lucru absolut de neînțeles pentru un ticălos limbut ca mine. El îți administra imediat corecții, așa cum aveam să aflu pe pielea mea când m-a fugărit prin cameră pentru că îl trăsese de coadă pe câinele lui favorit. Pe vremea aceea, îmi era frică de el. Peste ani, mi-am dat seama că omul acesta cu statură impunătoare avea un suflet tare bun: mama mi-a povestit cum a încercat s-o consoleze, alegând un minunat loc de veci pentru Robin într-un cimitir din Greenwich. Când bunicul a murit în 1972, a fost îngropat lângă ea.

Tata l-a iubit și l-a respectat pe tatăl său, iar pe mama sa a adorat-o. Dorothy Walker Bush a fost o sfântă. Noi îi spuneam Ganny și a fost probabil cea mai blândă persoană pe care am cunoscut-o vreodată. Îmi amintesc cum mă învelea înainte de culcare când eram mic și cum mă mângâia pe spate în timp ce ne spuneam rugăciunile. Era modestă și ne învăța să nu fim lăudaroși. A trăit cât să-l vadă pe tata președinte și a murit la vârsta de nouăzeci și unu de ani, la câteva săptămâni după înfrângerea lui în 1992. Tata i-a fost alături în ultimele clipe. Ea l-a rugat să-i citească din Biblia pe care o ținea la căpătâi. Când a deschis-o, dinăuntru a căzut o legătură de hârtii vechi. Erau scrisorile pe care i le scrisese el cu ani în urmă. Le păstrase toată viața și dorea să le aibă alături până la capăt.

Părinții mamei locuiau în Rye, în statul New York. Mama ei, Pauline Robinson Pierce, a murit când eu aveam trei ani. S-a prăpădit într-un accident de mașină, atunci când bunicul Marvin, care era la volan, s-a aplecat ca să împiedice o cană de cafea fierbinte să se verse. Mașina a ieșit de pe șosea și s-a izbit de un zid de piatră. Sora mea mai mică a fost botezată cu numele bunicii în memoria acesteia.

Țineam foarte mult la tatăl mamei mele, Marvin Pierce, căruia i se spunea Monk. Excelase în patru sporturi diferite la Universitatea Miami, din Ohio, fapt pentru care câștase o aură mitică în ochii mei de copil. Era președintele corporației McCall's și rudă îndepărtată cu

președintele Franklin Pierce. Îmi amintesc că era un om blând, răbdător și modest.

Călătoriile mele în Est m-au învățat două lucruri importante: în primul rând, eram capabil să mă acomodez în orice mediu; în al doilea rând, îmi plăcea cu adevărat să locuiesc în Texas. Desigur, exista și un mare avantaj să locuiesc pe Coasta de Est: puteam să văd meciuri de baseball profesionist. Când aveam zece ani, bunul meu unchi Bucky, fratele mai mic al tatei, m-a luat cu el la un meci al echipei New York Giants pe stadionul Polo Grounds. Și-acum țin minte ziua când l-am văzut pe idolul meu, Willie Mays, jucând pe post de apărător exterior.

L-am revăzut pe Willie cincizeci de ani mai târziu, când a fost invitatul de onoare al unui meci pentru tineret pe Peluza de Sud a Casei Albe. Avea șaptezeci și cinci de ani, dar pentru mine rămăsese parcă tot Say Hey Kid³. În ziua aceea le-am spus tinerilor jucători:

— Am vrut să fiu un Willie Mays al generației mele, dar nu puteam să lovesc mingea cu efect. Așa că am ajuns președinte.

În 1959, familia mea a plecat din Midland și s-a mutat la 800 de kilometri distanță, în Houston. Tata era președintele executiv al unei companii de foraj marin și a considerat că e normal să fie mai aproape de platformele situate în Golful Mexic. Casa noastră se afla într-o regiune împădurită și cu vegetație luxuriantă, adesea lovită de furtuni cu ploi torențiale. Era exact opusul Midlandului, unde singurele furtuni de care aveai parte erau cele de nisip. Am fost supărat când ne-am mutat, dar Houston s-a dovedit a fi un oraș interesant. Am învățat să joc golf, mi-am făcut prieteni noi și am mers la o școală privată, care se chema Kinkaid. Pe vremea aceea, diferențele dintre Midland și Houston mi se păreau uriașe. Dar nu se comparau nici pe departe cu ce avea să urmeze.

Într-o zi, după ce am ieșit de la școală, mama mă aștepta la capătul aleii din fața casei noastre. Eram în clasa a șaptea și mamele — sau cel puțin nu a mea — nu obișnuiau să ne aștepte la coborârea din autobuz. Se vedea că era emoționată. Când am coborât din autobuz, mi-a spus:

— Felicitări, George, ai fost admis la Andover!

Pentru ea era o veste bună. Pentru mine, însă, nu prea.

În vara precedentă, tata mă luase cu el să-mi arate unde făcuse liceul: la Phillips Academy, în Andover, statul Massachusetts. Era cu totul altfel decât ceea ce văzusem eu până atunci. Căminele erau niște clădiri mari din cărămidă, aranjate în formă de careu. Ai fi zis că era o universitate. Mie îmi plăcea la Kinkaid, dar decizia fusese luată. Andover era o tradiție de familie și eu trebuia s-o urmez.

Prima mea provocare a fost să le explic prietenilor mei din Texas care era treaba cu Andover. Pe vremea aceea, majoritatea texanilor care plecau la liceu aveau probleme cu disciplina. Când i-am povestit unui prieten că urma să merg la o școală cu internat în Massachusetts, m-a întrebat doar atât:

— Bush, ce prostie ai mai făcut?

Când am ajuns la Andover în toamna anului 1961, m-am gândit că o fi știut el ce spune. Acolo trebuia să purtăm cravată la școală, la masă și la biserică, unde mergeam obligatoriu. În lunile de iarnă ziceai că suntem în Siberia. Ca texan ce eram, am identificat patru noi anotimpuri: zăpada înghețată, zăpada proaspătă, zăpada topită și zăpada gri. Acolo nu erau alte femei în afară de cele care lucrau la bibliotecă. Cu timpul, acestea au început să ni se pară niște staruri de cinema.

Școala a fost pentru mine o serioasă provocare academică. Să merg la Andover a fost cel mai greu lucru pe care l-am făcut până să candidez la președinție, aproape patruzeci de ani mai târziu. Eram sub nivelul celorlalți și a trebuit să muncesc pe brânci. În primul an, în cămin se dădea stingerea la ora zece și, de multe ori, noaptea stăteam să citesc la lumina care se strecura de pe hol pe sub ușă.

Cel mai mult am avut de furcă cu limba engleză. La una dintre primele mele teme, am scris despre tristețea provocată de pierderea surorii mele Robin. Mi-am zis să găsesc și eu un sinonim mai bun pentru lacrimi. La urma urmei, mă aflu pe Coasta de Est și trebuia să mă străduiesc să fiu mai rafinat. Așa că am scos dicționarul Roger Thesaurus, pe care mama mi-l strecurase în bagaj, și am scris „Lacerațiile⁴ îmi șiroiau pe obraji”.

Când mi s-a dat lucrarea înapoi, am văzut că primisem un mare zero pe ea. Am rămas înmărmurit și m-am simțit umilit. În Texas luasem întotdeauna numai note bune; acesta a fost primul meu eșec școlar. I-am sunat pe ai mei și le-am spus cât eram de nefericit. M-au încurajat să rămân. M-am decis să nu mă dau bătut. Nu eram omul care să renunțe așa ușor.

În plan social m-am adaptat mai repede decât în plan școlar. La Andover exista un mic grup de texani, printre care și un tip din Fort Worth, pe nume Clay Johnson. Vorbeam aceeași limbă și am devenit foarte buni prieteni. Curând mi-am lărgit cercul de cunoștințe. Pentru o persoană căreia îi plăcea viața socială, Andover era locul ideal.

Am descoperit că eram un organizator înnăscut. În ultimul an la Andover, m-am autoproclamat comisar al ligii de stickball⁵. Îmi ziceam Tweeds Bush, un joc de cuvinte cu trimitere la renumitul boss politic din New York. Am numit și un comitet din care făceau parte un arbitru principal și un psiholog al ligii. Am născocit un regulament complicat și un sistem de play-off, fără wildcard-uri. Sunt un purist.

Am venit și cu o schemă de imprimare a unor carduri de identificare la ligă, care puteau servi foarte bine ca pseudobuletine de identitate. Planul nu a fost susținut de conducerea școlii. Mi s-a cerut să încetez și să-mi văd de treabă, ceea ce am și făcut. Ultima măsură luată de mine în calitate de comisar a fost să numesc un succesor, pe vărul meu Kevin Rafferty.

În ultimul an la Andover, am avut un profesor de istorie pe nume Tom Lyons. Avea obiceiul să ne facă atenți lovind tabla de scris cu una dintre cârjele lui. Domnul Lyons jucase în echipa de fotbal a Universității Brown înainte să se îmbolnăvească de poliomielită. A fost un exemplu extraordinar pentru mine. În prelegerile lui, toate personajele istorice parcă prindeau viață, mai ales președintele Franklin Roosevelt. Domnul Lyons admira politica dusă de FDR și bănuiesc că a luat aminte la triumful lui Roosevelt asupra bolii de care suferea.

Domnul Lyons m-a determinat să învăț mai mult. Mă provoca, dar mă și încuraja. Mă intimidă, dar mă și lăuda. Era foarte exigent, însă datorită lui mi-am descoperit pasiunea pentru istorie. Câteva zeci de ani mai târziu, l-am invitat pe domnul Lyons în Biroul Oval. A fost un moment special pentru mine: un fost elev care făcea istorie stând alături de omul care îl învățase istorie cu mulți ani în urmă.

Anii petrecuți la Andover s-au încheiat și a venit și vremea să mă înscriu la facultate. Primul meu gând a fost la Yale. La urma urmei, acolo m-am născut. Formularele de înscriere mi-au luat mult timp pentru a le completa, mai ales fișa albastră în care trebuia să specific numele rudelor care au absolvit acolo. Adică bunicul și tata. Și toți frații lui. Verii mei primari. Pe verii de rangul doi a trebuit să-i trec pe verso, deoarece nu mai încăpeau.

În ciuda legăturilor mele de familie, mă îndoiam că voi fi acceptat. Notele și rezultatele mele la teste erau acceptabile, dar cu mult în urma altor colegi de clasă. Directorul de la Andover, G. Greenville Benedict, era un om realist. M-a sfătuit să „fiu prevăzător”, în caz că nu mă acceptau la Yale. Am mai aplicat la un alt centru universitar bun, Universitatea Texas din Austin, și am dat o raită prin campusul de acolo împreună cu tata. Am și început să mă imaginez făcând parte dintr-un onorabil program numit „planul doi”.

Într-o bună zi, am găsit în cutia noastră poștală un plic gros cu o scrisoare prin care eram anunțat că fusesem acceptat la Yale. Domnul Lyons îmi făcuse scrisoarea de recomandare și mi-am închipuit că, probabil, ticluise o recomandare al naibii de bună. Clay Johnson a primit și el scrisoare de admitere odată cu mine. Amândoi am hotărât să fim colegi de cameră și exact asta am și făcut.

Când am plecat de la Andover, parcă am scăpat dintr-o cușcă. În facultate, am adoptat vechea filosofie potrivit căreia muncești din greu și te distrezi la greu. Am confirmat prima parte și am excelat în cea de-a doua. Am intrat în frăția Delta Kappa Epsilon, am jucat rugby și sporturi de sală, am făcut escapade la facultățile de fete și am petrecut foarte mult timp distrându-mă cu prietenii.

Fiind un spirit mai impetuos, câteodată mă cam lăsam dus de val. În ultimul an de facultate, am fost la Princeton, la un meci de fotbal. Încurajat de victoria echipei Yale — și de ceva mai multă băutură —, am intrat în teren cu o gașcă de băieți, hotărâți să doborâm poarta. Suporterii echipei Princeton nu prea s-au amuzat. Eu eram cățarat pe bara transversală, când un agent de pază m-a tras jos de-acolo. Am fost apoi escortat de-a lungul terenului de joc și urcat într-o mașină a poliției. Prietenii mei de la Yale au început să zgâlțâie mașina și să strige „Eliberați-l pe Bush!”

Văzând că lucrurile începeau să ia o întorsătură urâtă, prietenul meu Roy Austin — un tip solid venit din insula St. Vincent și căpitan al echipei de fotbal Yale — a strigat la mulțime să plece. Apoi a urcat și el în mașină alături de mine. Când am ajuns la secția de poliție, ni s-a pus în vedere să părăsim campusul și să nu mai călcăm pe-acolo. În toți anii care au urmat, nu am mai pus piciorul în Princeton. Cât despre Roy, el a continuat să-și perfecționeze calitățile de diplomat. Patruzeci de ani mai târziu, l-am numit ambasador în Trinidad-Tobago.

Cât am fost la Yale, nu m-a interesat să fiu politician de campus. Doar ocazional mai dădeam cu nasul de politica locală. În toamna anului în care eram un biet boboc, tata a candidat la Senat contra democratului Ralph Yarborough. Tata a acumulat cel mai mare număr de voturi obținute vreodată de un candidat republican în Texas, dar era greu să învingi imensa majoritate care l-a susținut pe președintele Johnson la nivel național. La scurt timp după alegeri, m-am prezentat la capelanul Universității Yale, William Sloane Coffin. Acesta îl cunoștea pe tata de când fuseseră împreună la Yale și am crezut că-mi va spune o vorbă de consolare. El mi-a spus doar că tata a fost „înfrânt de unul mai bun decât el”.

Pentru un tânăr de optsprezece ani, vorbele lui au căzut ca o palmă grea. Când această întâmplare a apărut în presă, treizeci de ani mai târziu, Coffin mi-a trimis o scrisoare în care zicea că, dacă a făcut remarcă respectivă, o regretă. I-am acceptat scuzele. Dar atitudinea lui arogantă n-a fost decât avanpremieră multor remarci otrăvite cu care m-au gratulat și alți profesori în perioada cât am fost președinte.

Yale a fost un loc în care m-am simțit liber să-mi descopăr și să-mi urmez pasiunile. Printre cursurile pe care am ales să le frecventez se numărau astronomia, urbanismul, arheologia preistorică, capodopere ale literaturii spaniole și o materie care a rămas până azi una dintre favoritele mele, haiku-ul japonez. Am făcut, de asemenea, un curs de științe politice, comunicarea publică, focalizat pe „conținutul și impactul mass-media”. Am terminat cu punctaj 70, ceea ce ar putea constitui o explicație pentru relația mea mai zbuciumată cu presa de-a lungul anilor.

Pasiunea mea a fost istoria, care a devenit și specializarea mea. Îmi făcea plăcere să ascult prelegerile unor profesori ca John Morton Blum, Gaddis Smith și Henry Turner. Unul dintre primele mele cursuri a fost despre Revoluția Franceză. „Preocuparea mea este trecutul” obișnuia să spună profesorul Stanley Mellon. Povestirile lui despre jurământul din sala de tenis, teroarea lui Robespierre și venirea la putere a lui Napoleon erau captivante. Am fost dezgustat de modul în care ideile care au inspirat revoluția au fost date la o parte în momentul când toată puterea s-a concentrat în mâinile câtorva.

Unul dintre cele mai memorabile cursuri a fost despre istoria Uniunii Sovietice, predat de un conferențiar est-german pe nume Wolfgang Leonhard. Domnul Leonhard fugise din Germania nazistă pe vremea când era copil și crescuse în Uniunea Sovietică, unde mama lui fusese arestată în timpul epurărilor staliniste. A fost instruit să devină activist de partid, dar a fugit în Occident. Cu accentul său german foarte

pronunțat, ne povestea despre acele simulacre de procese, despre arestările în masă și privațiunile de tot felul la care era supusă populația. După ce l-am ascultat, mi-am schimbat complet opinia despre Uniunea Sovietică și mișcarea comunistă. Cursul a fost o introducere în istoria luptei dintre tiranie și libertate, luptă care mi-a captat atenția tot restul vieții.

În ultimul an, am făcut un curs despre istoria și practica oratoriei americane, predat de profesorul Rollin G. Osterweis. Am citit discursuri americane celebre, de la cuvântările înflăcărâte ale predicatorului colonial Jonathan Edwards până la discursul despre „Ziua infamiei”, rostit de președintele Roosevelt după atacul de la Pearl Harbor. M-a uimit puterea pe care o au cuvintele în crearea istoriei. Am scris și o lucrare în care analizez discursul jurnalistului georgian Henry W. Grady despre Noul Sud și am schițat patru minute de comentarii prin care îl nominalizez pe Carl Yastrzewski, vedeta echipei de baseball Red Sox, la funcția de primar al Bostonului. Profesorul Osterweis ne-a învățat cum să structurăm un discurs: introducerea, trei idei principale, perorația și concluzia. Mi-am adus aminte de modelul lui toată viața mea, în care, așa cum s-a văzut, am ținut nu puține discursuri.

Nimic din toate astea nu vrea să sugereze că am fost un student eminent. Cred că e cinstit să spun că am învățat mai mult din experiență decât de la profesorii mei. John Morton Blum a fost întrebat odată ce își amintește despre faimosul său student George W. Bush.

— Nu mi-l amintesc câtuși de puțin, a răspuns el.

Însă eu îmi aduc aminte de profesorul Blum.

Am absolvit facultatea într-o perioadă zbuciumată. Martin Luther King Jr. fusese asasinat în luna aprilie, când eram în ultimul an de facultate. Au urmat revolte rasiale la Chicago și Washington. Atunci, cu câteva zile înainte de festivitatea de absolvire, în timp ce mă întorceam împreună cu prietenii mei dintr-o călătorie cu mașina în nordul statului New York, am auzit la radio că Bobby Kennedy a fost omorât. Niciunul dintre cei cu care eram în mașină nu a scos un cuvânt. Aveam impresia că totul se năruia.

În cea mai mare parte a timpului petrecut la Yale, subiectul predilect al discuțiilor noastre din campusul universitar erau drepturile civile. Însă în ultimul an de facultate, ne preocupa deja o altă problemă. Războiul din Vietnam începuse să escaladeze, iar președintele Johnson dăduse

ordin de recrutare. Noi aveam două opțiuni: să ne înrolăm în armată sau să găsim un mod de a scăpa de recrutare. Pentru mine a fost o decizie ușoară: aveam de gând să mă înrolez. Am fost crescut de un tată care s-a sacrificat pentru țara lui. Mi-ar fi fost rușine să încerc să mă sustrag serviciului militar.

În privința războiului eram sceptic, dar îl acceptam. Eram sceptic față de strategia și oamenii din administrația Johnson care o aplicau. Dar am acceptat scopul declarat al războiului: stoparea expansiunii comunismului. Într-o zi de toamnă, când eram în ultimul an de facultate, am trecut pe lângă un centru de recrutare care avea în vitrină un afiș cu un pilot militar. Să pilotez un avion de luptă era un mod interesant de a-mi servi patria. Am intrat să vorbesc cu ofițerul de recrutare și am ieșit cu un formular de înscriere.

Când m-am dus acasă de Crăciun, le-am spus părinților mei că m-ar interesa să mă înscriu în forțele aeriene. Tata m-a trimis la un om pe nume Sid Adger, fost pilot cu relații în mediul aviației. El mi-a sugerat să mă înscriu în Garda Națională Aeriană Texas, unde erau posturi de pilot disponibile. Spre deosebire de membrii gărzii obișnuite, piloții trebuiau să facă un an de pregătire, șase luni de instrucție specializată, apoi ore regulate de zbor, pentru a-și menține statutul.

Îmi surâdea ideea de a servi ca pilot în cadrul Gărzii. Aș fi învățat ceva nou. Dacă eram convocat, intram în luptă ca pilot. Dacă nu, aș fi avut posibilitatea de a face și alte lucruri. În acel moment din viața mea, nu mă gândeam la carieră. Pentru mine, primii zece ani de după terminarea facultății au fost o perioadă de căutări. Nu doream să mă ancoriez într-un singur loc. Dacă un lucru se întâmpla să-mi atragă atenția, puteam să încerc, dacă nu, căutam altceva.

Aceasta a fost și abordarea mea față de joburile din perioada de vară. În 1963 lucram la o fermă de vite în Arizona. Șeful de echipă era un tip cu părul cărunț, pe nume Thurman. Avea și o vorbă despre intelectualii pe care îi cunoștea: „Buni la carte, proști pe stradă”. Eram hotărât ca vorba lui să nu devină valabilă și în cazul meu. În alte veri am lucrat pe o platformă petrolieră din Louisiana, la un ghișeu într-o casă de brokeraj și ca vânzător pentru articole sportive la un magazin Sears din Roebuck. În tot acest timp, am întâlnit personaje fascinante: văcari și cajuni, muncitori petroliști și salahori. Întotdeauna am avut impresia că în toți acei ani am primit două tipuri de educație: unul de la școlile de elită și altul de la oamenii obișnuiți.

În toamna anului 1968, m-am prezentat la baza forțelor aeriene Moody din Georgia, ca să-mi încep pregătirea ca pilot. Inițial am fost aproape o

sută de elevi, din care doar jumătate au reușit să obțină brevetul. Mulți au abandonat chiar de la început. Îmi amintesc de un tip din New York care, când a coborât după primul său zbor într-un avion Cessna 172, era verde la față ca uniforma de pe el — mai puțin porțiunea pe care vomitase.

Primele mele experiențe de zbor n-au fost prea strălucite. Instructorul a simțit nesiguranța mea și nu era genul care să te ia cu binișorul. La unul dintre primele zboruri, a apucat manșa avionului, a tras de ea înapoi cu putere și a făcut motorul avionului să caleze. Botul aparatului s-a ridicat și avionul a început să trepideze. Apoi a împins maneta înainte și botul avionului a coborât. Pe urmă, avionul s-a redresat. Instructorul îmi arătase prima manevră de redresare. S-a uitat la mine și a zis:

— Băiete, dacă vrei să ajungi pilot, tu trebuie să controlezi aparatul ăsta, nu el pe tine.

Am luat foarte în serios acest sfat. Am învățat principalele elemente de pilotaj, inclusiv loopinguri, rotiri verticale și instrumente de bord. Când tata a venit să-mi pună în piept insigna de pilot, am avut un imens sentiment de împlinire. După școala de pilotaj, m-am mutat în Houston, unde am învățat să zbor cu un avion de luptă F-102, la baza aeriană Ellington. F-102 era un avion de interceptare cu un singur loc și cu un singur motor. Când rulei până la capătul pistei de decolare, treceai în postcombustie și simțeai cum zvâcnește motorul, nu mai conta cine erai și de unde veneai, cel mai bine era să acorzi maximă atenție aceluia moment.

Mi-a plăcut să zbor, dar în 1972 începeam deja să fiu neliniștit. Îmi făceam orele de zbor seara sau în weekenduri și ziua lucram la o fermă agricolă. Printre îndatoririle mele de serviciu se numărau și efectuarea unui studiu asupra crescătoriilor de ciuperci din Pennsylvania și vizite la serele pe care compania le achiziționase. Nu era o activitate prea captivantă.

Într-o bună zi, am primit un telefon de la prietenul meu Jimmy Alison, un consultant politic din Midland, care condusesese cu succes campania electorală a tatălui meu pentru Camera Reprezentanților în 1966. El mi-a spus că avea un post în campania senatorială a lui Red Blount în Alabama. Mi s-a părut interesant și eram gata să plec.

Comandantul meu, locotenent-colonelul Jerry Killian, mi-a aprobat transferul în Alabama, cu condiția de a-mi continua acolo orele de zbor. I-am informat pe comandanții Gărzii Alabama că voi lipsi la câteva întâlniri pe perioada campaniei. Mi-au spus că pot să le recuperez după

alegeri, ceea ce am și făcut. Nu m-am mai gândit la lucrul ăsta timp de mulți ani după aceea.

Din nefericire, nu s-a păstrat o evidență riguroasă, iar documentele privind prezența mea nu au fost prea clare. Când am intrat în politică, adversarii mei s-au folosit de deficiențele sistemului, pretinzând că nu mi-am efectuat stagiul în totalitate. La sfârșitul anilor '90, i-am cerut lui Dan Bartlett, un asistent de-al meu în care aveam toată încrederea, să facă niște săpături în arhivă. S-a dovedit că mi-am îndeplinit toate obligațiile. În 2004, Dan a descoperit o fișă stomatologică de-a mea, care dovedea că fusesem examinat la baza Gărzii Naționale Dannelly din Montgomery, Alabama, exact în perioada în care acuzatorii mei susțineau că fusesem absent. Dacă dantura mea se afla la baza militară respectivă, înseamnă că și restul persoanei mele era tot acolo, a replicat el cu umor presei.

Am crezut că problema a fost lămurită. Dar, într-o seară din septembrie 2004, când am aterizat cu Marine One pe Peluza de Sud a Casei Albe, am zărit silueta lui Dan în sala de protocol. De regulă, când un consilier principal așteaptă elicopterul președintelui, înseamnă că veștile sunt proaste. Dan mi-a dat un document. Era un raport dactilografiat, cu antetul Gărzii Naționale, în care se spunea că în 1972 nu am efectuat stagiul militar complet. Era semnat de fostul meu comandant Jerry Killian. Dan mi-a mai spus că Dan Rather de la CBS a pregătit un reportaj-bombă pe acest subiect, pentru emisiunea de știri „60 de minute”.

Bartlett m-a întrebat dacă îmi amintesc de document. I-am răspuns că nu-mi aduc aminte și l-am rugat să facă niște verificări. A doua zi dimineață, Dan a intrat în Biroul Oval cu un aer liniștit. Mi-a spus că avea indicii că documentul fusese falsificat. Fonturile folosite în text proveneau de la un computer modern care nu exista la începutul anilor '70. În câteva zile am avut dovezi concludente: raportul era un fals.

Am fost uimit și, totodată, dezgustat. Dan Rather făcuse un reportaj care putea influența alegerile prezidențiale, bazându-se pe un document fals. În scurt timp, el a fost dat afară de la CBS. La fel și producătorul său. După ani de zile în care s-au făcut acuzații mincinoase, întrebările legate de stagiul meu militar au încetat în sfârșit.

Voi fi întotdeauna mândru că am servit în cadrul Gărzii. Acolo am învățat multe lucruri, mi-am făcut prieteni de-o viață și am avut onoarea să port uniformă militară a țării mele. Îi admir și-i respect pe cei care au luptat în Vietnam. Aproape șaiszeci de mii dintre ei nu s-au

mai întors niciodată. Serviciul militar efectuat de mine nici nu se compară cu al lor.

În 1970, tata s-a hotărât să candideze din nou pentru Senat. Aveam încredere în șansele lui de a-și lua revanșa în fața lui Ralph Yarborough. Între timp, senatorul Yarborough devenise atât de nepopular, încât a pierdut alegerile primare în fața democrat-conservatorului Lloyd Bentsen. Tata s-a descurcat foarte bine, dar nici de data asta n-a reușit să câștige. Am ajuns la concluzia că era totuși foarte dificil pentru un republican să învingă în statul Texas.

Curând am învățat încă un lucru. Înfrângerea, oricât de dureroasă ar fi ea, nu însemna întotdeauna sfârșitul. La scurt timp după alegerile din 1970, președintele Richard Nixon l-a numit pe tata ambasador la Națiunile Unite. Apoi, în 1973, președintele Nixon i-a cerut tatei să preia conducerea Comitetului Național Republican. Perioada când tata a îndrumat partidul în timpul scandalului Watergate s-a dovedit a fi o lecție prețioasă despre gestionarea unei crize.

Părinții mei se aflau la Casa Albă în momentul în care președintele Nixon și-a dat demisia și Gerald Ford a depus jurământul. La scurt timp după aceea, președintele Ford i-a oferit tatei posibilitatea să aleagă între postul de ambasador la Londra și cel de la Paris, două dintre cele mai râvnite posturi diplomatice. Tata i-a spus că ar prefera să meargă în China și așa se face că el și mama au petrecut paisprezece luni fascinante la Beijing. S-au întors în țară atunci când președintele Ford i-a propus tatei conducerea CIA. Nu era rău deloc pentru un fost candidat la Senat care fusese înfrânt de două ori. Și, desigur, lucrurile nu aveau să se oprească aici.

Îl admiram pe tata pentru tot ce realizase. Încă din adolescență, am călcat pe urmele lui — Andover și Yale, apoi serviciul militar ca pilot. Când m-am maturizat, mi-am dat seama de un lucru important: nu-mi cerea nimeni să-l egalez pe tata și nu era nevoie să încerc să fac asta. Ne aflam în situații total diferite. Până la vârsta de treizeci de ani, el luptase în război, se căsătorise, devenise tatăl a trei copii și un al patrulea copil îi murise de cancer. Eu, după ce am părăsit Garda înainte să împlinesc treizeci de ani, nu aveam cine știe ce responsabilități. Eram un tip spontan și curios din fire, în căutare de aventură. Obiectivul meu era să-mi construiesc propria identitate și să-mi croiesc propriul drum în viață.

În ce-i privește pe părinții mei, ei recunoșteau că eram un spirit mai înflăcărat și n-au încercat niciodată să mă oprească. Dar îmi atrăgeau atenția când depășeam măsura. La vârsta de douăzeci de ani, am avut una dintre cele mai severe discuții posibile cu tata. Venisem de la facultate în vacanța de vară și lucram pe o platformă petrolieră aparținând Circle Drilling, pe lacul Charles, în Louisiana. O săptămână lucram, o săptămână îmi luam liber. După atâta muncă grea și sudoare, am decis să nu mai lucrez ultima săptămână, ca să plec mai devreme la prietena mea în Houston.

Tata m-a chemat în biroul lui. Eu l-am informat nonșalant că m-am hotărât să plec de la serviciu mai devreme cu o săptămână. El mi-a zis că firma mă angajase cu bună credință și că fusesem de acord să lucrez până la o anumită dată. Semnasem un contract pe care eu nu-l respectam. Am stat și l-am ascultat, simțindu-mă din ce în ce mai stânjenit. La sfârșit, când mi-a spus „fiule, m-ai dezamăgit”, îmi era deja rușine.

Acasă, câteva ore mai târziu, a sunat telefonul. Era tata. M-am temut că îmi va ține iar o predică, dar el m-a întrebat:

— George, ce program ai diseară?

Mi-a spus că făcuse rost de bilete la meciul celor de la Houston Astros și m-a invitat să vin împreună cu prietena mea. Am acceptat imediat. Întâmplarea aceea m-a făcut să înțeleg cât de important este să-mi respect cuvântul dat. Și mi-a dovedit cât de mult mă iubea tata.

Tatăl meu știa să fie serios când era cazul, dar de obicei casa noastră răsuna de râsete. Îi plăcea la nebunie să ne spună glume nouă, copiilor. Inventa porecle pentru membrii familiei și prietenii. La un moment dat, îmi zicea Juney, prescurtarea de la junior. Fratelui meu Neil i se spunea Whitey, care apoi s-a transformat în Whitney, deoarece avea părul blond. Prietenul apropiat al tatei, James Baker, a devenit Bake. Dar cea mai grozavă dintre toate este porecla pe care tata i-o dăduse mamei: Vulpea argintie.

Tata avea un minunat simț al umorului, pe care și l-a păstrat de-a lungul întregii vieți. Când a fost președinte, a creat premiul Scowcroft — după numele consilierului pe probleme de securitate națională Brent Scowcroft — pentru membrii cabinetului care adormeau în timpul ședințelor. Acum, la cei optzeci de ani ai săi, trimite bancuri prin e-mail, evaluându-le pe fiecare cu note de la unu la zece. În urmă cu câțiva ani, tata era în recuperare după o operație la sold la clinica Mayo. Când a venit asistenta să vadă ce mai face, el a întrebat:

— Am vinete testiculele?

Aceasta a rămas înmărmurită.

— Ce spuneți, domnule președinte?

El a repetat întrebarea:

— Am vinete testiculele?

Și, când asistenta a vrut să dea cerceaful la o parte, el a repetat sarcastic:

— Am întrebat dacă „au venit testele”?

Echipa de medici care aveau grijă de el a râs în hohote.

De-a lungul anilor s-au făcut o mulțime de speculații pe seama relației mele cu tata. Presupun că e ceva firesc, fiind vorba despre primii președinți tată și fiu din ultimii 172 de ani. Adevărul este că, pur și simplu, îl ador. Toată viața mea l-am respectat, l-am admirat și am fost recunoscător pentru dragostea ce mi-o poartă. Circulă și o poveste scandaloaasă cum că, odată, când m-am întors cu mașina acasă noaptea târziu, am dat peste tomberonul vecinului și apoi i-am vorbit urât tatei. Unii, când își imaginează scena aceea, văd doi președinți încleștați într-o mare confruntare psihologică. Când, de fapt, eu eram doar un puști care obișnuia să bea, iar el, un tată iritat pe bună dreptate. Noi nu ne-am mai gândit la episodul acela decât atunci când a apărut relatarea în ziare douăzeci de ani mai târziu.

Astfel de momente îmi aduc aminte că nu sunt doar fiul tatălui meu. Am o fire mai bățăioasă și mai ireverențioasă grație Barbarei Bush. Uneori făceam orice ca să-mi demonstrez independența. Dar niciodată nu am încetat să-mi iubesc familia. Cred că ei au înțeles asta chiar și atunci când îi călcam pe nervi.

Până la urmă, am început să văd și eu lucrurile din perspectiva părinților mei, atunci când am avut și eu copii. Fiica mea Jenna poate fi obraznică și tăioasă exact ca mine. Pe vremea când candidam la funcția de guvernator, în 1994, în prima zi a sezonului de vânatoare de porumbei, am împușcat din greșală un prundăraș cu coadă ascuțită, o pasăre cântătoare protejată de lege. Gafa mea a apărut în presă, dar a fost repede dată uitării. Cu câteva săptămâni înainte de alegeri, am mers împreună cu Laura și cu fetele noastre în campanie electorală la Târgul Statului Texas, în Dallas. Jenna, care avea doisprezece ani, a câștigat o pasăre de pluș ca premiu la un joc din parcul de distracții. În

fața camerelor de televiziune, ea a ridicat pasărea de pluș în aer și a spus chicotind:

— Uite, tată! E un prundăraș!

În toamna anului 1972, am fost în vizită la bunica mea din Florida. Mike Brooks, prietenul meu din facultate, era și el în zonă și am jucat golf împreună. Mike tocmai absolvise la Harvard Business School. El mi-a zis că ar fi bine să merg și eu acolo. Ca să fie sigur că am înțeles mesajul, mi-a trimis prin poștă un formular de înscriere. Mi s-a părut atractiv, așa încât l-am completat. Peste câteva săptămâni am fost acceptat.

Nu eram foarte convins că vreau să-mi reîncep studiile sau să mă întorc pe Coasta de Est. Am vorbit despre ezitățile mele cu fratele meu Jeb. Nu prea avusesem de-a face cu Jeb când era mai mic — avea numai opt ani când eu am plecat la internat — dar, când am crescut amândoi, am devenit mai apropiați.

Jeb a fost întotdeauna un tip mai serios decât mine. Este inteligent, hotărât și din cale-afară de ambițios. Vorbește fluent limba spaniolă, s-a specializat în afaceri latino-americane și a absolvit, ca membru Phi Beta Kappa, Universitatea din Texas. În ultimul an de liceu, a plecat în Mexic în cadrul unui program de schimb de experiență. Acolo a cunoscut o fată frumoasă pe nume Columba Garnica. Erau tineri amândoi, iar Jeb se vedea că era îndrăgostit. Când mergeam împreună la Astrodome, eu urmăream meciul, iar el îi scria scrisori lui Colu. S-au căsătorit la două săptămâni după ce el a împlinit douăzeci și unu de ani.

Într-o seară, Jeb și cu mine luam masa împreună cu tata într-un restaurant din Houston. Eu făceam parte dintr-un program de instruire în Third Ward, un cartier sărac din Houston, și discutam cu tata despre viitorul meu, când a intervenit Jeb:

— George a fost admis la Harvard.

După un moment de gândire, tata mi-a spus:

— Fiule, ar trebui să te gândești serios să te duci. Ar fi o ocazie minunată să-ți extinzi orizonturile.

Asta a fost tot. Dar m-a făcut să mă gândesc. Să-mi largesc orizonturile era exact ce încercam eu să fac în anii aceia. A fost un alt mod de a

spune „străduiește-te să-ți pui în valoare darurile cu care te-a înzestrat Dumnezeu”.

Pentru a doua oară în viață, m-am mutat din Houston în Massachusettes. Șoferul de taxi care m-a dus în campusul universitar de la Harvard mi-a urat bun venit în „acest West Point al capitalismului”. Fusesem la Andover, conform așteptărilor, și la Yale, conform tradiției; acum mă aflam la Harvard, conform alegerii mele. Acolo am învățat mecanismele financiare, contabilitate și economie. Când am plecat de acolo, înțelegeam mai bine managementul, în special importanța stabilirii unor obiective clare pentru o organizație, delegarea competențelor și responsabilizarea oamenilor. Și am devenit hotărât să-mi urmez visul de întreprinzător.

Lecțiile învățate la Harvard Business School au fost consolidate într-un mod neașteptat: cu ocazia unei vizite în China la părinții mei, după absolvire. Contrastul era extrem. Plecasem din acest West Point al capitalismului și ajunsesem în avanpostul estic al comunismului, dintr-o republică a opțiunilor individuale într-o țară unde toți oamenii purtau aceleași haine cenușii. Plimbându-mă cu bicicleta pe străzile Beijingului, vedeam uneori câte o limuzină neagră, cu geamuri fumurii, care probabil aparținea vreunui grangur de la partid. Altfel, nu prea vedeai mașini și nici semne că ar exista o economie de piață. Am fost surprins să constat că o țară cu o istorie atât de bogată poate fi atât de mohorâtă.

În 1975, China tocmai ieșea din Revoluția culturală, care reprezenta un efort al guvernului pentru purificarea și revitalizarea societății. Oficialii comuniști stabiliseră programe de îndoctrinare, făceau propagandă prin intermediul omniprezentelor difuzoare și căutau să șteargă orice urmă a istoriei străvechi a Chinei. Grupuri de tineri se ridicau împotriva celor în vârstă și atacau elita intelectuală. Societatea era divizată și se îndrepta spre anarhie.

Experiența Chinei mi-a amintit de revoluțiile din Franța și Rusia. Modelul era același: niște oameni preluau controlul, promițând promovarea anumitor idei. Odată ajunși sus, abuzau de putere, uitându-și convingerile și brutalizându-i pe concetățenii lor. Era ca și când omenirea suferea de o boală care o determina să-și facă rău singură. Această constatare mi-a întărit convingerea că libertatea — economică, politică și religioasă — este singurul mod echitabil și eficient de a guverna o societate.

Când eram la Harvard, habar n-aveam ce voi face cu diploma mea în administrarea afacerilor. Știam însă ce nu voiam să fac. Nu doream să ajung să lucrez în Wall Street. Deși cunoșteam oameni cumsecade și admirabili care lucraseră în Wall Street, inclusiv bunicul meu Prescott Bush, nu prea aveam încredere în lumea financiară. Le spuneam prietenilor că Wall Street este locul în care ești cumpărat sau vândut, dar nimănui nu-i pasă atâta vreme cât poate să scoată bani de pe urma ta.

Încă mă gândeam la ce opțiuni aș avea, când Del Marting, un coleg de-al meu de la Harvard, m-a invitat să petrec vacanța de primăvară din 1975 la ferma părinților săi din Tucson, Arizona. În drum spre vest, m-am gândit să mă opresc și în Midland. Auzisem de la prietenul meu Jimmy Allison, care ajunsese director al publicației Midland Reporter-Telegram, că zona era în plină dezvoltare. Avea dreptate. Industria energetică începea să-și revină după embargoul din 1973 împotriva petrolului arab. Taxele pentru deschiderea unei afaceri erau mici. Îmi surâdea ideea de a-mi deschide propria afacere. Atunci m-am hotărât: mă voi întoarce în Texas.

Am sosit în oraș în toamna anului 1975, cu tot calabalâcul încărcat în mașina personală, un Oldsmobile Cutlass din 1970. Aveam multe de învățat, așa că mi-am căutat mentori. Printre primii oameni pe care i-am vizitat a fost un avocat din partea locului, pe nume Boyd Laughlin, căruia i se spune, în glumă, Loophole⁶. El mi-a aranjat o întâlnire cu Buzz Mills, un munte de om cu părul tuns periută și cu o îndelungată experiență în afacerile cu petrol. I-am găsit pe Buzz și pe asociatul său Ralph Way, un fumător de trabuc, jucând rummy. N-aș putea să spun pe câți bani pariaseră la joc, dar erau al naibii de mulți în comparație cu cât aveam eu.

Dincolo de atitudinea lor prietenească, se ascundea un dezvoltat simț al afacerilor cu petrol. Le-am spus lui Buzz și lui Ralph că vreau să învăț meseria de landman. Un landman trebuia să meargă la tribunalele regionale să afle cine deținea drepturile asupra unor situri cu potențial de foraj. Ca să reușești într-o astfel de slujbă, trebuie să ai disponibilitatea de a citi foarte multe hârtii, să fii atent la detalii și să ai o mașină bună. La început mă țineam și eu după alți landmani mai experimentați, care mi-au arătat cum să descifrez registrele. Apoi am plecat și singur ca să mă documentez la arhiva tribunalelor. Până la urmă, am cumpărat câteva drepturi și niște acțiuni la sondele lui Buzz și Ralph. În comparație cu marii afaceriști cu petrol, eu strângeam doar niște firimituri. Dar îmi câștigam un trai cinstit și aveam multe lucruri de învățat.

Trăiam modest, limitând cheltuielile. Am închiriat o casă de 45 de metri pătrați, despre care prietenii mei spuneau că arată ca un „depozit de deșeuri toxice”. Un colț al patului era legat cu o cravată ca să nu se desprindă. N-aveam mașină de spălat, așa că îmi duceam rufele acasă la Don și Susie Evans. Eu și Susie ne cunoșteam din școala elementară. Ea se căsătorise cu Don, care era originar din Houston și avea două diplome la Universitatea din Texas, și se stabiliseră în Midland, ca să intre în afacerile cu petrol. Don era un tip modest, cu picioarele pe pământ și cu un extraordinar simț al umorului. Făceam jogging împreună, jucam golf și am legat o prietenie pe viață.

În primăvara anului 1976, Don și un alt prieten de-al meu, chirurg ortoped în Midland, pe nume Charlie Younger, mi-au propus să merg cu ei la un concert al lui Willie Nelson la Odessa. Bineînțeles că ne-a trebuit ceva de băut ca să ne pregătim pentru eveniment. Am cumpărat niște sticle de burbon și am mai tras câte o dușcă pe drum. Când am ajuns la Ector County Coliseum, ni s-a spus că nu aveam voie să intrăm cu băuturi alcoolice. Am mai luat câteva înghițituri zdravene, am aruncat sticlele și ne-am ocupat locurile.

Charlie a hotărât că ne-ar mai trebui niște băutură ca să ne bucurăm cum se cuvine de această experiență. Spre uimirea noastră, a reușit să-l convingă pe un tehnician de-acolo că Willie Nelson ceruse niște bere. Tipul s-a dus frumuseț să cumpere berea cu banii lui Charlie. Charlie a lăsat o ladă de bere pentru Willie și a subtilizat una pentru noi. Să ne fi văzut cum goleam sticlele dându-le peste cap de parcă eram însetați după un drum lung! După ce am golit fiecare câteva sticle, Charlie a venit cu ideea să ne apropiem de scenă ca să-i mulțumim noului său prieten. Don a fost mai înțelept și a refuzat să meargă. Dar nu și eu.

Peste muzica orchestrei, i-am auzit pe unii strigându-mă pe nume. Câțiva tipi din Midland care erau mai în față ne recunoscuseră pe mine și pe Charlie. Strigau să le dăm bere. Le-am dat și lor. După ce s-a terminat concertul, Charlie a îndesat câteva sticle sub tricou. În timp ce ne îndreptam toți trei spre ieșire, sticlele au alunecat și-au căzut pe jos, explodând una după alta. Parcă am fi dat alarma pentru autorități. Mersul nostru agale spre ieșire s-a transformat în fugă; eram trei nătărăi disperați să scăpăm basma curată.

A doua zi, o grămadă de tipi din Midland mi-au spus că m-au văzut pe scenă cu Willie. Nu a apărut nimic în presă, doar un băiat a zis că arătam ca un idiot. Și avea dreptate.

Mi-am petrecut weekendul de Ziua muncii din 1976 la casa părinților mei din Kennebunkport, în Maine. Sâmbătă seara am fost la un bar împreună cu sora mea, Doro, cu Pete Roussel, consilierul politic al tatei, și cu încă doi prieteni de familie, John Newcombe, vedeta australiană de tenis, și soția lui, Angie. John mi-a arătat cum beau australienii bere fără să se folosească de mâini. Ții cu dinții de buza halbei, înclini capul pe spate și berea se duce singură pe gât. Ne-am distrat de minune, după care ne-am întors acasă cu mașina.

Un polițist din partea locului, pe nume Calvin Bridges, m-a văzut și i s-a părut ciudat că rulam cu 15 km / h și cu două roți în afara carosabilului. După ce am picat testul la mersul în linie dreaptă, m-a dus la secție. Eram vinovat și asta am declarat în fața autorităților.

Îmi era și rușine. Comisesem o greșeală gravă. Am avut noroc că nu am rănit pe nimeni, pe pasagerii din mașină, pe alți șoferi sau pe mine. Am plătit o amendă de 150 de dolari și n-am mai circulat cu mașina în Maine o perioadă. Cazul a fost închis. Sau cel puțin așa am crezut eu.

În toamna aceea, am început să mă gândesc serios să mă așez la casa mea. La asta a contribuit și incidentul cu condusul în stare de ebrietate, însă gândul îmi încolțise deja în minte de câteva luni. Începusem să mă satur de stilul meu de viață bramburit. Îmbătrâneam și eu. În vară împlinisem treizeci de ani. Mă jurasem că, timp de zece ani după terminarea facultății, voi trăi cât mai multe experiențe și nu mă voi căsători. Mi-am respectat promisiunea, însă cei zece ani aproape că se scurseseră.

Când m-am reîntors în Midland, în iulie 1977, vechiul meu prieten Joe O'Neill m-a invitat la el să mâncăm un hamburger. Rareori refuzam mâncărurile pregătite acasă. Sunt întotdeauna mai bune decât mâncarea fast-food care pentru mine era un obicei. Joe și soția lui, Jan, voiau să-mi prezinte pe cineva: una dintre cele mai bune prietene ale lui Jan, Laura Welch. Am sosit la ei cu oarecare întârziere. În curtea din spate se aflau Jan și Laura, care purta o rochie de vară albastră.

Arăta superb. Avea niște ochi uimitor de albaștri și nespus de multă grație. Era inteligentă, distinsă și avea un răs cald și natural. Dacă este adevărat că există dragoste la prima vedere, asta s-a întâmplat atunci.

Eu și Laura am constatat că locuiam destul de aproape unul de altul în Midland și că am făcut amândoi clasa a șaptea la San Jacinto Junior. Locuiserăm chiar în același complex de apartamente în Houston. Ea

facea parte dintre cei la locul lor, care citeau cărți pe marginea piscinei. Eu mă numărasem printre cei care jucau volei în apă până seara târziu. Nu era de mirare că nu ne-am intersectat niciodată.

I-am telefonat Laurei a doua zi și am hotărât să ne întâlnim mai pe seară. Am întrebat-o dacă vrea să jucăm minigolf. În clipa în care a acceptat am știut că este fata pe care o căutam. Nu se pricepea ea prea bine la minigolf, dar era o companie extrem de plăcută. Impresia favorabilă pe care mi-o formasem despre ea cu o seară în urmă s-a confirmat. O singură chestie nu era în regulă. Laura trebuia să se întoarcă în Austin, unde lucra ca bibliotecară la școala elementară Dawson. Foarte curând mi s-a făcut dor de ea și am început să o vizitez acolo cât de des puteam.

O potrivire de zile mari! Eu sunt cel care vorbește, Laura este cea care ascultă. Eu sunt agitat, ea este calmă. Eu mă cam las dus de val, ea este practică și realistă. Dar, mai presus decât orice, este sinceră și naturală. N-are nimic fals. Farmecul ei te cucerea imediat și iremediabil. În august m-am dus să-i vizitez pe părinții mei în Kennebunkport, unde aveam de gând să rămân o săptămână. După numai o noapte petrecută acolo, m-am întors cu avionul în Texas ca să fiu împreună cu Laura.

La câteva săptămâni după ce ne-am cunoscut, Laura m-a prezentat părinților ei, Harold și Jenna Welch. Mama ei, o femeie cumsecade, simpatcă și răbdătoare, m-a făcut să mă simt bine-venit. Tatăl ei era pasionat de sport și paria din când în când la fotbal. Obişnuia să-și petreacă timpul la Johnny's Barbeque, căruia localnicii îi spuneau Porcul Bolnav, după oribilul porc din lemn de pe acoperişul restaurantului. Într-o zi, tatăl Laurei m-a prezentat prietenilor lui de la Porcul Bolnav, inclusiv lui Johnny însuși. Cred că i-am făcut o impresie bună, deoarece mi-a oferit o vodcă cu suc de portocale din partea casei și am refuzat. Era ora nouă dimineața.

I-am făcut Laurei o curte asiduă. La un sfârșit de săptămână, am plecat amândoi la ferma lui Anne și Tobin Armstrong, în sudul Texasului. Anne fusese ambasadoare în Marea Britanie și, împreună cu Tobin, îl invitaseră pe prințul Charles să joace polo. În alt weekend, i-am vizitat pe John și Angie Newcombe la școala de tenis a lui John din New Braunfels, în minunatul Hill Country din Texas. De data asta, am stat cu mâinile numai pe halba de bere și nu m-am atins de volan. Începusem să mă îndrăgostesc nebunește de Laura. Niciodată nu mi-au plăcut pisicile, așa că am știut că relația noastră era solidă atunci când m-am atașat de Dewey, motanul ei cu blană alb cu negru, botezat așa după sistemul de clasificare zecimală utilizat în biblioteci.

Nu mi-a fost niciodată teamă să iau decizii și, spre sfârșitul lunii septembrie, am luat una foarte importantă. Într-o seară, în căsuța unde Laura locuia cu chirie în Austin, i-am spus:

— Hai să ne căsătorim!

Ea a acceptat pe loc. Deși dragostea noastră fusese fulgerătoare, acum eram gata să ne luăm un angajament.

La scurt timp după ce ne-am logodit, am plecat împreună la Houston, unde Jeb și Columba sărbătoreau botezul fiicei lor, Noelle. Am prezentat-o pe Laura familiei mele. I-a cucerit și pe ei, așa cum mă cucerise pe mine. Laura știa că urma să intre într-o familie numeroasă și foarte energică și asta îi convenea de minune. Fiind singură la părinți, i-a plăcut mult gălăgiosul clan Bush.

Părinții noștri și-au verificat agenda și am stabilit data nunții în prima sâmbătă liberă, pe 5 noiembrie 1977. Am avut o nuntă restrânsă, doar cu familia și prietenii apropiați, în Midland. Invitațiile au fost scrise de mama Laurei. N-am avut maestru de ceremonii, domnișoare sau cavaleri de onoare. Am fost doar eu, Laura și tatăl ei, care a condus-o la altar.

Deși atunci nu mi-am dat seama, cred că există un motiv pentru care eu și Laura nu ne întâlniserăm în toți acei ani. Dumnezeu a adus-o în viața mea la momentul potrivit, când am fost pregătit să mă așez la casa mea și să am un tovarăș de viață alături de mine. Din fericire, am avut înțelepciunea să recunosc acest moment. A fost cea mai bună decizie din viața mea.

La scurt timp după ce ne-am căsătorit, Laura și cu mine ne-am decis să facem copii. Deși am încercat vreo doi ani, nu s-a întâmplat atât de repede cum am sperat. Am discutat, ne-am gândit, ne-am rugat și până la urmă ne-am hotărât să recurgem la adopție. La început nu mi-a surâs ideea de a fi părintele copilului altcuiva. Dar, cu cât mă gândeam mai mult la adopție, cu atât începeam să mă obișnuiesc cu ideea. Aveam prieteni care adoptaseră și își adorau copiii, pe care îi considerau o adevărată binecuvântare. Am avut norocul să aflăm de o minunată agenție de adopții, Edna Gladney Home din Fort Worth.

Fondată de o misionară metodistă în 1887, Gladney era una dintre primele case de adopție din lume. Eu și Laura am contactat-o telefonic pe directoarea Ruby Lee Piester. Aceasta ne-a invitat să vizităm spitalul,

unde am cunoscut câteva femei care în curând urmau să nască. M-au impresionat hotărârea și generozitatea lor de a aduce pe lume copii pe care apoi să-i dea spre adopție unor cupluri ca noi.

Procesul de înscriere a durat câteva luni. Mai întâi a avut loc un interviu care presupunea completarea unui chestionar cu foarte multe întrebări. Din fericire, l-am trecut cu bine. Pentru faza următoare, Gladney a planificat să ne trimită un reprezentant pentru o vizită la domiciliu. Laura și cu mine ne-am pregătit cu mare grijă. Apoi, la începutul anului 1981, Laura mi-a dat o veste care m-a lăsat fără grai: credea că era însărcinată.

Câteva săptămâni mai târziu, ne-am programat pentru o ecografie în Houston, la o doctoriță minunată, o americană de origine indiană, pe nume Srini Malini. Priveam foarte emoționat cum doctorița plimba aparatul pe abdomenul Laurei. S-a uitat la monitor și a spus:

— Țsta e capul și ăsta e corpul. Este fetiță!

A mai mișcat puțin dispozitivul ca să vadă mai bine și deodată a exclamat:

— Se văd doi copii, doi copii minunați! Mai avem o fetiță. Veți avea gemene.

Ochii mi s-au umplut de lacrimi. Era o dublă binecuvântare. Pentru mine, imaginea aceea ecografică era prima noastră fotografie de familie.

Când am sunat-o pe directoarea de la Gladney și i-am dat vestea, ne-am simțit ciudat de vinovați, de parcă am fi înșelat-o. Dar ea a fost drăguță și i-a spus Laurei:

— Scumpa mea, se întâmplă uneori. Într-un fel sau altul, Gladney ajută cuplurile să aibă copii.

Ruby Lee avea mai multă dreptate decât bănuia. Pe chestionarul completat de noi inițial, Laura bifase căsuța care spunea că preferăm gemeni.

Doctorii ne avertizaseră că o sarcină cu gemeni poate fi foarte riscantă. Din superstiție, Laura n-a vrut să decoreze camera copiilor. În a șaptea lună de sarcină, a fost diagnosticată cu preeclampsie, o afecțiune gravă ce putea să-i afecteze rinichii și să pună în pericol viața fetițelor. A doua zi după ce am aflat vestea, Laura s-a internat la spitalul Baylor din Dallas, unde unchiul ei era chirurg. Doctorii i-au recomandat repaus la pat.

Știam că Laura beneficia de cele mai bune îngrijiri, dar eu tot eram neliniștit. Mi-am adus aminte de mama când a pierdut sarcina. Îi văzusem pe părinții mei când a murit Robin. Știam cât era de dureros să pierzi un copil. I-am destăinuit Laurei îngrijorarea mea. N-am să uit niciodată reacția ei. M-a privit cu ochii ei albaștri și mi-a spus:

— George, voi aduce pe lume aceste fetițe. Se vor naște sănătoase.

M-am minunat de curajul soției mele. Această femeie liniștită și discretă era o ființă extrem de puternică.

Peste două săptămâni, când mă aflam în biroul meu din Midland — făceam naveta la Dallas — am primit un telefon de la doctorul James Boyd. El o avea în grijă pe Laura și nu era genul prea vorbăreț.

— George, a zis el, copiii voștri se vor naște mâine. Am programat nașterea pentru mâine dimineată, la ora șase.

L-am întrebat cum se simte Laura. A zis că va fi bine.

— Dar fetițele?

— Se nasc cu cinci săptămâni înainte de termen, a zis el. Vor fi bine. Dar trebuie să acționăm acum.

I-am telefonat Laurei să-i spun cât sunt de fericit. Apoi i-am contactat pe părinții ei în Midland, pe părinții mei la Washington, câțiva prieteni — și bineînțeles agenția de voiaj, ca să fac rezervare pentru biletul de avion.

Am avut ocazia să particip la câteva evenimente emoționante în viața mea — inaugurări prezidențiale, discursuri în fața unor mulțimi imense, lovitura de începere a meciului pe stadionul Yankee —, dar nimic nu s-a comparat cu momentul în care s-au născut fetițele. Laura era întinsă pe pat și se afla sub sedative. Eu o mângâiam pe cap. Nu după mult timp, doctorul a ridicat în brațe un trupușor roșu. Copilul a țipat, iar doctorul l-a declarat sănătos. O asistentă l-a spălat și mi l-a dat să-l țin în brațe. Era micuța Barbara. Apoi a urmat Jenna. Am vrut ca fetele să poarte numele unor femei minunate, așa că le-am botezat cu numele mamelor noastre.

Așteptam aceste fetițe de atâta timp, încât nu-mi venea să cred că le țineam acum în brațe. Era în 1981, în ajun de Ziua Recunoștinței. Și exact așa mă simțeam și eu: recunoscător. Recunoscător în fața lui Dumnezeu pentru viața lor, recunoscător echipei de medici profesioniști pentru îngrijirile excelente și recunoscător Laurei pentru

voința cu care păstrase sarcina, astfel încât fetițele să se nască sănătoase.

Momentul în care le-am ținut în brațe pe Barbara și pe Jenna pentru prima dată a fost un moment de incredibilă claritate. Primisem o binecuvântare și o responsabilitate în același timp. Am jurat că voi fi cel mai bun tată din lume.

Primele luni care au urmat m-au trezit la realitate. Fetițele plâneau noaptea. Le luam în brațe pe amândouă, una într-o mână, alta în cealaltă, și mă plimbam cu ele prin casă. Voiam să le îngân un cântec de leagăn, dar nu știam niciunul. În schimb le-am cântat îndemnul la luptă al echipei Yale „Buldog, buldog, bau, uau, uau”. Asta parcă le mai liniștea puțin, dar poate tocmai pentru că nu mai voiau să mă audă cântând. Nu știu care era motivul, dar a funcționat. Le puneam la loc în pătuțurile lor, apoi mă culcam și eu lângă Laura ca un tătic fericit ce eram.

În timp ce ne adaptam la noua viață de familie, eu conduceam și o nouă afacere. În 1979 am pus bazele unei mici firme de explorări petroliere în Midland. Strângeam fonduri, mai ales de pe Coasta de Est, pentru a finanța forajul sondelor de petrol și gaze cu risc minim. Am făcut câteva descoperiri importante, dintre care unele sunt productive și astăzi. Însă am avut parte și de foraj neproductiv. Am învățat o mulțime de lucruri din conducerea micii mele afaceri, mai ales faptul că piața se poate schimba foarte repede, așa că întotdeauna trebuie să fii pregătit pentru situații neprevăzute.

Când prețurile la petrol și-au mai revenit în 1983, am hotărât să fuzionez cu doi antreprenori din Cincinnati, Bill DeWitt și Mercer Reynolds. Eu trebuia să fiu ochi și urechi la tot ce se întâmpla în Texas, iar ei urmau să se ocupe cu strângerea fondurilor pe Coasta de Est. Afacerea a mers bine timp de câțiva ani, iar noi am devenit buni prieteni. Dar, la începutul anului 1986, prețul petrolului a scăzut drastic de la 26 la 10 dolari pe baril. Știam o mulțime de oameni care făcuseră împrumuturi mari și se aflau acum într-o situație financiară periculoasă. Din fericire, noi menținuserăm scăzut nivelul datoriilor și am reușit să transformăm firma noastră într-o companie mai mare și mai bine cotată la bursă, Harken Energy.

Perioada de la mijlocul anilor '80 a fost destul de sumbră în Midland. Exista un sentiment de neliniște și mulți erau în căutarea unui rost în viață. Religia făcuse întotdeauna parte din viața mea, dar nu eram un credincios în adevăratul sens al cuvântului. Am fost botezat în capela

ecumenică Dwight Hall de la Yale. Când eram mic, părinții mei mă duceau la Prima Biserică presbiteriană din Midland, la biserica episcopală St. Martin din Houston și la biserica episcopală St. Ann din Kennebunkport.

La Andover, mă duceam la biserică deoarece era obligatoriu. La Yale, n-am mers niciodată. Mă mai duceam când îi vizitam pe părinții mei, dar asta doar ca să n-o enervez pe mama. Eu și Laura ne-am căsătorit la Prima Biserică metodistă unită din Midland. Am început să mergem regulat după ce s-au născut fetele, deoarece simțeam obligația de a le pune în contact cu credința. Îmi plăcea să-mi petrec timpul împreună cu prietenii din parohie. Îmi plăcea că aveam ocazia să reflectez. Uneori ascultam o slujbă care mă entuziasma. Citeam Biblia ocazional și o priveam ca pe un fel de curs de perfecționare personală. Știam că am nevoie să mă autodepășesc. Dar, în general, religia reprezenta mai mult o tradiție decât o experiență spirituală. Ascultam, dar nu auzeam.

În vara lui 1985, am plecat, ca în fiecare an, la Maine. Părinții mei îl invitaseră la noi pe marele predicator evanghelist Billy Graham. Tata îl rugase ca, după cină, să răspundă unor întrebări din partea familiei. Așa era tata, întotdeauna dornic să comunice cu toată lumea. Putea să se împăuneze, păstrându-l pe Billy numai pentru el, însă George H.W. Bush nu este așa. Este un om generos, lipsit de egoism. Așa că iată-ne pe toți treizeci — Laura, bunica mea, frații și sora mea, verii mei — adunați în camera mare din fundul casei de pe Walker's Point.

Prima întrebare a venit din partea tatei.

— Billy, unii spun că trebuie să treci printr-o experiență a renașterii pentru a ajunge în rai. Mama [bunica mea], aici, de față, este cea mai cumsecade și mai religioasă ființă pe care o cunosc și, totuși, nu a avut parte de o astfel de experiență. Ea va ajunge în rai?

Uau, extrem de profundă întrebarea lui taică-meu! Ne-am uitat cu toții la Billy. Cu vocea lui calmă și puternică, el a răspuns:

— George, unii dintre noi au nevoie de o experiență a renașterii creștine pentru a-l înțelege pe Dumnezeu, iar alții sunt creștini înnașcuți. Se pare că mama ta este o creștină înnașcută.

Am fost fermecat de Billy. Era o prezență fascinantă, plină de bunătate și milostenie, și avea o minte ascuțită. A doua zi, m-a rugat să mergem să ne plimbăm prin împrejurimi. M-a întrebat cum e viața în Texas. I-am vorbit despre fete și i-am mărturisit că, atunci când citesc Biblia, devin un om mai bun. În stilul lui blând și iubitor, Billy a încercat să-mi stimuleze înțelegerea mai profundă a credinței. Nu este un lucru rău să

folosești Biblia ca pe un ghid de îmbunătățire personală, îmi zicea el. Viața lui Iisus este un exemplu extraordinar pentru noi. Dar nu autoîmbunătățirea este de fapt rostul Bibliei. Esența creștinismului nu este persoana, ci Hristos.

Billy mi-a explicat că suntem cu toții niște păcătoși și că nu putem câștiga dragostea lui Dumnezeu făcând fapte bune. Mi-a explicat că drumul către mântuire este prin mila lui Dumnezeu. Și calea spre a găsi acea milă este să-l acceptăm de Hristos cel înviat din morți — fiul unui Dumnezeu atât de puternic și de iubitor, încât și-a sacrificat unicul fiu pentru a învinge moartea și a ne izbăvi de păcat.

Toate acestea erau niște noțiuni profunde, iar eu nu le-am înțeles pe deplin în ziua aceea. Dar Billy reușise să sădească în sufletul meu un grăunte de credință. Explicațiile lui afânaseră terenul și răriseră hățișurile.

La scurt timp după ce ne-am întors în Texas, am primit un pachet de la Billy. Era un exemplar din Biblia Vie pe care scrisese: „Prietenului meu George W. Bush, Fie ca Domnul să vă binecuvânteze pe tine și pe Laura”. A adăugat și un citat din Filipeni 1:6: „Sunt încredințat că Acela care a început în voi această bună lucrare o va isprăvi până în ziua lui Iisus Hristos”.

Pe la începutul toamnei, i-am povestit lui Don Evans despre discuția mea cu Billy. Acesta mi-a spus că el și un alt prieten din Midland, Don Jones, participau la întâlnirile unui grup de studiu al Bibliei. Se întruneau miercuri seara la Prima Biserică presbiteriană. M-am hotărât să mă duc și eu să văd cum e.

În fiecare săptămână studiam un capitol din Noul Testament. La început am fost puțin mai sceptic. Abia mă abțineam să nu fac glume. Într-o seară, șeful grupului a întrebat:

— Ce este un profet?

— Este atunci când veniturile depășesc cheltuielile⁷. Nu s-a mai văzut unul de la Ilie încoace, am răspuns eu.

Însă foarte curând am început să iau în serios aceste întâlniri. Când am citit Biblia, m-au emoționat istorisirile despre bunătatea lui Iisus față de suferințele unor necunoscuți, despre cum i-a vindecat pe orb și pe olog, despre gestul său sublim de a se sacrifica din dragoste față de oameni, lăsându-se răstignit pe cruce. În anul acela, de Crăciun, Don Evans mi-a dat o Biblie Zilnică, o versiune a Bibliei împărțită în 365 de lecturi

individuale. Citeam din ea în fiecare dimineată și mă rugam să o înțeleg mai bine. Cu timpul, am devenit mai credincios.

La început am fost chinut de îndoieli. Noțiunea de Dumnezeu cel Viu presupunea un mare efort de înțelegere, mai ales pentru cineva cu gândire logică cum eram eu. Să te predai cu totul celui Atotputernic este o provocare a egoului. Dar am înțeles până la urmă că luptele și îndoielile fac parte în mod firesc din credință. Cine nu s-a îndoit niciodată probabil că nici nu s-a gândit prea mult la ceea ce crede.

De fapt, credința este un drum — o călătorie spre un nivel mai înalt de înțelegere. Nu se poate dovedi existența lui Dumnezeu, dar nu acesta trebuie să fie scopul credinței. La urma urmei este la fel de imposibil și să dovedești că nu există. Așa încât, crezi, nu crezi, poziția ta se bazează pe credință.

Înțelegând acest lucru, am reușit să recunosc semnele prezenței lui Dumnezeu. Am văzut frumusețea naturii, minunea de a avea două fete, dragostea neîncetată a Laurei și a părinților mei și libertatea care vine odată cu iertarea — toate lucrurile pe care pastorul Timothy Keller le numește „semnele lui Dumnezeu”. Am mers mai încrezător pe drumul meu. Rugăciunea era hrana spirituală care mă susținea. Înțelegându-l mai bine pe Hristos, m-am apropiat și mai mult de scopul meu fundamental, acela de a fi un om mai bun — nu pentru că astfel câștigam puncte în catastiful ceresc al faptelor bune, ci pentru că am fost pătruns de dragostea lui Dumnezeu.

Am mai înțeles însă și altceva. Când Billy a început să răspundă întrebărilor în seara aceea din Maine, eu eram deja la al treilea pahar de vin, după ce mai băusem deja câteva beri înainte de masă. Mesajul lui Billy fusese mai tare decât băutura. Dar lucrurile nu stătuseră întotdeauna așa. De multă vreme obișnuiam să beau la evenimente mondene. Îmi plăcea să beau cu prietenii, la masă, la evenimente sportive sau la petreceri. Până la treizeci și cinci de ani, consumam alcool zilnic și din când în când mai trânteam câte o beție crâncenă.

Exista o vorbă în vestul Texasului: „Aseară se credea tenor, când de fapt era doar un măgar”. Ceea ce era de multe ori valabil în cazul meu. Îmi place să glumesc, dar alcoolul are tendința de a transforma o glumă sau o ironie într-o răutate sau insultă. Ceea ce la băutură ți se pare amuzant, mai târziu poate să ți se pară stupid. Într-o seară de vară, eram la masă în Maine, după o zi minunată în care fuseserăm la pescuit și jucaserăm golf. Mie mi se făcuse o sete așa de mare, încât am stins-o cu mai multe

pahare de burbon și Sevens. În timpul mesei, m-am întors spre o prietenă de-a părinților mei care arăta bine și, amețit de băutură, am întrebat-o:

— Ei, cum e sexul după cincizeci de ani?

Toți cei de la masă și-au lăsat privirile în farfurie — mai puțin părinții mei și Laura, care m-au fulgerat cu privirea, nevenindu-le să-și creadă urechilor. Minunata doamnă a râs scurt și nervos, iar conversația a continuat. Când m-am trezit a doua zi, mi s-a adus aminte ce spusese. Instantaneu, am fost cuprins de remușcări. Am sunat-o pe femeie ca să-i cer scuze, apoi am început să mă întreb dacă, într-adevăr, așa voiam să-mi trăiesc viața. Mai târziu, când am împlinit cincizeci de ani și eram guvernator al statului Texas, femeia aceea simpatică mi-a trimis la reședința oficială un bilețel: „Ei bine, George, cum e?”

Și Laura a observat această tendință în comportamentul meu. Ceea ce mie și prietenilor mei ni se părea hazos și plin de spirit, ei i se părea plicticos și infantil. Nu se temea să-mi spună ce crede, dar nu putea să renunțe la alcool în locul meu. Asta trebuia s-o fac eu. La vârsta de patruzeci de ani, am găsit în sfârșit puterea să pun punct — o putere ce venea din dragostea pe care o promisese din primele zile de viață și din credința pe care mulți ani la rând n-o descoperisem în întregime.

N-am mai pus niciun strop de alcool în gură din 1986, din seara aceea petrecută la Broadmoor. Nu știu încotro s-ar fi îndreptat viața mea, dacă nu aș fi luat decizia să renunț la băutură. Dar sunt conștienți că în acest moment n-aș mai scrie aceste rânduri în calitate de fost guvernator al statului Texas și președinte al Statelor Unite.

Am fost întrebat dacă m-am considerat alcoolic. Zău dacă știu! Ce știu e că am o personalitate înclinată spre obișnuințe. Obișnuiam să beau mult și lucrul ăsta a început să-mi creeze probleme. Faptul că am reușit să renunț definitiv mă face să cred că nu a fost vorba de o dependență chimică. Unii băutori nu sunt la fel de norocoși ca mine. Îmi admir pe cei care folosesc alte metode pentru a renunța la alcool, cum ar fi terapia în douăsprezece etape a Alcoolicilor Anonimi.

Nu aș fi putut renunța la băutură, în lipsa credinței. Dar nici credința mea nu ar fi fost atât de puternică, dacă nu aș fi renunțat la băutură. Cred că Dumnezeu a fost cel care m-a ajutat să deschid ochii care mi se închideau din cauza băuturii. Din acest motiv, am simțit întotdeauna o legătură specială cu versurile imnului meu preferat, Amazing Grace: „Pierdut eram, dar m-ai găsit / și orb eram, dar astăzi văd”.

1 George Herman Ruth, celebru jucător de baseball. (N.t.)

2 Închide gura... deschide fereastra (fr.).

3 Porecla lui Willie Howard Mays, celebru jucător de baseball, născut în 1931. (N.t.)

4 Confuzie între substantivul tear (lacrimă) și verbul tear (a rupe, a sfâșia) care este sinonim cu lacerate, aici folosit greșit ca substantiv. (N.t.)

5 Variantă de baseball care se joacă cu o coadă de mătură și o minge de cauciuc sau de tenis. (N.t.)

6 Portiță (de scăpare), deficiență (engl.).

7 Ironie pornind de la pronunția asemănătoare a cuvintelor profet și profit. (N.t.)

CAPITOLUL 2

ÎN CAMPANIE ELECTORALĂ

Dimineața zilei de 12 iunie 1999 era superbă în Texas. Rangers se aflau pe primul loc în divizia de vest a campionatului american de baseball. Dow Jones Industrial Average⁸ se menținea la nivelul 10 490. Tata tocmai sărbătorise împlinirea vârstei de 75 de ani sărind cu parașuta — cu succes. Iar eu mă pregăteam să fac un salt la rândul meu.

După luni de frământări și nenumărate ore de cântărit argumentele pro și contra, mă pregăteam să pornesc spre Iowa, locul primei reuniuni a partidului pentru alegerile prezidențiale din 2000. Nu mă mai simțeam apăsător de neliniștea dinaintea luării unei decizii și eram nerăbdător să pornesc la drum. Eu și Laura ne-am luat rămas-bun de la fete, am pornit spre aeroport și ne-am urcat la bordul unui charter TWA cu destinația Cedar Rapids.

Avionul era plin, mai ales cu jurnaliști. Înregistraseră ore întregi de emisiuni televizate și umpluseră vrafuri întregi de hârtie cu dezbateri, întrebări și analize, încercând să afle dacă voi candida sau nu. Acum urma să primească răspunsul. Ce-ar fi să ne amuzăm puțin împreună? Botezasem avionul cu care zburam Marile speranțe. La scurt timp după ce am decolat, am luat microfonul și am făcut următorul anunț:

— Vă vorbește candidatul. Vă rog să vă depozitați speranțele în compartimentele de deasupra și să vă asigurați că le-ați închis bine, deoarece ele pot să se deplaseze în timpul zborului, să cadă și să rănească pe cineva — mai ales pe mine.

Întotdeauna apelez la umor ca să detensioneze atmosfera, dar eram conștient că am pornit la drum pentru o treabă serioasă. Poate mai bine decât orice alt candidat din istorie, am înțeles ce înseamnă să candidezi la președinție. Îl văzusem pe tata petrecând luni de zile istovitoare în turneu electoral, supravegheat în permanență de ochii vigilenți ai unei prese sceptice. Am văzut cum realizările lui au fost răstălmăcite, cum a fost supus unor atacuri la persoană, cum au râs pe seama înfățișării lui. Am văzut prieteni care s-au întors împotriva lui și consilieri care l-au părăsit. Știam cât de greu este să câștigi. Și mai știam cât de mult doare să pierzi.

Cel mai mult îmi făceam griji pentru fiicele noastre, în vârstă de șaptesprezece ani, Barbara și Jenna. Aflasem din experiență că era mai greu să fii copil de politician decât politician. Înțelegeam durerea și frustrarea pe care le simți când auzi că tatăl tău este făcut în fel și chip. Știam cum e să te îngrijorezi de fiecare dată când deschizi televizorul. Și știam cum e să trăiești cu gândul că orice greșală nevinovată îl poate pune într-o situație jenantă pe președintele Statelor Unite. La cei peste patruzeci de ani ai mei trecusem prin toate astea. Dacă deveneam

președinte, la preluarea mandatului fetele mele ar fi fost pe băncile facultății. Și îmi imaginam cât de greu le va fi.

Eram măcinat de niște întrebări foarte serioase. Voiam să renunț la anonim pentru totdeauna? Era bine să-mi expun familia atenției publice pe care o presupunea o campanie națională? Voi fi în stare să fac față rușinii unei eventuale înfrângeri sub privirile unei națiuni întregi? Mă ridicam la nivelul așteptărilor?

Credeam că știu răspunsurile, dar n-aveam cum să fiu sigur.

Știam însă că simt chemarea de a candida. Mă preocupa viitorul țării și aveam o imagine clară a direcției în care voiam s-o duc. Voiam să reduc taxele și impozitele, să ridic standardul școlilor publice, să reformez sistemul asigurărilor sociale și de sănătate, să mobilizez asociațiile caritabile religioase, să lărgesc orizontul de așteptare al poporului american, încurajând o nouă eră a responsabilității individuale. Așa cum am spus în discursurile mele, „când voi pune mâna pe Biblie, voi jura nu doar să respect legile țării noastre, voi jura să respect onoarea și demnitatea funcției în care am fost ales, așa să-mi ajute Dumnezeu”.

Lucrurile pe care le aflasem despre președinție îmi demonstrau importanța unei astfel de funcții. Cei doi președinți pe care îi cunoșteam foarte bine, tata și Ronald Reagan, realizaseră obiective istorice pe perioada mandatului lor. Președintele Reagan sfidase Uniunea Sovietică și contribuise la câștigarea Războiului Rece. Tata eliberase Kuweitul și călăuzise Europa spre unitate și pace.

Dar mai văzusem și latura personală a președinției. În ciuda atenției publice și a stresului la care era supus, tatălui meu îi plăcea munca pe care o făcea. Și-a încheiat mandatul cu onoarea și principiile nepătate. În ciuda numeroaselor presiuni, intensitatea acestei experiențe a făcut ca familia noastră să fie și mai unită.

Procesul de decizie te consumă enorm. M-am gândit la asta, am discutat, am analizat și m-am rugat. Aveam o filosofie pe care voiam s-o aplic și aveam convingerea că voi reuși să construiesc o echipă demnă de un președinte. Puteam să ofer siguranță financiară familiei mele, indiferent dacă aș fi câștigat sau aș fi pierdut. Factorii decisivi erau însă mai puțin tangibili. Simțeam că vreau să fac mai mult cu viața mea, să-mi valorific potențialul și să-mi testez abilitățile în cel mai înalt grad. Exemplele date de tatăl și de bunicul meu fuseseră pentru mine o sursă de inspirație. Îl văzusem pe tata urcând pe cea mai mare scenă a țării și reușind. Voiam să aflu dacă și eu eram capabil să îl urmez.

Chiar dacă pierdeam, tot aş fi dus o viaţă minunată. Aveam o familie care mă iubea. Aş fi fost guvernatorul unui mare stat. Şi nu m-aş fi întrebat niciodată „cum ar fi fost dacă”. Când îmi va sosi ceasul, le spuneam eu prietenilor, agenda mea de bal va fi fost plină.

Anunţul l-am făcut cu ocazia unui barbeque la Amana, un mic orăşel din statul Iowa. Am ținut discursul într-un hambar, urcat pe o scenă acoperită cu paie, în faţa unui imens câmp de porumb. Jim Nussle, membru al Congresului, care mai târziu avea să-mi fie director al Biroului de Management şi Buget, m-a prezentat cântând „Iowa Stubborn” din The Music Man. Având-o pe Laura alături, am spus:

— Voi candida la Preşedinţia Statelor Unite. Nimic nu mă poate opri şi am de gând să devin viitorul preşedinte.

Drumul meu până în ziua aceea n-a fost unul convenţional. Nu-mi petrecusem viaţa făcând planuri să candidez la funcţia de preşedinte. Dacă ar fi fost aşa, probabil că aş fi făcut altfel unele lucruri din tinereţe. Şi, totuşi, de-a lungul drumului, am dobândit dorinţa şi calităţile pentru a duce şi a câştiga o campanie prezidenţială. Sâmburele acelei decizii, aşa cum s-a întâmplat cu multe altele din viaţa mea, a fost sădit în solul prăfuit de sub cerul nesfârşit al Midlandului, în Texas.

Midland era o zonă conservatoare. Vestul Texasului avea un spirit independent şi privea cu neîncredere o guvernare centralizată. Ca mai peste tot în Texas, Midland fusese dominat de Partidul Democrat generaţiei la rând. Circumscripţia Midland, care cuprindea şaptesprezece cantoane, fusese reprezentată în Congres de un democrat pe nume George Mahon timp de patruzeci şi trei de ani. Era cel mai longeviv membru al Congresului din America. Pe 6 iulie 1977 — când eu am împlinit treizeci şi unu de ani —, el a anunţat că se va retrage la încheierea mandatului.

Pe vremea aceea, mă întorsesem de doi ani în Midland, după studiile de afaceri de la Harvard. Învăţam despre lumea afacerilor cu petrol, restabileam legăturile cu prietenii, în general mă bucuram de viaţă din plin. Şi începea să mă intereseze scena politică.

Deşi niciodată n-am considerat că politica e o profesie, îmi oferisem ajutorul în toate campaniile tatălui meu: în cursa pentru Senat din 1964, în cursa pentru Camera Reprezentanţilor din 1966 şi în cea de-a doua candidatură pentru Senat din 1970. Înainte să încep cursurile de zbor în 1968, am fost timp de câteva luni asistentul lui Edward Gurney,

care candida pentru Senat în statul Florida. Momentul cel mai important al acelei experiențe a fost un miting uriaș, care a avut loc în Jacksonville, unde Gurney a fost sprijinit de guvernatorul înalt și bronzat al Californiei, Ronald Reagan. În 1972 eram director politic în campania pentru Senat a lui Red Blount în Alabama. În 1976, m-am oferit voluntar în campania președintelui Ford în vestul Texasului pentru alegerile primare republicane. L-am ajutat să câștige un total de zero delegați.

Pe vremea când aveam douăzeci de ani, stilul de viață dintr-o campanie electorală era perfect pe gustul meu. Îmi plăcea să călătoresc și să cunosc oameni. Mă stimulau forța și spiritul de competiție ale curselor electorale. Îmi plăcea tensiunea finalului din ziua alegerilor, când votanții alegeau un câștigător, iar noi toți trebuia să ne vedem mai departe de treburile noastre. Eu nu-mi făcusem planuri dinainte, dar, când Mahon s-a retras, aveam deja o oarecare experiență în politică.

Am început să mă gândesc să candidez în locul lui. Aveam experiența necesară ca să gestionez partea politică a campaniei. Dar parcă mă simțeam atras de ceva mai puternic în această cursă. Mă preocupa încotro se îndrepta țara. Experiențele câștigate la Harvard, în China și în afacerile cu petrol convergeau spre un set de convingeri: economia de piață era cel mai corect mijloc de alocare a resurselor. O fiscalitate redusă recompensa munca asiduă și încuraja asumarea riscurilor, ceea ce impulsiona crearea de noi locuri de muncă. Îndepărtarea barierelor comerciale crea noi piețe externe pentru producătorii americani și oferea mai multe opțiuni consumatorilor noștri. Statul trebuia să-și respecte limitele constituționale și să le lase oamenilor libertatea de a-și trăi viața cum vor.

Dacă priveam însă spre Washingtonul sub președintele Jimmy Carter și spre Congresul dominat de democrați, vedeam exact opusul. Ei intenționau să mărească impozitele, să întărească controlul statului asupra sectorului energetic și să renunțe la cheltuielile federale pentru crearea de locuri de muncă în sectorul privat. Mă îngrijora faptul că America vira spre stânga, spre o variantă de stat social de tip european, unde planificarea centralizată înăbușea libera inițiativă. Voiam să fac ceva în acest sens. Mă contagiasem pentru prima dată cu virusul politicii și era destul de grav.

Când le-am spus părinților mei ce intenționez să fac, ei s-au arătat surprinși. Probabil li s-a părut că am luat decizia așa, din senin, însă n-au vrut să-mi înăbușe entuziasmul. Tata m-a întrebat dacă doresc să mă sfătuiesc cu un prieten de-al lui, fostul guvernator al Texasului, Allan Shivers.

— Bineînțeleș, am răspuns eu.

Shivers era o legendă. Fusese cel mai longeviv guvernator din istoria statului Texas. Era un democrat conservator, iar sfatul său ar fi fost prețios în cursa împotriva lui Kent Hance, senator de centru-dreapta și posibil candidat din partea democraților.

Când m-am dus să-l văd pe bătrânul guvernator, acesta m-a întrebat direct dacă voiam să candidez în locul domnului Mahon. I-am spus că mă gândesc foarte serios să intru în cursă. M-a privit în ochi și a zis:

— Fiule, n-ai cum să câștigi.

Fără niciun fel de încurajare, fără nimic altceva. Mi-a spus că circumscripția era perfect croită pentru alegerea lui Kent Hance. Am mormăit ceva de genul „dacă intru în cursă, sper să n-aveți dreptate” și i-am mulțumit pentru timpul acordat.

M-am tot întrebat de ce a ținut tata să mă prezinte guvernatorului. Acum, dacă stau să mă gândesc, poate că ăsta a fost un mod de a-mi spune, fără să-mi submineze ambiția, că trebuia să fiu pregătit să pierd.

Prima etapă a campaniei au fost primarele republicane. Am reușit să intru la balotaj cu Jim Reese, un fost comentator sportiv foarte convingător și primar al Odessei. Candidase împotriva lui George Mahon în 1976 și se simțea îndreptățit să fie nominalizat în 1978. A fost foarte supărat că l-am devansat în sondaje în primul tur al primarelor.

Reese era un tip dur, la fel și o parte dintre susținătorii lui. Strategia lor era să mă descrie ca pe un trepăduș politic cu vederi de stânga, rupt de realitate. Au venit cu tot felul de teorii conspiraționiste. Tata ar fi făcut parte dintr-o comisie trilaterală care urmărea înființarea unui guvern mondial. Eu fusesem trimis de familia Rockefeller să cumpăr terenuri. Cu patru zile înainte de alegeri, Reese a arătat o copie a certificatului meu de naștere pentru a demonstra că mă născusem în Est. Cum să contracarez așa ceva? Am răspuns cu o replică dată cândva de tata:

— Nu, nu m-am născut în Texas, deoarece în ziua aceea voiam să fiu alături de mama mea.

Reese a primit sprijin și fonduri pentru campanie din partea lui Ronald Reagan, care căuta să obțină un avantaj față de tata în primarele prezidențiale din 1980. În ciuda tuturor bârfelor, am rămas optimist în privința șanselor mele. Strategia mea era să-mi consolidez poziția în circumscripția din Midland. Eu și Laura participam la reuniuni în tot orașul, luam fiecare cartier la rând și convingeam prietenii care nu se

implicaseră niciodată în politică să ne ajute.⁹ În seara alegerilor, eforturile noastre de a merge în mijlocul oamenilor din Midland ne-au adus o participare masivă la vot. Am pierdut toate celelalte cantoane, dar am cucerit Midlandul la o diferență atât de mare, încât am câștigat nominalizarea.

Tata prezisese că Reagan va suna să mă felicite dacă voi câștiga primarele. M-a căutat a doua zi. A fost amabil și s-a oferit să mă ajute la alegerile generale. I-am mulțumit pentru telefon și l-am refuzat. Eram hotărât să câștig cursa cu propriile mele puteri. N-am făcut campanie cu Reagan și nici cu tata.

Cursa împotriva lui Reese m-a întărit. Am învățat că, atunci când primesc o lovitură grea, pot continua lupta și pot câștiga. Contracandidatul meu la generale a fost Kent Hance, în legătură cu care mă avertizase senatorul și guvernatorul Shivers. Hance a avut aceeași strategie ca și Reese — m-a prezentat ca pe un străin venit de pe Coasta de Est —, dar a folosit-o cu mai multă subtilitate și mai mult farmec.

Într-unul dintre primele mele spoturi electorale televizate apăream făcând jogging, lucru care, după mine, îmi puneă în evidență energia și tinerețea. Hance l-a întors împotriva mea cu o singură replică: „Aici, oamenii n-o rup la fugă decât atunci când sunt urmăriți de cineva”.

Tot el avea următoarea reclamă electorală la radio: „În 1961, când Kent Hance termina liceul din Dimmitt în cea de-a nouăsprezecea circumscripție, adversarul său, George Bush, mergea la Academia Andover din Massachusetts. În 1965, când Kent Hance a absolvit la Texas Tech, adversarul său era la Universitatea Yale. Și când Kent Hance a terminat facultatea de drept a Universității din Texas, adversarul său... fiți atenți, oameni buni... mergea la Harvard. N-avem nevoie de cineva din nord-est să vină să ne spună care sunt problemele noastre”.

Hance era un excelent povestitor și se folosea de acest talent ca să bată monedă pe faptul că eram un străin. Gluma lui preferată? La ferma unde lucra, oprește un tip într-o limuzină. Când șoferul îl întreabă cum se ajunge în oraș, Hance îi răspunde: „Faci la dreapta pe lângă zăplaz¹⁰, apoi ții drumul mai departe”. Poanta venea când șoferul întreba: „Mă scuzați, dar ce culoare are uniforma zăplazului?” Celor din vestul Texasului le plăcea la nebunie. Hance răsucea și mai mult cuțitul în rană adăugând: „N-am putut să-mi dau seama dacă limuzina avea numere de Massachusetts sau de Connecticut”.

Eu și Laura ne-am mutat temporar în Lubbock, cel mai mare oraș din district, la 180 de kilometri nord de Midland. Important centru pentru afacerile cu bumbac, Lubbock adăpostea Universitatea Texas Tech. În

acest oraș ne-am stabilit cartierul general de unde ne deplasam în campanie în zona rurală a districtului. Eu și Laura petreceam ore întregi călătorind cu mașina și ne opream în orașe ca Levelland, Plainview și Brownfield. Deși nu prea era pasionată de politică, Laura se pricepea la campanie electorală. Naturalețea ei îi făcea pe alegători să relaționeze ușor cu ea. După nunta noastră, fuseserăm într-o scurtă călătorie în Cozumel, Mexic, dar noi glumeam zicând că, de fapt, luna noastră de miere era această campanie electorală.

Pe 4 iulie, ne aflam în turneu electoral în Muleshoe, în extremitatea nordică a districtului. În primarele din mai, promisem 6 din cele 230 de voturi exprimate în Bailey County. După părerea mea, era foarte mult loc de mai bine. Laura și cu mine le zâmbeam spectatorilor și le făceam cu mâna din camioneta noastră albă. Nimeni nu chiuia, nimeni nu ne făcea cu mâna. Lumea se uita la noi ca la niște extratereștri. Până la urmă, m-am convins că singurul susținător pe care îl aveam în Muleshoe era cea care stătea lângă mine.

A venit și seara alegerilor și s-a dovedit că bătrânul guvernator Shivers avusese dreptate. Am avut un scor foarte bun în comitatul Midland și în partea de sud a districtului, dar nu într-atât de bun încât să pun în pericol avantajul lui Hance în Lubbock și în alte zone. Rezultatul final a fost de 53% la 47%.

Nu mi-a plăcut că am pierdut, dar am fost bucuros că am candidat. Am apreciat efortul pe care îl presupune politica, întâlnirile cu oamenii și faptul că mi-am putut expune ideile. Am învățat că, dacă îl lași pe adversarul tău să te definească, comiți una dintre cele mai mari greșeli pe care le poți face în timpul unei campanii. Și am constatat că pot să accept înfrângerea și să merg mai departe. N-a fost ușor pentru un ambițios ca mine. Dar a constituit o etapă importantă din procesul meu de maturizare.

Congresmenul Kent Hance a meritat să câștige cursa și am devenit buni prieteni. După victoriile de mai târziu, când am devenit guvernator și apoi președinte, el a rămas singurul politician care m-a învins. A câștigat trei mandate în Camera Reprezentanților înainte să piardă la Senat. Apoi a devenit republican și a participat la campaniile mele. Kent este în prezent decan al Universității Texas Tech. Spune că, dacă n-ar fi fost el, eu nu aș fi devenit niciodată președinte. Probabil că are dreptate.

La șase luni după încheierea campaniei mele, mă aștepta o altă bătălie. Tata și-a anunțat candidatura la alegerile prezidențiale din 1980. Era la

mare distanță în urma lui Ronald Reagan, dar a dus o campanie puternică în Iowa și acolo a obținut o victorie surprinzătoare. Din păcate, bucuria succesului s-a stins în iarna rece din New Hampshire. Reagan l-a înfrânt acolo și a fost apoi desemnat candidatul republicanilor.

S-au făcut multe speculații în legătură cu persoana pe care Reagan o va alege pentru funcția de vicepreședinte. La Convenția de la Detroit, a purtat discuții cu Gerald Ford în legătură cu un fel de copreședinție. Amândoi au fost de părere că ideea nu va funcționa — și a fost o decizie înțeleaptă. Apoi Reagan l-a sunat pe tata și i-a propus să lucreze în tandem — o decizie și mai bună.

În seara alegerilor, tandemul Reagan-Bush i-a zdrobit în Colegiul Electoral pe Jimmy Carter și Walter Mondale cu 489 la 49. Eu și Laura am plecat cu avionul la Washington pentru a participa la ceremonia de investire pe 20 ianuarie 1981, ceremonie care pentru prima dată s-a ținut în maiestuoasa aripă vestică a Capitolului. Radiam de bucurie când judecătorul Potter Stewart l-a pus pe tata să rostească jurământul. Apoi Ronald Reagan a repetat jurământul pronunțat de Warren Burger, președintele Curții Supreme de Justiție.

Ca specialist în istorie, am fost deosebit de încântat să ocup un loc în primul rând al sălii. Ca fiu, mă simțeam plin de mândrie. Nici nu-mi trecea prin minte că într-o bună zi voi sta pe acel podium, cu mâna dreaptă ridicată, la două ceremonii de investitură.

Începutul anilor 1980 a adus momente dificile, de la o recesiune dureroasă la un atentat cu bombă împotriva cantonamentului trupelor noastre de marină din Liban, dar administrația Reagan-Bush și-a ținut promisiunile. Au redus impozitele, au recâștigat avantajul în Războiul Rece și au restabilit moralul americanilor. Când președintele Reagan și tata și-au prezentat realizările în fața alegătorilor în 1984, au câștigat în patruzeci și nouă din cincizeci de state.

Tata a fost, în mod firesc, favorit pentru nominalizarea la prezidențialele din 1988, dar cursa nu avea să fie ușoară. Îi fusese atât de loial președintelui Reagan, încât nu făcuse nimic pentru a se promova pe el. De asemenea, se lupta și cu renumitul „factor Van Buren”. De când Martin Van Buren l-a succedat pe Andrew Jackson la Casa Albă în 1836, niciun vicepreședinte n-a mai fost ales succesor al președintelui pe care l-a servit.

La începutul celui de-al doilea mandat, președintele Reagan i-a permis cu generozitate tatălui meu să folosească reședința prezidențială de la David Camp pentru o întâlnire cu echipa sa de campanie. Faptul că tata

și-a invitat acolo părinții și copiii n-a fost lipsit de noimă. Am fost încântat să mă întâlnesc cu echipa lui, deși aveam unele rezerve. Cel mai bun strateg al tatălui meu era un tânăr pe nume Lee Atwater. Originar din Carolina de Sud, locvace și pasionat de chitară, Lee era considerat unul dintre cei mai străluciți consultanți politici din țară. Inteligent, fără îndoială. Experimentat, nu încăpea niciun dubiu. Dar eu voiam să știu dacă era și loial.

Când tata a întrebat dacă vreunul dintre membrii familiei are vreo nelămurire, am ridicat mâna.

— Lee, cum știm noi că putem avea încredere în tine, din moment ce partenerii tăi de afaceri lucrează pentru alți candidați? am întrebat eu.

Jeb a intervenit și el:

— Dacă cineva aruncă o grenadă spre tata, noi ne așteptăm ca tu să te pui pavăză.

Am folosit amândoi un ton dur, dar care reflecta dragostea noastră pentru tata și așteptările noastre legate de echipa lui — o echipă în a cărei agendă candidatul trebuia să fie pe primul loc și ambițiile personale, pe locul doi.

Lee a spus că îl cunoștea pe tata de la Comitetul Național Republican, îl admira enorm și dorea ca el să câștige. A adăugat că avea de gând să întrerupă relațiile cu asociații săi, dacă acestea reprezentau un conflict de interese. Totuși, s-a văzut că îndoielile noastre l-au tulburat. Mai târziu, în aceeași zi, ne-a căutat pe mine și pe Jeb. Dacă eram atât de îngrijorați, a întrebat el, de ce unul dintre noi nu se muta la Washington ca să ajute la campanie și să stea cu ochii pe el și pe echipa lui?

Invitația lui m-a pus pe gânduri. Momentul era perfect. După declinul pieței petroliere, eu și asociații mei vânduserăm compania de prospecțiuni petroliere și găsiserăm de lucru pentru toți angajații. Tatălui meu i-a surâs ideea, iar Laura era dispusă să încerce.

La biroul de campanie din centrul Washingtonului, eu nu aveam niciun titlu. Dar, vorba tatălui meu, aveam deja unul: fiu. M-am ocupat cu colectarea de fonduri, cutreierând țara pentru a ține discursuri în numele lui și pentru a-i încuraja pe voluntari, transmițându-le mulțumiri din partea tatălui meu. De asemenea, din când în când, le reaminteam unor membri importanți ai echipei că se aflau acolo ca să sprijine alegerea lui George Bush, iar nu carierele lor personale. Am învățat o lecție prețioasă despre Washington: dacă ești în apropierea

Puterii, ai și tu putere. Faptul că tata mă asculta mă făcea să fiu mai eficient.

Una dintre sarcinile mele a fost să selectez solicitările ziariștilor care doreau să stea de vorbă cu tata. Când Margaret Warner de la Newsweek ne-a solicitat un interviu, eu am fost de părere să cooperăm. Margaret era talentată și părea dispusă să scrie un articol onest. Tata a acceptat.

În dimineața când revista a apărut la chioșcuri, m-a sunat mama.

— Ai văzut ce scrie în Newsweek?

— N-am apucat, i-am răspuns.

— Au scris despre tatăl tău că este un pămpălău! mi-a zis ea pe un ton indignat.

Imediat am făcut rost de un exemplar de pe a cărui copertă mi-a sărit în ochi următorul titlu: „Lupta cu factorul pămpălău”. Nu-mi venea să cred. Revista insinua că tatăl meu, pilot de bombardier în cel de-al Doilea Război Mondial, era un pămpălău. Clocoteam de furie. Am contactat-o pe Margaret la telefon. Ea m-a întrebat politicoasă ce părere am despre articol. I-am răspuns nepoliticos că sunt de părere că este părtașă la o ambuscadă politică. Ea a murmurat ceva despre redactorul-șef care se ocupa de copertă. Eu însă n-am murmurat. I-am înjurat pe redactori și am închis telefonul. De atunci am devenit foarte suspicios în legătură cu jurnaliștii politici și cu redactorii lor nevăzuți.

După ce a terminat al treilea în Iowa, tata s-a repliat și a ieșit victorios în New Hampshire, apoi a obținut nominalizarea. Adversarul său la alegerile generale a fost Michael Dukakis, guvernatorul cu vederi de stânga al statului Massachusetts. Tata și-a început campania cu un discurs extraordinar la convenția din New Orleans. Am fost uimit de puterea cuvintelor sale, de eleganța exprimării și forța oratorică. Vorbea despre o națiune „mai bună, mai blândă”, clădită prin compasiunea și generozitatea poporului american — ceea ce el numea „o mie de puncte luminoase”. A prezentat o agendă politică solidă, care conținea o promisiune îndrăznească: „Credeți-mă pe cuvânt: nu vor mai fi alte impozite”.

Am fost impresionat de cât de bine a știut tata să se coordoneze. Reușise să realizeze perfect trecerea de la statutul de vicepreședinte loial la cel de candidat. A plecat din Convenție conducând în sondaje și s-a îndreptat hotărât spre linia de final. Pe 8 noiembrie 1988, întreaga familie urmărea rezultatele electorale acasă la prietenul nostru dr. Charles Neblett, în Houston. Am știut că tatăl meu a câștigat, atunci

când am văzut că Ohio și New Jersey, două state esențiale, au înclinat în favoarea lui. Până la sfârșitul serii, câștigase 40 de state și 426 de voturi la Colegiu. George H.W. Bush, omul pe care îl admiram și îl adoram, a fost ales al 41-lea președinte al Statelor Unite.

Laura și cu mine am petrecut cu plăcere un an și jumătate la Washington. Dar nu m-am gândit niciodată să rămân acolo și să profit de relațiile mele, așa cum mi s-a sugerat. Nu mă interesa absolut deloc să devin lobbyist sau să rămân un băgător de seamă în administrația tatălui meu. La scurt timp după alegeri, ne-am făcut bagajele și ne-am întors în Texas.

Mai aveam un motiv să mă întorc acasă. Spre finalul campaniei electorale a tatălui meu, am primit un telefon interesant de la fostul meu partener de afaceri, Bill DeWitt. Tatăl lui Billy fusese patronul echipei Reds din Cincinnati și avea relații solide în lumea baseballului. El auzise că Eddie Chiles, principalul acționar al echipei Texas Rangers, avea de gând să vândă echipa. Eram interesat să cumpăr? Aproape că am sărit de pe scaun când am auzit. Să fiu patronul unei echipe de baseball era visul meu. Eram hotărât să-l împlinesc.

Strategia mea a fost să mă prezint în calitate de cumpărător preferențial. Laura și cu mine ne-am mutat în Dallas, iar eu îi vizitam regulat pe Eddie și soția lui, Fran. I-am promis că voi avea mare grijă de echipa pe care o iubea. El mi-a zis:

— Ai un nume mare și mult potențial. Aș vrea să-ți vând ție, dar, băiete, tu n-ai bani.

Am început să caut potențiali investitori, majoritatea prieteni din toată țara. Când comisarul Peter Ueberroth a insistat că ne trebuie mai mulți acționari locali, m-am dus să mă întâlnesc cu Richard Rainwater, marele investitor de la Fort Worth. Îl mai abordasem pe Richard și altă dată și mă refuzase. De data asta s-a arătat receptiv. Richard a fost de acord să vină cu jumătate din suma necesară, dacă eu reușeam să găsesc cealaltă jumătate și dacă eram de acord să-l luăm pe prietenul lui, Rusty Rose, în calitate de comanager.

M-am dus să mă întâlnesc cu Rusty la clubul de golf Brook Hollow din Dallas. Mi s-a părut un tip timid. Nu îl interesase niciodată baseballul, dar se pricepea la finanțe. Noi ne gândeam ca el să fie tipul din umbră care se ocupa de cifre, iar eu, cel vizibil, care se ocupa de relațiile cu publicul.

La scurt timp după aceea, eu și Laura am participat la un dineu caritabil. Se aflate despre planurile noastre de a prelua echipa și o cunoștință m-a tras deoparte și mi-a șoptit:

— Știi că Rusty Rose este nebun? Eu zic să ai mare grijă.

La început n-am dat atenție și mi s-a părut o remarcă deplasată. Dar pe urmă am început să-mi fac griji. Cum adică „nebun”?

L-am sunat pe Richard și i-am spus ce auzisem. El mi-a sugerat să-l întreb chiar pe Rusty. Mi s-a părut cam jenant. Abia de-l cunoșteam și îl chestionam deja în legătură cu sănătatea lui mentală? În după-amiaza aceea m-am întâlnit cu Rusty la o reuniune. Cum am intrat în sala de conferințe, a venit la mine și mi-a zis:

— Înțeleg că te îngrijorează sănătatea mea mentală. Merg la psiholog. Am fost bolnav. Ce să-i faci?

S-a dovedit că Rusty nu era nebun. În felul lui stângaci, mi-a spus care era adevărul: suferea de un dezechilibru chimic care, dacă nu era tratat corespunzător, făcea ca mintea lui strălucită să treacă prin stări de anxietate. M-am simțit oribil. I-am cerut scuze.

Eu și Rusty am devenit buni prieteni. El m-a ajutat să înțeleg că depresia, o boală de care, așa cum aveam să află mai târziu, suferise și mama la un moment dat, poate fi tratată. Douăzeci de ani mai târziu, mă aflam în Biroul Oval împreună cu senatorii Pete Domenici și Ted Kennedy și semnam un proiect de lege prin care companiile de asigurări aveau obligația de a plăti tratamentul pacienților care sufereau de boli mintale. Când am făcut-o, m-am gândit la prietenul meu Rusty Rose.

Cu Rusty și Richard făcând parte din grupul nostru de investitori, am reușit să cumpărăm echipa.¹¹ Eddie Chiles a propus să ne prezinte fanilor ca fiind proaspeții patroni ai echipei, cu ocazia deschiderii oficiale a sezonului din 1989. Am ieșit de pe banca oficialilor, am intrat pe terenul de joc în zona de aruncare, unde ne-am alăturat lui Eddie și legendarului Tom Landry, antrenorul echipei Dallas Cowboys, care a executat prima aruncare. M-am întors spre Rusty și i-am zis:

— Nici că se putea mai bine.

Pe parcursul următoarelor cinci sezoane, Laura și cu mine am mers la vreo cincizeci sau șaiszeci de meciuri pe an. Am văzut multe victorii, am avut parte și de înfrângeri și am petrecut ore în șir împreună. Le luam pe fete cu noi să vadă antrenamentele de primăvară și le aduceam la

stadion cât de des puteam. Călătoream cu echipa, țineam discursuri ca să vindem mai multe bilete și promovam clubul în presa locală. Cu timpul, m-am obișnuit să vorbesc de la tribună. Am învățat cum să interacționez cu mulțimile și să transmit un mesaj clar. De asemenea, am câștigat o valoroasă experiență în a răspunde la întrebări incomode din partea jurnaliștilor, în cazul de față majoritatea fiind legate de prestația slabă a lansatorului nostru.

Faptul că m-am ocupat de clubul Rangers m-a ajutat să-mi perfecționez aptitudinile de manager. Împreună cu Rusty mă ocupam de problemele financiare și strategice importante, lăsând deciziile legate de baseball în seama profesioniștilor. Când oamenii nu erau la înălțime, făceam schimbări. N-a fost ușor să-i cer unui om de treabă ca Bobby Valentino, un manager dinamic, care între timp îmi devenise prieten, să plece. Dar am încercat să-i dau vestea într-o manieră delicată, iar Bobby a primit-o ca un adevărat profesionist. L-am fost recunoscător când, peste niște ani, l-am auzit zicând:

— L-am votat pe George W. Bush, chiar dacă m-a concediat.

Când eu și Rusty am preluat echipa, Rangers avusese șapte înfrângeri în nouă sezoane. Clubul și-a revenit, înregistrând patru victorii în primele cinci sezoane. Îmbunătățirile din teren au adus mai mulți oameni în tribune. Și totuși, piața baseballului era dură pentru o echipă mică. N-am cerut niciodată acționarilor majorarea capitalului, dar nici nu aruncam cu banii pe fereastră.

Eu și Rusty ne-am dat seama că cel mai bun mod de a crește valoarea echipei pe termen lung era modernizarea stadionului. Rangers era o echipă de prima ligă, care juca într-un teren de liga a doua. Am conceput un proiect de finanțare printr-un parteneriat public-privat pentru construcția unui nou stadion. N-am obiectat la creșterea temporară a taxelor pe vânzări, ca să putem finanța construcția stadionului, din moment ce cetățenii aveau posibilitatea să-și exprime opțiunea în legătură cu acest subiect. Au acceptat cu un scor de aproape doi la unu.

Mulțumită conducerii lui Tom Schiffer — un fost deputat democrat, care a făcut o treabă atât de bună cu supervizarea proiectului de modernizare a stadionului, încât mai târziu l-am numit ambasador în Australia și Japonia —, noul și minunatul stadion a fost gata la deschiderea sezonului din 1994. În următorii ani, milioane de texani au venit să vadă meciurile pe noul stadion. Am avut un extraordinar sentiment de împlinire, știind că fusesem în echipa de conducere care a

făcut posibil acest lucru. Dar, între timp, campionatul nu mai era singura competiție la care mă gândeam.

La scurt timp după ce am cumpărat clubul Rangers în 1989, a început și campania pentru alegerea guvernatorului statului Texas, în 1990. Câțiva amici de-ai mei din politică mi-au sugerat să candidez. M-am simțit flatat, dar nu m-am gândit niciodată foarte serios la lucrul ăsta.

În general, implicarea mea în politică a avut legătură cu tatăl meu. La câteva luni după ce a preluat funcția de președinte, s-a confruntat cu adevărate „mișcări tectonice” în lume. Aproape fără niciun avertisment, în noiembrie 1989 a căzut Zidul Berlinului. Am admirat felul în care tata a făcut față situației. Știa că orice atitudine ostentativă din partea noastră i-ar provoca inutil pe sovietici, care aveau nevoie de spațiu și timp pentru o ieșire pașnică din comunism.

Mulțumită diplomației sale ferme la sfârșitul Războiului Rece — și reacțiilor sale hotărâte la agresiunile din Panama și Irak —, poporul avea imensă încredere în politica externă a lui George Bush. Dar pe mine mă îngrijora economia, care începuse să încetinească în 1989. În 1990, mă temeam deja că ar putea veni o recesiune. Am lichidat puținele acțiuni pe care le aveam și mi-am achitat împrumutul pe care îl contractasem pentru a cumpăra partea mea din clubul Rangers. Speram ca toată criza să nu dureze mult, de dragul țării și al tatălui meu.

Între timp, tata trebuia să se decidă dacă va mai candida pentru al doilea mandat de președinte.

— Fiule, nu sunt sigur că ar trebui să mai candidez, mi-a mărturisit el când eram amândoi la pescuit în Maine, în vara anului 1991.

— Cum? am întrebat eu. De ce?

— Mă simt vinovat pentru ce s-a întâmplat cu Neil, mi-a răspuns el.

Fratele meu Neil fusese membru în consiliul de administrație al Silverado, o societate de credite ipotecare din Colorado. Tata credea că Neil fusese supus unor atacuri virulente din partea presei, deoarece era fiul președintelui. Îmi părea nespun de rău pentru Neil și înțelegeam neliniștea tatei. Dar țara avea nevoie de George Bush la cârma ei. M-am simțit ușurat când tata și-a anunțat familia că va candida pentru ultima oară.

Campania electorală a început prost. Prima regulă în politica electorală este să-ți consolidezi majoritatea. Dar, în 1992, baza de care dispunea tata începuse să se erodeze. Motivul principal a fost faptul că nu-și respectase promisiunea de a nu mări impozitele — acea frază nefericită „Credeți-mă pe cuvânt”, pe care o rostise la convenția din 1988. Tata acceptase propunerea de creștere a impozitelor făcută de Congresul majoritar democrat în schimbul controlului cheltuielilor. Deși decizia lui a fost în beneficiul bugetului, a comis o greșeală politică.

Pat Buchanan, un comentator de extremă dreapta, l-a înfruntat pe tata la primarele din New Hampshire și a obținut un indice de 37% — un serios vot de protest. Ca situația să fie încă și mai complicată, miliardarul texan Ross Perot a decis să se înscrie și el în cursă. A încercat să-i atragă de partea sa pe conservatorii dezamăgiți printr-o retorică antideficit și anticomert. Unul dintre centrele de campanie ale lui Perot era chiar vizavi de biroul meu din Dallas. Când mă uitam pe fereastră, parcă urmăream în direct un sondaj de opinie zilnic. Cadillacuri și SUV-uri stăteau la rând să ia autocolante și afișe cu numele lui Perot. Mi-am dat seama că tata trebuia să lupte pe două fronturi pentru a fi reales, cu Perot pe un flanc și cu candidatul democrat pe celălalt.

În primăvara anului 1993, s-a văzut cine era acest candidat: guvernatorul statului Arkansas, Bill Clinton. Clinton era cu douăzeci și doi de ani mai tânăr decât tata și cu șase săptămâni mai mic decât mine. Campania electorală a marcat începutul unui schimb de generații în viața politică americană. Până atunci, toți președinții de la Franklin Roosevelt încoace participaseră la cel de-al Doilea Război Mondial, fie în rândul trupelor, fie la nivel de comandă. În 1992, Baby Boomers¹² și generațiile mai tinere reprezentau un procent uriaș din electorat. În mod firesc, aceștia se simțeau tentați să sprijine pe cineva din generația lor. Clinton a fost suficient de abil să nu intre pe terenul politicii externe, punctul forte al tatălui meu. El înțelegea neliniștile țării legate de economie și mergea pe un mesaj atent dirijat: „Până la urmă, tot la economie ajungem”.

Am păstrat permanent legătura cu tatăl meu pe tot parcursul anului electoral. La începutul verii anului 1992, campania lui tot nu prinsese avânt. I-am spus tatei că ar trebui să se gândească la o mișcare mai îndrăzneată, care să dinamizeze cursa. O variantă ar fi fost să îl înlocuiască pe vicepreședintele Dan Quayle, care mie îmi plăcea și pe care îl respectam, cu un nou partener de tandem. I-am sugerat tatei să se gândească la secretarul Apărării, Dick Cheney. Dick era inteligent, serios, experimentat și inflexibil. Se descurcase excelent cu supervizarea acțiunilor militare în timpul eliberării statului Panama și

în Războiul din Golf. Tata a refuzat. Era de părere că o astfel de mișcare ar părea disperată și l-ar pune pe Dan într-o situație neplăcută. Acum, privind retrospectiv, nu cred că tatei i-ar fi mers mai bine nici dacă ar fi ales pe altcineva cu care să continue cursa. Dar niciodată n-am renunțat la ideea unui tandem Bush-Cheney.

Tata a făcut totuși o schimbare și l-a numit șef de cabinet la Casa Albă pe secretarul de stat James Baker. Campania a mers mai bine cu Baker la cârmă. Alegătorii au început să se concentreze pe confruntarea dintre Bush și Clinton. Sondajele arătau o luptă strânsă. Atunci, cu patru zile înainte de alegeri, Lawrence Walsh, procurorul care ancheta afacerea Iran-Contra din timpul administrației Reagan, l-a pus sub acuzare pe fostul secretar al Apărării, Caspar Weinberger. Scandalul a dominat știrile și a încetinit ritmul campaniei. Mai târziu, avocatul democrat Robert Bennett, care îl reprezenta pe Cap, a numit această acuzare „unul dintre cele mai grave abuzuri ale procuraturii din câte am întâlnit vreodată”. Și să mai spui că procurorii sunt independenți!

Cu câteva zile înainte de alegeri, fratele meu Marvin mi-a sugerat să fiu alături de tata în campanie pentru a-i ridica moralul. Am fost de acord, deși nici eu nu eram în cea mai grozavă dispoziție. Mă enerva mai ales presa, care aveam impresia că îi făcea galerie lui Bill Clinton. La una dintre ultimele opriri din turneul nostru electoral, doi jurnaliști m-au abordat la scara aeronavei Air Force One. M-au întrebat cum era atmosfera în avion. În politică, răspunsul adecvat ar fi trebuit să fie o banalitate de genul „Are încredere că poate trece peste această încercare”. Dar eu mi-am ieșit din pepeni. Le-am spus reporterilor că, după părerea mea, articolele lor erau părtinitoare. Am spus-o pe un ton dur și am fost nepoliticos. N-a fost singura dată când am reacționat impulsiv în perioada campaniei. În rândul jurnaliștilor îmi câștigasem o reputație de om impulsiv, și pe bună dreptate. Dar ce n-a înțeles presa este că aveam acele ieșiri nu din motive politice, ci pentru că țineam la tata.

A venit seara alegerilor și tata a fost învins. Bill Clinton a câștigat 43% din voturi. Tata a obținut 37,4%. Ross Perot a avut 18,9%, din care milioane de voturi s-ar fi dus la George Bush, dacă n-ar fi candidat el. Tata a făcut față înfrângerii cu demnitatea lui caracteristică. În aceeași seară l-a sunat pe Bill să-l felicite, punând bazele uneia dintre cele mai neobișnuite prietenii din istoria vieții politice americane.

Tata știa să piardă. Nu a învinuit pe nimeni; a acceptat înfrângerea fără resentimente. Dar eu știam că suferă. Toată povestea a fost o experiență tristă. Faptul că am asistat la înfrângerea unui om bun a făcut ca anul 1992 să fie unul dintre cei mai urâți ani din viața mea.

A doua zi dimineață, după alegeri, mama a zis:

— Ei bine, acum s-a terminat. Este timpul să mergem mai departe.

Din fericire pentru mine, nu mai era mult până la sezonul de baseball. Între timp, m-am pregătit pentru maratonul de la Houston, la care am participat pe 24 ianuarie 1993 — la patru zile după ce tata și-a încheiat mandatul de președinte. Îmi păstram viteza de alergare de 13 km / h, când am trecut pe lângă biserica părinților mei, pe la kilometrul 30. Tocmai se încheiase slujba de la ora 9:30, iar familia mea se adunase unde cotea drumul. Am accelerat puțin când am trecut prin dreptul galeriei. Tata m-a încurajat în stilul lui specific:

— Bravo, băiete! a strigat el.

Mama a avut o altă abordare. Ea a strigat:

— George, nu te lăsa! Niște grăsani ți-au luat-o înainte!

Am terminat cursa în trei ore și patruzeci și patru de minute. Când am ajuns la linia de sosire, m-am simțit cu zece ani mai tânăr, iar a doua zi, cu zece ani mai bătrân.

*

Așa cum altădată alergam ca să mă curăț de alcoolul din organism, maratonul m-a ajutat să mă purific de dezamăgirea pe care mi-o provocase anul 1992. Când această suferință a început să dispară, a fost înlocuită de un nou sentiment: dorința de a candida din nou.

Totul a început treptat. Când eu și Laura ne-am mutat înapoi în Texas în 1988, cunoșteam deja mult mai bine problemele cu care se confrunta statul. Sistemul de învățământ era în dificultate. Copii care nu știau să citească și să socotească treceau prin școală fără ca cineva să-i întrebe ce anume sau dacă au învățat ceva.

Sistemul juridic din statul nostru era de tot râsul. În Texas, avocații specializați în accidente de muncă obțineau niște compensații colosale, punându-i astfel pe fugă pe angajatori. Delincvența juvenilă era în creștere. Și mă îngrijora filosofia lui „fă ce poțtești!” și a lui „dacă ai o problemă, dă vina pe altcineva”.

Dividendele unei astfel de abordări erau îngrijorătoare. Tot mai mulți copii se nășteau în afara căsătoriei. Tot mai mulți tați se sustrăgeau responsabilităților lor. Dependența de ajutorul social înlocuia interesul pentru muncă.

Experiențele mele din campania tatălui meu și de la conducerea clubului Rangers mă ajutaseră să-mi îmbunătățesc abilitățile politice, de management și comunicare. Căsătoria și familia m-au determinat să-mi largesc perspectivele. Iar tatăl meu ieșise acum din viața politică. Dezamăgirea mea inițială, cauzată de înfrângerea lui, a fost înlocuită treptat de un sentiment de eliberare. Puteam să-mi expun propriile opinii politice fără să mai fie nevoie să le apăr pe ale lui. Nu mai trebuia să-mi fac griji că deciziile mele i-ar putea afecta funcția. Eram liber să-mi urmez propriul drum.

N-am fost singurul din familie care a ajuns la această concluzie. În primăvara anului 1993, Jeb mi-a spus că se gândea serios să candideze pentru funcția de guvernator al Floridei. În mod paradoxal, înfrângerea tatei ne-a deschis aceste oportunități. Ceea ce inițial părea sfârșitul trist al unei povești frumoase, acum părea a fi începutul incredibil a două noi cariere. Dacă tata ar fi câștigat în 1992, mă îndoiesc că aș fi candidat în 1994 și aproape sigur nu aș fi devenit președinte.

Întrebarea era cum să mă lansez. I-am cerut sfatul unui prieten apropiat, expertul în strategie politică Karl Rove. L-am cunoscut în 1973, când tata era președintele Comisiei Naționale Republicane, iar Karl era președintele studenților republicani. Mă așteptam să fie vreun politician de campus cum erau cei de la Yale pe care nu puteam să-i sufăr. Curând mi-am dat seama că era din alt aluat. N-avea nasul pe sus și, cu siguranță, nu era un șef de campanie lunecos, ca alții. Karl era un soi de savant nebun al politicii — intelectual, amuzant și debordând de energie și idei.

N-am cunoscut pe nimeni care să citească și să asimileze mai multă istorie decât Karl. Știu ce vorbesc, pentru că am încercat să țin pasul cu el. Cu câțiva ani în urmă, eu și Karl ne-am luat la întrecere să vedem cine citește mai multe cărți. La început am condus eu. Apoi Karl m-a acuzat că am căpătat un avantaj incorect, deoarece alesesem niște opere mai scurte. Începând din acel moment, am început să numărăm nu numai câte cărți citeam, ci și paginile și dimensiunea lor. Până la sfârșitul anului, prietenul meu m-a bătut la toate categoriile.¹³

Karl nu doar acumula cunoștințe, dar le și folosea. Studiase strategia electorală a lui William McKinley din 1986. În 1999, mi-a sugerat să organizez și eu o „campanie în papuci de casă”¹⁴. S-a dovedit a fi o

abordare înțeleaptă și eficientă. Am regretat că nu am lucrat cu Karl la alegerile pentru Congres în 1978. Nu am mai repetat niciodată acea greșală.

În 1993, eu și Karl am considerat că ni s-a ivit o oportunitate politică. Toată lumea se aștepta ca guvernatoarea Texasului, Ann Richards, să fie realeasă în noiembrie anul următor. Prima femeie care ocupa funcția de guvernator al statului Texas din 1930, Ann Richards era o pionieră în politică. Se bucura de o largă susținere în rândul democraților și, după părerea multora, avea șanse să devină într-o bună zi președinte sau vicepreședinte.

Toată lumea spunea că guvernatoarea era populară, dar eu și Karl eram de părere că nu realizase mare lucru. Karl mi-a spus că, după un studiu făcut de el, mulți texani — chiar unii democrați — erau deschiși la ideea unui candidat cu un program serios de îmbunătățire a statului. Exact asta aveam eu de gând să fac.

În cadrul unui referendum din primăvara anului 1993, guvernatoarea Richards a supus la vot o măsură de finanțare a școlilor. Poreclit ironic „Robin Hood”, planul ei prevedea redistribuirea banilor de la districtele mai bogate la cele sărace. Măsura a fost respinsă cu o diferență mare de voturi. Seara, când s-au dat rezultatele votului, Laura și cu mine am ascultat un interviu cu Ann Richards, care era supărată că măsura de finanțare a școlilor fusese respinsă și declara sarcastic:

— Așteptăm cu nerăbdare propuneri și idei realiste.

M-am întors spre Laura și i-am spus:

— Am eu o propunere. Ce-ar fi să candidez pentru funcția de guvernator?

Ea s-a uitat la mine ca la un nebun.

— Glumești?

I-am spus că vorbesc cât se poate de serios.

— Dar avem o viață minunată, a zis ea.

— Ai dreptate, am răspuns eu.

Ne simțeam foarte bine în Dallas. Îmi plăcea slujba mea la clubul Rangers. Fetelor noastre le mergea bine. Dar eu mă molipsisem din nou de microbul politicii și amândoi știam lucrul ăsta.

De câte ori aduceam vorba să candidez la funcția de guvernator, auzeam mereu același lucru:

— Dar Ann Richards este extrem de populară.

M-am consultat cu câțiva foști strategii politici de-ai tatălui meu. Aceștia mi-au sugerat politicos să mai aștept câțiva ani. Când am luat, totuși, decizia să candidez, răspunsul mamei a venit foarte sec:

— George, a zis ea, n-ai cum să câștigi.

Vestea bună era că, din partea republicanilor, terenul era absolut liber. Nimeni nu voia s-o provoace pe Richards, așa că mi-am îndreptat rapid atenția spre alegerile generale. Am adoptat o abordare metodică, prezentând un proiect concret și optimist de îmbunătățire a statului. M-am axat pe patru probleme principale: educație, justiție pentru minori, reforma socială și reforma răspunderii pentru delictele civile.

Mi-am ales o echipă de campanie capabilă și talentată.¹⁵ Am angajat în mod special doi oameni importanți. Primul a fost Joe Allbaugh, un bărbat impunător, cu o înălțime de aproape 1,90 m și având atitudinea unui sergent de instrucție, care fusese șeful de cabinet al guvernatorului de Oklahoma, Henry Bellmon. L-am adus pe Joe să coordoneze campania, iar el s-a descurcat admirabil.

Am angajat și un nou director de comunicare, Karen Hughes. Pe Karen am cunoscut-o la convenția partidului, în 1990.

— Am să-ți explic care sunt sarcinile tale, a zis ea sec.

Apoi mi-a dat ordinul de acțiune. Se vedea că femeia asta știa să comande. Când mi-a spus că tatăl ei a fost general cu două stele, atunci m-am lămurit.

După convenție, am păstrat legătura cu Karen. Era o fire caldă, deschisă și avea un râs minunat. Ca fost corespondent de televiziune, cunoștea mass-media și se pricepea să mânuiască vorbele. Faptul că a venit să asculte discursul prin care mi-am anunțat candidatura, în toamna anului 1993, a fost de bun augur. Era imposibil să n-o observi, deoarece îl ținea pe umeri pe fiul ei Robert. Karen era la fel ca mine — puneam familia pe primul loc. Ziua în care a fost de acord să vină alături de mine în campanie a fost una dintre cele mai bune din cariera mea politică.

Când campania mea a început să atragă atenția, presa națională a devenit și ea interesată. Jurnaliștii îmi cunoșteau reputația mea de om iute la mânie și se întrebau mereu când voi exploda. Ann Richards a făcut tot posibilul să mă provoace. M-a făcut „ticălos” și „nerod”, dar eu n-am luat foc. Mulți nu înțelegeau că era o mare diferență între campaniile tatălui meu și a mea. În calitate de fiu de candidat, mă lăsam repede pradă emoțiilor și îl apăram pe George Bush cu orice preț. Dar când am devenit eu însumi candidat, am înțeles că trebuie să fiu ponderat și stăpân pe mine. Alegătorii nu vor un lider care se înfurie și ridică tonul în discuție. Cea mai bună replică la insulte era să câștig alegerile.

La mijlocul lunii octombrie, eu și Ann Richards ne-am întâlnit pentru singura noastră dezbatere televizată. Studiasem manuale de comunicare și exersasem în dezbateri simulate. Cu o săptămână înainte de seara cea mare, am interzis să mi se mai transmită sfaturi. Fusesem martor la pregătirile pentru dezbateri ale tatălui meu. Știam că un candidat poate fi repede copleșit de sugestiile din ultimul moment. Vorba mea preferată era: „Fii tu însuși”. Fără glumă. Am cerut ca toate sfaturile pentru dezbatere să fie filtrate de Karen. Dacă ea le considera importante, mi le transmitea. Altfel, voiam să-mi păstrez mintea limpede și concentrată.

În seara dezbaterii, eu și Karen ne aflam în lift când a urcat și Ann Richards. Am dat mâna cu ea și i-am zis:

— Succes, doamnă guvernator.

Pe un ton extrem de dur, ea a mârâit:

— O să fie vai și-amar de tine, băiete.

Era obișnuita manevră de intimidare. Dar efectul a fost exact invers. Dacă doamna guvernator încerca să mă sperie, mi-am zis că probabil nu se simte sigură pe ea. I-am zâmbit și dezbaterea a decurs bine. Văzusem destule dezbateri ca să-mi dau seama că, de fapt, n-ai cum să câștigi o dezbatere. Poți doar să pierzi spunând o prostie sau având un aer obosit ori nervos. În cazul de față, nu eram nici obosit, nici nervos. Mi-am expus punctul de vedere cu încredere și am evitat să fac vreo gafă majoră.

Ca de obicei, ultimele săptămâni au adus unele surprize. Ross Perot a intervenit și el în campanie, susținând-o pe Ann Richards. Nu m-a deranjat. Întotdeauna am fost de părere că susținerile în politică sunt supraestimate. Rareori ajută și câteodată fac rău. I-am spus unui reporter:

— Poate să-l păstreze pe Ross Perot. Eu îi voi avea pe Nolan Ryan¹⁶ și pe Barbara Bush.

N-am mai spus că mama credea în continuare că nu voi câștiga.

Când au venit rezultatele în seara alegerilor, am fost în culmea fericirii. Reușiserăm să facem ceea ce Dallas Morning News numea „cândva de neconceput”. New York Times vorbea despre „o surprinzătoare răsturnare de situație”. Tata m-a sunat la hotelul Marriott din Austin, unde se adunaseră suporterii mei.

— Felicitări, George, e o mare victorie, a zis el, dar se pare că Jeb va pierde.

Mi-a părut rău pentru fratele meu, care muncise din greu și merita să câștige. Însă nimic nu-mi putea umbri fericirea pe care o simțeam când am pornit spre sala de festivități a hotelului Marriott să-mi țin discursul victorios.

Învestirea a avut loc pe 17 ianuarie 1995. În timp ce mă pregăteam în camera mea de hotel, înainte de ceremonie, mama mi-a înmănat un plic. În el erau o pereche de butoni și o scrisoare de la tata.

Dragă George,

Acești butoni sunt bunul meu cel mai de preț. Mi-au fost dăruți de mama și de tata pe 9 iunie 1943, ziua în care am primit insignă cu aripi ca pilot al forțelor navale la Corpus Cristi. Acum aș vrea să ți-i dăruiesc ție, pentru că, într-un fel, deși ai obținut și tu „aripile” tale în forțele aeriene, pilotând avioane cu reacție, ești din nou pe punctul de a „primi aripi” în momentul în care vei depune jurământul ca Guvernator.

Îmi spunea cât de mândru este și că pot să contez întotdeauna pe dragostea lui și a mamei. În încheiere scria:

Ne-ai oferit mai mult decât am meritat vreodată. Te-ai sacrificat pentru noi. Ne-ai dăruit loialitatea și devotamentul tău neclintit. Acum este rândul nostru.

Tata nu este genul de om care ți-ar spune în față astfel de lucruri. Prefera să scrie, iar cuvintele lui au însemnat mult pentru mine. În dimineața aceea m-am simțit puternic legat de tradiția familiei noastre de a sluji interesul public, tradiție pe care eu mă pregăteam s-o continui în felul meu.

Odată ajuns guvernator, nu am avut nevoie de timp pentru a-mi stabili agenda de lucru. Îmi petrecusem ultimul an spunând tuturor exact ce voiam să realizez. Întotdeauna am fost de părere că o platformă electorală nu este doar ceva de care te folosești pentru a fi ales. Este planul de acțiune pentru ceea ce trebuie să faci.

Dar mai aveam un motiv ca să mă mișc repede. În Texas, legislativul se întrunește doar 140 de zile la doi ani. Obiectivul meu era să-mi trec toate cele patru inițiative politice prin ambele camere în prima sesiune.

Ca să izbutesc, trebuia să cultiv o relație bună cu legislativul. Am început cu viceguvernatorul, care este și președinte al Senatului, stabilește comisii și decide cursul proiectelor de acte normative. Viceguvernatorul este ales separat de guvernator, ceea ce înseamnă că poate face parte din tabăra adversă — așa cum eram eu și viceguvernatorul Bob Bullock.

Bullock era o legendă în viața politică texană. Ocupase postul important de revizor de stat timp de șaisprezece ani înainte să fie ales viceguvernator în 1990. El conducea Senatul cu o mână de fier. Și dispunea de foști angajați și prieteni instalați în toate agențiile guvernamentale, ceea ce îi permitea să fie în permanență bine informat. Bullock avea toate mijloacele de a-mi face viața un infern. Pe de altă parte, dacă reușeam să-l conving să colaboreze cu mine, ar fi fost un aliat valoros.

Cu câteva săptămâni înainte de alegeri, Joe Allbaugh îmi sugerase să mă întâlnesc în secret cu Bullock. Am plecat pe ascuns într-o după-amiază liniștită și am luat avionul spre Austin. Soția lui Bullock, Jan, a fost cea care mi-a deschis ușa. Este o femeie drăguță, cu un zâmbet amabil. Apoi

a apărut și Bullock. Era un om slab, dar athletic, cu înfățișare obosită. Fusese căsătorit de cinci ori, cu patru femei. Jan era ultima soție și dragostea vieții lui. Cu ea se căsătorise o singură dată. Într-o vreme, Bullock fusese un bețiv notoriu. Era cunoscut faptul că odată s-a îmbătat și a tras cu pistolul într-o toaletă publică. Fuma neconținut, în ciuda faptului că pierduse o bucată dintr-un plămân. Nu avusese o viață ușoară. Când m-a văzut, a întins mâna și a zis:

— Eu sunt Bullock. Intrați.

M-a condus în biroul lui. Încăperea semăna cu o bibliotecă. Avea teancuri de documente, rapoarte și dosare. Bullock a trântit un dosar imens pe birou în fața mea și a zis:

— Asta este un raport despre delincvența juvenilă.

Știa că, printre altele, campania mea s-a bazat pe reforma justiției pentru minori și mi-a sugerat să mă gândesc la câteva idei de-ale lui. Apoi a mai trântit pe birou niște rapoarte similare privind educația și reforma sistemului social. Am discutat trei sau patru ore. Bullock o susținea pe Ann Richards, dar mi-a spus clar că va colabora cu mine dacă voi câștiga.

Celălalt element-cheie în plan legislativ era președintele Camerei, Pete Laney. Ca și mine, Pete venea din vestul Texasului. Era un cultivator de bumbac din Hale Center, un orașel de provincie situat undeva între Lubbock și Amarillo, pe care îl vizitasem în campania mea din 1978. Pete era un tip discret. În timp ce Bullock avea tendința să joace cu cărțile pe față — și ocazional chiar să-ți arunce tot pachetul de cărți în față — Laney nu-ți arăta nimic. Era un democrat având aliați în ambele tabere.

La scurt timp după ce am preluat funcția, Pete, Bob și cu mine am convenit să luăm micul dejun împreună săptămânal. La început, aceste întâlniri ne ofereau ocazia de a face schimb de opinii și m-au ajutat să aflăm unele lucruri despre legislativ. Când proiectele de acte normative au început să-și croiască drum prin sistem, întâlnirile de la micul dejun au devenit importante reuniuni strategice. La câteva luni de la începerea sesiunii, Bullock trecuse o serie de proiecte normative importante prin Senat. Dar majoritatea așteptau încă la Cameră.

Bullock voia ca lucrurile să se miște mai repede și i-a spus asta lui Laney. În timp ce îmi savuram micul dejun constituit din clătite, costiță și cafea, Pete îi spunea calm viceguvernatorului că proiectele normative vor fi votate. Bullock fierbea. În curând, a dat pe dinafară. S-a uitat fix la mine și a strigat:

— Domnule guvernator, am să v-o trag rău de tot. Am să vă fac de rahat.

După ce am reflectat un moment, m-am ridicat în picioare, m-am îndreptat spre Bullock și i-am zis:

— Dacă vrei să mi-o tragi, mai întâi dă-mi un sărut.

În glumă l-am luat în brațe, dar el s-a smucit să scape din îmbrățișare și a ieșit valvârtej din încăpere. Eu și Laney am izbucnit în râs. Amândoi am înțeles că tirada lui Bullock nu mă viza direct. Era felul lui de a-i transmite lui Laney că venise momentul ca legile sale să treacă de Cameră.

Nu voi ști niciodată dacă mesajul lui Bullock a avut vreun impact asupra lui Laney. Cert e că, unindu-ne eforturile toți trei, am făcut ca legislația pe educație, justiție pentru minori și reforma sistemului social să fie votate mai repede. Cel mai complicat punct de pe agendă a fost reforma răspunderii civile delictuale. Era important să stopăm deschiderea proceselor excesive pentru a împiedica angajatorii să mai părăsească statul. Dar baroul local, care era influent și dispunea de mijloace financiare confortabile, se opunea din răsputeri. Am avut un aliat în persoana lui David Sibley, senator republican din Waco și președinte al comisiei care superviza problema.

Într-o seară, pe la începutul sesiunii, l-am invitat pe David la cină. Abia începuserăm să mâncăm, când a primit un telefon de la Bullock. Am ascultat o conversație ce se desfășura practic într-un singur sens. David se mulțumea să clatine din cap sau să privească în gol, în timp ce viceguvernatorul se descărca. Într-un final a zis:

— E chiar aici lângă mine. Vrei să vorbești cu el?

Bullock voia să-mi spună ceva. Am luat telefonul.

— De ce blocați reforma răspunderii civile delictuale? Credeam că veți fi de partea noastră. Dar nu, văd că sunteți un guvernator de rahat.

Bullock a lansat un tir de înjurături și a închis. David și-a dat seama ce se întâmplase. Mai văzuse și altă dată scene de genul ăsta, dar acum nu știa cum voi reacționa. Am râs de m-am prăpădit. Bullock era violent și avea o gură spurcată, dar știam că a fost doar o furtună trecătoare.

Când David și-a dat seama că n-am pus la suflet izbucnirea lui Bullock, am revenit la reforma răspunderii civile delictuale. Punctul principal asupra căruia nu cădeam de acord era plafonul maxim pentru compensații. Eu voiam 500 000 dolari; Bullock — 1 000 000 de dolari.

David mi-a spus că, dacă ar obține acordul pe această lege, celelalte cinci proiecte care făceau parte din pachetul de reformă ar trece mai repede. A propus un compromis: ce-aș zice de un proiect cu un plafon de 750 000 de dolari? Fără îndoială că era o îmbunătățire pentru sistem. Am fost de acord.

David l-a sunat pe Bullock și i-a spus de înțelegerea noastră. De data asta, convorbirea a fost mai scurtă, dar la final Sibley mi-a pasat din nou telefonul.

— Domnule guvernator Bush, a început Bullock pe un ton protocolar, sunteți un guvernator al naibii de bun. O seară bună.

În 1996, când am împlinit cincizeci de ani, Laura mi-a organizat o petrecere-surpriză la reședința oficială a guvernatorului. A invitat familia și prietenii din Midland, Houston și Dallas, foști colegi de la Andover, Yale și Harvard; și politicieni din Austin, inclusiv Bullock și Laney. Laura n-a fost singura care mi-a făcut o surpriză de ziua mea. La apusul soarelui, când au început toasturile, Bullock s-a îndreptat spre microfon.

— La mulți ani, a zis el zâmbind. Sunteți un guvernator al naibii de bun.

Apoi a continuat:

— Și încă ceva, domnule guvernator Bush: dumneavoastră veți fi următorul președinte al Statelor Unite.

Prezicerea lui Bullock m-a lăsat cu gura căscată. Nu trecuse decât un an și jumătate de când eram guvernator. Președintele Clinton se afla la primul mandat. Nici măcar nu mă gândeam la realegerea mea în 1998. Și uite că Bullock vorbea deja despre ce va fi în anul 2000. Nu l-am luat foarte în serios; Bullock încerca întotdeauna să te provoace. Dar remarcă lui mi-a stârnit un gând interesant. În urmă cu zece ani, îmi sărbătoream ziua de naștere beat, la Broadmoor. Acum se țineau toasturi în cinstea mea pe peluza reședinței oficiale a guvernatorului statului Texas și oamenii vedeau în mine viitorul președinte al țării. Chiar că fusese o decadă pe cinste.

Între timp, era în derulare o veritabilă campanie prezidențială. Partidul Republican îl alesese candidat pe senatorul Bob Dole, un erou din al Doilea Război Mondial, ale cărui realizări în domeniul legislativ erau remarcabile. Îl admiram pe senatorul Dole. După părerea mea, ar fi fost

un președinte bun, așa că i-am făcut o campanie susținută în Texas. Dar mă temeam că partidul nostru nu își însușise lecția din 1992 privind schimbarea generațiilor de politicieni: odată ce alegătorii au votat pentru un președinte din generația Baby Boomer, era puțin probabil că de data asta își vor modifica opțiunea. Bineînțeles, senatorul Dole a ieșit câștigător în Texas, dar președintele Clinton a fost reales.

Am intrat în anul 1998 încrezător în realizările mele. Îmi ținusem promisiunea cu privire la cele patru priorități stabilite în prima mea campanie. Reușisem să impunem cea mai mare reducere de impozite din istoria Texasului și să facilităm procedura de adopție a copiilor orfani de către familiile doritoare. Multe dintre aceste legi au fost propuse și sprijinite de democrați. M-am simțit onorat când Bob Bullock, care de aproape o jumătate de secol susținuse numai candidați democrați, a sprijinit public realegerea mea. Dar am fost și puțin surprins. Bullock era nașul copiilor unuia dintre adversarii mei politici.

Eram hotărât să nu las nimic la voia întâmplării și am făcut o campanie susținută. În seara alegerilor, am primit peste 68% din voturi, adică 49% dintre hispanici, 27% dintre afro-americieni și 70% din totalul de independenți. Am fost primul guvernator al statului Texas ales pentru un al doilea mandat de patru ani.

În aceeași seară, am fost cu ochii și pe altă cursă electorală: Jeb a devenit guvernator al statului Florida cu o majoritate convingătoare. M-am dus la investirea lui în ianuarie 1999, noi fiind primii frați care au devenit simultan guvernatori după Nelson și Win Rockefeller, în urmă cu peste un sfert de secol. A fost un moment extraordinar pentru familia noastră. Dar era timpul să ne gândim la viitor. Iar pe mine mă frământa o întrebare grea.

Decizia de a candida la funcția de președinte nu a prins contur dintr-odată. Mulți m-au îndemnat să candidez — unii au făcut-o pentru țară, alții pentru a profita de drumul spre glorie. Deseori auzeam același comentariu: „Poți să câștigi. Poți să fii președinte”. M-a flatat această încredere. Decizia nu mi-a fost însă influențată de opiniile altora. La urma urmei, toată lumea îmi spusese că niciodată nu voi putea s-o înving pe Ann Richards. Problema era să simt nevoia de a candida.

În timp ce reflectam asupra acestei decizii, m-am confruntat cu o dilemă. Date fiind amploarea și complexitatea unei campanii prezidențiale, trebuia să începi să te pregătești din timp, chiar dacă nu erai sigur că vrei să candidezi. L-am autorizat pe Karl să înceapă

demersurile necesare și să recruteze o rețea de oameni care să strângă fonduri și să se ocupe de operațiunile politice din teritoriu. Odată inițiat acest proces, s-a creat un sentiment al inevitabilului. În octombrie 1998, i-am spus lui David Broder, editorialist la Washington Post, că mă simțeam ca „un dop de plută pe apele unui fluviu învolburat”. Când am fost reales luna următoare, curenții acelui fluviu deveniseră parcă și mai puternici.

Eram hotărât să nu mă las întors din drum. Dacă aveam să candidez, voiam s-o fac din motive întemeiate. N-aș putea să spun cu exactitate când anume m-am hotărât, dar au existat niște momente-cheie pe parcurs. Unul a fost în timpul celei de-a doua investiții ca guvernator. În dimineața zilei în care avea loc ceremonia, asistam la slujba religioasă de la Prima Biserică Metodistă Unită din centrul orașului Austin. Eu și Laura îl invitaserăm pe reverendul Mark Craig, prietenul și pastorul nostru din Dallas, ca să țină o predică.

Încercam să mă gândesc la investiție, dar nu reușeam. Când am intrat în biserică, i-am spus mamei că mă tot gândesc și nu mă hotărâsc dacă să candidez sau nu la președinție.

— George, a zis ea, treci peste asta. Hotărăște-te odată și mergi mai departe.

În sine, era un sfat bun, dar nu prea folositor la momentul acela.

Apoi am avut o surpriză din partea lui Mark Craig. În predica lui a vorbit despre Cartea Exodului, când Dumnezeu l-a chemat la el pe Moise și i-a poruncit să acționeze. Prima reacție a lui Moise a fost una de îndoială: „Cine sunt eu să merg la faraon și să-i eliberez pe copiii lui Israel din Egipt?” Avea toate scuzele posibile. Nu dusese o viață perfectă, nu era sigur dacă poporul l-ar fi urmat, nici măcar nu știa să se exprime prea bine. Îmi suna oarecum cunoscut.

Mark a povestit cum Dumnezeu l-a încredințat pe Moise că va avea puterea să îndeplinească porunca pentru care fusese chemat. Apoi Mark i-a îndemnat pe credincioși să ia atitudine. El a afirmat că țara avea o nevoie disperată de o conducere etică și curată. Asemeni lui Moise, el a concluzionat:

— Avem ocazia, fiecare dintre noi, să facem ceea ce trebuie, din motive juste.

M-am întrebat dacă nu cumva acesta era răspunsul la întrebarea mea. Nu erau niște voci misterioase care îmi șopteau în ureche, ci vocea clară, cu un puternic accent texan, a lui Mark Craig, venind dinspre

amvon. Atunci, mama, care stătea în celălalt capăt al băncii, s-a aplecat în față, s-a uitat în ochii mei și mi-a șoptit: „Cu tine vorbește”.

După ce s-a încheiat slujba, m-am simțit cu totul altfel. Toată apăsarea dispăruse. Mă simțeam liniștit.

De un an și jumătate tot discutam cu Laura despre cursa prezidențială. Ea stătea și mă asculta, în timp ce eu treceam în revistă argumentele pro și contra. N-a încercat să mă facă să renunț, dar nici să mă determine să intru în cursă. Mă asculta cu răbdare și îmi spunea opiniile ei. Cred că bănuise dintotdeauna că voi candida. Zicea că politica este rostul familiei noastre. Nu dorea decât să se asigure că voi lua decizia corectă, fără să fiu influențat de îndemnurile altora.

Dacă ar fi avut ceva de obiectat, mi-ar fi spus, iar eu aș fi renunțat să candidez. Deși își făcea griji pentru mine din cauza presiunii la care aș fi supus ca președinte, îmi împărtășea speranțele legate de viitorul țării și avea încredere în capacitatea mea de a guverna. Într-o seară, mi-a zâmbit și mi-a spus:

— Eu sunt de acord.

Mai greu a fost să le spunem fiicelor noastre. Barbara și Jenna aveau șaptesprezece ani și aveau o fire independentă care aducea aminte de tatăl lor. Încă de la început, ele mi-au spus să nu candidez — uneori în glumă, alteori serios, deseori în gura mare. Una dintre replicile lor favorite era:

— Tată, o să pierzi. Nu ești atât de cool pe cât te crezi.

Alteori mă întrebau:

— De ce vrei să ne distrugi viața?

Erau cuvinte grele pentru un tată. Nu știu dacă fiicele mele chiar credeau că voi pierde, dar știu sigur că nu voiau să renunțe la viața lor semiprivată. Într-o seară, am rugat-o pe Jenna să vină cu mine pe veranda din spate. Era o frumoasă noapte texană. Ne-am așezat și am pălăvrăgit câțva timp, apoi i-am spus:

— Știu că tu crezi că am să vă distrug viața dacă voi candida la președinție. Dar, de fapt, eu și mama voastră nu facem altceva decât să ne trăim viața — exact așa cum v-am învățat pe tine și pe Barbara.

Mi-a spus că niciodată nu privise situația în felul ăsta. Îi plăcea ideea de a-și trăi viața din plin, așa cum și mie îmi plăcuse dintotdeauna. N-a fost încântată de observația mea, dar, din acel moment, cred că ea și Barbara au înțeles.

Acum, după zece ani, dacă stau să mă gândesc, îmi dau seama că fiicele noastre au apreciat oportunitățile ce li s-au oferit după ce eu am devenit președinte. Au călătorit împreună cu noi în străinătate, au întâlnit oameni fascinanți ca Václav Havel și Ellen Johnson Sirleaf și au învățat multe lucruri despre o funcție în stat. Până la urmă, cât timp am fost președinte, cred că eu și Laura le-am văzut pe Barbara și Jenna mai mult decât dacă am fi rămas în Texas.

Unul din locurile noastre preferate, unde ne petreceam timpul alături de fete, a fost Camp David. Eu și Laura i-am invitat aici într-un weekend din vara anului 2007 pe Jenna și prietenul ei, Henry Hager, un minunat tânăr din Virginia, pe care ea îl cunoscuse în timpul campaniei din 2004. Vineri seara, când ne aflam la masă, Henry mi-a zis că dorea să discute ceva cu mine a doua zi.

— Voi fi disponibil după-amiază, la ora trei, în reședința prezidențială, i-am răspuns eu.

Henry a sosit la ora stabilită, vizibil pregătit.

— Domnule președinte, o iubesc pe fiica dumneavoastră, a zis el înainte să se lanseze într-un discurs emoționant. După câteva minute, l-am întrerupt.

— Henry, răspunsul este da, ai permisiunea mea, am zis. Acum haide să-i spunem și Laurei.

Expresia de pe chipul lui parcă zicea: „Așteptați, încă nu am terminat tot ce aveam de spus!”

Laura a fost la fel de încântată ca mine. Henry i-a cerut și Barbarei permisiunea. Câteva săptămâni mai târziu, în Parcul National Acadia din Maine, a cerut-o pe Jenna de soție. S-au căsătorit la ranch-ul nostru din Crawford, în mai 2008. Am avut la dispoziție un altar sculptat în calcar de Texas, așezat pe o peninsulă de pe lacul nostru, iar Kirbyjon Caldwell, un prieten al familiei noastre și un minunat pastor din Houston, a oficiat ceremonia de căsătorie la apusul soarelui. Mireasa a fost uimitor de frumoasă. Laura și Barbara radiau de fericire. A fost una dintre cele mai mari bucurii ale vieții mele s-o conduc pe fiica mea la altar. În opt ani de președinție, familia noastră a devenit nu doar mai unită, ci și mai numeroasă.

După ce, în iunie 1999, mi-am anunțat candidatura în Iowa, eu și Laura am plecat să-i vizităm pe părinții mei în Maine. I-am pus la curent cu campania electorală, apoi am ieșit toți patru să ne plimbăm pe peluză. În spatele nostru se întindea splendidul ocean Atlantic. În fața noastră era un grup de fotografi. Mama a făcut iar una dintre celebrele ei remarci laconice. I-a privit pe ziariști și i-a întrebat:

— Da' în '92 unde erai?

Am râs. Mă uimea această femeie extraordinară. Îi datoram foarte multe dintre lucrurile bune care mi s-au întâmplat. M-am întors spre tata. Mi-am amintit de copilărie, când mă uitam la fotografiile lui din albumul cu amintiri. Asemeni acelor vechi fotografii, chipul lui era acum veștejit de vreme. Dar spiritul îi rămăsese puternic. Le-am declarat jurnaliștilor un lucru pe care-l știam de-o viață: aveam un mare avantaj că eram fiul lui George și al Barbarei Bush. Ce drum am parcurs împreună! Cu șapte ani în urmă, ultima campanie a tatălui meu se încheiase cu o înfrângere. Acum stăteam mândru alături de el, având șansa de a deveni al 43-lea președinte al Statelor Unite.

Când m-am întors în Texas, prima mea oprire a fost la Bob și Jan Bullock. Anii de excese își spusese ră cuvântul, iar organismul lui Bob începea să cedeze. Era extrem de palid, ținut la pat și purta o mască de oxigen. L-am îmbrățișat cu blândețe. Și-a dat masca la o parte și a luat un exemplar din Newsweek aflat pe noptieră. Pe copertă era fotografia mea.

— Cum se face că nu zâmbești? a întrebat el.

Am izbucnit în râs. Era același Bullock pe care îl știam.

Apoi a spus un lucru care m-a luat prin surprindere.

— Domnule guvernator, ești de acord să-mi rostești discursul de înmormântare?

Și-a pus la loc masca de oxigen și a închis ochii. I-am povestit despre vizita în Iowa și despre discursul de anunțare a candidaturii. Nu sunt sigur că a auzit ce i-am povestit. După extraordinara noastră călătorie

împreună, eu și neasemănatul meu prieten aveam să mergem mai departe fiecare pe drumul lui.

8 Indice bursier american. (N.t.)

9 Don Evans a fost președinte de campanie; Joe O'Neill a fost trezorier; Robert McCleskey s-a ocupat de contabilitate.

10 Tip de obstacol frecvent întâlnit în vestul SUA și Canada, care împiedică vitele sau alte animale domestice să traverseze șoselele ori căile ferate. (N.t.)

11 Doresc să le mulțumesc comisarului Peter Ueberroth, președintelui Ligii Americane, Bobby Brown, și lui Jerry Reinsdorf de la Chicago White Sox pentru sprijinul acordat pe parcursul achiziționării echipei.

12 Persoane născute după cel de-al Doilea Război Mondial, în perioada 1946–1960, când în SUA, Canada, Marea Britanie și Australia s-a înregistrat o explozie a natalității, fenomen cunoscut sub numele baby boom. (N.t.)

13 Scorul final a fost de 110 la 95 la cărți, 40 347 la 37 343 la pagini și 14 679 306 centimetri pătrați la 13 110 186.

14 Front porch campaign — candidatul își ține discursurile din cartierul general de campanie, fără să bată teritoriul în lung și-n lat. (N.tr.)

15 Din echipă făceau parte prietenul meu Jim Francis, președinte; Don Evans, director financiar; Karl Rove, consilier principal pe probleme de strategie; juristul format la Stanford, Vance McMahon, director de politică; Margaret LaMontagne, fost membru al Asociației Texane a Consiliilor de Administrație din Școli, director politic; Dan Bartlett, proaspăt absolvent al Universității din Texas, la echipa de comunicare; și Israel Hernandez, un absolvent activ al aceleiași universități și consultant pe perioada deplasărilor, care ne-a scutit de mult stres pe Laura și pe mine.

16 Lynn Nolan Ryan (născut în 1947), supranumit „Expresul Ryan”, este fost jucător de baseball profesionist, actualmente președinte al clubului Texas Rangers. (N.t.)

CAPITOLUL 3

ECHIPA

Dick avea o expresie impenetrabilă. Nu trăda nicio emoție. Privea îndelung vacile care pășteau liniștit sub soarele arzător, la ranch-ul nostru din Crawford, Texas. Era în ziua de 3 iulie 2000. Cu zece săptămâni în urmă, după ce fusesem desemnat candidat oficial al republicanilor, îl trimiseseam pe directorul meu de campanie, Joe Allbaugh, să-i facă o vizită lui Dick Cheney în Dallas. I-am cerut să afle răspunsul la două întrebări. În primul rând, dorea Dick să candideze pentru funcția de vicepreședinte? Dacă nu, era dispus să mă ajute să găsesc un candidat?

Dick i-a spus lui Joe că este foarte mulțumit de viața pe care o are și că a terminat-o cu politica. Dar că ar fi dispus să conducă o comisie însărcinată cu găsirea unui candidat pentru funcția de vicepreședinte.

Așa cum mă așteptam, Dick a făcut o treabă meticuloasă și temeinică. La prima noastră întâlnire, i-am enumerat principalele mele criterii pentru alegerea candidatului la vicepreședinție. Voiam pe cineva cu care să mă înțeleg bine, care era dispus să lucreze în echipă, care avea experiență la Washington, ceea ce mie îmi lipsea, și, lucrul cel mai important, care era pregătit în orice moment să devină președinte. Dick a recrutat o mică echipă de juriști și a strâns în mod discret vrafuri întregi de hârtii cu informații despre potențialii candidați. În iulie, când a venit să mă vadă la ranch-ul meu, am redus lista la nouă oameni. Dar, în sinea mea, mă gândeam mereu la un al zecelea.

După ce am luat prânzul împreună cu Laura, eu și Dick am ieșit să ne plimbăm în grădina din spatele vechii noastre case din lemn. Am ascultat cu răbdare informarea lui Dick privind raportul final al comitetului. Când a terminat, l-am privit în ochi și i-am spus:

— Dick, m-am hotărât.

Cât am fost un mărunț om de afaceri, apoi director executiv al echipei de baseball, guvernator și observator atent al activității tatălui meu la Casa Albă, am învățat cât este de important să ai o organizație cu structură adecvată și personal corespunzător. Oamenii cu care alegi să te înconjori determină calitatea sfaturilor pe care le primești și modul în care sunt realizate obiectivele tale. În cei opt ani cât am fost președinte, deciziile mele legate de personal au ridicat unele dintre cele mai complicate și mai delicate probleme cu care s-a confruntat Biroul Oval: cum să alcătuiești o echipă coerentă, când să faci restructurări,

cum să rezolvi neînțelegerile, cum să recunoști candidații calificați și cum să dai o veste rea unor oameni buni.

Înainte să-mi aleg colaboratorii, am început prin a stabili descrierea postului și criteriile de selecție a candidatului ideal. Am lărgit aria de căutări și am luat în considerare o gamă vastă de opțiuni. Pentru funcțiile importante, am discutat personal cu candidații. Profitam de timpul meu liber pentru a le evalua personalitatea și caracterul. Mă interesa să văd integritate, competență, dăruire și capacitatea de lucra în condiții de stres. Mi-au plăcut întotdeauna oamenii cu simțul umorului, semn al modestiei și onestității.

Obiectivul meu era să alcătuiesc o echipă de oameni talentați, cu experiență și competențe complementare, cărora să le pot delega responsabilitățile fără probleme. Voiam oameni care să fie de acord cu politica administrației, dar care să-și exprime liber diferențele de opinie în orice problemă. O parte importantă a misiunii mele era să creez o cultură favorabilă muncii în echipă și loialității — nu doar față de mine, ci față de țară și de idealurile noastre.

Mă mândresc cu mulți oameni de onoare, talentați, muncitori, care au lucrat în cadrul administrației mele. Am avut parte de puține schimbări, de puține conflicte interne și de o cooperare strânsă în cele mai dificile momente din istoria țării. Le voi fi veșnic recunoscător pentru devotamentul de care au dat dovadă.

Nu toate deciziile mele legate de alcătuirea echipei au fost corecte. Prim-ministrul Margaret Thatcher zicea odată: „De obicei, îmi formez părerea despre un om în zece secunde și rareori mi-o schimb după aceea”. Eu nu reușeam atât de repede, dar întotdeauna am știut să citesc oamenii. De cele mai multe ori a fost un avantaj. Dar au existat și momente în care am fost prea loial unor oameni și n-am recurs atât de repede la schimbarea lor. N-am apreciat corect cum vor fi percepute anumite alegeri. Uneori am ales pur și simplu oameni nepotriviți. Deciziile legate de formarea echipei mele au fost printre primele pe care le-am luat în calitate de președinte — și printre cele mai importante.

Primele decizii majore ale unui președinte vin, de fapt, înainte de preluarea funcției, atunci când își alege echipa. Desemnarea vicepreședintelui oferă electoratului o imagine clară asupra stilului decizional al unui candidat. Ea demonstrează cât de atent și de

meticulos va fi acesta. Și transmite prioritățile politice ale unui potențial președinte.

Când am obținut nominalizarea din partea republicanilor, în martie 2000, știam deja câte ceva despre alegerea vicepreședinților. Urmărisem îndeaproape procesul de selecție pe vremea când tata era văzut ca un posibil partener pentru Richard Nixon în 1968 și pentru Gerald Ford în 1976. Îl văzusem în funcție opt ani, alături de președintele Reagan. Observasem relația lui cu Dan Quayle. Și, de asemenea, mi-am adus aminte de povestea aceea de groază, când candidatul democrat George McGovern l-a ales partener pe Tom Eagleton și a descoperit mai târziu că Eagleton suferise de depresii nervoase și făcuse tratament cu electroșocuri.

Eram hotărât să nu repet o astfel de greșeală și acesta a fost unul dintre motivele pentru care am ales pe cineva atât de prudent și de echilibrat ca Dick Cheney să facă aceste verificări. Pe la începutul verii, aveam deja finaliștii. Patru dintre ei erau actuali și foști guvernatori: Lamar Alexander din Tennessee, Tom Ridge din Pennsylvania, Frank Keating din Oklahoma și John Engler din Michigan. Ceilalți cinci erau actuali și foști senatori: John Danforth din Missouri, Jon Kyl din Arizona, Chuck Hagel din Nebraska și Bill Frist și Fred Thompson din Tennessee.

Am discutat fiecare variantă cu Dick, Laura, Karl, Karen și cu alți câțiva consilieri de încredere. Karen mi l-a recomandat pe Tom Ridge, un veteran din Vietnam, provenind dintr-un stat al cărui vot era decisiv. Director executiv, ca și mine, Tom era în măsură să conducă țara în cazul în care mi s-ar fi întâmplat ceva. De asemenea, era favorabil liberalizării avorturilor, ceea ce i-ar fi atras pe moderații din ambele tabere, deși i-ar fi nemulțumit pe câțiva dintre republicani. Alții au pledat în favoarea lui Chuck Hagel, care fusese membru în Comisia Senatorială pentru Afaceri Externe și venea cu experiența lui în materie de politică externă. Eu eram apropiat de Frank Keating și de John Engler și știam că pot lucra bine cu oricare dintre ei. Jon Kyl era un conservator de neclintit, care m-ar fi ajutat să-mi consolidez baza electorală. Lamar Alexander, Bill Frist și Fred Thompson erau niște oameni extraordinari și puteau să mă ajute să obțin o victorie surprinzătoare în statul Tennessee, de unde provenea candidatul democrat, vicepreședintele Al Gore.

M-a interesat foarte tare Jack Danforth. Pastorul Jack era un om onest, vertical și foarte deschis. Deținea un record de trei mandate în Senat. Îmi câștigase respectul când l-a apărat pe Clarence Thomas în timpul audierii de confirmare la Curtea Supremă în 1991. Era un conservator

onorabil care putea să câștige simpatia partidelor. În plus, mă putea ajuta să câștig în Missouri, un stat important în bătălia electorală.

Mă gândeam foarte serios să-i fac oferta lui Danforth, dar reveneam mereu la Dick Cheney. Dick avea o experiență mai vastă și mai bogată decât toți ceilalți de pe lista mea. Ca șef de cabinet la Casa Albă, l-a ajutat pe președintele Ford să ghideze țara în perioada de după afacerea Watergate. Fusesse membru al Congresului mai bine de zece ani și nu pierduse niciodată alegerile. Fusesse un puternic secretar al Apărării. Condusesse o afacere globală și înțelegea cum funcționează sectorul privat. Spre deosebire de senatorii și guvernatorii de pe lista mea, fusesse alături de președinți în cele mai grele momente decizionale din Biroul Oval, inclusiv când s-au trimis soldați americani în război. Nu numai că Dick ar fi fost un consilier valoros, dar ar fi fost perfect pentru a prelua președinția.

Dick cunoștea Washingtonul mai bine decât oricine altcineva, dar nu se comporta ca unul de-acolo. Le acorda credit subalternilor săi. Când lua cuvântul la reuniuni, cuvintele lui, alese cu grijă, aveau credibilitate și impact.

Ca și mine, Dick era din Vest. Îi plăcea să pescuiască și să-și petreacă timpul în aer liber. Se căsătorise cu Lynne Vincent, iubita lui din liceul din Wyoming, și era profund devotat fiicelor lui, Liz și Mary. Avea un spirit practic și un umor sec. Mi-a povestit că își începuse studiile la Yale cu câțiva ani înaintea mea, dar universitatea i-a spus să nu se mai întoarcă. De două ori. Zicea că odată a făcut un test de compatibilitate, pentru a vedea ce carieră se potrivește personalității lui. Când au venit rezultatele, lui Dick i s-a spus că i se potrivește cel mai bine meseria de antreprenor de pompe funebre.

Tot gândindu-mă ce să fac, l-am sunat pe tata ca să aud o opinie obiectivă. I-am citit lista de nume la care mă gândeam. Îi cunoștea aproape pe toți și mi-a zis că sunt oameni de calitate.

— Dar ce zici de Dick Cheney? l-am întrebat eu.

— Dick ar fi o alegere bună, a zis el. Ți-ar da sfaturi sincere și solide. Și nu va trebui să-ți faci griji că te lucrează pe la spate.

Când Dick a venit la Crawford să-mi aducă ultimul raport, mă hotărâsem deja să-mi încerc încă o dată norocul cu el. Când a terminat prezentarea, i-am zis:

— Dick, tu ești candidatul ideal.

Deși mai bătusem niște apropouri și înainte, și-a dat seama că de data asta vorbeam serios.

Într-un târziu, mi-a zis:

— Trebuie să vorbesc cu Lynne.

Am luat-o ca pe o promisiune. Mi-a spus că suferise trei infarcte și că el împreună cu Lynne erau fericiți să trăiască în Dallas. Apoi a adăugat:

— Mary este lesbiană.

Era clar că Dick își iubea fiica și, când a spus asta, mi-am dat seama că voia să vadă cât sunt de tolerant. Parcă ar fi vrut să-mi zică: „Dacă ai vreo problemă cu chestia asta, nu sunt omul care îți trebuie”.

Am zâmbit și i-am zis:

— Dick, nu te grăbi, gândește-te, discută cu Lynne. Iar eu n-am treabă cu orientarea sexuală a lui Mary.

Mai târziu, în aceeași zi, am discutat cu câțiva consilieri de încredere. Deocamdată nu voiam să dau toate cărțile pe față. Le-am spus că mă gândeam serios la Cheney. Toți au fost surprinși. Karl era împotriva. L-am convocat la reședința guvernatorului ca să se explice. Dar am mai invitat pe cineva să fie de față. Pe Dick. Sunt de părere că trebuie să discutăm deschis pentru a lămuri neînțelegerile. În plus, voiam să construiesc o relație de încredere între Karl și Dick, în eventualitatea că ajungeau amândoi la Casa Albă.

Karl și-a prezentat argumentele cu îndrăzneală. Prezența lui Cheney într-un eventual tandem nu ar aduce nimic pe harta electorală, pentru că cele trei voturi din Wyoming erau cele mai sigure voturi republicane din țară. În Congres, Cheney a avut un traseu conservator, iar votul dat de el pe niște subiecte arzătoare putea fi folosit împotriva noastră. Sănătatea fragilă a lui Dick ar ridica întrebarea dacă este apt să îl înlocuiască pe președinte când va fi cazul. Alegându-l pe fostul secretar al Apărării din administrația tatălui meu, era posibil să se pună întrebarea dacă președintele este independent. În sfârșit, Dick locuia în Texas, iar constituția interzicea ca doi rezidenți ai aceluiași stat să primească voturile Colegiului Electoral.

Am ascultat cu atenție obiecțiile lui Karl. Dick a spus că, după părerea lui, erau destul de întemeiate. Eu n-am fost de acord. Nu mă deranja traseul pe care îl avusese Dick în Congres. Consideram că experiența lui pe Colina Capitoliului era un avantaj. Nici faptul că nu aducea nimic pe

harta electorală nu mă interesa. Cred că alegătorii se decid în funcție de candidatul la președinție, și nu de cel la vicepreședinție.¹⁷

Cât despre îngrijorarea lui Karl în legătură cu faptul că Dick fusese secretar al Apărării în administrația tatălui meu, eram convins că avantajele alegerii unui partener serios și capabil compensau percepția că eu aveam nevoie de sfatul tatălui meu.

Două probleme trebuiau rezolvate: sănătatea și rezidența lui Dick. El a fost de acord să-și facă un examen medical și a trimis rezultatele doctorului Denton Cooley, un reputat cardiolog din Houston. Doctorul a declarat că inima lui Dick va rezista stresului campaniei și funcției de vicepreședinte. Dick și Lynne s-au înscris pe listele electorale din Wyoming, stat pe care Dick îl reprezentase în Congres și pe care încă îl considera casa lui.

Felul în care s-a descurcat Dick în acele săptămâni delicate mi-a întărit convingerea că el era alegerea potrivită. Niciodată nu m-a forțat să iau această decizie. De fapt, chiar a insistat să mă întâlnesc și cu Jack Danforth înainte să iau decizia finală. Am mers împreună cu Dick să ne întâlnim cu Jack și soția lui, Sally, în Chicago, pe 18 iulie. A fost o vizită plăcută, de trei ore. Impresiile mele pozitive despre Jack s-au confirmat. Dar eu îl alesesem pe Dick.

O săptămână mai târziu făceam oferta oficială. Ca de obicei, m-am trezit pe la ora cinci dimineată. După ce am băut două cești de ceai, eram nerăbdător să trec la treabă. Am reușit să aștept totuși până la 6:22, când l-am sunat pe Dick. Era pe banda de alergare, ceea ce mi s-a părut un semn bun. A venit împreună cu Lynne la Austin pentru anunțul oficial din după-amiaza aceea.

Acum, după zece ani, pot să spun că n-am regretat niciodată decizia de a merge alături de Dick Cheney. Poziția lui împotriva avorturilor și în favoarea reducerii fiscalității m-a ajutat să ne consolidăm baza electorală. S-a bucurat de o mare credibilitate când a declarat în fața militarilor că „ajutoarele sunt pe drum”. Răspunsurile lui sigure și la obiect din timpul dezbaterii cu Joe Lieberman i-au convins pe alegători de forța tandemului nostru. Mă simțeam liniștit să știu că va fi pregătit să treacă în locul meu, dacă mie mi s-ar fi întâmplat ceva.

Beneficiile reale ale alegerii lui Dick s-au văzut după un an și două luni. Într-o dimineată de septembrie din 2001, americanii s-au trezit în mijlocul unei crize inimaginabile. Omul calm și liniștit pe care îl recrutasem în ziua aceea de vară în Crawford a rămas neclintit ca un stejar.

Alegerea vicepreședintelui a încheiat perioada istovitoare a primarelor. Procesul de campanie înseamnă expunere maximă pentru candidați. Le dezvăluie punctele tari și slăbiciunile în fața alegătorilor.

Atunci nu mi-am dat seama, dar frecuşurile unei campanii electorale îl ajută pe candidat să se pregătească pentru președinție. Acele zile trepidante au scos la iveală caracterul oamenilor din anturajul meu și au stat la baza deciziilor pe care le-am luat mai târziu la Casa Albă, când mi-am ales echipa.

Campania a demarat cu convenția din Iowa, o experiență decisivă în contactul cu baza electorală. Eu și Laura am făcut deplasări în tot statul, dând mâna cu mii de oameni și consumând nenumărați litri de cafea. Cu toate că am planificat evenimentele până în cele mai mici detalii, n-am anticipat unul dintre cele mai revelatoare momente ale campaniei.

În decembrie 1999, am participat la o dezbatere republicană în Des Moines. Moderatorii au fost Tom Brokaw de la NBC și un reporter local, John Bachman. După ce am discutat anumite subiecte previzibile, Bachman a pus o întrebare surprinzătoare:

— Cu care filosof sau gânditor politic vă identificați cel mai mult și de ce?

Eu eram al treilea care trebuia să răspundă. M-am gândit să citez pe cineva ca Mill sau Locke, a căror teorie despre legea naturală îi influențase pe Părinții Întemeietori. Apoi m-am gândit la Lincoln: nu se poate să dai greș cu Abe într-o dezbatere republicană. Încă mă mai gândeam ce să răspund, când Bachman s-a întors spre mine:

— Domnule guvernator Bush?

Nu mai aveam timp să cântăresc opțiunile. Cuvintele mi-au ieșit din gură instantaneu:

— Hristos, am zis, pentru că el m-a făcut să mă schimb.

Toți au rămas înmărmuriți. De unde îmi venise ideea asta? În mașină, când ne-am întors apoi la hotel, m-au sunat părinții mei să vadă ce fac. Întotdeauna mă sunau după un eveniment important.

— Ai făcut treabă bună, fiule, a zis tata. Nu cred că răspunsul acela îți va dăuna prea mult.

— Care răspuns? am întrebat.

— Știi tu, ăla cu Iisus, a zis el.

La început nu m-am gândit că răspunsul ar putea să-mi dăuneze. N-am făcut decât să scot pe gură ce era în inima mea. Totuși, după ce am mai reflectat, am înțeles avertismentul. Nu aveam încredere în politicienii care făceau paradă de credința lor pentru a câștiga voturi. Nu credeam într-o abordare metodistă, iudaică sau musulmană a politicii publice. Nu era rolul guvernului de a promova o religie anume. Nu făcusem așa ceva cât am fost guvernator al Texasului și cu siguranță nu intenționeam s-o fac în calitate de președinte.

Bineînțeles că declarația mea a provocat indignare. „Așa ceva este o impietate”, scria un editorialist. „W. vrea să vadă câți sunt pentru Iisus, iar în Iowa, Iisus stă bine în sondaje”, concluziona un altul.

Nu toate reacțiile au fost negative. Răspunsul meu a fost bine primit de mulți oameni cu experiențe similare și care mi-au apreciat sinceritatea mea când am vorbit despre credință.

În seara când s-au anunțat rezultatele convenției, am câștigat în Iowa cu 40% din voturi. După o scurtă sărbătorire a victoriei, am pornit spre New Hampshire. Știam că Statul de Granit poate fi o capcană pentru cei aflați în fruntea cursei. S-a întâmplat de multe ori ca favoriții să fie doborâți la New Hampshire. Eu eram mulțumit de cum decursese aici campania noastră condusă de prietenul meu, senatorul Judd Gregg. Petrecusem mult timp în New Hampshire, participând la parade și perfecționându-mi talentul la întors clătite. În ziua primarelor, eu și Laura ne-am instalat la hotelul nostru din Manchester, ca să urmărim transmiterea rezultatelor. Pe la începutul după-amiezii, a venit Karl cu primele rezultate ale sondajelor la ieșirea de la urne: eram pe punctul de a pierde și încă la diferență mare.

Laura a intervenit:

— George, vrei să fii președinte? a întrebat ea.

Eu am aprobat din cap.

— Atunci fă bine și nu-i lăsa pe alții să vorbească în locul tău, a zis ea.

Avea dreptate. Făcusem clasică eroare a favoriților. Îl lăsasem pe senatorul John McCain din Arizona, principalul meu rival la nominalizare, să ia inițiativa în New Hampshire. Dusese o campanie foarte energică, atrăgând de partea sa numeroși independenți și depășind sprijinul solid de care mă bucuram din partea camarazilor mei republicani. McCain, membru al Congresului din 1983, reușise să se prezinte ca fiind un outsider și să mă definească pe mine ca fiind „omul dinăuntru sistemului”. A vorbit despre reformă de câte ori a avut ocazia în timpul campaniei, deși eu eram cel care reformase sistemul educației, modificasem legea răspunderii civile și schimbasem viziunea Texasului asupra sistemului social. Trebuia să recunosc că John dusese o campanie inteligentă și eficientă, iar eu trebuia să învăț din greșeala mea.

M-am dus în sala de gimnastică să fac puțină mișcare. Acolo, pe banda de alergare, m-am gândit ce să fac mai departe. Mă aflam în fața celei mai importante decizii legate de echipă din proaspăta mea campanie. Într-o astfel de situație, scenariul era să concediez câțiva oameni și să schimb tactica. M-am decis să procedez invers. I-am convocat pe șefii echipei de campanie și le-am spus că nu intenționez să dau afară pe nimeni doar ca să ofer satisfacție criticilor vehemenți de la posturile de televiziune. Exista un singur vinovat și acela eram eu. Indiferent dacă vom câștiga sau vom pierde, vom încheia această cursă împreună. Apoi am dat fiecăruia o sarcină de rezolvat. Karl trebuia să-i contacteze pe toți directorii politici din statele unde aveau să se desfășoare următoarele primare. Joe s-a dus să încurajeze personalul de campanie. Karen a luat legătura cu persoane-cheie din mass-media, iar Don Evans trebuia să-i impulsioneze pe responsabili cu strângerea de fonduri.

L-am sunat pe directorul politic Josh Bolten, care se afla cu grosul echipei la sediul de campanie din Austin.

— Care-i starea de spirit pe-acolo? am întrebat.

— Majoritatea sunt șocați, a recunoscut el.

Mi-am dat seama că echipa aștepta un semnal de la mine.

— Adună-i pe toți și spune-le să țină capul sus, pentru că vom câștiga, i-am spus eu lui Josh.

Privind retrospectiv, îmi dau seama că înfrângerea din New Hampshire a constituit o oportunitate. Alegătorii vor să vadă cum reacționează un candidat în fața unei reacții de adversitate. Reagan și tata și-au demonstrat tenacitatea după ce au pierdut în Iowa în 1980 și respectiv 1988. Bill Clinton și-a schimbat strategia de campanie după ce a fost

înfrânt în New Hampshire în 1992 și la fel a făcut Obama în 2008. În anul 2000, eu am considerat înfrângerea ca pe o șansă de a demonstra că, după ce primesc o lovitură, mă pot reface și continua lupta. Morala este că, uneori, cea mai bună decizie cu privire la echipă este aceea de a nu face nimic.

În Carolina de Sud, am ales o nouă temă pentru a evidenția dublele mele realizări din Texas: Un Reformatore cu Succes. Am avut întâlniri la sediul primăriei, unde am răspuns la întrebări până când publicul nu a mai avut ce să întrebe. Am lucrat prin telefon, asigurându-mă de sprijinul liderilor din teritoriu. Apoi McCain a făcut un clip electoral în care punea la îndoială caracterul meu, comparându-mă cu Bill Clinton. Cu asta a întrecut măsura. Am ieșit la radio pentru contraatac. Reacția mea, pe fondul unei campanii bine organizate în teritoriu, a dat rezultate pe măsură. Am câștigat în Carolina de Sud cu 53% din voturi, am luat nouă din treisprezece primarie la Super Tuesday¹⁸, îndreptându-mă vertiginos spre nominalizare.

La începutul lunii mai, în Pittsburgh, am avut o întâlnire cu John timp de o oră și jumătate. Era supărat, pe bună dreptate, din cauza limbajului jignitor folosit de câțiva suporterii de-ai mei în Carolina de Sud. I-am înțeles supărarea și l-am asigurat că eu îl respect. După întrevedere, le-a declarat reporterilor că eram „mai mult decât potrivit” pentru a restaura integritatea morală la Casa Albă.

N-a fost cea mai entuziastă susținere pe care am primit-o, dar era începutul reconcilierii dintre mine și John. În august, John și soția lui, Cindy, ne-au primit la superba lor fermă din Sedona, în Arizona. Mi s-a părut amuzant să-l văd pe McCain făcând pe bucătarul, relaxat și perpelind niște coaste la grătar. Am fost amândoi în campanie în 2000 și apoi în 2004. Îl respect pe John și am fost bucuroși să-l am alături de mine.

Al Gore era un om talentat și un politician desăvârșit. Ca și mine, fusese la o universitate din Ivy League¹⁹ și avea un tată implicat în politică. Dar se pare că aveam personalități foarte diferite. El era sobru, serios și distant. Părea că toată viața candidase la președinție. A reușit să închege o coaliție extraordinară, alcătuită din oameni cu vederi de stânga favorabile intervenționismului statului, din elite culturale și sindicate. Se pricepea foarte bine să rostească discursuri populiste despre lupta de clasă. Fusese vicepreședinte într-o perioadă de prosperitate economică. Era greu de învins.

Când îmi amintesc de campania din 2000, parcă totul se rezumă la un amestec neclar de strângeri de mână, colectări de fonduri și dueluri pentru titlurile din ziarele de a doua zi. Au existat două momente în care acel carusel politic s-a oprit. Primul a fost la Convenția Națională Republicană de la Philadelphia, dar a fost bine gestionat de Andy Card, fost adjunct al șefului de cabinet al tatălui meu și secretar al Transporturilor.

Participasem la toate convențiile, încă din 1976, dar nimic nu s-a comparat cu sentimentul pe care l-am avut când m-am aflat în lumina reflectoarelor. Așteptam în întunericul din culise, ascultând numărătoarea inversă: „Cinci, patru, trei, doi, unu”. Apoi am pășit în sala arhiplină. La început, m-am simțit puțin dezorientat pe scenă. Eram înconjurat de o explozie de sunet și lumină. Parcă simțeam căldura trupurilor și mirosul celor din sală. Apoi am început să le disting chipurile. Am zărit-o pe Laura, apoi pe fete și pe părinții mei. Toată viața mea îl urmărisem pe George Bush vorbind, iar acum mă frapa această inversare de roluri.

— Sunt prea frumoase oportunitățile și prea scurte viețile noastre pentru a irosi acest moment, am declarat eu. De aceea, în această seară, jurăm în fața națiunii americane că nu vom rata acest moment promitător. Vom folosi acest moment ideal pentru scopuri mărețe... Această administrație și-a trăit clipa, a avut șansa ei. Ei nu au guvernat. Noi o vom face.

Două luni mai târziu, campania a luat o nouă pauză, de data asta pentru dezbateri. Karen Hughes a supervizat echipa care mă pregătea, iar Josh Bolten s-a ocupat de strategie. Josh combină o minte strălucită cu o modestie dezarmantă și un spirit optimist. N-am să uit niciodată ziua aceea din august 1999, când mă aflam la Ames, în Iowa, cu ocazia unui sondaj de opinie, și priveam cum sute de motocicliști își făceau o intrare zgomotoasă în oraș. Printre ei se numărau guvernatorul Tommy Thompson din Wisconsin și senatorul Ben Nighthorse Campbell din Colorado. Când cel din fruntea coloanei a coborât de pe motocicletă sa albastru cromat, marca Victoria, fabricată în Iowa, și și-a scos casca de pe cap, am constatat cu surprindere că era Josh, arborând o bandană cu logoul campaniei noastre.

— Domnule guvernator, a zis el, vi-i prezint pe „Motocicliștii — suporterii ai lui Bush”.

Prima dezbatere a avut loc în Boston. În timp ce așteptam în culise, l-am sunat pe Kirbyjon Caldwell și ne-am rugat împreună la telefon. Kirbyjon i-a cerut Celui Atotputernic să-mi dea tărie și înțelepciune. Vocea lui mi-

a transmis atâta liniște și atâta calm, încât am făcut un obicei din a mă ruga la telefon împreună cu Kirbyjon înaintea evenimentelor mai importante din timpul campaniei mele și, mai târziu, din timpul președinției mele.

Imediat după aceea, am auzit vocea moderatorului Jim Lehrer de la PBS, care a prezentat candidații. Am înaintat fiecare din colțul nostru și ne-am întâlnit la mijlocul scenei. Gore mi-a strâns mâna cu hotărâre. L-am bănuț că încearcă să mă intimideze, exact ca Ann Richards în 1994.

M-am concentrat să răspund la întrebări, deși uneori aveam senzația că sunt pe pilot automat. Când m-am uitat la ceas — pe care îl scosesem de la mână și-l așezasem pe pupitrul din fața mea ca să evit greșeala pe care altădată o făcuse tatăl meu —, am văzut că timpul aproape expirase. Ne-am spus fiecare concluziile, ne-am strâns din nou mâinile — de data asta o strângere de mâini normală — și au urmat obișnuitele îmbrățișări cu familia, prietenii și consilierii de la sfârșitul dezbaterii.

Imediat după aceea, Karen mi-a spus că Gore făcuse o mare greșeală. În timp ce eu vorbeam, el oftase întruna și făcuse grimase. Nu băgasem de seamă. Fusesem prea concentrat pe prestația mea ca să observ ce făcea el.

A doua și a treia dezbateri au avut un format diferit, dar cu rezultate similare. Niciunul dintre noi nu a făcut vreo gafă notabilă. A existat un singur moment interesant în a treia dezbateri, care a avut loc la Universitatea Washington din St. Louis. Formatul emisiunii ne permitea să ne mișcăm liber pe scenă. Prima întrebare a fost despre declarația privind drepturile pacienților. Eu tocmai răspundeam, când l-am văzut pe Gore îndreptându-se spre mine. Cum era un bărbat masiv, prezența lui mi s-a părut agresivă. Cumva domnul vicepreședinte voia să mă împingă cu umărul? Să mă dea la o parte cu cotul? O fracțiune de secundă am avut impresia că mă aflu din nou în curtea școlii elementare Sam Houston. I-am aruncat o privire amuzată, dar disprețuitoare, și mi-am continuat ideea.

Am fost mulțumit de dezbateri. Eram convins că prestația mea fusese peste așteptări și credeam că depășisem momentele cele mai dramatice ale campaniei. Mă înșelam.

Cu cinci zile înainte de alegeri, în timpul unei opriri de rutină în Wisconsin, Karen Hughes m-a luat deoparte să-mi spună ceva. După ce am intrat într-o încăperei mai retrasă, mi-a zis:

— Un reporter din New Hampshire a sunat să întrebe despre incidentul acela cu condusul în stare de ebrietate.

Am simțit că mi se înmoaie picioarele. O astfel de știre negativă pe final de campanie putea fi explozivă.

Chiar intenționasem să dezvălui incidentul cu pricina în urmă cu patru ani, când am fost chemat să fac parte dintr-un complet de jurați. Întâmplător, procesul privea un caz de șofat în stare de ebrietate. Până la urmă, am fost scutit să fac parte din complet deoarece, în calitate de guvernator, se putea să fie nevoie mai târziu să decid în cadrul procesului de grațiere. Când am ieșit din tribunalul din Austin, un reporter a strigat:

— Ați fost vreodată arestat pentru conducerea mașinii în stare de ebrietate?

— Nu am avut un comportament impecabil în tinerețe. Cât am fost tânăr, am făcut o mulțime de prostii. Dar atât vreau să vă spun: îi îndemn pe oameni să nu se urce băuți la volanul mașinii.

Din punct de vedere politic, n-ar fi fost o problemă să dezvălui în ziua aceea faptul că am condus în stare de ebrietate. Mai erau doi ani până la următoarele alegeri, iar eu renunțasem la băutură. Am decis să nu discut incidentul acela dintr-un singur motiv: fetele mele. În curând, Barbara și Jenna urmau să învețe să conducă mașina. Mi-era teamă că dezvăluirea incidentului ar fi subminat predicile severe în care le spuneam că nu au voie să bea când urcă la volan. Nu mi-ar fi convenit să aud: „Dar tata așa a făcut și uite că n-a pățit nimic”.

Laura era cu mine într-o deplasare, când presa a dezvăluit faptul că am condus mașina în stare de ebrietate. Le-a sunat pe Barbara și pe Jenna să le explice înainte să afle de la televizor. Apoi eu am ieșit în fața camerelor de televiziune și am făcut o declarație:

— Am fost tras pe dreapta. Am recunoscut în fața polițistului că am băut. Am plătit amendă. Și regret că s-a întâmplat așa ceva. Dar asta e. Am învățat lecția.

Faptul că nu am dezvăluit acel incident din proprie inițiativă a fost poate cea mai costisitoare greșală politică pe care am făcut-o vreodată. Mai târziu, Karl a estimat că peste două milioane de persoane, inclusiv numeroși social-conservatori, fie au rămas acasă, fie și-au schimbat opțiunea de vot. Ei își doreau un altfel de președinte, cineva care să fie un exemplu de responsabilitate.

Dacă aş fi putut s-o iau de la capăt, aş fi dezvăluit incidentul în ziua aceea, la tribunalul din Austin. Le-aş fi explicat fetelor mele greşeala pe care am făcut-o şi aş fi stabilit o întâlnire cu organizaţia „Mame împotriva consumului de băuturi alcoolice la volan”, pentru a lansa un avertisment serios în acest sens. Gândurile astea îmi treceau prin minte când m-am dus la culcare în seara aceea, în Wisconsin. Şi încă un gând: era posibil ca, din vina mea, să pierd preşedinţia.

Cinci zile mai târziu, avantajul de cinci puncte pe care îl aveam înainte de descoperirea incidentului s-a evaporat. Am continuat campania cu înverşunare în ultima săptămână şi am intrat în ziua alegerilor la egalitate cu Gore. Seara, familia noastră numeroasă s-a reunit la o cină la Shoreline Grill în Austin. Cuvântările s-au ținut lanţ până în momentul în care au început să vină rezultatele sondajelor după ieşirea de la urne. Reţelele de televiziune proclamau deja victoria lui Gore în Pennsylvania, Michigan şi Florida. Corespondentul CBS, Dan Rather, îi asigura pe telespectatori: „Să fie bine înţeles... Când spunem că cineva a câştigat într-un stat, puteţi fi siguri că aşa este”.

Oaspeţii noştri, care nu prea se pricepeau la politică, au continuat să comenteze:

— Seara este abia la început. Se poate întâmpla orice...

Cei care înţelegeau cum merg lucrurile pe teren şi-au dat seama că deja pierdusem. Eu şi Jeb eram furioşi că televiziunile proclamaseră victoria lui Gore în Florida înainte de închiderea urnelor în Panhandle, o regiune a statului intens republicană, situată pe meridianul central al fusului orar. Cine ştie câţi dintre susţinătorii mei auziseră ştirea şi renunţaseră să mai voteze? Am plecat cu Laura de la masă fără să ne atingem de mâncare.

Am parcurs în linişte drumul până la reşedinţa oficială. Nu sunt prea multe de spus când pierzi. Eram dezumflat, dezamăgit şi puţin surprins. Nu simţeam amărăciune. Eram pregătit să accept verdictul oamenilor şi să repet cuvintele mamei din 1992: „E timpul să mergem mai departe”.

La scurt timp după ce ne-am întors, a sunat telefonul. Credeam că e primul telefon de consolare ca să mi se spună „Ai făcut tot ce-ai putut”.

Când colo, era Karl care nu părea deloc abătut, dimpotrivă. Vorbea repede. A început să mă bombardeze cu informaţii cum că exit-pollurile

din Florida au supraestimat rezultatele din cutare sau cutare circumscripție.

L-am întrerupt și i-am cerut să-mi spună concret despre ce era vorba. Zicea că estimările din Florida erau matematic eronate. Apoi a sunat la posturile de televiziune și le-a spus în față specialiștilor în sondaje cum stăteau lucrurile. Timp de două ore, le-a dovedit sistematic principalelor posturi de televiziune că s-au înșelat. La ora 20:55, ora centrală, CNN și CBS au scos Florida de pe lista victoriilor lui Gore. Toate celelalte televiziuni au făcut la fel.

Eu și Laura am urmărit rezultatele votului la reședința oficială împreună cu mama, tata, Jeb și câțiva consilieri. Până la urmă, au venit și soții Cheney, Don Evans și un numeros grup de prieteni apropiați. Pe măsură ce trecea timpul, devenea tot mai clar că în Florida rezultatul alegerilor se va răsturna. La 1.15 dimineată, televiziunile anunțau din nou că în Florida s-a votat — de data asta în favoarea mea.

La scurt timp m-a sunat și Al Gore. M-a felicitat cu eleganță și mi-a zis:

— Chiar că i-am ținut cu sufletul la gură...

I-am mulțumit și i-am zis că mă duc să le vorbesc celor douăzeci de mii de oameni care înghețau în ploaie în fața clădirii guvernului. El m-a rugat să aștept până le vorbește suporterilor săi în aproximativ cincisprezece minute. Am fost de acord.

Mi-a luat ceva timp ca să-mi dau seama de importanța acestei vești. Cu câteva ore în urmă mă pregăteam să-mi văd mai departe de viața mea, iar acum mă pregăteam se devin președintele Statelor Unite.

Au trecut cincisprezece minute, apoi încă cincisprezece. Al Gore tot nu apărea cu discursul învinsului. Ceva nu era în regulă. Jeb și-a deschis laptopul și a început să monitorizeze rezultatele din Florida. Zicea că avantajul meu era în scădere. La ora 2:30, Bill Daley, șeful de campanie al lui Al Gore, l-a sunat pe Don Evans. Don a schimbat câteva cuvinte cu el, după care mi-a pasat mie telefonul. La telefon era vicepreședintele. Mi-a spus că punctajul lui în Florida se schimbase de la ultima noastră convorbire și de aceea a renunțat să se recunoască învins.

Nu mai auzisem niciodată ca un candidat să revină asupra deciziei de a se recunoaște învins. I-am spus că, în Texas, când o persoană își dădea cuvântul de onoare, îl respecta.

— Nu e cazul să devii antipatic, a răspuns el.

La scurt timp după aceea, televiziunile treceau din nou Florida în categoria rezultatelor indecise — a patra schimbare în decurs de opt ore — și puneau sub semnul întrebării rezultatul alegerilor.

Nu cred că eram antipatic, ci doar furios. Când tocmai crezusem că această cursă nebunească s-a încheiat, iată că o luam din nou de la cap. În salon, câțiva m-au sfătuit să ies să declar victoria. Mă gândeam la această propunere când Jeb m-a luat deoparte și mi-a zis:

— George, să nu faci așa ceva. Scorul este prea strâns.

Avantajul meu în Florida se redusese la mai puțin de două sute de voturi.

Jeb avea dreptate. Ar fi fost imprudent din partea mea să încerc să forțez lucrurile. Le-am spus tuturor că rezultatul votului nu se va decide în noaptea aceea. Mulți s-au dus să se culce. Eu am rămas împreună cu Jeb și Don, care țineau legătura prin telefon cu Florida. La un moment dat, Don l-a sunat pe secretarul de stat din Florida, Katherine Harris, să afle ultimele informații. L-am auzit strigând:

— Cum adică dormi? Tu înțelegi că sunt în joc alegerile? Ce se întâmplă?

Cu asta s-a încheiat o noapte neobișnuită — și au urmat cinci săptămâni și mai neobișnuite.

Cu 105 milioane de voturi exprimate la nivel național, rezultatul alegerilor din 2000 avea să fie decis de câteva sute de voturi dintr-un singur stat. Florida s-a transformat instantaneu într-un câmp de bătălie juridică. Don Evans a aflat în jurul orei 4:30 că echipa de campanie a lui Gore trimisese un grup de juriști care să coordoneze renumărarea voturilor. M-a sfătuit să procedez la fel. Atunci m-am confruntat cu cea mai neobișnuită alegere din viața mea publică: pe cine să trimit în Florida să se asigure că avantajul de care beneficiam era protejat?

N-aveam timp să fac o listă de selecție sau să țin interviuri. Don l-a propus pe James Baker. Baker era alegerea perfectă — politician, avocat priceput și un adevărat magnet pentru oamenii talentați. L-am sunat pe Jim și l-am întrebat dacă acceptă această misiune. La scurt timp după aceea, era deja în drum spre Tallahassee.

Eu și Laura eram epuizați fizic și psihic. Investisem fiecare strop de energie în această campanie. Când am văzut că ne așteaptă un proces juridic de durată, ne-am petrecut cea mai mare parte a timpului la ranch-ul nostru din Crawford, pentru a ne destinde.

În februarie 1998 am văzut pentru prima dată ranch-ul Prairie Chapel. Îmi dorisem dintotdeauna să am un loc al meu — un loc în care să mă refugiez din viața agitată —, așa cum avea tata în Kennebunkport. După ce mi-am vândut acțiunile deținute la clubul Rangers, eu și Laura ne-am putut permite să facem o astfel de achiziție.

Când am văzut proprietatea lui Benny Engelbrecht, care se întindea pe o suprafață de 640 de hectare în McLennan County, exact la jumătatea drumului dintre Austin și Dallas, m-am îndrăgostit pe loc. Ranch-ul era o combinație de teren pentru pășunat și canioane accidentate care ajungeau până la confluența râului Bosque cu Rainey Creek. Priveliștea stâncilor de calcar ce se zăreau de pe canioanele de 30 de metri înălțime îți tăia respirația. La fel și copacii — pecani uriași, stejari cu frunze perene și din cei cu ghinda mare, ulmi și osaga cu fructele lor verzi. Mai exact, peste zece varietăți de arbori, o raritate pentru centrul Texasului.

Ca s-o conving pe Laura, i-am promis să construiesc o casă și noi drumuri de acces spre cele mai încântătoare priveliști ale ranch-ului. Ea a găsit un tânăr arhitect de la Universitatea din Texas, pe nume David Heymann, care a proiectat o casă confortabilă cu un singur nivel și cu ferestre largi, fiecare dintre ele oferind o priveliște unică asupra proprietății. A folosit un sistem de încălzire geotermică și de reciclare a apei pentru a reduce la maxim impactul asupra mediului. Bună parte din lucrările de construcție s-au desfășurat în anul 2000. Faptul că în același an am supraviețuit unei campanii prezidențiale și unui proiect de construcție a unei case este semnul unei căsnicii solide — și o dovadă de răbdare și pricepere din partea Laurei.

Ferma era locul perfect unde să mă retrag din agitația postelectorală. Discutam periodic cu Jim Baker pentru a fi la curent cu evoluția situației și pentru a da indicații strategice. M-am hotărât să nu mă mai uit la interminabilele reportaje de televiziune care te țineau cu sufletul la gură. În schimb, alergam mult în aer liber și mă gândeam la ce va fi, ardeam energia nervoasă tăind din cedrii care consumau apa necesară copacilor de esență tare și făceam plimbări de-a lungul râului împreună cu Laura. Dacă era să ajung președinte, voiam să fiu în formă și pregătit pentru tranziție.

Între timp, au mai fost și alte momente tensionate. Pe 8 decembrie, la o lună și o zi după alegeri, m-am întors împreună cu Laura la Austin. În după-amiaza aceea, Curtea Supremă de Justiție din Florida trebuia să-și anunțe decizia, iar Jim Baker era sigur că victoria mea se va confirma oficial.

Eu și Laura i-am invitat pe bunii noștri prieteni Ben și Julie Crenshaw să urmărim împreună pronunțarea deciziei. Ben este unul dintre cei mai talentați jucători de golf din generația lui și unul dintre cei mai fermecători sportivi profesioniști. În ultimele săptămâni, Blândul Ben fusese în mijlocul oamenilor care manifestau în fața reședinței guvernatorului. Unii erau susținători ai lui Gore, dar majoritatea mă susțineau pe mine. Una dintre cele trei fiice ale lui Ben și Julie avea o pancartă pe care scria „Sore-Loserman”²⁰, un joc de cuvinte la adresa tandemului Gore-Lieberman. Ben avea un poster roz pe care îl făcuse singur și pe care scria „Florida fără Mulligan”²¹.

Ben, Julie, Laura și cu mine ne-am adunat în camera de zi să așteptăm decizia. Am făcut excepție de la regulă și am deschis televizorul, în speranța că voi trăi momentul victoriei în timp real. În jurul orei trei, purtătorul de cuvânt al Curții a apărut în fața pupitrului. Mă pregăteam s-o îmbrățișez pe Laura. Apoi el a anunțat că, cu patru voturi pentru și trei împotrivă, Curtea a decis în favoarea lui Gore. Decizia autoriza renumărarea manuală a voturilor, adică un nou Mulligan.

La scurt timp după aceea, Jim Baker mi-a telefonat să mă întrebe dacă doresc să fac apel la Curtea Supremă a Statelor Unite. El și Ted Olsen, un avocat remarcabil recrutat de Jim, erau de părere că aș avea șanse mari să câștig. Mi-au explicat însă că atacarea deciziei era o mișcare riscantă. Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite ar putea să refuze cazul sau ar putea să se pronunțe împotriva noastră. I-am spus lui Jim să facă recurs. Eram pregătit să-mi accept soarta. Țara avea nevoie ca povestea să se încheie într-un fel sau altul.

Pe 12 decembrie, la treizeci și cinci de zile de la alegeri, eu și Laura ne aflam în pat când am primit un telefon de la Karl, care insista să deschidem televizorul. L-am ascultat cu atenție pe Pete Williams de la NBC News, care explica verdictul dat de Curtea Supremă. Cu șapte voturi pentru și două împotrivă, magistrații au decis că procedura haotică și incoerentă de renumărare a voturilor în Florida constituia o încălcare a clauzei constituționale de protecție egală în fața legii. Apoi, cu cinci voturi pentru și patru voturi împotrivă, Curtea a decis că nu exista nicio modalitate echitabilă de renumărare a voturilor la timp, astfel încât Florida să participe la Colegiul Electoral. Rezultatele scrutinului erau astfel confirmate. Cu un total de 2 912 790 de voturi

obținute de mine și de 2 912 253 obținute de Al Gore, eu câștigam în Florida. Deveneam astfel cel de-al 43-lea președinte al Statelor Unite.

Prima mea reacție a fost una de ușurare. Starea de incertitudine costase scump țara. După atâtea sușuri și coborâșuri, nici nu mai aveam puterea să mă bucur. Sperasem să împărtășesc victoria mea cu cei 20 000 de oameni adunați în fața clădirii guvernamentale în noaptea alegerilor. În loc să se întâmple așa, am fost probabil primul om care a aflat că a devenit președinte stând în pat cu soția și uitându-se la televizor.

*

În primii 140 de ani din istoria Americii, ceremoniile de învestire a președintelui țării se țineau pe 4 martie. Un președinte ales la începutul lunii noiembrie avea la dispoziție doar 120 de zile să-și pregătească administrația. În 1933, al Douăzecilea Amendament a mutat ziua învestirii pe 20 ianuarie, scurtând perioada de tranziție la 75 de zile. Din momentul în care s-a lămurit în sfârșit rezultatul alegerilor din 2000 prin decizia dată de Curtea Supremă de Justiție în cazul Bush vs. Gore, mie îmi mai rămâneau la dispoziție doar 38 de zile.

Prima decizie importantă pe care trebuia s-o iau privea funcționarea Casei Albe. Mă mai gândisem și înainte la problema asta. În 1991, tata mi-a cerut să analizez funcționarea administrației sale. După ce am discutat cu principalii membri ai cabinetului său, am constatat că exista un punct de convergență: oamenii erau nemulțumiți. Majoritatea aveau impresia că șeful de cabinet, John Sununu, îi împiedica să aibă acces la Biroul Oval, limitând astfel transmiterea informațiilor către tata. Îl apreciasem întotdeauna pe John, dar treaba mea nu era să discut cazul, ci să transmit constatările făcute de mine. Am făcut-o cu câteva zile înainte de Ziua Recunoștinței din 1991. Tata a ajuns la concluzia că trebuie să-l schimbe. M-a rugat să-l anunț pe John, ceea ce s-a și întâmplat într-o conversație neplăcută. În scurt timp, el și-a prezentat demisia.

De data asta eram hotărât să evit o astfel de problemă la Casa Albă. Voiam o structură mai restrânsă, care să permită informațiilor să circule ușor, dar suficient de flexibilă ca să pot primi sfaturi din cât mai multe surse. Era important ca toți consilierii mei să aibă posibilitatea

să-și exprime direct îngrijorările, fără să mai treacă printr-un filtru. În plus, ar fi fost mai ușor să-i conving pe membrii importanți ai familiei mele politice din Texas să mă urmeze la Washington, dacă știau că pot avea acces la mine atunci când doreau.

Cheia construirii unei astfel de structuri era să angajez un șef de cabinet experimentat și sigur pe el, care să nu se simtă amenințat de relațiile mele cu subordonații săi. Culmea este că l-am găsit pe omul ideal în persoana adjunctului lui John Sununu, Andy Card. Când mergeam la Casa Albă, pe vremea când era tata președinte, obișnuiam să trec adesea pe la biroul lui Andy, care îmi spunea deschis cum mergeau lucrurile. Andy era receptiv, modest, loial și foarte muncitor. Lucrase sub toți șefii de cabinet din timpul lui Reagan și Bush. Era un om cu mult discernământ și cu un temperament liniștit, calități de care aveam nevoie, dar și cu o inimă plină de compasiune și un deosebit simț al umorului. Eram convins că el era persoana potrivită pentru a conduce personalul de la Casa Albă.

Cu câteva săptămâni înainte de alegeri, am avut o întâlnire discretă cu Andy în Florida. Avea impresia că vreau să-i cer să asigure tranziția.

— Nu, eu mă refer la postul cel mai important, am zis eu.

I-am explicat că el va fi singurul șef de cabinet, dar că am să mă bazez foarte mult și pe sfaturile oamenilor mei din Texas: Karl, Karen, Al Gonzales, Harriet Miers, Clay Johnson și Dan Bartlett. Andy a acceptat propunerea mea, cu condiția să-l țin la curent cu toate deciziile pe care le voi lua în absența lui. Am anunțat numirea sa la sfârșitul lunii noiembrie, el devenind astfel primul membru oficial al echipei mele de la Casa Albă.

Următorul post important pentru care trebuia să găsesc un om era cel de consilier pe probleme de securitate națională. Observasem relația strânsă pe care tatăl meu a avut-o cu Brent Scowcroft și știam că era crucial să găsesc un om extrem de capabil și în care să am absolută încredere.

Când am fost în Maine, în vara anului 1998, tata mi-a prezentat-o pe Condoleezza Rice, care lucrase ca specialist în problema sovietică în cadrul Consiliului de Securitate Națională. Fiica unui pastor afro-american din Birmingham, Alabama, Condi obținuse un doctorat la Universitatea din Denver și devenise decan la Stanford la vârsta de treizeci și opt de ani. Mi-am dat seama de cum am văzut-o că era o femeie inteligentă, serioasă și energică.

În următorii doi ani și jumătate, m-am întâlnit de multe ori cu Condi pentru a discuta probleme de politică externă. Într-o zi din vara anului 1999, eu, împreună cu Laura și Condi, am plecat să ne plimbăm în apropiere de ranch-ul nostru. În timp ce urcam pe o pantă abruptă, Condi s-a lansat într-un discurs despre istoria Balcanilor. Eu și Laura gâfâiam de atâta efort, dar Condi continua să urce și să explice în același timp cum s-a dezintegrat Iugoslavia și cum a ajuns Miloșevici la putere. Traseul pe care l-am străbătut atunci se cheamă acum Dealul Balcanilor. Am decis că, dacă voi ajunge să ocup Biroul Oval, voiam s-o am pe Condi Rice alături de mine.

Prima alegere pentru cabinet a fost simplă. Colin Powell urma să fie secretar de stat. L-am cunoscut la Camp David în 1989, când era șef al Marelui Stat Major. El și Dick Cheney veniseră să-l informeze pe tata că dictatorul din Panama, Manuel Noriega, s-a predat. Colin purta uniforma militară. În contrast cu ținuta lui protocolară, era un tip simpatic și prietenos. A vorbit cu toată lumea prezentă în sală, chiar și cu copiii președintelui, care erau simpli spectatori.

Colin era foarte admirat în țară și respectat peste tot în lume. Apăra cu convingere interesele și valorile americane, fie că era vorba de consolidarea NATO sau de liberalizarea pieței. Am fost convinși că el ar putea fi un al doilea George Marshall, un militar devenit diplomat.

Alte două posturi-cheie la Securitatea Națională erau cel de secretar al Apărării și cel de director al Agenției Centrale de Informații. Deși trecuseră mai bine de zece ani de când căzuse Zidul Berlinului, Departamentul pentru Apărare rămăsese axat pe lupta în Războiul Rece. În timpul campaniei, exprimasem o viziune ambițioasă de modernizare a forțelor armate. Plănuiam să fac restructurări și să investesc în tehnologii noi, cum ar fi armele de înaltă precizie și sistemele de apărare antirachetă. Știam că voi întâmpina rezistență din partea Pentagonului și de aceea aveam nevoie de un secretar tenace, care să coordoneze aceste eforturi inovatoare.

Principalul meu candidat pentru această funcție era Fred Smith, fondatorul și directorul executiv al FedEx. Fred absolvise la Yale cu doi ani înaintea mea, luptase ca pușcaș marin în războiul din Vietnam, când fusese decorat cu Steaua de Argint, și își construise una dintre cele mai prospere companii din lume. Iubea armata și ar fi adus la Pentagon simțul său organizatoric. Andy Card l-a sunat pe Fred, a aflat că este interesat de acest post și l-a invitat la Austin. Eram pregătit să-i ofer funcția lui Fred, dar, chiar înainte de călătorie, a fost diagnosticat cu o boală de inimă. A fost nevoit să se retragă pentru a-și îngriji sănătatea.

Ne-am gândit la multe alte nume pentru postul de secretar la Apărare, inclusiv la Dan Coats, un senator capabil din Indiana. Apoi Condi a venit cu o idee interesantă: ce-am zice de Don Rumsfeld?

Don fusese secretar la Apărare în timpul administrației Ford, cu douăzeci și cinci de ani în urmă. De atunci făcuse parte din tot felul de comitete pe probleme de securitate națională. Eu mă gândisem să-l pun pe Rumsfeld la CIA, nu la Apărare. Când m-am întâlnit cu Don, mi-a făcut o prezentare captivantă a modului în care vedea el modernizarea Departamentului pentru Apărare. Zicea că, după părerea lui, trupele noastre ar trebui să fie mai ușoare, mai flexibile și mai rapid de desfășurat. Și era un susținător fervent al unui sistem de apărare antirachetă care să ne protejeze împotriva unor state banditești cum erau Coreea de Nord și Iranul.

Am fost impresionat de Rumsfeld. Era un tip bine informat, organizat și sigur pe el. Ca fost secretar al Apărării, avea forța și experiența necesare pentru a face schimbări majore la Pentagon. Ar fi fost capabil să controleze birocratia, nu s-ar lăsa controlat de ea. Dick Cheney, care fusese adjunctul lui Don când acesta ocupase funcția de șef de cabinet în timpul administrației Ford, l-a recomandat cu căldură.

Exista o singură problemă. Unii credeau că Don își folosisese influența pentru a-l convinge pe președintele Ford să-l numească pe tata la conducerea CIA în 1975, pentru a-l îndepărta din lupta pentru funcția de vicepreședinte. Eu n-aveam de unde să știu dacă era adevărat sau nu. Însă orice neînțelegeri ar fi existat între el și tatăl meu în urmă cu douăzeci și cinci de ani, nu mă priveau pe mine, atâta timp cât Don era capabil să preia acest post. După ce fusese cel mai tânăr secretar al Apărării, Don a devenit și cel mai bătrân în această funcție.

Alegându-l pe Rumsfeld pentru Pentagon, rămâneam fără un candidat valoros pentru CIA. Aveam un mare respect pentru Agenția Centrală de Informații, deoarece și tata lucrase acolo. În calitate de președinte ales, primeam deja rapoarte informative de câteva săptămâni, când l-am cunoscut pe directorul în funcție, George Tenet. El era exact opusul stereotipului de director CIA din romanele de spionaj — tipul elitist cu cravată și diplomă Ivy League. Tenet arăta ca un funcționar și era fiul unor emigranți greci din New York. Vorbea pe șleau, adesea colorat și se vedea clar că era dedicat trup și suflet Agenției.

Păstrându-l pe directorul CIA pus de Bill Clinton, aș fi transmis un mesaj de continuitate și aș fi demonstrat că eu consideram că Agenția trebuie să rămână neimplicată politic. L-am rugat pe tata să sondeze printre contactele pe care le avea la CIA. Mi-a spus că Tenet era foarte

respectat în rândul angajaților. După ce eu și George am ajuns să ne cunoaștem mai bine, am decis să nu-i mai caut un înlocuitor. Astfel, acest director, fumător de trabuc și grec până în măduva oaselor, a acceptat să rămână.

În general, echipa pentru Securitate Națională a funcționat bine în primii ani ai administrației mele. Dar nu și echipa de la Economie. Pe de o parte, problema a apărut ca urmare a unei erori în recrutarea personalului. Ca președinte, aveam trei consilieri principali pe probleme economice: directorul Consiliului Economic Național (NEC), președintele Consiliului Consultanților Economici (CEA) și secretarul Trezoreriei. L-am ales pe Larry Lindsey, un reputat economist și unul dintre principalii consilieri din echipa mea de campanie, pentru postul de la conducerea NEC. Glenn Hubbard, un alt economist experimentat, era președintele CEA. Au făcut o treabă excelentă în privința reducerii impozitelor, măsură pe care o propusesem în timpul campaniei electorale. Legislația a fost adoptată cu o solidă majoritate bipartită.

Secretarul meu de la Trezorerie nu împărtășea același entuziasm pentru reducerea fiscalității. Paul O'Neill îmi fusese recomandat de Dick, Clay Johnson și alții din echipă. CV-ul său impresionant cuprindea realizări obținute la Oficiul de Management și Buget, precum și în calitate de președinte executiv al Alcoa, o companie care figura în topul Fortune 100. Am crezut că experiența sa practică în domeniul afacerilor va impune respect în Wall Street și la Capitoliu.

Din nefericire, lucrurile au mers prost încă de la început. Paul a criticat reducerea impozitelor, lucru care bineînțeles că a ajuns la urechile mele. Mă întâlneam cu el în mod regulat, dar niciodată nu ne înțelegeam. Nu mi-a câștigat încrederea și nici nu a câștigat credibilitate în rândurile comunității financiare, Congresului sau colegilor săi din administrație. Eu îmi doream un secretar al Trezoreriei puternic — un lider ca Jim Baker sau Bob Rubin —, care să promoveze în discursuri și la televiziune politica mea economică. La sfârșitul anului 2002, aproape două milioane de americani își pierduseră locurile de muncă într-un singur an, iar Paul nu făcea nimic pentru a le transmite hotărârea noastră de a le da din nou de muncă. În schimb, profita de întâlnirile din Biroul Oval pentru a discuta subiecte tangențiale, cum ar fi planul de îmbunătățire a siguranței la locul de muncă în cadrul US Mint²².

N-am vrut să repet greșeala tatălui meu din 1992, când a fost perceput ca fiind străin de economie. Am decis că o remaniere a echipei de la

economie era cel mai bun mod de a transmite mesajul că administrația mea lua în serios lupta împotriva încetirii economice, care îi afecta pe americanii de rând. Și, pentru ca schimbarea să fie credibilă, trebuia să fie răsunătoare. Larry Lindsey își făcuse bine treaba și n-a fost ușor să-i spun să plece. El a înțeles că era nevoie de un nou început și s-a purtat cu profesionalism când a primit vestea. Însă Paul nu a primit-o la fel de bine. Am fost dezamăgit că s-a supărat când a plecat, dar am fost încântat că am luat această decizie.

În vara următoare, am fost invitat într-un mod neașteptat să fac o altă schimbare. În fiecare săptămână luam prânzul împreună cu Dick Cheney, doar noi doi. Jimmy Carter și Walter Mondale începuseră această tradiție care a continuat și după aceea. Îmi plăcea acest cadru relaxat și faptul că aveam ocazia de a auzi ce-i trecea lui Dick prin minte. Deși aveam astfel de întâlniri și cu alți consilieri de-ai mei, Dick era singurul cu care mă vedeam în mod regulat. Pentru mine, vicepreședintele nu era un simplu consilier principal. Își pusese numele pe buletinul de vot și fusese ales. Voiam să se familiarizeze cu toate problemele care ajungeau pe biroul meu. La urma urmei, acesta putea oricând să devină al lui.

Eu și Dick luam masa într-un mic salon în apropiere de Biroul Oval. Printre obiectele decorative de aici se aflau și un bivol de bronz pe care îl promisem de la niște prieteni din estul Texasului și un tablou cu un peisaj care îmi aducea aminte de Maine. Dar piesa dominantă din încăperea era portretul președintelui John Quincy Adams, un alt fiu de președinte — singurul — care deținuse această funcție. L-am pus pe perete ca o glumă pe care o înțelegeam doar eu și tata. Într-o zi, pe la începutul mandatului meu de președinte, el tot făcea glume pe seama legăturii speciale dintre W și Q. Voiam ca data următoare când simțea nevoia să mă ironizeze, să fie nevoit să-l privească în față pe Q. Citisem destul de mult despre Quincy. Îi admiram convingerile abolitioniste, deși nu mă înnebuneam după campania pe care o dusese pentru excluderea Texasului din Uniune. Cu toate astea, i-am păstrat portretul pe toată perioada cât am stat la Casa Albă.

Pe la mijlocul anului 2003, în timpul prânzului nostru săptămânal, Dick a făcut un comentariu care m-a surprins.

— Domnule președinte, aș vrea să știți că, data viitoare când veți candida, puteți s-o faceți alături de altcineva. Fără supărare.

L-am întrebat de sănătate. Mi-a spus că stă bine cu inima. S-a gândit doar că ar trebui să am și opțiunea de a reformula tandemul. Oferta lui m-a impresionat. Era ceva atipic pentru lumea însetată de putere de la Washington. Asta mi-a confirmat faptul că am procedat bine când l-am ales pe Dick.

Am ținut cont de oferta lui. Am discutat cu Andy, Karl și alți câțiva despre posibilitatea de a-i propune lui Bill Frist, remarcabilul senator din Tennessee care devenise liderul majorității, să candideze alături de mine. Ne așteptam cu toții ca anul 2004 să aducă din nou un rezultat strâns la alegeri. Deși Dick ne-a ajutat cu influența lui asupra unei părți din electoratul nostru, devenise veriga slabă din cauza criticilor venite dinspre mass-media și cei de stânga. Era văzut ca un om misterios și insensibil — un fel de Darth Vader al administrației. Lui Dick nu prea i-a păsat de imaginea lui — lucru pe care eu l-am apreciat —, dar asta a lăsat loc pentru tot felul de speculații. Gurile rele spuneau că, în realitate, Dick conducea Casa Albă. Toți cei de-aici, inclusiv vicepreședintele, știau că nu era adevărat. Dar exista această impresie. Dacă acceptam oferta lui Dick, puteam să demonstrez că eu eram șeful.

Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât deveneam mai convins că Dick trebuia să rămână. Nu-l alesesem ca pe o achiziție politică, ci ca să mă ajute să-mi fac treaba. Și el exact asta făcuse. A acceptat orice sarcină i-am încredințat. Întotdeauna mi-a spus sincer părerile lui. A înțeles că eu eram cel care lua decizia finală. Când am avut divergențe, le-am păstrat pentru noi. Dar, lucrul cel mai important, aveam încredere în Dick. Îi prețuiam statornicia. Îmi plăcea prezența lui. Îmi devenise un prieten bun. La un alt prânz, peste câteva săptămâni, l-am rugat pe Dick să rămână, și el a acceptat.

Pe măsură ce se apropiau alegerile din 2004, deveneam tot mai îngrijorat din cauza neînțelegerilor din sânul echipei de la Securitatea Națională. În majoritatea administrațiilor există fricțiuni firești între diplomații de la Departamentul de Stat și războinicii de la Apărare. Era un fapt cunoscut că secretarul de Stat, George Shultz, și secretarul Apărării, Caspar Weinberger, s-au războit mereu în timpul administrației Reagan. Președintele Ford l-a înlocuit pe secretarul Apărării, James Schlesinger, în primul rând pentru că nu se înțelegea cu Henry Kissinger. Pe mine nu mă deranja dacă existau unele tensiuni constructive în cadrul organizației. Diferențele de opinie dintre consilieri ajutau la clarificarea deciziilor grele. Important era ca toate

aceste disensiuni să fie rezolvate cum se cuvine, iar deciziile mele să fie acceptate ca fiind definitive.

După succesul eliberării Afganistanului, certurile dintre Departamentul de Stat și Apărare încă păreau tolerabile. Dar când discuțiile privind Irakul s-au intensificat, înalți oficiali din respectivele departamente au început să se atace virulent unii pe alții. Colin și Don dădeau întotdeauna dovadă de respect reciproc în prezența mea. Cu timpul, mi-am dat seama că, de fapt, erau ca doi vechi pistolari care-și țineau armele la brâu, îndemnându-i pe ceilalți să tragă.

Un moment memorabil a fost în timpul unuia dintre briefingurile televizate pe care Don Rumsfeld le ținea aproape zilnic de când începuse Războiul din Afganistan. Era amuzant să-l vezi pe Don discutând cu presa. Riposta perfect la întrebările reporterilor și se duela cu exuberanță și măiestrie. Îmi plăcea să-l tachinez în legătură cu aceste apariții televizate de la începutul amiezii, când devenea vedetă.

— Ești idolul de matineu al populației trecute de șaiszeci de ani, îi ziceam eu în glumă. Dar el rămânea calm la ironiile mele.

În ianuarie 2003, un reporter de televiziune danez l-a întrebat pe Don de ce aliații europeni ai Americii nu susțineau mai intens apelul nostru de a-l pune sub acuzare pe Saddam Hussein.

— Dumneavoastră vă gândiți că Europa înseamnă Germania și Franța, a zis Don. Eu, nu. Eu cred că aceasta e vechea Europă.

Eram de acord cu punctul de vedere al lui Don. Noile democrații din Europa Centrală și de Est știau din proprie experiență ce înseamnă coșmarul unei tiranii și sprijineau acțiunile împotriva lui Saddam Hussein. Însă nu acest argument subtil a făcut subiectul știrilor. Faptul că Don spusese că Germania și Franța reprezentau „vechea Europă” a stârnit un val de proteste.

Colin era furios. El încercase să-i convingă pe germani și pe francezi să se alăture cauzei noastre și avea impresia că Don se băgase pe terenul lui într-o manieră care îi complica misiunea diplomatică. Evident că și subalternii lui erau de aceeași părere. Certurile politice, care altădată aveau loc în spatele ușilor închise, au început să se mute în presă.

Am fost iritat când am citit în ziare titluri de genul „Casa Albă divizată: Războiul civil din administrația Bush” și „Următorul rol al lui Bush: mediator în disputele privind guvernarea Irakului după război”. Am anunțat în ședințele NSC că toate aceste certuri și scurgeri de informații în presă nu fac decât să ne erodeze credibilitatea și să dea apă la moară

criticilor noștri. Am discutat cu Don și Colin, separat. Le-am cerut lui Dick și Condi să fie cu ochii pe ei. I-am ordonat abilului Steve Hadley, adjunctul lui Condi, să le spună subordonaților să se potolească. Degeaba.

În primăvara anului 2004, Don a venit la mine cu o veste gravă. Sfidând ordinele primite și legile războiului, niște soldați americani aplicaseră rele tratamente deținuților din închisoarea irakiană Abu Ghraib. Am simțit că mi se face rău, foarte rău. Nu pentru asta luptau soldații noștri sau țara noastră. Deși cei învinuiți au fost deferiți Curții Marțiale, America a primit o puternică lovitură de imagine. A fost un moment sumbru din perioada președinției mele.

Pe de altă parte, m-am simțit luat prin surprindere. Don îmi spusese că armata investiga informațiile privind abuzurile comise în închisoare, dar încă nu știam cât de impresionante și de dure erau fotografiile. Prima dată le-am văzut în ziua când au fost difuzate la emisiunea de știri 60 Minute II. N-am fost deloc mulțumit de modul în care fusese gestionată situația. Și nici echipa de la Casa Albă. Oamenii au început să vorbească în presă și să arate cu degetul mai ales spre secretarul Apărării. Când Don a aflat ce se spunea, mi-a trimis un bilet scris de mână: „Domnule președinte, doresc să vă informez că sunt dispus să-mi dau demisia din funcția de secretar al Apărării oricând veți considera de cuviință”.

I-am telefonat lui Don în seara aceea și i-am spus că nu-i voi accepta demisia. Nu-l învinovățeam pe el pentru comportamentul soldaților noștri de la Abu Ghraib și nu voiam să-l transform în țap ispășitor. Problema trebuia rezolvată și voiam ca rezolvarea să vină de la el. După patru zile, Don mi-a trimis o altă scrisoare, mai lungă.

În ultimele zile, m-am gândit foarte mult la această situație, am depus mărturie în fața Congresului și am ținut cont de opiniile dumneavoastră. Vă respect foarte mult, vă respect eforturile remarcabile pe care le faceți în războiul global împotriva terorismului și speranțele pe care le nutriți pentru țara noastră. Cu toate acestea, am ajuns la concluzia că cea mai bună soluție la răul produs în timpul mandatului meu, prin faptele abuzive comise de niște indivizi pentru al căror comportament sunt, în cele din urmă, responsabil, nu poate fi decât demisia mea.

L-am respectat pe Don pentru faptul că s-a oferit din nou să demisioneze. Era clar că mesajul lui anterior nu fusese o simplă formalitate. Chiar se gândea să plece. Era o dovadă a caracterului său, a loialității față de instituția pe care o reprezenta și a faptului că înțelegea răul pe care îl pricinuise situația de la Abu Ghraib. Am luat în considerare propunerea lui. Știam că înlocuirea liderului de la Pentagon după o greșală atât de gravă va transmite un semnal puternic opiniei publice. Dar mă reținea un factor important: nu știam pe cine să pun în locul lui Don și nu-mi permiteam să creez un vid de putere la vârful Departamentului Apărării.

Deși am decis să nu accept demisia lui Don, în primăvara anului 2004, n-am mai putut tolera certurile din rândul echipei de securitate națională. Tensiunea, care la început fusese constructivă, devenise acum distructivă. Zvonurile despre această vrajbă alimentau impresia de dezordine în sânul administrației și lucrul ăsta mă înfuria. Am ajuns la concluzia că animozitățile erau atât de adânci, încât nu-mi rămânea decât să schimb întreaga echipă de la Securitate Națională după alegerile din 2004.

Colin Powell mi-a ușurat situația. Tot în primăvara lui 2004, mi-a spus că era pregătit să plece. Avusese parte de trei ani grei și, în mod firesc, se simțea obosit. Era și un om sensibil, care se simțise rănit de luptele interne și descurajat de faptul că în Irak nu s-au găsit armele de distrugere în masă. L-am rugat pe Colin să rămână până după alegeri și el a acceptat, lucru pentru care îi sunt recunoscător.

Aflând din timp de intenția lui, am avut mai mult timp la dispoziție să mă gândesc la un succesor. Îl admiram pe Colin, dar mi se părea uneori că Departamentul de Stat pe care îl conducea nu era în deplin acord cu filosofia și politica mea. Mi se părea important să existe o maximă apropiere între președinte și secretarul de stat. După șase ani petrecuți împreună la Casa Albă și în campanie electorală, devenisem foarte apropiat de Condi Rice. Era capabilă să-și dea seama ce gândesc și în ce dispoziție sunt. Împărtășeam aceeași viziune despre lume și nu se temea să-mi spună dacă nu era de acord cu mine.

Condi te impresiona cu multiplele ei calități. O văzusem vorbind despre probleme delicate de securitate națională în fața Congresului și a presei. Era o pianistă talentată, care cântase alături de Yo-Yo Ma. Povestea copilăriei sale din Sudul segregacionist al Americii constituia

un model pentru ceilalți. În plus, știa cum să discute cu unele dintre cele mai mari personalități ale lumii.

M-am convins de lucrul acesta în martie 2001, când am convocat o ședință privind relațiile politice cu Coreea de Nord, pentru a pregăti întâlnirea mea de a doua zi cu președintele Coreei de Sud, Kim Dae-jung, prima mea întrevedere cu un șef de stat asiatic. Administrația anterioară făcuse concesii dictatorului nord-coreean Kim Jong-il, în schimbul promisiunii sale de a renunța la programul de înarmare nucleară. Această politică nu a funcționat, așa încât am spus echipei mele că o vom schimba. De acum înainte, Coreea de Nord va trebui să-și schimbe comportamentul înainte ca America să facă alte concesii.

A doua zi dimineață, la ora 5:15, citeam un articol din Washington Post. Articolul începea așa: „Administrația Bush intenționează să continue politica administrației Clinton în negocierile cu Coreea de Nord privind programele nucleare ale acestei țări, a declarat ieri Secretarul de Stat Colin Powell”.

Am rămas înmărmurit. M-am gândit că poate reporterul nu l-a citat corect pe Colin, deoarece articolul afirma exact contrariul a ceea ce discutasem la ședință. I-am telefonat lui Condi. Ca și mine, ea se trezește devreme, dar încă nu apucase să citească ziarele. I-am povestit pe scurt ce scria în articolul din Post și i-am spus:

— Problema trebuie rezolvată până ajunge Colin la Casa Albă.

Îi dădusem lui Condi o sarcină teribil de grea. Trebuia să-i ceară secretarului de stat, un fost general cu faimă internațională și mai în vârstă decât ea cu o generație, să-și rectifice declarația. Mai târziu, în cursul dimineții, Colin a intrat vioi în Biroul Oval și a zis:

— Domnule președinte, nicio grijă, totul s-a rezolvat.

În anul următor, i-am cerut lui Condi să facă același lucru cu vicepreședintele. Era în august 2002 și mă gândeam dacă să cer o rezoluție ONU pentru trimiterea unei noi echipe de inspectori pe probleme de armament în Irak. Dick ținuse un discurs la Convenția Veteranilor de Război, în care afirmase: „O revenire a inspectorilor ar crea... falsa impresie că Saddam a fost cumva «băgat la cutie»”. Cu asta lăsa să se înțeleagă faptul că decizia mea fusese deja luată. Numai că eu încă reflectam la ce opțiuni avem. I-am cerut lui Condi să-i explice lui Dick că luase poziție în locul meu. Ea l-a sunat și, spre cinstea lui Dick, lucrul ăsta nu s-a mai repetat.

Mă pregăteam să anunț nominalizarea lui Condi la funcția de secretar de stat, la scurt timp după alegerile din 2004. Pe postul de consilier pe probleme de securitate națională, am hotărât să-l promovez pe adjunctul ei, remarcabilul Steve Hadley, un jurist serios și modest, ale cărui sfaturi erau întotdeauna precise, discrete și neatinse de interese personale. Atunci, din senin, Andy m-a informat că Colin se răzgândise și își exprimase intenția de a rămâne. Îl consideram prieten pe Colin și îi apreciam realizările, mai ales eforturile de a construi o coaliție puternică în războiul împotriva terorismului și de a pune bazele unei păci viitoare între israelieni și palestinieni. Dar eu mă hotărâsem deja să aleg pe Condi.

M-am întrebat întotdeauna dacă nu cumva unul dintre motivele pentru care Colin a ezitat să plece a fost faptul că se aștepta ca și Don Rumsfeld să părăsească scena. A avut dreptate să se gândească la lucrul ăsta. Eu plănuisem să fac schimbări la Apărare în cadrul unei remanieri a echipei de Securitate Națională. La sfârșitul anului 2004, i-am cerut lui Andy să-l abordeze din nou pe Fred Smith să vadă dacă ar accepta postul. Îl văzusem pe Fred și mi s-a părut că s-ar potrivi perfect. De data asta, problema nu a fost starea de sănătate a lui Fred, ci a fiicei lui mai mari. Wendy suferea de o gravă boală congenitală a inimii și el trebuia să stea mai mult în preajma ei. Din păcate, fata a murit în 2005.

Am avut în vedere și alți candidați pentru postul de la Apărare. Mă gândeam să o pun pe Condi la Pentagon, dar până la urmă am hotărât că e mai bună ca secretar de Stat. M-am gândit la senatorul Joe Lieberman din Connecticut, dar nu mi s-a părut o alegere bună. La un moment dat, am luat legătura cu Jim Baker. Dacă ar fi acceptat, ar fi devenit câștigătorul unei triple coroane, fiind singura persoană care a ocupat funcțiile de secretar de Stat, secretar al Trezoreriei și secretar al Apărării. Numai că el se retrăsese și nu ținea să se întoarcă la Washington.

Adevărul este că nu sunt mulți oameni capabili să conducă armata în timpul unui război global extrem de complicat. Don Rumsfeld s-a numărat printre puținii care există. Avea o experiență bogată și era de aceeași părere cu mine că un război împotriva terorismului reprezintă o luptă ideologică pe termen lung. Câteodată, Don mă enerva cu atitudinea lui tăioasă față de liderii militari și de membrii personalului meu. Am fost de părere că a făcut o greșală când nu a venit la ceremonia de trecere în rezervă a generalului de patru stele Eric Shinseki, șeful Statului Major al Forțelor Terestre, care s-a retras din activitate în 2003, după o carieră onorabilă. Decizia lui Don n-a făcut decât să dea falsa impresie că generalul a fost trecut în rezervă din cauză că nu era de acord cu politica noastră în Irak.²³

Cu toate astea, l-am apreciat pe Don. Întotdeauna respecta linia ierarhică. El și soția lui, Joyce, erau devotați soldaților noștri și deseori făceau vizite la spitalele militare, fără a urmări prin asta să atragă atenția presei. Don a făcut o treabă admirabilă în reformarea armatei, misiune care inițial m-a determinat să-l aleg pe el. A reușit să mărească arsenalul nostru de aparate de zbor fără pilot, a îmbunătățit eficiența forțelor expediționare, a extins capacitatea de comunicare în bandă largă, astfel încât să putem folosi mai eficient conexiunile și imagistica în timp real, a început să aducă în țară unitățile noastre din avanposturile Războiului Rece, cum ar fi Germania, și a investit masiv în Forțele Speciale, mai ales în integrarea operațiunilor speciale și de spionaj.

În ciuda aparenței sale de personaj dur, Don Rumsfeld era un om cumsecade și plin de compasiune. Într-o zi, ne aflam împreună în Biroul Oval. Tocmai terminase să mă informeze în legătură cu o operațiune militară și mai aveam câteva minute până la următoarea mea întâlnire. L-am întrebat, într-o doară, ce mai face familia lui. La început nu mi-a răspuns. Apoi a îngânat câteva cuvinte și a izbucnit în lacrimi. Mi-a explicat că fiul lui, Nick, se lupta cu o gravă dependență de droguri. Don suferea enorm și se vedea cât de mult ținea la fiul lui. Câteva luni mai târziu, l-am întrebat ce mai face Nick. Don mi-a explicat bucuros că fiul lui a făcut un tratament de reabilitare și că se simțea mai bine. M-a impresionat să-l văd mândru de tăria de caracter a fiului său.

Am fost din nou alături de Don în primăvara anului 2006, când un grup de generali în rezervă îl acoperise cu un potop de critici. Deși mă gândeam și-atunci să-l înlocuiesc, nu voiam să mă las forțat de un grup de ofițeri în rezervă să-l destitui pe secretarul Apărării, care era civil. Ar fi semănat cu un puci militar și așa fi creat astfel un precedent dezastruos.

În cursul anului 2006, situația din Irak s-a înrăutățit dramatic. Violențele sectare dezbinau țara. La începutul toamnei, Don mi-a spus că s-ar putea să fie nevoie de o nouă evaluare a situației. Am fost de acord că era necesară o schimbare, mai ales că și eu mă gândeam serios la o nouă strategie, aceea de a trimite întăriri. Dar încă mă luptam să-i găsesc un înlocuitor capabil.

Într-o seară din toamna anului 2006, stăteam de vorbă cu Jack Morrison, un prieten din liceu și facultate, pe care îl numisem în Consiliul Consultativ al Președintelui pe Probleme de Informații Externe (PFIAB). Mă îngrijora deterioarea situației din Irak și i-am spus de observația lui Don Rumsfeld cum că ar fi nevoie de o „nouă abordare”.

— Am o idee, a zis Jack. Ce părere ai de Bob Gates?

Mi-a spus că se întâlnise de curând cu Gates pentru niște probleme ale PFIAB.

Cum de nu mă gândisem la Bob? Fusese director al CIA în administrația tatălui meu și adjunctul consilierului pe probleme de securitate națională al președintelui Reagan. Condusese cu succes o mare organizație, Texas A&M University. Lucrase în Comisia Baker-Hamilton, care studia problemele din Irak. El era omul ideal pentru acest post.

L-am sunat imediat pe Steve Hadley și l-am rugat să ia legătura cu Bob să vedem ce părere are. Mai încercaserăm cu un an în urmă să-l recrutăm ca director la Serviciul Național de Informații, dar el refuzase, deoarece era mulțumit cu munca de președinte al A&M. Steve m-a contactat a doua zi și mi-a zis că Bob ar fi interesat.

Eram aproape sigur că găsisem omul potrivit, dar momentul nu părea bine ales. Mai erau câteva săptămâni până la alegerile de mijloc de mandat din 2006. Dacă îl schimbam pe secretarul Apărării în acel moment, s-ar fi putut crede că luam decizii militare din considerente politice. Am hotărât să aștept până după alegeri.

În weekendul dinaintea acestor alegeri, Bob a venit cu mașina de la College Station, Texas, până la ranch-ul meu din Crawford. Ne-am întâlnit la mine în birou, într-o clădire retrasă, cu un singur etaj, la o distanță de vreo opt sute de metri de casă. Mă simțeam bine în prezența lui Bob. Este un om franc, discret, de o forță tăcută. I-am promis că va putea veni la mine oricând va avea nevoie. Apoi i-am spus că mai e un lucru pe care trebuie să-l știe înainte să preia postul: aveam de gând să trimit trupe suplimentare în Irak. Era deschis la această idee. I-am spus că știu că avea o viață minunată la A&M, dar că țara avea nevoie de el. A acceptat pe loc.

Știam că Dick nu va fi prea încântat de decizia mea. Era foarte bun prieten cu Don. Ca întotdeauna, Dick mi-a spus părerea lui.

— Nu sunt de acord cu decizia ta. Cred că Don se descurcă foarte bine. Dar este alegerea ta. Tu ești președinte.

L-am rugat pe Dick să-l anunțe pe prietenul său, în speranța că în felul acesta va mai atenua șocul.

Don a acceptat schimbarea ca un adevărat profesionist ce era. Mi-a trimis o scrisoare emoționantă. „Plec purtându-vă un mare respect pentru eforturile pe care le-ați depus într-o perioadă extrem de dificilă

pentru țară”, scria el. „...Cea mai mare onoare din îndelungata mea viață a fost că am putut să-mi servesc țara în aceste timpuri atât de critice din istoria noastră.”

Înlocuirea secretarului Apărării a fost una din cele două schimbări dificile pe care le-am făcut în 2006. Cealaltă a fost schimbarea șefilor de cabinet. Cum atmosfera la Washington devenea tensionată, Andy Card îmi amintea deseori că erau puține posturi unde o schimbare putea fi percepută ca fiind semnificativă. Postul lui se număra printre ele. La începutul anului 2006, Andy menționase în repetate rânduri posibilitatea ca el să plece.

— Puteți s-o faceți simplu și cu asta s-ar schimba datele discuției, a zis el. Sunteți dator față de dumneavoastră să vă gândiți la treaba asta.

Cam tot pe-atunci, Clay Johnson a cerut să se întâlnească cu mine. Clay lucrase zi de zi pentru mine de când devenisem guvernator în 1995. Când ne-am așezat la masă în ziua aceea, m-a întrebat ce părere am despre funcționarea Casei Albe. I-am spus că mă cam neliniștește. Îmi ajunseseră la urechi nemulțumirile unor membri ai personalului. Din poziția mea de președinte, era greu de spus dacă toate aceste văicăreli erau niște nemulțumiri mărunte sau dovedeau că există o problemă serioasă.

Clay mi-a aruncat o privire care arăta că s-ar putea să știe răspunsul. Apoi a scos din buzunar un stilou, a luat șervețelul din fața lui și a schițat schema organizatorică a Casei Albe. Era o încâlceală de linii de autoritate care se intersectau și se confundau de nu mai înțelegeai nimic. După părerea lui, era clar: asta era principala sursă a dificultăților. Apoi mi-a zis:

— Nu sunt singurul de această părere.

Mi-a spus că mai mulți au folosit spontan aceeași expresie deloc măgulitoare pentru a descrie structura Casei Albe. Era vorba de dezordine.

Clay avea dreptate. Organizarea era aiurea. Oamenii se instalaseră în posturi confortabile, iar eficiența, care altădată caracteriza structura noastră, dispăruse. Cea mai bună soluție pentru rezolvarea problemei era să fac o schimbare la vârf. Am hotărât că venise momentul să accept oferta lui Andy și să-l las să plece.

A fost un lucru dureros. Andy Card era un om loial, stimabil, care condusese eficient Casa Albă în vremuri grele. Când am plecat la Camp David în primăvara aceea, m-am dus să-i văd pe Andy și pe soția lui, Kathi, la sala de bowling. Ei fac parte dintre acele cupluri la care dragostea reciprocă este foarte evidentă. Și-au dat seama că nu venisem acolo ca să joc bowling. Probabil că pe chipul meu se citea neliniștea. Am început prin a-i mulțumi lui Andy pentru serviciile aduse. M-a întrerupt zicându-mi:

— Domnule președinte, vreți să faceți o schimbare.

Am încercat să-i explic. Nu m-a lăsat. Ne-am îmbrățișat și mi-a spus că este de acord cu decizia mea.

Nu mă simțeam bine știind că aveam un important loc vacant fără să fi pregătit un înlocuitor. Așa că, înainte de a discuta cu Andy, îi cerusem lui Josh Bolten să vină să mă vadă. Îl respectam foarte mult pe Josh și la fel îl respectau și colegii lui. După ce fusese director politic în echipa mea de campanie, ocupase funcția de adjunct al șefului de cabinet pentru politică și director al Oficiului de Management și Buget. Îmi cunoștea prioritățile mai bine decât oricine. Aveam deplină încredere în el.

Când l-am întrebat dacă vrea să fie șeful meu de cabinet, Josh nu s-a repezit să accepte oferta. Asemeni multora de la Casa Albă, îl admira pe Andy Card și știa cât de dificil poate să fie un astfel de post. După ce a mai reflectat, a recunoscut că era nevoie de o restructurare și reînnoire la Casa Albă. Mi-a spus că, dacă accepta postul, spera să-i dau undă verde pentru a face schimbări de personal și pentru a clarifica liniile de autoritate și responsabilitate decizională. I-am explicat că tocmai de aceea îl voiam pe el. A acceptat postul și a rămas până la sfârșit, ceea ce a făcut ca el să fie unul dintre primii oameni pe care i-am angajat pentru campania electorală și ultimul pe care l-am văzut în Biroul Oval — la interval de zece ani.

La scurt timp după preluarea funcției, Josh a operat o serie de schimbări, înlocuindu-l până și pe secretarul de presă al Casei Albe cu Tony Snow, un tip cu un spirit incisiv, fost realizator de emisiuni la radio și televiziune, care mi-a fost un prieten drag până când a pierdut lupta dusă cu mult curaj împotriva cancerului, în 2008. Cea mai complicată a fost redefinirea rolului lui Karl. După alegerile din 2004, Andy îi ceruse lui Karl să devină adjunctul șefului de cabinet pentru probleme politice, cea mai înaltă funcție politică de la Casa Albă. I-am înțeles raționamentul. Karl este mai mult decât un consilier politic. Este fascinat de politică, pasionat de cunoaștere și de transformarea ideilor

în fapte. Am aprobat promovarea lui Karl, pentru că voiam să profit de experiența și de competențele lui. Pentru a evita vreo confuzie, Andy a spus clar că la ședințele pe problemele de securitate națională nu va participa și Karl.

La mijlocul anului 2006, republicanii erau în dificultate în apropierea alegerilor de la mijloc de mandat și stânga se folosisese de noua numire a lui Karl pentru a ne acuza pe nedrept că politizăm anumite decizii. Josh i-a cerut lui Karl să se concentreze pe alegeri și să ne furnizeze în continuare informații strategice. Pentru a prelua operațiunile politice zilnice, Josh l-a adus pe adjunctul său de la Oficiul pentru Management și Buget, Joe Kaplan, un strălucit și simpatic absolvent de drept la Harvard, care lucra pentru mine din anul 2000.

M-am îngrijorat, întrebându-mă care va fi reacția lui Karl la această mișcare. De când era la Washington, Karl avea pielea tăbăcită, dar, altfel, era un om mândru și sensibil, care încasase multe atacuri dure în locul meu. Mulțumită loialității lui Karl și talentului managerial al lui Josh, noul lor aranjament a funcționat până când Karl a părăsit Casa Albă în august 2007.

Deși numirile la Casa Albă și la guvern sunt cruciale pentru luarea deciziilor, ele sunt temporare. Numirile în justiție sunt pe viață. Știam ce mândru a fost tata când l-a pus în funcție pe Clarence Thomas, un umanist înțelept și principial. Dar mai știu și cât a fost de dezamăgit când un alt om numit de el, David Souter, a devenit un judecător altfel decât sperase.

Istoria abundă de povești similare. Este cunoscut faptul că John Adams a spus despre judecătorul John Marshall — care a lucrat în magistratură încă treizeci de ani după plecarea lui Adams — că era darul său cel mai de preț oferit poporului american. Pe de altă parte, când Dwight Eisenhower a fost întrebat care a fost cea mai mare greșală a sa ca președinte, a răspuns: „Am făcut două greșeli și ambele sunt la Curtea Supremă”.

La scurt timp după alegerile din 2000, le-am cerut juristului meu de la Casa Albă, Albert Gonzales, și echipei sale de avocați să facă o listă de candidați pentru Curtea Supremă. Al provenea dintr-o familie de imigranți, reușise să-și croiască drum la Universitatea Rice și Facultatea de Drept de la Harvard și îmi câștigase încrederea încă de pe vremea când eram guvernator. I-am spus că lista ar trebui să includă femei, reprezentanți ai minorităților și oameni care n-au mai lucrat în

măgistratură. I-am spus clar că orientarea politică nu trebuie să fie un criteriu. Singurele criterii care contau pentru mine erau integritatea, capacitatea intelectuală și moderația judiciară. Nu-mi plăceau judecătorii activiști care dădeau prioritate preferințelor personale în fața legii. Eram un partizan al aplicării stricte a școlii construcționiste: voiam judecători care credeau în ceea ce spune Constituția.

De peste unsprezece ani, Curtea Supremă avea aceiași nouă judecători, cea mai lungă magistratură din istoria modernă. Pe 30 iunie 2005, Harriet Miers — care îl înlocuise pe Al Gonzales în calitate de jurist la Casa Albă, după ce acesta a devenit procuror general — a fost informată de intenția Curții Supreme de a-mi transmite o scrisoare din partea unuia dintre judecători. Am presupus cu toții că era vorba despre judecătorul William Rehnquist, care avea 80 de ani și era bolnav. Dar a doua zi dimineată, Harriet m-a sunat și mi-a spus surpriza: era vorba despre O'Connor.

M-am întâlnit de multe ori de-a lungul anilor cu judecătoarea Sandra Day O'Connor. Prima femeie magistrat la Curtea Supremă, ea era o personalitate încântătoare și deschisă. Îmi plăcea Sandra și am chemat-o imediat ce i-am primit scrisoarea. Mi-a spus că era momentul să se retragă pentru a se ocupa de soțul ei, John, care suferea de Alzheimer.

Deși postul vacant care se ivise nu era cel pe care îl așteptam, eram pregătiți să-i găsim un ocupant potrivit. Echipa lui Harriet a întocmit un dosar gros cu biografiile a unsprezece candidați, precum și analize detaliate ale lucrărilor, discursurilor și filosofiei lor judiciare. Cum aveam programată o călătorie în Europa pe la începutul lunii iulie, orele lungi petrecute în Air Force One mi-au dat răgazul de a le citi. După ce am studiat dosarul, am redus lista la cinci judecători: Samuel Alito, Edith Brown Clement, Michael Luttig, John Roberts și J. Harvie Wilkinson.

Fiecare a venit să mă vadă la reședința de la Casa Albă. Am încercat să-i fac să se simtă în largul lor și i-am invitat să viziteze camerele de locuit. Apoi i-am poftit în camera de zi cu vedere spre Aripa Vestică. Citisem rezumatul opiniilor lor juridice; acum doream să văd și oamenii. Căutam pe cineva care îmi împărtășea viziunea asupra justiției și ale cărui valori nu se vor schimba în timp. Am început șirul întrevederilor cu speranța că voi găsi acea persoană.

Și am găsit-o. John Roberts venise cu avionul de la Londra, unde preda pe timpul verii. Cunoșteam dosarul lui Roberts: șef de promoție la Harvard și la Facultatea de Drept, asistent al judecătorului Rehnquist, zeci de cazuri pledate în fața Curții Supreme. Roberts fusese numit la

Curtea de Apel din Washington în 1992, dar nu fusese confirmat înainte de alegeri. Eu îl numisem în aceeași instanță în 2001. A fost confirmat în 2003 și de atunci făcuse o treabă excelentă. În afară de un curriculum strălucit, am găsit un om autentic și un suflet nobil. Avea un zâmbet vioi și vorbea cu pasiune despre cei doi copii pe care el și soția lui, Jane, îi adoptaseră. Își cunoștea perfect domeniul de activitate și avea o personalitate deosebită.

Am discutat despre această decizie cu Dick, Harriet, Andy, Al și Karl. Și ei îl apreciau pe Roberts, dar nu era cap de listă pentru toți. Dick și Al îl susțineau pe Luttig care, după părerea lor, era cel mai devotat jurist conservator. Harriet îl susținea pe Alito, deoarece avea cel mai solid dosar judiciar. Andy și Karl înclinau ca și mine spre Roberts. Am solicitat și opinia altora, inclusiv a unora dintre cei mai tineri juriști de la Casa Albă. Unul a fost Brett Kavanaugh, pe care îl numisem la Curtea de Apel din Washington. Brett mi-a spus că și Luttig, și Alito, și Roberts ar fi niște judecători foarte buni. Pentru a-i departaja, sugera el, întrebarea era care dintre ei ar fi cel mai eficient lider al Curții — cel mai capabil să câștige credibilitatea colegilor săi prin persuasiune și gândire strategică.

După părerea mea, Roberts era un lider înnăscut. Nu credeam că se va abate de la principiile sale odată cu trecerea timpului. El mi-a descris filosofia lui, bazată pe modestia justiției, printr-o analogie cu baseballul, care mi s-a părut elocventă:

— Un judecător bun este ca un arbitru — și niciun arbitru nu crede că el este cel mai important om de pe teren.

Marti, 19 iulie, l-am chemat pe John să-i propun postul. Seara am făcut anunțul oficial în Sala Estică. Totul a decurs conform planului până când, în timpul discursului meu televizat, care se transmitea la o oră de maximă audiență, Jack Roberts, fiul său în vârstă de patru ani, a scăpat din mâinile mamei sale și a început să danseze prin încăpere. Mai târziu am aflat că îl imita pe Spider-Man. L-am privit cu coada ochiului și am făcut eforturi să mă concentrez pentru a-mi continua discursul. În cele din urmă, Jane a reușit să-l recupereze pe micul Jack. Publicul s-a distrat copios, iar familia a rămas cu un show înregistrat de care să-și aducă aminte mai târziu.

La începutul lunii septembrie, cu trei zile înainte de data planificată pentru audierea de confirmare a lui Roberts, Karl mi-a telefonat într-o sâmbătă seara târziu. Eu și Laura tocmai ne culcaserăm și nimeni nu sună la o oră atât de târzie decât dacă are vești proaste. Karl mi-a spus că a murit președintele Curții Supreme. Rehnquist era unul dintre cei

mari. Lucrase treizeci și trei de ani la Curtea Supremă de Justiție, din care nouăsprezece ca președinte. În fața lui depusese tata jurământul de credință la investirea din 1989, apoi eu, în 2001. La cea de-a doua ceremonie de investire a mea în funcția de președinte, Rehnquist deja suferea de cancer de tiroidă. Nu mai fusese văzut în public de două săptămâni, dar, când a venit momentul să citească jurământul de credință, vocea lui s-a auzit puternică și clară: „Repetăți după mine: Eu, George Walker Bush, jur solemn...”

Iată că aveam acum două posturi vacante la Curtea Supremă. Am decis că John Roberts avea calitățile necesare care îl recomandau pentru funcția de președinte al Curții. John s-a prezentat excelent în fața comisiei de audiere, a fost confirmat de o largă majoritate și a revenit în Sala Estică pentru depunerea jurământului. A fost o situație care a demonstrat că viața poate lua întorsături neașteptate. Dacă, în urmă cu treisprezece ani, John Roberts crezuse că a ratat șansa de a deveni judecător, iată-l acum președinte al Curții Supreme de Justiție a Statelor Unite.

Postul lui O'Connor era în continuare vacant și mă gândeam s-o înlocuiesc tot cu o femeie. Nu-mi plăcea că la Curtea Supremă rămânea o singură femeie, judecătoarea Ruth Bider Ginsburg. Laura a fost de aceeași părere cu mine și a împărtășit și presei opinia ei.

A fost una din rarele ocazii când Laura și-a exprimat public părerea, dar nu era singura dată când țineam cont de opiniile ei pertinente. Laura avea darul de a simți instinctiv pulsul țării. Nu se implica în toate problemele și nici nu intenționa s-o facă. Alegea subiecte din domenii care o inspirau — educație, sănătatea femeilor, reconstrucția zonei de coastă din Golful Mexic după uraganul Katrina, SIDA și malaria, libertatea în Birmania și Afganistan.

I-am recomandat lui Harriet să întocmească împreună cu comitetul de cercetare o nouă listă, cu mai multe femei. Candidatele pe care le-a găsit aveau nume impresionante. Au apărut însă tot felul de obstacole. Când am cerut o evaluare mai amănunțită a unei doamne judecător care se califica pentru postul respectiv, s-a dovedit că soțul ei avea niște probleme financiare ce riscau să-i pericliteze confirmarea. O altă opțiune era Priscilla Owen, fost judecător la Curtea Supremă a statului Texas. Priscilla a fost una dintre primele persoane pe care le-am desemnat pentru un post la Curtea Federală de Apel în 2001. Din păcate, ea a devenit o țintă pentru atacurile democraților. Până la urmă,

a fost confirmată în primăvara anului 2005, în cadrul unui acord bipartit. Am crezut că va fi o alegere bună pentru Curtea Supremă. Dar mai mulți senatori, inclusiv republicani, mi-au spus că lupta va fi dură și că, în final, tot nu va fi confirmată.

În urma consultărilor de pe Colina Capitoliului, am mai primit două mesaje. Primul era să mă gândesc să aleg un jurist din afara magistraturii. Al doilea era s-o iau în considerare pe Harriet Miers, consilierul meu juridic de la Casa Albă. Câțiva senatori fuseseră extrem de impresionați de prestația lui Harriet când l-a consiliat pe John Roberts, în perioada audierilor sale în fața Congresului.

Mi-a surâs ideea de a o desemna pe Harriet. În Texas jucase un rol de pionierat — fusese prima femeie președinte al unei importante firme de avocatură, apoi la Baroul din Dallas și Baroul statului Texas. Fusese aleasă în Consiliul municipal al Dallasului, condusesse Comisia Loteriei Texas și ocupase timp de aproape cinci ani funcții de conducere la Casa Albă. Nu mă îndoiam că aveam aceeași viziune asupra justiției și știam că ea nu se va schimba. Ar fi fost un magistrat remarcabil.

Am întrebat-o pe Harriet dacă este interesată. S-a arătat surprinsă — sau mai degrabă șocată —, dar a zis că va accepta, dacă asta era dorința mea. Am discutat ideea și cu alți membri ai echipei de recrutare. Colegii lui Harriet țineau mult la ea și o respectau, iar unii ziceau că este o alegere bună. Alții au susținut că este prea riscant să aleg pe cineva fără experiență în magistratură sau că am putea fi acuzați de favoritism. Câțiva mi-au spus fără menajamente că nu-i o alegere bună. Nimeni nu m-a avertizat că ne vom alege cu un potop de critici chiar din partea susținătorilor noștri.

În final, am avut de ales între Harriet și Priscilla Owen. Am decis s-o numesc pe Harriet. Pe ea o cunoșteam mai bine. Credeam că avea șanse mai mari să fie confirmată și că va aduce la Curte o viziune unică, dat fiind că venea din afara magistraturii. La început, mai mulți senatori și judecători au salutat această alegere, însă vocile lor au fost repede acoperite de ceilalți. Cei de dreapta, care la început și-au exprimat reținerile în șoaptă, au început să-și strige neîncrederea în gura mare. Cum puteam să numesc pe cineva cu atât de puțină experiență în domeniu? Cum puteau ei să aibă încredere în filosofia judiciară a unei persoane pe care n-o cunoșteau?

Se pare că mai exista un argument împotriva lui Harriet, unul care n-a fost exprimat cu voce tare: cum puteam să desemnez pe cineva care nu făcea parte din cercurile elitei juridice? Harriet nu obținuse diploma la o facultate de drept din Ivy League. Stilul ei personal constituia un alt

motiv de reticență. Nu era dezinvoltă. Nici sofisticată. Se gândea mult înainte să vorbească — lucru atât de rar întâlnit la Washington, încât era confundat cu lentoarea intelectuală. După cum s-a exprimat cu condescendență un critic conservator: „Oricât de drăguță, serviabilă, promptă și ordonată ar fi, Harriet Miers nu se califică nici măcar pentru rolul de judecător la Curtea Supremă în [filmul] *Viața la Casa Albă*, cu atât mai puțin în viața reală”.

Toate aceste critici veneau de la așa-ziși prieteni. Când a început și stânga s-o critice pe Harriet, mi-am dat seama că desemnarea ei era compromisă. După trei săptămâni dificile, am primit un telefon la biroul meu din Sala Tratatelor, unde rămăsesem să lucrez seara târziu. Operatoarea de la Casa Albă mi-a spus că la telefon era Harriet. Pe un ton calm și sigur, m-a informat că este mai bine să-și retragă candidatura la Curtea Supremă. Mi-a părut foarte rău, dar am acceptat.

Deși știu că Harriet ar fi fost un bun judecător, nu m-am gândit îndeajuns la cum vor percepe ceilalți alegerea mea. Am pus-o pe prietena mea într-o situație imposibilă. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, n-aș mai arunca-o pe Harriet în gura lupilor de la Washington.

A doua zi dimineață, Harriet s-a prezentat la serviciu ca de obicei. A trecut pe la toate birourile din Aripa Vestică pentru a-și îmbărbăta colegii, mai tineri sau mai bătrâni, care se întristaseră să vadă cât de urât a fost tratată o persoană pe care ei o admirau. Când a venit la Biroul Oval, i-am zis:

— Slavă Domnului că te-ai retras. Am rămas cu un jurist minunat.

Ea mi-a răspuns zâmbind:

— Domnule președinte, sunt gata să continui căutările pentru următorul dumneavoastră candidat.

De data asta nu trebuia să mai greșesc. Deși mi-ar fi plăcut să aleg tot o femeie, nu am reușit să găsesc pe cineva mai bine calificat decât Sam Alito. Sam era un om deosebit de rezervat. Când ne-am întâlnit pentru interviu, nu mi s-a părut a fi în largul lui. Ca să sparg gheața, am abordat un subiect de interes comun — în cazul de față, baseballul. Sam este un mare fan al echipei Phillies din Philadelphia. Discutând despre sport, am constatat că atitudinea lui se schimbă. A devenit ceva mai relaxat și a început să vorbească despre viața lui și despre justiție. Era un tip erudit, dar cu simț practic. Lucrase ca procuror federal în New Jersey

înainte să se mute la a Treia Curte de Apel în 1990. Avea opinii bine întemeiate și solid argumentate. Nu încăpea îndoială că avea să respecte cu strictețe Constituția.

La patru zile după retragerea lui Harriet, m-am întâlnit cu Sam în Biroul Oval și i-am propus postul. El a acceptat. Susținătorii noștri au fost foarte încântați. Adversarii știau că nu vor putea să se opună confirmării lui Sam, dar nu l-au menajat deloc în timpul audierii. Au încercat să-l prezinte ca pe un rasist, un radical, un bigot, tot ce le-a trecut prin minte — dar fără niciun fel de dovezi. M-a dezgustat demagogia lor. Când un senator a reluat aceste false acuzații, soția lui Sam, Martha Ann, a izbucnit în lacrimi. Reacția ei a fost atât de autentică, încât chiar și unii democrați și-au dat seama că merseseră prea departe.

După ce Sam a fost confirmat de Senat la Curtea Supremă, i-am invitat pe el și pe familia lui la Casa Albă pentru depunerea jurământului. Înainte de ceremonie, l-am luat deoparte pe Sam. I-am mulțumit pentru că a suportat acele audieri și i-am urat succes la Curte. Apoi i-am zis:

— Sam, ar trebui să-i mulțumești lui Harriet care a făcut posibil acest lucru.

— Domnule președinte, aveți perfectă dreptate, a răspuns el.

Cea mai emoționantă decizie legată de personal a fost și ultima din timpul președinției mele. Dilema cu care mă confruntam își avea rădăcinile în vara anului 2003. Trupele noastre din Irak nu găsiseră arme de distrugere în masă așa cum ne-am așteptat, iar mass-media a început să caute un țap ispășitor. În discursul meu despre starea Coaliției din 2003, am citat un raport al serviciilor secrete britanice, care afirma că Irakul urmărea să cumpere uraniu de la nigerieni. Această simplă frază din discursul meu de cinci mii de cuvinte nu reprezenta un element esențial în acuzarea lui Saddam. Britanicii au continuat să-și susțină informațiile²⁴. Cu toate astea, acele șaisprezece cuvinte au devenit subiect de controversă politică și de îngrijorare.

În iulie 2003, fostul ambasador Joseph Wilson a scris un editorial în New York Times, în care susținea că administrația a ignorat constatările lui sceptice făcute în urma unei călătorii în Africa pentru a studia relațiile dintre Irak și Niger. Au existat serioase dubii privind acuratețea și temeinicia raportului lui Wilson, dar afirmația lui a devenit principalul subiect de discuție al adversarilor războiului. La scurt timp

după apariția editorialului semnat de Wilson, Bob Novak, jurnalist la Washington, semnala că Wilson nu fusese trimis în Niger de Dick Cheney sau de vreun alt membru important al administrației, cum sugerase Wilson, ci la recomandarea soției sale, Valerie Plame, care lucra la CIA.

Apoi s-a aflat că soția lui Wilson ocupa o funcție strict secretă. Criticii sugerau că cineva din administrația mea a comis o infracțiune, dezvăluind în mod deliberat identitatea unui agent CIA. Departamentul de Justiție a numit un procuror special însărcinat pentru deschiderea unei anchete.

Nu mi-au plăcut niciodată procurorii speciali. Mi-am adus aminte de Lawrence Walsh, care a politizat ancheta privind afacerea Iran-Contra în timpul campaniei din 1992. Dar scurgerea de informații secrete era o problemă gravă și am cerut echipei mele să coopereze deplin. Procurorul US Patrick Fitzgerald a chestionat aproape toată echipa, inclusiv pe mine. La început, adjunctul secretarului de stat Richard Armitage l-a informat pe Fitzgerald că el îi furnizase lui Novak informația despre Plame. Asta nu l-a împiedicat pe procurorul special să-și continue ancheta.

Timp de peste de doi ani, Fitzgerald a adus mai mulți oficiali ai administrației în fața Marelui Juriu, inclusiv pe șeful de cabinet al lui Dick, Scooter Libby. După două înfățișări, Fitzgerald l-a acuzat pe Scooter de sperjur, obstrucționarea justiției și false declarații. Scooter a fost trimis în judecată și condamnat la treizeci de luni de închisoare, în iunie 2007.

Mă confruntam cu o decizie dureroasă. Puteam să-l las pe Scooter să meargă la închisoare. Puteam să mă folosesc de puterea mea constituțională și să-l grațiez. Sau puteam să-i comut sentința: cu alte cuvinte, condamnarea ar fi rămas valabilă, dar nu ar fi mers la închisoare. Unele persoane de la Casa Albă, inclusiv vicepreședintele, făceau presiuni pentru acordarea grațierii. Argumentul lor era că ancheta n-ar mai fi trebuit să continue după ce Fitzgerald a identificat sursa lui Novak. Pe de altă parte, majoritatea consilierilor mei considerau că verdictul juriului era corect și trebuia respectat.

Am decis că ar fi o eroare din partea mea să grațiez un fost membru al cabinetului meu acuzat de obstrucționarea justiției, mai ales că cerusem echipei mele să coopereze cu anchetatorii. Dar pedeapsa primită de Scooter era disproporționată. Ancheta îndelungată și procesul le pricinuiseră deja lui Scooter și familiei sale destule

neplăceri pe plan personal, profesional și financiar. La începutul lui iulie 2007, mi-am anunțat decizia:

— Respect verdictul juriului. Dar am ajuns la concluzia că, în cazul domnului Libby, condamnarea cu închisoarea este exagerată. De aceea, voi comuta acea parte a sentinței care cere ca el să execute treizeci de luni în închisoare.

Reacția stângii a fost furibundă. „Decizia de azi a președintelui Bush arată Americii că poți să minți, să înșeli și să obstrucționezi justiția, atâta timp cât rămâi loial administrației sale”, proclama un congresmen. „Fac apel la democrației Camerei să ia în considerare procedura de destituire”, declara un altul.

Nici la Casa Albă n-a fost toată lumea încântată de decizia mea. Dick a continuat să susțină grațierea completă.

Una dintre cele mai mari surprize din timpul președinției mele a fost avalanșa de cereri de grațiere pe care le-am primit la final de mandat. Nu-mi venea să cred câți oameni mă luau deoparte să-mi sugereze că un prieten sau fost coleg merita să fie grațiat. La început am fost exasperat. Apoi m-am simțit dezgustat. Am ajuns să văd numeroasele nedreptăți din cadrul sistemului. Dacă aveai relații cu președintele, puteai să-ți strecuri cazul în frenezia ultimelor zile de mandat. Altfel, trebuia să aștepti ca Departamentul Justiției să reanalizeze dosarul și să facă o recomandare. În ultimele săptămâni ale mandatului meu, am decis să nu mai grațiez pe niciunul dintre cei care ocoleau căile oficiale.

În ultimele zile ale administrației mele, Dick a insistat ca Scooter să fie grațiat. Scooter era un om cumsecade și un funcționar devotat, iar eu am înțeles implicațiile cazului pentru familia sa. Am contactat doi avocați de încredere și le-am cerut să reanalizeze cazul său de la cap la coadă, inclusiv probele prezentate la proces în favoarea și împotriva lui Scooter. I-am autorizat să se întâlnească cu Scooter pentru a asculta și versiunea lui. După o analiză minuțioasă, ambii avocați mi-au spus că n-au găsit nicio justificare pentru a se reveni asupra verdictului.

Am petrecut ultimul weekend la Camp David, frământându-mă în legătură cu această decizie.

— Hotărăște-te și gata, mi-a spus Laura. Prea te frământă pentru toată lumea.

Până la urmă am ajuns la aceeași concluzie la care ajunsesem și în 2007: verdictul juriului trebuia respectat. La una din ultimele noastre

întâlniri, l-am informat pe Dick că nu voi acorda grațierea. M-a sfredelit cu privirea.

— Nu pot să cred că ai de gând să abandonezi un soldat pe câmpul de bătaie, a zis el.

Comentariul lui m-a durut. În opt ani de zile nu-l mai văzusem pe Dick în halul ăsta sau măcar pe-aproape. Mă temeam că prietenia dintre noi va fi grav afectată.

Câteva zile mai târziu, am mai discutat cu cineva despre procedura de grațiere. În drum spre ceremonia de învestire în funcție, pe Pennsylvania Avenue, i-am mărturisit și lui Barack Obama nemulțumirile mele legate de sistemul de grațiere. I-am sugerat să anunțe cât mai curând care va fi politica sa de grațiere și să nu se abată de la ea.

După învestirea președintelui Obama, eu și Laura am plecat cu elicopterul la baza aeriană Andrew. Ultimul eveniment înainte să urcăm la bordul avionului și să plecăm spre Texas a fost o ceremonie de adio în fața a trei mii de prieteni, rude și foști angajați. Dick fusese de acord să mă prezinte. Îl durea foarte rău spatele după ce mutase niște cutii, așa că Lynne a trebuit să-l aducă pe scenă într-un scaun cu roțile. Dick a luat microfonul. Habar n-aveam ce voia să spună. Speram că va reuși să facă abstracție de dezamăgirea sa. Cuvintele lui au fost sincere și călduroase:

— În urmă cu opt ani și jumătate, am început un parteneriat cu George Bush, care a fost într-adevăr o deosebită onoare... Am un singur regret: că zilele acestea s-au terminat și toți membrii acestei echipe minunate trebuie să plece fiecare pe drumul lui.

Omul pe care îl alesesem în ziua aceea fierbinte de iulie a rămas fidel până la capăt. Prietenia noastră supraviețuise.

[17 Se poate spune că statul meu a făcut excepție de la această regulă în 1960, când John Kennedy l-a ales partener de tandem pe Lyndon Johnson. În schimb, nu așa au stat lucrurile în 1988, când Michael Dukakis l-a desemnat pe senatorul de Texas, Lloyd Bentsen.](#)

[18 Ziua în care majoritatea statelor țin alegeri primare pentru a desemna candidatul republican și cel democrat în cursa pentru Casa Albă. \(N.t.\)](#)

19 Ivy League, nume generic dat unui grup de opt universități americane: Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Pennsylvania, Princeton și Yale. (N.t.)

20 Bietul perdant (în traducere liberă).

21 La jocul de golf, Mulligan înseamnă acordarea unei a doua șanse pentru efectuarea loviturii de începere, în special în cadrul partidelor amicale. (N.t.)

22 Monetăria americană. (N.t.)

23 Am aflat mai târziu că stafful generalului Shinseki nu îl invitase pe Don să participe la ceremonie. Personal, cred că ar fi trebuit să se ducă oricum.

24 În 2004, raportul Butler, imparțial, a concluzionat că declarația era „bine fondată”.

CAPITOLUL 4

CELULELE STEM

Chiar în centrul Londrei se înălța o clădire de culoare gri, cu treizeci și patru de etaje. La unul dintre etaje se afla un spațiu larg, deschis, cunoscut sub numele de Sala de fertilizare. Acolo, tehnicienii combinau cu grijă în eprubete ovule și spermatozoizi, încercând să creeze generația viitoare. Incubatorul reprezenta sursa de viață a unui nou guvern mondial, care găsisese formula de concepere a unei societăți productive și stabile.

Această scenă nu era o fantezie a lui Jay Lefkowitz, strălucitul jurist care mi-o citea cu voce tare în Biroul Oval, în 2001. Era din Minunata lume nouă, un roman de Aldous Huxley apărut în 1932. După ultimele descoperiri din domeniul biotehnologiei și geneticii, cartea părea acum înfiorător de actuală. La fel și lecțiile pe care ni le oferea: în ciuda eficienței sale, lumea utopică a lui Huxley părea sterilă, lipsită de bucurii și golită de sens. Căutarea umanității perfecte se încheiase cu pierderea umanității.

În luna aprilie a aceluiași an, am primit la Biroul Oval un alt document. Descriind ceea ce ea numea „o dureroasă încercare pentru familie”, autoarea scrisorii mă îndemna să sprijin „posibilitățile miraculoase” ale cercetării pe celule stem embrionare în scopul găsirii unor tratamente pentru oameni precum soțul ei, care suferea de maladia Alzheimer. În încheiere, spunea: „Domnule președinte, știu din proprie experiență că vă confrunțați cu numeroase decizii în fiecare zi... V-aș fi extrem de recunoscătoare dacă veți lua în considerare gândurile și rugăciunile mele legate de această importantă chestiune. Cu sinceritate, Nancy Reagan”.

Juxtapunerea scrisorii doamnei Reagan cu romanul lui Huxley a constituit cadrul deciziei pe care trebuia s-o iau cu privire la cercetarea în domeniul celulelor stem. Mulți considerau că guvernul federal avea responsabilitatea de a finanța cercetările medicale care ar putea ajuta la salvarea vieții unor oameni precum președintele Reagan. Alții afirmau că sprijinirea distrugerii embrionilor umani ne-ar deturna de pe calea moralității spre o societate nepăsătoare, în care viața nu avea valoare. Contrastul era extrem, iar eu mă confruntam cu o decizie dificilă.

„Uneori, diferențele dintre noi sunt atât de profunde, încât s-ar zice că nu trăim pe același continent, ca să nu zic în aceeași țară”, am declarat în discursul meu inaugural din 20 ianuarie 2001. „Nu suntem de acord cu acest lucru și nu-l vom permite. Unitatea noastră, uniunea noastră reprezintă opera măreață a conducătorilor și cetățenilor fiecărei

generații. Iar jurământul meu solemn este acesta: voi acționa pentru a construi o singură națiune a dreptății și șansei.”

După un dejun cu demnitarii la Capitoliu, eu și Laura am pornit spre Casa Albă în cadrul paradei oficiale de investire. De-o parte și de alta a bulevardului Pennsylvania, o mulțime de oameni ne întâmpinau cu urale, dar erau și câteva grupuri de protestatari. Aceștia agitau niște pancarte mari scrise într-un limbaj trivial, aruncau cu ouă în coloana oficială și urlau cât îi ținea gura. Am parcurs cea mai mare parte a traseului în limuzina prezidențială, în spatele geamurilor groase, așa că strigătele lor ajungeau la mine sub formă de pantomimă. Deși nu înțelegeam ce spuneau oamenii, era clar ce voiau să-mi transmită când îmi arătau degetul mijlociu al mâinii: dezamăgirea alegerilor din 2000 mai avea până să se risipească.

Eu și Laura am urmărit restul paradei de la tribuna din fața Casei Albe. Le-am făcut cu mâna manifestanților din fiecare stat și ne-am bucurat când am văzut fanfarele liceelor din Midland și Crawford. După paradă, m-am dus în Biroul Oval. Venind dinspre reședința principală, încăperea îmi părea că strălucește. Luminile aprinse și draperiile aurii contrastau vizibil cu cerul cenușiu al iernii.

Fiecare președinte decorează Biroul Oval în stilul său personal. Eu am atârnat pe pereți câteva tablouri texane, printre care un tablou de Julian Onderdonk cu bătălia de la Alamo, un peisaj din vestul Texasului și un câmp cu albăstrele, care zilnic îmi aducea aminte de ferma noastră din Crawford. Am mai adus un tablou intitulat Rio Grande, primit de la Tom Lea, un amic de-al meu și artist din El Paso, și o scenă cu un călăreț gonind pe un deal, pictată de W.H.D. Koerner. Titlul acestui tablou, *A Charge to Keep*, amintea de un imn metodist al lui Charles Wesley, pe care l-am cântat la prima mea ceremonie de investire în funcția de guvernator. Tabloul și imnul reflectă importanța slujirii unei cauze mai mărețe decât propria persoană.

Am decis să păstrez portretul lui George Washington de Rembrandt Peale, pe care tata și Bill Clinton îl așezaseră deasupra șemineului. Am adăugat busturile lui Abraham Lincoln, Dwight Eisenhower și Winston Churchill — un cadou cu împrumut din partea premierului britanic Tony Blair. Îi spuseseam lui Tony că admiram curajul, principiile și simțul umorului ale lui Churchill — calități pe care le consideram necesare unui conducător. (Dintre glumele lui Churchill, preferata mea era replica dată lui Franklin Roosevelt, când acesta l-a surprins ieșind din cadă, în timpul unei vizite la Casa Albă în decembrie 1941: „N-am nimic de ascuns față de președintele Statelor Unite!”) După 11 septembrie, mi-am dat seama că cele trei busturi aveau ceva în comun: toate

reprezentau niște conducători pe timp de război. Cu siguranță, nu la asta mă gândisem când i-am ales.

Un loc de pe perete era rezervat pentru cel mai influent predecesor al președintelui. Eu l-am ales pe Lincoln. El a avut cea mai grea sarcină dintre toți președinții: aceea de a păstra Uniunea. Unii m-au întrebat de ce n-am pus portretul tatălui meu în locul acela.

— Numărul patruzeci și unu este în inima mea, am răspuns eu. Pe perete este numărul șaisprezece.

Piesa centrală a Biroului Oval era biroul de lucru marca Resolute. Alesesem biroul acesta datorită semnificației lui istorice. Povestea sa a început în anul 1852, când regina Victoria a trimis vasul HMS Resolute în căutarea exploratorului britanic John Franklin, care se rătăcise căutând pasajul de Nord-Vest²⁵. Resolute a fost prins în ghețurile oceanului Arctic și abandonat de echipaj. În 1855 a fost descoperit de un vas american care vâna balene și care a dus nava Resolute în Connecticut. Vasul a fost achiziționat de guvernul american, recondiționat și returnat Angliei în semn de prietenie față de regină. Când Resolute a fost scos din uz după douăzeci de ani, Maiestatea Sa a poruncit să se facă din lemnul său niște birouri frumos ornamentate, din care a dăruit unul președintelui Rutheford B. Hayes.

Majoritatea președinților de la Hayes încoace au folosit biroul Resolute într-un fel sau altul. Franklin Roosevelt a cerut să i se adauge un panou frontal cu o ușiță ornată cu sigiliul prezidențial care, în opinia unor istorici, avea scopul de a ascunde scaunul său cu roțile. Micul John F. Kennedy Jr. se juca scoțând capul pe ușa aceea când a fost surprins în cea mai celebră fotografie făcută vreodată în Biroul Oval. Tata folosisese acest Resolute în biroul de la etaj în reședința principală, dar Bill Clinton l-a readus în Biroul Oval. Când mă așezam la acel birou istoric, îmi aduceam aminte — din prima și până în ultima zi — că instituția prezidențială este mai importantă decât persoana care o deține.

Andy Card era cu mine când m-am așezat pentru prima dată la biroul Resolute. Prima decizie pe care am luat-o cu privire la Biroul Oval a fost să înlocuiesc fotoliul — o ciudățenie care începea să vibreze când o băgai în priză — cu ceva mai practic. Atunci s-a deschis ușa ce dădea spre Grădina de Trandafiri. Când am ridicat privirea, am văzut că era tata.

— Domnule președinte, m-a salutat el. Purta un costum de culoare închisă și avea părul încă ud după baia fierbinte pe care o făcuse pentru a se încălzi.

— Domnule președinte, am răspuns la rândul meu.

A intrat în birou, iar eu m-am ridicat de pe scaun și m-am îndreptat spre el. Ne-am întâlnit în mijlocul camerei. Niciunul dintre noi n-a mai zis nimic. Nici nu era nevoie. Momentul era încărcat de mai multă emoție decât ar fi putut exprima cuvintele noastre.

În a noua zi de când eram președinte, am convocat în Biroul Oval echipa de politică internă. Toți au sosit la timp. Asta și așteptam. Punctualitatea este importantă într-o instituție riguroasă. Principalul vorbitor din ziua aceea a fost Margaret Spelling, o femeie deșteaptă și energică, mamă a doi copii. Margaret lucrase cu mine în Austin și venise la Washington în calitate de consilier pe probleme de politică internă. Ea a acoperit o gamă largă de subiecte, printre care o nouă inițiativă legislativă privind persoanele cu dizabilități și o comisie pentru reformă electorală, condusă de foștii președinți Ford și Carter. Apoi s-a lansat într-o discuție despre cercetarea celulelor stem embrionare.

— Administrația Clinton a emis directive legale noi în baza unei interpretări a Amendamentului Dickey, care permite alocarea de fonduri federale pentru cercetarea celulelor stem embrionare. Avem câteva opțiuni pentru a continua...

N-a apucat să spună mai mult, deoarece am întrerupt-o:

— În primul rând, ce este o celulă stem? am întrebat eu.

Cel mai bine învăț punând întrebări. În unele cazuri, am nevoie de mai multe informații ca să înțeleg o chestiune mai complicată. Alteori, pun întrebări doar pentru a testa cât de bine informați sunt interlocutorii mei. Dacă nu primesc răspunsuri concise, formulate într-un limbaj simplu, asta îmi demonstrează că, probabil, nici ei nu au înțeles foarte bine subiectul respectiv.

Ca de obicei, Margaret era bine pregătită. A început să-mi explice niște aspecte științifice. Celulele stem embrionare sunt o resursă medicală specială, deoarece se pot transforma într-o mare varietate de alte celule. Așa cum tulpina unei vițe-de-vie se ramifică în mai mulți vlăstari, la fel celulele stem embrionare au capacitatea de a se transforma în celule nervoase pentru creier, fibre musculare pentru inimă sau alte organe. Aceste celule ofereau posibilitatea de a trata diverse maladii, de la diabetul juvenil la Alzheimer și Parkinson. Tehnologia era nouă și neverificată științific, dar potențialul era extraordinar. În orice caz,

singura modalitate de extragere a celulelor stem embrionare era prin distrugerea embrionului. Lucrul acesta ridică o dilemă de natură morală: se putea justifica distrugerea unei vieți umane cu speranța de a salva altele?

Răspunsul dat de Congres mi s-a părut foarte clar. Începând din 1995, Camera și Senatul promovaseră legi care interziceau utilizarea fondurilor federale pentru activități de cercetare privind distrugerea embrionului uman. Legea era cunoscută sub denumirea Amendamentul Dickey, după numele inițiatorului său, kongresmenul Jay Dickey, din Arkansas.

În 1998, un cercetător de la Universitatea din Wisconsin a izolat pentru prima dată o celulă stem embrionară. Când celula se diviza, se creau o mulțime de alte celule — numite linii — care puteau fi folosite pentru cercetare. La scurt timp după aceea, administrația Clinton a adoptat o nouă interpretare a Amendamentului Dickey. Juriștii susțineau că banii contribuabililor pot fi folosiți pentru cercetarea celulelor stem pe linii derivate din embrioni distruși, atâta timp cât distrugerea însăși era finanțată din surse private. În aceste condiții, Institutul Național pentru Sănătate s-a pregătit să acorde granturi, însă mandatul președintelui Clinton s-a încheiat înainte să se înceapă distribuirea fondurilor. Decizia pe care trebuia s-o iau eu era dacă să permit acodarea acestor granturi.

Era clar că problema va depăși cadrul unei dispute pe tema finanțării. Existau implicații morale profunde: un embrion înghețat poate fi considerat o viață umană? Dacă da, ce obligații avem pentru a-l proteja?

Le-am spus lui Margaret și lui Josh Bolten, adjunctul șefului de cabinet, că, după părerea mea, era o decizie cu multiple implicații. Le-am explicat cum voi proceda. Îmi voi clarifica principiile de bază, voi asculta experți din ambele tabere și voi formula o primă concluzie pe care o voi comunica celor avizați. După finalizarea deciziei, o voi explica în fața poporului american. În final, voi lua măsuri pentru aplicarea politicii mele.

În acest scop, Josh a apelat la Jay Lefkowitz, consilier juridic al Oficiului pentru Management și Buget, agenția care superviza implementarea politicii mele de finanțare. Jay era un jurist serios și inteligent din New York, extrem de devotat credinței sale iudaice și mucalit. Mi-a plăcut imediat de el, ceea ce era un lucru bun, deoarece aveam să petrecem foarte mult timp împreună.

Jay mi-a adus o mulțime de documente informative: articole din jurnale medicale, scrieri despre filosofia moralității și analize juridice. Aceste materiale acopereau tot spectrul de puncte de vedere. În revista *Science*, bioeticianul Louis Guenin susținea că, „dacă renunțăm [la cercetarea celulelor stem embrionare], nu înseamnă că se vor naște mai mulți copii. Dacă vom continua cercetarea, putem ușura suferința”.

Cei aflați de cealaltă parte a baricadei obiectau că, sprijinind distrugerea vieții umane, guvernul va încălca o graniță morală. „Cercetarea celulelor stem embrionare va duce la modificarea percepției noastre asupra vieții umane, transformând-o într-o sursă naturală maleabilă și vandabilă — exact ca vitele sau minele de cupru —, ce va putea fi exploatată în beneficiul celor care s-au născut și trăiesc”, scria expertul în bioetică Wesley J. Smith în *National Review*.

În esență, problema celulelor stem revenea mereu la conflictul filosofic dintre știință și moralitate. Mă simțeam atras de ambele direcții. Nu țineam să devin membru al Societății Pământului Plat. Empatizam cu cei care sperau în găsirea unor noi tratamente medicale. Eu însumi îmi pierdusem sora în copilărie din cauza leucemiei. Făcusem parte din consiliul de administrație al Fundației Naționale pentru Paralizie Kent Waldrep, o organizație de sensibilizare a opiniei publice, condusă de un fost jucător de fotbal de la Universitatea Creștină din Texas, care suferise un accident la coloana vertebrală. Credeam în promisiunile științei și tehnologiei de a alina suferința și boala. În campania prezidențială, promisesem că voi avea grijă să fie respectat angajamentul Congresului de la sfârșitul anilor '90 de a dubla fondurile destinate Institutului Național pentru Sănătate.

Pe de altă parte, eram de părere că tehnologia trebuie să respecte granițele morale. Mă temeam că, aprobând distrugerea embrionilor umani în scopul cercetării, ne angajam pe panta alunecoasă dintre science-fiction și realitatea medicală. Parcă și vedeam cercetători care clonau fetoși pentru a crește diverse organe ale corpului în laborator. Prevedeam tentația de a concepe copii după modelul dorit de părinți, care puteau astfel să-și proiecteze propriul lor baschetbalist cu părul blond. Nu ne aflam prea departe de coșmarul clonării umane la scară largă. Știam că aceste posibilități păreau fanteziste pentru unii. Dar, odată ce știința va porni în această direcție, va fi foarte greu de întors din drum.

Problema celulelor stem s-a suprapus cu dezbaterile privind avorturile. E greu de crezut acum, dar avortul nu constituia o problemă politică majoră pe vremea când eram eu tânăr. Nu-mi amintesc să fi apărut în campaniile electorale ale tatălui meu sau în conversațiile de la Andover sau Yale. Situația s-a schimbat în 1973 când Curtea Supremă, printr-o decizie pe care judecătorul Byron a numit-o „exercitarea puterii judiciare primare”, a decretat că avortul era un drept protejat de Constituție.

Problema avorturilor este complicată, sensibilă și personală. Credința și conștiința mea m-au făcut să ajung la concluzia că viața umană este sfântă. Dumnezeu l-a creat pe om după chipul său și, de aceea, fiecare persoană este prețioasă în ochii Lui. Mi se părea că un copil nenăscut, deși dependent de mamă, este o ființă separată și independentă care trebuie protejată. Când le-am văzut pe Barbara și Jenna prima dată la ecografie, nu m-am îndoit nicio clipă că erau distincte și vii. Faptul că nu puteau vorbi însemna că tocmai de aceea societatea era datoră să le apere.

Numeroși oameni onești și rezonabili n-au fost de acord, inclusiv membri ai familiei mele. Le-am înțeles motivele și le-am respectat părerile. Ca președinte, nu doream să condamn milioane de păcătoși sau să alimentez polemici culturale aprinse. Dar simțeam că am datoria de a-mi exprima convingerile antiavort și de a conduce țara spre ceea ce Papa Ioan Paul al II-lea numea cultura vieții. Eram convins că mulți americani recunoșteau că ar fi mai bine dacă am avea mai puține avorturi. Una dintre primele mele decizii la Casa Albă a fost să reinstaurez așa-numita Politică Mexico City, care interzicea acordarea de fonduri federale organizațiilor care promovau avorturile. Am sprijinit legile statului care cereau înștiințarea părinților în cazul minorelor care doreau să facă avorturi. Am susținut, am semnat și am apărut un proiect de lege pentru interzicerea practicii sinistre a avortului după săptămâna a 15-a de sarcină.

Eu și Laura am fost adepți înfocați ai adopției. După ce am întâmpinat dificultăți în conceperea copiilor, ne venea greu să credem că cineva poate respinge ceea ce noi consideram un dar prețios. Pe de altă parte, fiind tată de fete, îmi puteam imagina în ce situație dificilă s-ar afla o adolescentă speriată de o sarcină nedorită. Adopția era o alternativă pozitivă la avort, un mod de a salva o viață și de a aduce bucurie în alte două: cele ale părinților adoptivi. Am semnat cu bucurie legea privind creșterea finanțării centrelor de planning familial și extinderea creditelor fiscale pentru a compensa costurile de adopție.

Pe termen lung, speram că schimbarea mentalității va duce la schimbarea legislației, deoarece apariția unor tehnologii noi cum ar fi ecografiile 3-D le permitea tot mai multor americani să recunoască umanitatea copiilor nenăscuți. De asemenea, speram că liderii politici vor continua să vorbească în favoarea unei culturi care prețuiește această viață umană inocentă. Bob Casey, fostul guvernator democrat al statului Pennsylvania, zicea foarte bine: „Când vorbim despre copilul nenăscut, problema nu este când va începe viața, ci când va începe dragostea”.

Începând din primăvara anului 2001, Margaret, Jay și Karl Rove — care era în strânsă legătură cu grupurile de sensibilizare a opiniei publice din ambele tabere — au invitat o serie de distinși oameni de știință, eticieni, gânditori religioși și adepți ai ideii pentru a discuta despre cercetarea celulelor stem embrionare. Discuțiile m-au fascinat. Cu cât aflam mai mult, cu atât aveam mai multe întrebări. Cu ocazia unui discurs la ceremonia de înmânare a diplomelor universitare de la Notre Dame, am discutat despre cercetarea celulelor stem embrionare cu părintele Ed „Monk” Maloy, președintele universității. Când am mers la Yale a doua zi, am abordat din nou acest subiect cu dr. Harold Varmus, de la Centrul de Oncologie Memorial Sloan-Kettering. La petrecerea dată de ziua de naștere a unui doctor de la Unitatea Medicală a Casei Albe, i-am întrebat pe toți medicii de acolo ce părere au. Deoarece se răspândise zvonul că mă interesa să aflu diverse opinii pe această temă, am fost bombardat cu părerile secretarilor Cabinetului, persoanelor din interiorul și din afara administrației și prietenilor.

Bineînțeles că i-am cerut și Laurei sfatul. Tatăl ei murise de Alzheimer, mama ei suferise de cancer la sân, iar ea nutrea mari speranțe în găsirea unor noi tratamente medicale. Dar se temea că grupurile de interese vor promite mai mult decât putea oferi cercetarea celulelor stem embrionare, riscând să năruie speranțele familiilor aflate în suferință.

Membrii comunității științifice au prezentat două argumente majore în favoarea cercetării celulelor stem embrionare. Mai întâi era vorba despre potențialul medical. Cercetătorii mi-au spus că milioane de americani suferă de diverse boli care pot fi vindecate cu ajutorul tratamentelor derivate din celule stem embrionare. În opinia experților, ar fi necesare doar câteva linii de celule stem pentru experimente și pentru determinarea valorii lor. „Dacă am avea la dispoziție între zece și

cincisprezece linii, nu s-ar mai plânge nimeni”, declara Irv Weissman, un reputat cercetător de la Stanford, pentru New York Times.

O echipă de cercetători de la Institutul Național pentru Sănătate mi-a spus că zeci de linii de celule stem erau deja în curs de reproducere. Tot ei m-au informat în legătură cu unele studii preliminare, prin care se urmărea găsirea unor căi alternative de derivare a celulelor stem, fără distrugerea embrionului. Opinia lor unanimă era că, neacordând sprijin federal cercetării celulelor stem embrionare, s-ar pierde o mare șansă. Banii publici erau importanți nu doar ca sursă de finanțare, explicau ei, ci și ca un semn de încredere față de inovația științifică.

Al doilea argument al specialiștilor a fost unul de ordin practic: majoritatea embrionilor folosiți la derivarea celulelor stem ar fi oricum aruncați. Principala sursă de embrioni erau clinicile de fertilizare in vitro (FIV). Atunci când un cuplu semna un contract cu o astfel de clinică, de regulă medicii fertilizau mai multe ovule decât îi implantau viitoarei mame. Prin urmare, oricum rămâneau niște embrioni după încheierea tratamentului. Aceștia erau congelați și păstrați în clinica de fertilizare. Întrucât așa-zișii embrioni de rezervă nu aveau să fie utilizați pentru a concepe copii, nu era oare mai bine să fie folosiți pentru studii de cercetare care ar putea salva vieți omenești?

Unul dintre grupurile care susțineau cel mai activ cercetarea celulelor stem embrionare era Fundația pentru Cercetarea Diabetului Juvenil. În iulie 2001, am invitat la Biroul Oval câțiva reprezentanți ai acestei organizații. Din delegație făceau parte și doi prieteni de-ai mei, Woody Johnson și Mike Overlock. Ambii se numărau printre susținătorii mei politici și aveau copii care sufereau de diabet. Și-au apărât cauza cu convingere și pasiune, cu un devotament incontestabil față de copiii lor. M-a surprins, însă, să văd cât de siguri erau de succesul rapid al cercetării celulelor stem embrionare. Când am spus că această știință nu era verificată experimental și că poate se vor găsi modalități alternative pentru a se evita distrugerea embrionilor, mi-am dat seama că grupul lor nu lăsa loc la îndoieli. Întâlnirea mi-a dat ocazia să întrezăresc pasiunile pe care le putea genera o astfel de problemă.

În aceeași zi m-am întâlnit și cu reprezentanții organizației Dreptul Național la Viață. Ei se opuneau oricăror cercetări care implicau distrugerea embrionilor. Susțineau că fiecare grup de celule stem avea potențialul de a crește și de a se transforma într-o persoană umană. De fapt, toți ne-am început viața în acest stadiu. Ca dovadă, au atras atenția asupra unui program derulat de organizația Nightlight Christian Adoptions. Aceasta primise acordul cuplurilor participante la fertilizarea in vitro de a da spre adopție embrionii congelați. Mamele

dornice beneficiau de implantarea acestor embrioni și duceau sarcina — supranumită „fulg de nea” — până la termen. Mesajul era limpede: în fiecare embrion înghețat se găsea începutul vieții unui copil.

Numeroși bioeticieni cu care m-am întâlnit au adoptat aceeași poziție. Deși confirmau faptul că majoritatea embrionilor umani înghețați în clinicile de fertilizare in vitro nu devin copii, ei susțineau că exista o diferență de ordin moral între a lăsa embrionii să moară natural și a contribui la încheierea vieții lor. Aprobând distrugerea unei vieți pentru a salva altă viață, susțineau ei, însemna pătrunderea pe un teritoriu periculos din punct de vedere moral. „Faptul că o ființă urmează să moară nu ne dă dreptul să ne folosim de ea ca de o resursă naturală pe care s-o exploatăm”, spunea unul dintre ei.

Am auzit și opinii care m-au surprins. Dr. Dan Callahan, un etician foarte profund, mi-a spus că el era în favoarea avorturilor, dar împotriva cercetării celulelor stem embrionare. După părerea lui, exista o deosebire morală între avortarea unui copil în beneficiul direct al mamei și distrugerea unui embrion uman în scopul vag și indirect al cercetării științifice. Dr. Benjamin Carson, unul dintre cei mai respectați chirurghi din lume, mi-a spus că cercetarea celulelor stem poate fi valoroasă, dar cercetătorii ar trebui să caute alte soluții decât distrugerea embrionului, cum ar fi colectarea celulelor stem din sângele cordonului ombilical. Pe de altă parte, senatorii Orrin Hatch și Strom Thurmond, doi dintre cei mai fermi opozanți ai avortului, susțineau finanțarea din fonduri federale a cercetării celulelor stem embrionare, deoarece apreciau că beneficiul salvării de vieți omenești atârna mai greu decât costul distrugerii embrionilor umani.

În iulie 2002, i-am făcut o vizită Papei Ioan Paul al II-lea la frumoasa sa reședință, Castelul Gandolfo. Gărzile elvețiene în uniforme de gală ne-au escortat printr-o serie de încăperi până în sala de recepție. Papa Ioan Paul al II-lea era una dintre marile figuri ale istoriei moderne. Supraviețuitor al perioadei naziste și al regimului comunist din țara sa natală, Polonia, el a devenit primul papă neitalian din ultimii 455 de ani. Cu îndemnul său „Nu vă fie teamă”, a mobilizat conștiința Europei Centrale și de Est în efortul de a înlătura Cortina de Fier. După cum scria mai târziu distinsul istoric specializat în Războiul Rece, John Lewis Gaddis, „Când Ioan Paul al II-lea a sărutat pământul la aeroportul din Varșovia, pe 2 iunie 1979, el a marcat începutul procesului prin care comunismul din Polonia — și de pretutindeni în Europa — se apropia de sfârșit”.

În 2001, se vedea că vigoarea și energia Sfântului Părinte începuseră să slăbească. Se mișca mai greoi și vorbea mai încet și mai rar. Doar

privirea lui și-a păstrat strălucirea. Rămăsese, fără îndoială, un spirit viu. El ne-a condus cu delicatețe pe mine, pe Laura și pe fiica noastră Barbara spre un balcon de unde am admirat superba priveliște a lacului Albano. Apoi ne-am retras într-o sală de ședințe obișnuită, unde am discutat diverse subiecte, inclusiv legate de cercetarea celulelor stem embrionare. El înțelegea promisiunile științei — Sfântul Părinte însuși suferea de boala Parkinson. Și totuși avea convingerea fermă că viața umană trebuie protejată în toate formele ei. I-am mulțumit pentru exemplul său de lider fidel principiilor sale. I-am explicat că poziția neclintită a Bisericii Catolice în apărarea vieții constituia un fundament moral solid, pornind de la care niște politicieni antiavort ca mine pot să-și argumenteze punctele de vedere. Mi-am exprimat speranța că Biserica va rămâne întotdeauna neclintită în apărarea demnității umane.

Când Sfântul Părinte s-a stins din viață în 2005, am fost împreună cu Laura, cu tatăl meu și cu Bill Clinton la Roma pentru a asista la funeralii. Era pentru prima dată când un președinte american participa la funeraliile unui papă, ca să nu mai zic că venea însoțit de doi dintre predecesorii săi. La scurt timp după ce am ajuns acolo, am mers să ne prezentăm omagiile la catafalcul Sfântului Părinte. Când am îngenuncheat să ne rugăm lângă trupul său, Laura s-a întors spre mine și mi-a zis:

— Acum e momentul să ne rugăm pentru un miracol.

Am simțit un impuls neașteptat și m-am rugat pentru Peter Jennings, reporterul de la ABC News care suferea de cancer și era pe moarte.

Slujba de înmormântare a fost incredibil de emoționantă. Mulțimea de oameni adunați în Piața Sf. Petru ovaționa, cânta și purta bannere care celebrau viața Sfântului Părinte. După o predică ținută de cardinalul Joseph Ratzinger — care, unsprezece zile mai târziu, a devenit Papa Benedict al XIV-lea —, un grup de preoți a purtat sicriul Sfântului Părinte, urcând treptele până la Bazilica Sf. Petru. Înainte de a intra pe ușile bazilicii, s-au întors cu fața spre mulțime și au arătat sicriul pentru ultima dată. Chiar atunci, norii de pe cer s-au crăpat și razele soarelui au strălucit pe sicriul simplu de lemn.

După mai multe luni în care am ascultat diverse opinii și am reflectat, eram pe punctul de a lua o decizie cu privire la cercetarea celulelor stem. Un moment hotărâtor a fost discuția pe care am avut-o cu Leon Kass pe 10 iulie. Leon era un medic foarte respectat și profesor de

filosofie la Universitatea din Chicago. Scrisese și predase în domenii variate cum ar fi biologia, literatura și religia. Mi se părea un om înțelept și extrem de serios.

I-am spus lui Leon că nu știu ce decizie să iau. Cercetarea celulelor stem embrionare părea să ofere foarte multe speranțe de vindecare. Pe de altă parte, ridica niște îngrijorătoare probleme de ordin moral. Mă întrebam dacă se poate găsi o soluție bazată pe principii care să permită progresul științei odată cu respectarea demnității vieții.

Leon, cu gândirea lui logică, mi-a explicat cum vede el lucrurile. El susținea că embrionii — chiar și cei congelați de mai mult timp — reprezintă o potențială viață umană și de aceea merită un anumit respect.

— Oricum, ai inima grea când te folosești de așa ceva, a zis el. Cel puțin le datorăm respectul de a nu-i manipula în propriile noastre scopuri. Doar e vorba de semințele generației viitoare.

I-am spus ce idee îmi venise: dacă aș autoriza acordarea de fonduri federale pentru cercetarea celulelor stem embrionare — dar numai pentru liniile de celule stem deja existente? Embrionii utilizați la crearea acelor linii fuseseră oricum distruși. Nu mai aveam cum să-i recuperăm. Era logic să-i lăsăm pe cercetători să le folosească pentru a căuta tratamente salvatoare de vieți. Dar asta ridica o altă întrebare: dacă alocam fonduri federale pentru cercetările care foloseau embrioni distruși, nu însemna cumva că încurajam în mod tacit distrugerea altor embrioni?

Leon a răspuns că, după părerea lui, ar fi etică finanțarea cercetărilor pe embrioni deja distruși cu două condiții. Trebuia să reafirm principiul moral care fusese încălcat — în acest caz, demnitatea vieții umane. Și trebuia să precizez că fondurile federale nu vor fi folosite pentru distrugerea altor embrioni. Dacă făceam aceste două lucruri, zicea el, soluția va trece la testul de etică.

— Dacă finanțați cercetarea pe liniile deja obținute, a zis Leon, nu sunteți complice la distrugerea lor.

Discuția cu Leon m-a ajutat să-mi cristalizez ideile. Am decis ca guvernul să finanțeze cercetarea pe liniile de celule stem obținute din embrioni deja distruși. În același timp, voiam să cer Congresului să mărească fondurile federale destinate găsirii unor surse alternative de celule stem care să nu creeze controverse de ordin etic. Și aveam de gând să stabilesc o graniță clară a moralității: fondurile federale nu vor fi folosite pentru distrugerea vieții în beneficiul medicinei. De

asemenea, am înființat un consiliu prezidențial pe probleme de bioetică, alcătuit din experți din toate domeniile interesate și condus de Leon Kass.

Următorul pas a fost să aduc la cunoștința americanilor decizia pe care am luat-o. Karen a sugerat să țin un discurs televizat, transmis la oră de maximă audiență. Când președintele se adresează națiunii la oră de maximă audiență, de regulă vorbește în calitate de comandant-șef. În cazul de față, aveam să vorbesc în calitate de educator-șef. Cercetarea celulelor stem era o problemă extrem de importantă pentru țară, dar puțin cunoscută de majoritatea cetățenilor — așa cum fusese și pentru mine până în luna ianuarie. Explicarea deciziei luate de mine era la fel de importantă ca și luarea ei.

Pe 9 august 2001, m-am adresat țării de la Crawford, Texas — ceea ce a fost fără îndoială o premieră în istoria prezidențială. Cu o seară înainte, eu și Laura am luat cina împreună cu Jay, Karen, fiul ei, Robert, și un prieten de familie, designerul de interioare din Fort Worth, Ken Blasingame. L-am rugat pe Jay să spună o rugăciune înainte de masă. El a rostit câteva cuvinte foarte frumoase. Când a terminat, am așteptat cu toții cu capetele plecate să spună „Amin”. După câteva secunde de tăcere, Jay ne-a spus că rugăciunile evreiești nu se încheie întotdeauna cu „Amin”. A fost un final potrivit pentru un proces plin de învățăminte.

„Bună seara”, mi-am început eu discursul. „Vă mulțumesc că îmi acordați câteva minute din timpul vostru în această seară pentru a vă prezenta o problemă complicată și dificilă, una dintre cele mai profunde probleme ale timpurilor noastre.” Apoi am schițat în linii mari dilema: „Deși trebuie să depunem eforturi imense pentru a învinge boala, este la fel de important să acordăm atenție problemelor de ordin moral ridicate de noua frontieră la care a ajuns cercetarea celulelor stem embrionare umane. Nici cele mai nobile scopuri nu justifică orice mijloace.”

Spre final, am explicat și decizia mea:

Cercetarea celulelor stem embrionare ne aduce mari șanse, dar și mari pericole. De aceea, am decis că trebuie să acționăm cu prudență... Am ajuns la concluzia că trebuie să permitem folosirea fondurilor federale pentru cercetarea acestor linii de celule stem [deja existente], acolo unde decizia de viață și moarte a fost deja luată. Cercetători de seamă îmi spun că studiile care se fac pe aceste șaiszeci de linii au mari șanse să ducă la găsirea unor terapii și tratamente revoluționare. Acest lucru ne permite

să exploatăm șansele și potențialul cercetării celulelor stem fără să încălcăm o graniță morală fundamentală prin alocarea unor sume din banii publici care ar ajuta sau încuraja distrugerea embrionilor umani cu potențial de viață... Am luat această decizie după ce am cântărit bine lucrurile și mă rog să fie una corectă.

Săptămâni la rând înainte de discurs, avusesem o stare de neliniște. Mă tot întrebam dacă raționamentul meu era corect și cântărisem opțiunile de nenumărate ori. După ce-am luat decizia, m-am liniștit. Nu știam care vor fi reacțiile. Nu stabiliserăm un grup de monitorizare și nici nu făcuserăm vreun sondaj de opinie. Am rămas în așteptarea unei reacții, exact așa cum așteptasem acel „Amin” la sfârșitul rugăciunii lui Jay.

Reacțiile la decizia mea privind celulele stem n-au fost puține și nu s-au lăsat prea mult așteptate. Numeroși politicieni și activiști din ambele tabere mi-au salutat soluția în această privință, ca fiind rezonabilă și echilibrată. În timp ce unii cercetători și grupuri de presiune și-au exprimat dezamăgirea, mulți au întâmpinat cu bucurie această finanțare federală fără precedent, pe care au considerat-o un vot de încredere în munca lor. Șeful Fundației de Cercetare pentru Diabetul Juvenil a dat o declarație în care spunea: „Îl aplaudăm pe președinte pentru sprijinul acordat cercetării celulelor stem embrionare”. Prietenul meu Kent Waldrep, jucătorul de fotbal paralizat de la TCU, din al cărui consiliu administrativ am făcut și eu parte, i-a declarat unui reporter: „E tot ce are nevoie comunitatea științifică și poate încă ceva pe deasupra”.

În ce privește criticile, acestea au venit din partea dreaptă a spectrului politic. Un activist conservator a comparat decizia mea cu comportamentul naziștilor în timpul Holocaustului. Un altul spunea: „Îmi este rușine cu președintele nostru, care face compromisuri și lasă generația mea... să creadă că viața umană poate fi selectată, abuzată și distrusă”. Purtătorul de cuvânt al Conferinței Episcopilor Catolici din Statele Unite a declarat: „Se pare că sunt singurul om din țara asta care se opune politicii președintelui”.

Dar n-a rămas singur prea mult timp. Tonul dezbaterii s-a aprins foarte repede și a devenit dur. Acum, privind retrospectiv, îmi este foarte clar că a fost vorba de convergența a doi factori toxici: banii și politica.

Mulți dintre cei care s-au ridicat primii împotriva politicii mele au fost cercetători. Acordând fonduri federale, nu făcusem decât să le stârnesc și mai mult apetitul. În primăvara anului 2002, am răspuns uneia dintre nemulțumirile lor majore, permițând desfășurarea activităților de cercetare a celulelor stem embrionare finanțate din fonduri private, în laboratoare care primeau fonduri federale. A fost un pas important, dar nu i-a mulțumit pe cercetătorii care mereu cereau mai mult.

Curând li s-au alăturat și grupurile de interese. Speranța lor de a găsi noi tratamente îi determinase să facă promisiuni nerealiste. Aveau impresia că limitarea numărului de celule stem destinate cercetării le-ar întârzia descoperirile. Au apelat la vedete de la Hollywood, altfel bine intenționate, pentru a impresiona opinia publică. Au descoperit și că afacerea i-ar putea ajuta să strângă mari sume de bani. Unii dintre cei care inițial mi-au susținut decizia au devenit critici vehemenți.

Politicienii au înțeles că și ei puteau profita de pe urma acestei afaceri. În 2004, democrații au ajuns la concluzia că cercetarea celulelor stem era un subiect care le putea aduce capital politic. Le permitea deschiderea unui nou front în dezbaterile privind avorturile, pretinzând, totodată, că acționează în numele bunelor sentimente. În toată țara, candidații difuzau clipuri electorale care evidențiau beneficiile cercetării celulelor stem embrionare, fără să menționeze că știința nu avea rezultate concrete, că moralitatea ei era îndoielnică și că existau alternative etice.

Senatorul John Kerry, candidatul democrat la prezidențiale, a făcut o campanie susținută pe acest subiect. Kerry a criticat frecvent ceea ce el numea „interzicerea” cercetării celulelor stem embrionare. Am explicat că nu era vorba de o interzicere. Dimpotrivă, am fost primul președinte din istorie care a finanțat cercetarea celulelor stem embrionare. În plus, nu existau restricții de finanțare din surse aparținând sectorului privat.

Cu toate astea, campania electorală dusă de Kerry s-a folosit de cercetarea celulelor stem pentru a lansa un atac mai amplu, catalogând poziția mea ca fiind „antiștiințifică”. Acuzația era falsă. Eu sprijinisem știința prin finanțarea cercetării alternative a celulelor stem, promovarea dezvoltării energiei curate, creșterea cheltuielilor federale pentru cercetare tehnologică și lansarea unei inițiative mondiale de combatere a HIV / SIDA. Și, totuși, demagogia a continuat până la alegeri. Cel mai critic moment s-a produs în octombrie, când partenerul de tandem prezidențial al lui Kerry, senatorul John Edwards, a declarat în fața unui miting politic în Iowa că, în situația în care Kerry va deveni președinte, „oameni precum Christopher Reeve²⁶” se vor ridica din scaunul cu roțile și vor putea să meargă din nou.

Dezbaterile privind celulele stem au fost începutul unui fenomen la care am fost martor pe toată perioada președinției mele: atacul la persoană. Adversari și comentatori partizani mi-au pus la îndoială legitimitatea, inteligența și onestitatea. Râdeau de înfățișarea mea, de accentul meu și de convingerile mele religioase. Am fost făcut nazist, criminal de război și Satana însuși. Apelativul din urmă a venit din partea unui lider străin, președintele venezuelean Hugo Chavez. Un membru al Congresului m-a făcut ratat și mincinos. El a devenit liderul majorității din Senatul Statelor Unite.

Într-un fel, n-am fost surprins. Suportasem destule atacuri politice dure și în Texas. Îi văzusem pe tatăl meu și pe Bill Clinton ridicuși de adversarii lor politici și de presă. Abraham Lincoln a fost comparat cu un babuin. Până și George Washington devenise atât de nepopular, încât a făcut subiectul unor caricaturi în care eroul revoluției americane era dus la ghilotină.

Și totuși, am fost profund dezamăgit de această spirală a morții în care intrase decența pe perioada mandatului meu, exacerbată de apariția programelor de știri neîntrerupte și a blogurilor politice hiperpartizane. Atmosfera toxică din viața politică americană îi descuraja pe oamenii valoroși să intre în politică.

Cu timpul, insultele murdare și injuriile au devenit niște metode general acceptate. Unii mi-au spus că ar fi trebuit să ripostez mai dur la caricaturile care apăreau în presă. Dar mie mi s-a părut că m-aș înjosi, ca președinte, dacă m-aș coborî la nivelul acelor critici. Când am candidat, am făcut-o promițând că voi schimba tonul discuțiilor de la Washington. Am privit cu seriozitate acel angajament și am încercat să-l respect atunci când a depins de mine, dar rareori am reușit.

Discuțiile isterice nu mi-au influențat niciodată deciziile. Am citit multă istorie și am fost surprins să văd cât de mulți președinți au trebuit să suporte critici dure. Măsura caracterului și succesului lor a fost dată de modul în care au știut să reacționeze. Timpul le-a dat dreptate celor care au luat decizii bazate pe principii, și nu pe reacții publice de moment.

George Washington scria că, guvernând pe baza convingerilor lui, simțea „o consolare interioară pe care nu mi-ar fi putut-o răpi niciun efort din lume”. El mai spunea: „Săgețile răutății, oricât de ascuțite și bine ținute ar fi, nu pot ajunge niciodată la cea mai vulnerabilă parte din ființa mea”.

Am citit aceste cuvinte în cartea *Curajul* președintelui, scrisă de istoricul Michael Beschloss în 2007. După cum îi spuneam Laurei, dacă și după două sute de ani George Washington încă mai este judecat, atunci lui George W. nici n-ar trebui să-i pese de titlurile ziarelor de azi.

Departe de lozincile de la televizor și de campanie, politica mea privind celulele stem a mers liniștită mai departe, ajungând în laboratoare. Pentru prima dată în istorie, oamenii de știință au primit granturi federale pentru susținerea activității lor de cercetare din domeniul celulelor stem embrionare.

Cercetătorii au utilizat noi fonduri federale destinate cercetării alternative a celulelor stem pentru a explora potențialul măduvei adulte, placentei, lichidului amniotic și altor surse neembrionare. Studiile lor au dus la găsirea unor noi tratamente de vindecare pentru pacienții care suferă de diferite boli — fără inconveniente de ordin moral. De exemplu, medicii au descoperit o modalitate inofensivă de a preleva celule stem din cordonul ombilical al nou-născuților pentru a trata pacienții care suferă de leucemie și siclemie.

Multe din aceste studii au fost coordonate de talentatul doctor Elias Zerhouni, un american de origine algeriană, pe care l-am numit la conducerea Institutului Național de Sănătate. Pentru Elias a fost o poziție dificilă. Se simțea prins la mijloc între un președinte în slujba căruia acceptase să se pună și comunitatea științifică din care făcea parte. Nu a fost de acord cu politica mea privind celulele stem embrionare. Îl interesa mai mult găsirea unor noi tratamente de vindecare, și nu politica. Doctorul Zerhouni a finanțat în mod susținut găsirea surselor alternative de celule stem și o mare parte din meritele pentru succesele obținute în acest domeniu îi revin lui și echipei de profesioniști de la NIH.

Din păcate, majoritatea membrilor Congresului au acordat mai multă atenție politicii decât descoperirilor științifice. Deoarece se apropiau alegerile din 2006, democrații nu s-au ferit să folosească din nou acest subiect ca armă politică. O doamnă din Missouri, care candida la Senatul Statelor Unite, l-a convins pe Michael J. Fox, care suferă de Parkinson, să-l atace pe adversarul ei politic în clipurile electorale televizate. Unii republicani care inițial îmi susținuseră politica s-au temut pentru scaunele lor și s-au răzgândit. În iulie 2006, Camera și Senatul aveau în vedere un proiect de lege care să răstoarne politica

mea privind celulele stem, permițând finanțarea din fonduri federale a cercetărilor care distrugau viața umană.

Eram președinte de cinci ani și jumătate, când a trebuit să mă prevalez de dreptul meu de veto pentru a respinge un proiect de lege. Până atunci colaborasem strâns cu majoritatea din Congres pentru a trece proiecte legislative pe care le puteam accepta. Dar, în momentul în care proiectul privind celulele stem a intrat în dezbaterile Congresului, am precizat clar că mă voi opune. Asta am și făcut atunci când legea a ajuns pe biroul meu.

Am fost etichetat în fel și chip, „îndărătnic” fiind unul dintre cele mai politicoase epitete. Dar nu voiam să-mi schimb poziția. Dacă renunțam la principiile mele într-o chestiune cum era cercetarea celulelor stem, cum aș fi putut să-mi păstrez credibilitatea în orice altă privință?

M-am gândit mult cum să transmit semnalul corect prin folosirea dreptului de veto. Voiam să găsesc o modalitate expresivă prin care să arăt că poziția mea se baza pe respectul față de viață, și nu pe aversiunea față de știință. Când Karl Zinsmeister, consilierul meu pe probleme de politică internă, mi-a sugerat să invit la Casa Albă un grup de părinți cu bebeluși așa-zisi „fulgi de nea”, ideea mi s-a părut excelentă. Fiecare dintre aceștia provenea dintr-un embrion congelat care, în loc să fie distrus în scopuri științifice, a fost implantat într-o mamă adoptivă.

Am ținut discursul despre respingerea legii în Salonul de Est, înconjurat de douăzeci și patru de copilași agitați și de părinții lor. Unul dintre micuți se numea Trey Jones și avea un an și două luni. El și-a început viața ca embrion fertilizat de către Dave și Heather Wright din Macomb, Michigan. Cuplul urmase un tratament de fertilizare în vitro, care i-a ajutat să aducă pe lume trei copii frumoși. Ei au acceptat ca restul embrionilor fertilizați să fie adoptați, în loc să fie distruși pentru cercetare.

La Cypress, în Texas, cuplul J.J. și Tracy Jones se ruga Domnului să poată avea un copil. Prin intermediul agenției Nightlight Christian Adoptions, au primit embrionii familiei Wright. Rezultatul a fost un băiețel vesel, cu părul blond, pe nume Trey, pe care eu l-am ținut în brațe la Casa Albă. Mulțumită miracolului științei și compasiunii a două familii, Trey avea parte de o familie iubitoare și de o viață plină de speranțe.

La câteva săptămâni după eveniment, am primit o scrisoare emoționantă de la J.J. Jones, în care acesta vorbea despre „suferința infertilității” și despre faptul că el și Tracy se simțeau binecuvântați pentru că îl aveau acum pe „prețiosul Trey, considerat de unii un rest ce

urma să fie distrus sau folosit pentru cercetare științifică”. Apoi m-a informat că Trey va avea în curând un frate sau o surioară, produsul unui alt embrion congelat pe care el și Tracy se hotărâseră să-l adopte.

Reacția Congresului la respingerea legii prin veto n-a fost la fel de călduroasă. Inițiatorul proiectului de lege, un democrat, a făcut o declarație în care susținea că prin acest veto am urmărit obținerea unui „avantaj politic cinic”. Nu vedeam cum, din moment ce majoritatea sondajelor de opinie arătau că poziția mea legată de celulele stem nu era populară. Drept pedeapsă, democrații au refuzat să voteze legea privind cercetarea pe baza surselor alternative de celule stem. Mesajul a fost că, dacă nu puteau acorda fonduri pentru cercetarea celulelor stem prin distrugerea embrionilor, preferau să n-o mai finanțeze deloc. Iată cât de interesați erau de găsirea unor noi tratamente de vindecare!

Când democrații au preluat controlul în Cameră și Senat, au decis să mai încerce o dată să-mi anuleze politica. Președintele Camerei, Nancy Pelosi, a luat cuvântul și a anunțat că aceasta se număra printre prioritățile ei. Mi-au trimis un alt proiect de lege în iunie 2007; l-am respins prin veto. Mulțumită curajului mai multor republicani de pe Colina Capitoliului, vetoul dat de mine a funcționat.

Cinci luni mai târziu, americanii au avut surpriza să citească următorul titlu pe prima pagină a revistei New York Times: „Oamenii de știință nu mai au nevoie de embrioni pentru a obține celule stem”. Articolul informa că două echipe de cercetători, una din Wisconsin și alta din Japonia, reușiseră să reprogrameze celule ale pielii umane pentru a se comporta ca niște celule stem embrionare. Prin adăugarea a patru gene la celula adultă, cercetătorii au reușit reproducerea celulelor stem fără controverse morale.

Acest succes a avut ecou în rândul comunității științifice. Susținători fervenți ai cercetării pe celule stem embrionare au salutat descoperirea, considerând-o „un progres spectaculos” și „fără complicații de natură etică”. Ian Wilmut, cercetătorul scoțian care o obținuse prin clonare pe oaia Dolly, a anunțat că va renunța la clonarea embrionilor umani și va folosi în schimb noua tehnică.

M-a bucurat această știre. Era descoperirea științifică la care sperasem când am făcut anunțul din 2001. Charles Krauthammer, unul dintre cei mai intuitivi editorialiști din America și un critic respectuos al deciziei mele din 2001 privind celulele stem, scria: „Verdictul este clar: rareori

s-a întâmplat ca un președinte — atât de hulit pentru o atitudine morală — să se reabiliteze atât de bine”.

În anii ce vor urma, țara noastră se va confrunta și cu alte dileme bioetice, de la clonare la inginerie genetică. Istoria ne va judeca mai ales după modul în care răspundem acestor provocări la adresa demnității umane. Am convingerea, așa cum am avut-o și când mi-am anunțat decizia din 2001 în problema celulelor stem, că știința și etica pot coexista. Bazându-ne pe o politică echilibrată, putem ajunge la descoperirea noilor remedii la care spera Nancy Reagan, fără să ne îndreptăm spre lumea imaginată de Aldous Huxley.

După discursul meu privind cercetarea celulelor stem din august 2001, mai mulți comentatori au opinat că aceasta a fost cea mai importantă decizie pe care am luat-o de când am devenit președinte. La momentul respectiv, așa a fost, dar nu pentru mult timp.

[25 Pasaj de trecere din Atlantic în Pacific, cu ocolirea Americii pe la nord, obiect a numeroase expediții încă din secolul al XV-lea. \(N.t.\)](#)

[26 Reeve, renumitul actor care a jucat în rolul lui Superman, a rămas imobilizat într-un scaun cu roțile după un accident la călărie. Din păcate, el a murit în octombrie 2004, cu o zi înainte de declarația lui Edwards.](#)

CAPITOLUL 5

ZIUA DE FOC

Marti, 11 septembrie 2001, m-am trezit înainte de răsăritul soarelui în apartamentul în care locuiam la Colony Beach and Tennis Resort, lângă Sarasota, Florida. Mi-am început dimineața citind din Biblie, apoi am ieșit să fac jogging. Era încă întuneric când am început să alerg pe terenul de golf. Agenții serviciilor secrete se obișnuiseră să mă vadă făcând acest exercițiu zilnic; probabil că localnicilor li se părea mai ciudat să mă vadă alergând pe întuneric.

Întors la hotel, am făcut un duș rapid, am luat un mic dejun frugal și am început să răsfoiesc ziarele de dimineață. Cea mai importantă știre era că Michael Jordan își relua activitatea și revenea în NBA. Mai erau un articol despre alegerile pentru primăria New Yorkului și altul despre un caz de maladia vacii nebune în Japonia.

În jurul orei 8:00, am primit raportul zilnic de informare a președintelui. Acest raport, care combina informațiile strict secrete cu o analiză geopolitică amănunțită, constituia pentru mine unul dintre cele mai fascinante momente ale zilei. Informarea din 11 septembrie, făcută de un strălucit analist al CIA, pe nume Mike Morell, acoperea subiecte legate de Rusia, China și revolta palestinienilor din Cisiordania și Fâșia Gaza.

La scurt timp după raport, ne-am dus să facem o vizită la școala elementară Emma E. Booker, prilej de a vorbi despre reforma educației.

Pe drumul scurt de la coloana oficială la sala de clasă, Karl Rove m-a informat că un avion lovise World Trade Center. Mi s-a părut cam ciudat. M-am gândit că era vorba despre un avion mic, cu propulsor, care pierduse controlul. Apoi a sunat Condi. Am vorbit cu ea de la un telefon securizat, instalat într-o sală de clasă ce fusese transformată în centru de comunicare pentru delegația de la Casa Albă. Mi-a spus că avionul care lovise turnul din Trade Center nu era un avion ușor, ci un aparat comercial de linie.

Am rămas uluit. Probabil că avionul avusese cel mai prost pilot din lume. Cum a fost posibil să intre într-un zgârie-nori în plină zi senină? Poate că pilotul făcuse un atac de cord. I-am spus lui Condi să monitorizeze situația și să-i ceară directorului de comunicații, Dan Bartlett, să facă o declarație prin care să promită sprijinul total al serviciilor federale pentru gestionarea situațiilor de criză.

Am salutat-o pe directoarea școlii, o femeie prietenoasă pe nume Gwen Rigell. Ea m-a prezentat învățătoarei Sandra Kay Daniels și elevilor ei de clasa a doua. Doamna Daniels a început cu clasa un exercițiu de citire. După câteva minute, le-a spus elevilor să-și ia manualele. Eu am simțit o

prezență în spatele meu. Era Andy Card, care s-a apropiat de mine și mi-a șoptit la ureche.

— Un alt avion a lovit cel de-al doilea turn, a zis el, pronunțând cu grijă fiecare cuvânt, cu accentul său de Massachusetts. America este atacată.

La început m-am simțit cuprins de un sentiment de furie. Cineva îndrăznise să atace America. Pentru asta aveau să plătească. Apoi m-am uitat la chipurile copiilor din fața mea. M-am gândit la contrastul dintre brutalitatea agresorilor și inocența acelor copii. Milioane de copii ca ei vor conta în curând pe mine ca să-i protejez. Eram hotărât să nu-i dezamăgesc.

Am văzut că și reporterii din spatele clasei aflau vestea de pe telefoanele mobile și pagere. Instinctul mi s-a pus în mișcare. Știam că reacția mea va fi înregistrată și difuzată în întreaga lume. Țara era în stare de șoc; președintelui nu-i era însă îngăduit așa ceva. Dacă m-aș fi repezit afară din clasă, i-aș fi speriat pe copii și aș fi transmis un val de panică în restul țării.

Lecția de citire a continuat, dar gândurile mele erau deja departe de sala de clasă. Cine să fi făcut așa ceva? Cât de mari erau pagubele? Ce trebuia să facă guvernul?

Secretarul de presă Ari Fleischer s-a așezat între mine și reporteri. Mi-a arătat un bilet pe care scria: „Nu spuneți nimic deocamdată”. Nici n-aveam de gând. Îmi stabilisem un plan de acțiune: după ce se termina lecția, urma să ies calm din sala de clasă, să aflu care era situația și să mă adresez națiunii.

La șapte minute după ce Andy a intrat în clasă, m-am întors la centrul nostru de comunicare, unde fusese adus un televizor. Am privit îngrozit reluarea lentă a imaginilor celui de-al doilea avion lovind turnul de sud. Incendiul uriaș și explozia de fum erau mai copleșitoare decât îmi imaginasem. Probabil că țara era zguduită, iar eu trebuia să apar neîntârziat la televizor. Am încropit repede o declarație. Voiam să asigur poporul american că guvernul reacționează și că îi vom aduce pe criminali în fața justiției. Apoi voiam să mă întorc cât mai repede la Washington.

— Doamnelor și domnilor, ne aflăm într-un moment greu pentru America, am început eu. ...Două avioane au lovit World Trade Center, în cadrul unui posibil atac terorist împotriva țării noastre. S-au auzit

exclamații de surprindere din rândurile publicului alcătuit din părinți și membri ai personalului școlii, care se așteptau la un discurs despre educație. Nu vom tolera terorismul împotriva țării noastre, am continuat eu.

În încheiere, am cerut să ținem un moment de reculegere în memoria victimelor.

Mai târziu am aflat că declarația mea fusese un ecou al promisiunii tatălui meu, „nu vom tolera această agresiune”, când Saddam Hussein a invadat Kuweitul. Repetiția n-a fost intenționată. În notițele mele scrisesem: „Terorismul împotriva Americii nu va izbândi”. Cuvintele tatălui meu fuseseră probabil ascunse în conștiința mea, așteptând să iasă la suprafață într-un alt moment de criză.

Serviciile secrete voiau să mă îmbarce pe Air Force One cât se putea de repede. În timp ce coloana oficială pornea pe Autostrada 41 din Florida, am sunat-o pe Condi de la telefonul securizat din limuzină. Ea mi-a spus că un treilea avion se prăbușise, de data asta peste clădirea Pentagonului. M-am lăsat pe speteaza banchetei, ascultându-i cu atenție fiecare cuvânt. Primul avion fusese poate un accident. Cel de-al doilea fusese clar un atac. Cel de-al treilea era o declarație de război.

Simțeam că-mi clocotește sângele. Trebuia să aflăm cine sunt autorii și să-i pedepsim.

La aeroport, se putea deja simți starea de război. Agenți înarmați cu puști au înconjurat Air Force One. Două însoțitoare de bord ne așteptau sus, în capul scării. Pe chipurile lor se citeau teamă și tristețe. Știam că milioane de americani simțeau același lucru. Le-am îmbrățișat și le-am spus că totul va fi bine.

Am intrat în cabina prezidențială și am cerut să fiu lăsat singur. M-am gândit la teama pe care trebuie s-o fi simțit pasagerii avioanelor care explodaseră și la durerea familiilor celor morți. Atâția oameni îi pierduseră pe cei dragi fără niciun fel de avertisment! M-am rugat ca Dumnezeu să le aline suferința și să ajute țara să treacă prin această încercare. Mi-au venit în minte versurile unuia dintre imnurile mele preferate „Dumnezeul harului și Dumnezeuul gloriei”: „Dă-ne înțelepciune, dă-ne curaj, ca să rezistăm în acest ceas”.

Poate că emoțiile mele erau la fel cu cele ale multor americani, însă îndatoririle mele nu erau aceleași. Mai târziu va fi timp și pentru jeli.

Va veni și vremea să căutăm dreptate. Dar mai întâi trebuia să gestionez această criză. Eram victimele celui mai devastator atac-surpriză de la Pearl Harbor încoace. Un dușman lovise capitala țării pentru prima dată de la Războiul din 1812. Într-o singură dimineață, scopul președinției mele devenise clar: trebuia să protejez poporul și să-i apăr libertatea care fusese amenințată.

Primul pas spre o reacție eficientă în fața unei situații de criză este să transmiți o stare de calm. Asta încercasem și eu să fac în Florida. Apoi trebuia să analizez situația, să acționăm pentru a securiza țara și să ajutăm zonele afectate să-și revină. În timp, trebuia să punem la punct o strategie prin care să-i aducem pe teroriști în fața justiției, ca să nu mai încerce și altă dată.

L-am sunat pe Dick Cheney, în timp ce aeronava se ridica la 14 000 de metri înălțime, cu mult peste altitudinea de zbor obișnuită. Cheney fusese dus la Centrul prezidențial pentru operațiuni de urgență, PEOC, un complex subteran, deoarece serviciile secrete credeau că și Casa Albă ar putea fi lovită de un avion. I-am spus că eu voi lua deciziile din aer și că mă bazam pe el să le aplice la sol.

Am luat repede două decizii importante. Armata expediase patrule de luptă — avioane de vânătoare cu misiunea de a intercepta toate aparatele de zbor care nu răspundeau turnurilor de control — pentru a survola Washingtonul și New Yorkul. Și eu fusesem instruit pentru interceptarea aer-aer, când fusesem pilot pe F-102 în Garda Națională din Texas, cu treizeci de ani în urmă. Doar că, pe vremea aceea, ne imaginam că țintele noastre sunt bombardiere sovietice. Acum era vorba despre avioane de linie, pline cu oameni nevinovați.

Trebuia să stabilem cu precizie regulile luptei. I-am spus lui Dick că piloții noștri ar trebui să contacteze toate avioanele suspecte și să încerce să le aducă pașnic la sol. Dacă nu, aveau acordul meu să le doboare. Avioanele deturnate constituiau arme de război. În ciuda prețului teribil, puteam să salvăm nenumărate vieți omenești la sol. Tocmai luasem prima mea decizie în calitate de comandant-șef al armatei pe timp de război.

Dick m-a sunat câteva minute mai târziu. Condi, Josh Bolten și alți membri ai echipei de Securitate Națională se alăturaseră PEOC. Fuseseră informați că un avion care nu răspundea turnului de control se îndrepta spre Washington. Dick mi-a cerut să confirm ordinul pe care îl dădusem. Am făcut-o. Mai târziu am aflat că Josh Bolten insistase ca ordinul să fie clar, pentru a se asigura că linia ierarhică a fost respectată. Mi-am adus aminte de vremea când eram pilot.

— E cumplit să primești un astfel de ordin, i-am spus lui Andy Card.

Speram, desigur, că nu va fi nevoie să-l execute nimeni.

A doua decizie privea locul de aterizare al Air Force One. Eu eram ferm convins că trebuia să ne întoarcem la Washington. Voiam să conduc riposta de la Casa Albă. Oamenii s-ar fi liniștit, dacă ar fi văzut că președintele e prezent în capitala care tocmai fusese atacată.

La scurt timp după ce am decolat de la Sarasota, Andy și agentul serviciilor secrete, Eddie Marinzell, un tip musculos și athletic, originar din Pittsburgh, șeful escortei mele pe 11 septembrie, au încercat să mă convingă să mă răzgândesc. Ziceau că în Washington situația era instabilă, iar pericolul unui atac era prea mare. FAA credea că fuseseră deturnate șase avioane, ceea ce însemna că probabil trei se aflau încă în aer. Le-am spus că n-aveam de gând să-i las pe teroriști să mă sperie.

— Câtă vreme sunt președinte, eu hotărâsc. Și vom merge la Washington.

Ei au insistat în continuare. Îmi displăcea ideea că niște teroriști mă puneau pe fugă. Dar, oricât de mult aș fi vrut să mă întorc, îmi dădeam seama că una dintre responsabilitățile mele era să asigur continuitatea guvernării. Ar fi fost o imensă victorie a propagandei inamicului dacă reușea să-l elimine pe președinte. Aghiotantul meu și agenții serviciilor secrete au recomandat să direcționăm avionul spre baza aeriană de la Barksdale, în Louisiana, unde puteam să realimentăm. Am renunțat. Câteva minute mai târziu, am simțit cum Air Force One virează puternic spre vest.

Jalnica tehnologie de comunicații de pe Air Force One a constituit sursa unora dintre cele mai mari frustrări ale mele pe 11 septembrie 2001. Avionul nu dispunea de televiziune prin satelit. Depindeam de tot felul de canale locale pe care le puteam capta. După câteva minute de emisie pe un post, pierdeam imaginea de pe ecran.

Am prins totuși fugitiv câteva secvențe dintr-un reportaj, destul cât să înțeleg oroarea pe care o privea poporul american. Oameni disperăți săreau de la etajele superioare ale turnurilor din World Trade Center. Alții, atârnați la ferestre, sperau că vor fi salvați. Le simțeam suferința și disperarea. Dețineam cea mai puternică funcție din lume și, cu toate astea, mă simțeam neputincios să-i ajut.

La un moment dat, semnalul de televiziune a durat suficient de mult ca să văd turnul de sud al World Trade Center prăbușindu-se. Turnul de nord a căzut la nicio jumătate de oră mai târziu. Nutrisem speranța că oamenii aceia disperați, prinși la etajele superioare, vor avea timp să scape. Acum nu mai aveau nicio șansă.

Prăbușirea turnurilor a amplificat catastrofa. Cincizeci de mii de oameni lucrau în clădirile acelea într-o zi de lucru obișnuită. Unii fuseseră evacuați, dar mă întrebam câți mai rămăseseră înăuntru. Mii? Zeci de mii? N-aveam nicio idee. Dar eram sigur că tocmai văzusem murind mai mulți americani decât văzuse orice alt președinte din istorie.

M-am ținut la curent cu ultimele evenimente sunându-i pe Dick și Condi la PEOC. Am încercat să păstrăm o linie deschisă, dar se întrerupea întruna. În anii ce-au urmat, adjunctul șefului de Stat Major, Joe Hagin, s-a ocupat de ampla modernizare a sistemului de comunicații al PEOC, al Sălii de Criză și al aeronavei prezidențiale.

Informațiile pe care le primeam erau deseori contradictorii și uneori chiar false. Am văzut ce înseamnă confuzia creată de război. Am primit informații despre existența unei bombe la Departamentul de Stat, un incendiu la National Mall, deturnarea unui avion al liniilor aeriene coreene spre Statele Unite și un telefon de amenințare la adresa aeronavei prezidențiale. Autorul apelului telefonic folosisese numele de cod al avionului, Angel, pe care puțini oameni îl cunoșteau. Cea mai ciudată informație a fost despre un obiect zburător de mare viteză care se îndrepta spre ferma noastră din Crawford. S-a constatat mai târziu că toate fuseseră false. Dar, date fiind împrejurările, am luat în serios fiecare informație primită.

Una dintre informații s-a dovedit a fi adevărată. Un al patrulea avion s-ar fi prăbușit undeva în Pennsylvania.

— L-am doborât noi sau s-a prăbușit? l-am întrebat pe Dick Cheney. Nu știa nimeni. M-a cuprins amețeala. Oare eu ordonasem moartea acelor americani nevinovați?

Când lucrurile s-au mai lămurit, am aflat de eroismul pasagerilor de la bordul zborului 93. După ce am auzit de atacurile anterioare prin apelurile telefonice primite de la cei dragi aflați la sol, pasagerii au decis să intre cu forța în cabina pilotului. Ultimele cuvinte înregistrate la bordul avionului condamnat aparțin unui om pe nume Todd Beamer, care îi îndeamnă pe pasageri la acțiune: „Să mergem!”

Mai târziu, comisia care a anchetat evenimentele din 11 septembrie concluziona că este posibil ca revolta pasagerilor zborului 93 să fi evitat distrugerea Capitoliului sau a Casei Albe. Actul lor de curaj se numără printre cele mai mărețe fapte din istoria Americii.

Toată dimineața încercasem să dau de Laura. Fusese programată să se prezinte în fața unei comisii senatoriale pentru a sprijini inițiativa noastră în domeniul educației, cam în același timp în care avioanele loviseră turnurile de la World Trade Center. Am apelat-o de câteva ori, dar legătura se tot întrerupea. Nu-mi venea să cred că președintele Statelor Unite nu putea să ia legătura cu soția lui care se afla în clădirea Capitoliului.

— Ce mama dracului se întâmplă? l-am repezit eu pe Andy Card.

Am luat în sfârșit legătura cu Laura, atunci când Air Force One a început să coboare spre Barksdale. Vocea Laurei este întotdeauna liniștitoare, dar în ziua aceea mi s-a părut mai reconfortantă ca niciodată. Mi-a comunicat că serviciile secrete o duseseră într-o locație sigură. M-am simțit extrem ușurat când mi-a spus că vorbise cu Barbara și Jenna, care erau bine amândouă. Laura m-a întrebat când mă întorc la Washington. I-am spus că toată lumea mă sfătuia să n-o fac, dar că voi fi acolo în curând. Habar n-aveam dacă era adevărat, dar așa speram.

Când am aterizat la Barksdale, am avut impresia că ne aflăm pe un platou de filmare. Până acolo ne escortaseră niște avioane F-16 de la vechea mea unitate, aflată la baza aeriană Ellington din Houston. Pe pistă erau aliniate bombardiere. Era o scenă impresionantă, care etala forța puternicei noastre armate aeriene. Știam că era doar o chestiune de timp până să folosesc acea forță împotriva celor care ordonaseră atentatele.

La Barksdale nu am avut coloană prezidențială, așa că ofițerul comandant al unității, generalul Tom Keck, a trebuit să improvizeze. Agenții s-au grăbit să-mi însoțească coborârea de pe scara avionului și să mă urce într-un vehicul care a demarat în trombă, rulând pe pistă cu o viteză care mi s-a părut a fi 130 km / oră. Când omul de la volanul mașinii a început să ia curbele la viteza aceea, am strigat:

— Mai ușurel, băiete, că în baza asta nu sunt teroriști!

Probabil că ăsta a fost momentul în care m-am aflat cel mai aproape de moarte în ziua aceea.

Am luat legătura cu Don Rumsfeld printr-o linie telefonică securizată din biroul generalului Keck din Barksdale. Don fusese greu de găsit, deoarece se numărase printre primii care au intervenit la Pentagon. După ce avionul a lovit clădirea, a alergat afară și i-a ajutat pe cei din echipele de salvare care puneau victimele pe tărgi.

I-am spus lui Don că atentatele mi se păreau o declarație de război și i-am aprobat decizia de a ridica nivelul de alertă militară la DefCon 3 pentru prima dată de la Războiul arabo-israelian din 1973. Bazele militare americane din întreaga lume și-au sporit măsurile de securitate și s-au pregătit să reacționeze imediat la noi ordine. I-am spus lui Don că prioritatea noastră era să depășim situația de criză. După aceea, aveam de gând să lansez o puternică ripostă militară.

— Mingea va fi în terenul tău și al lui Dick Myers [președintele comitetului șefilor de Stat Major], i-am spus eu.

La 11:30, după ora din Louisiana, trecuseră aproape trei ceasuri de când mă adresasem națiunii. Eram îngrijorat că oamenii ar putea crede că guvernul nu reacționează. Și Laura se temea de același lucru. Am înregistrat un scurt mesaj, în care explicam că guvernul reacționează și că țara va trece peste această încercare. Mesajul transmis era bun, dar cadrul — o sală de conferință de la baza militară din Louisiana — nu inspira prea multă încredere. Poporul american avea nevoie să-l vadă pe președinte la Washington.

L-am întrebat din nou pe Andy când putem să ne întoarcem la Casa Albă. Agenții serviciilor secrete considerau că situația era încă incertă. Dick și Condi au fost de aceeași părere. Ei mi-au recomandat să mă duc la comandamentul strategic al bazei aeriene Offutt din Nebraska. Acolo dispuneam de un adăpost securizat și de mijloace de comunicare adecvate. M-am resemnat și mi-am amânat încă o dată întoarcerea. Când ne-am imbarcat la Barksdale, cei de la forțele aeriene încărcau provizii de alimente și apă suplimentare în cala aeronavei. Trebuia să fim pregătiți pentru orice eventualitate.

După ce am ajuns la Offutt, am fost dus la centrul comandamentului, unde se adunaseră o mulțime de ofițeri pentru un exercițiu militar planificat. Deodată s-a auzit o voce prin sistemul de sonorizare.

— Domnule președinte, un avion dinspre Madrid nu răspunde chemărilor turnului de control. Avem permisiunea să-l doborâm?

Primul gând care mi-a trecut prin minte a fost Când o să se termine? Apoi am recapitulat regulile de angajare în luptă pe care le aprobasem mai devreme. Îmi treceau prin minte cele mai groaznice scenarii. Care erau implicațiile diplomatice ale doborârii unui avion străin? Sau ce se va întâmpla dacă acționam prea târziu și teroriștii au lovit deja ținta?

Vocea din difuzor a revenit.

— Avionul de la Madrid a aterizat în Portugalia, la Lisabona.

Slavă Domnului, am zis în sinea mea. Era încă un exemplu de confuzie pe timp de război.

Ne-am mutat în centrul de comunicații, unde convocasem o ședință privind securitatea națională prin videoconferință. Reflectasem foarte bine la ce voiam să spun. Am început cu o declarație.

— Suntem în război împotriva terorismului. Începând de azi, este noua prioritate a administrației noastre.

Am fost informat despre acțiunile echipelor de intervenție. Apoi m-am întors spre George Tenet și l-am întrebat:

— Cine a făcut asta?

George mi-a răspuns în două cuvinte: al-Qaeda.

*

Înainte de 11 septembrie, majoritatea americanilor nu auziseră de al-Qaeda. Prima dată, am fost informat despre această rețea teroristă pe vremea când candidam la președinție. Al-Qaeda, care în limba arabă înseamnă „baza”, era o rețea teroristă a fundamentalistilor islamici, adăpostită și sprijinită de guvernul taliban din Afganistan. Liderul ei se chema Osama bin Laden, un radical saudit provenind dintr-o familie înstărită, care fusese expulzat din regat după ce s-a opus deciziei guvernului de a permite trupelor americane să staționeze acolo în perioada Războiului din Golf. Această grupare avea viziuni extremiste și considera că este de datoria ei să ucidă pe oricine îi stă în cale.

Al-Qaeda avea predilecție pentru lansarea unor atacuri de amploare. Cu trei ani în urmă, teroriștii puseseră la cale atentate cu bombă la două ambasade americane din estul Africii, provocând moartea a peste două sute de persoane și rănirea altor cinci mii. Tot ei au fost și în spatele atacului împotriva crucișătorului USS Cole, în urma căruia au fost uciși 17 marinari americani în largul coastei Yemenului în octombrie 2000. În după-amiaza zilei de 11 septembrie, serviciile de informații descoperiseră că mai mulți agenți cunoscuți ai rețelei al-Qaeda figurau pe listele de pasageri ai avioanelor deturnate.

CIA avusese unele îngrijorări cu privire la al-Qaeda înainte de 11 septembrie, dar informațiile lor sugerau un atac în afara țării. Spre sfârșitul primăverii și începutul verii anului 2001, am întărit măsurile de securitate la ambasadele noastre, am intensificat cooperarea cu serviciile de informații din alte țări și am emis avertismente prin intermediul FAA asupra riscului de deturnare a unor zboruri internaționale. În primele nouă luni ale președinției mele, contribuiserăm la neutralizarea unor amenințări teroriste care vizau Parisul, Roma, Turcia, Israelul, Arabia Saudită, Yemenul și altele.

Pe perioada verii, cerusem CIA să reanalizeze capacitatea de atac a al-Qaeda pe teritoriul Statelor Unite. La începutul lunii august, Agenția, prin raportul zilnic de informare a președintelui, a reiterat faptul că Bin Laden avea în continuare intenția să lovească America, dar nu a putut confirma niște planuri concrete. „Nu am reușit să coroborăm unele dintre informațiile primite cu privire la cele mai senzaționale amenințări, cum ar fi că... Bin Laden voia să deturneze un avion american”, se preciza în PDB²⁷.

Pe 11 septembrie s-a văzut că serviciile de informații omiseseră ceva extrem de important. Această eroare m-a alarmat și așteptam explicații. Dar nu mi s-a părut potrivit să arăt cu degetul sau să caut vinovații în plină criză. Preocuparea mea imediată era să aflu dacă mai existau și alți agenți al-Qaeda care acționau pe teritoriul Statelor Unite.

M-am uitat la ecranul video din buncărul de la Offutt și i-am spus lui George Tenet să-și întindă antenele, adică să ia în calcul toate informațiile secrete și să verifice fiecare pistă.

De asemenea, am spus clar că intenționez să folosim armata în acest război atunci când va sosi momentul. Riposta noastră nu se va limita la lansarea câtorva rachete de croazieră. Așa cum am declarat mai târziu, vom face mai mult decât să aruncăm „o rachetă de un milion de dolari peste un cort de cinci dolari”. Când America va riposta la aceste atentate, o va face în mod deliberat, energic și eficace.

Mai rămânea o problemă de abordat la videoconferință: când să mă întorc la Washington? Brian Stafford, directorul serviciilor secrete, mi-a spus că în continuare capitala era nesigură. De data asta, am pus piciorul în prag. Mă hotărâsem să mă adresez națiunii și n-aveam de gând s-o fac dintr-un buncăr subteran din Nebraska.

În timpul zborului de întoarcere, Andy și Mike Morell de la CIA au venit să mă vadă în sala de conferințe. Mike mi-a spus că primiseră informații de la serviciile secrete franceze cu privire la existența altor agenți — așa-zisele celule inactive — care plănuiau un al doilea val de atentate în Statele Unite. „Al doilea val”, înfricoșătoare expresie. Credeam că America va depăși atacurile din 11 septembrie fără alte motive de panică. Încă o serie de atentate ar fi fost prea greu de suportat. A fost unul dintre cele mai negre momente ale zilei.

Urmărind reportajele de la televizor în timpul zborului de întoarcere, am văzut o fotografie cu Barbara Olson. Barbara era o talentată comentatoare TV și soția procurorului-șef Ted Olson, care mă reprezentase în fața Curții Supreme de Justiție în cazul renumărării voturilor din Florida. Ea se afla la bordul zborului 77 al liniilor aeriene americane, avionul care lovise clădirea Pentagonului. A fost prima mea legătură personală cu tragedia. I-am telefonat lui Ted. Era calm, dar mi-am dat seama după voce că se simțea șocat, devastat. I-am spus cât de mult regret. El mi-a povestit că Barbara îl apelase din avionul deturnat și îi transmisese calmă informațiile. Și-a iubit țara până în ultima clipă. I-am promis solemn lui Ted că îi vom găsi pe cei vinovați de moartea ei.

Zborul spre casă mi-a dat ocazia să le telefonez și părinților mei. Mama și tata petrecuseră noaptea de 10 septembrie la Casa Albă, apoi plecaseră devreme, în dimineața de 11. Erau în avion când au primit vestea producerii atentatelor. Operatorul mi-a făcut legătura cu tata. Mi-am dat seama că era neliniștit. Nu-și făcea griji pentru siguranța mea — știa că serviciile secrete mă vor proteja — ci din cauza stresului la care eram expus. Am încercat să-l liniștesc.

— Sunt bine, i-am spus.

Apoi tata mi-a dat-o pe mama la telefon.

— Unde sunteți? am întrebat.

— Suntem într-un motel din Brookfield, Wisconsin, a răspuns ea.

— Ce naiba căutați acolo?

— Fiule, mi-a replicat ea, din ordinul tău, avionul nostru a fost obligat să revină la sol!

Printr-un efort extraordinar, Norm Mineta, secretarul Transporturilor, și FAA supervizaseră aterizarea în siguranță a patru mii de avioane în decurs de două ore. Speram ca teroarea din cer să se fi terminat.

Am început să reflectez la ce voi spune țării când voi vorbi din Biroul Oval al Casei Albe. Primul meu gând a fost să anunț poporul american că țara era în război. Dar, văzând carnajul de la televizor, îmi dădeam seama că oamenii erau încă în stare de șoc. O declarație de război nu făcea decât să amplifice această neliniște. Am decis să mai aștept o zi.

Am ținut, totuși, să anunț că luasem o decizie majoră: Statele Unite vor considera că toate țările care adăposteau teroriști vor fi responsabile pentru actele comise de ei. Această nouă politică răsturna abordarea din trecut, care făcea distincție între grupările teroriste și sponsorii lor. Trebuia să constrângem aceste țări să aleagă între a lupta împotriva teroriștilor și a împărtăși soarta lor. Și trebuia să ducem acest război în mod ofensiv, atacându-i pe teroriști în afara țării, înainte ca ei să ne atace din nou la noi acasă.

Am vrut, de asemenea, ca discursul meu să exprime un sentiment de revoltă morală. Uciderea deliberată a unor oameni nevinovați este un act de cruzime. Înainte de toate, voiam să-i încurajez pe oameni și să le transmit hotărârea mea — să-i asigur că ne vom reveni după această lovitură și că sunt hotărât să-i aducem pe vinovați în fața justiției.

Air Force One a aterizat la baza aeriană Andrews din Maryland, puțin după ora 18:30. Am urcat repede la bordul lui Marine One, care s-a ridicat de la sol pentru un zbor de zece minute până la Peluza de Sud. Elicopterul s-a înclinat spre stânga, apoi spre dreapta, într-o manevră ezitantă. Nu mi-a fost teamă. Știam că piloții marinei de pe HMX-1 mă vor duce acasă.

Am contemplat Washingtonul, care părea abandonat și pustiu. În depărtare, se vedea fumul ce se ridica de la Pentagon. Simbolul puterii noastre militare ardea. M-am mirat gândindu-mă cât de abil și nemilos trebuie să fi fost pilotul al-Qaeda ca să intre cu avionul direct în clădirea aceea joasă. Ceea ce vedeam era un Pearl Harbor al zilelor noastre. Așa cum Franklin Roosevelt chemase națiunea să apere libertatea, și eu aveam obligația de a trece în fruntea noii generații pentru a proteja America. M-am întors spre Andy și i-am spus:

— Veți asista la primul război al secolului douăzeci și unu.

După ce am aterizat pe Peluza de Sud, prima mea oprire a fost la Biroul Oval. Am revizuit o ciornă a discursului meu și am făcut câteva modificări. Apoi am coborât în PEOC, care face parte dintr-o structură subterană fortificată, construită la începutul Războiului Rece pentru a rezista unui atac masiv. Buncărul este ocupat permanent de personal militar și dispune de rezerve de alimente, apă și electricitate pentru a permite președintelui și familiei sale să supraviețuiască o perioadă mai lungă. În centrul acestei construcții se află o sală de conferințe cu o masă mare de lemn — o Sală de Criză subterană. Acolo mă aștepta Laura. N-am avut prea mult timp la dispoziție ca să vorbim, dar nici nu era nevoie. Îmbrățișarea ei a însemnat mai mult decât orice cuvinte.

Am urcat din nou, am repetat discursul, apoi am pornit spre Biroul Oval.

„Astăzi, concetățenii noștri, modul nostru de viață, însăși libertatea noastră au devenit ținta unei serii de acte teroriste deliberate și criminale”, am început eu. Am descris brutalitatea atacului și eroismul celor care au reacționat. Apoi am continuat: „Am orientat toate resursele de care dispun serviciile noastre secrete și justiția spre găsirea criminalilor și aducerea lor în fața legii. Nu vom face nicio deosebire între teroriștii care au comis aceste acte și cei care îi adăpostesc”.

Am încheiat cu Psalmul 23: „Chiar de-ar fi să umblu prin valea umbrei morții, nu mă tem de niciun rău căci Tu ești cu mine”. După părerea mea, acest discurs a fost mult mai bun decât declarațiile făcute în Florida și Louisiana. Și totuși știam că trebuia să fac mai mult pentru a mobiliza poporul în zilele ce urmau.

După discurs, m-am reîntors la PEOC ca să mă întâlnesc cu echipa de Securitate Națională. Voiam să fiu la curent cu evoluția evenimentelor și să pregătim reacția de a doua zi. Le-am spus că am primit o misiune pe care niciunul dintre noi nu și-o dorise și la care nici nu se așteptase, dar că țara se va ridica la înălțimea ei. „Libertatea și dreptatea vor triumfa”, am spus eu.

Ședința s-a încheiat în jurul orei zece seara. Eram în picioare încă de dimineață, înainte să se lumineze, și funcționasem la turație maximă toată ziua. Carl Truscott, șeful Direcției pentru Protecția Președintelui, ne-a propus să dormim într-o cameră mică de lângă sala de conferințe

PEOC. Lângă perete se afla o canapea extensibilă veche. Părea că însuși Harry Truman o pusese acolo. Mă și vedeam petrecând o noapte agitată, chinându-mă să dorm pe salteaua inconfortabilă cu arcuri de oțel. A doua zi trebuia să iau decizii importante și aveam nevoie de somn ca să judec limpede.

— Nici nu mă gândesc să dorm aici, i-am spus eu lui Carl.

Știa că n-o să mă răzgândesc.

— Atunci dormiți la reședință, a zis el. Venim să vă luăm dacă apare vreo problemă.

N-am adormit ușor. Îmi reveneau în minte imaginile pe care le văzusem în timpul zilei: avioanele lovind clădirile, turnurile prăbușindu-se, Pentagonul în flăcări. Mă gândeam la suferința atâtor familii. Mă gândeam la eroism — la însoțitoarele de bord din avioanele deturnate, care, cu calm, i-au contactat pe superiorii lor pentru a-i informa asupra situației, și la primii salvatori care au dat fuga spre incendiile de la World Trade Center și Pentagon.

Chiar când să ațipesc, am văzut o siluetă conturându-se în pragul ușii dormitorului. Era cineva care mi-a strigat gâfâind:

— Domnule președinte, domnule președinte, Casa Albă este atacată! Să mergem!

I-am spus Laurei să ne mișcăm repede. N-a avut timp să-și pună lentilele de contact, așa că se ținea de mine. I-am înhățat halatul de casă și cu un braț am condus-o pe ea, iar cu celălalt l-am apucat pe Barney, terrierul nostru scoțian. L-am strigat pe Spot, springerul englezesc, să vină după noi. Eram desculț, doar cu un șort și un tricou pe mine. Cred că ofeream o priveliște de-a dreptul hilară.

Agenții serviciilor secrete ne-au escortat afară din reședință și ne-au condus în adăpostul subteran. Am auzit o ușă grea trântindu-se în urma noastră și sunetul închiderii presurizate când am intrat în tunel. Agenții ne-au dus grăbiți spre o altă încăpere. Altă ușă trântită, alt zgomot de presurizare. Am alergat de-a lungul ultimului coridor, am trecut pe lângă personalul postat în exterior și am intrat în PEOC.

După câteva minute, un militar a intrat în sala de conferințe.

— Domnule președinte, a zis el cu simplitate, a fost unul de-al nostru.

Un avion de luptă F-16 survolase zona Potomac, transmitând un semnal de transponder care ne-a indus în eroare. O zi începută cu o tură de alergare pe terenul de golf se terminase cu o fugă în buncăr pentru a scăpa de un posibil atac asupra Casei Albe.

Când m-am trezit pe 12 septembrie, America era altfel. Avioanele liniilor aeriene erau oprite la sol. Vehicule ale armatei patrulau pe străzile Washingtonului. O latură a clădirii Pentagonului fusese redusă la un morman de moloz. Bursa de la New York era închisă. Turnurile Gemene din New York dispăruseră. Principala preocupare a președinției mele, care inițial crezusem că va fi politica internă, era acum războiul. Această transformare arăta cât de schimbătoare este soarta și că, uneori, cele mai solicitante sarcini cu care se confruntă un președinte sunt cele neașteptate.

Moralul națiunii fusese zguduit. Familii întregi făceau stocuri de măști de gaze și apă îmbuteliată. Unii fugeau din orașe la țară, de teamă că imobilele centrale ar putea fi și ele ținte. Alții, care lucrau în zgârie-nori, nu mai aveau curajul să se întoarcă la lucru. Mulți au refuzat să călătorească cu avionul săptămâni sau luni la rând. Toată lumea era sigură că va urma un nou atentat.

Nu există manuale care să explice cum să stabilizezi o țară înspăimântată de un inamic fără chip. Mă bazam pe instinctul și pregătirea mea. Optimismul meu, tipic pentru vestul Texasului, m-a ajutat să transmit încredere. Uneori m-am exprimat puțin cam dur, cum a fost atunci când am zis că îl voiam pe Bin Laden „mort sau viu”. Oamenii din jurul meu m-au ajutat mult în acele zile grele. Echipa de la Casa Albă a fost o permanentă sursă de încurajare. Laura a fost un reper de stabilitate și dragoste. Fratele meu Marvin și sora mea, Doro, care locuiau amândoi în apropiere de Washington, au venit de multe ori să ia masa cu noi. Mama și tata mi-au oferit sprijin constant. Familia mea m-a întărit și m-a ajutat să-mi păstrez mintea limpede.

De asemenea, îmi trăgeam forța din credință și din istorie. Am găsit consolare citind Biblia, „cel mai frumos cadou făcut omului de Dumnezeu”, cum zicea Abraham Lincoln. Admiram puritatea morală și hotărârea de care a dat dovadă Abraham Lincoln. El zicea că încheștarea dintre libertate și tiranie era „o chestiune care nu poate fi tranșată decât prin război și decisă de victorie”. La fel avea să fie și războiul împotriva terorismului.

Am stabilit trei obiective în zilele imediat următoare atentatelor. Primul, să-i împiedic pe teroriști să lovească din nou. Al doilea, să explic clar în fața țării și lumii întregi că ne-am angajat într-un nou tip de război. Al treilea, să ajut la refacerea zonelor afectate și să mă asigur că teroriștii nu au reușit să ne paralizeze economia sau să ne împartă societatea.

Pe 12 septembrie m-am dus la Biroul Oval la ora obișnuită, 7 dimineța. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să le telefonez liderilor politici străini care mă sunaseră pentru a mă asigura de sprijinul lor. Mai întâi am vorbit cu Tony Blair, prim-ministrul Marii Britanii. Tony a început prin a-mi spune că era „în stare de șoc” și că el va rămâne „sută la sută” alături de America în lupta contra terorismului. Mi-a spus asta pe un ton fără echivoc. Conversația noastră a dus la cimentarea celei mai strânse relații de prietenie pe care aveam s-o stabilesc vreodată cu un lider străin. Odată cu trecerea anilor, când deciziile au devenit și mai dificile, unii dintre aliații noștri s-au mai îndepărtat. Însă Tony Blair n-a făcut-o niciodată.

Toți liderii politici care mi-au telefonat și-au exprimat sprijinul. Din Canada, Jean Chrétien mi-a spus simplu: „Suntem aici”, promisiune respectată de cetățenii canadieni, care au primit cu ospitalitate mii de americani blocați acolo după ce zborurile lor au fost redirectionate. Din Italia, Silvio Berlusconi mi-a spus că „a plâns ca un copil, fără să se poată opri”, și m-a asigurat de toată cooperarea lui. Jiang Zemin din China, Gerhard Schröder din Germania și Jacques Chirac din Franța au promis ajutor nelimitat. Junichiro Koizumi, prim-ministrul țării care atacase America la Pearl Harbor, a numit evenimentele din 11 septembrie „un atac nu doar împotriva Statelor Unite, ci împotriva libertății și democrației”. Pentru prima dată în cei cincizeci și doi de ani ai istoriei NATO, statele membre ale Alianței au fost de acord cu invocarea Articolului 5 al cartei: un atac împotriva unuia dintre statele membre este un atac împotriva tuturor.

Coaliția celor dispuși să intre în războiul împotriva terorismului începea să se formeze și — deocamdată — toată lumea voia să ia parte.

După câteva discuții telefonice, am avut o scurtă ședință de informare cu CIA, apoi am convocat o reuniune NCS în Sala Cabinetului. George Tenet a confirmat că Bin Laden era vinovat pentru atentate. Serviciile secrete interceptaseră telefoanele unor membri al-Qaeda din estul Afganistanului, care se felicitau reciproc. Am explicat clar că de data

asta va fi un altfel de război. Ne aflam în fața unui dușman care nu avea o capitală și nici o armată care să fie înfruntată pe câmpul de luptă. Pentru a-i înfrânge, aveam nevoie de toate resursele noastre, de la strângerea de informații până la înghețarea conturilor bancare ale teroriștilor și desfășurarea de trupe.

Reuniunea mi-a dat ocazia de a mă adresa presei. Eram pregătit să fac declarația pe care o amânasem cu o seară mai înainte.

— Atentatele deliberate și criminale îndreptate ieri împotriva noastră au fost mai mult decât niște acte teroriste, am declarat eu. Au fost acte de război.

O jumătate de oră mai târziu, am avut o întrevedere cu liderii ambelor partide din conducerea Congresului. Le-am explicat că mă îngrijorau două lucruri. În primul rând, nu voiam să ne culcăm pe o ureche. Părea greu de imaginat la momentul acela, când suferința zilei de 11 septembrie era foarte vie, dar știam că în cele din urmă oamenii își vor vedea mai departe de viața lor. Ca lideri aleși, noi aveam obligația să rămânem vigilenți față de amenințarea teroristă și să ducem războiul până la victoria finală.

În al doilea rând, mă îngrijorau actele de răzbunare îndreptate împotriva americanilor de origine arabă și religie musulmană. Fusesem informat în legătură cu cazuri de agresiune verbală împotriva oamenilor ce păreau a fi arabi. Aveam în minte lucruri neplăcute din istoria Americii pe timp de război. În timpul Primului Război Mondial, americanii de origine germană au fost marginalizați și, în cazuri extreme, chiar încarcerați. În cel de-al Doilea Război Mondial, președintele Roosevelt a aprobat internarea în lagăre a unui număr mare de americani de origine japoneză. Unul dintre aceștia era Norm Mineta, care fusese internat într-un astfel de lagăr când avea vârsta de zece ani. Prezența lui în Sala Cabinetului în dimineața aceea mi-a adus aminte că guvernul are obligația de a oferi protecție împotriva isteriei maselor și de a lua atitudine împotriva discriminării. Plănuisem să transmit acest mesaj vizitând o moschee.

Membrii Congresului au fost uniți în hotărârea lor de a proteja țara. Senatorul Tom Daschle, liderul majorității democrate, a ținut să mă avertizeze să folosesc cu prudență cuvântul război, deoarece avea implicații extrem de grave. L-am lăsat să-și exprime îngrijorarea, dar nu am fost de acord cu el. Dacă patru atentate, coordonate de o rețea teroristă care jurase să ucidă cât mai mulți americani, nu erau un act de război, atunci ce erau? O încălcare a etichetei diplomatice?

Printre ultimii care au luat cuvântul a fost Robert Byrd, senatorul democrat din Virginia de Vest, în vârstă de optzeci și trei de ani. Luptase în timpul crizei rachetelor din Cuba, al războiului din Vietnam, în perioada de sfârșit a Războiului Rece și a altor perioade dificile. Cuvintele sale elocvente au entuziasmat sala: „În ciuda a ceea ce cred televiziunile și Hollywoodul, există o armată de oameni care cred în ajutorul divin și în Creator... Forțe puternice vor veni în ajutorul vostru”.

Târziu, în după-amiaza zilei de 12 septembrie, am făcut o scurtă deplasare peste râul Potomac până la Pentagon. Clădirea încă fumega și rămăseseră oameni prinși sub dărâmături. Împreună cu Don Rumsfeld am mers la locul impactului și le-am mulțumit echipelor de salvatori pentru devotamentul lor. La un moment dat, o echipă de muncitori aflați în vârful clădirii a arborat un imens drapel american. A fost un gest de cutezanță și fermitate, exact ce țara avea nevoie să vadă. Printre ultimele grupuri cu care m-am întâlnit a fost echipa de la morgă. I-a adus Joe Hagin. Oamenii erau plini de praf, îndeplinind cea mai tristă sarcină dintre toate. Le-am spus cât de mult le apreciez demnitatea cu care își făceau treaba.

Experiența de la Pentagon m-a convins că trebuia să mă duc la New York cât mai curând posibil. Joe mi-a spus că ideea comporta serioase riscuri. Serviciile secrete nu erau sigure că zona e lipsită de pericol. Echipetele de acolo nu avuseseră timp să se pregătească pentru o vizită prezidențială. Nimeni nu știa cum arăta zona de la Punctul Zero. Îngrijorările erau întemeiate, dar eu mă hotărâsem deja. Voiam ca newyorkezii să știe că nu sunt singuri. Am luat acele atacuri într-un mod la fel de personal ca și ei. Nu aveam decât să le spun lucrul acesta față în față.

Am decis să fac anunțul joi dimineată. Ari Fleischer sugerase să invităm presa în Biroul Oval ca să fie de față la convorbirea mea telefonică cu George Pataki, guvernatorul New Yorkului, și cu primarul Rudy Giuliani.

— Nu pot decât să vă spun cât sunt de mândru de minunații cetățeni din regiunea voastră și de munca extraordinară pe care o faceți, am spus eu. Apoi am anunțat și surpriza. Ați avut amabilitatea de a mă invita să vin la New York. Accept această invitație. Voi fi acolo mâine după-amiază.

După discuția telefonică, am fost de acord să răspund la câteva întrebări din partea presei. M-au întrebat despre siguranța aviației, unde se află

Bin Laden și ce anume așteptam de la Congres. Ultima întrebare a fost pusă de un reporter de la Christian Science Monitor.

— Ne puteți spune la ce rugăciuni vă gândiți și ce anume simțiți...?

În ultimele două zile, reușisem să-mi ascund emoțiile în public, dar întrebarea aceasta le-a scos la iveală. Îmi aduceam aminte de vocea îndurerată a lui Ted Olson. Îmi venea în minte imaginea oamenilor din echipa de la morgă, epuizați de atâta muncă. Mă gândeam la copiii nevinovați care muriseră și la cei care își pierduseră părinții. Tristețea pe care o acumulasem s-a revărsat. Mi s-au umplut ochii de lacrimi și am simțit că mi se pune un nod în gât. Am făcut o scurtă pauză în timp ce aparatele de fotografiat au început să răpăie. Mi-am revenit, am pus palma pe biroul Rolute și m-am aplecat în față.

— Ei bine, acum nu mă gândesc la mine. Mă gândesc la familii, la copii. Sunt un om iubitor, dar sunt și o persoană care are multe de făcut. Și am de gând să le fac.

Mai târziu în ziua aceea, eu și cu Laura ne-am dus la Washington Hospital Center să facem o vizită victimelor de la Pentagon. Unii suferiseră arsuri pe mari suprafețe ale corpului. L-am întrebat pe un bărbat dacă făcea parte din Army Rangers²⁸. Mi-a răspuns fără ezitare:

— Nu, domnule, sunt de la Forțele Speciale. Am un IQ prea mare pentru a fi un Ranger.

Toți cei prezenți în salon — soția lui, doctorii, Laura și eu — am izbucnit în râs. Era atât de bine să râdem! Am plecat de acolo impresionat de curajul celor răniți și de compasiunea doctorilor și asistentelor.

Când ne-am întors de la spital, Andy Card aștepta pe aleea Peluzei de Sud. Înainte să apuc să cobor din limuzină, el a deschis portiera și a sărit înăuntru. Mi-a spus că s-a primit o amenințare cu bombă la Casa Albă. Serviciile secrete îl mutaseră pe vicepreședinte și voiau să mă evacueze și pe mine. Le-am spus agenților să-și verifice bine informațiile și să trimită acasă cât mai mulți membri ai personalului de la Casa Albă. Dar eu voiam să rămân pe loc. N-aveam de gând să-i dau inamicului satisfacția de a mă vedea ascunzându-mă din nou în alte locații. Serviciile secrete extinseseră perimetrul de securitate al Casei Albe. Am reușit să trecem ziua cu bine. Când ne-am dus la culcare, mi-am zis: A mai trecut o zi fără atentate. Slavă Domnului!

Aproape trei mii de bărbați, femei și copii nevinovați și-au pierdut viața pe 11 septembrie. Am considerat că era important ca țara să-și plângă victimele, așa că am decretat ziua de vineri zi națională de rugăciune și aducere aminte. Știam că 14 septembrie va fi o zi extrem de obositoare și încărcată de emoții. Nu mă așteptam să fie și una dintre cele mai exaltante din viața mea.

Puțin după ora șapte dimineața, Andy Card a venit să mă vadă în Biroul Oval la briefingul de securitate națională. CIA era de părere că pe teritoriul Statelor Unite se aflau mai mulți agenți al-Qaeda și că aceștia intenționau să atace America cu arme biologice, chimice sau nucleare. Deși era greu să-ți imaginezi ceva mai devastator decât atentatele din 11 septembrie, un atac terorist cu arme de distrugere în masă putea fi și mai cumplit.

Le-am cerut directorului FBI, Bob Mueller, și procurorului general John Ashcroft să mă țină la curent cu mersul investigațiilor FBI asupra piratilor aerului. Bob m-a informat că deja identificaseră majoritatea teroriștilor și aflaseră când au intrat în țară, unde au stat și cum și-au dus planul la îndeplinire. Remarcabil, dar nu de ajuns.

— Ce faceți pentru a împiedica un al doilea atac? am întrebat.

Oamenii s-au foit neliniștiți pe scaunele lor. I-am spus lui Bob că voiam ca Biroul să adopte o mentalitate adecvată unei situații de război. Trebuia să împiedicăm producerea atentatelor, nu doar să le investigăm după ce s-au produs. La sfârșitul ședinței, Bob a afirmat:

— Aceasta este noua noastră misiune: prevenirea atentatelor.

În anii ce-au urmat, și-a îndeplinit promisiunea și a realizat cea mai profundă transformare din istoria de un secol a FBI-ului.

După o convorbire telefonică cu Ariel Sharon, prim-ministrul israelian, un lider care înțelegea ce înseamnă să lupți împotriva terorismului, am început prima ședință a cabinetului de după producerea atentatelor. Când am intrat în sală, echipa a izbucnit în aplauze prelungite. Am fost surprins și m-a emoționat sprijinul lor entuziast. Mi-au dat lacrimile pentru a doua oară în decurs de două zile.

Am început ședința de cabinet cu o rugăciune. L-am rugat pe Don Rumsfeld s-o spună. El a rostit cuvinte emoționante despre victimele atentatelor și a cerut „răbdare și cumpătare în dorința noastră de

acțiune”. Momentul de liniște de după rugăciune mi-a dat răgazul să-mi revin din emoție. Mă gândeam la discursul pe care aveam să-l țin în curând la Catedrala Națională. Se pare că și Colin Powell tot la asta se gândea, pentru că mi-a întins un bilet.

„Stimate domnule președinte”, scria el. „Când am de ținut un astfel de discurs, evit cuvintele care știu că mă vor face să plâng, cum ar fi mamă și tată.” A fost un gest frumos din partea lui. Colin știa ce-nseamnă lupta; cunoștea emoțiile puternice pe care le simțeam cu toții și voia să mă îmbărbăteze. Când am început ședința, am arătat biletul și am glumit:

— Să vă spun ce mi-a zis secretarul de stat... „Stimate domnule președinte, nu vă pierdeți cu firea!”

Catedrala Națională este o clădire impresionantă, cu bolți înalte de treizeci de metri, contraforturi elegante și vitralii scânteietoare. Pe 14 septembrie, băncile erau pline până la refuz. Fostii președinți Ford, Carter, Bush și Clinton erau acolo împreună cu soțiile lor. La fel și membrii Congresului, întregul Cabinet, șefii de Stat Major, judecătorii Curții Supreme, corpul diplomatic și familii ale victimelor. Singura persoană care lipsea era Dick Cheney. Se afla la Camp David, pentru a asigura continuitatea guvernării, o dovadă a faptului că pericolul nu trecuse.

Le cerusem Laurei și lui Karen Hughes să pregătească programul și ele au reușit să facă o treabă admirabilă. Printre vorbitori s-au numărat lideri religioși de diferite confesiuni: imamul Muzammil Siddiqi de la Societatea Islamică din America de Nord, rabinul Joshua Haberman, Billy Graham, cardinalul Theodore McCarrick și Kirbyjon Caldwell. Spre sfârșitul ceremoniei, a venit rândul meu. Când am urcat treptele spre pupitru, am murmurat o rugăciune: „Doamne, coboară lumina ta asupra mea!”

Discursul de la catedrală a fost cel mai important din timpul mandatului meu de până atunci. Le spuseseam redactorilor discursului — Mike Gerson, John McConnell și Matthew Scully — că voiam să ating trei idei: să deplâng pierderea de vieți omenești, să le reamintesc oamenilor că există un Dumnezeu al iubirii și să declar răspicat că cei care ne-au atacat țara vor fi aduși în fața justiției.

„Ne aflăm aici la ceas de mare suferință”, am început eu. „Mulți dintre noi au suferit pierderi grele și astăzi dorim să dăm glas durerii țării noastre. Venim în fața lui Dumnezeu ca să ne rugăm pentru cei dispăruți și pentru cei morți, dar și pentru cei care îi iubesc... Copiilor, părinților, soților, familiilor și prietenilor celor dispăruți le transmitem cele mai sincere condoleanțe. Și, vă asigur, nu sunteți singuri.”

Am scrutat mulțimea. Trei soldați care stăteau în dreapta mea plângeau. La fel și șefa de cabinet a Laurei, Charity Wallace. Eram hotărât să nu mă las pradă lacrimilor. Doar într-un singur loc nu îndrăzneam să mă uit: banca unde stăteau mama, tata și Laura. Am continuat:

La numai trei zile de la aceste evenimente, americanii nu au încă detașarea istoriei. Dar datoria noastră față de istorie este deja clară: trebuie să răspundem acestor atacuri și să izbăvim lumea de rău. Războiul împotriva noastră este un război hoțesc, mișelesc și criminal. Poporul nostru este un popor pașnic, dar devine încrâncenat, dacă este provocat. Acest conflict a început în momentul și în condițiile alese de alții. Dar se va încheia cum și când vom vrea noi...

Semnele lui Dumnezeu nu sunt întotdeauna cele pe care le căutăm. În momente tragice, aflăm că voia Lui nu este întotdeauna și voia noastră. Dar rugăciunile izvorâte din suferințele noastre, fie că le rostim acasă sau în această măreață catedrală, sunt știute, auzite și înțelese... Lumea creată de El este concepută după un model moral. Suferința, tragedia și ura sunt trecătoare. Bunătatea, amintirile și dragostea sunt nesfârșite. Și Dumnezeuul vieții îi primește la El pe toți cei ce mor și pe toți cei îndurerați.

Când mi-am reluat locul lângă Laura, tata s-a întins spre mine și m-a strâns ușor de umăr. Unii au spus că momentul acela a marcat o simbolică trecere a ștafetei de la o generație la alta. Eu l-am privit ca pe un gest încurajator din partea unui tată care cunoștea provocările războiului. Exemplul și dragostea lui mi-au dat întotdeauna putere. Aveam nevoie de acea putere pentru următoarea etapă a călătoriei mele: vizita în Manhattan, locul în care fuseserăm loviți.

Zborul spre nord a fost liniștit. Îi cerusem lui Kirbyjon Caldwell să mă însoțească în această deplasare. Văzusem la televizor cum arăta New Yorkul și știam că distrugerile erau imense. Era reconfortant să am alături de mine un prieten și un om de încredere.

Guvernatorul Pataki și primarul Giuliani m-au întâmpinat la baza aeriană McGuire din New Jersey. Păreau epuizați. Guvernatorul lucra fără odihnă de marți dimineață pentru a aloca resursele de stat și pentru a strânge trupe sub comanda sa. Și rareori s-a văzut un om care să se ridice la înălțimea evenimentelor mai firesc decât a făcut-o Rudy Giuliani pe 11 septembrie. Știa să țină capul sus la momentul potrivit, să fie trist când trebuia și stăpân pe situație în orice moment.

Am urcat în elicopter alături de George și Rudy. În timpul zborului spre oraș, piloții marinei au trecut peste Ground Zero. Mi-am adus aminte de zborul cu elicopterul din seara zilei de 11 septembrie. Pentagonul fusese atins, dar nu distrus. Alta era situația cu Turnurile Gemene. Ele nu mai existau. Nu mai rămăsese nimic, decât un morman de moloz. Distrugerile erau șocante, totale.

Imaginea de sus nici nu se compara cu ce am văzut la sol. George, Rudy și cu mine ne-am urcat într-o mașină de teren. Tocmai porniserăm spre locul dezastrului, când ceva pe marginea drumului mi-a atras atenția. Era ceva ca o masă gri ce se mișca greoi. Când m-am uitat mai bine, am văzut că era un grup de salvatori acoperiți de cenușă din cap până în picioare.

I-am cerut șoferului să oprească. Am coborât din mașină, am dat mâna cu oamenii și le-am mulțumit pentru tot ce făceau. Munceau fără întrerupere. Câțiva plângeau, iar lacrimile ce le șiroiau pe obraji le brăzdau fața acoperită de funingine ca niște pârlăie în deșert. Emoția acelei întâlniri nu era decât începutul a ceea ce urma să vină.

Când ne-am apropiat de Ground Zero, am avut impresia că am intrat într-un coșmar. Acolo nu prea era lumină. Fumul din aer, amestecat cu particule de praf, forma o ciudată perdea cenușie. Am trecut prin mocirlă și băltoace, adunate de la ploaia de dimineață și apa folosită la stingerea incendiilor. Niște reprezentanți locali îmi spuneau:

— Aici era sediul central... Acolo a fost locul în care se regrupa unitatea.

Încercam să-i ascult, dar gândurile mele reveneau la catastrofă și la cei care comandaseră atentatele. Ne loviseră mai dur decât am crezut.

Mergeam deja de câteva minute, când George și Rudy ne-au condus spre o groapă unde o echipă de salvatori căuta printre dărâmături în

speranța că vor găsi supraviețuitori. Dacă restul locului era un coșmar, aici era iadul pe pământ. Era mai întuneric decât mai sus. În afară de aerul încărcat de funingine, aici erau grămezi de sticlă spartă și metal contorsionat.

Când m-au văzut muncitorii, s-au aliniat în fața mea. Am dat mâna cu fiecare dintre ei. Aveau chipurile și hainele murdare. Ochii le erau injectați de atâta oboseală și vocea le era răgușită. Se vedea la ei tot spectrul de emoții: tristețe și epuizare, îngrijorare și speranță, furie și mândrie. Câțiva mi-au spus în șoaptă: „Mulțumim”, „Dumnezeu să vă binecuvânteze”, „Suntem mândri de dumneavoastră”. Le-am spus că ei meritau vorbele astea. Eu eram mândru de ei.

După câteva minute, starea de spirit a început să se schimbe. Un pompier acoperit de funingine mi-a spus că echipa lui a pierdut câțiva oameni. Am încercat să-l consolez, dar nu asta aștepta de la mine. M-a privit fix în ochi și mi-a zis:

— George, găsește-i pe nenorociții care ne-au făcut asta și omoară-i!

Nu se întâmplă prea des ca oamenii să-i spună președintelui pe nume. Dar nu m-a deranjat. Era ceva personal.

Pe măsură ce stăteam de vorbă cu muncitorii, tot mai multe emoții puternice ieșeau la suprafață. Pentru majoritatea acestor bărbați și femei, eram o figură pe care o văzuseră doar la televizor. Nu mă cunoșteau. Nu știau ce pot. Voiau să se asigure că eram la fel de hotărât ca și ei. Un bărbat a strigat:

— Să nu mă dezamăgiți!

— Să faceți tot ce puteți! a strigat un altul în fața mea.

Setea lor de sânge era vizibilă și de înțeles.

Andy Card m-a întrebat dacă vreau să adresez câteva cuvinte mulțimii. Am decis că era cazul. N-aveam tribună, nici microfon și nici discurs pregătit. Andy mi-a arătat un morman de fiare. M-am uitat la agentul Carl Truscott de la serviciile secrete, care a clătinat din cap că puteam să merg fără nicio grijă. Un pompier mai în vârstă era cocoțat în vârful mormanului. Am întins mâna spre el și m-a ajutat să urc. Îl chema Bob Beckwith.

Nina Bishop, care făcea parte din echipa de protocol, găsise un megafon pe care puteam să-l folosesc pentru a mă adresa mulțimii. Mi l-a pus în mâini cu hotărâre. Oamenii puteau să mă vadă în vârful mormanului

care, așa cum am aflat mai târziu, era o mașină de pompieri zdrobită. Primul meu impuls a fost să-i consolez. Le-am spus că America era în genunchi ca să se roage pentru victimele ei, pentru salvatori și pentru familiile acestora.

Unii oameni au strigat:

— Nu vă auzim!

— Eu vă aud! am răspuns eu.

Asta a stârnit aclamații. Speram să-i mobilizez pe muncitori și să exprim hotărârea întregii țări. Deodată mi-am dat seama cum să procedez.

— Eu vă aud pe voi. Și restul lumii vă aude, am zis eu, stârnind noi aclamații, mai puternice. Și cei care au doborât aceste clădiri ne vor auzi cât de curând!

Mulțimea parcă a explodat. A fost o descătușare de energie cum n-am mai simțit vreodată. Au început să scandeze: „USA, USA, USA!”

De-a lungul anilor, petrecusem destul de mult timp în New York. Dar abia pe 14 septembrie 2001 am înțeles adevăratul spirit al acestui oraș. După vizita la Ground Zero, am mers cu mașina până la Centrul Javits, la doar patru kilometri spre nord. Am fost uimit văzând câți oameni se adunaseră pe West Side Highway, fluturând steaguri și ovaționând.

— Îmi pare rău că trebuie să v-o spun, domnule președinte, a glumit Rudy, dar să știți că niciunul dintre oamenii aceștia nu v-a votat.

La Centrul Javits am intrat într-o zonă de tranzit pentru echipele de intervenție venite din toată țara. I-am salutat pe pompierii și salvatorii din state îndepărtate ca Ohio și California. Fără să li se ceară, ei veniseră în oraș pentru întăriri. Le-am mulțumit în numele națiunii și i-am îndemnat să-și continue eforturile.

Parcarea clădirii se transformase în loc de adunare pentru două sute de membri ai familiilor salvatorilor dispăruți. Erau acolo oameni de toate vârstele, de la bătrâni până la nou-născuți. Toți trăiau același coșmar: cei dragi fuseseră văzuți sau auziți pentru ultima dată în apropiere de World Trade Center. Voiau să știe dacă mai erau în viață.

Eu tocmai văzusem ruinele Turnurilor. Știam că doar printr-un miracol mai putea scăpa cineva de-acolo. Dar familiile nu voiau să renunțe. Ne-am rugat și am plâns împreună. Mulți oameni mi-au cerut fotografii și autografe. Mi s-a părut deplasat să dau autografe în acele momente de tristețe, dar am vrut să fac tot ce pot pentru a le ușura suferința. Ceream fiecărei familii să-mi spună ceva despre rudele dispărute, apoi le ziceam:

— Voi semna pe această carte poștală, iar când tatăl tău [sau mama ta sau fiul tău sau fiica ta] va veni acasă, te va crede când îi vei spune că te-ai întâlnit cu președintele.

Când am ajuns în cel mai îndepărtat colț al încăperii, am văzut o familie adunată în jurul unei femei așezate pe un scaun. Am luat loc lângă ea și mi-a spus că o cheamă Arlene Howard. Fiul ei era ofițer de poliție la Autoritatea portuară și avea liber în ziua de 11 septembrie, dar se oferise să dea o mână de ajutor imediat ce a auzit de atentate. Ultima dată fusese văzut alergând prin praf și fum cu trei zile în urmă.

Chiar când mă pregăteam să-mi iau rămas-bun și să plec, Arlene a căutat în geantă și a întins ceva spre mine. Ținea în mână un obiect de metal.

— Aceasta este insigna fiului meu. Îl cheamă George Howard. Vă rog să vă amintiți de el, a zis ea punându-mi insigna în palmă.

I-am promis că așa am să fac.

Am fost președinte încă 2 685 de zile după ce Arlene mi-a dat insigna aceea. Am purtat-o cu mine în tot acest timp. Odată cu trecerea anilor, americanii s-au întors la viața lor obișnuită. Așa era firesc și așa era de dorit.

Asta arăta că țara începea să se vindece și oamenii să se simtă în siguranță. Acum, când scriu aceste pagini, ziua aceea de foc este o amintire îndepărtată pentru unii dintre cetățenii noștri. Americanii foarte tineri n-au cunoscut în mod direct acea zi. Până la urmă, ziua de 11 septembrie va fi privită ca un Pearl Harbor — o dată celebră în calendar și un moment important în istorie, dar și o cicatrice în sufletul nostru, un motiv pentru a continua să luptăm.

Pentru mine, săptămâna de după 11 septembrie va însemna întotdeauna mai mult. Încă văd Pentagonul arzând, Turnurile în flăcări

și grămada aceea de oțel contorsionat. Încă aud glasurile celor care îi căutau pe cei dragi și pe muncitorii care îmi strigau „Să nu ne dezamăgiți!” sau „Faceți tot ce se poate!” Simt și acum tristețea copiilor, durerile celor arși și chinul familiilor destrămate. Mă minunez încă de curajul pompierilor, de compasiunea oamenilor necunoscuți și de curajul fără pereche al pasagerilor care au încercat să aducă avionul acela la sol.

11 septembrie a dat un nou sens cuvântului sacrificiu. A conferit un înțeles nou cuvântului datorie. A dat un nou sens muncii mele. Istoria acelei săptămâni este cheia cu care îmi veți înțelege președinția. Au urmat numeroase decizii, multe dintre ele complicate și controversate. Dar eu, după 11 septembrie, am știut foarte clar care este responsabilitatea mea. Cât timp voi fi președinte, nu voi uita niciodată ce i s-a întâmplat Americii în ziua aceea. Mă voi dăruia cu trup și sufletul apărării țării, cu orice preț.

27 Sursa raportului, un serviciu de informații străin, a rămas confidențială (n.a.).

28 Unități de elită ale armatei terestre a Statelor Unite ale Americii. (N.t.)

CAPITOLUL 6

PE PICIOR DE RĂZBOI

Pe 17 octombrie 2001, am urcat la bordul lui Air Force One pentru a pleca în prima mea vizită în străinătate după atentatele din 11 septembrie. Mergeam la Summitul de Cooperare Economică pentru Asia-Pacific de la Shanghai, care reunea douăzeci și unu de lideri politici ai țărilor din zona Pacificului. Serviciile secrete erau îngrijorate în legătură cu această deplasare. De săptămâni întregi, primeam informații alarmante despre posibilitatea comiterii unor noi atentate. Pe de altă parte, consolidarea relațiilor dintre America și Extremul Orient era una dintre principalele mele priorități și voiam ca ceilalți șefi de stat să constate cu ochii lor hotărârea mea de a lupta împotriva teroriștilor.

Când Air Force One a aterizat pe aeroportul din Shanghai, mi-am adus aminte de orașul prăfuit, plin de bicicliști, pe care îl vizitasem împreună cu mama în 1975. De data asta, am ajuns în oraș în patruzeci și cinci de minute, pe o autostradă modernă. Am trecut printr-un cartier nou și strălucitor al orașului, numit Pudong. Mai târziu, am aflat că autoritățile mutaseră aproape o sută de mii de oameni din zonă pentru a putea începe să-l construiască. Zgârie-norii și firmele luminate îmi aminteau de Las Vegas. În sfârșit, sosise momentul Marelui Salt Înainte pentru Shanghai.

A doua zi dimineață, am intrat într-un cort albastru la Ritz-Carlton, împreună cu Colin Powell, Condi Rice, Andy Card și raportorul CIA. Structura fusese concepută pentru a feri briefingul pe securitate națională de eventualii curioși. Am deschis ecranul video pe care a apărut imediat chipul lui Dick Cheney, aflat la New York. Era îmbrăcat în frac, deoarece urma să țină un discurs la un dineu al Fundației Alfred E. Smith Memorial, eveniment caritabil organizat în fiecare an de arhidioceza catolică.

De cum l-am văzut pe Dick, mi-am dat seama că ceva se întâmplase. Era alb la față precum vesta de pe el.

— Domnule președinte, a zis el, s-a declanșat unul dintre biodetectoarele de la Casa Albă. S-au găsit urme de toxină botulinică. Se pare că toți am fost expuși.

CIA mă informase în legătură cu toxina botulinică. Era una dintre cele mai otrăvitoare substanțe din lume. Nimeni n-a spus un cuvânt. Într-un final, Colin a întrebat:

— Cât a fost timpul de expunere?

Oare făcea în minte calculul, încercând să-și dea seama cât timp trecuse de când fusese ultima dată la Casa Albă?

Steve Hadley, consilierul adjunct pe probleme de securitate națională, a explicat că FBI a început testarea substanței suspecte pe șoareci. Următoarele douăzeci și patru de ore erau decisive. Dacă șoarecii rămâneau pe picioarele lor și continuau să se miște, noi aveam să fim bine. Dar dacă îi găseau cu picioarele în sus, atunci și noi eram pierduți. Condi a încercat să mai destindă atmosfera.

— Ei bine, a zis ea, e și ăsta un mod de a muri pentru patrie.

Am participat la lucrările summitului și între timp am așteptat rezultatul testelor de laborator. A doua zi, Condi a primit un mesaj că Steve încerca să o contacteze.

— Cred că a venit rezultatul, a zis ea.

După câteva minute, Condi s-a întors să ne dea și nouă vestea.

— Sunt cu picioarele în jos, nu cu ele în sus, a zis ea. A fost o alarmă falsă.

Acum, după atâția ani, incidentele precum alarma de toxină botulinică pot părea fanteziste și exagerate. E ușor să te pufnească râsul văzându-i pe mai-marii Americii rugându-se la Cel de Sus ca șoarecii de laborator să rămână pe picioarele lor. Dar, la momentul acela, amenințările erau grave și reale. Șase dimineți pe săptămână, George Tenet și CIA mă informau în legătură cu ceea ce ei numeau Matricea Amenințărilor, un sumar al potențialelor atentate asupra teritoriului nostru. Duminica primeam un raport scris. Între 11 septembrie și mijlocul anului 2003, CIA mi-a raportat în medie 400 de amenințări specifice pe lună. Ei au mai identificat peste douăzeci de alte presupuse tentative de atacuri pe scară largă, de la eventuala utilizare de arme chimice și biologice în Europa la posibile atacuri pe teritoriul nostru, cu ajutorul agenților inactivi. Unele rapoarte menționau ținte specifice, cum ar fi clădiri emblematice, baze militare, universități și centre comerciale. Timp de luni de zile după 11 septembrie, mă trezeam noaptea îngrijorat de ce citisem.

Îi bombardam pe raportorii mei cu tot felul de întrebări. Cât de credibilă era fiecare amenințare? Cum am acționat pentru a verifica fiecare pistă? Fiecare informație era ca o piesă dintr-un mozaic. La

sfârșitul lunii septembrie, Bob Mueller, directorul FBI, a venit cu un element important când mi-a spus că existau 331 potențiali agenți al-Qaeda pe teritoriul Statelor Unite. Imaginea generală nu lăsa loc de îndoieli: perspectiva unui al doilea val de atentate teroriste împotriva Americii era cât se poate de reală.

Înainte de 11 septembrie, mulți priveau în primul rând terorismul ca pe o crimă ce trebuia condamnată, așa cum făcuse guvernul după atentatul cu bombă de la World Trade Center în 1993. După 11 septembrie, s-a văzut clar că atentatele împotriva ambasadelor noastre din Africa de Est și împotriva lui USS Cole au fost mai mult decât niște acte criminale izolate. Au constituit repetiția pentru evenimentele din 11 septembrie, o parte dintr-un plan uriaș orchestrat de Osama bin Laden care dăduse un decret religios ce se chema fatwa și spunea despre uciderea americanilor că reprezintă „o datorie a fiecărui musulman, ce putea fi operată oriunde era posibil”.

Pe 11 septembrie, a devenit evident că abordarea legală a luptei împotriva terorismului eșuase. Niște sinucigași dispuși să prăbușească avioane de pasageri peste clădiri nu erau niște criminali ca oricare alții. Ei nu puteau fi opriți cu amenințări de aducere în fața justiției. Ei declaraseră război Americii. Pentru a ne apăra țara, trebuia să intrăm în război împotriva lor.

Acest război avea să fie diferit de orice război în care luptase America în trecut. Trebuia să descoperim comploturile teroriștilor. Trebuia să le urmărim mișcările și să le dejucăm planurile. Trebuia să le tăiem sursele financiare și să-i privăm de locurile în care se ascundeau. Și trebuia să facem toate astea sub amenințarea altor atentate. Teroriștii ne transformaseră teritoriul într-un câmp de bătălie. Să pun America pe picior de război a fost una dintre deciziile cele mai importante ale președinției mele.

Autoritatea mea de a conduce războiul împotriva terorismului avea două temeiuri. Unul era Articolul II din Constituție, care conferă președintelui calitatea de comandant-șef al armatei pe timp de război. Celălalt era o rezoluție votată de Congres, la trei zile după evenimentele din 11 septembrie. Cu 98 de voturi pentru și 0 împotrivă la Senat, iar în Camera Reprezentanților cu 420 de voturi pentru și 1 împotrivă, Congresul a decretat că:

Președintele este autorizat să folosească toate forțele necesare și corespunzătoare împotriva acelor țări, organizații sau persoane despre

care se constată că au plănuit, autorizat, comis sau sprijinit atentatele teroriste comise pe 11 septembrie sau că au adăpostit astfel de organizații sau persoane, în scopul de a preveni pe viitor alte acte de terorism internațional îndreptate împotriva Statelor Unite de către aceste națiuni, organizații sau persoane.

În anii ce-au urmat, unii membri ai Congresului au uitat aceste cuvinte. Nu și eu. Mă trezeam în fiecare dimineață cu gândul la pericolul cu care ne confruntam și la responsabilitățile ce îmi reveneau. În același timp, eram perfect conștient că au existat și președinți care au avut tendința de a exagera pe timp de război. John Adams a semnat legile privind cetățenii străini și seditiunile, prin care erau interzise contestațiile publice. Abraham Lincoln a suspendat habeas corpus în timpul Războiului de Secesiune. Franklin Roosevelt a ordonat internarea în lagăre a americanilor de origine japoneză în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Când am depus jurământul de credință, eu am jurat „să păstrez, să protejiez și să apăr Constituția”. Datoria mea solemnă și misiunea mea de președinte erau să apăr America — în limitele de autoritate pe care mi le conferea Constituția.

Imediat după 11 septembrie, prima noastră sarcină a fost să întărim apărarea țării împotriva unui al doilea atac. Era o treabă extrem de dificilă. Ca să-l oprim pe dușman, trebuia să fim siguri pe noi 100%. În schimb, ca el să ne facă rău, era de ajuns să reușească o singură dată.

Am implementat o serie de noi măsuri de securitate. Am aprobat amplasarea de forțe ale Gărzii Naționale în aeroporturi, am autorizat trimiterea mai multor agenți de securitate la bordul avioanelor, am cerut companiilor aeriene să securizeze intrarea în cabina piloților și am înăsprit procedurile de acordare a vizelor și de control al pasagerilor. Conlucrând cu autoritățile statale și locale, dar și cu cele din sectorul privat, am sporit securitatea în porturi, pe poduri, la uzinele nucleare și alte infrastructuri vulnerabile.

La scurt timp după atentatele din 11 septembrie, l-am numit pe Tom Ridge, guvernatorul statului Pennsylvania, într-un nou post la Casa Albă, având sarcina de a superviza operațiunile noastre de securitate teritorială. Tom dispunea de o bogată experiență, dar, pe la începutul anului 2002, s-a văzut că o astfel de sarcină era prea grea pentru a putea fi coordonată dintr-un mic birou de la Casa Albă. Zeci de agenții

federale diferite aveau atribuții în asigurarea securității teritoriale. Această abordare pe bucăți era ineficientă, iar riscul de a ne scăpa unele lucruri era prea mare. O dovadă grăitoare în acest sens a venit în martie 2002, când Serviciile de Imigrare și Naturalizare (INS) au trimis o scrisoare școlii de pilotaj din Florida, prin care o înștiința de acordarea vizei de student lui Mohamed Atta și Marwan al Shehhi. Probabil că persoana care a deschis scrisoarea a avut un șoc. Cei doi erau piloții care intraseră cu avioanele în Turnurile Gemene pe 11 septembrie.

Și eu am fost șocat. După cum declaram presei la momentul acela, „era să mă înec cu cafeaua”. Această scăpare demonstra necesitatea unei reforme mai ample. INS, o ramură a Departamentului de Justiție, nu era singura agenție care se lupta cu noile sale responsabilități legate de securitatea teritorială. Autorităților vamale, care țineau de Departamentul Trezoreriei, le revenea imensa sarcină de a asigura securitatea porturilor din țară. Aceeași responsabilitate o avea și Garda de Coastă, care ținea de Departamentul Transporturilor.

Senatorul democrat din Connecticut, Joe Lieberman, susținea cu ardoare crearea unui nou departament federal care să unifice eforturile noastre de securitate teritorială. Îmi plăcea și îl respectam pe Joe. Era un legislator de încredere, care a știut să lase deoparte dezamăgirea alegerilor din 2000 și a înțeles importanța unui război împotriva terorismului. Inițial am fost sceptic cu privire la ideea lui de a crea un nou departament. Un sistem birocratic prea mare ar fi fost mai greu. De asemenea, mă temeam de o reorganizare masivă în plină criză. Cum spunea J.D. Crouch, care mai târziu a devenit adjunctul consilierului meu pe probleme de securitate națională: „Când te-apuci să faci pluguri din săbii, nu poți și să lupți, și să ari”.

Cu timpul, mi-am schimbat părerea. Am înțeles că existența unui singur departament concentrat pe securitate teritorială ar centraliza toată autoritatea și toate responsabilitățile din acest domeniu. Aducând sub aceeași umbrelă toate agențiile cu atribuții în protejarea țării, n-ar mai fi existat atâtea lacune și elemente redundante. Mai știam că există un precedent în restructurarea cu succes a guvernului pe timp de război. La începutul Războiului Rece, în 1947, președintele Harry Truman a unit Departamentul Marinei și Departamentul de Război într-un nou Departament al Apărării. Reformele lui au consolidat armata pentru următoarele decenii.

Am decis că o astfel de reorganizare merita acest risc. În iunie 2002, m-am adresat țării de la Casa Albă, făcând apel la Congres să creeze un nou Departament al Securității Teritoriale.

În ciuda susținerii de care s-a bucurat din partea mai multor legiuitori, proiectul de lege a mers foarte încet. Democrații au blocat legea pe motiv că noul departament acorda salariaților săi drepturi de negociere colectivă care nu se aplicau în alte agenții guvernamentale. M-am înfuriat când am văzut că democrații întârzie o măsură urgentă de securitate pentru a face pe plac sindicatelor.

Candidații republicani au adus problema în atenția electorilor la scrutinul de mijloc de mandat prezidențial, iar eu am făcut la fel. În ziua alegerilor, partidul nostru a obținut șase locuri în Cameră și două în Senat. Karl Rove mi-a amintit că singurul președinte care a obținut locuri în Cameră și în Senat la alegerile de mijloc de mandat a fost Franklin Roosevelt.

La câteva săptămâni după aceea, legea privind securitatea teritorială a fost adoptată. N-a fost nevoie să caut prea mult omul pe care să-l pun secretar al noului departament. L-am numit pe Tom Ridge.

Pe 2 octombrie 2001, Bob Stevens, redactor la un tabloid, a fost internat într-un spital din Florida cu febră mare și vărsături. Când a fost examinat de doctori, aceștia au descoperit că inhalase o bacterie letală, antrax. După trei zile a murit.

S-au îmbolnăvit și alți angajați de la același tabloid, precum și alte persoane care au deschis corespondența la posturile de televiziune NBC, ABC și CBS News. Plicuri conținând un praf alb suspect au sosit și la biroul senatorului Tom Daschle. Câțiva membri ai personalului de la Capitoliu și lucrători ai poștei s-au îmbolnăvit și ei. La fel au pățit un angajat al unui spital din New York și o femeie în vârstă de nouăzeci și patru de ani din Connecticut. În final, șaptesprezece oameni au fost infectați. Din păcate, cinci au murit.

Într-unul dintre plicurile care conțineau antrax scria:

11-09-01

NU NE PUTEȚI OPRI.

AVEM ACEST ANTRAX.

ACUM VEȚI MURI.

VĂ ESTE FRICĂ?

MOARTE AMERICII.

MOARTE ISRAELULUI.

ALLAH ESTE MARE.

Mi-a venit în minte un gând groaznic: oare era vorba de un al doilea val, un atac cu arme biologice?

Fusesem informat cu privire la consecințele înfiorătoare ale unui astfel de atac. Se estima că „un atac cu virusul variolei, bine executat în zona metropolitană a New Yorkului”, ar putea cauza infectarea pe loc a 630 000 de oameni și a altor 2–3 milioane de oameni înainte să se poată lua măsuri de stopare a epidemiei. Un alt scenariu lua în considerare lansarea unui atac cu arme biologice în stațiile de metrou din patru orașe importante, la ore de vârf. Inițial, puteau fi infectate 200 000 de persoane, iar în final se putea ajunge la 1 milion de victime. Costurile economice „ar fi cuprinse între 60 miliarde de dolari și câteva sute de miliarde sau mai mult, în funcție de circumstanțele atacului”.

Când s-a auzit de antrax, toată țara a fost cuprinsă de panică. Milioane de americani se temeau să-și mai deschidă corespondența. Oficiile poștale s-au închis. Mamele dădeau fuga la spital să ceară efectuarea testelor de antrax pentru copiii lor, care de fapt sufereau de o simplă răceală. Oameni cu mintea bolnavă făceau farse trimițând prin poștă pachete ce conțineau pudră de talc sau făină, ceea ce a exacerbat spaima populației.

Serviciile poștale au efectuat teste aleatorii pentru identificarea prezenței antraxului în corespondență în peste două sute de oficii poștale din țară. Corespondența de la Casa Albă a fost redirecționată și scanată cu raze X pe tot restul perioadei cât am fost președinte. Mii de membri ai guvernului, inclusiv eu și Laura, am fost sfătuiți să luăm Cipro, un antibiotic puternic.

Cea mai mare întrebare din perioada atacului cu antrax a fost de unde provenea acesta. Unul dintre cele mai bune servicii secrete din Europa ne-a spus că suspecta Irakul. Se știa că regimul lui Saddam Hussein era printre puținele din lume care foloseau arme de distrugere în masă și care a recunoscut în 1995 că deținea antrax. Alții bănuiau că era implicată al-Qaeda. Din păcate, noi nu aveam dovezi concrete, ci doar câteva piste valabile.²⁹

După o lună de la evenimentele din 11 septembrie, am ținut la Casa Albă o conferință de presă televizată. Mai devreme, în aceeași zi, ridicaserăm nivelul de alertă teroristă în urma unor informații primite de la un înalt oficial taliban, care avertiza asupra unui nou atac major asupra Americii.

— Vorbeați despre o amenințare generală la adresa americanilor, a spus Ann Compton de la ABC News. La ce ar trebui să se aștepte americanii?

Aveam încă în minte un raport al CIA despre o amenințare teroristă privind împrăștierea antraxului dintr-un avion de mici dimensiuni deasupra unui oraș.

— Ann, am răspuns eu, dacă vezi că o persoană pe care n-o cunoști se urcă într-un avion pentru împrăștierea insecticidelor care nu-i aparține, anunță autoritățile.

Replica mea a stârnit râsete, dar dincolo de această glumă era o realitate teribilă. Noi credeam că vor urma și alte atacuri, dar nu știam când, unde sau din partea cui. Pe tot restul mandatului meu de președinte, a fost o adevărată provocare să distingem între alertarea și alarmarea populației. Odată cu trecerea timpului, au apărut și critici care ne-au acuzat că am exagerat amenințările sau că am manipulat nivelurile de alertă în scopuri politice. Se înșelau. Am tratat cu seriozitate toate informațiile secrete primite și am făcut tot ce s-a putut pentru a informa și a păstra siguranța poporului american.

— Este mai rău decât ce-am văzut pe 11 septembrie, a spus George Tenet pe un ton grav, trăgând dintr-o jumătate de trabuc, în timpul unui briefing cu serviciile de informații, la sfârșitul lunii octombrie. Citase dintr-o sursă extrem de credibilă, care ne avertiza că pe 30 sau 31 octombrie va urma un atac mai mare decât cel de la World Trade Center.

După mai multe alarme false, am crezut că de data asta s-ar putea să fie adevărat. Am convenit cu Dick Cheney ca el să se mute într-o locație sigură în afara Washingtonului — renumita locație secretă — pentru a asigura continuitatea guvernării. Serviciile secrete mi-au recomandat să plec și eu. Le-am spus că rămân pe loc. Poate li s-a părut a fi o bravadă din partea mea. Dar mai degrabă era vorba de fatalism. Mă împăcasem cu gândul. Dacă voia Domnului era ca eu să mor la Casa Albă, atunci o acceptam. Laura a fost de aceeași părere. Eram convinși că guvernul va supraviețui unui atac, chiar dacă noi nu vom reuși.

Aveam totuși un motiv întemeiat să plecăm din Washington pentru câteva ore. Cei de la New York Yankees mă invitaseră să execut lovitura de începere în al treilea tur al campionatului. La șapte săptămâni de la atentatele din 11 septembrie, ar fi fost un semnal încurajator ca președintele să apară pe stadionul Yankee. Speram ca vizita mea să ridice moralul newyorkezilor.

Am mers cu Air Force One până la New York, apoi cu un elicopter până în apropiere de stadion. Am intrat pe teren ca să exersez puțin lansarea mingii. Un agent al serviciilor secrete mi-a dat să îmbrac o vestă antiglonț. După câteva exerciții de încălzire, Derek Jeter, marele libero al echipei Yankees, s-a oprit să execute niște pase. Am stat puțin de vorbă. Apoi m-a întrebat:

— Dom' președinte, vreți să aruncați de la postul lansatorului sau mai din față?

L-am întrebat ce părere are.

— Aruncați de la postul lansatorului, a zis Derek. Altfel, or să vă huiduie.

Am fost de acord să procedăm așa. În drum spre ieșire, s-a uitat peste umăr și mi-a spus:

— Aveți grijă să nu ratați, că vă huiduie.

În nouă luni de zile de când eram președinte, mă obișnuisem să apar în fața mulțimii. Dar n-am mai trăit niciodată sentimentul pe care l-am avut când Bob Shepard, legendarul comentator de la Yankees, a anunțat cu vocea lui tunătoare:

— Să-i urăm bun venit președintelui Statelor Unite.

Am trecut la postul lansatorului, făcând cu mâna spre tribune și arătând semnul victoriei, apoi mi-am îndreptat privirea spre prinzătorul Todd Greene. Mi se părea că se află la o distanță mult mai mare de 20 de metri, cât era regulamentar. Simțeam că-mi crescuse nivelul de adrenalină. Mingea mi se părea ca un glonț. Mi-am luat avânt și am lansat-o.

Pe stadion parcă s-a declanșat o explozie sonică. „USA, USA, USA!” Mi-am adus aminte de muncitorii de la Ground Zero. Am dat mâna cu Todd Greene, m-am fotografiat cu managerii Joe Torre de la Yankees și cu Bob Brenly de la Diamondbacks Arizona, apoi mi-am croit drum spre tribună, unde se afla George Steinbrenner. De-acum mă simțeam ușurat.

Am fost fericit când le-am văzut pe Laura și pe fiica noastră Barbara. Aceasta m-a îmbrățișat și mi-a spus:

— Tată, ce aruncare grozavă!

Ne-am întors la Washington seara târziu și am așteptat ziua următoare. N-a fost niciun atentat pe 31 octombrie.

Ca să punem țara pe picior de război, trebuia să facem mai mult decât să ne întărim capacitatea de apărare fizică. Aveam nevoie de mijloace juridice, financiare și de informare mai bune pentru a-i găsi pe teroriști și a-i opri înainte să fie prea târziu.

Unul dintre punctele slabe ale capacității noastre de luptă antiteroristă era ceea ce mulți numeau „zidul”. De-a lungul timpului, guvernul adoptase o serie de proceduri care împiedicau personalul din justiție și pe cel din serviciile secrete să facă schimb de informații-cheie.

— Cum să-i asigurăm pe cetățenii noștri că îi protejăm, câtă vreme oamenii noștri nu pot comunica unii cu alții? am spus eu în timpul unei ședințe, la scurt timp după atentate. Trebuie să rezolvăm problema.

Ministrul Justiției, John Ashcroft, s-a angajat să elaboreze un proiect de lege. Rezultatul a fost USA PATRIOT Act³⁰. Proiectul de lege a eliminat „zidul” și a permis personalului din justiție și din serviciile secrete să facă schimb de informații. A modernizat capacitatea noastră de luptă antiteroristă, dând anchetatorilor posibilitatea de a monitoriza convorbirile telefonice, ceea ce le permitea urmărirea suspectilor, care își schimbau numerele telefoanelor mobile — metodă folosită de mai mult timp pentru prinderea traficantilor de droguri și capilor mafioți. A autorizat folosirea unor măsuri financiare mai agresive pentru înghețarea conturilor bancare ale teroriștilor. De asemenea, cuprindea măsuri de supraveghere judiciară și parlamentară pentru protejarea libertăților civile.

Una dintre prevederile legii a creat o oarecare nemulțumire acasă la mine. Legea PATRIOT permitea guvernului să ceară mandate pentru cercetarea documentelor aparținând persoanelor suspectate de terorism, cum ar fi extrasele cardurilor de credit, contractele de închiriere a apartamentelor și fișele de bibliotecă. Ca fostă bibliotecară, Laurei nu i-a plăcut ideea ca agenții federali să spioneze prin biblioteci. Nici mie nu-mi plăcea. Dar serviciile secrete aveau motive serioase să creadă că teroriștii se foloseau de computerele existente în biblioteci

pentru a comunica între ei. Arhivele bibliotecilor jucaseră un rol important în rezolvarea câtorva cazuri cunoscute, cum ar fi crimele asasinului Zodiac din California. Nu doream ca liberul acces la informațiile furnizate de bibliotecile americane să fie folosit împotriva noastră de al-Qaeda.

Legiitorii au înțeles iminența amenințării și au votat Legea PATRIOT cu 98 de voturi pentru și 1 împotriva în Senat, iar în Cameră cu 357 voturi la 66. Am promulgat legea pe 26 octombrie 2001. „Am avut destul timp să o analizăm, am avut destul timp să o citim și am avut destul timp să eliminăm acele prevederi care erau neconstituționale și aduceau atingere libertăților tuturor americanilor”, declara senatorul democrat Patrick Leahy din Vermont. Colegul său democrat, senatorul Chuck Schumer din New York, adăuga: „Dacă ar fi să folosesc un cuvânt care să caracterizeze acest proiect de lege, acela este «echilibru». În noua societate de după 11 septembrie, echilibrul va fi un cuvânt-cheie... Echilibrul și rațiunea au învins”.

În următorii cinci ani, Legea PATRIOT ne-a ajutat să neutralizăm celule potențial teroriste în New York, Oregon, Virginia și Florida. Astfel, oamenii legii și cei ai serviciilor secrete au obținut informații ce au dus la arestarea a șase americani de origine yemenită în Lackawanna, statul New York. Aceștia se deplasaseră într-o tabără teroristă din Afganistan, unde se întâlniseră cu Osama bin Laden. Cinci au pledat vinovat pentru acordarea de sprijin material grupării al-Qaeda. Unul singur a recunoscut că a încheiat tranzacții ilegale cu al-Qaeda.

Unii au pretins că cei șase de la Lackawanna și alții arestați de noi nu erau decât niște „nătărași de la țară” care aveau în cap niște planuri fanteziste, dar care „n-aveau nicio intenție să comită acte teroriste”. M-am întrebat întotdeauna cum de puteau să fie atât de siguri acești prezicători. La urma urmei, în luna august 2001, ideea că niște teroriști comandați din grotele din Afganistan vor ataca World Trade Center și Pentagonul cu avioane pline cu pasageri ni s-ar fi părut la fel de aiuristică. Pentru mine, lecția din 11 septembrie a fost simplă: nu trebuie să riscăm. Dacă reprezentanții legii și specialiștii serviciilor secrete găseau oameni ce aveau legături cu rețelele teroriste de pe teritoriul Statelor Unite, preferam să fiu criticat că i-am arestat prea repede, decât că am așteptat până a fost prea târziu.

Pe măsură ce amintirea lui 11 septembrie se estompa, scădea și imensa susținere a Legii PATRIOT de către Congres. Apărătorii libertăților civile și comentatorii de la periferia ambelor partide priveau această lege ca pe o întruchipare a tot ceea ce le displăcea lor în războiul împotriva terorismului. Prevederi-cheie din Legea PATRIOT, cum ar fi autorizarea

ascultării telefoanelor mobile, urmau să expire în 2005. Am insistat ca ele să fie extinse. Așa cum am declarat în fața Congresului, amenințarea nu expirase, prin urmare nici legea n-ar fi trebuit să expire.

Legiuitorii au trăgănat-o și au adus tot felul de obiecții. Dar când în sfârșit au votat, au reînnoit Legea PATRIOT cu 89 de voturi pentru și 10 împotriva în Senat, iar în Cameră cu 251 pentru și 174 împotriva. La începutul anului 2010, importante prevederi ale Legii PATRIOT au fost extinse de către un Congres majoritar democrat.

Singurul meu regret legat de Legea PATRIOT este titlul ei. Inițial, când proiectul de lege a fost trimis de către administrația mea la Capitoliu, ea s-a numit Legea antiterorism din 2001. Congresul s-a dat mai deștept și a rebotezat-o. Prin urmare, se subînțelegea că oricine se opunea acestei legi nu era patriot. Nu asta a fost intenția mea. Ar fi trebuit să cer Congresului să-i schimbe numele înainte să o semnez.

În cadrul anchetei asupra evenimentelor din 11 septembrie, am constatat că doi dintre piraii aerului care se infiltraseră în Statele Unite, Khalid al Mihdhar și Nawaf al Hazmi, comunicaseră cu lideri ai al-Qaeda din afara țării de peste zece ori înainte de comiterea atentatelor. Întrebarea mea firească a fost: de ce nu am interceptat convorbirile? Dacă am fi auzit ce discutau Mihdhar și Hazmi, am fi putut preîntâmpina atentatele din 11 septembrie.

Omul care deținea răspunsurile era Mike Hayden, general al Forțelor Aeriene și șef al Agenției de Securitate Națională (NSA). Dacă serviciile de informații sunt creierul securității naționale, NSA face parte din materia cenușie. Agenția e plină de străluciți experți, specializați în tehnică de vârf și spargeri de coduri, alături de analiști și lingviști. Mike mi-a explicat că NSA avea capacitatea de a monitoriza toate apelurile telefonice ale al-Qaeda către Statele Unite înainte de 11 septembrie. Dar nu era autorizată s-o facă fără obținerea un mandat judecătoresc, proces ce putea fi lent și dificil.

Motivul era o lege intitulată Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA). Elaborată în 1978, înainte de răspândirea telefoanelor mobile și a internetului, FISA interzicea NSA să monitorizeze convorbirile cu persoanele aflate pe teritoriul Statelor Unite fără mandat emis de un tribunal. De exemplu, dacă un terorist din Afganistan contacta un alt terorist din Pakistan, NSA le putea intercepta convorbirea. Dar dacă același terorist suna pe cineva din Statele Unite sau trimitea un e-mail

care trecea printr-un server american, NSA trebuia să solicite un ordin judecătoresc.

Era absurd. De ce să fie mai greu să monitorizezi convorbirile al-Qaeda cu teroriștii aflați în Statele Unite decât cu cei din străinătate? După cum spunea Mike Hayden, „zburam orbește, fără un sistem de avertizare”.

După 11 septembrie, nu ne mai puteam permite să zburăm orbește. Dacă agenții al-Qaeda efectuau apeluri telefonice spre sau din Statele Unite, categoric trebuia să știm pe cine sunau ei și ce spuneau. Și, dată fiind gravitatea amenințărilor, nu ne puteam permite să ne împotmolim în procesul de obținere a mandatelor. Am cerut Biroului juridic al Casei Albe și Departamentului de Justiție să vadă dacă puteam să autorizăm NSA să monitorizeze fără mandat convorbirile al-Qaeda din și înspre țara noastră.

Toți mi-au spus că pot. Au ajuns la concluzia că supravegherea inamicilor pe timp de război se încadra în sfera de competențe conferite prin rezoluția Congresului privind războiul și în cea de autoritate constituțională a comandantului-șef. Abraham Lincoln interceptase telegrafele în timpul Războiului de Secesiune. Woodrow Wilson ordonase interceptarea telefoanelor și a mesajelor telegrafice ce ieșeau și intrau în Statele Unite în timpul Primului Război Mondial. Franklin Roosevelt dăduse armatei permisiunea de a citi și cenzura comunicațiile în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Înainte să aprob Terrorist Surveillance Program³¹, am vrut să mă asigur că există măsuri de prevenire a abuzurilor. N-aveam de gând să transform NSA într-un fel de Big Brother orwellian. Știam că frații Kennedy se înțeleaseră cu J. Edgar Hoover să asculte ilegal convorbirile telefonice ale unor oameni nevinovați ca Martin Luther King și că Lyndon Johnson a continuat această practică. Mă gândeam că era un episod trist din istoria noastră și nu doream să-l repet.

În dimineața zilei de 4 octombrie, Mike Hayden și echipa de juriști au venit la Biroul Oval. Ei m-au asigurat că Programul de Monitorizare a Teroriștilor fusese conceput astfel încât să protejeze libertățile civile ale oamenilor nevinovați. Scopul acestui program era monitorizarea așa-ziselor numere murdare, despre care experții serviciilor de informații aveau motive să creadă că aparțineau agenților al-Qaeda. Multe dintre ele fuseseră găsite în telefoanele mobile sau în calculatoarele teroriștilor capturați pe câmpul de luptă. Dacă din greșeală erau interceptate fragmente de convorbiri pur personale, incidentul trebuia raportat Departamentului de Justiție, pentru investigații. Ca să ne

asigurăm că programul va fi folosit doar atâta timp cât era necesar, el trebuia evaluat și aprobat periodic.

Am dat ordin să se implementeze programul. Ne-am gândit să-l trecem prin Congres, dar importanți membri ai ambelor partide, care primiseră rapoarte strict confidențiale cu privire la program, recunoșteau că monitorizarea era necesară și că o dezbatere legislativă n-ar face decât să dezvăluie inamicului metodele noastre.

Știam că Programul de Monitorizare a Teroriștilor va deveni un subiect controversat într-o bună zi. Dar eu l-am considerat necesar. Mormanul de dărâmături de la World Trade Center încă fumega. În fiecare dimineață, serviciile de informații îmi trimiteau rapoarte despre alte posibile atentate. Era esențial să monitorizăm apelurile suspectilor de terorism din Statele Unite pentru a putea proteja poporul american.

Pe 22 decembrie, un pasager britanic pe nume Richard Reid a încercat să arunce în aer un avion al companiei de zbor American Airlines, care avea la bord 197 de pasageri și zbura de la Paris la Miami, detonând explozibilul ascuns în pantofi. Din fericire, o însoțitoare de zbor mai vigilentă a observat că bărbatul avea un comportament ciudat și pasagerii au reușit să-l imobilizeze înainte să aprindă explozibilul. Avionul a fost redirecționat spre Boston, unde Reid a fost escortat de poliție cu cătușele la mâini. Acesta le-a declarat mai târziu anchetatorilor că scopul lui a fost să dea o lovitură economiei Statelor Unite printr-un atentat în perioada sărbătorilor. A pledat vinovat la opt capete de acuzare de activitate teroristă și a fost condamnat la detenție pe viață într-o închisoare federală de maximă securitate din Florence, Colorado.

Acest atentat ratat a avut un mare impact asupra mea. La trei luni de la ziua de 11 septembrie, mi-a confirmat faptul că amenințările erau înfiorător de reale. În aeroporturi, personalul de securitate le cerea pasagerilor să se descalțe la punctele de control. Știam că le creem neplăceri, dar era mai bine așa, ca să evităm un alt atentat de acest gen. Am știut că politica mea era aplicată întocmai, atunci când mama Laurei, care avea optzeci și doi de ani, a trebuit să-și scoată pantofii la îmbarcarea pe cursa Miland-Washington înainte de Crăciun. Nu mi-aș fi dorit să fiu prin preajmă dacă i s-ar fi cerut același lucru mamei mele.

Atentatul ratat de deasupra Atlanticului a evidențiat o altă deficiență în modul nostru de abordare a războiului împotriva terorismului. Când a fost arestat, Reid a fost încredințat rapid sistemului penal din Statele

Unite, fapt ce îi dădea dreptul la aceeași protecție constituțională ca oricărui infractor de drept comun. Dar un atentator cu o bombă ascunsă în pantof nu era un spărgător sau jefuitor de bănci; era un soldat în războiul dus de al-Qaeda împotriva Americii. Iată ce-i scrisese mamei sale într-un e-mail înainte de tentativă: „Gestul meu face parte din războiul care se poartă între islam și necredință”. Acordând acestui terorist dreptul de a nu vorbi, ne privam de posibilitatea de a afla informații vitale despre planul său și despre cei care îl coordonau.

Cazul lui Reid ne-a demonstrat că aveam nevoie de o nouă politică cu privire la teroriștii capturați. În acest nou tip de război, nu există o sursă mai bună de informații despre eventualele atacuri decât teroriștii înșiși. În mijlocul unui lung șir de amenințări după evenimentele din 11 septembrie, mă luptam să iau cele mai critice decizii din războiul împotriva terorii: unde să-i țin pe luptătorii inamici capturați, cum să le stabilesc statutul juridic și să mă asigur că vor fi deferiți justiției, cum să aflu ce mai știau despre viitoare atentate, ca să protejăm poporul american.

Inițial, majoritatea luptătorilor al-Qaeda capturați au fost ținuți în vederea anchetării în niște închisori de campanie din Afganistan. În noiembrie, agenții CIA au plecat să interogheze prizonierii talibani și al-Qaeda închiși la Qala-i-Jangi, o fortăreață afgană primitivă din secolul XIX. S-a produs o răzmeriță. Folosind arme introduse clandestin în complex, niște luptători inamici l-au omorât pe Johnny „Mike” Spann, unul dintre agenții noștri, care a devenit astfel primul american căzut în luptă în acest război.

Tragedia a demonstrat că aveam nevoie de o locație securizată pentru detenția teroriștilor capturați. Existau puține opțiuni și niciuna mai atractivă. Deocamdată, prizonierii al-Qaeda erau ținuți pe nave ale marinei din Marea Arabiei. Dar asta nu era o soluție viabilă pe termen lung. O altă posibilitate era să-i trimitem pe teroriștii capturați la o bază sigură, pe o insulă îndepărtată sau pe teritoriul Statelor Unite, cum ar fi la Guam. Dar rămânerea teroriștilor capturați pe teritoriul american ar fi putut activa niște drepturi constituționale pe care altfel nu le-ar fi primit, cum ar fi dreptul de a nu răspunde la întrebări. Acest lucru ar fi îngreunat obținerea urgentă a informațiilor necesare.

Am decis să-i ținem pe prizonieri la o îndepărtată bază navală din sudul Cubei, Guantanamo Bay. Această bază se afla pe teritoriu cubanez, dar era controlată de Statele Unite în cadrul unui contract de închiriere încheiat după războiul hispano-american. Departamentul de Justiție m-a informat că prizonierii duși acolo nu beneficiau de sistemul penal american. Zona din jurul Guantanamo era inaccesibilă și puțin populată.

Nu era o perspectivă prea plăcută să-i ținem pe teroriști în Cuba lui Fidel Castro, dar, așa cum spunea Don Rumsfeld, Guantanamo era „varianta cea mai puțin rea”.

La Guantanamo, deținuții aveau un adăpost curat și sigur, trei mese pe zi, un exemplar din Coran, posibilitatea de a se ruga de cinci ori pe zi și beneficiau de aceleași îngrijiri medicale pe care le primeau gardienii. Aveau acces la o sală de sport și la o bibliotecă plină cu cărți și DVD-uri. Una dintre cele mai citite opere era o traducere în limba arabă a lui Harry Potter.

În decursul anilor, am invitat membri ai Congresului, jurnaliști și observatori internaționali să viziteze Guantanamo pentru a se convinge de condițiile oferite. Mulți au fost surprinși de ce-au văzut acolo. Un oficial belgian a inspectat Guantanamo de cinci ori și a declarat că este „o închisoare model”, care oferea deținuților condiții mai bune decât închisorile belgiene. „La Guantanamo nu am văzut acte de violență sau alte lucruri șocante”, declara el. „Acest loc nu trebuie confundat cu Abu Ghraib.”

Deși condițiile umane oferite de noi deținuților de la Guantanamo erau în conformitate cu convențiile de la Geneva, al-Qaeda nu îndeplinea, din punct de vedere legal, condițiile pentru a beneficia de protecția oferită de acestea. Scopul convenției de la Geneva era să încurajeze statele să respecte pe timp de război un set comun de reguli, care să protejeze demnitatea umană și viața oamenilor nevinovați — și să-i pedepsească pe cei care nu le respectau. Dar teroriștii nu reprezentau un stat. Ei nu semnaseră convențiile de la Geneva. Modul lor de operare — având intenția de a ucide oameni nevinovați — sfida principiile stabilite la Geneva. Și dacă al-Qaeda ar fi capturat un american, erau puține șanse să-l trateze omenește.

Lucrul acesta s-a confirmat cu o claritate macabră la sfârșitul lunii ianuarie 2002, când niște teroriști din Pakistan l-au răpit pe reporterul Daniel Pearl de la Wall Street Journal. Aceștia l-au acuzat că este agent CIA și au încercat să șantajeze Statele Unite pentru a negocia eliberarea lui. America are, însă, o politică îndelungată de a nu negocia cu teroriștii, iar eu am continuat-o. Știam că, dacă aș fi acceptat pretențiile teroriștilor, n-aș fi făcut decât să încurajez alte răpiri. Unități militare și ale serviciilor secrete l-au căutat pe Pearl, dar nu l-au găsit la timp. În ultimele clipe de viață, Danny Pearl a spus:

— Tatăl meu este evreu, mama mea este evreică și eu sunt evreu.

Apoi, cei care îl capturaseră i-au tăiat beregata.

Când am luat decizia cu privire la protecția oferită de convențiile de la Geneva, am decis să creăm un sistem legal prin care să se stabilească vinovăția sau nevinovăția deținuților. George Washington, Abraham Lincoln, William McKinley și Franklin Roosevelt s-au confruntat cu aceeași dilemă în legătură cu judecarea combatanților inamici capturați pe timp de război. Toți au ajuns la aceeași soluție: curtea marțială.

Pe 13 noiembrie 2001, am semnat un ordin executiv de înființare a unor tribunale militare care să-i judece pe teroriștii capturați. Sistemul era foarte asemănător cu cel creat de FDR în 1942 pentru judecarea și condamnarea a opt spioni naziști infiltrați în Statele Unite. Curtea Supremă a aprobat în unanimitate legalitatea acelor tribunale.

Eram convins că tribunalele militare vor asigura un proces echitabil. Deținuții aveau dreptul la prezumția de nevinovăție, dreptul de a fi reprezentați de un avocat și dreptul de a prezenta dovezi „cu valoare probatorie pentru o persoană rezonabilă”. Din rațiuni de securitate națională, nu li s-a permis să vadă informațiile confidențiale care ar fi expus sursele și metodele noastre de informare. Pentru condamnarea celui găsit vinovat era necesar acordul a două treimi din membrii Curții Marțiale. Deținutul putea să conteste decizia sau sentința tribunalului, făcând apel la secretarul Apărării sau la președinte.

Inerentă deciziei mele cu privire la tribunalele militare — și multor alte decizii din acest nou război — a fost tensiunea dintre dorința de a proteja poporul american și respectarea libertăților civile. Păstrarea valorilor noastre era esențială pentru poziția SUA în lume. Nu puteam să conducem o lume liberă și să câștigăm noi aliați pentru cauza noastră dacă nu aplicam ceea ce predicam. Eram convins că tribunalele militare vor ține balanța dreaptă, respectând statul de drept și protejând țara.

Pe 28 martie 2002, am auzit la telefon vocea agitată a lui George Tenet. El m-a informat că poliția pakistaneză — cu sprijinul FBI și CIA — efectuase niște descinderi în câteva ascunzători ale al-Qaeda din orașul pakistanez Faisalabad și că reușise să captureze peste douăzeci de agenți al-Qaeda, printre care Abu Zubaydah.

De luni de zile auzeam de Abu Zubaydah. Serviciile secrete credeau că era un om de încredere de-al lui Osama bin Laden, important agent de recrutări și șeful taberei de antrenament din Afganistan, unde se instruiseră o parte dintre atentatorii din 11 septembrie. El era suspectat și de implicare în comploturile anterioare care au vizat ținte

din Iordan și Aeroportul Internațional din Los Angeles. CIA credea că el plănuia să atace din nou America.

Zubaydah fusese grav rănit într-un schimb de focuri, înainte de arestare. CIA a trimis un medic foarte bun, care i-a salvat viața. Apoi Pakistanul ni l-a predat nouă. FBI-ul a început anchetarea lui Zubaydah, dar se vedea clar că acesta fusese antrenat să reziste la interogatorii. Ne-a dat niște frânturi de informații pe care credea că noi le știm deja. Culmea era că nu le știam. De exemplu, am obținut informații sigure despre un nou nume conspirativ al lui Khalid Sheikh Mohammed, despre care Zubaydah ne-a mai confirmat și că fusese creierul atentatelor de la 11 septembrie.

Apoi Zubaydah nu a mai răspuns la întrebări. George Tenet mi-a spus că anchetatorii bănuiau că Zubaydah avea mai multe informații. Ce-ar fi putut să ascundă? Zubaydah era singura noastră pistă pentru a evita o altă catastrofă.

— Trebuie neapărat să aflăm tot ce știe, am spus eu echipei. Ce opțiuni avem?

O opțiune era ca CIA să preia interogarea lui Zubaydah și să-l mute într-o locație sigură dintr-o altă țară, unde agenția să aibă control absolut asupra mediului său. Experții CIA au întocmit o listă cu tehnici de interogare diferite de cele la care rezistase Zubaydah. George m-a asigurat că interogatoriile vor fi conduse de specialiști ai serviciilor de informații, oameni experimentați și cu o vastă pregătire. La fața locului avea să fie prezentă și o echipă de medici, care să supravegheze sănătatea fizică și psihică a deținutului.

La cererea mea, Departamentul de Justiție și juriștii CIA au efectuat o analiză juridică atentă și au ajuns la concluzia că un program mai dur de interogare era conform cu Constituția și toate legile aplicabile, inclusiv cu cele care interziceau tortura.

M-am uitat pe lista tehnicilor de interogare. Două dintre ele mi s-au părut că mergeau prea departe, chiar dacă erau legale. Am cerut CIA să nu le folosească. O altă tehnică era simularea înecului. Fără îndoială că procedura era dură, dar experții medicali au dat asigurări către CIA că nu producea leziuni de durată.

Știam că un program de interogare atât de controversat cum era acesta va fi făcut public la un moment dat. Când se va întâmpla, vom fi criticați că am compromis valorile morale ale Americii. Aș fi preferat să obținem informațiile într-un alt mod. Dar trebuia să alegem între securitatea și valorile noastre. Dacă nu aș fi autorizat folosirea simulării înecului în

cazul unor importanți lideri al-Qaeda, ar fi trebuit să accept ca țara noastră să se expună unui risc și mai mare de a fi atacată. După atentatele din 11 septembrie, nu doream să-mi asum acest risc. Cea mai mare responsabilitate a mea ca președinte era să protejiez țara. Am aprobat deci folosirea tehnicilor de interogare.

Acestea s-au dovedit extrem de eficace. Zubaydah a dezvăluit numeroase informații despre structura și operațiunile al-Qaeda. De asemenea, el ne-a oferit și indicii care au ajutat la localizarea lui Ramzi bin al Shibh, autorul planului logistic al atentatelor din 11 septembrie.

Zubaydah a explicat mai târziu anchetatorilor de ce a reînceput să răspundă la întrebări. În concepția lui despre islam, trebuia să reziste interogatoriului numai până la un anumit punct. Cu tehnica simulării înecului, el a atins acel prag, și-a îndeplinit misiunea religioasă și apoi a cooperat.

— Trebuie s-o aplicați tuturor fraților mei, a zis el.

Pe 1 martie 2003, George Tenet mi-a povestit o întâmplare de spionaj demnă de un roman de John le Carré. Informațiile obținute prin interogarea lui Abu Zubaydah și Ramzi bin al Shibh, combinate cu altele aflate de serviciile secrete, ne ajutaseră să-l reperăm pe unul dintre principalii lideri ai al-Qaeda. Un curajos agent străin, recrutat de CIA, ne-a condus apoi la ușa unui complex de apartamente din Pakistan. „Nu vreau să-i văd pe copiii mei crescând printre astfel de nebuni care ne deformează religia și ucid oameni nevinovați”, ne-a mărturisit agentul mai târziu.

Forțele pakistaneze au luat complexul cu asalt și au capturat ținta. Era principalul șef operațional al al-Qaeda, ucigașul lui Danny Pearl și creierul atentatelor din 11 septembrie: Khalid Sheikh Mohammed.

M-am simțit ușurat când l-am scos din joc pe unul dintre principalii lideri al-Qaeda. Dar bucuria mea nu a durat mult. Agenții care au scotocit prin ascunzătoarea lui Khalid Sheikh Mohammed au descoperit ceea ce un oficial numea mai târziu „filonul principal” al unor informații prețioase. Khalid Sheikh Mohammed plănuia în mod cert alte atacuri. Și nu părea dispus să ne dea informații despre ele.

— Am să vorbesc cu voi, a zis el, după ce ajungem la New York și discut cu avocatul.

George Tenet m-a întrebat dacă îi acord permisiunea să folosească tehnicile de interogare mai dure, inclusiv simularea înecului, și în cazul lui Khalid Sheikh Mohammed. M-am gândit la întâlnirea mea cu văduva

lui Danny Pearl, care era însărcinată atunci când acesta a fost omorât. M-am gândit la cei 2 973 de oameni răpiți de lângă familiile lor prin atentatele din 11 septembrie. Și m-am gândit la datoria mea de a apăra țara de un nou atac terorist.

— Sigur că da, am răspuns.

Khalid Sheikh Mohammed s-a dovedit deosebit de rezistent. Dar, când a cedat, ne-a spus o mulțime de lucruri. Ne-a dezvăluit planurile de a ataca cu antrax ținte din America și ne-a direcționat spre trei persoane implicate în programul de arme biologice al al-Qaeda. El ne-a furnizat informații care au dus la capturarea lui Hambali, șeful celei mai periculoase grupări teroriste din sud-estul Asiei, afiliată la rețeaua al-Qaeda, și autorul atentatelor de la Bali, soldate cu 202 victime. Tot el ne-a dat indicii pentru prinderea fratelui lui Hambali, cel care antrena agenți în vederea lansării unui nou atac pe teritoriul Statelor Unite, probabil o reeditare a lui 11 septembrie pe Coasta de Vest, teroriștii plănuind deturnarea unui avion cu care să distrugă Library Tower din Los Angeles.

Câțiva ani mai târziu, Washington Post publica un articol pe prima pagină despre transformarea lui Khalid Sheikh Mohammed. Intitulat „Cum a ajuns un deținut să ne fie de folos”, articolul povestea că lui Mohammed „părea să-i facă plăcere să discute, câteodată ore în șir, despre funcționarea internă a rețelei al-Qaeda, despre planurile organizației, ideologia și agenții ei... La un moment dat chiar a explicat cu creta pe tablă”. Informațiile dezvăluite de el și care s-au dovedit vitale pentru salvarea vieții a numeroși americani probabil că nu ar fi ieșit la iveală fără metodele dure de interogare ale CIA.

Dintre miile de teroriști capturați de noi după 11 septembrie, o sută au intrat în cadrul programului CIA. Aproape o treime dintre aceștia au fost interogați prin metodele dure. Trei au fost supuși tehnicii de simulare a înecului. Informațiile furnizate de deținuții din programul CIA au reprezentat mai mult de jumătate din tot ce știa CIA despre al-Qaeda. Interogatoriile au ajutat la deșurubarea unor planuri vizând atacarea unor centre militare și diplomatice americane din străinătate, Aeroportul Heathrow și districtul financiar Canary Wharf din Londra și mai multe ținte din Statele Unite. Experții serviciilor secrete mi-au spus că, fără programul CIA, ar fi avut loc și alte atentate împotriva Statelor Unite.

După implementarea programului CIA, am informat un număr restrâns de parlamentari din ambele partide despre existența lui. La momentul acela, unii s-au arătat îngrijorați că nu ne străduiam îndeajuns. Dar,

peste câțiva ani, după ce amenințarea teroristă nu mai părea iminentă, iar tendințele politice s-au mai schimbat, numeroși membri ai legislativului au devenit extrem de critici. Ei acuzau că americanii au utilizat forme de tortură ilegale. Nu era adevărat. Eu le cerusem celor mai importanți juriști ai guvernului american să analizeze metodele de interogare, iar ei mă asiguraseră că nu constituiau un act de tortură. Este insultător și greșit să se pretindă că agenții serviciilor noastre secrete au încălcat legea folosind avizul juriștilor.

Programul de interogare al CIA a salvat vieți omenești. Dacă am fi capturat și alți agenți al-Qaeda care dețineau informații prețioase, aș fi folosit aceleași metode și în cazul lor.

În dimineața zilei de 10 martie 2004, Dick Cheney și Andy Card m-au întâmpinat cu un anunț surprinzător: Programul de Monitorizare a Teroriștilor expira la sfârșitul zilei.

— Cum e posibil să expire? am întrebat eu. Este vital pentru apărarea țării.

Trecuseră doi ani și jumătate de când autorizasem TSP, în octombrie 2001. În tot acest timp, NSA utilizase programul pentru a afla informații importante despre comploturile și ascunzătorile teroriștilor. Directorul NSA, Mike Hayden, declara public mai târziu că programul „a reușit să identifice și să prevină atentate pe teritoriul american” și că, „în opinia lui de profesionist, probabil că am fi depistat în Statele Unite mai mulți agenți al-Qaeda care au contribuit la atentatele din 11 septembrie”, dacă acesta ar fi fost operațional și înainte.

Andy mi-a explicat care era situația. Deși John Ashcroft recomandase în mod regulat reînnoirea TSP încă din 2001, Departamentul de Justiție avea o obiecție de natură juridică cu privire la o componentă a acestuia.

— Și eu de ce n-am fost informat? am întrebat.

Nici lui Andy nu-i venea să creadă. Mi-a spus că și el aflase de această obiecție abia cu o seară înainte. Probabil că echipa de juriști se gândise că va putea reglementa situația fără intervenția președintelui. I-am cerut lui Andy să colaboreze cu Ashcroft și Alberto Gonzales, consilier al Casei Albe, pentru a rezolva problema. Între timp, eu trebuia să plec la Cleveland unde urma să țin un discurs pe probleme de politică comercială.

Când m-am întors, am discutat din nou cu Andy. Lucrurile nu prea se mișcaseră. Departamentul de Justiție își menținea obiecția. Consilierii mei juridici nu renunțau nici ei. Erau convinși că programul este legal.

— Unde naiba este Ashcroft? am întrebat eu.

— E internat în spital, a răspuns Andy.

Pe-asta n-o știam. I-am telefonat lui John, despre care am aflat că se recupera după o intervenție chirurgicală de urgență la vezica biliară. I-am spus că-i trimit pe Andy și pe Al să discute cu el despre o problemă urgentă. Aceștia s-au dus până la spital cu ordinul de reautorizare a TSP. Când s-au întors, mi-au spus că Ashcroft nu l-a semnat. Singurul mod de a permite continuarea programului era să trecem peste obiecția Departamentului de Justiție. Nu-mi plăcea ideea, dar nu vedeam alternativă. Am semnat un ordin de extindere a TSP în baza autorității mele de șef al executivului.

Am plecat la culcare iritat și având sentimentul că nu mi se spusese tot. Dar eram hotărât să aflu.

— Domnule președinte, avem o problemă gravă, m-a informat Andy când am ajuns la Biroul Oval în dimineața zilei de 12 martie. Jim Comey este interimar la justiție și vrea să demisioneze pentru că ați extins programul TSP. Mai sunt și alți oficiali ai Departamentului de Justiție care vor să-și dea demisia.

Am rămas înmărmurit. Nu-mi spusese nimeni că adjunctul lui John Ashcroft, Comey, preluase atribuțiile lui Ashcroft când acesta a fost spitalizat. Dacă aș fi știut, în niciun caz nu i-aș fi trimis pe Andy și Al la John la spital.

I-am cerut lui Comey să rămână să discutăm între patru ochi după raportul de dimineață al FBI-ului, la care acesta participa în locul lui John Ashcroft. Nu mă întâlnisem de prea multe ori cu Jim, dar știam că avea o reputație remarcabilă ca procuror în New York. Am început prin a-i explica faptul că aveam datoria de a face tot ce este necesar pentru a apăra țara. După părerea mea, programul TSP era esențial în acest sens. Mi-a explicat și el ce anume nu-i convenea în legătură cu acest program.

— Pur și simplu, nu înțeleg de ce ridicați această problemă de-abia acum, am spus.

A părut șocat.

— Domnule președinte, a zis el, colaboratorii dumneavoastră știau treaba asta de câteva săptămâni.

Apoi mi-a aruncat încă o bombă. Nu era singurul care intenționa să demisioneze. Și Bob Mueller, directorul FBI, avea de gând să-și dea demisia. Eram pe cale să asist la cel mai mare val de demisii din istoria modernă a Americii, iar noi ne aflam în plin război.

L-am chemat pe Bob în Biroul Oval. Ajunsesem să-l cunosc bine în ultimii doi ani și jumătate. Era un om de treabă, fost star de hockey la Princeton, servise în marina militară și conducea biroul procurorului din San Francisco. Fără ezitare, el a fost de aceeași părere cu Comey. Dacă aș fi continuat programul trecând peste obiecția Departamentului de Justiție, el nu mai putea să mai lucreze în administrația mea.

Trebuia să iau o decizie importantă, cât se poate de repede. Unii colaboratori de-ai mei de la Casa Albă m-au sfătuit să mă folosesc de autoritatea pe care mi-o conferă Articolul II din Constituție și să accept demisiile. Alții m-au îndemnat să accept obiecțiile Departamentului de Justiție, să modific programul și să păstrez administrația intactă.

Eram dispus să apăr prerogativele conferite președintelui prin Articolul II. Dar nu cu orice preț. Mi-am amintit de Masacrul din Seara de Sâmbătă, în octombrie 1973, când concedierea de către președintele Nixon a procurorului Archibald Cox, care se ocupa de dosarul Watergate, i-a determinat pe ministrul Justiției și pe adjunctul său să-și dea demisia. Fusese o criză istorică, pe care eu nu aveam de gând s-o repet. În condițiile în care administrația mea avea să explodeze și principalele programe de luptă antiteroristă ajungeau să fie expuse nebuniei mediatice care inevitabil ar fi urmat, n-aveam nicio satisfacție să știu că aveam dreptate din punct de vedere legal.

Am decis să rezolv obiecția Departamentului de Justiție și să modific acea parte din program considerată problematică, păstrând mai departe TSP. Comey și Mueller au renunțat să mai demisioneze. Programul de monitorizare a continuat să dea rezultate și acesta era cel mai important lucru.

M-am simțit ușurat că am depășit criza, dar m-a deranjat totuși faptul că se întâmplase așa ceva. Le-am explicat clar colaboratorilor mei că de aici înainte nu mai acceptam să nu fiu informat. Nu bănuiam pe nimeni de rele intenții. Una dintre principalele probleme cu care se confruntă fiecare administrație de la Casa Albă este gestionarea timpului

președintelui și aflarea momentului potrivit pentru a-i aduce la cunoștință controversele politice.

Criza privind programul de monitorizare a fost o eroare de judecată. Au existat destule neînțelegeri și în anii ce-au urmat, dar asta nu s-a mai întâmplat niciodată.

Una dintre cărțile mele preferate este biografia președintelui Harry Truman, scrisă de istoricul David McCullough. Am admirat întotdeauna fermitatea, principialitatea și viziunea strategică ale lui Truman. „Mă simțeam de parcă luna, stelele și toate planetele au căzut peste mine”, declara el când a preluat funcția de președinte în ultimele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial. Dar acest om, originar din Missouri, știa să ia o decizie dificilă și să o ducă la îndeplinire. A făcut ce-a crezut el că era bine și nu i-a păsat câtuși de puțin de ce spuneau criticii. Când a părăsit Casa Albă în 1953, avea o cotă de popularitate de numai 20%. Astăzi este considerat unul dintre cei mai mari președinți ai Americii.

După ce a devenit secretar de Stat, Condi mi-a dat o biografie a lui Dean Acheson, secretar de Stat în administrația Truman. Ambele cărți mi-au amintit de importanța deciziilor lui Truman la sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50 — decizii care au stat la baza victoriei noastre în Războiul Rece — și m-au ajutat să modelez lumea pe care am moștenit-o ca președinte. Truman a făcut Alianța NATO; a semnat Legea securității naționale din 1948, prin care au luat ființă CIA, Consiliul de Securitate Națională și Departamentul Apărării; a dus un război nepopular, care a permis stabilirea unei alianțe democratice cu Coreea de Sud, și a promis asistență tuturor țărilor care se opuneau comunismului. Aceasta era doctrina Truman.

Ca și pe vremea administrației Truman, ne aflăm la începutul unei lupte de durată. Puseserăm la punct o serie de instrumente cu care să putem face față amenințărilor. Una dintre principalele priorități ale celui de-al doilea mandat al meu a fost să transform aceste instrumente în instituții și legi pe care să le folosească și succesorii mei.

În unele domenii ne aflăm deja pe drumul cel bun. Departamentul Securității Teritoriale, deși suferea de unele deficiențe, inerente unei mari birocratii, constituia totuși o îmbunătățire în comparație cu cele douăzeci și două de agenții disperate. FBI-ul crease o nouă Ramură a Securității Naționale, însărcinată cu prevenirea atentatelor teroriste. Departamentul Apărării înființase Comandamentul Nordic având ca unică responsabilitate apărarea teritorială. Trezoreria adoptase o nouă

strategie, mai agresivă, vizând stoparea finanțării teroriștilor. Reușiserăm să mobilizăm peste nouăzeci de țări într-o nouă Inițiativă de Securitate împotriva Proliferării, având ca scop stoparea traficului internațional cu materiale destinate fabricării armelor de distrugere în masă. În baza recomandării Comisiei 11 septembrie, am înființat un nou Centru Național Antiterorism și am numit un director național de informații — cea mai amplă reformă din domeniul serviciilor secrete de la înființarea CIA de către Truman.

În alte domenii mai aveam încă multe de făcut. O parte din cele mai importante mijloace folosite de noi în războiul împotriva terorismului, inclusiv TSP și programul de interogare al CIA, se bazau pe ampla autoritate conferită de Articolul II al Constituției și pe rezoluția Congresului privind declararea războiului. Cea mai bună modalitate de a mă asigura că ele rămâneau valabile și după încheierea mandatului meu era să colaborez cu Congresul pentru legiferarea acestor programe. Așa cum explica Robert Jackson, judecător la Curtea Supremă, într-un aviz exprimat în 1952, un președinte are cea mai mare autoritate atunci când acționează cu sprijinul explicit al Congresului.

Problema era să găsim un mod de a prezenta Congresului programul TSP și programul de interogare al CIA, fără a dezvălui prea multe detalii inamicului. Eram convins că se poate, dar trebuia să lucrăm îndeaproape cu membri ai Congresului pentru a structura dezbaterile astfel încât să nu dezvăluim informații secrete importante. Tocmai începuserăm să lucrăm la o strategie în acest sens, când au avut loc două evenimente care ne-au forțat mâna.

— New York Times vrea să reia subiectul monitorizării, mi-a spus Steve Hadley în decembrie 2005.

Cu un an înainte, ziarul Times a vrut să publice un articol în care să facă dezvăluiri despre TSP. Condi și Mike Hayden reușiseră să-l convingă pe directorul ziarului să nu dezvăluie elementele importante ale programului.

Le-am cerut editorului Arthur Sulzberger Jr. și redactorului Bill Keller să vină la o discuție pe 5 decembrie 2005. Era o solicitare neobișnuită din partea mea și am apreciat disponibilitatea lor de a discuta față în față. Au venit în jurul orei 5 după-amiază. Steve Hadley, Andy Card, Mike Hayden și cu mine i-am întâmpinat în Biroul Oval. Ne-am așezat cu toții în apropierea șemineului, sub portretul lui George Washington. Le-am

explicat că țara se afla încă în pericol și că ziarul lor era pe punctul de a agrava acest pericol dezvăluind unele indicii legate de TSP, de care se puteau folosi inamicii noștri. Apoi l-am autorizat pe generalul Hayden să le prezinte programul.

Mike este o personalitate liniștitoare. Nu e un macho care vrea să intimideze oamenii cu stelele lui de general. A vorbit despre îndelungata lui carieră în cadrul serviciilor secrete și despre faptul că și el are suspiciuni firești în legătură cu orice program care ar putea servi la obținerea de informații despre cetățenii americani. A explicat măsurile de protecție existente, numeroasele controale legale și rezultatele obținute cu ajutorul acestui program.

Prezentarea lui Mike a durat cam treizeci de minute. M-am uitat cu atenție la oamenii de la Times. Aveau o figură inexpressivă. Le-am spus că pot să-i adreseze lui Mike întrebări. N-au avut niciun fel de întrebare. M-am uitat în ochii lui Sulzberger și am insistat să nu publice articolul din motive de securitate națională. Mi-a spus că se va mai gândi la solicitarea mea.

Zece zile mai târziu, Bill Keller l-a sunat pe Steve să-i spună că Times urma să publice articolul. Nici măcar n-am mai apucat să mai discutăm încă o dată cu ei. Postaseră deja articolul pe site-ul ziarului, înainte ca Bill să-l sune pe Steve.

Am fost dezamăgit de ziarul Times și furios pe cei care își trădaseră țara divulgând informații confidențiale. Departamentul de Justiție a deschis o anchetă penală pentru a descoperi sursele acestor scurgeri de informații. Până în vara anului 2010, nimeni nu fusese încă pus sub acuzare.

Reacția stângii a fost isterică. „Este președintele George Bush, nu regele George Bush”, a protestat un senator. „Am impresia că administrația Bush se crede deasupra legii”, a spus un altul.

Efectul imediat al acestei scurgeri de informații a fost perturbarea extinderii legii PATRIOT, care trebuia să fie din nou aprobată de Congres. „Noi am îngropat legea PATRIOT”, se lăuda Harry Reid, liderul minorității din Senat, la un miting politic, deși în 2001 votase și el în favoarea acestei legi.

Până la urmă, legea PATRIOT a fost reînnoită, dar aceste scurgeri de informații au creat o problemă și mai mare. Companiile de telecomunicații suspectate că ar fi ajutat guvernul să aplice programul TSP se confruntau cu numeroase procese colective. Nu era corect ce se întâmpla. Companiile care fuseseră de acord să-și facă datoria

patriotică de a ajuta guvernul să apere securitatea Americii meritau să fie salutate, nu date în judecată. Nu mai era nicio speranță de colaborare pe viitor cu industria telecomunicațiilor, decât dacă le puteam asigura imunitatea.

La începutul anului 2006, am început o serie de discuții cu importanți membri ai legislativului despre un proiect de lege vizând modernizarea Foreign Intelligence Surveillance Act. Noua lege autoriza explicit genul de operațiuni de monitorizare desfășurate în cadrul programului TSP și oferea protecție legală companiilor de telecomunicații.

Dezbaterea a continuat, cu intermitențe, timp de doi ani. Din fericire, am avut doi susținători cu o mare putere de convingere: Mike McConnell, directorul național pentru informații, un om cu gândire limpede, fost amiral în forțele navale americane, și procurorul general, Mike Mukasey, un judecător federal inflexibil din New York. Ei au petrecut ore întregi în clădirea Capitoliului, explicând de ce era necesar să consolidăm capacitatea serviciilor noastre de informații și ce măsuri de protecție aveam împotriva abuzurilor.

În final, ambele camere ale Congresului au votat în vara anului 2008. La Camera Reprezentanților, legea a trecut cu 293 de voturi pentru și 129 împotriva. În Senat, a primit 69 de voturi favorabile. În fond, această lege pune capăt polemicii referitoare la legalitatea activităților de supraveghere. Congresul și-a demonstrat sprijinul bipartit pentru o lege care oferea și mai multă flexibilitate decât programul TSP.

Al doilea eveniment care ne-a forțat mâna a avut loc în iunie 2006, când Curtea Supremă s-a pronunțat în cazul Hamdan v Rumsfeld.

Decizia a fost punctul culminant al unei perioade de peste patru ani de litigii privind tribunalele militare, pe care le autorizasem în noiembrie 2001. I-au trebuit doi ani și jumătate Departamentului Apărării pentru a pune la punct procedurile și pentru a deschide primul proces. Fără îndoială că a fost o sarcină juridică și logistică extrem de complexă. Dar tot am simțit o anumită lipsă de entuziasm față de acest proiect. În ciuda situațiilor presante din Afganistan și Irak, părea că tribunalele nu se numărau printre principalele noastre priorități.

Avocații prizonierilor s-au mișcat mai repede decât noi. În 2004, avocatul numit de US Navy pentru a-l apăra pe Salim Hamdan — șoferul lui Osama bin Laden, capturat în Afganistan — a contestat legitimitatea tribunalului. Curtea de apel a confirmat validitatea tribunalelor ca

sistem juridic pe timp de război. Dar, în iunie 2006, Curtea Supremă a respins această decizie, motivând că, spre deosebire de Franklin Roosevelt și alți predecesori, eu aveam nevoie de autorizarea explicită a Congresului pentru a înființa aceste tribunale.

Decizia a afectat programul de interogare al CIA. În opinia Curții, exprimată de judecătorul John Paul Stevens, se aprecia că Articolul III comun Convențiilor de la Geneva — elaborat exclusiv pentru un „conflict armat care nu are caracter internațional” — era cumva aplicabil și în cazul războiului dus de America împotriva al-Qaeda. Prevederea interzicea orice „atingere adusă demnității umane”, o frază ambiguă ce putea avea mai multe interpretări. În consecință, juriștii de la CIA au început să se îngrijoreze, întrebându-se dacă nu cumva agenții care îi interogaseră pe teroriști se vor pomeni puși sub acuzare. CIA m-a informat că erau nevoiți să suspende programul de interogare prin care reușiserăm să obținem informații salvatoare de vieți omenești.

M-am opus ferm deciziei Curții, considerând-o un act de militarism judiciar. Dar am recunoscut rolul Curții Supreme în democrația noastră constituțională. Nu aveam de gând să repet exemplul președintelui Andrew Jackson, care a spus că „John Marshall a luat o decizie, acum lăsați-l s-o și aplice!” Indiferent dacă deciziile Curții sunt sau nu pe placul președinților, ele sunt lege în această țară.

Ca și în cazul scurgerilor de informații despre programul TSP, decizia Curții Supreme a arătat clar că era timpul ca sistemul tribunalelor militare și programul de interogare al CIA să fie legiferate. Am adus acest subiect în atenția publicului printr-o serie de discursuri și declarații. Cel mai remarcabil moment a avut loc în septembrie 2006, în Sala Estică de la Casa Albă. Ca să subliniez miza acestui proiect de lege, am anunțat că îi vom transfera pe Khalid Sheikh Mohammed și pe alți treisprezece prizonieri, agenți importanți ai al-Qaeda, de la CIA la baza de la Guantanamo, unde vor fi judecați de noile tribunale înființate de Congres. „Această lege îl transformă pe președinte într-un dictator”, declara un membru al Congresului. Alții au comparat comportamentul soldaților noștri și al agenților CIA cu cel al talibanilor și al lui Saddam Hussein.

Eram convins că poporul american judeca altfel lucrurile. Majoritatea americanilor înțelegeau că agenții noștri aveau nevoie de mijloace speciale pentru a obține informații despre teroriștii care plănuiau atacuri împotriva țării noastre. Și nu doreau ca deținuții de la Guantanamo să fie aduși în Statele Unite pentru a fi judecați de tribunalele civile, având aceleași drepturi constituționale ca infractorii de drept comun.

La o lună de la discursul meu din Sala Estică, Congresul a adoptat Military Commission Act³² din 2006, cu o majoritate bipartită confortabilă. Textul legii cuprindea tot ce ceruserăm noi, inclusiv redeschiderea tribunalelor militare și autorizarea președintelui de a dispune folosirea tehnicilor dure de interogare, dacă acesta considera necesar.

În timp ce ascultam ultimul briefing al CIA în dimineața zilei de dinaintea învestirii în funcție a președintelui Obama, mă gândeam la tot ce se întâmplase după evenimentele din 11 septembrie: la alertele de cod roșu și alarmele false, la momentul în care am crezut că vom muri din cauza toxinei botulinice și la comploturile pe care am reușit să le dejucăm. Trecuseră anii, dar amenințarea teroristă rămăsese. Teroriștii loviseră în Bali, Jakarta, Riyadh, Istanbul, Madrid, Londra, Amman și Mumbai. Rapoartele serviciilor de informații pe care le primeam în fiecare dimineață arătau clar că aceștia erau hotărâți să atace din nou America.

După șocul din 11 septembrie, nu dispuneam de cadrul legal, militar sau politic necesar pentru a înfrunta un altfel de dușman care nu respecta regulile tradiționale ale războiului. În momentul în care am părăsit Casa Albă, reușiserăm să implementăm un sistem de programe antiteroriste eficiente, bazate pe un fundament juridic solid.

Bineînțeles că au existat și lucruri care mi-aș fi dorit să iasă altfel. Nu-mi plăcea faptul că tribunalele militare se mișcau foarte încet. Chiar și după ce s-a votat Military Commission Act, un alt conflict juridic a frânat aceste procese. La sfârșitul mandatului meu, nu deschiseserăm decât două procese.

Dificultatea cu care se derulau procesele mi-a îngreunat realizarea unui obiectiv pe care mi-l stabilisem în cel de-al doilea mandat: închiderea închisorii de la Guantanamo într-un mod responsabil. Deși sunt de părere că deschiderea centrului de detenție de la Guantanamo, după atentatele din 11 septembrie, a fost necesară, știu că acesta a devenit un mijloc de propagandă pentru inamicii noștri și un subiect de discordie pentru aliații noștri. Am încercat să găsesc un mod de a închide acest centru de detenție fără compromiterea securității. Când am părăsit Casa Albă, numărul deținuților de la Guantanamo scăzuse de la aproape 800 la mai puțin de 250. Sper că mulți dintre cei rămași vor fi judecați pentru crimele lor. Va fi poate foarte greu ca unii dintre cei mai duri și mai periculoși teroriști de la Guantanamo să fie judecați. Dar știam că,

dacă i-aș fi eliberat și ei ar fi ucis din nou americani, eu mi-aș fi pătat mâinile cu sângele compatrioților mei. Problema care se punea dacă închideam centrul de detenție de la Guantanamo era ce să facem cu deținuții de acolo.

Privind retrospectiv, probabil că aș fi putut evita unele polemici și dificultăți juridice, dacă tribunalele militare, programul TSP și programul de interogare al CIA ar fi fost legiferate de la bun început. Dacă membrii Congresului ar fi trebuit să ia decizia odată cu mine — în perioada imediat următoare evenimentelor din 11 septembrie — sunt convins că ar fi aprobat cu o majoritate covârșitoare tot ce le-am fi cerut. Totuși, în cazul TSP și al programului CIA, nu mi-am putut asuma riscul de a dezvălui inamicului informații operaționale înainte de a stăpâni mai bine situația securității naționale.

M-au deranjat reacțiile negative la adresa serviciilor noastre de informații și a Departamentului de Justiție pentru rolul lor în programele de monitorizare și interogare. Agenții de informații și-au îndeplinit ordinele cu profesionalism și curaj și merită recunoștința noastră pentru că au apărut țara. Experții juridici din cadrul administrației mele au depus toate eforturile pentru a rezolva niște probleme complexe, într-o perioadă în care țara noastră se confrunta cu pericole fără precedent. Succesorii lor au tot dreptul să nu fie de acord cu concluziile lor. Dar incriminarea diferențelor de opinie juridică ar stabili un precedent grav pentru democrația noastră.

De la bun început am știut că reacția opiniei publice la deciziile mele va depinde de iminența altor atacuri. Dacă nu se întâmpla nimic, tot ce făceam eu părea probabil exagerat. Dacă am fi fost atacați din nou, poate că oamenii ar fi vrut să știe de ce nu m-am străduit mai mult.

Dar așa merg lucrurile când ești președinte. Percepția asupra evenimentelor se limpezește după consumarea lor. În momentul deciziei, nu ai acest avantaj. Pe 11 septembrie am jurat să fac tot ce-mi stă în putință pentru a apăra America, respectând Constituția și legile ei. Istoria poate contesta deciziile pe care le-am luat, politica pe care am adoptat-o și structurile pe care le-am lăsat în urma mea. Însă un singur lucru nu poate fi contestat: după coșmarul din 11 septembrie, America a parcurs șapte ani și jumătate fără ca pe teritoriul ei să se mai comită vreun atentat terorist. Dacă ar fi să rezum într-o singură frază cea mai importantă realizare a mea ca președinte, aceasta ar fi.

29 În 2010, în urma unor investigații amănunțite, Departamentul Justiției și FBI-ul au ajuns la concluzia că singurul autor al acestor atacuri a fost doctorul Bruce Ivins, cercetător în cadrul guvernului Statelor Unite, care s-a sinucis în 2008.

30 Congresul a numit această lege Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act (Legea pentru unificarea și consolidarea Americii prin furnizarea mijloacelor adecvate necesare interceptării și obstrucționării terorismului.).

31 Programul de Monitorizare a Teroriștilor

32 Legea privind comisiile militare

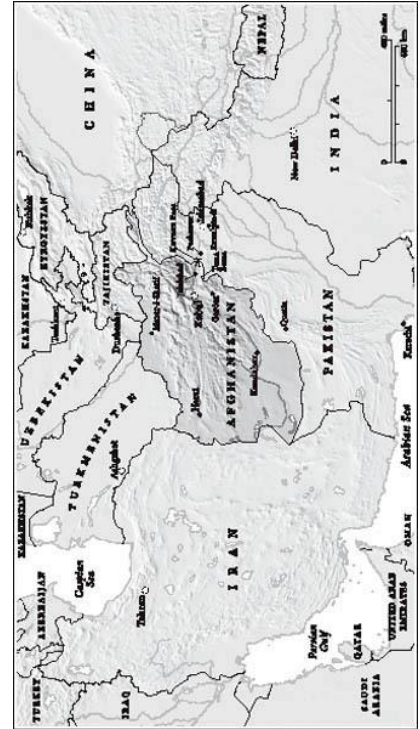
CAPITOLUL 7

AFGANISTAN

Sala Tratatelor era una dintre încăperile mele preferate de la Casa Albă. Spațioasă și solemnă, e situată la etajul al doilea, între Dormitorul Lincoln și Camera Galbenă. Înainte să se construiască Aripa Vestică, Sala Tratatelor a fost biroul prezidențial. Numele ei datează din 1898, când președintele William McKinley a ales să semneze aici tratatul de încheiere a războiului hispano-american.

Cea mai impozantă piesă de mobilier este un birou de lucru imens, de culoarea alunei, pe care a fost semnat tratatul și în jurul căruia s-a reunit cabinetul președintelui Ulysses S. Grant. Eu foloseam biroul atunci când îmi scriam discursurile, când citeam rapoarte și dădeam diverse telefoane, de obicei în serile când mă întorceam de la Biroul Oval.

Vizavi de biroul de lucru se află un tablou de mari dimensiuni intitulat The Peacemakers³³. Pictura îl arată pe președintele Lincoln la bordul vaporului cu aburi River Queen, împreună cu generalul Grant, generalul William Tecumseh Sherman și contraamiralul David Porter în ultima lună a Războiului de Secesiune. Lincoln apare consultându-se cu comandanții săi militari pentru a stabili strategia de înfrângere a forțelor Confederației și de încheiere a unei păci juste și durabile. Înainte de 11 septembrie, priveam această scenă ca pe un moment fascinant din istoria noastră. După atentate, ea a căpătat pentru mine o semnificație mai profundă. Pictura îmi amintea de claritatea obiectivului lui Lincoln: el a dus un război pentru o cauză necesară și nobilă.

În duminica de 7 octombrie 2001, imediat după prânz, am intrat în Sala Tratatelor ca să adresez un mesaj națiunii. Cu câteva ore în urmă, bombardiere cu rază lungă de acțiune decolaseră de la Baza Aeriană Whiteman din Missouri. Submarine americane și britanice din Golful Persic lansaseră rachete Tomahawk, iar avioane de luptă ale marinei militare decolaseră de pe punțile portavioanelor USS Carl Vinson și USS Enterprise.

„La ordinul meu, forțele militare americane au început să lovească taberele de antrenament ale al-Qaeda și instalațiile militare ale regimului taliban din Afganistan”, am declarat eu.

Îmi dădeam seama de gravitatea deciziei mele. Știam că războiul va aduce moarte și suferință. Orice viață pierdută era o tragedie pentru familiile celor dispăruți. La sfârșitul discursului, am citit dintr-o scrisoare primită de la o fetiță de clasa a patra, al cărei tată era cadru militar: „Deși nu doresc ca tata să plece la luptă”, scria ea, „eu sunt gata să vi-l dau dumneavoastră”.

Îngrijorările mele legate de astfel de sacrificii se amestecau cu sentimentul că situația era gravă. Distrugerea adăpostului al-Qaeda din Afganistan era esențială pentru protejarea poporului american.

Plănuiserăm cu mare grijă această misiune. Acționam sub semnul necesității și pentru a ne apăra, nu din răzbunare.

Priveam de la fereastra Sălii Tratatelor. În depărtare se vedea Jefferson Memorial, pe ale cărui ziduri sunt gravate următoarele cuvinte din Declarația de Independență: „Susținem că aceste adevăruri vorbesc de la sine: toți oamenii au fost creați egali”. Dincolo de râul Potomac se vedea clădirea spintecată a Pentagonului. Timp de douăzeci și șase de zile după atentatele din 11 septembrie, făcuserăm planuri și ne pregătiserăm. Acum așteptarea se încheiase. America era gata să contraatace. Începea eliberarea Afganistanului.

Trimiterea americanilor la război este cea mai gravă decizie pe care o poate lua un președinte. Ne-am convins în 1989, când eu, împreună cu Laura și cu fetele noastre am petrecut Crăciunul la Camp David. Pe 20 decembrie, tata trimisese 27 000 de soldați americani în Panama pentru a-l îndepărta de la putere pe dictatorul Manuel Noriega și a instaura un regim democratic.

Operațiunea „Cauza Dreaptă” a fost un succes. Dictatorul a fost repede îndepărtat, iar în rândurile forțelor americane au existat puține victime. Era o atmosferă de sărbătoare, dar nu și pentru tata. Pentru cei răniți și familiile celor căzuți la datorie — dar și pentru comandantul lor suprem — prețul victoriei era dureros de mare.

Stăteam alături de tata și de mama la o întâlnire unde se cântau colinde de Crăciun, când a intrat capelanul marinei militare și a spus:

— Domnule președinte, tocmai m-am întors de la Wilford Hall din San Antonio, unde au fost aduși militarii noștri răniți. Le-am spus băieților că, dacă vor să transmită un mesaj președintelui, eu vin să vă văd astă-seară. Mi-au zis să vă transmit așa: „Spuneți-i președintelui că suntem mândri să servim această țară măreață și pe acest mare om care este George Bush”.

Lui tata i s-au umplut ochii de lacrimi.

A fost un moment impresionant pentru mine și un prilej de a vedea îndeaproape ce înseamnă pentru președinte, personal, decizia de a trimite soldații în luptă. Și, totuși, nimic nu m-a pregătit pentru ce aveam să simt când am dat acest ordin în calitate de președinte.

Așa cum aflasem încă de pe vremea când tata era președinte, Camp David reprezintă unul dintre cele mai mari privilegii acordate șefului statului. Adăpostită în munții Catoctin din Maryland, la o sută de kilometri de Washington, reședința are o suprafață de vreo 80 de hectare și este situată la treizeci de minute de zbor cu elicopterul de Casa Albă. Pare însă cu mult mai departe. Domeniul se află în grija forțelor navale americane și este protejat de pușcași marini. El cuprinde mai multe cabane rustice, o sală de sport și o piscină, o sală de bowling, un teren de golf și trasee pentru plimbări cu bicicleta prin pădure. Aici domnește o atmosferă de liniște, care îndeamnă la meditație.

Cabana președintelui se cheamă Aspen. Are un interior simplu și confortabil. Structura din lemn cuprinde trei dormitoare, exact cât trebuie pentru familia noastră; o cameră de zi înșorită, unde obișnuiam să urmăresc meciurile de fotbal împreună cu fratele meu Marvin și cu prietenii mei, precum și un șemineu din piatră, în apropierea căruia mie și Laurei ne plăcea să stăm seara să citim.

La vreo cinci sute de metri, la poalele dealului, se află pavilionul Laurel, care are o sufragerie, un mic birou prezidențial și o sală de conferințe cu pereți lambrisați, unde Jimmy Carter a negociat acordurile de pace de la Camp David.

Acolo s-a reunit echipa mea pe probleme de securitate națională sâmbătă dimineață, pe 15 septembrie, spre a pune la punct un plan de bătaie pentru Afganistan. Era o atmosferă de sobrietate, seriozitate și concentrare. Alături de mine, în jurul mesei masive de stejar, se aflau cei mai înalți reprezentanți ai securității naționale din cadrul guvernului.³⁴

Toți la un loc aveau zeci de ani de experiență în gestionarea situațiilor de criză.

Prima prezentare din dimineața aceea a fost făcută de George Tenet, directorul CIA. Cu șase luni în urmă, la indicațiile mele, George și Consiliul de Securitate Națională începuseră elaborarea unei ample strategii de distrugere a rețelei al-Qaeda. În intervalul de patru zile dintre atentatele din 11 septembrie și reuniunea de la Camp David, echipa de la CIA consolidase acest plan. George mi-a propus să acord mai multă autoritate agenților implicați în operațiuni sub acoperire, inclusiv permisiunea ca agenții CIA să ucidă sau să captureze membrii al-Qaeda fără să mai ceară în prealabil acordul meu de fiecare dată. Am decis să accept această solicitare.

Planul CIA se baza pe o nouă ofensivă în Afganistan, acolo unde fuseseră puse la cale atacurile din 11 septembrie. Prezența teroriștilor în Afganistan își avea originea în anul 1979, când Uniunea Sovietică a invadat această țară și a instalat la putere un regim-marionetă. Triburile afgane, împreună cu un grup de luptători islamiști radicali cunoscuți sub numele de mujahedini, s-au ridicat împotriva ocupației străine. Cu sprijinul Statelor Unite, al Pakistanului și al Arabiei Saudite, rebelii au reușit să producă 15 000 de pierderi în rândul forțelor sovietice și să-i alunge din țară în 1989. Doi ani mai târziu, regimul sovietic s-a prăbușit.

Eliberat de sub ocupația comunistă, poporul afgan avea șansa de a-și reconstrui țara. Dar guvernul american, nemaivând alte interese în Afganistan, a decis să nu mai acorde sprijin acestei țări. Neimplicarea Statelor Unite a contribuit la crearea unui vid de putere. Triburile de luptători care îi învinseseră pe sovietici și-au întors armele unii împotriva altora. În cele din urmă, la putere au ajuns talibanii, o grupare de islamiști fundamentalisti. Ei au impus o viziune fanatică și barbară a islamului, care le interzicea fetelor să meargă la școală, îi obliga pe bărbați să poarte barba de o anumită lungime și le interzicea femeilor să iasă din casă neînsoțite de o rudă de sex masculin. Plăceri simple precum cântatul, bătutul din palme și înălțarea zmeiilor erau interzise.

O poliție religioasă brutală asigura respectarea legilor talibane. Un raport din 1998 al Departamentului de Stat relata că, pe o stradă din Mazar-i-Sharif, o femeie a fost bătută cu o antenă de mașină pentru că îi căzuse burqa de pe față, deși se chinuia să ducă doi copii mici în brațe și o sacoșă cu alimente. Cei care comiteau diverse furtișaguri erau duși pe stadionul național de fotbal și li se tăiau mâinile.

Homosexualii erau omorâți cu pietre, la fel și cei suspectați de adulter. La scurt timp după ce s-au instalat la Kabul, talibanii l-au răpit pe fostul președinte afgan din sediul misiunii ONU. După ce l-au bătut și castrat, i-au atârnat trupul de un stâlp de iluminat. În provincia Bamiyan, unde trăia o minoritate de hazari, talibanii au masacrat cel puțin 170 de civili nevinovați, în ianuarie 2007. Mai târziu, în același an, ei au dinamitat două prețioase sculpturi ale lui Buddha, vechi de 1 500 de ani.

Au existat și unii care au fost primiți cu brațele deschise de către talibani. La scurt timp după ce aceștia au venit la putere, molahii fundamentalisti i-au oferit azil lui Osama bin Laden, fondatorul organizației al-Qaeda. Între 1996 și 2001, Bin Laden a înființat în Afganistan tabere de antrenament unde au fost instruiți aproximativ 10 000 de teroriști. În schimb, Bin Laden își folosea averea personală

pentru a finanța regimul taliban. La 11 septembrie, Afganistanul era nu doar un stat care sponsoriza terorismul, ci și un stat sponsorizat de teroriști.

Deși ideologia talibană era foarte strictă, nu se poate spune același lucru despre controlul lor asupra țării. Într-o mică regiune din nordul Afganistanului, un grup de conducători de trib numit Alianța Nordului a rămas fidel populației locale. Pe 9 septembrie 2001, oamenii lui Bin Laden l-au asasinat pe respectatul lider al Alianței Nordului, Ahmad Shah Massoud. Uciderea lui a determinat Alianța să coopereze cu America. Aveam un dușman comun și împărtășeam aceeași hotărâre de a pune capăt regimului taliban.

Planul lui George era să trimitem agenți CIA care să înarmeze, să finanțeze și să-și unească forțele cu Alianța Nordului. Împreună cu ei ar fi dat primul atac. Unindu-ne forțele cu opoziția locală, evitam să fim priviți ca niște cuceritori sau ocupanți. America ajuta poporul afgan să se elibereze.

Nu am acționat singuri. Colin Powell făcuse o treabă excelentă, reușind să atragă și alte țări în coaliția noastră. Unele dintre ele, precum Marea Britanie și Australia, s-au oferit să trimită trupe. Altele, printre care Japonia și Coreea de Sud, au promis ajutor umanitar și sprijin logistic. Mai târziu, Coreea de Sud a trimis trupe militare. Unele țări arabe aliate, ca Iordanul și Arabia Saudită, ne-au furnizat informații importante despre operațiunile al-Qaeda.

Partenerul nostru principal a fost însă Pakistanul. Nicio țară nu exercita o influență mai mare în Afganistan decât vecina de la răsărit. Pe 11 septembrie, Pakistanul s-a numărat printre cele trei state care au recunoscut regimul taliban. Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite au fost celelalte două.

Probabil că în Pakistan exista o anumită simpatie pentru ideologia talibană. Dar principala lor motivație era să contracareze India, dușman declarat al Pakistanului. Atâta timp cât Pakistanul rămânea fidel guvernului afgan, evita să fie încercuit.

Pakistanul a avut dintotdeauna relații mai zbuciumate cu Statele Unite. După o strânsă colaborare în timpul Războiului Rece, Congresul american a decis să suspende ajutorul pentru Pakistan — inclusiv vânzarea avioanelor F-16 pe care America le promisese — din cauza îngrijorării privind dezvoltarea de către acesta a unui program nuclear

militar. În 1998, Pakistanul a efectuat un test nuclear secret, atrăgând astfel noi sancțiuni. Un an mai târziu, generalul Pervez Musharraf a pus la cale o lovitură de stat, răsturnând guvernul ales democratic. În 2001, America suspendase practic orice ajutor acordat Pakistanului.

Pe 13 septembrie, Colin l-a sunat pe președintele Musharraf și i-a pus în vedere că trebuie să decidă de partea cui este. I-a prezentat o listă de condiții nenegociabile, printre care condamnarea atentatelor din 11 septembrie, interzicerea adăpostirii luptătorilor al-Qaeda pe teritoriul Pakistanului, transmiterea de informații, acordarea autorizației de a survola spațiul aerian al Pakistanului și ruperea relațiilor diplomatice cu talibanii.

Musharraf s-a confruntat cu enorme presiuni interne. Pentru membrii mai radicali ai guvernului său, cât și pentru serviciile secrete, era de neconceput să se întoarcă împotriva talibanilor. I-am telefonat lui Musharraf de la Camp David, într-o pauză a ședinței consiliului de război.

— Aș dori să vă mulțumesc pentru că ați ascultat solicitările națiunii noastre îndoliate și aștept cu nerăbdare să colaborez cu dumneavoastră, pentru a-i aduce pe teroriști în fața justiției, am zis eu.

— Miza este foarte mare, mi-a răspuns Musharraf. Suntem cu voi.

Relația noastră cu Pakistanul s-a dovedit a fi mai complexă. Dar în patru zile am reușit să transformăm cel mai important vecin al Afganistanului dintr-un susținător al talibanilor în partenerul nostru în lupta pentru îndepărtarea acestora de la putere.

A venit și rândul armatei să ia cuvântul. Don Rumsfeld i-a convocat pe Hugh Sheldon, președintele Statului Major General, un Army Ranger care mai avea doar o lună până la pensionare, și pe adjunctul acestuia, Dick Meyers, general al armatei aeriene, pe care eu îl numisem în locul său. Mi-au explicat că avem trei variante.

Prima era aplicarea planului Pentagonului, o strategie prevăzută pentru situații de urgență. Acesta presupunea lansarea de rachete de croazieră asupra taberelor al-Qaeda din Afganistan. Planul putea fi pus în practică imediat, fără niciun risc pentru soldații americani.

A doua opțiune era să combinăm atacul bombardierelor cu loviturile rachetelor de croazieră. Aceasta ne permitea să lovim mai multe ținte,

cu un risc redus din partea piloților noștri.

A treia și cea mai agresivă variantă era să trimitem rachete de croazieră, bombardiere și trupe terestre. Această opțiune era mai degrabă teoretică, deoarece armata trebuia să pună la punct toate detaliile.

Generalul Sheldon a subliniat că aveam nevoie de timp și de manevre diplomatice pentru introducerea trupelor noastre într-o enclavă muntoasă cum era Afganistanul. Aveam nevoie de autorizații pentru staționarea trupelor, de permisiune pentru survolarea spațiilor aeriene străine și de capacitatea de a instrumenta misiunile de căutare-salvare — ca să nu mai punem la socoteală vremea și factorul șansă.

Au urmat ample discuții între cei prezenți. George Tenet a avertizat că exista riscul producerii unor acte de război pe teritoriul nostru.

— Dacă plănuiesc deja să ne atace din nou, nu-i vom putea împiedica, zicea el. Presupun că au arme chimice și biologice, a continuat el sumbru.

Dick Cheney era îngrijorat că războiul s-ar putea extinde în Pakistan, unde guvernul risca să piardă controlul asupra țării și probabil asupra arsenalului ei nuclear. După cum spunea Steve Hadley, consilier adjunct pe probleme de securitate națională, ar fi un „scenariu de coșmar”.

La un moment dat, secretarul adjunct al Apărării, Paul Wolfowitz, sugera să atacăm și Irakul odată cu atacarea talibanilor. Înainte de 11 septembrie, dictatura brutală a lui Saddam Hussein era considerată de mulți cea mai periculoasă din lume. Acest regim avea o îndelungată tradiție în sprijinirea teroriștilor, plătind chiar familiile palestinienilor care comiteau atentate sinucigașe. Soldații lui Saddam Hussein deschideau deseori focul asupra avioanelor americane și britanice care patrulau în zonele de interdicție aeriană impuse de Națiunile Unite. Și de zece ani Irakul sfida rezoluțiile ONU, care îi cereau să demonstreze că nu deținea arme de distrugere în masă.

— Dacă atacăm Irakul, vom transmite un semnal puternic privind angajamentul nostru împotriva terorismului, a spus Don Rumsfeld.

Colin ne-a avertizat în legătură cu o astfel de acțiune.

— Un atac asupra Irakului acum ar fi privit ca o manevră lipsită de onestitate din partea noastră. Am pierde sprijinul ONU, al țărilor islamice și al NATO. Dacă vrem să ne ocupăm de Irak, va trebui s-o facem altădată, într-un moment ales de noi. Dar în niciun caz nu trebuie

s-o facem acum, pentru că nu avem dovada vreunei legături cu atentatele.

George Tenet a fost și el de acord.

— Să nu dăm lovitura acum. Ar fi o greșeală, a zis el. Prima țintă trebuie să fie al-Qaeda.

Dick Cheney înțelegea amenințarea reprezentată de Saddam Hussein și era de acord că trebuia să ne ocupăm de el.

— Dar nu acum e momentul. Ne-ar diminua forța atacului. Deocamdată, oamenii trebuie să aleagă între Statele Unite și ticăloși.

Am salutat această dezbatere animată. Faptul că am ascultat discuțiile și punctele de vedere divergente m-a ajutat să-mi clarific opțiunile. Nu intenționez să iau o decizie pe loc. Aceasta a venit a doua zi.

Duminică, 16 septembrie, a fost o zi de reflecție. Laura și cu mine ne-am dus la slujbă în frumoasa capelă Evergreen din Camp David. Începută în timpul administrației Reagan și terminată pe vremea tatălui meu, capela reprezenta un loc special pentru familia mea. Prima căsătorie oficiată acolo a fost cea dintre sora mea, Doro, și soțul ei, Bobby Koch.

La ora 10, în prima duminică după atentatele din 11 septembrie, o lumină de vară târzie se strecura printre ramurile copacilor din pădure până în capelă. La rugăciune ni s-au alăturat mai mulți oficiali ai marinei militare și familiile lor, precum și membrii echipei pentru securitate națională, care rămăseseră aici după ședința din ziua precedentă.

Camp David avea un pastor minunat, Bob William, capelan în forțele navale. În duminica aceea a ținut o slujbă emoționantă și încurajatoare. A pus întrebările la care și noi ne luptam să găsim răspuns: „De ce? ... Doamne, cum a fost posibil?!”

Bob spunea că răspunsul se află dincolo de puterea noastră de cunoaștere. „Uneori, viața este un labirint de contradicții și absurdități”, recunoștea el. „Dar ne putem consola cu gândul că se va face voia lui Dumnezeu.” Apoi a continuat cu un citat din Sfântul Ignățiu de Loyola: „Rugați-vă ca și când totul depinde numai de Dumnezeu, căci așa este. Dar lucrați ca și când totul ar depinde numai de voi, căci așa este”.

După slujbă, eu și Laura ne-am urcat la bordul lui Marine One, pentru a ne întoarce la Washington. În după-amiaza aceea, am ajuns la una dintre cele mai importante decizii ale președinției mele: vom începe războiul împotriva teroriștilor trecând la atac, și primul front de luptă va fi Afganistanul.

Decizia mea a însemnat o ruptură față de politica Americii din ultimii douăzeci de ani. După atentatele luptătorilor Hezbollah împotriva unei unități de pușcași marini americani și împotriva ambasadei noastre din Liban în 1983, președintele Reagan a retras trupele din țară. Când unul dintre elicopterele noastre Black Hawk a fost doborât de rebeli teroriști în Somalia în 1993, președintele Clinton i-a repatriat pe soldații noștri. În 1998, atentatele cu bombă comise de al-Qaeda împotriva a două ambasade americane din Africa de Est l-au determinat pe președintele Clinton să ordone lansarea de rachete de croazieră asupra unor locații ale al-Qaeda din Afganistan. Dar taberele de antrenament fuseseră abandonate în cea mai mare parte, iar loviturile de la distanță s-au dovedit neputincioase și ineficiente. Când al-Qaeda a atacat USS Cole în largul coastelor Yemenului, America practic nu a reacționat.

Predecesorii mei au luat acele decizii în cu totul alte circumstanțe. Însă după ce al-Qaeda a ucis aproape trei mii de oameni în Statele Unite, era clar că teroriștii interpretaseră lipsa de reacție din partea noastră drept slăbiciune și o încurajare a nerușinării lor. În mesajele sale, al-Qaeda cita frecvent retragerile noastre ca o dovadă a faptului că americanii erau, după cum se exprima Bin Laden, niște „tigri de hârtie” care pot fi „puși pe fugă în nici douăzeci și patru de ore”.

După 11 septembrie, eram hotărât să schimb această percepție. Am decis să abordez cea mai agresivă din cele trei variante prezentate de generalul Sheldon. Atacurile cu bombardiere și lansarea de rachete de croazieră urmau să facă parte din planul nostru de represalii, dar asta nu era tot. Dacă aruncam niște bombe care costau mult asupra unor tabere unde nu mai era aproape nimeni, nu însemna că astfel îi alungam pe talibani din țară sau că distrugem sanctuarul al-Qaeda. Nu făceam decât să întărim convingerea teroriștilor că puteau să ne lovească din nou fără să plătească un preț prea mare. De data asta aveam să trimitem trupe și să le ținem acolo până ce talibanii și teroriștii al-Qaeda vor fi alungați din țară și se va putea construi o societate afgană liberă.

În lipsa unor dovezi incontestabile ale implicării lui Saddam Hussein în atentatele din 11 septembrie, am încercat să rezolvăm problema Irakului pe cale diplomatică. Speram că presiunea exercitată de comunitatea internațională va reuși să-l convingă pe Saddam să-și

respecte obligațiile. Cel mai bun mod de a-i arăta că suntem hotărâți era să câștigăm în Afganistan.

A doua zi dimineață, am convocat Consiliul de Securitate Națională în Sala Cabinetului.

— Scopul acestei întâlniri este de a stabili sarcinile fiecăruia, în vederea lansării primei ofensive în războiul contra terorismului, am declarat eu. Acesta va începe azi.

La scurt timp după evenimentele din 11 septembrie, Denny Hastert, președintele Camerei Reprezentanților, un om de încredere și foarte echilibrat, sugerase să iau cuvântul în fața Congresului reunit, așa cum făcuse președintele Franklin Roosevelt după atacul de la Pearl Harbor. Îmi plăcuse ideea, dar am vrut să aștept până voi avea ceva concret de spus. Acum era momentul. Am fixat data de 20 septembrie.

Știam că poporul american avea o mulțime de întrebări: Cine ne-a atacat? De ce ne urăsc? Cum va fi războiul? Ce se aștepta de la cetățenii obișnuiți? Răspunsurile aveau să se regăsească în discursul meu.

Cu această ocazie, am decis să invit un oaspete special: prim-ministrul britanic, Tony Blair. Cu câteva ore înainte de discursul meu de la Capitoliu, a sosit și Tony pentru a participa la dineul de la Casa Albă. L-am luat deoparte ca să-l pun la curent cu planurile noastre de război, inclusiv cu decizia mea de a trimite trupe terestre. M-a asigurat de sprijinul Marii Britanii. Cel mai apropiat aliat al Americii în războaiele din secolul trecut era alături de noi și în primul război din acest secol.

Apropiindu-se momentul discursului meu, Tony a remarcat:

— George, se pare că nu ești deloc emoționat. Chiar nu ai nevoie să rămâi puțin singur?

Nu-mi pusesem problema asta până atunci. N-aveam nevoie să fiu singur. Avusesem destul timp să-mi cântăresc bine decizia și știam ce aveam de zis. În plus, apreciam compania prietenului meu.

Atmosfera în Camera Reprezentanților era diferită de cea din Catedrala Națională, din 14 septembrie. Se simțea un amestec de agitație, furie și revoltă. Mai târziu am aflat că peste 82 de milioane de telespectatori au urmărit acest moment, un record de audiență pentru un discurs prezidențial.

„În mod normal, președintele vine în fața acestei adunări pentru a prezenta un raport despre starea națiunii”, am început eu. „În această seară, nu mai este nevoie de un astfel de raport. Poporul american l-a făcut deja... Dragi compatrioți, am văzut starea națiunii — ea este solidă.”

Am trecut în revistă întrebările și răspunsurile — identitatea teroriștilor, ideologia lor și noul tip de război pe care aveam să-l ducem.

„Reacția noastră implică mai mult decât o ripostă de moment și lovituri izolate”, am continuat eu. „Americani nu trebuie să se aștepte la o singură bătălie, ci la o campanie de durată, așa cum nu s-a mai văzut până acum. Ea poate cuprinde lovituri spectaculoase ce vor fi transmise la televizor, și operațiuni sub acoperire, al căror succes va rămâne secret... Fiecare țară, din fiecare regiune, are acum de luat o decizie. Fie sunteți cu noi, fie sunteți de partea teroriștilor.” Am rostit și un ultimatum adresat talibanilor: „Fie îi vor preda pe teroriști, fie vor avea aceeași soartă ca ei”.

Nu-mi făceam iluzii că liderii Afganistanului vor lua în seamă ce spuneam eu. Dar, expunând încăpățânarea lor în fața întregii lumi, ne întăream justificarea lansării unei lovituri militare. Apropiindu-mă de final, am spus:

În durerea și furia ce ne încearcă, ne-am găsit misiunea și clipa prielnică... Vom strânge întreaga lume în jurul acestei cauze, prin eforturile noastre și prin curajul nostru. Nu vom obosi, nu vom ezita, nu vom da greș.

Am speranța că, în lunile și anii ce vor urma, viața va reveni la normal. Ne vom întoarce la viața noastră cotidiană și asta e un lucru bun. Chiar și durerea se stinge cu timpul și cu voia lui Dumnezeu. Dar hotărârea noastră nu trebuie să slăbească. Fiecare dintre noi își va aminti ce s-a întâmplat în ziua aceea și de cei care au pierit. Ne vom aminti clipa în care am aflat vestea — unde eram și ce făceam atunci. Unii își vor aminti imaginea unui incendiu sau povestea salvării unei vieți. Unii vor păstra în suflet amintirea unui chip sau a unui glas pierdut pentru totdeauna.

Eu voi păstra aceasta: este insigna unui polițist pe nume George Howard, care a murit la World Trade Center, încercând să salveze viețile altora. Mi-a dat-o mama lui, Arlene, ca să-mi amintesc de fiul ei. Ea îmi aduce aminte de viețile care s-au stins și de o misiune care nu s-a sfârșit.

Nu voi uita rana făcută țării noastre și nici pe cei care i-au făcut-o. Nu voi renunța; nu voi avea odihnă; nu voi conțeni această luptă pentru libertatea și securitatea poporului american.

A doua zi, 21 septembrie, m-am ocupat de pregătirile de război. Pentru mine era o experiență nouă să am de-a face cu armata în calitate de comandant-șef. Uniformele pline de decorații ale ofițerilor îmi aminteau că experiența acestora o depășea cu mult pe a mea.

Cu șapte luni în urmă, Laura și cu mine dăduserăm un dineu la Casa Albă pentru șefii militari și soțiile lor. Speram să trecem peste formalități și să-i cunosc îndeaproape pe acești generali și amirali, astfel încât ei să se simtă liberi să-și exprime sincer opiniile, iar eu să le pot cere părerea dacă doream.

Așa l-am cunoscut pe generalul Tommy Franks, care a venit la Casa Albă cu soția sa, Cathy. Tommy avea pieptul acoperit cu o mulțime de medalii, inclusiv mai multe Stele de Bronz și Inimi Purpurii, obținute în timpul războiului din Vietnam. Era general de brigadă și avusese oameni sub comanda sa în timpul Războiului din Golf. În anul 2000, fusese numit la conducerea Comandamentului Central, coordonând un teatru de operațiuni ce se întindea de la Cornul Africii până în Asia Centrală, inclusiv Afganistan.

— Domnule general, înțeleg că sunteți din Midland, Texas, i-am spus eu.

— Da, domnule președinte, așa este, a răspuns el cu un zâmbet cald și un accent texan.

— Am auzit că ați fost la același liceu cu Laura, am adăugat eu.

— Da, domnule, am absolvit cu un an mai devreme, a răspuns el. Dar stați liniștit, domnule președinte, n-am ieșit niciodată împreună.

Am izbucnit în râs. Iată un mod interesant de a discuta cu noul comandant-șef. Am avut sentimentul că eu și Tommy ne vom înțelege foarte bine.

Tommy mi-a explicat că misiunea noastră din Afganistan nu va fi ușoară. Totul în această țară amenința să ne facă probleme. Este izolată, muntoasă și primitivă. Jumătatea de nord era populată de etnici tajici, uzbeki, hazari, turcmeni și alții. Jumătatea de sud era dominată de paștuni. Rivalitățile tribale, etnice și religioase datau de secole. Dar, în

ciuda acestor diferențe, afganii făceau totuși front comun împotriva străinilor. Ei i-au izgonit pe britanici în secolul al XIX-lea și pe sovietici în secolul XX. Însuși Alexandru cel Mare nu a reușit să cucerească această țară supranumită „Mormântul imperiilor”.

Planul de război al lui Tommy, numit mai târziu Operation Enduring Freedom³⁵, cuprindea patru etape. Prima consta în cuplarea Forțelor Speciale cu echipele CIA ca să pregătească terenul pentru sosirea trupelor convenționale. În cea de-a doua, urma să declanșăm o vastă campanie aeriană menită să distrugă ținte al-Qaeda și talibane și să parașutăm pachete cu ajutoare umanitare destinate populației. A treia etapă consta în trimiterea de trupe terestre americane și aliate care să-i lichideze pe ultimii combatanți talibani și ai al-Qaeda. În final, urma să stabilizăm țara și să-i ajutăm pe afgani să construiască o societate liberă.

Am considerat că rolul meu era să mă asigur că planul este complet și conform cu viziunea strategică — în acest caz, îndepărtarea talibanilor, distrugerea sanctuarului al-Qaeda și sprijinirea formării unui guvern democratic. I-am pus o mulțime de întrebări lui Tommy: de câte trupe avem nevoie? Ce baze am putea folosi? În cât timp putem să demarăm operațiunea? La ce nivel de rezistență ne putem aștepta din partea inamicului?

N-am încercat să mă ocup de problemele logistice și tactice. Instinctul îmi dicta să am încredere în liderii militari. Ei erau profesioniști cu experiență, eu eram comandantul novice. Mi-am amintit de fotografiile din timpul războiului din Vietnam, înfățișându-i pe președintele Lyndon Johnson și pe secretarul Apărării, Robert McNamara, aplecați asupra unor hărți cu obiective militare ale unor misiuni de rutină. Acest mod de gestionare a războiului la nivel restrâns a avut repercusiuni în tot lanțul de comandă. Când eram la școala de pilotaj, unul dintre instructorii mei, veteran din Vietnam, povestea că forțele aeriene ale Statelor Unite erau atât de restricționate, încât inamicul putea să-și dea seama când și unde urmau să lovească. Motivul, după spusele lui, era că „politicienii nu voiau să și-i pună pe oameni în cap”.

Un domeniu în care Tommy avea nevoie de ajutor era obținerea cooperării țărilor vecine Afganistanului. Fără sprijin logistic din partea Uzbekistanului și Tadjikistanului, nu aveam cum să introducem trupele în Afganistan. Nu-i cunoșteam pe liderii acestor foste republici

sovietice. Dar Rusia avea încă o puternică influență în regiune, iar pe Vladimir Putin îl știam.

Eu și Putin ne întâlniserăm pentru prima dată în luna iunie, în palatul din Slovenia, folosit altădată de liderul comunist Tito. Obiectivul meu la acea întâlnire la nivel înalt a fost să elimin orice tensiune și să stabilesc o legătură cu Putin. Am acordat o atenție deosebită diplomației personale. Cunoscând personalitatea, caracterul și preocupările unui alt conducător de talie mondială, puteam să stabilesc mai ușor un teren comun pentru reglarea unor dezacorduri. Asta era o lecție învățată de la tata, mare specialist în diplomatie personală. Un altul a fost Abraham Lincoln. „Dacă vrei să câștigi un om de partea ta”, zicea Lincoln, „convinge-l mai întâi că ești prietenul lui.”

La începutul întrevederii, am avut o scurtă discuție — doar Vladimir și cu mine, consilierii pe securitate națională și interpreții noștri. El mi s-a părut ușor tensionat. A început să citească din niște notițe. Primul subiect au fost datoriile moștenite de Federația Rusă din epoca sovietică.

După câteva minute i-am întrerupt prezentarea cu o întrebare:

— Este adevărat că mama domniei voastre v-a dăruit o cruce pe care ați sfințit-o la Ierusalim?

În timp ce Peter, interpretul său, îi traducea întrebarea, pe chipul lui Putin s-a putut citi stupefacția. I-am spus că citisem chestia asta pe undeva, nu-mi aminteam unde — nu i-am zis că într-un raport al serviciilor de informații —, și că eram curios să aflu mai multe. Putin și-a revenit repede din uimire și mi-a povestit cum s-a întâmplat. Chipul și vocea i s-au relaxat imediat, în timp ce a început să povestească cum a atârnat crucea în casa lui de la țară care ulterior a luat foc. Când au sosit pompierii, el le-a spus că nu dorea decât să-i salveze crucea la care ținea foarte mult. A reprodus acel moment dramatic arătând cum un pompier a întins mâna și i-a dat crucea salvată din flăcări. „De parcă așa a fost să fie”, zicea el.

— Vladimir, am zis eu, aceasta este povestea crucii. Așa a fost să fie.

Am simțit că atmosfera se detensionase.

După întrevedere, am fost întrebat de un reporter dacă Putin era „un om în care americanii pot avea încredere”. I-am răspuns că da. Mă gândeam la emoția din glasul lui Vladimir când ne-a povestit întâmplarea cu crucea.

— L-am privit în ochi pe acest om, am zis eu, și am văzut în sufletul lui.

În anii ce-au urmat, Putin mi-a dat motive să-mi schimb opinia.

La trei luni după întâlnirea din Slovenia, Putin a fost primul lider străin care a sunat la Casa Albă după atentatele din 11 septembrie. Nu a putut să ia legătura cu mine deoarece mă aflam la bordul lui Air Force One, așa că a discutat cu Condi, care era la Centrul Prezidențial pentru Operațiuni de Urgență. El a asigurat-o că Rusia nu va ridica nivelul de alertă militară după ce noi am trecut la DefCon 3, așa cum ar fi făcut în mod automat Uniunea Sovietică în timpul Războiului Rece. Când am vorbit cu Vladimir a doua zi, mi-a spus că semnase un decret care declara un minut de reculegere în semn de solidaritate cu Statele Unite. A încheiat spunând:

— Binele va triumfa asupra răului. Vreau să știți că vom fi alături de voi în această luptă.

Pe 22 septembrie l-am sunat pe Putin de la Camp David. După o lungă conversație, el a fost de acord să deschidă spațiul aerian al Rusiei pentru avioanele militare americane și să-și folosească influența asupra fostelor republici sovietice pentru a facilita intrarea trupelor noastre în Afganistan. Eu mă gândeam că se temea că Rusia va fi încercuită, dar el era mai preocupat de existența teroriștilor la granițele țării sale. Chiar le-a ordonat generalilor ruși să le împărtășească omologilor americani experiența lor din timpul invaziei din Afganistan din anii '80.

A fost o conversație extraordinară. I-am spus lui Vladimir că apreciez disponibilitatea lui de a trece peste suspiciunile din trecut. La scurt timp după aceea, obțineam acordul fostelor republici sovietice.

La sfârșitul lunii septembrie, George Tenet m-a informat că prima echipă de experți CIA intrase în Afganistan și luase legătura cu Alianța Nordului. Tommy Franks mi-a spus că va fi pregătit să trimită în curând Forțele Speciale. Atunci am pus și eu echipei o întrebare care mă frământa de ceva timp:

— Și cine va conduce țara?

A urmat un moment de liniște.

Voiam să mă asigur că echipa se gândise și la strategia de după război. Eram convins că poporul afgan trebuia să aibă posibilitatea de a-și

alege noul conducător. Suferiseră prea mult — și poporul american risca prea mult — pentru a lăsa țara să cadă din nou pradă tiraniei. I-am cerut lui Colin să pregătească un plan de tranziție spre democrație.

Vineri 5 octombrie, generalul Dick Meyers m-a informat că armata era pregătită să lanseze ofensiva. Și eu eram pregătit. Le acordaserăm talibanilor un răgaz de peste două săptămâni pentru a răspunde la ultimatumul dat de noi, dar nu s-au conformat cerințelor noastre. Timpul acordat expirase.

Don Rumsfeld tocmai se întorcea dintr-un turneu în Orientul Mijlociu și Asia Centrală unde încheiase câteva acorduri importante privind staționarea trupelor noastre. L-am așteptat să se întoarcă, înainte de a da ordinul oficial de atac. Sâmbătă dimineața, pe 6 octombrie, am discutat cu Don și Dick Meyers prin videoconferință securizată, de la Camp David. I-am întrebat pentru ultima oară dacă aveau tot ce le trebuie. Mi-au spus că da.

— Să-i dăm drumul, am zis eu. Este o decizie corectă.

Știam în adâncul sufletului meu că lupta împotriva organizației al-Qaeda, îndepărtarea talibanilor și eliberarea chinutului popor afgan erau un lucru necesar și just. Dar, în același timp, mă îngrijora tot ce ar fi putut să meargă prost. Experții militari îmi făcuseră cunoscute toate riscurile: foametea, războiul civil, prăbușirea guvernului pakistanez, răzvrătirea musulmanilor din întreaga lume și — lucrul de care mă temeam cel mai mult — o răzbunare prin comiterea de noi atentate pe teritoriul Americii.

A doua zi dimineață, când am urcat la bordul lui Marine One pentru a mă întoarce la Washington, doar Laura și câțiva consilieri de-ai mei știau că dădusem ordinul de declanșare a atacului, în rest nimeni nu era la curent. Pentru a păstra secretul asupra operațiunii, mi-am continuat programul anunțat anterior, care cuprindea participarea la ceremonia de la Monumentul național al pompierilor din Emmitsburg, Maryland. Am vorbit despre cei 343 de pompieri din New York care își pierduseră viața pe 11 septembrie, cea mai neagră zi din istoria pompierilor americani. Printre victime s-au numărat șeful departamentului, Pete Ganci, și tineri recruți aflați în prima lună de serviciu.

Monumentul îmi reamintea de ce America avea să intre în curând în luptă. Lucrul acesta l-a înțeles și armata noastră. La 10 000 de kilometri depărtare cădeau primele bombe. Pe câteva dintre ele, soldații noștri scriseseră FDNY (Fire Department, City of New York).

Primele vești sosite din Afganistan au fost bune. În două ore de bombardamente, noi și aliații britanici am distrus slaba apărare antiaeriană a talibanilor și câteva tabere de antrenament ale al-Qaeda. După bombardamente, am parașutat peste 37 000 de pachete cu alimente și ajutoare pentru populația afgană, reușind cea mai rapidă operațiune de ajutor umanitar pe timp de război din istorie.

După câteva zile, a apărut o problemă. Atacurile aeriene distruseseră cea mai mare parte a infrastructurii talibane și al-Qaeda, dar întâmpinam dificultăți cu intrarea în țară a forțelor noastre speciale. Acestea erau concentrate la o fostă bază aeriană sovietică din Uzbekistan și separate de zona de aterizare din Afganistan de munți înalți de peste 4 500 de metri, cu temperaturi de îngheț și puternice furtuni de zăpadă.

Am insistat să se treacă la acțiune. Don și Tommy m-au asigurat că se mișcau cât se putea de repede. Dar, pe măsură ce treceau zilele, creștea și nemulțumirea mea. Reacția noastră semăna prea mult cu atacurile aeriene ineficiente pe care America le dăduse în trecut. Mă temeam că nu trimitem mesajul potrivit inamicului nostru și poporului american. Mai târziu, Tommy Franks a asemănat acele zile cu o perioadă „de infern”. Și eu am fost de aceeași părere.

La douăsprezece zile după ce am anunțat începerea războiului, prima echipă a Forțelor Speciale a debarcat, în sfârșit, în Afganistan. În nord, oamenii noștri au stabilit contactul cu agenții CIA și luptătorii Alianței Nordului. În sud, o mică echipă a Forțelor Speciale a lansat o operațiune de tip comando la cartierul general din Kandahar al liderului taliban Mullah Omar.

Câteva luni mai târziu, am făcut o vizită la Fort Bragg în Carolina de Nord, unde m-am întâlnit cu membri ai echipei de la Forțele Speciale care efectuase acel raid. Ei mi-au dat o cărămidă din rămășițele complexului lui Mullah Omar. Am păstrat-o în biroul meu privat de lângă Biroul Oval, ca să-mi aduc aminte că pe acel pământ au luptat soldați americani, oameni curajoși și experimentați.

Sosirea trupelor noastre nu a liniștit spiritele în țară. Pe 25 octombrie, Condi mi-a spus că ritmul lent al operațiunilor — aspru criticate de mass-media — pune probleme și echipei de la securitatea națională.

Războiul abia începuse de optsprezece zile și unii vorbeau deja de strategii alternative.

Într-o perioadă de incertitudine, orice urmă de îndoială din partea președintelui se propaga automat în întregul sistem. La ședința Consiliului de Securitate Națională de a doua zi dimineață, am declarat:

— Aș vrea să mă asigur că suntem cu toții de acord cu acest plan, da?

Am întrebat fiecare membru în parte și toți au fost de acord.

Am asigurat echipa că strategia noastră era bună. Planul nostru era bine conceput. Soldații noștri erau capabili. Cauza noastră era dreaptă. N-aveam de ce să ne îndoim sau să lăsăm presa să ne panicheze.

— Ne vom păstra calmul, încrederea și răbdarea, am spus eu.

Toți cei din sală au respirat ușurați. Această experiență mi-a amintit că până și cei mai experimentați și mai puternici oameni au uneori nevoie de îmbărbătare. După cum îi spuneam mai târziu jurnalistului Bob Woodward, președintele trebuie să fie „calciul din coloana vertebrală”.

Am fost încântat că ne-am revenit, mai ales când am citit ziarul New York Times din 31 octombrie. Reporterul Johnny Apple scrisese un articol intitulat „Amintirea unui impas cunoscut: Afganistanul, un nou Vietnam”. Articolul începea așa: „Asemenea unui spectru nedorit dintr-un trecut nefericit, cuvântul impas a început să bântuie discuțiile dintre oficialii guvernamentali și specialiștii în politică internațională, atât în țară, cât și în străinătate”.

Într-un fel, acest lucru era previzibil. Reporterii din generația mea tind să vadă totul prin prisma scandalului Watergate sau războiului din Vietnam. Cu toate astea, mă surprindea faptul că Times nu așteptase nici măcar o lună înainte să considere Războiul din Afganistan un nou Vietnam.

Diferențele dintre cele două conflicte militare erau izbitoare. Inamicul din Afganistan tocmai ucisese trei mii de oameni nevinovați pe teritoriul american. La momentul acela, prezența forțelor noastre convenționale în Afganistan era aproape zero, comparativ cu sutele de mii de soldați trimiși în Vietnam. America era unită în susținerea trupelor și misiunii noastre. Și mai aveam de partea noastră o coaliție din ce în ce mai mare.

Dar niciuna dintre aceste deosebiri nu a contat pentru mass-media. Polemica pe tema așa-zisului impas a continuat în paginile editorialelor

și pe canalele de televiziune. M-am detașat de toate astea. Știam că americanii vor da dovadă de răbdare și înțelegere, atâta timp cât le vom arăta rezultate.

La începutul lunii noiembrie, au venit și rezultatele. Sprijiniți de ofițerii CIA și de Forțele Speciale, generalii Alianței Nordului s-au apropiat de pozițiile talibanilor. Afganii duceau atacuri terestre, în timp ce Forțele Speciale își foloseau unitățile GPS și sistemele de ghidare cu laser pentru a dirija loviturile aeriene. Luptătorii Alianței Nordului și Forțele Speciale au lansat un atac al cavaleriei și au eliberat orașul strategic Mazar-i-Sharif. Locuitorii de acolo au ieșit în stradă pentru a sărbători evenimentul. Cele mai moderne arme ale secolului XXI combinate cu atacurile călare aparținând secolului XIX reușiseră să îi îndepărteze pe talibani din bastionul de nord.

M-am simțit ușurat. Deși aveam încredere în strategia noastră și nu acordam atenție neîncrederii unora, tot simțisem o oarecare neliniște. N-am avut cum să știm cu certitudine dacă abordarea noastră va avea succes. Căderea orașului Mazar m-a liniștit în privința asta. „Poate că totul se va prăbuși asemeni unui joc de domino”, îi spuneam eu lui Vladimir Putin.

Și s-a prăbușit repede. În câteva zile au căzut aproape toate orașele importante din nordul țării, trecând sub controlul nostru. Talibanii au părăsit Kabulul și s-au refugiat în munții din est și sud. Femeile puteau să iasă din casă și copiii să înalțe zmeie. Bărbații au început să-și radă bărbile și să danseze în stradă. Cu urechea lipită de un casetofon, un bărbat asculta muzică — interzisă sub talibani — și striga fericit: „Suntem liberi!” O femeie care era învățătoare mărturisea: „Sunt fericită, deoarece cred că acum fetele vor putea să meargă la școală”.

M-am bucurat când am văzut aceste scene ale eliberării. La fel și Laura. În sâmbăta ce a urmat căderii orașului Kabul, ea a fost cea care a prezentat raportul prezidențial săptămânal la radio, fiind pentru prima dată când o Primă Doamnă a țării făcea acest lucru. Regimul taliban, zicea ea, „bate în retragere în cea mai mare parte a țării, iar poporul afgan — mai ales femeile — își manifestă bucuria. Femeile afgane știu, din dureroasa lor experiență, ceea ce restul lumii abia acum descoperă... Lupta împotriva terorismului este și lupta pentru drepturile și demnitatea femeilor”.

Discursul Laurei a stârnit reacții pozitive în întreaga lume. Dar reacția cea mai emoționantă a venit chiar de la femeile afgane. Creșterea

șanselor de acces la învățământ, în special pentru femeile și fetele afgane, a devenit o adevărată misiune pentru Laura. În anii ce-au urmat, s-a întâlnit cu profesori și antreprenori afgani, a facilitat trimiterea de manuale școlare și medicamente, a sprijinit înființarea Consiliului Femeilor Afgane din SUA, care a strâns peste 70 de milioane de dolari din fonduri de dezvoltare private, și a efectuat trei vizite în Afganistan. În timp ce eu începeam să mă acomodez cu rolul meu de comandant-șef, Laura își consolida imaginea de Primă Doamnă.

Odată eliberat nordul Afganistanului, atenția noastră s-a îndreptat spre regiunea sudică. George Tenet m-a informat că o mișcare antitalibană se coagula în jurul unui lider paștun pe nume Hamid Karzai. Karzai nu era un comandant militar obișnuit. Crescuse în Kandahar, obținuse o diplomă la o universitate din India, vorbea patru limbi străine și fusese membru al guvernului afgan înainte de preluarea acestuia de către talibani.

La două zile după începerea bombardamentelor, Karzai a plecat cu o motocicletă din Pakistan, a trecut granița și a strâns câteva sute de oameni pentru a prelua Tarin Kot, un orașel de lângă Kandahar. Talibanii au aflat de prezența lui Karzai și au trimis niște luptători să-l asasineze. Chiar când era pe punctul de a fi atacat, CIA a trimis un elicopter să-l scoată de acolo. La scurt timp după aceea, Karzai s-a întors pentru a prelua conducerea rezistenței. La sfârșitul lunii noiembrie, i s-a alăturat un contingent de pușcași marini. Ultimii șefi talibani au fugit din Kandahar. Orașul a căzut pe 7 decembrie 2001, când se împlineau șaiszeci de ani de la atacul de la Pearl Harbor și două luni de la discursul meu din Sala Tratatelor.

Izgoniți din bastioanele lor, restul talibanilor și luptătorilor al-Qaeda s-au refugiat în munți, la granița cu Pakistanul. La începutul anului 2002, Tommy Franks a organizat o amplă ofensivă numită Operațiunea Anaconda. Trupele noastre, împreună cu partenerii noștri de coaliție și forțele afgane, i-au alungat pe ultimii talibani și luptători al-Qaeda în estul Afganistanului. Ofițerii CIA și Forțele Speciale i-au urmărit până în grote, lansând atacuri aeriene asupra ascunzătorilor teroriștilor și dând o serioasă lovitură forțelor armate ale al-Qaeda.

Speram să primesc un telefon prin care să fiu anunțat că Osama bin Laden a fost omorât sau capturat. Continuum să-l căutăm neobosit și

mereu primeam informații — uneori contradictorii — despre locul în care se află. Unele surse spuneau că se află în Jalalabad. Altele ziceau că a fost văzut în Peshawar sau lângă un lac din apropiere de Kandahar ori în complexul de grote din regiunea muntoasă Tora Bora. Oamenii noștri au verificat fiecare pistă. De câteva ori chiar am avut impresia că suntem pe punctul de a pune mâna pe el, dar până la urmă serviciile secrete n-au reușit să-l prindă.

Câțiva ani mai târziu, unii ne-au criticat că l-am lăsat pe Bin Laden să scape chiar de sub nasul nostru la Tora Bora. Nu așa am văzut eu lucrurile. Mereu îi pistonam pe comandanții noștri și pe oficialii CIA în legătură cu Bin Laden. Ei lucrau neîncetat pentru a-l localiza și m-au asigurat că dispuneau de suficiente trupe și resurse. Dacă am fi știut unde se ascunde, am fi mutat munții din loc ca să-l aducem în fața justiției.

Operațiunea Anaconda a marcat sfârșitul primei etape a bătăliei noastre. Așa cum se întâmplă în orice război, nu totul decursese absolut perfect în campania noastră din Afganistan. Dar, într-un interval de șase luni, i-am îndepărtat pe talibani de la putere, am distrus taberele de antrenament ale al-Qaeda, am eliberat peste 26 de milioane de oameni care au fost supuși unei cruzimi înfiorătoare, am redat fetelor afgane dreptul de a merge la școală și am pus bazele unei viitoare societăți democratice. Nu ne-am confruntat nici cu foamete, război civil, căderea guvernului în Pakistan, revolta musulmanilor din lumea întreagă și nici cu acte de răzbunare prin comiterea de atentate pe teritoriul nostru.

Victoria a fost plătită scump. De la începutul războiului până la Operațiunea Anaconda, au fost uciși 27 de bravi soldați americani. De obicei, le citeam numele în timpul rapoartelor de dimineață, așezat la biroul Răsolute. Îmi imaginam durerea familiilor, când la ușa lor se prezenta un ofițer militar. Mă rugam ca Dumnezeu să-i ajute în necazul lor.

La începutul războiului am decis să trimit câte o scrisoare familiilor soldaților americani căzuți în luptă. Voiam să le onorez sacrificiul, să-mi exprim tristețea și să le transmit recunoștința în numele țării. Pe 29 noiembrie 2001, când m-am așezat la birou să scriu, mi-am adus aminte de o scrisoare trimisă de Abraham Lincoln în 1865 Lydiei Bixby, o femeie din Massachusetts care își pierduse cei cinci fii în Războiul de Secesiune.

„Îmi dau seama cât de neputincioase și inutile sunt cuvintele mele, care ar trebui să vă aline suferința pricinuită de o pierdere atât de grea”, scria Lincoln. „Dar nu pot să nu vă amintesc de consolarea pe care o veți găsi în recunoștința Republicii pentru care au murit. Mă rog ca Tatăl nostru din ceruri să vă ușureze suferința cauzată de această grea pierdere și să vă lase doar prețioasa amintire a celor dispăruți și mândria solemnă de a fi făcut un sacrificiu atât de scump pe altarul libertății.”

Scrisoarea mea era adresată lui Shannon Spann, soția lui Mike Spann, ofițerul CIA ucis în timpul revoltei din închisoarea de la Mazar-i-Sharif și prima victimă americană din acest război:

Dragă Shannon,

În numele națiunii recunoscătoare, eu și Laura dorim să vă transmitem sincere condoleanțe ție și familiei tale pentru pierderea lui Mike. Știu că inima ta e sfâșiată. Ne rugăm pentru tine.

Mike a murit în lupta împotriva răului. Și-a dat viața pentru o cauză nobilă — libertatea. Copiii voștri trebuie să știe că el și-a servit țara cu mult curaj și eroism.

Fie ca Domnul să vă binecuvânteze, Shannon, pe tine, pe copiii tăi și pe toți cei care plâng dispariția unui om bun și curajos.

Cu sinceritate,

George W. Bush

Am scris tuturor familiilor celor care și-au pierdut viața în războiul împotriva terorismului. La sfârșitul președinției mele, scrisesem aproape 5 000 de astfel de scrisori.

Pe lângă faptul că am trimis scrisori, deseori m-am întâlnit cu familiile celor căzuți la datorie. Consideram că era de datorie mea să-i îmbărbătez pe cei care pierduseră pe cineva drag. În timpul unei deplasări la Fort Bragg, în martie 2002, m-am întâlnit cu familiile mai multor militari uciși în timpul Operațiunii Anaconda. Mă simțeam tensionat. Oare vor fi furioși? Vor fi indignați? Eram gata să le împărtășesc durerea, să îi ascult, să discutăm — orice era nevoie pentru a le ușura suferința.

Una dintre soțiile îndoliate pe care le-am cunoscut a fost Valerie Chapman. Soțul ei, John Chapman, sergent în forțele aeriene, atacase curajos două buncăre ale al-Qaeda dintr-o zonă muntoasă izolată, în timpul unei ambuscade inamice, dându-și viața pentru a-și salva niște camarazi. Valerie mi-a mărturisit că John îndrăgea din tot sufletul forțele aeriene. Se înrolase la vârsta de nouăsprezece ani și servise șaptesprezece ani.

M-am aplecat ca să le privesc în ochi pe cele două fiice ale lui John și Valerie — Madison, de cinci ani, și Brianna, de trei ani. Mi le-am imaginat pe propriile mele fiice la vârsta aceea. Am simțit că mi se frânge inima la gândul că vor crește fără tată. Le-am spus că tatăl lor a fost un om bun, care a dat dovadă de un mare curaj. Abia îmi stăpâneam lacrimile. Dacă fetițele își vor aminti de această întâlnire, voiam să rețină expresia respectului meu față de tatăl lor, nu imaginea unui comandant plângăcios.

Spre sfârșitul întâlnirii, Valerie mi-a dat o copie a scrisorii prin care fusese anunțată de moartea soțului ei.

— Dacă vreodată cineva vă va spune că nu este bine ce faceți, a spus ea pe un ton grav, citiți asta.

Pe scrisoare adăugase următoarea notă: „John și-a făcut datoria, acum să v-o faceți și voi”.

Mi-am amintit cuvintele ei, și altele asemenea, de fiecare dată când am luat decizii cu privire la război.

Cu timpul, euforia eliberării a fost înlocuită de sarcina grea de a ajuta poporul afgan să-și refacă sau, mai precis, să-și reconstruiască țara din cenușă. În 2001, Afganistanul era a treia dintre cele mai sărace țări ale lumii. Sub 10% din populație avea acces la serviciile medicale. Patru femei din cinci erau analfabete. Deși Afganistanul avea o suprafață și o

populație comparabile cu cele ale Texasului, producția sa economică anuală era la nivelul celei din Billings, Montana. Speranța de viață nu depășea patruzeci și șase de ani.

În anii ce au urmat, Afganistanul a fost adesea comparat cu Irakul. Dar cele două țări porneau de la situații complet diferite. În momentul eliberării, Afganistanul avea un PIB pe cap de locuitor de nici măcar o treime din cel al Irakului. Mortalitatea infantilă din Afganistan era de două ori mai mare. Era clar că va fi o sarcină îndelungată și dificilă să ajutăm poporul afgan să se alăture lumii moderne.

Când am candidat la funcția de președinte al Statelor Unite, nu mi-a trecut nicio clipă prin cap că voi fi implicat într-o astfel de misiune. În anul 2000, eu și Al Gore am dezbătut problemele cele mai presante ale Americii. Nici măcar o dată nu am pomenit cuvintele Afganistan, Bin Laden sau al-Qaeda. Am discutat doar despre consolidarea anumitor state. „Domnul vicepreședinte și cu mine nu suntem de aceeași părere în legătură cu folosirea trupelor”, declaram eu la prima dezbatere din cadrul campaniei prezidențiale. „Eu aș fi foarte prudent cu privire la folosirea trupelor noastre pentru consolidarea altui stat.”

La vremea aceea, mă îngrijora extinderea operațiunilor de menținere a păcii, cum au fost cele din Bosnia și Somalia. Dar, după atentatele din 11 septembrie, mi-am schimbat opinia. Afganistanul era o misiune majoră de consolidare a unui stat. Eliberaserăm țara de o dictatură primitivă și aveam obligația morală de a lăsa în urmă ceva mai bun. Aveam și un interes strategic: acela de a ajuta poporul afgan să construiască o societate liberă. Teroriștii se refugiau în locuri în care domneau haosul, disperarea și reprimarea. Un Afganistan democratic era o alternativă pozitivă la viziunea unor extremiști.

Primul pas a fost să încurajăm apariția unui conducător legitim. Colin Powell a colaborat cu oficiali ai Națiunilor Unite, pentru ca poporul afgan să-și poată alege un guvern interimar. Ei au decis să reunească un consiliu tradițional afgan, numit loya jirga sau marele consiliu. Deoarece Afganistanul nu era un loc suficient de sigur pentru a organiza o astfel de reuniune, cancelarul german Gerhard Schröder a avut amabilitatea de a se oferi s-o găzduiască la Bonn.

După nouă zile de deliberări, delegații l-au ales pe Hamid Karzai președinte al acestei puteri interimare. La sosirea în Kabul pentru învestirea sa în funcție, pe 22 decembrie — la 102 zile după atentatele de la 11 septembrie —, Karzai a fost întâmpinat la aeroport de câțiva șefi ai Alianței Nordului însoțiți de gărzile lor de corp. Când Karzai a

pășit singur pe macadam, un războinic tadjic l-a întrebat foarte surprins unde sunt oamenii săi. Karzai a răspuns:

— Dar, domnule general, voi sunteți oamenii mei. Toți afganii sunt oamenii mei.

Cinci săptămâni mai târziu, m-am întâlnit cu Hamid Karzai pentru prima dată. În vârstă de patruzeci și patru de ani, cu un chip având trăsături ascuțite și o barbă căruntă, Karzai era o figură aparte. Purta o capă de un verde-aprins peste o tunică gri și o tocă ascuțită, din piele de capră, tradițională în tribul său din sudul Afganistanului.

— Domnule președinte, bine ați venit în America, am spus eu, și bine ați venit în Biroul Oval.

Am trăit momente impresionante în acel birou de-a lungul anilor. Primirea liderului unui Afganistan liber, la patru luni de la atentatele din 11 septembrie, a fost unul dintre ele.

— În numele meu și al poporului afgan, vă mulțumesc, domnule președinte, a răspuns Karzai. Statele Unite au eliberat Afganistanul de sub ocupația sovietică în anii '80. Iar acum ne-ați eliberat de talibani și al-Qaeda. Suntem un popor independent și așa vom rămâne, dar avem nevoie de ajutorul vostru. Întrebarea pe care o aud cel mai des din partea miniștrilor și a altor oameni din Afganistan este dacă Statele Unite vor continua să colaboreze cu noi.

L-am asigurat pe Karzai că poate conta pe sprijinul Americii și că de data asta nu îi vom mai abandona țara. Am discutat apoi despre capturarea ultimilor talibani și agenți al-Qaeda, despre necesitatea formării unei armate și a unei poliții afgane și despre importanța construirii de drumuri, spitale și școli.

În seara următoare, l-am revăzut pe Karzai în Camera Reprezentanților, unde am ținut discursul despre starea Uniunii. Laura stătea lângă el. Pe rândul din spate se afla vicepreședintele lui Karzai — și noul ministru afgan pentru condiția femeilor, dr. Sima Simar.

Prima sarcină a lui Karzai a fost să demonstreze că viața va fi mai bună după plecarea talibanilor. Ca să-l ajut, l-am trimis pe Zalmay Khalilzad,

un american de origine afgană și membru în Consiliul de Securitate Națională, în calitate de trimis special și, mai târziu, de ambasador al Americii. Zal și Karzai au investit sute de milioane de dolari din ajutorul acordat de statul american pentru construirea infrastructurii, formarea profesorilor, tipărirea de manuale și extinderea rețelei electrice și de alimentare cu apă potabilă la populația rurală a Afganistanului. Printr-un program finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională, USAID, am ajutat peste trei milioane de copii afgani să se întoarcă la școală. Asta însemna de trei ori mai mulți decât fuseseră pe vremea talibanilor. Aproape un milion dintre noii elevi erau fete.

Încă de la început am încercat să implicăm cât mai multe națiuni în eforturile de reconstrucție. O abordare multilaterală ar fi ușurat povara financiară pe care o presupuneau aceste eforturi și ar fi implicat și alte țări în lupta împotriva extremiștilor. Primul-ministru al Japoniei, Junichiro Koizumi, a organizat o conferință internațională pentru strângere de fonduri, în ianuarie 2002. La reuniunea de la Tokyo s-au strâns 4,5 miliarde de dolari din donații. America și câțiva dintre principalii săi aliați au decis să-și împartă sarcinile pentru reconstrucția societății civile afgane. Noi ne-am angajat să formăm o nouă armată națională afgană, Germania s-a ocupat de instruirea forțelor de poliție, iar Marea Britanie de lupta contra traficului de stupefiante. Italia s-a implicat în reformarea sistemului judiciar. Japonia a lansat o inițiativă de dezarmare și demobilizare a războinicilor și a milițiilor lor.

Asigurarea unui minim de securitate era absolut necesară înainte de a continua planurile politice și economice. De aceea, în cadrul procesului de la Bonn, am sprijinit crearea unei Forțe Internaționale de Asistență pentru Securitate (ISAF), sub egida Națiunilor Unite. În toamna anului 2002, NATO a fost de acord să preia comanda ISAF, care dispunea de aproape cinci mii de soldați, din 22 de țări. Aveam și noi opt mii de soldați americani sub comanda lui Tommy Franks, pentru instruirea forțelor de securitate afgane și pentru coordonarea operațiunilor împotriva ultimilor talibani și agenți al-Qaeda.

La momentul acela, un număr de 13 000 de soldați părea suficient. Reușiserăm să-i îndepărtăm pe talibani cu trupe mai puțin numeroase și se părea că dușmanii erau oricum în degringoladă. Am fost de acord cu liderii militari că nu aveam nevoie de o prezență militară mai mare. Ne feream să repetăm experiența sovieticilor și britanicilor, care ajunseseră să pară niște forțe de ocupație.

Această strategie a funcționat bine la început. Dar, privind retrospectiv, succesul nostru rapid, obținut cu puține trupe, a creat un fals sentiment de securitate, iar dorința noastră de a menține un nivel scăzut de trupe

ne-a privat de resursele de care aveam nevoie. Au mai trecut câțiva ani până să ne dăm seama de aceste neajunsuri.

În iunie 2002, afganii s-au reunit la cea de-a doua loya jirga, pentru a alege un guvern de tranziție. De data asta, Kabulul era suficient de sigur pentru a ține conferința aici. Delegații l-au ales pe Karzai ca șef al noului guvern, iar el a numit miniștri din rândul diferitelor etnii și orientări religioase. Mi-am făcut o prioritate din a păstra permanent legătura cu Karzai. Știam că avea o sarcină grea și voiam să-l încurajez și să-l asigur de sprijinul nostru. I-am dat sfaturi și am formulat cereri, dar am avut grijă să nu-i dau ordine. Cea mai bună modalitate de a-l ajuta să devină un conducător era să-l tratez ca atare.

Noul guvern a făcut progrese. În septembrie 2003, președintele Karzai m-a informat că salariul mediu al unui afgan crescuse de la un dolar la trei dolari pe zi — o îmbunătățire majoră, dar și o cifră care ne amintea cât de grea continua să rămână situația din această țară. Cea mai mare realizare a noului guvern a fost elaborarea unei noi constituții, care a fost ratificată de cea de-a treia loya jirga în ianuarie 2004. O țară care, cu trei ani în urmă, obliga femeile să vopsească geamurile casei în negru garanta acum respectarea principalelor drepturi cum ar fi libertatea cuvântului și libertatea de întrunire. Constituția a stabilit și un sistem judiciar independent și un sistem legislativ bicameral, cu o Cameră a Poporului din care 25% din membri trebuiau să fie femei.

Următoarea etapă a fost organizarea primelor alegeri prezidențiale libere din istoria Afganistanului, planificate să aibă loc pe 9 octombrie 2004. Talibanii și al-Qaeda au început să lanseze amenințări cu moartea la adresa alegătorilor, candidaților și organizatorilor. Statele Unite, NATO și oficiali ai Națiunilor Unite au sprijinit pregătirea personalului însărcinat cu organizarea scrutinului și asigurarea securității în centrele de votare. Speram ca poporul afgan să-și exprime dorința de libertate prezentându-se la urne. Adevărul este că nimeni nu știa la ce să se aștepte.

A doua zi în zori, o priveliște extraordinară se desfășura în fața ochilor. Peste tot în țară, încă dinainte să se lumineze de ziuă, afganii făcuseră cozi în fața centrelor de votare, nerăbdători să voteze. La intrarea în primul birou de votare care s-a deschis, o tânără de nouăsprezece ani spunea: „Nu am cuvinte să vă explic ce simt, cât sunt de fericită. N-aș fi crezut niciodată că voi putea vota la aceste alegeri”.

În toată țara s-au prezentat la vot peste opt milioane de alegători, adică aproape 80% din populația cu drept de vot. Au participat principalele comunități religioase și etnice, precum și milioane de femei. Centrele de votare au rămas deschise încă două ore peste programul prevăzut inițial, pentru a permite tuturor participanților să-și exprime opțiunea de vot.

Condi a fost cea care m-a anunțat dimineață, a doua zi după confruntarea mea cu John Kerry în Missouri. Eram mulțumit de rezultate, dar nu și surprins. Cred că dorința de libertate este un sentiment universal. Istoria demonstrează că, dacă li se oferă această șansă, oamenii de orice rasă sau religie își asumă riscuri extraordinare de dragul libertății. „Parcă e ziua independenței sau ziua libertății”, spunea undeva într-un sat un bărbat fără dinți în gură și cu un turban negru pe cap. „Noi aducem securitatea și pacea în țara asta.”

După ce s-a încheiat numărarea voturilor, Hamid Karzai a devenit primul președinte liber ales al Afganistanului. Timpul are obiceiul de a șterge amintirile, dar eu nu voi uita niciodată bucuria și mândria pe care le-am simțit în ziua primelor alegeri libere, când poporul Afganistanului — țara unde au fost puse la cale atentatele din 11 septembrie — a votat pentru un viitor liber.

În septembrie 2005, afganii au mers din nou la vot, de data asta pentru a-și alege Adunarea Națională. S-au prezentat peste 2 700 de candidați pentru cele 249 de locuri. Aproape 7 milioane de alegători au ieșit la vot, în ciuda amenințărilor lansate de talibani și apelului lor de a boicota alegerile. Noua Adunare Națională includea 68 de femei și membri din aproape toate minoritățile etnice.

Dick Cheney a reprezentat Statele Unite la sesiunea inaugurală a adunării, care a avut loc în decembrie 2005. Ceremonia a început printr-un discurs emoționant al fostului rege Zahir Shah, în vârstă de nouăzeci și unu de ani. „Îi mulțumesc lui Dumnezeu că particip astăzi la această ceremonie care reprezintă primul pas spre reconstruirea Afganistanului, după zeci de ani de lupte”, declara el. „Poporul afgan va izbândi.”

I-am împărtășit optimismul. La patru ani după căderea regimului taliban, țara alesese un președinte și un parlament. Dar eu știam că alegerile constituiau abia primul pas. Drumul spre democrație este lung și necesită crearea unor instituții administrative cum ar fi tribunalele, forțele de securitate, sistemul de învățământ, o presă liberă și o

societate civilă activă. Afganistanul făcuse progrese promițătoare. Aproape 5 milioane de copii, dintre care 1,5 milioane de fete, s-au întors pe băncile școlii. Creșterea economică atinsese o medie anuală de peste 15% pe an. Fusesse finalizată construcția unei noi și mult așteptate autostrăzi între Kabul și Kandahar. Patru din cele șapte milioane de refugiați se întorseseră acasă.

La prima vedere, lucrurile păreau să meargă spre bine, dar existau încă pericole ascunse. În iunie 2005, o echipă de patru militari SEAL din forțele navale americane, aflată în misiune într-o zonă muntoasă, a fost prinsă într-o ambuscadă de către talibani. Șeful echipei, locotenentul Michael Murphy, s-a plasat într-o poziție descoperită ca să cheme ajutoare pentru ceilalți trei camarazi ai săi, care fuseseră răniți. A reușit să rămână pe recepție suficient de mult timp pentru a comunica poziția în care se aflau, apoi a fost rănit mortal. Când a sosit un elicopter al Forțelor Speciale pentru a-i recupera pe soldați, luptătorii talibani l-au doborât. Nouăsprezece americani au fost uciși atunci, în cea mai sângeroasă zi a Războiului din Afganistan și cea mai neagră pentru trupele SEAL, de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace. Singurul supraviețuitor, maistrul militar de primă clasă Marcus Luttrell, a povestit acest atac într-o carte captivantă, intitulată *Lone Survivor*³⁶.

Doi ani mai târziu, am oferit Medalia de Onoare părinților locotenentului Michael Murphy, în Sala Estică de la Casa Albă. Am discutat despre fiul lor, un sportiv talentat și absolvent al Universității de Stat din Pennsylvania, unde avusese un singur conflict: atunci când a intervenit pentru a lua apărarea unui coleg cu handicap. Când m-am întâlnit cu ei înainte de ceremonie, mi-au dat o plăcuță militară de identificare făcută din aur, pe care erau gravate numele și rangul, alături de fotografia lui Mike. Mi-am pus-o la gât, pe sub cămașă, și am purtat-o în timpul ceremoniei.

În timp ce un ofițer militar citea ordinul de atribuire a Medaliei de Onoare, m-am uitat la publicul din fața mea. Am văzut un grup de militari SEAL din forțele navale americane, îmbrăcați în uniforme lor albastre. Bărbații aceia căliți în lupte aveau obrajii scăldați în lacrimi. Așa cum le-am mărturisit lui Daniel și Maureen Murphy mai târziu, faptul că aveam aproape de inimă o amintire de la Mike îmi dădea și mie curaj.

Atacul devastator asupra echipei SEAL a fost doar începutul a ceea ce urma să vină. În 2005 și 2006, talibanii au ucis muncitori de la

construcția de drumuri, au incendiat școli și au ucis profesori în provinciile de la granița cu Pakistanul. În septembrie 2006, guvernatorul provinciei Patika a fost ucis lângă biroul său din Gardez, într-un atentat sinucigaș comis de un taliban. A doua zi, s-a produs un alt atentat sinucigaș, în care și-au pierdut viața șase persoane participante la funeraliile guvernatorului.

La informările zilnice ale CIA și ale armatei, primeam vești din ce în ce mai neliniștitoare în legătură cu influența talibanilor. Situația era bine reprezentată într-o serie de hărți cu coduri de culori pe care le-am văzut în noiembrie 2006. Zonele mai închise la culoare indicau regiunile din Afganistan unde avuseseră loc mai multe atentate. Harta din 2004 era foarte puțin colorată. Harta din 2005 avea zone mai închise în partea de sud și de est a țării. În 2006, tot sectorul sud-estic era negru. Într-un singur an, numărul atentatelor cu bombe detonate de la distanță se dublase. Numărul atacurilor armate se triplase. Numărul atentatelor sinucigașe era de peste patru ori mai mare.

Era clar că trebuia să ne revizuim strategia. Abordarea multinațională de reconstrucție — salutăată de atâția din comunitatea internațională — eșuase. Nu exista o coordonare clară între țări și niciuna dintre acestea nu alocă suficiente resurse. Inițiativa Germaniei de a forma forțele de poliție nu fusese finalizată. Italia eșuase în misiunea ei de reformare a sistemului judiciar. Campania antidroguri condusă de britanici dăduse rezultate în unele zone, dar producția de droguri explodase în provinciile fertile din sud, cum era Helmand. Armata națională afgană, instruită de americani, făcuse unele progrese, dar, în încercarea noastră de a nu împovăra și mai mult bugetul guvernului afgan, am limitat prea mult efectivele militare.

Forțele multinaționale din Afganistan au fost și ele motiv de dezamăgire. Fiecare țară membră NATO trimisese trupe în Afganistan. La fel făcuseră și alte circa zece țări din afara NATO. Dar foarte mulți parlamentari din aceste țări au impus restricții severe — numite restricții naționale — cu privire la activitățile pe care aveau voie să le desfășoare soldații lor. Unii nu aveau voie să patruleze noaptea. Alții nu aveau voie să participe în lupte. Rezultatul a fost că dispuneam de o forță militară dezorganizată și ineficientă, alcătuită din soldați care nu luptau după aceleași reguli sau care nu luptau deloc.

Erorile guvernului afgan au contribuit la agravarea situației. Este adevărat că îmi plăcea și îl respectam pe președintele Karzai, dar exista prea multă corupție. Liderii militari locali deturnau mari sume de bani obținute din taxele vamale care nu mai ajungeau la Kabul. Alții pretindeau un procent din profiturile de pe urma comerțului cu

droguri. În consecință, afganii și-au pierdut încrederea în guvernul lor. Neavând cui să ceară sprijin, mulți afgani se bazau pe șefi talibani extremiști ca Gulbuddin Hekmatyar și Jalaluddin Haqqani. Un raport al CIA îl cita pe un afgan care declara: „Nu mă interesează cine este la putere, atâta timp cât asigură securitatea. Tot ce contează este securitatea”.

Miza era prea mare pentru a lăsa Afganistanul să cadă din nou în mâinile extremiștilor. Am decis ca America să-și asume mai multe responsabilități în Afganistan, deși eram pe cale să lansăm o ofensivă majoră și în Irak.

— La naiba, suntem în stare să facem mai multe lucruri odată, am spus eu în timpul discuției cu echipa pentru securitate națională. Nu se poate să pierdem în Afganistan.

În toamna anului 2006, am ordonat trimiterea de noi trupe, pentru a spori prezența noastră militară de la 21 000 la 31 000 de soldați în următorii doi ani. Am numit această creștere cu 50% „întăriri silențioase”³⁷. Ca să ajutăm guvernul afgan să-și sporească autoritatea și eficiența, am dublat fondurile pentru reconstrucție. Am mărit numărul echipelor de reconstrucție a provinciilor, alcătuite din personal militar și experți civili care aveau grijă ca îmbunătățirea condițiilor de securitate să se regăsească în viața cotidiană. De asemenea, am mărit și efectivele armatei naționale afgane, am intensificat lupta împotriva traficului de droguri, am îmbunătățit activitățile serviciilor secrete de-a lungul frontierei cu Pakistanul și am trimis experți civili din guvernul american care să sprijine ministerele afgane să-și consolideze autoritatea și să lupte împotriva corupției.

I-am îndemnat pe aliații noștri din NATO să se implice în aceeași măsură ca și noi, să renunțe la restricțiile militare și să trimită trupe suplimentare. La apelul meu au răspuns mai mulți lideri politici, printre care Stephen Harper din Canada, Anders Fogh Rasmussen din Danemarca și Nicolas Sarkozy din Franța. Britanicii și canadienii s-au remarcat prin curajul de care au dat dovadă și au suferit pierderi semnificative. America a avut șansa de a-i avea alături și le onorăm sacrificiile, așa cum le onorăm pe ale noastre.

Alți lideri mi-au spus direct că parlamentele lor nu vor accepta niciodată să se implice mai mult. M-a înfuriat treaba asta. Se presupunea că în Afganistan era un război pe care toată lumea îl recunoștea ca fiind necesar și just. Cu toate astea, multe țări trimiteau trupe având atâtea restricții, încât generalii noștri se plângeau că nu făceau decât să ocupe locul degeaba. NATO se transformase într-o

alianță cu două viteze, cu unele țări dispuse să lupte și multe altele — nu.

Modificarea strategiei a dus la îmbunătățirea capacității de luptă împotriva insurgenților. Dar violențele au continuat. Principala cauză a problemelor nu își avea originea în Afganistan sau, așa cum afirmau unii, în Irak, ci în Pakistan.

În cea mai mare parte a perioadei cât am fost președinte, Pakistanul a fost condus de președintele Pervez Musharraf. Am apreciat decizia lui de a fi de partea Americii după atentatele din 11 septembrie. În 2002, când partidul său a câștigat alegerile parlamentare, vorbea despre „moderația luminată” ca o alternativă la fundamentalismul islamic. El și-a asumat serioase riscuri când s-a angajat în lupta împotriva al-Qaeda. Teroriștii au încercat să-l asasineze de cel puțin patru ori.

În lunile ce-au urmat eliberării Afganistanului, i-am spus lui Musharraf că mă îngrijorau informațiile primite, potrivit cărora al-Qaeda și talibanii găsiseră refugiu în provinciile tribale mai puțin controlate ale Pakistanului — zone adesea comparate cu Vestul sălbatic.

— Aș fi dispus să trimit forțele noastre speciale la frontieră pentru a curăța zona, am zis eu.

El mi-a răspuns că trimiterea de trupe combatante americane în Pakistan ar fi privită ca o violare a suveranității țării. Ar provoca, probabil, o revoltă populară și guvernul său ar cădea. Extremiștii ar putea prelua controlul țării, inclusiv al arsenalului său nuclear.

În acest caz, i-am spus eu, soldații pakistanezi trebuiau să acționeze. Acest aranjament a funcționat câțiva ani. Forțele pakistaneze au capturat sute de teroriști, inclusiv șefi ai al-Qaeda cum ar fi Khalid Sheikh Mohammed, Abu Zubaydah și Abu Faraj al Libbi. Musharraf l-a arestat și pe A.Q. Khan, părintele bombei nucleare pakistaneze, pentru vânzarea unor componente ale programului nuclear național pe piața neagră. După cum îmi amintea Musharraf în repetate rânduri, forțele pakistaneze plăteau un greu tribut în lupta împotriva extremiștilor. Peste 1 400 de soldați și-au pierdut viața în războiul împotriva terorismului.

În schimbul acestei cooperări, am ridicat sancțiunile impuse Pakistanului, am recunoscut această țară ca fiind un aliat major din afara NATO și i-am ajutat cu finanțarea operațiunilor antiteroriste. Am

colaborat cu Congresul pentru acordarea unui ajutor economic de trei miliarde de dolari și am deschis mai mult piața americană pentru produsele și serviciile pakistaneze.

Cu timpul, am observat că Musharraf nu era dispus sau nu putea să-și respecte promisiunile. O parte a problemei era obsesia Pakistanului legată de India. În aproape toate conversațiile noastre, Musharraf acuza India pentru toate relele. La patru zile după atentatele din 11 septembrie, mi-a spus că indienii „încearcă să ne facă pe noi să părem teroriști și să influențeze opiniile americanilor în privința asta”. În consecință, armata pakistaneză își direcționa cea mai mare parte a resurselor către pregătirile de război cu India. Își instruia soldații pentru un război convențional cu țara vecină, nu pentru operațiuni antiteroriste în zonele tribale. Lupta împotriva extremiștilor a căzut pe planul doi.

O altă problemă a fost că forțele pakistaneze îi urmăreau mai mult pe luptătorii al-Qaeda decât pe talibani. Unii agenți ai serviciilor secrete ISI păstrau legături strânse cu oficialii talibani. Alții voiau garanții în caz că America abandona Afganistanul și India încerca să câștige mai multă influență aici. Indiferent care era cauza, luptătorii talibani care părăsiseră Afganistanul se refugiaseră în regiunile tribale ale Pakistanului și populau orașe ca Peshawar și Quetta. În 2005 și 2006, aceste adevărate sanctuare ale teroriștilor au contribuit la creșterea insurgenței.

În martie 2006, l-am vizitat pe președintele Musharraf la Islamabad. Întâlnirea a avut loc după o întrevedere în India cu prim-ministrul Manmohan Singh, cu care am semnat un acord de cooperare nucleară între țările noastre. Acordul a constituit punctul culminant al eforturilor de îmbunătățire a relațiilor dintre cea mai veche democrație și cea mai mare democrație din lume. Eram convins că India, o țară cu aproape un miliard de locuitori și o clasă mijlocie educată, putea să devină unul dintre cei mai apropiați parteneri ai Americii. Încheierea acestui acord nuclear a reprezentat un moment istoric, care a marcat un nou rol al acestei țări pe scena internațională.

Bineînțeles că acest acord nuclear a stârnit îngrijorarea Pakistanului. Ambasadorul nostru, Ryan Croker, un remarcabil veteran al afacerilor externe, a insistat foarte mult să rămânem peste noapte la Islamabad, în semn de respect. Niciun președinte nu mai făcuse așa ceva de la vizita lui Richard Nixon din urmă cu treizeci și șapte de ani. Serviciile secrete au fost îngrijorate, mai ales că avusese loc explozia unei bombe în apropiere de Consulatul american din Karachi, cu o zi înainte să sosim noi. Dar aceste gesturi simbolice contează în diplomatie, iar eu voiam să

demonstrez că prețuiam relația cu Pakistanul. La sosirea pe aeroport, am recurs la o diversiune și coloana oficială s-a îndreptat spre ambasadă aproape goală. Șeful meu de protocol, ambasadorul Don Ensenat, a mers în locul meu în limuzina prezidențială, iar Laura și cu mine am plecat în secret la bordul unui elicopter Black Hawk.

În contrast cu regulile de securitate stricte, președintele Musharraf a organizat o vizită relaxată și agreabilă. El și soția lui, Sehba, ne-au făcut o primire călduroasă la Aiwan-e-Sadr, echivalentul pakistanez al Casei Albe. Ne-am întâlnit cu supraviețuitorii cutremurului de 7,6 grade pe scara Richter, produs în nordul Pakistanului în luna octombrie și soldat cu 73 000 de victime. America trimisese ajutoare în valoare de 500 de milioane de dolari. Elicopterele noastre Chinook fuseseră botezate „îngerii salvatori”. Această experiență a demonstrat că una dintre cele mai eficiente forme de diplomatie este să arăți lumii întregi generozitatea Americii.

Mai târziu, în aceeași zi, am mers în curtea ambasadei ca să asist la un meci de crichet, sportul național al Pakistanului. Acolo l-am cunoscut pe căpitanul echipei naționale, Inzamam-ul-Haq, echivalentul pakistanez al lui Michael Jordan. Spre încântarea copiilor de pe margine, am încercat câteva lovituri cu bâta de crichet. Nu stăpâneam foarte bine regulile jocului, dar tot am prins câteva șmecherii. La dineul elegant pe care l-au dat în cinstea noastră în seara aceea, mi-am început toastul cu următoarea frază:

— M-am păcălit la un googly³⁸, altfel aș fi fost un batsman³⁹ mai bun.

Întrevederile mele cu președintele Musharraf au avut ca subiecte de discuție două chestiuni prioritare. Una era legată de insistența lui de a fi în același timp președinte și general-șef, ceea ce constituia o violare a constituției pakistaneze. L-am îndemnat să renunțe la autoritatea sa militară și să guverneze în calitate de civil. A promis că așa va face. Dar nu s-a grăbit prea tare.

Am subliniat, de asemenea, importanța luptei împotriva extremiștilor.

— Trebuie să-i împiedicăm pe acești indivizi să tot treacă granița dintre țara voastră și Afganistan, am spus eu.

— Vă asigur de cooperarea noastră împotriva terorismului, a spus Musharraf. Suntem cu totul alături de voi.

Dar violențele au continuat să escaladeze. Din cauza agravării confruntărilor cu insurgenții, Hamid Karzai s-a înfuriat pe Musharraf și l-a acuzat pe președintele pakistanez că destabilizează Afganistanul.

Musharraf s-a simțit insultat de această acuzație. În toamna anului 2006, cei doi abia dacă își mai vorbeau. Am decis să intervin printr-o acțiune de diplomatie personală. I-am invitat pe Karzai și pe Musharraf la un dineu la Casa Albă, în septembrie 2006. Când i-am întâmpinat în Grădina de Trandafiri, cei doi nici n-au vrut să-și dea mâna sau măcar să se privească în față. Atmosfera a rămas la fel de rece și când ne-am așezat la masă, în Vechea Sufragerie a Familiei. Dick Cheney, Condi Rice, Steve Hadley și cu mine asistam la schimbul de „împunsături” dintre Karzai și Musharraf. La un moment dat, Karzai l-a acuzat pe Musharraf că îi adăpostește pe talibani.

— Spuneți-mi unde sunt! i-a zis iritat Musharraf.

— Știți foarte bine unde sunt! i-a replicat Karzai.

— Dacă aș ști, i-aș prinde, a zis Musharraf.

— Și ce mai așteptați? a insistat Karzai.

Am început să mă întreb dacă dineul chiar fusese o idee bună.

Am intervenit și le-am spus lui Musharraf și Karzai că miza era prea importantă pentru a mai lăsa loc unor ciondăneli personale. Pe parcursul dineului, care a durat două ore și jumătate, am încercat să-i ajut să găsească un punct comun. La un moment dat, atmosfera s-a mai relaxat și întâlnirea a luat o turnură mai productivă. Cei doi conducători au fost de acord să intensifice schimbul de informații și să se întâlnească cu triburile de pe cele două părți ale frontierei, pentru a le îndemna la pace și să înceteze să se mai insulte în public.

Pentru a mai stopa aflulul de luptători talibani, Musharraf ne-a informat că încheiase recent o serie de acorduri cu triburile din zona de frontieră. Conform înțelegerilor, forțele pakistaneze se retrăgeau din această zonă, iar șefii de trib se angajau să-i împiedice pe talibani să mai recruteze agenți sau să se infiltreze în Afganistan.

Deși bine intenționată, această strategie a eșuat. Triburile nu aveau capacitatea sau nu voiau să-i controleze pe extremiști. După unele estimări, numărul luptătorilor talibani care au intrat în Afganistan a crescut de patru ori.

Musharraf ne promisese mie și lui Karzai — amândoi sceptici cu privire la această strategie — că va trimite din nou trupe în regiunea triburilor, dacă nu erau respectate înțelegerile. Dar, în loc să se concentreze pe această problemă, Musharraf și armata pakistaneză erau din ce în ce mai preocupați de o criză politică. În martie 2007, Musharraf l-a

suspendat pe președintele Curții Supreme, deoarece se temea că acesta îl va acuza de încălcarea legii, dacă va continua să cumuleze funcția de președinte și pe cea de șef al armatei. Juriștii și susținătorii democrației au ieșit în stradă. Musharraf a reacționat declarând stare de urgență, suspendând Constituția, îndepărtând și alți judecători și arestând mii de opozanți politici.

Asupra mea au început să se facă presiuni din ce în ce mai mari pentru a întrerupe orice legătură cu Musharraf. Mă temeam însă că dacă îl abandonam, n-aș fi făcut decât să contribui la acel haos. În toamna anului 2007, am avut o serie de convorbiri deschise cu el.

— Așa cum se vede de-aici, situația este urâtă. Impresia este că îi bateți pe juriști și îi aruncați în închisoare, am zis eu. Sunt îngrijorat. Lucrurile nu mai pot continua așa.

L-am sfătuit insistent să fixeze o dată pentru alegeri libere, să-și dea demisia de la conducerea armatei și să ridice starea de urgență.

Musharraf s-a angajat să facă toate aceste lucruri și și-a respectat promisiunea. Când a programat alegerile parlamentare, fostul prim-ministru Benazir Bhutto s-a întors din exil și și-a depus candidatura. Ea a prezentat o platformă prodemocratică, motiv pentru care a fost luată în colimator de către extremiști. A fost asasinată pe 27 decembrie 2007, la un miting politic în Rawalpindi. În februarie 2008, susținătorii ei au câștigat alegerile cu o majoritate solidă. Ei au format guvernul, iar Musharraf s-a retras în liniște. Asif Ali Zardari, soțul îndoliat al lui Benazir Bhutto, a devenit președinte în locul său. Democrația pakistaneză supraviețuise acestei crize.

Cu timpul, guvernul pakistanez și-a însușit lecția asasinării lui Benazir Bhutto. Forțele pakistaneze și-au reluat lupta în zonele tribale — nu doar împotriva al-Qaeda, ci și împotriva talibanilor și a celorlalți extremiști. Dar Pakistanul pierduse peste un an de zile, concentrându-și atenția asupra crizei politice interne. Talibanii și ceilalți extremiști au profitat de această ocazie pentru a-și accelera ritmul operațiunilor în Afganistan, fapt ce a dus la intensificarea violențelor și i-a făcut pe mulți afgani să se întoarcă împotriva guvernului și coaliției noastre. Era esențial să găsim o cale de a relua ofensiva.

Pe la mijlocul anului 2008, obosisem să citesc rapoarte despre refugiile extremiștilor din Pakistan. Mi-a venit în minte o întâlnire pe care o avusesem cu forțele speciale în Afganistan, în 2006.

— Băieți, aveți tot ce vă trebuie? am întrebat eu.

Un militar SEAL a ridicat mâna și a spus:

— Nu, domnule.

M-am întrebat ce problemă ar putea avea.

— Domnule președinte, a continuat el, dați-ne voie să mergem în Pakistan, să le tragem niște șuturi în fund.

Înțelegeam urgența situației și chiar voiam să fac ceva în privința asta. Dar decizia lui Musharraf fusese bine întemeiată. Când forțele noastre întâlneau o rezistență neașteptată, intrau în luptă și astfel acțiunile lor apăreau în presa internațională. „Comandouri americane atacă suveranitatea Pakistanului”, titra un ziar pakistanez. Islamabadul a explodat de furie. Ambele camere ale parlamentului au votat în unanimitate rezoluții care ne condamnau acțiunile. Nicio democrație nu poate tolera violarea suveranității sale.

Am căutat alte modalități de a ajunge în zonele tribale. Predator, un vehicul aerian fără pilot, era capabil să efectueze supraveghere video și să lanseze bombe ghidate prin laser. Am autorizat serviciile secrete să mărească presiunea asupra extremiștilor. Multe detalii despre operațiunile noastre rămân strict confidentiale. Dar, la scurt timp după ce am dat acest ordin, presa a început să scrie tot mai mult despre loviturile date cu ajutorul lui Predator. Numărul patru din al-Qaeda, Khalid-al-Habib, a fost ucis în timpul unei astfel de operațiuni. La fel s-a întâmplat și cu alți lideri al-Qaeda responsabili cu propaganda, recrutarea, afacerile religioase și planificarea atacurilor în străinătate. Unul dintre ultimele rapoarte pe care le-am primit consemna că al-Qaeda era „încolțită și slăbită” în zona de frontieră.

De asemenea, ne-am întărit sprijinul acordat guvernului democratic din Pakistan. Le-am furnizat fonduri, instruire și echipamente și le-am propus operațiuni antiteroriste comune — toate având ca scop întărirea statului pakistanez. Când s-a declanșat criza financiară în toamna anului 2008, ne-am asigurat că Pakistanul va primi asistența necesară pentru a suporta efectele recesiunii și pentru a rămâne concentrat pe lupta împotriva extremiștilor.

Printre ultimele proiecte ale echipei mele pentru securitate națională s-a numărat revizuirea strategiei în Afganistan. Proiectul a fost condus de Doug Lute, un strălucit general cu trei stele, care a coordonat zi de zi operațiunile din Afganistan și Irak. Raportul preconiza intensificarea eforturilor noastre în lupta împotriva insurgenților, inclusiv trimiterea

de trupe suplimentare și resurse civile în Afganistan, și o cooperare mai strânsă cu Pakistanul împotriva extremiștilor. Ne-am consultat să vedem dacă era cazul să facem publice constatările noastre, în ultimele săptămâni ale președinției mele. Steve Hadley a discutat cu omologul său din viitoarea administrație, care a preferat să le transmitem discret acest raport. Am considerat că noua strategie va avea mai multe șanse de succes dacă ofeream noii echipe ocazia de a o revizui așa cum considerau de cuviință, pentru ca apoi să și-o însușească.

În decembrie 2008, am efectuat o vizită de adio în Afganistan. Air Force One a aterizat la baza aeriană Bagram în jurul orei 5 dimineață, chiar înainte de răsăritul soarelui.

— Am un mesaj pentru voi și pentru toți cei care își servesc patria, am spus eu în fața unei mulțimi de soldați adunați într-un hangar. Aș dori să vă mulțumesc pentru că ați făcut alegerea nobilă de a-i servi și de a-i proteja pe compatrioții noștri americani. Ceea ce faceți voi în Afganistan este important, este un act de curaj și generozitate. Este același lucru pe care l-au făcut soldații americani în Normandia, în Iwo Jima și în Coreea. Sunteți o generație de oameni bravi, așa cum au fost generațiile de dinainte. Iar efortul pe care îl faceți în fiecare zi contribuie la scrierea istoriei pentru generațiile ce vor veni.

Am dat mâna cu soldații, apoi m-am îmbarcat într-un elicopter Black Hawk, cu care în patruzeci de minute am ajuns la Kabul. Afganistanul este unul dintre acele locuri pe care trebuie să le vezi ca să le înțelegi. Munții sunt gigantici și abrupti, pământul — dur și lipsit de vegetație, iar peisajul, dezolant și ostil. Asemeni multor americani, m-am întrebat și eu cum de putea cineva să se ascundă aici de soldații noștri timp de șapte ani. După ce am aruncat un ochi pe toponimia Afganistanului, a fost mai ușor să înțeleg.

În timp ce ne apropiam de Kabul, am simțit un miros înțepător. Mi-am dat seama că venea de la pneuri arse — la afgani era un mod de a se încălzi. Calitatea aerului nu era mai grozavă nici la sol. Am tușit o săptămână după ce m-am întors acasă, ceea ce mi-a adus aminte că Afganistanul mai avea un drum lung de parcurs.

Când am aterizat la palatul prezidențial, am fost întâmpinat de președintele Karzai. Purta roba și boneta tradiționale. M-a prezentat miniștrilor săi și m-a condus într-un salon mare, pentru a lua ceaiul. Ca de obicei, era plin de viață și exuberant. Chipul i s-a luminat de mândrie când mi-a arătat fotografiile cu tânărul, Mirwais, singurul său copil. Mi-

a vorbit despre planurile lui de îmbunătățire a recoltelor agricole și de stimulare a unor sectoare ale economiei, cum ar fi telecomunicațiile. După întrevvedere, m-a condus afară, în curtea prăfuită. După ce ne-am strâns mâna și ne-am îmbrățișat, ne-am despărțit. Fără îndoială că omul acesta făcuse greșeli, dar, în ciuda tuturor forțelor care acționau împotriva lui, fusese întotdeauna hotărât să-și conducă țara spre un viitor mai bun. A ajutat poporul afgan să-și recapete, după mulți ani, speranța pierdută. Pentru asta, va avea întotdeauna respectul și recunoștința mea.

În timp ce urcam la bordul elicopterului, mi-am adus aminte de după-amiaza aceea din octombrie 2001, când am anunțat declanșarea războiului în Sala Tratatelor. O țară dominată de unul dintre cele mai brutale regimuri din istorie era acum guvernată de conducători aleși democratic. Femei care altădată fuseseră prizoniere în propria lor casă erau în prezent membre în Parlamentul țării. Deși rămăsese un pericol, al-Qaeda pierduse taberele unde antrenase 10 000 de teroriști și unde pusese la cale atentatele din 11 septembrie. Poporul afgan își exprimase votul în alegeri libere și construisese o armată din ce în ce mai eficientă, de 79 000 de soldați. Economia Afganistanului se dublase. Numărul copiilor care mergeau la școală crescuse de la 900 000 la peste șase milioane, din care peste două milioane erau fete. Accesul la serviciile medicale crescuse de la 8 la 80% din totalul populației. În 2010, Pentagonul a anunțat că o echipă de geologi descoperise în Afganistan niște depozite de minereuri în valoare de aproape o mie de miliarde de dolari, o potențială sursă de prosperitate pentru poporul afgan, pe care talibanii nu reușiseră să o găsească.

Știam însă că lăsasem în urmă și lucruri încă neterminate. Îmi doream cu ardoare să-l aduc pe Bin Laden în fața justiției. Faptul că nu am reușit este unul dintre marile mele regrete. Nu că nu ne-am străduit îndeajuns. Timp de șapte ani, n-am încetat să-l căutăm. Deși nu l-am găsit pe liderul al-Qaeda, l-am forțat să-și schimbe modul de deplasare, de comunicare și de acțiune. Asta ne-a permis să-l împiedicăm să-și realizeze cel mai mare vis al său de după atentatele din 11 septembrie: acela de a lovi din nou America.

În timp ce scriu aceste rânduri acum, în 2010, Războiul din Afganistan nu s-a încheiat. Talibanii sunt activi, iar guvernul afgan se luptă pentru a obține controlul total asupra țării. Încă de la început, am știut că va fi nevoie de timp pentru a ajuta poporul afgan să construiască o democrație funcțională și conformă cu tradițiile și cultura lui. Această sarcină s-a dovedit și mai dificilă decât mi-am imaginat. Guvernul nostru nu era pregătit pentru construirea altui stat. În timp, ne-am adaptat strategia și mijloacele de care dispuneam. Cu toate astea, în

Afganistan sărăcia este atât de mare, iar infrastructura este atât de deficitară, încât va fi nevoie de mulți ani pentru a duce la capăt o astfel de sarcină.

Sunt însă convins că misiunea merită toate eforturile noastre. Din fericire, nu sunt singurul de această părere. În toamna anului 2009, președintele Obama a rezistat criticilor și a trimis noi trupe în Afganistan, anunțând reînnoirea angajamentului nostru în lupta împotriva insurgenței și mărinind presiunile asupra Pakistanului pentru a lupta contra extremiștilor din zonele tribale.

În definitiv, singurul mod prin care al-Qaeda și talibanii pot prelua controlul Afganistanului este ca America să abandoneze această țară. Permițând extremiștilor să preia puterea, am obliga femeile afgane să se întoarcă la obediență și pe tinerele fete să renunțe la școală. Astfel am trăda tot ceea ce am reușit să realizăm în ultimii nouă ani și ne-am pune în pericol și propria securitate. După Războiul Rece, Statele Unite au renunțat la Afganistan. Rezultatul a însemnat haos, război civil, preluarea puterii de către talibani, crearea unui sanctuar al al-Qaeda și tragedia din 11 septembrie. Ar fi o mare greșală să uităm această lecție.

Înainte să decolăm de la baza aeriană din Bagram și să ne îndreptăm spre casă, în decembrie 2008, m-am întors în hangar pentru ultima întâlnire din călătoria mea în calitate de președinte. Acolo se afla un grup de soldați de la Forțele Speciale. Mulți dintre ei participaseră în repetate rânduri la vânătoria de teroriști și talibani în munții înghețați. Munca lor era una dintre cele mai grele și mai periculoase din lume. Am dat mâna cu ei și le-am spus că le sunt recunoscător pentru tot ce-au făcut.

În acel moment, în hangar a intrat un mic grup de soldați de la regimentul 75 de rangeri. Șeful lor, căpitanul Ramon Ramos, m-a invitat să asist la o scurtă ceremonie. El a desfășurat un imens drapel american și a ridicat mâna dreaptă. O parte dintre soldați s-au așezat în fața lui și au făcut la fel. El a rostit un jurământ pe care l-au repetat și ceilalți.

— Jur solemn să sprijin și să apăr Constituția Statelor Unite împotriva tuturor dușmanilor săi, din interior și din exterior...

Acolo, într-un hangar izolat, în țara unde au fost puse la cale atentatele din 11 septembrie, în cel de-al optulea an de război pentru protejarea

Americii, oamenii aceștia, aflați deja pe front, au decis să se înroleze din nou.

33 Pacificatorii (engl.)

34 Vicepreședintele Dick Cheney, secretarul de Stat Colin Powell, secretarul Apărării, Don Rumsfeld, și adjunctul său, Paul Wolfowitz; procurorul general John Ashcroft și directorul FBI, Bob Mueller, secretarul Trezoreriei, Paul O'Neill, directorul CIA, George Tenet, și adjunctul său, John McLaughlin; președintele Comitetului șefilor de Stat Major, Hugh Shelton, și vicepreședintele Dick Myers, șeful de cabinet de la Casa Albă, Andy Card, consilierul pe probleme de securitate națională, Condi Rice, și adjunctul său, Steve Hadley, consilierul juridic al Casei Albe, Alberto Gonzales, și șeful de cabinet al vicepreședintelui, I. Lewis „Scooter” Libby.

35 Operațiunea Libertate Durabilă.

36 Singurul supraviețuitor (engl.)

37 Întăririle din Irak au atras mult mai mult atenția.

38 Lovitură cu efect, greu de executat, similară cu un screwball la baseball.

39 Jucătorul care lovește cu bâta la crichet sau baseball. (N.t.)

CAPITOLUL 8

IRAK

Miercuri, 19 martie 2003, am intrat într-o ședință pe care nu o crezusem necesară.

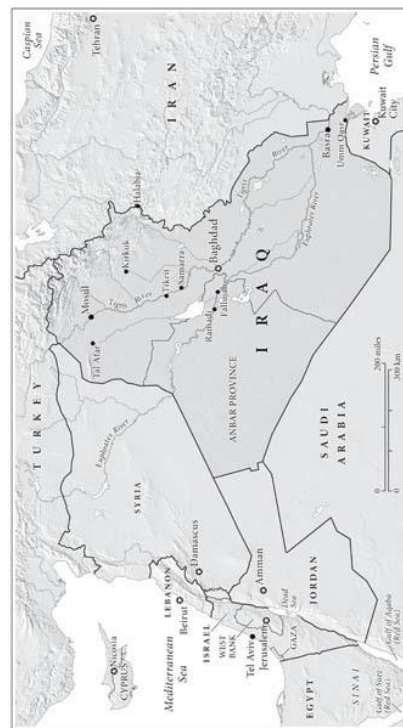
Consiliul de Securitate Națională s-a reunit la Casa Albă, în Sala de Criză, un fel de centru de comandă dotat cu tot soiul de echipamente de telecomunicații și ofițeri de serviciu, situat la parterul Aripii Vestice. Pe ecranul de videoconferințe de pe perete, în fereastra din centru, apărea generalul Tommy Franks, înconjurat de principalii săi adjuncți, la baza aeriană Prince Sultan din Arabia Saudită. În alte cinci ferestre se vedeau comandanții armatei terestre, forțelor navale, marinei militare, forțelor aeriene și forțelor speciale. Omologii lor de la forțele armate britanice și forțele de apărare australiene erau și ei prezenți.

Am pus fiecăruia două întrebări: Aveți tot ce vă trebuie pentru a câștiga? Sunteți de acord cu strategia?

Toți comandanții au răspuns afirmativ.

Tommy a fost ultimul care a luat cuvântul.

— Domnule președinte, a spus el, oamenii sunt pregătiți.

M-am întors spre Don Rumsfeld și i-am zis:

— Domnule secretar, pentru pacea în lume și pentru binele și libertatea poporului irakian, vă ordon să executați Operațiunea „Libertate în Irak”. Dumnezeu să binecuvânteze trupele noastre.

Tommy mi-a adresat un salut militar.

— Domnule președinte, a zis el, Dumnezeu să binecuvânteze America.

În timp ce i-am răspuns și eu la salut, am realizat gravitatea momentului. Trecuse mai bine de un an de când încercam să rezolv problema cu Saddam Hussein fără război. Reușiserăm să raliem în jurul nostru o coaliție internațională pentru a face presiuni asupra lui și a-l obliga să spună adevărul despre programul de dezvoltare a armelor de distrugere în masă. Obținuserăm adoptarea în unanimitate a unei rezoluții din partea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, care prevedea clar că refuzul său de a se conforma va avea consecințe serioase. Am purtat discuții cu mai multe țări arabe în legătură cu o eventuală exilare a lui Saddam. Le dădusem lui Saddam și fiilor săi un răgaz de patruzeci și opt de ore pentru a evita războiul. Dar dictatorul n-a vrut să cedeze. Singura concluzie logică a fost că avea ceva de ascuns, ceva atât de important, încât prefera să se ajungă la război.

Eram conștient de consecințele ordinului meu. Plânsesem alături de văduvele soldaților uciși în Afganistan. Îmbrățișasem copii care nu mai aveau mamă sau tată din cauza războiului. Nu voiam să trimit din nou americani la război. Dar, după tragedia din 11 septembrie, jurasem să fac tot ce va fi nevoie pentru a proteja țara. Să las un dușman declarat al Americii să refuze să dea socoteală pentru armele sale de distrugere în masă era un risc pe care nu mi-l puteam permite.

Aveam nevoie de ceva timp ca să potolesc emoțiile unui astfel de moment. Am părăsit Sala de Criză, am urcat scările și am ieșit din Biroul Oval, ca să mă plimb în liniște pe Peluza de Sud. M-am rugat pentru soldații noștri, pentru securitatea țării și pentru a avea puterea să fac față la ce va urma. Spot, câinele nostru springer spaniel, a zbughit-o din Casa Albă și a venit glonț la mine. Îmi făcea plăcere să văd un prieten. Fericirea lui contrasta cu apăsarea din sufletul meu.

Un singur om putea să înțeleagă ce simțeam în aceste clipe. M-am instalat la biroul meu din Camera Tratatelor și i-am scris o scrisoare:

Dragă tată, ...

În această dimineață, în jurul orei 9:30, i-am ordonat SecDef40-ului să lanseze Operațiunea „Libertate în Irak”. Deși încă de acum câteva luni eram hotărât să folosesc forța dacă va fi nevoie pentru a elibera Irakul și a scăpa țara de armele de distrugere în masă, momentul deciziei m-a emoționat...

Știu că am luat decizia corectă și mă rog să nu avem multe victime. Irakul va fi liber și lumea va fi mai sigură. Emoția momentului a trecut, iar acum aștept vești despre operațiunile secrete care sunt deja în derulare.

Acum înțeleg prin ce ai trecut și tu.

Cu drag,

George

Câteva ore mai târziu, am primit răspunsul lui prin fax:

Dragă George,

Scrisoarea de la tine, pe care tocmai am primit-o, mi-a ajuns la inimă. Procedezi corect. Decizia pe care tocmai ai luat-o este cea mai grea pe care a trebuit s-o iei până acum. Dar ai luat-o cu curaj și înțelegere. Este normal să te îngrijorezi pentru viața unor oameni nevinovați, fie ei irakieni sau americani. Dar ai făcut ceea ce trebuia să faci.

Dacă te consolează cu ceva, află că, în aceste clipe, când te confrunți cu cea mai grea situație pe care a cunoscut-o vreodată un președinte de la Lincoln încoace, îți îndeplinești datoria cu curaj și eleganță...

Amintește-ți cum zicea Robin: „Te iubesc mai mult decât pot s-o spun în cuvinte”.

E valabil și pentru mine.

Cu drag,

Tata

Bombele care au căzut asupra Bagdadului în noaptea aceea au marcat începutul procesului de eliberare a Irakului. Nu era primul atac aerian asupra acestei țări din timpul președinției mele.

În februarie 2001, i-am făcut o vizită președintelui Vicente Fox în San Cristóbal, Mexic. Prima mea deplasare în străinătate în calitate de președinte avea ca scop afirmarea angajamentului nostru în favoarea democrației și schimburilor comerciale în America Latină. Din păcate, tot atunci au sosit pe neașteptate vești din Irak. În timp ce eu admiram peisajele liniștite de la ferma lui Vicente, bombardierele americane loveau sistemul de apărare antiaeriană din Irak. A fost o misiune de rutină, vizând impunerea respectării zonelor de interdicție aeriană stabilite după masacrarea a mii de șiiți și kurzi nevinovați ordonată de Saddam după Războiul din Golf.⁴¹

Saddam a dispus un tir de baraj, care a aprins cerul Bagdadului și a atras atenția reporterilor CNN. Când Vicente și cu mine am ieșit din casă pentru conferința de presă, un reporter mexican m-a întrebat:

— Am o întrebare pentru președintele Bush... Este acesta începutul unui nou război?

Incidentul mi-a adus aminte cât de mult se deteriorase situația în Irak. În urmă cu mai mult de zece ani, în august 1990, tancurile lui Saddam Hussein traversau frontiera și intrau în Kuweit. Tata declara că această agresiune neprovocată nu va fi tolerată și i-a dat un ultimatum să se retragă din Kuweit. Când dictatorul a refuzat să se conformeze cererilor

lui, tata s-a coalizat cu alte 33 de țări, inclusiv țări arabe, pentru a-l constrânge s-o facă.

Decizia de a trimite trupe americane în Kuweit a fost teribil de grea, iar aplicarea ei a fost frustrantă pentru tata. Senatul a votat pentru utilizarea forței militare cu o majoritate fragilă de 52 la 47. Un grup de legiuitori i-a trimis tatei o scrisoare în care erau estimați între 10 000 și 50 000 de morți din rândul armatei americane. Fostul președinte Jimmy Carter i-a îndemnat pe membrii Consiliului de Securitate să se opună războiului. Și totuși ONU și-a declarat sprijinul.

Operațiunea „Furtună în deșert” s-a dovedit un succes extraordinar. Forțele coaliției au scos armata irakiană din Kuweit în mai puțin de 100 de ore. În final, 149 de soldați americani au fost uciși în luptă. Am fost mândru de forța de decizie a tatălui meu. Mă întrebam dacă va trimite trupe până în Bagdad. Avea șansa să scape lumea de Saddam Hussein odată pentru totdeauna. Dar el s-a limitat la eliberarea Kuweitolui. Aceasta era misiunea pe care și-o asumase. Pentru asta votase Congresul și cu asta fuseseră de acord membrii coaliției. I-am înțeles perfect raționamentul.

Ca o condiție a încetării ostilităților, Rezoluția 687 a Națiunilor Unite îi cerea lui Saddam Hussein să nimicească armele de distrugere în masă pe care le deținea, precum și rachetele cu rază de acțiune mai mare de 150 de kilometri. Rezoluția mai interzicea Irakului deținerea de arme biologice, chimice sau nucleare ori a mijloacelor de a le fabrica. Pentru a verifica respectarea acestor condiții, Saddam trebuia să se supună unui program de monitorizare și verificare al Națiunilor Unite.

La început, Saddam a declarat că nu avea decât un număr limitat de arme chimice și rachete Scud. Mai târziu, inspectorii ONU au descoperit un vast și puternic arsenal. Saddam deținea mii de bombe, obuze și focoaase pline cu agenți chimici. Avea un program de armament nuclear capabil să producă o bombă în următorii doi ani, mult mai repede decât estimase CIA înainte de război, adică în opt sau zece ani. Când ginerele lui a fugit din țară, în 1995, Saddam a recunoscut că regimul a ascuns un program de arme biologice care foloseau antraxul și toxina botulinică.

Pentru a-l ține pe Saddam sub control, Națiunile Unite au impus sancțiuni economice stricte asupra țării sale. Dar, pe măsură ce se risipea indignarea stârnită de invazia irakiană în Kuweit, atenția lumii a început să se îndrepte în altă parte. Saddam a deturnat aproape două

miliârde de dolari din programul „petrol contra hrană” — creat de Națiunile Unite pentru a furniza un minimum de ajutor umanitar irakienilor nevinovați —, spre a-i îmbogăți pe acoliții săi și a-și reface puterea militară, inclusiv programele de dezvoltare a armelor de distrugere în masă. În timp ce copiii mureau de foame, el a lansat o campanie de propagandă în care dădea vina pe sancțiunile internaționale pentru suferințele poporului.

În 1998, Saddam își convinsese mai mulți parteneri comerciali importanți, precum Rusia și Franța, să insiste pe lângă ONU pentru relaxarea sancțiunilor impuse Irakului. Apoi i-a obligat pe inspectorii ONU să părăsească țara. Problema era clară: Saddam nu a demonstrat niciodată că a distrus toate armele sale după Războiul din Golf. După plecarea inspectorilor, lumea n-a mai știut nimic despre programele lui.

Administrația Clinton a reacționat prin lansarea Operațiunii „Vulpea deșertului” — o campanie de bombardamente de patru zile, condusă împreună cu Marea Britanie și având ca scop reducerea capacității lui Saddam de a produce arme de distrugere în masă. Într-un discurs difuzat la o oră de maximă audiență de la Biroul Oval, în decembrie 1998, președintele Clinton explica:

Cert este că, atâta timp cât Saddam rămâne la putere, el constituie o amenințare pentru bunăstarea poporului său, pacea în regiune, securitatea întregii lumi. Cel mai bun mod de a pune capăt acestei amenințări odată pentru totdeauna este instalarea unui nou guvern irakian — un guvern pregătit să trăiască în pace cu vecinii săi, un guvern care respectă drepturile poporului său...

Oricât ar fi de greu, prețul acțiunii trebuie comparat cu prețul lipsei de acțiune. Dacă Saddam sfidează restul lumii și noi nu reacționăm, pe viitor ne vom confrunta cu o amenințare mult mai mare. Saddam îi va ataca din nou pe vecinii săi. Va intra în război cu propriul său popor. Și, țineți minte ce vă spun, se va dota cu arme de distrugere în masă. Va dispune de ele și le va folosi.

În același an, Congresul a adoptat, cu o largă majoritate, Iraq Liberation Act, lege promulgată de președintele Clinton. Aceasta definitivă o nouă politică oficială a Statelor Unite: „Susținerea eforturilor vizând

înlăturarea de la putere a regimului condus de Saddam Hussein și promovarea apariției unui guvern democratic”.

La începutul anului 2001, Saddam Hussein ducea un război de mică intensitate împotriva Statelor Unite. În 1999 și 2000, soldații lui deschiseseră focul de șapte sute de ori asupra piloților noștri care patrulau zonele de interdicție aeriană.

În primele opt luni ale mandatului meu, am încercat să înăsprim sancțiunile — sau, așa cum s-a exprimat Colin Powell, să-l ținem pe Saddam la cutie. Au urmat atentatele din 11 septembrie, ceea ce ne-a obligat să aruncăm o nouă privire asupra amenințărilor din exterior. Existau state care sponsorizau terorismul. Erau dușmani declarați ai Americii. Existau guverne ostile care își amenințau vecinii. Existau țări care nu respectau cerințele internaționale. Erau dictatori care își reprimeau propriul popor. Și erau regimuri care urmăreau să se doteze cu arme de distrugere în masă. Irakul le combina pe toate acestea.

Saddam Hussein nu numai că simpatiza cu teroriștii. El plătea familiile palestinienilor care comiseseră atentate sinucigașe și acorda azil unor teroriști ca Abu Nidal, vinovat de moartea a nouăsprezece oameni în urma unui atentat cu bombă la ghișeele companiei aeriene israeliene din Roma și Viena, și Abu Abbas, cel care a deturnat vasul de croazieră italian Achille Lauro și a omorât un american în vârstă, imobilizat într-un scaun cu rotile.

Saddam Hussein nu era doar un dușman declarat al Americii. El a deschis focul asupra avioanelor noastre, a salutat atentatele din 11 septembrie și a încercat să asasineze un fost președinte american, tatăl meu.

Saddam Hussein nu numai că și-a amenințat vecinii. I-a și invadat de două ori: Iranul în anii '80 și Kuweitul în anii '90.

Saddam Hussein nu numai că încălca cerințele internaționale. După Războiul din Golf, sfidase șaisprezece rezoluții ale ONU.

Saddam Hussein nu era doar un conducător brutal. El și acoliții lui torturaseră oameni nevinovați, îi violaseră pe oponenții lor politici sub ochii familiilor acestora, îi arseseră cu acid pe disidenți și aruncaseră zeci de mii de irakieni în gropi comune. În anul 2000, guvernul lui Saddam decretase că oricine îl va critica pe președinte sau pe vreun membru al familiei sale va fi pedepsit cu tăierea limbii. Mai târziu în

cursul acelui an, o femeie, medic obstetrician irakian, a fost decapitată după ce a fost acuzată de prostituție. În realitate, vina acestei femei a fost că denunțase corupția din ministerul irakian al sănătății.

Saddam Hussein nu numai că urmărea să se doteze cu arme de distrugere în masă. El le și folosisese. Utilizase iverită și gaz neurotoxic împotriva soldaților iranieni și masacraseră peste cinci mii de civili nevinovați în 1988, într-un atac cu arme chimice împotriva satului kurd Halabja. Nimeni nu știa ce făcuse Saddam cu stocurile lui de arme biologice și chimice, mai ales după ce i-a scos pe inspectorii ONU din țară. Dar, după ce au analizat toate informațiile disponibile, toate marile servicii de informații din lume au ajuns, practic, la aceeași concluzie: Saddam avea arme de distrugere în masă în arsenalul său și capacitatea de a produce și mai multe. Un raport al serviciilor secrete rezuma situația astfel: „După încheierea inspecțiilor în 1998, Saddam și-a menținut programul de arme chimice, și-a intensificat eforturile de producere a rachetelor, a investit masiv în arme biologice și a început să se intereseze de arma nucleară”.

Înainte de 11 septembrie, Saddam reprezenta un risc pe care poate că America era în măsură să-l accepte. După 11 septembrie, optica mea s-a schimbat. Tocmai văzusem cu ochii mei ce pagube au reușit să producă nouăsprezece fanatici înarmați cu niște cuttere pentru tăiat carton. Nu puteam decât să-mi imaginez ce distrugerii ar fi fost posibile dacă un dictator inamic ar fi dat niște arme de distrugere în masă pe mâna teroriștilor. Cu atâtea amenințări care continuau să vină zilnic la Biroul Oval — multe dintre ele legate de arme chimice, biologice sau nucleare —, această eventualitate părea înfiorător de realistă. Miza era prea mare pentru a avea încredere în cuvântul unui dictator în condițiile în care se acumulaseră atâtea dovezi și se ajunsese la un consens internațional. Ziua de 11 septembrie ne-a demonstrat că, dacă așteptam ca un pericol să se materializeze, însemna că am așteptat prea mult. Așa că am luat următoarea decizie: într-un fel sau altul ne vom confrunta cu Irakul.

*

Prima mea alegere a fost să recurg la diplomație. Din nefericire, istoricul relațiilor cu Irakul nu era prea încurajator. În anii '80 am păstrat o relație bilaterală cu Bagdadul. Am obținut niște rezoluții ale

Consiliului de Securitate al ONU în anii '90. În ciuda angajamentului nostru, Saddam s-a dovedit din ce în ce mai belicos.

Dacă voiam să reușim cu ajutorul diplomației, trebuia să ne schimbăm tactica în mod radical. Noi credeam că slăbiciunea lui Saddam era obsesia lui pentru putere și că va face orice pentru a o păstra. Dacă reușeam să-l convingem că aveam intenția serioasă de a îndepărta regimul lui de la putere, exista șansa să-l determinăm să renunțe la armele de distrugere în masă, să nu mai susțină terorismul, să nu-și mai amenințe vecinii și, în timp, să respecte drepturile poporului său. Șansele noastre de succes erau extrem de reduse, dar, ținând cont de situație, merita să încercăm. Am numit această abordare diplomație coercitivă.

În cazul Irakului, diplomația coercitivă mergea pe două planuri: unul era să constituim o coaliție pentru a-i demonstra lui Saddam că atitudinea sa de sfidare nu va fi acceptată de comunitatea internațională. Celălalt era pregătirea unei soluții militare credibile și aplicarea ei în cazul în care dictatorul refuza să se conformeze. La început, aceste două opțiuni trebuiau să meargă în paralel. Pe măsură ce soluția militară devenea din ce în ce mai vizibilă, cele două căi deveneau convergente. Punctul de presiune maximă avea să fie atins chiar înainte ca ele să se intersecteze. Acela va fi momentul de decizie. Până la urmă, Saddam Hussein era cel care va decide.

În februarie 2001, prim-ministrul britanic Tony Blair și soția lui, Cherie, au venit să ne viziteze pe Laura și pe mine la Camp David. Tony a fost primul lider politic străin pe care l-am invitat, în semn de respect pentru relația specială dintre Statele Unite și Marea Britanie.

Nu știam foarte bine la ce să mă aștept de la Tony. Știam că este un premier laburist de centru-dreapta și un prieten apropiat al lui Bill Clinton. Am constatat în curând că este un om deschis, prietenos și simpatice. Nici Tony și nici Cherie nu erau niște îngâmfați. După cină, am hotărât să vizionăm un film. Când am văzut că au ales *Meet the Parents*, o comedie cu Robert De Niro și Ben Stiller, Laura și cu mine ne-am dat seama că soții Bush și Blair se vor înțelege de minune.

Tony și cu mine am discutat despre marile probleme ale zilei. El m-a pus la curent cu politica europeană. Am discutat despre obiectivele noastre comune privind extinderea liberalismului economic, alinarea suferințelor Africii și stoparea violențelor pe Pământul Sfânt. N-am

insistat foarte mult pe problemele sociale. Despre acestea urma să discut cu Cherie.

În vara anului 2001, soții Blair ne-au invitat pe Laura și pe mine la Chequers, reședința rurală oficială a prim-ministrului britanic. Chequers este o casă veche și spațioasă, plină cu mobilă rustică și portrete ale foștilor miniștri britanici. În locul unei recepții oficiale, soții Blair au organizat o cină în familie, alături de cei patru copii ai lor — inclusiv micul Leo, pe atunci în vârstă de un an și două luni.

Pe la jumătatea cinei, a venit vorba despre pedeapsa cu moartea. Cherie mi-a spus clar că ea nu este de acord cu poziția mea în această problemă. Tony a părut ușor jenat. Am lăsat-o să-și expună argumentele, apoi le-am expus și eu pe ale mele. I-am explicat că, din punctul meu de vedere, pedeapsa cu moartea, dacă este corect administrată, poate salva vieți prin descurajarea criminalității. Cu talentul ei avocătesc pe care am înțeles să-l respect, Cherie mi-a respins toate argumentele. La un moment dat, Laura și cu mine l-am auzit pe Euan, fiul de șaptesprezece ani al soților Blair, zicând:

— Mamă, lasă omul în pace!

Cu cât petreceam mai mult timp împreună, cu atât mai mult îl respectam pe Tony. Cu timpul, el a devenit cel mai apropiat aliat și prieten de pe scena internațională. A venit în America de peste treizeci de ori în timpul președinției mele. Laura și cu mine am mers în vizită în Irlanda de Nord, în Scoția și la Londra. În noiembrie 2003, Tony și Cherie ne-au invitat la reședința lor din Trimdon Colliery, o veche zonă minieră. Ne-au oferit ceai în casa lor victoriană de cărămidă roșie și ne-au luat cu ei la un local din oraș, Dun Cow Inn. Am mâncat pește și cartofi prăjiți cu piure de mazăre, la care eu am asortat o bere fără alcool, Bitburger. După prânz, am trecut pe la o școală, unde am asistat la o partidă de soccer, adică ceea ce gazdele noastre numeau fotbal. Oamenii de-acolo erau politicoși și primitivi, cu excepția unui protestatar cu o pancartă pe care scria „Boala văcarului nebun”.

Lui Tony îi plăcea să glumească și avea întotdeauna replică. După prima noastră întâlnire, un reporter britanic ne-a întrebat ce anume avem în comun.

— Folosim amândoi pasta de dinți Colgate, am răspuns eu.

— George, se vor întreba cum ai aflat chestia asta, a replicat imediat Tony.

Când ne-am adresat Congresului reunit, în 2003, Tony a adus vorba despre Războiul din 1812, când trupele britanice au incendiat Casa Albă.

— Știu că e puțin cam târziu, a zis el, dar... scuze.

Spre deosebire de mulți alți politicieni, Tony era un bun strateg, capabil să vadă dincolo de orizontul imediat. Așa cum aveam să aflăm în curând, eu și el împărtășeam aceeași încredere în puterea modelatoare a libertății. În ultima săptămână la Casa Albă, am fost mândru să-i ofer Medalia Libertății⁴², distincție prezidențială rareori acordată liderilor politici străini.

Înainte de toate, Tony era un om curajos. Acest lucru s-a văzut cel mai bine în problema Irakului. Ca și mine, Tony îl considera pe Saddam o amenințare pe care lumea nu mai putea s-o tolereze după atentatele din 11 septembrie. Britanicii erau ținte ale extremiștilor. Ei dețineau numeroase informații despre Saddam. Și înțelegeau în mod direct ce fel de amenințare reprezenta acesta. Saddam obișnuia să deschidă focul și asupra piloților britanici.

Dacă voiam să-l îndepărtăm pe Saddam de la putere, Tony și cu mine aveam datoria de a ajuta poporul irakian să înlocuiască regimul dictatorial al lui Saddam cu unul democratic. Această transformare ar fi avut impact și dincolo de granițele Irakului. Orientul Mijlociu era centrul unei lupte ideologice mondiale. Pe de o parte, erau oamenii onești, care doreau să trăiască în pace și demnitate. De cealaltă parte, erau extremiștii care urmăreau să-și impună opiniile radicale prin violență și intimidare. Ei profitau de lipsa de speranță și de condițiile represive, pentru a recruta adepți și a-și răspândi ideologia. Cel mai bun mod de a ne proteja țara pe termen lung era să contracărăm, printr-o alternativă mai atrăgătoare, perspectiva viitorului sumbru pe care-l ofereau.

Această alternativă era libertatea. Oamenii care puteau să-și aleagă liberi conducătorii n-aveau de ce să recurgă la violență. Tinerii care creșteau cu speranțe în viitor nu aveau de ce să se orienteze spre ideologia terorii. Odată ce libertatea prindea rădăcini într-o societate, putea să se răspândească și în celelalte.

În aprilie 2002, Tony și Cherie au venit să ne facă o vizită Laurei și mie la Crawford. Eu și Tony am discutat despre diplomația coercitivă ca mod de abordare a problemei irakiene. Tony a sugerat să cerem o rezoluție Consiliului de Securitate al ONU, prin care să-i dăm lui Saddam un ultimatum clar: să permită reîntoarcerea inspectorilor în Irak sau să se pregătească să suporte consecințe serioase. Eu nu mai

aveam foarte mare încredere în ONU. Consiliul de Securitate adoptase deja șaisprezece rezoluții împotriva lui Saddam și degeaba. Dar am acceptat să mai reflectez la propunerea lui.

*

În cursul anului 2002, am abordat problema Irakului și cu alți importanți lideri politici din lume. Mulți dintre ei îmi împărtășeau punctul de vedere, inclusiv John Howard din Australia, José Maria Aznar din Spania, Junichiro Koizumi din Japonia, Jan Peter Balkenende din Olanda, Anders Fogh Rasmussen din Danemarca, Alexander Kwasniewski din Polonia și majoritatea liderilor din Europa Centrală și de Est. Se vedea că țările care susțineau cel mai mult confruntarea cu Saddam erau acelea unde amintirea tiraniei era încă proaspătă.

— La sfârșitul anilor '30, democrațiile occidentale au ezitat în fața pericolului, mi-a spus Siim Kallas, prim-ministrul Estoniei, una din fostele republici sovietice. În consecință, au apărut dictaturile și mulți oameni și-au pierdut viața. Uneori este necesar să se acționeze.

Alți lideri politici erau de altă părere. Vladimir Putin nu-l considera pe Saddam o amenințare. După părerea mea, unul dintre motive a fost că Putin nu voia să pună în pericol acordurile petroliere ale Rusiei. Franța, de asemenea, avea importante interese economice în Irak. N-am fost surprins când Jacques Chirac mi-a spus că va susține efectuarea unor inspecții riguroase pentru depistarea armelor, dar m-a prevenit că se va opune soluției militare. Ce nu înțelegea el era că, fără o amenințare militară credibilă, diplomația rămânea în continuare neputincioasă.

Unul dintre liderii politici cel mai greu de convins a fost cancelarul Germaniei, Gerhard Schröder. M-am întâlnit cu Gerhard de cinci ori în 2001. Era degajat, afabil și dornic să întărească relația bilaterală dintre țările noastre. Am apreciat angajamentul său în problema Afganistanului, mai ales oferta sa de a găzdui loya jirga⁴³ la Bonn.

Am discutat problema Irakului cu Gerhard în timpul vizitei sale la Casa Albă, pe 30 ianuarie 2002. Cu două zile mai înainte, în discursul meu despre starea națiunii, am vorbit despre pericolul pe care îl reprezentau Irakul, Iranul și Coreea de Nord.

„Astfel de state și aliații lor teroriști constituie o axă a răului, care se înarmează și amenință pacea în lume”, spuneam eu.

Presa a preluat expresia „axa răului” și a considerat că mă refeream la o alianță formată de cele trei țări. Nu despre asta era vorba. Axa la care mă refeream eu era legătura dintre guvernele dornice să se doteze cu arme de distrugere în masă și teroriștii dispuși să le folosească. Dar discursul meu își propunea să transmită un mesaj mai important, pe care nimeni n-avea cum să-l ocolească: eram cât se poate de serios în privința Irakului.

Într-o întrevedere în cadru restrâns, la care au participat Condi Rice și Andy Card, i-am spus cancelarului german că eram hotărât să găsesc o soluție diplomatică. Speram că mă va ajuta și el. L-am asigurat că poate conta pe cuvântul nostru. Soluția militară era ultima mea opțiune, dar nu aveam să ezit s-o folosesc, dacă ar fi fost necesar.

— Ceea ce este valabil pentru Afganistan este valabil și pentru Irak, a spus el. Țările care sprijină terorismul trebuie să suporte consecințele. Dacă veți acționa rapid și decisiv, voi fi alături de voi.

Am considerat că este o declarație de sprijin. Dar, peste câteva luni, în momentul alegerilor din Germania, Schröder își schimbase opinia. El denunța folosirea forței împotriva Irakului. Ministrul său de justiție a declarat: „Bush vrea să abată atenția de la problemele politice cu care se confruntă pe plan intern... Hitler a făcut același lucru”.

Am fost șocat și furios. Nu puteam să-mi imaginez ceva mai insultător decât să fii comparat cu Hitler de către un oficial german. Am continuat să lucrez cu Gerhard Schröder în alte domenii de interes comun. Dar, deoarece sunt o persoană care pune preț pe diplomația personală, pentru mine contează foarte mult încrederea. Și, odată înșelată această încredere, este greu să ai în continuare o relație constructivă.

La două luni după atentatele din 11 septembrie, i-am cerut lui Don Rumsfeld să revizuiască planurile de bătaie pentru Irak. Trebuia să dezvoltăm partea coercitivă a „diplomației coercitive”.

Don l-a însărcinat pe generalul Tommy Franks cu actualizarea strategiei. Imediat după Crăciunul din 2001, Tommy a venit la Crawford să mă informeze în problema Irakului. Planul la care lucrau necesita șase luni de pregătiri și mobilizarea a 400 000 de soldați. Aveam, încă, proaspătă în minte experiența din Afganistan. Cu ajutorul noilor

tehnologii și planificării inovatoare, reușiserăm să-i distrugem pe talibani și să închidem taberele de antrenament ale al-Qaeda, folosind mult mai puțini soldați. Nu eram considerați ocupanți de către poporul afgan.

Tommy a explicat echipei de la securitatea națională că se gândea să aplice același principiu și în Irak și să trimită cât mai puțini soldați. Avea în plan o invazie rapidă la sud, prin Kuweit, la vest prin Arabia Saudită și Iordania, iar la nord, prin Turcia.

— Dacă vom folosi mai mulți specialiști înalt pregătiți din Forțele pentru Operațiuni Speciale, capabili să identifice țintele pentru armele cu ghidaj precis, vom avea nevoie de mai puține forțe terestre convenționale, a zis el. Asta e o lecție importantă învățată în Afganistan.

Aveam de pus o mulțime de întrebări. Voiam să știu cât de rapid se puteau deplasa trupele noastre și de ce baze de staționare aveam nevoie. Ca și în cazul Afganistanului, mă îngrijora riscul de foamete pentru populația locală și am întrebat ce putem face pentru protejarea vieții celor nevinovați. Mi-era teamă că Saddam ar putea sabota câmpurile petrolifere sau ar putea trimite rachete împotriva Israelului. Principalul motiv de îngrijorare era că va folosi armele biologice sau chimice împotriva trupelor noastre, aliaților noștri sau civililor irakieni.

Am cerut echipei mele să continue să lucreze la această strategie.

— Trebuie să ne păstrăm speranța că diplomația și presiunile internaționale vor reuși să dezarmeze regimul, am spus eu în încheierea ședinței. Dar nu putem lăsa armele de distrugere în masă să cadă în mâinile teroriștilor. Nu voi permite să se întâmple acest lucru.

Din decembrie 2001 și până în august 2002, am avut peste zece întâlniri și discuții cu Tommy. Planul de strategie începea să prindă contur, dar nu eram încă mulțumit. Voiam să fiu sigur că luăm în calcul cât mai multe posibilități. Le-am pus lui Don și Tommy o mulțime de întrebări, care începeau cu „dacă Saddam se hotărăște să...?” Un scenariu pe care îl aduceam frecvent în discuție era că Saddam și-ar putea concentra trupele în Bagdad, obligându-ne să ne angajăm într-un sângeros război de gherilă. Mi-am adus aminte de bătălia din Somalia, din 1993, și nu voiam să mai văd acest scenariu repetându-se în Irak. Tommy și echipa lui nu au reușit întotdeauna să-mi dea un răspuns pe loc și nici nu mă așteptam s-o facă. Dar lucrau din greu la definitivarea

strategiei și fiecare versiune pe care mi-o aduceau era și mai bună decât cea anterioară.

Noul plan pe care Tommy ni l-a prezentat în Sala de Criză, pe 5 august 2002, oferea soluții la câteva probleme majore. Negociaserăm cu statele din Golf permisiunea de survolare și de staționare a trupelor noastre. Tommy pusese la punct un plan pentru cei de la Operațiuni Speciale, care să poată securiza locațiile unde se presupunea că existau arme de distrugere în masă, câmpurile petrolifere din sudul Irakului și lansatoarele de rachete Scud. De asemenea, avea în plan un bombardament aerian masiv, care să descurajeze gărzile republicane ale lui Saddam să rămână în capitală, reducând riscul de a ne confrunta cu un Bagdad-fortăreață.

— Domnule președinte, a zis Tommy, cu accentul lui texan, vor fi șoc și groază.

Mai erau o mulțime de probleme de rezolvat. Fiind cu toții îngrijorați că Saddam ar putea lansa un atac biologic sau chimic împotriva trupelor noastre, armata era în curs de a-și procura echipamente de protecție împotriva substanțelor periculoase. Ne-am sporit treptat prezența cu trupe și echipamente militare în Kuwait, sub pretextul efectuării unor antrenamente și exerciții de rutină, ceea ce ne permitea să începem operațiunile de luptă, imediat ce aș fi dat ordinul. Dick Meyers, președintele Comitetului șefilor de Stat Major, sublinia că este important să convingem Turcia să-și deschidă frontierele, pentru a ne permite stabilirea unui front în nordul Irakului. George Tenet s-a arătat îngrijorat de pericolul extinderii războiului în regiune printr-un atac al Siriei împotriva Israelului sau de riscul destabilizării situației de către Iran, cu ajutorul grupării teroriste Hezbollah. Don Rumsfeld a arătat că războiul ar putea destabiliza Iordanul și Arabia Saudită, că America s-ar putea împotmoli în vânarea lui Saddam și că Irakul s-ar putea diviza după eliberare.

Toate aceste scenarii posibile ne-au pus pe gânduri. La fel și rapoartele pe care le primeam despre Irak. Într-un raport din luna iulie, scria: „Irakul a reușit să păstreze și, în unele cazuri, chiar să îmbunătățească infrastructura și expertiza necesare producerii de arme de distrugere în masă”. Un alt raport ne avertiza că regimul lui Saddam „aproape sigur lucrează la producerea agentului patogen pentru antrax, toxina botulinică, aflatoxina și ricin”. Mai departe scria că: „Folosirea vehiculelor aeriene fără pilot ar da Bagdadului un motiv și mai periculos de a apela la arme biologice”. „Experiența demonstrează că Saddam produce arme de distrugere în masă pentru a le folosi, nu doar ca mijloc de intimidare.”

În vara anului 2002, am primit o veste șocantă. Abu Musab al-Zarqawi, un terorist apropiat al al-Qaeda, care lucrase cu arme biologice în Afganistan, deținea un laborator în nord-estul Irakului. „Instalațiile suspecte din această zonă pot să producă otrăvuri și agenți toxici pentru teroriști”, se menționa în raport. „Al-Zarqawi este un terorist activ, autorul mai multor planuri de atentat împotriva intereselor Statelor Unite și ale Israelului. Conform unei surse [confidențiale] de informații, al-Zarqawi încearcă să introducă în mod clandestin în Statele Unite o substanță chimică neidentificată provenind din nordul Irakului.”

Nu puteam afirma cu certitudine că Saddam era la curent cu prezența lui Zarqawi în Irak. Dar aveam informații că Zarqawi stătuse două luni în Bagdad, unde primise îngrijiri medicale, și că alți agenți al-Qaeda veniseră în Irak. CIA colaborase cu un important serviciu de informații secrete arab pentru capturarea și extrădarea lui Zarqawi cu ajutorul lui Saddam. Saddam a refuzat.

În vara lui 2002, întrebarea era dacă să bombardăm sau nu laboratorul de substanțe toxice. Am abordat problema într-o serie de reuniuni ale Consiliului de Securitate Națională. Generalul Dick Meyers ne-a prezentat toate opțiunile posibile: rachete Tomahawk, un atac cu bombardiere B-2 sau o operațiune secretă la sol. Dick Cheney și Don erau de părere că Zarqawi reprezenta clar o amenințare și că eliminarea lui ar reafirma politica noastră de toleranță zero față de refugiile teroriste.

Colin și Condi au fost de părere că un atac asupra laboratorului risca să creeze un incident internațional, putând să distrugă eforturile noastre de constituire a unei coaliții împotriva lui Saddam — în special încercarea de a atrage de partea noastră Turcia, foarte sensibilă la orice activitate în nord-estul Irakului.

— Acest lucru ar fi privit ca o declarație de război unilaterală împotriva Irakului, a declarat Colin.

Mă aflu în fața unei dileme. Dacă America ar fi atacată cu arme biologice din Irak, eu aș fi vinovat că nu am eliminat amenințarea atunci când am avut ocazia. Pe de altă parte, bombardarea acelei locații risca să submineze eforturile noastre diplomatice și să declanșeze un conflict militar.

Am cerut serviciilor de informații să supravegheze laboratorul și, pentru moment, am decis să mergem pe calea diplomației. Un lucru îmi era foarte clar: Irakul reprezenta o amenințare ce devenea din zi în zi tot mai serioasă.

Am petrecut bună parte din luna august 2002 la Crawford, un loc excelent pentru a reflecta asupra următoarei decizii: cum să avansăm pe calea diplomatică?

O variantă era să cerem o rezoluție ONU prin care să-l obligăm pe Saddam să-i reprimească pe inspectorii de armament în Irak. Alta variantă era să-i dăm un ultimatum, prin care să-i cerem să se dezarmeze — și să realizăm o coalitie pentru a-l îndepărta de la putere, dacă nu s-ar fi conformat.

Din punct de vedere juridic, rezoluția nu era necesară. Cu trei ani în urmă, președintele Clinton și aliații noștri din NATO îl îndepărtaseră de la putere pe dictatorul Slobodan Miloșevici din Serbia, fără o rezoluție explicită a ONU. În opinia lui Dick și Don, nici noi nu mai aveam nevoie de așa ceva în cazul Irakului. De fapt, aveam deja șaisprezece. În opinia lor, dacă apelam din nou la ONU, intram într-un lung proces birocratic, dându-i răgaz lui Saddam să se pregătească mai bine.

Și eu le împărtășeam această îngrijorare. Pe de altă parte, aproape toți aliații cu care m-am consultat — chiar și cei mai înfocați susținători ai unei ofensive împotriva lui Saddam, cum ar fi prim-ministrul Australiei, John Howard — mi-au spus că obținerea rezoluției ONU era esențială pentru a câștiga sprijinul opiniei publice din țările lor.

Colin era de aceeași părere. Cu o zi înainte să plec la Crawford, i-am cerut să ne vedem între patru ochi, în Sala Tratatelor. Colin era mai înverșunat decât îl văzusem vreodată la vreo reuniune a CSN. Mi-a spus că rezoluția ONU era singura modalitate de a obține sprijinul restului lumii. El a continuat să-mi spună că, dacă ne hotărâm să-l îndepărtăm pe Saddam, lovitura militară ar fi partea cea mai simplă a strategiei noastre. Apoi, așa cum s-a exprimat Colin, America putea să „dispună” de Irak. Am avea sarcina reconstruirii unei țări divizate. Am ascultat cu atenție îngrijorarea lui Colin, pe care o împărtășeam. A fost un motiv în plus să sper că vom rezolva problema pe cale diplomatică.

În vara aceea, eventualitatea unui război devenise un mult discutat subiect de știri la Washington. Reporterii întrebau frecvent dacă aveam pe biroul meu un plan de război.

Pe 15 august, am deschis Wall Street Journal și am văzut un editorial al lui Brent Scowcroft, consilierul pe probleme de securitate națională în administrația tatălui meu. Se intitula „Nu-l atacați pe Saddam”. Brent susținea că un război cu Irakul ne-ar deturna atenția de la războiul

împotriva terorismului și ar putea declanșa „un Armaghedon în Orientul Mijlociu”. El concluziona că ar trebui „să facem presiuni asupra Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, care să obțină instituirea unui regim de inspecții inopinate în Irak”.

Mi s-a părut o recomandare corectă, dar m-a deranjat că Brent preferase s-o publice într-un ziar, în loc să mi-o spună mie direct. L-am sunat pe tata.

— Fiule, Brent îți este prieten, m-a asigurat el.

Poate că așa era, dar eu știam că, mai târziu, criticii nu vor ezita să se folosească de acest articol dacă nu reușeam pe cale diplomatică.

La Washington au apărut speculații cum că articolul lui Brent era un mod prin care tata îmi transmitea un mesaj cu privire la Irak. Era ridicol. Dintre toți, tata înțelegea cel mai bine miza situației. Dacă ar fi crezut că nu procedam bine în problema Irakului, cu siguranță că mi-ar fi spus-o chiar el.

Sâmbătă, 7 septembrie 2002, am convocat o ședință a consilierilor mei pe probleme de securitate națională la Camp David, pentru a finaliza decizia cu privire la rezoluția ONU. Cu cincizeci și una de săptămâni în urmă, ne reuneam la pavilionul Laurel pentru a pregăti războiul din Afganistan. Acum ne aflam din nou în aceeași cameră, încercând să găsim o cale pentru a îndepărta amenințarea Irakului fără să intrăm în război.

I-am lăsat pe toți membrii echipei să-și expună punctul de vedere. Dick Cheney propunea să reformulăm cerințele față de Saddam, să-i acordăm între 30 și 60 de zile ca să răspundă și să-l dezarmăm prin forță, dacă refuză să se conformeze.

— E timpul să acționăm, zicea Dick. Nu mai putem aștepta încă un an... Inspecțiile nu vor rezolva și problema noastră.

Colin insista pentru obținerea rezoluției ONU.

— Dacă prezentăm problema în fața ONU, vom putea conta pe aliați. Dacă nu, va fi greu să acționăm unilateral. Nu vom obține sprijinul internațional de care avem nevoie pentru aplicarea strategiei noastre militare.

După ce am ascultat încă o dată toate opiniile, am luat și decizia: vom cere rezoluția ONU.

— Părerea comunității internaționale despre Saddam este ambiguă, am zis eu, și trebuie să o clarificăm. Ori rezolvă problema armelor, ori va fi război.

Am informat echipa că acest mesaj va fi transmis în discursul meu la ONU săptămâna următoare. Le reaminteam Națiunilor Unite că atitudinea sfidătoare a lui Saddam era o amenințare la adresa credibilității acestei instituții. Dacă hotărârea Consiliului de Securitate nu era respectată, asta însemna că ONU era un organism internațional la fel de inutil ca Liga Națiunilor.

Tony Blair a venit la Camp David în seara aceea. A fost mulțumit când i-am spus că intenționam să cer o rezoluție ONU.

— Sunt destui dușmani care abia așteaptă să acționăm unilateral, pentru ca apoi să aibă de ce să se plângă, a zis el. Dar așa, nu mai au ce să zică.

Înțelegeam amândoi ce însemna această decizie. Odată ce ne prezentam poziția în fața Națiunilor Unite, trebuia să ne asumăm și consecințele. Dacă diplomația eșua, nu mai rămânea decât o singură soluție.

— Nu vreau să ajungem la război, i-am spus eu lui Tony, dar am s-o fac dacă va fi cazul.

Tony a fost de acord. După întâlnire, i-am spus lui Alastair Campbell, unul dintre cei mai apropiați consilieri ai lui Tony:

— Omul vostru are cojones.

Nu știu cum s-a tradus asta pentru urechile rafinate din Downing Street 10, dar în Texas oricine știe ce înseamnă.

„Întreaga lume se găsește în fața unei provocări”, declaram eu în fața delegaților ONU pe 12 septembrie 2002, „iar Națiunile Unite se află într-un moment greu și decisiv. Rezoluțiile Consiliului de Securitate vor fi respectate și aplicate sau vor fi ignorate fără niciun fel de consecințe? ONU va servi scopul pentru care a fost creată sau va deveni o instituție lipsită de credibilitate?”

Momentul discursului a fost o experiență supranaturală. Delegații au amuțit, aproape înlemniți pe scaune. Parcă vorbeam într-un muzeu al figurilor de ceară.

Reacțiile din afara sălii au fost încurajatoare. Aliații noștri mi-au mulțumit pentru că am respectat ONU și am acceptat sfatul lor de a cere o rezoluție. Acasă, mulți au considerat că am lansat o provocare Națiunilor Unite. Un editorial din Washington Post scria: „Dacă ONU rămâne pasivă în fața acestei violări flagrante, care durează de prea mult timp, riscă să devină o instituție inutilă, așa cum a avertizat domnul Bush”.

După lansarea acestei dezbateri la Națiunile Unite, am acționat pentru obținerea unei alte rezoluții: autorizația Congresului pentru declanșarea războiului. În cadrul dezbaterilor, liderii politici de pe Colina Capitolului au cerut serviciilor de informații să redacteze National Intelligence Estimate (NIE), o analiză a programelor de înarmare cu arme de distrugere în masă ale lui Saddam. CIA a compilat în acest NIE foarte multe dintre informațiile pe care mi le prezentase mie în ultimul an și jumătate. Într-o frază declasificată mai târziu, NIE concluziona: „Bagdadul deține arme chimice și biologice, precum și rachete cu raze de acțiune ce depășesc limita impusă de ONU; dacă regimul nu va fi tras la răspundere, probabil că va obține o armă nucleară în următorii zece ani”.

Aceste informații au avut impact asupra membrilor Congresului. Senatorul John Kerry a spus: „Dacă votez pentru a-l autoriza pe președinte să folosească forța în caz de nevoie, pentru a-l dezarma pe Saddam Hussein, o fac deoarece sunt convins că un arsenal de arme de distrugere în masă aflat în mâinile acestui om constituie o amenințare, și încă una gravă”.

Senatorul Jay Rockefeller, un respectat democrat, membru în Comisia de Informații, declara: „Capacitatea de a produce arme biologice și chimice de care dispune Saddam în prezent reprezintă o amenințare serioasă la adresa Americii astăzi și mâine... El poate să pună aceste arme la dispoziția grupărilor teroriste, intermediarilor, care sunt în contact cu guvernul său. Aceste grupări pot aduce aceste arme în Statele Unite, declanșând un atac devastator împotriva cetățenilor noștri. De asta mă tem cel mai mult”.

Senatorul Chuck Hagel, un republican din Nebraska, s-a numărat printre cei care au susținut rezoluția. El spunea: „Riscurile sunt prea

„mari dacă nu acționăm. Am fost aleși să rezolvăm problemele, nu doar să le dezbatem. A sosit vremea să schimbăm tactica în Irak și în Orientul Mijlociu”.

Pe 11 octombrie 2002, Senatul a adoptat rezoluția cu 77 de voturi pentru și 23 împotriva, iar Camera Reprezentanților cu 296 la 133. Numărul voturilor în favoarea noastră a fost mai mare decât cel al voturilor obținute pentru Războiul din Golf. Rezoluția a strâns voturi favorabile și din partea unor democrați de marcă, inclusiv de la Dick Gephardt, liderul minorității din Camera Reprezentanților, Tom Daschle, liderul majorității din Senat, și senatorii Hillary Clinton, Joe Biden, John Kerry, John Edwards și Harry Reid.

Unii membri ai Congresului au susținut mai târziu că ei nu au votat pentru război, ci pentru găsirea unei soluții diplomatice. Probabil că n-au citit bine textul rezoluției, în care se spunea clar: „Președintele este autorizat să facă uz de forțele armate ale Statelor Unite dacă va considera necesar și adecvat, în scopul de a apăra securitatea națională a Statelor Unite împotriva amenințărilor repetate ale Irakului; și să aplice toate rezoluțiile Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite cu privire la Irak”.

Votul decisiv al Națiunilor Unite a venit la 8 noiembrie. Colin a negociat pe chestiunile minore, dar a rămas ferm pe poziție la condițiile privind tragerea la răspundere a lui Saddam. Mai rămânea de văzut dacă rezoluția va fi votată. Aveam nevoie de 9 voturi din cele 15 ale Consiliului de Securitate, fără veto din partea Franței, Rusiei sau Chinei. Am încins telefoanele încercând să-i atragem pe toți de partea noastră. La scurt timp după votul Consiliului de Securitate, a sunat telefonul în Biroul Oval.

— Să trăiți, șefu'. S-a aranjat, a zis Colin.

Rezoluția a fost adoptată în unanimitate, cu 15 voturi pentru și 0 împotriva. Nu numai Franța votase în favoarea rezoluției, dar și Rusia, China și Siria. Comunitatea internațională era acum de aceeași părere: Saddam avea „ultima șansă de a se conforma” obligației sale de a fi transparent și de a se dezarma. Dacă nu, trebuia să suporte „consecințe grave”.

Conform condițiilor impuse prin Rezoluția 1441 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, Irakul avea la dispoziție treizeci de zile pentru a face o „declarație precisă, exhaustivă și completă” cu privire la

toate programele sale de dezvoltare a armelor de distrugere în masă. Rezoluția preciza clar că sarcina prezentării probelor îi revenea lui Saddam. Nu inspectorii trebuiau să dovedească faptul că deținea arme, ci el trebuia să demonstreze că nu le are.

Pe 7 decembrie când era fixat termenul, Saddam și-a prezentat raportul. Eu l-am considerat un test crucial. Dacă recunoștea onest anumite lucruri, însemna că a înțeles mesajul transmis de comunitatea internațională. În schimb, el a trimis un teanc de documente irelevante, cu care se vedea clar că voia să ne înșele. Hans Blix, diplomatul suedez care a condus echipa de inspectori ONU, declara mai târziu că raportul era „extrem de voluminos, dar sărac în informații”. Joe Lieberman a fost mai direct în exprimare, considerându-l un raport de „1 200 de pagini și 45 de kilograme de minciuni”.

Dacă Saddam se încăpățâna să ne mintă în stilul ăsta, singurul mod de a menține presiunile asupra Irakului era să prezentăm și noi dovezile vinovăției lui. Le-am cerut lui George Tenet și adjunctului său, capabilul John McLaughlin, să-mi spună ce informații puteau fi declassificate pentru a dovedi că Irakul derula programe de producere a armelor de distrugere în masă.

Cu câteva zile înainte de Crăciun, John mi-a prezentat prima lor propunere. Nu mi s-a părut foarte convingătoare. Mă gândeam la rapoartele CIA pe care le promisem, la NIE, care concluziona că Saddam deținea arme biologice și chimice, și la datele furnizate de CIA pentru pregătirea discursului meu în fața Națiunilor Unite în septembrie.

— Sunt convins că putem face mai mult pentru a prezenta probe împotriva lui Saddam, am spus eu.

George Tenet a fost de acord cu mine.

— E o lovitură imparabilă.

L-am crezut. De aproape doi ani de zile, primeam rapoarte secrete despre Irak. Concluzia că Saddam deținea arme de distrugere în masă era aproape unanim acceptată. Predecesorul meu era convins de acest lucru. Republicanii și democrații de la Capitoliu erau convinși. Serviciile secrete din Germania, Franța, Marea Britanie, Rusia, China și Egipt erau convinse. Ambasadorul german în Statele Unite, deși se opunea războiului, declara mai târziu: „Cred că toate guvernele noastre sunt convinse că Irakul a produs arme de distrugere în masă și trebuie să plecăm de la ideea că... deține arme de distrugere în masă”.

În realitate, eram îngrijorați că CIA îl subestima pe Saddam, așa cum făcuse și înainte de Războiul din Golf.

Privind retrospectiv, bineînțeles că ar fi trebuit să insistăm pe obținerea de informații secrete și să ne revizuim raționamentele. Dar, la momentul acela, dovezile și logica lucrurilor ne îndreptau spre o altă direcție. Dacă, într-adevăr, Saddam nu deține arme de distrugere în masă, m-am întrebat eu, de ce naiba riscă un război pe care știe aproape sigur că-l va pierde?

În fiecare an cât timp am fost președinte, Laura și cu mine am invitat toată familia să petreacă împreună cu noi, la Camp David, Crăciunul. Eram fericiți să păstrăm această tradiție, moștenită de la părinții mei. Profitam de această ocazie pentru a ne relaxa împreună cu ei, mama Laurei, Barbara și Jenna, frații și sora mea împreună cu familiile lor. Ne plăcea să privim procesiunea copiilor la capela din Camp David și să cântăm colinde cu personalul militar și cu familiile lor. Unul dintre cele mai așteptate momente era schimbul de cadouri, când nepoatele și nepoții mei nu ezitau să șterpelească ultimul model de iPod sau alt obiect râvnit de la președintele Statelor Unite. Câțiva ani mai târziu, am instaurat tradiția de a face donații în numele altui membru al familiei. Jeb și Doro au donat cărți bibliotecii Congresului în numele lui George H.W. Bush. Marvin și soția lui, Margaret, au donat un potir capelei de la Camp David în numele meu și al Laurei. Noi am oferit un cadou Pavilionului Dorothy Walker Bush de la Southern Maine Medical Center în numele părinților mei.

În toiul sărbătorilor de Crăciun din 2002, eu și tata discutam despre Irak. În general, nu ceream sfatul tatălui meu cu privire la problemele majore. Știam amândoi că eu eram mai bine informat decât el. Majoritatea conversațiilor noastre aveau loc pentru ca eu să-l conving pe el că totul mergea bine, iar el să-și exprime dragostea și încrederea pe care o avea în mine.

Irakul era o problemă asupra căreia voiam să îi cunosc opinia. I-am spus tatălui meu că mă rugam să găsim o soluție pașnică în privința lui Saddam, dar că mă pregăteam și pentru o altă opțiune. I-am prezentat strategia noastră diplomatică — sprijinul solid din partea lui Blair, Howard și Aznar; reținerile din partea lui Chirac și Schröder; și eforturile mele de a-i aduce de partea noastră pe saudiți, iordanieni, turci și alții din Orientul Mijlociu.

Tata spera și el că vom reuși pe cale diplomatică.

— Fiule, știi cât de greu e să duci un război, și de aceea trebuie să faci tot ce-ți stă în putință ca să eviți războiul, a zis el. Dar dacă individul nu vrea să se conformeze, n-ai încotro.

La puțin timp după Anul Nou, le-am scris o scrisoare Barbarei și Jennei la facultate. „Mă lupt din greu pentru a menține pacea și a evita războiul. Mă rog ca șeful Irakului să depună armele în mod pașnic. Tocmai de aceea facem presiuni asupra lui și aproape tot restul lumii este alături de noi.”

La începutul anului 2003, devenea din ce în ce mai clar că rugăciunile mele nu vor primi răspuns. Pe 27 ianuarie, Hans Blix a trimis raportul său formal la Națiunile Unite. Echipa sa de inspectori descoperise focoase pe care Saddam nu le declarase și nici nu le distrusese, precum și indicii privind existența unui puternic gaz neurotoxic, gazul VX, și a unor precursori chimici ai iveritei. La asta se adăuga și respingerea inspecțiilor de către guvernul irakian. Acesta încălcase Rezoluția 1441, blocând trecerea avioanelor U-2 și ascunzând 3 000 de documente în casa unui oficial irakian însărcinat cu probleme nucleare. „Se pare că nici până azi Irakul nu a acceptat în totalitate dezarmarea pe care i-am cerut-o”, menționa Blix.

Înțelegeam foarte bine ce se întâmplă: Saddam voia să mute în ograda noastră obligația de a prezenta probe. Le-am reamintit partenerilor noștri că rezoluția Națiunilor Unite preciza clar că Saddam trebuia să se conformeze cerințelor noastre. Așa cum explica Mohamed ElBaradei, directorul Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, la sfârșitul lunii ianuarie, „mingea este în terenul Irakului... Irakul trebuie să-și demonstreze acum nevinovăția... Trebuie să facă totul pentru a demonstra prin toate mijloacele posibile că nu deține arme de distrugere în masă”.

La sfârșitul lunii ianuarie, Tony Blair a venit la Washington pentru a participa la o ședință de strategie. Am fost cu toții de acord că Saddam încălcase Rezoluția 1441 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, dându-ne o declarație falsă. Dispuneam acum de suficiente elemente care să justifice rezolvarea „consecințelor grave”. Dar Tony voia să revenim în fața ONU pentru a cere o a doua rezoluție, care să constate în mod clar că Irakul „nu a acceptat ultima șansă care i-a fost oferită”.

— Nu că am avea nevoie de ea, a zis Tony. Dar o a doua rezoluție ne-ar acoperi din punct de vedere politic și militar.

M-am îngrozit la gândul de a trece din nou prin furcile caudine de la Națiunile Unite. Dick, Don și Condi s-au opus. Colin mi-a spus că nu mai aveam nevoie de o a doua rezoluție și că probabil nici n-o vom obține. Dar, dacă Tony voia o a doua rezoluție, trebuia să încercăm.

— După cum văd eu lucrurile, obținerea unei a doua rezoluții e menită să-i ajute mai mult pe prietenii noștri, am zis eu.

Cel mai bun mod de a obține a doua rezoluție era să ne prezentăm dovezile împotriva lui Saddam. I-am cerut lui Colin să facă această prezentare în fața Națiunilor Unite. El avea credibilitatea necesară, fiind un diplomat extrem de respectat și un opozant al războiului. Eram convins că va face o treabă bună și serioasă. La începutul lunii februarie, Colin a petrecut patru zile și patru nopți la CIA, ca să analizeze personal informațiile pe baza cărora putea să-și asume fiecare cuvânt din viitorul său discurs. Pe 5 februarie, lua cuvântul în fața Consiliului de Securitate.

„Faptele privind comportamentul Irakului demonstrează că Saddam Hussein și regimul său n-au făcut niciun efort — dar niciun efort — pentru a răspunde cerințelor de dezarmare ale comunității internaționale. În realitate, faptele și comportamentul Irakului arată că Saddam Hussein și regimul său își ascund eforturile de a produce mai multe arme de distrugere în masă.”

Prezentarea lui Colin a fost exhaustivă, elocventă și convingătoare. Venind pe fondul repetatelor refuzuri ale lui Saddam de a-i primi pe inspectorii ONU, ea a avut un impact profund asupra dezbaterii publice. Mai târziu, multe dintre afirmațiile lui Colin s-au dovedit imprecise, dar, la momentul acela, cuvintele lui au reflectat opiniile serviciilor secrete americane și străine.

— Suntem amândoi niște oameni morali, mi-a spus Jacques Chirac după intervenția lui Colin. Dar, în cazul de față, nu avem aceleași concepții morale.

I-am dat un răspuns politicos, dar în sinea mea mi-am zis: Dacă un dictator care își torturează și își gazează propriul popor nu este imoral, atunci cine ar putea fi?

Trei zile mai târziu, Chirac apărea în fața camerelor de filmat și declara: „Nimic nu justifică astăzi un război”.

El, Gerhard Schröder și Vladimir Putin au făcut publică o declarație comună împotriva războiului. Toți trei erau membri ai Consiliului de

Securitate. Șansele noastre de a obține a doua rezoluție păreau extrem de reduse.

Tony ne-a îndemnat să mergem mai departe. „Miza este mult mai importantă acum”, îmi scria el pe 19 februarie. „Mi se pare că, de la summitul european încoace, Franța vrea să transforme această problemă într-un test decisiv: Europa este un aliat al Americii sau un rival?” El mi-a amintit că beneficiam de sprijinul unei coaliții europene puternice, alcătuită din Spania, Italia, Danemarca, Olanda, Portugalia și toate țările est-europene. La un vot recent al NATO, cincisprezece membri ai Alianței se pronunțaseră în favoarea intervenției militare în Irak, în timp ce numai Belgia și Luxemburg erau de partea Germaniei și Franței. Prim-ministrul portughez José Barroso a vorbit în numele mai multor lideri politici europeni când a întrebat, nevenindu-i să creadă: „Avem de ales între America și Irak, iar noi avem de gând să alegem Irakul?”

Eu și Tony am convenit asupra unei strategii: să prezentăm a doua rezoluție la ONU împreună cu un lider politic vizionar, prim-ministrul Spaniei, José Maria Aznar. Dacă aranjam să obținem suficiente voturi favorabile, poate reușeam să convingem Franța și Rusia să se abțină, în loc să se opună prin veto. Dacă nu, noi ne retrăgeam rezoluția și atunci era clar că cele două țări erau de vină pentru blocarea ultimului efort diplomatic.

A doua rezoluție, introdusă de noi pe 24 februarie 2003, era importantă și dintr-un alt motiv. Tony se confrunta cu puternice presiuni interne în problema Irakului și era important să demonstreze că a epuizat orice alternativă posibilă la intervenția militară. Facțiuni ale Partidului Laburist se revoltaseră împotriva lui. La începutul lunii martie, nu era sigur dacă guvernul lui va supraviețui.

L-am sunat pe Tony și mi-am exprimat îngrijorarea. I-am spus că preferam să iasă din coaliție și să rămână la guvernare, decât să încerce să rămână alături de noi și să-și piardă funcția.

— Am spus că sunt cu voi, a replicat Tony.

I-am explicat din nou care era părerea mea.

— Înțeleg și-ți mulțumesc pentru ceea ce spui. Dar eu cred foarte mult în această decizie. Am să merg până la capăt.

Mi s-a părut că deslușesc în vocea prietenului meu un ecou al lui Winston Churchill. A fost un moment de curaj, care îmi va rămâne mereu în amintire.

La solicitarea lui Tony, am făcut un ultim efort de a convinge Mexicul și Chile, doi membri ezitanți ai Consiliului de Securitate, să susțină cea de-a doua rezoluție. Prima dată i-am telefonat prietenului meu, președintele Vicente Fox. Conversația a început prost. Când i-am spus lui Vicente că am sunat în legătură cu rezoluția ONU, m-a întrebat la care rezoluție mă refer.

— Dacă-mi dai voie să-ți dau un sfat, am spus eu, ar fi bine să nu treceți în tabăra Franței.

El a răspuns că se mai gândește și că o să mă sune. A trecut o oră. Apoi Condi a fost informată de la ambasadă că Vicente se internase în spital pentru o operație de urgență la coloană. N-am mai primit niciun răspuns de la el.

Nici discuția cu președintele chilian Ricardo Lagos nu a decurs mai bine. Era un tip distins, intelectual și un lider politic eficient. Negociaserăm un acord de liber schimb care speram să fie aprobat de Congres cât de curând. Însă opinia publică din Chile nu era în favoarea unui eventual război și Ricardo s-a arătat reticent în privința rezoluției. El a sugerat să-i mai acordăm lui Saddam încă două sau trei săptămâni. I-am spus că, oricum, câteva săptămâni nu schimbau cu nimic lucrurile. Saddam avusese la dispoziție ani de zile ca să se conformeze.

— Este trist că s-a ajuns aici, am zis eu.

L-am întrebat pentru ultima oară cum intenționează să voteze. Răspunsul său a fost nu.

În timp ce procesul diplomatic se târăgăna, creștea presiunea pentru a trece la acțiune. La începutul anului 2003, Alan Greenspan, președintele Rezervei Federale, mi-a spus că nesiguranța aceasta dăuna economiei. Prințul Bandar al Arabiei Saudite, ambasador la Washington de foarte mult timp și prieten personal de pe vremea când tatăl meu era președinte, m-a vizitat la Biroul Oval și mi-a spus că aliații noștri din Orientul Mijlociu cereau o decizie.

De câte ori aud spunându-se că ne-am grăbit să intrăm în război, îmi amintesc de această perioadă. Trecuseră zece ani de când rezoluțiile Războiului din Golf cereau dezarmarea Irakului, peste patru ani de când Saddam îi expulzase pe inspectorii ONU, șase luni de la ultimatumul dat de mine la Națiunile Unite, patru luni de la Rezoluția 1441 care îi acordase lui Saddam „ultima șansă” să se conformeze și trei luni de la

termenul la care trebuia să declare ce arme de distrugere în masă deținea. Procesul diplomatic nu părea să se grăbească. Aveam impresia că ținea de-o veșnicie.

În tot acest timp, amenințarea persista. Președintele Hosni Mubarak al Egiptului îi spusese lui Tommy Franks că Irakul deținea arme biologice și că era convins că le va folosi împotriva soldaților noștri. El a refuzat să susțină public această afirmație, de teamă să nu inflameze opinia publică arabă. Dar informațiile secrete furnizate de un lider politic din Orientul Mijlociu, care îl cunoștea bine pe Saddam, nu m-au lăsat indiferent. Trecerea la acțiune presupunea aceleași riscuri ca și lipsa de acțiune: o armă biologică în mâna lui Saddam era o amenințare gravă pentru noi toți.

În iarna lui 2003, am vrut să aflu cât mai multe opinii cu privire la Irak. M-am consultat cu specialiști, disidenți irakieni aflați în exil și cu alte persoane din afara administrației. Unul dintre cei mai fascinanți oameni cu care m-am întâlnit a fost scriitorul Elie Wiesel, supraviețuitor al Holocaustului și laureat al unui binemeritat Premiu Nobel pentru Pace. Elie este un om sobru și politicos, dar, când a comparat brutalitatea regimului lui Saddam Hussein cu genocidul nazist, în ochii lui de om de 74 de ani am citit furie.

— Domnule președinte, mi-a spus el, aveți obligația morală de a acționa împotriva răului.

Tăria convingerii lui m-a impresionat profund. Iată un om care s-a dedicat păcii o viață întreagă și care mă îndeamnă să intervin în Irak. Așa cum explica mai târziu într-un articol: „Deși mă opun războiului, sunt în favoarea intervenției, dacă nu mai există altă soluție, așa cum se întâmplă în situația de față, din cauza manevrelor și tergiversărilor lui Saddam”.

M-am întrebat întotdeauna de ce atâția oponenți ai războiului nu au recunoscut argumentul moral exprimat de oameni ca Elie Wiesel. Mulți dintre cei care s-au manifestat împotriva intervenției militare în Irak erau susținători fervenți ai drepturilor omului. Și cu toate astea, mi-au reproșat că am făcut uz de forță pentru a îndepărta un om care a gazat curzi, a omorât șiiți secerându-i cu mitraliera din elicopter, a masacrat arabii madani și a aruncat zeci de mii de victime în gropi comune. Înțelegeam de ce unii n-au fost de acord că Saddam Hussein reprezenta o amenințare pentru Statele Unite. Dar nu pricepeam cum poate cineva să nege că eliberarea Irakului avansa o cauză a drepturilor omului.

În timp ce eforturile diplomatice nu aduceau niciun rezultat concret, reuniunile noastre pentru pregătirea strategiei militare au început să se concentreze tot mai mult pe ce avea să se întâmple după îndepărtarea lui Saddam. Câțiva ani mai târziu, s-au auzit voci care ne-au criticat că nu ne-am gândit la perioada de după război. Eu îmi amintesc că lucrurile au stat cu totul altfel.

Începând din toamna anului 2002, o echipă condusă de Steve Hadley, adjunctul consilierului meu pe probleme de securitate națională, a elaborat niște planuri detaliate privind Irakul după îndepărtarea lui Saddam. Două dintre principalele noastre preocupări au fost riscul de apariție a foametei și situația refugiaților. 60% din populația irakiană depindea de guvern pentru a-și procura hrana. După estimările noastre, două milioane de irakieni riscau să fie nevoiți să-și părăsească locuințele în caz de război.

Pe 15 ianuarie, Elliot Abrams, un important membru al Consiliului pentru Securitate Națională, a prezentat un raport detaliat asupra stadiului pregătirilor noastre. Am prevăzut livrarea de alimente, păături, medicamente, corturi și alte ajutoare. Am întocmit hărți cu eventualele adăposturi pentru refugiați. Am mobilizat specialiști cu experiență în acordarea ajutoarelor umanitare care să intre în Irak odată cu trupele noastre. Am identificat locații pentru cele 55 000 de puncte de distribuire a alimentelor în țară și am încheiat aranjamente cu organizațiile internaționale — printre care Programul Alimentar Mondial —, ca să asigurăm rezerve de hrană suficiente.

De asemenea, am elaborat planuri de reconstrucție pe termen lung. Ne-am orientat spre zece domenii: educație, sănătate, alimentare cu apă și salubritate, electricitate, adăposturi, transport, guvernare și stat de drept, agricultură, comunicații și politică economică. Pentru fiecare dintre acestea am strâns date, am formulat strategii și am stabilit obiective precise. De exemplu, USAID a stabilit că Irakul dispunea de 250 spitale civile, 20 de spitale militare, 5 spitale universitare și 995 centre medicale civile. Planul nostru prevedea aducerea în Irak a unor echipamente medicale, recrutarea de medici și asistente medicale de origine irakiană care trăiau în străinătate pentru a-i ajuta să se întoarcă în țară, instruirea noului personal medical și, în final, preluarea controlului de către un nou ministru irakian al Sănătății.

Una dintre cele mai dificile probleme era viitorul sistem politic după Saddam. Unii membri ai guvernului au sugerat să predăm imediat puterea unui grup de exilați irakieni. Mie nu mi-a plăcut această idee. Deși exilații aveau relații strânse cu Washingtonul, eram convins că viitorul conducător al Irakului trebuia să fie ales de poporul irakian. Nu

uitasem experiența britanicilor din Irak, în anii '20. Atunci, Marea Britanie a impus un rege din afara Irakului, Faisal, a cărui numire a fost considerată nelegitimă, stârnind nemulțumire și instabilitate. Nu trebuia să repetăm o astfel de greșală.

Cealaltă dificultate majoră era să asigurăm securitatea după îndepărtarea lui Saddam. Unele rapoarte secrete preconizau că cea mai mare parte a armatei și a poliției va trece de partea noastră după plecarea lui Saddam. Șefii cei mari — cei care aveau mâinile pătate de sânge nevinovat — nu vor fi invitați să ni se alăture. Dar puteam conta pe restul forțelor pentru a pune bazele unei noi armate și ale unei noi poliții irakiene.

În ianuarie 2003, am emis directiva prezidențială NSPD 24 privind înființarea noului Oficiu pentru Reconstrucție și Asistență Umanitară. ORHA avea misiunea de a transforma planurile noastre în acțiuni concrete și a fost instalat în cadrul Pentagonului, astfel încât eforturile noastre civile din Irak să urmeze același lanț de comandă ca și operațiunile militare. La șefia noului oficiu, Don Rumsfeld l-a numit pe Jay Garner, un general în rezervă, care în 1991 coordonase ajutoarele militare trimise în nordul Irakului. Acesta a recrutat o echipă de experți civili din cadrul guvernului, gata să primească ordinul de deplasare la Bagdad.

Faptul că, înainte de război, dispuneam de o strategie și de personalul necesar mi-a dat sentimentul că suntem bine pregătiți. Dar eram conștienți și de limitele noastre. Capacitățile noastre de construcție a țării erau destul de reduse și nimeni nu știa cu certitudine ce nevoi vor mai apărea pe parcurs. Soldații aveau o vorbă: „Niciun plan de luptă nu rezistă după primul contact cu dușmanul”. Așa cum aveam să constatăm și noi în Irak, aceasta a fost de două ori valabilă în cazul strategiei noastre postrăzboi.

În martie 2003, planul nostru de luptă era gata. După mai bine de un an de tatonări și chestionări, Tommy Franks și echipa lui au pus la punct o operațiune care eram siguri că va răsturna rapid și decisiv regimul lui Saddam Hussein, cu pierderi minime de vieți omenești de ambele părți. Singurul element incert rămânea Turcia. Timp de luni de zile am insistat pe lângă guvernul turc pentru a ne permite să intrăm pe teritoriul lor cu 15 000 de soldați din Divizia a patra de infanterie, care urmau să pătrundă în Irak prin nord. Le-am promis, în schimb, ajutor economic și militar, le-am spus că vom ajuta Turcia să beneficieze de

programe importante ale Fondului Monetar Internațional și că ne vom menține sprijinul pentru admiterea Turciei în Uniunea Europeană.

La un moment dat, am crezut că vom obține permisiunea. Cabinetul prim-ministrului Abdullah Gül a aprobat cererea noastră. Dar, pe 1 martie, când parlamentul turc s-a pronunțat prin vot, cererea noastră a fost respinsă. Am fost nemulțumit și dezamăgit. Turcia, aliatul nostru din NATO, a refuzat una dintre cele mai importante cereri pe care America i le-a făcut vreodată.

Don și Tommy aveau pregătită Divizia a patra de infanterie la est de Marea Mediterană, de unde putea să treacă prin Turcia, dacă guvernul se răzgândea, sau, dacă nu, să se alăture invaziei din Kuweit. De asemenea, am prevăzut să trimitem 1 000 de parașutiști de la brigada 173 de aeropurtate în regiunea kurdă din nordul Irakului. N-a fost prima noastră opțiune, dar cel puțin aveam o bază pentru frontul de nord.

La sud, aveam peste 150 000 de soldați americani masați la granița cu Irakul și alți 90 000 staționați în regiunea din Golf. Am dat foarte clar de înțeles că îi vom folosi dacă va fi cazul. Diplomația coercitivă ne adusese în punctul de presiune maximă. Căile diplomatice și militare ajunseseră în punctul de convergență. Saddam Hussein era singurul care putea alege între război și pace.

Timp de luni de zile, Consiliul pentru Securitate Națională se întrunea aproape zilnic pentru a discuta chestiunea Irakului. Știam care era poziția fiecăruia dintre consilierii mei. Dick Cheney era îngrijorat de mersul lent al procesului diplomatic. El ne-a avertizat că Saddam putea profita de acest timp pentru a produce arme, pentru a le ascunde sau pentru a pregăti un atac. În iarna aceea, la unul dintre obișnuitele noastre prânzuri, Dick mi-a pus o întrebare directă:

— Ai de gând să te ocupi de individul ăsta sau nu?

Cu alte cuvinte, era de-ajuns cu diplomația. Am apreciat franchețea sfatului său. I-am răspuns că încă nu eram pregătit să trec la acțiune.

— OK, domnule președinte, decizia vă aparține.

Apoi mi-a servit una dintre frazele lui preferate.

— Că de-aia vă plătim atât, a adăugat el cu un surâs.

Don Rumsfeld n-a fost atât de categoric. M-a asigurat că, dacă voi da ordinul de atac, armata era pregătită. Tot el m-a avertizat că nu putem

lăsa o veșnicie 150 000 de soldați la granița cu Irakul. Efortul logistic pentru menținerea unui număr atât de mare de soldați era imens. La un moment dat, această desfășurare de forțe și-ar pierde valoarea coercitivă și Saddam n-ar mai lua în serios amenințările noastre.

Condi a avut grijă să rămână neutră la reuniunile Consiliului de Securitate Națională, dar mi-a spus opinia ei în particular. Ea fusese adepta unui regim de inspecții ONU în Irak, dar, după întâlnirea cu Blix și echipa lui, s-a convins că Saddam n-o să facă nimic altceva, decât să târăgăneze lucrurile. Până la urmă, a ajuns la concluzia că, pentru a pune în aplicare rezoluția ONU, nu ne mai rămâne decât să folosim forța militară.

Colin a avut cele mai mari rezerve în privința războiului. La începutul anului 2003, într-o discuție între patru ochi, mi-a spus că, după părerea lui, am putea găsi o soluție diplomatică la problema Irakului. Mi-a mărturisit, de asemenea, că nu prea era de acord cu planul nostru de război. Asta nu m-a surprins. Operațiunea concepută de Tommy Franks presupunea să mobilizăm aproape o treime din efectivele militare pe care le-am avut în Războiul din Golf. Asta demonstra clar că se pleca de la ideea că America putea câștiga un război doar printr-o masivă desfășurare de forțe — ceea ce se chema doctrina Powell.

M-am bucurat când Colin mi-a mărturisit că a discutat despre îngrijorările lui și cu Tommy. Colin fusese președinte al Statului Major General în timpul operațiunii „Furtună în deșert” și eram sigur că Tommy va ține cont de părerile lui. Deși încă nutream speranța că vom găsi o soluție diplomatică, i-am spus lui Colin că, la un moment dat, s-ar putea să ajungem în situația când nu vom avea încotro și vom intra în război. Niciunul dintre noi nu voia să se ajungă acolo, dar l-am întrebat dacă, în ultimă instanță, va susține o intervenție militară.

— Dacă asta va trebui să faceți, a zis el, sunt alături de dumneavoastră, domnule președinte.

În dimineața zilei de 16 martie, m-am îmbarcat la bordul lui Air Force One cu direcția Insulele Azore, teritoriu portughez aflat la aproape două treimi din distanța Washington–Lisabona. Urma să particip la o reuniune de ultim moment pentru discutarea strategiei diplomatice, împreună cu Tony Blair, José Maria Aznar și José Barroso, prim-ministrul Portugaliei. Văzând că Franța, Germania și Rusia s-au opus celei de-a doua rezoluții, iar Mexicul și Chile s-au abținut, am fost cu toții de acord că a fost epuizată calea diplomatică. Am decis să ne

retragem cea de-a doua rezoluție de la ONU luni dimineată. Seara, voiam să le dau lui Saddam și fiilor lui un termen de 48 de ore pentru a părăsi țara, ultima șansă de a evita războiul.

Votul din parlamentul britanic, decisiv pentru Tony, urma să aibă loc marți. Tony mi-a spus că va demisiona, dacă nu va primi votul Parlamentului, ceea ce însemna că Marea Britanie se va retrage din coaliția militară. N-aș fi crezut că voi ajunge vreodată să urmăresc cu sufletul la gură un vot în parlamentul britanic, ca să nu mai zic de ținut pumnii pentru un prim-ministru laburist. Când am plecat din Azore, am dat mâna cu prietenul meu și cu echipa lui.

— Sper să nu fie ultima dată când îi vedem, a zis Condi, în timp ce ne îndreptam spre Air Force One.

Zborul spre casă a fost lung și liniștit. După atâtea planuri și așteptări, în sfârșit sosise momentul. Dacă Saddam nu părăsea țara, în trei zile urma să intrăm în război. Eram profund dezamăgit că eforturile diplomatice eșuaseră. Însă eu mă angajasem în fața poporului american, a aliaților noștri și a lumii întregi că vom impune respectarea rezoluțiilor ONU. Și aveam de gând să mă țin de cuvânt.

Luni de zile am solicitat sfaturi, am ascultat diverse opinii și am cântărit toate contraargumentele. Unii au fost de părere că puteam să-l ținem pe Saddam sub control, dacă inspectorii ONU erau lăsați în Irak. Dar nu vedeam cum. Dacă îi spuneam lui Saddam că îi mai dăm o șansă — după ce declaraserăm deja că i-am acordat ultima șansă — ne-am fi pierdut toată credibilitatea și n-am fi făcut decât să-l încurajăm pe el.

Alții au insinuat că amenințarea nu era atât de gravă cum credeam noi. Lor le venea ușor să vorbească. Nu ei erau răspunzători pentru apărarea țării. Eu nu uitam șocul devastator de pe 11 septembrie, când a avut loc acel atac-surpriză. De data asta, avertismentele erau asurzitoare ca o sirenă de pompieri. Informațiile secrete adunate de ani de zile ne arătau cu vârf și îndesat că Saddam deținea arme de distrugere în masă. Le folosisese în trecut. Nu se conformase cerințelor de a dovedi că le-a distrus. Refuzase să coopereze cu inspectorii ONU, știind foarte bine că-l paște o invazie. Singura concluzie logică era că ascunde arme de distrugere în masă. În plus, ținând cont de sprijinul acordat teroriștilor și de ura sa față de America, era greu de știut în mâinile cui ar putea ajunge aceste arme.

Alții au afirmat că interesul real al Americii era să controleze petrolul irakian și să facă pe plac Israelului. Acele teorii sunt false. Eu trimiteam soldații în luptă ca să apere poporul american.

Știam că vom plăti un tribut greu. Dar și lipsa de acțiune putea să ne coste scump. Dat fiind tot ce știam, a-l lăsa pe Saddam la putere ar fi însemnat să ridicăm enorm miza jocului. Ar fi însemnat să fac un pariu că majoritatea serviciilor secrete importante se înșelau sau că Saddam se va răzgândi. După ce fusesem martor la ororile din 11 septembrie, nu eram dispus să-mi asum acest risc. Intervenția militară era ultima noastră soluție. Dar mi s-a părut necesară.

A doua zi, luni, 17 martie 2003, ambasadorul John Negroponte a retras cea de-a doua rezoluție. Seara m-am adresat națiunii din Cross Hall, de la Casa Albă. „Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite nu s-a ridicat la nivelul responsabilităților sale”, declaram eu, „e timpul deci ca noi să le îndeplinim pe ale noastre... Saddam Hussein și fiii lui trebuie să părăsească Irakul în 48 de ore. Refuzul lor de a se conforma va avea ca rezultat un conflict militar care va începe într-un moment ales de noi”.

Următoarele două zile mi s-au părut cât o săptămână. Marți am primit totuși vești bune: Tony Blair obținuse votul parlamentului cu o majoritate solidă. Așadar, Marea Britanie era alături de noi.

George Tenet și Colin Powell m-au ținut la curent cu ultimele evenimente din Irak. Ultima noastră speranță era ca Saddam să fie de acord să plece în exil. La un moment dat, s-a pus problema să-l trimitem pe Saddam în Belarus cu unu sau două miliarde de dolari în buzunar, așa cum sugera un guvern din Orientul Mijlociu. Între timp, una dintre ultimele decizii ale lui Saddam a fost să condamne un disident, ordonând să i se taie limba și să fie lăsat să sângereze până la moarte. Dictatorul Irakului luase deja decizia. Alesese războiul.

Miercuri dimineață am convocat Consiliul de Securitate Națională în așa-zisa „Situation Room” și am dat ordinul de lansare a operațiunii „Libertate pentru Irak”. Șase ore mai târziu, am primit un telefon neașteptat de la Don Rumsfeld. Avea să-mi spună ceva important. El și George Tenet erau în drum spre Biroul Oval.

— Care-i treaba? i-am întrebat eu când au ajuns.

— Domnule președinte, a început George, cred că avem șansa de a-l omorî pe Saddam Hussein.

A urmat una dintre cele mai extraordinare ședințe din toată perioada cât am fost președinte. În Biroul Oval se adunase toată echipa de la securitate națională, consilierii veneau și plecau cu ultimele noutăți de

pe teren. Mai multe surse de informații din Irak indicau că Saddam și câțiva membri ai familiei lui urmau, probabil, să rămână peste noapte într-un complex din afara Bagdadului, numit Dora Farms. Dacă bombardam locul respectiv, poate reușeam să decapităm regimul.

Eu eram sceptic. Dacă aș fi comandat lovituri aeriene, ne-am fi îndepărtat de la planul nostru bine pus la punct, plan care presupunea două zile de operațiuni sub acoperire înainte de începerea campaniei aeriene. Mă gândeam la tot ce-ar putea să iasă prost. Două bombardiere F-117 ar fi trebuit să zboare neescortate deasupra unui oraș ultrafortificat. Cel mai mult mă îngrijora faptul că toată afacerea putea fi doar o capcană. Dacă se dovedea că nu Saddam se îndrepta spre Dora Farms, ci un autobuz plin cu copii? Primele imagini despre război ar prezenta uciderea unor copii irakieni nevinovați.

Cel mai sigur era să rămânem la planurile noastre. Dar gândul acesta nu ne dădea pace: dacă îl omoram pe dictator, puteam să oprim războiul chiar înainte de a începe și să evităm alte pierderi de vieți omenești. M-am simțit obligat să nu las să-mi scape această ocazie. Generalul Myers m-a informat că avioanele așteptau cu motoarele pornite și că rachetele Tomahawk pentru atac la sol erau programate. M-am întors spre cei adunați în Biroul Oval și le-am spus:

— Să-i dăm drumul!

Imediat după expirarea termenului de 48 de ore, au început bombardamentele.

A doua zi dis-de-dimineată, m-a sunat Condi. Mi-a spus că un martor ocular a văzut un bărbat semănând cu Saddam care a fost scos dintre dărâmăturile de la Dora Farms. După câteva zile, rapoartele primite s-au schimbat. Operațiunea era doar o avanpremieră a ceea ce urma să vină. Intenția noastră a fost bună, piloții și-au îndeplinit misiunea, dar informația primită a fost falsă.

A doua zi după bombardamentul de la Dora Farms, au început o serie de operațiuni militare. La granița de sud dinspre Kuweit, Corpul V și Forța Expediționară I a marinei au început simultan asaltul asupra Bagdadului. Între timp, forțele noastre aeriene bombardau capitala. În primul val de lovituri aeriene, peste trei sute de rachete de croazieră — urmate de bombardiere invizibile — au distrus aproape în întregime centrul de comandă și sediul guvernului lui Saddam. Spre deosebire de bombardamentele de la Dresda, de bombe atomice de la Hiroshima și

Nagasaki sau de atacurile cu napalm din Vietnam, loviturile noastre au evitat populația civilă și infrastructura Bagdadului. N-au fost doar șoc și groază, a fost unul dintre cele mai precise raiduri aeriene din istorie.

În sudul Irakului, forțele marine au avut grijă să protejeze câmpurile petrolifere. Forțele speciale poloneze și echipele SEAL ale US Navy au securizat platformele petroliere offshore. O divizie britanică de blindate a eliberat sudul orașului Basra și portul Umm Qasar. Incendierea sondelor petroliere și actele de sabotaj de care ne temeam nu au avut loc și, astfel, am deschis calea convoaielor de ajutoare umanitare în Irak.

În nordul Irakului, parașutiștii au preluat controlul asupra unor puncte de tranzit importante și au ajutat la crearea unui pod aerian pentru transportul de provizii și ajutoare umanitare. Cu sprijinul forțelor kurde, tabăra lui Zarqawi a fost distrusă. În vestul Irakului, forțele speciale americane, britanice și australiene patrulau prin deșert ca să caute rachete Scud și să se asigure că Saddam nu va ataca Arabia Saudită, Iordania, Israelul sau alți aliați de-ai noștri din regiune.

La sfârșitul celei de-a doua săptămâni, trupele noastre au ajuns la periferia Bagdadului. Trebuiseră să înfrunte violente furtuni de nisip, călduri înăbușitoare și, în tot acest timp, să poarte echipamentul greu de protecție împotriva atacului cu arme chimice sau biologice de care ne temeam. Au întâlnit o rezistență încrâncenată din partea celor mai loiale forțe ale lui Saddam, care atacau din vehicule civile sau se ascundeau în spatele unor scuturi umane. Cu toate astea, soldații noștri au reușit cea mai rapidă avansare din istoria militară. Pe drum, ei le-au împărțit copiilor dulciuri și medicamente și și-au riscat viața pentru a-i proteja pe civilii irakieni.

Pe 4 aprilie, sergentul Paul Ray Smith și oamenii săi securizau o curte de lângă aeroportul din Bagdad. Gărzile republicane ale lui Saddam i-au prins într-o ambuscadă, răbindu-i pe câțiva dintre oamenii sergentului Smith. Sub focul inamicului, sergentul Smith a continuat să tragă cu mitraliera până ce a fost rănit mortal. Într-un raport al armatei s-a arătat că el a ucis cincizeci de soldați inamici și a salvat aproape o sută de soldați americani. Pentru actul său de curaj, Paul Ray Smith a fost primul soldat din războiul împotriva terorismului care a fost decorat cu Medalia de Onoare. În aprilie 2005, am oferit această medalie soției sale îndoliate, Brigit, și fiului său, la Casa Albă.

A doua zi după ce sergentul Smith și-a dat viața pentru a apăra aeroportul, divizia a 3-a infanterie a intrat în Bagdad. Divizia întâi a marinei a sosit două zile mai târziu. La ședința Consiliului de Securitate Națională din dimineața de 9 aprilie, Tommy Franks ne-a informat că

Bagdadul este pe punctul de a cădea în orice moment. Apoi am avut o întrevedere cu Rudolf Schuster, președintele Slovaciei. Țara lui, o tânără democrație, una din cele 48 de țări care se angajaseră să ne furnizeze sprijin militar și logistic în Irak, trimisese o unitate de soldați specializați în contracararea atacurilor cu arme de distrugere în masă. Președintele Schuster avea lacrimi în ochi când mi-a spus cât de mândră era țara lui că putea să participe la eliberarea Irakului. Îmi aduceam aminte de acest moment de câte ori îi auzeam pe adversarii noștri reproșându-ne că am acționat unilateral. Aceste false acuzații nu făceau decât să-i denigreze pe aliații noștri, iar pe mine să mă scoată din sărite.

După întrevedere, Dan Bartlett mi-a spus să mă uit la televizor. Cum n-aveam așa ceva în Biroul Oval, am ieșit în secretariat. Pe ecran am văzut o mulțime de irakieni chiuind de bucurie în Piața Firdos din Bagdad, în timp ce o mașină a marinei noastre dădea jos de pe soclu o statuie de 12 metri reprezentându-l pe Saddam.

Timp de douăzeci de zile fusesem extrem de neliniștit, dar acum mă simțeam plin de mândrie și de ușurare. Eram totuși conștient că mai aveam multe de făcut. Forțe fidele lui Saddam controlau încă unele zone din nordul Irakului, inclusiv orașul său natal, Tikrit. Existau puncte de rezistență ale aprigilor luptători din partidul Baas, numiți Fedayinii lui Saddam. Iar Saddam și fiii lui erau mereu pe fugă. Așa cum i-am zis și lui José Maria Aznar, când l-am sunat să-i spun vestea, „pe noi n-o să ne vedeți sărind în sus de bucurie că am câștigat”.

Ar fi trebuit să-mi urmez propriul sfat. Tommy Franks s-a gândit că este important să arătăm că războiul a intrat într-o nouă etapă. De aceea, am decis să țin un discurs de la bordul portavionului USS Abraham Lincoln, care se întorcea acasă după zece luni petrecute pe mare. Cei cinci mii de marinari, piloți și pușcași marini de la bordul portavionului, luptaseră în teatrele de operațiuni militare din Afganistan și Irak.

Pe 1 mai 2003, am urcat la bordul unui avion militar, pentru prima dată în ultimii treizeci de ani. Pilotul Scott Zellem, căruia i se spunea Z-Man, ne-a reamintit regulile de siguranță la baza aeriană și navală North Island din San Diego⁴⁴. Comandantul John „Skip” Lussier, un pilot experimentat, cu peste 500 de aterizări pe portavion la activ, a început decolarea cu aparatul S-3B Viking. Puțin mai târziu, m-a lăsat pe mine la comandă și am pilotat avionul timp de câteva minute deasupra Oceanului Pacific. Îmi cam pierdusem îndemânarea, dar, după câteva

ezități, am reușit să mențin cursul. Când ne-am apropiat de portavion, comandantul a preluat comanda, a ghidat aparatul spre punte și a prins în final cablul de oprire.

Odată ajuns la bordul lui Lincoln, m-am întreținut cu echipajul de acolo, m-am minunat la manevrele de decolare și aterizare din zona de catapultare și am luat masa cu marinarii și pușcașii marini.

— Dragi compatrioți, mi-am început eu discursul, principalele operațiuni de luptă din Irak s-au încheiat... Trecerea de la dictatură la democrație va lua ceva mai mult timp, dar merită toate eforturile. Coaliția noastră va rămâne aici până ce ne vom termina treaba. Și, când vom pleca, vom lăsa în urma noastră un Irak liber.

Nici nu observasem bannerul imens instalat pe puntea navei de cei din echipa mea, astfel încât să se vadă la televizor. Pe el scria „Misiune îndeplinită” și era destinat membrilor echipajului de la bordul lui Lincoln, care tocmai încheiase cea mai lungă operațiune efectuată vreodată de un portavion din această categorie. Asta a dat impresia că mă bucuram prea devreme de victorie, adică exact invers de cum avertizasem eu. „Misiune îndeplinită” a devenit formula cu care s-a criticat tot ceea ce, ulterior, a mers prost în Irak. În discursul meu am spus clar că războiul era departe de a se fi sfârșit. Dar toate explicațiile din lume nu mai puteau să schimbe impresia deja formată. Acea punere în scenă a ieșit total anapoda. A fost o mare greșală.

După plecarea lui Saddam de la putere, principalul nostru obiectiv a fost să-i ajutăm pe irakieni să construiască o democrație capabilă să se guverneze, să se suțină și să se apere singură, acționând în același timp ca un aliat în războiul împotriva terorismului. Era un obiectiv ambițios, dar eu eram optimist. Multe dintre scenariile sumbre pentru care ne pregătiserăm și de care ne-am temut înainte de declanșarea războiului nu s-au produs. N-am avut de-a face cu transformarea Bagdadului într-un oraș fortificat, cu incendii masive la platformele petroliere, cu izbucnirea foametei, cu masacrarea civililor de către Saddam, cu atacuri cu arme de distrugere în masă împotriva trupelor noastre și nici cu atacuri teroriste împotriva Americii sau aliaților noștri.

A existat totuși un scenariu important pentru care nu ne pregătiserăm corespunzător. În câteva săptămâni după eliberare, Bagdadul a intrat într-o stare de anarhie. M-am îngrozit când am văzut tot felul de indivizi furând prețioase obiecte de artă din Muzeul Național al Irakului și atunci când am citit despre răpirile, crimele și violurile care aveau loc. O

explicație pentru situația creată era faptul că Saddam ordonase eliberarea a zeci de mii de criminali, cu puțin timp înainte de declanșarea războiului. Dar problema era cu mult mai gravă. Saddam îi pervertise într-atât pe irakieni, încât ne-a fost extrem de greu să le înțelegem mentalitatea. Suspiciunea și teama pe care le-a inoculat zeci de ani începeau să iasă la suprafață.

— Ce naiba se întâmplă? am întrebat eu la o ședință a CSN de la sfârșitul lumii aprilie. De ce nu-i oprește nimeni pe jefuitori?

Răspunsul a fost că în Bagdad nu existau suficiente forțe de ordine. Poliția irakiană intrase în colaps după prăbușirea regimului, iar armata irakiană parcă se evaporase. Din cauza deciziei Turciei, soldații noștri care eliberaseră Bagdadul primiseră ordin să înainteze spre nord pentru a elibera și restul țării. Răul produs la început a avut repercusiuni care s-au întins pe ani de zile. Irakienii căutau pe cineva care să-i protejeze. Deoarece nu am reușit să creăm o situație stabilă la Bagdad, am ratat prima noastră șansă de a demonstra ce putem să facem.

Vidul de securitate a fost însoțit de un vid politic. Am decis să numim un administrator american care să asigure ordinea, cât timp ne ocupam de crearea unui guvern legitim. Astfel a luat ființă Autoritatea Provizorie a Coaliției, înființată printr-o rezoluție a Națiunilor Unite și condusă de ambasadorul L. Paul „Jerry” Bremer, un distins oficial al serviciului de relații externe și expert în lupta antiteroristă.

Jerry m-a impresionat de la bun început. Era un bărbat ferm, convins că și mine că irakienii erau capabili să construiască o democrație. Știa că va mai trece mult timp până când Irakul va avea o Constituție și se va pregăti pentru alegeri libere. În cadrul uneia dintre primele noastre întâlniri, el mi-a spus că a citit o analiză a operațiunilor postbelice și era de părere că avem nevoie de mai mulți soldați în Irak.

Am discutat problema cu Don Rumsfeld și cu Statul Major. M-au asigurat că aveam destui soldați. Ei așteptau sosirea de noi trupe ale aliaților și erau de părere că putem să formăm o armată și o poliție irakiană destul de repede. În schimb, le era teamă să nu dăm impresia că suntem o armată de ocupație, iar asta să stârnească sentimente naționaliste și să incite la violență.

Am fost de acord cu raționamentul lui Don și al Statului Major. Haosul și violențele la care asistam erau alarmante, dar era încă prea devreme. Situația îmi amintea de Afganistan, unde primele zile au fost la fel de dificile. N-am vrut să renunțăm la planul nostru, înainte de a-i da șansa să funcționeze.

Bremer a sosit în Irak pe 12 mai 2003. Printre primele lui misiuni s-a numărat constituirea unui consiliu de guvernare irakian care să preia sarcinile principalelor ministere și să pregătească revenirea oficială la suveranitate. Negocierile cu clanurile tribale, religioase și etnice din peisajul politic irakian au fost o treabă extrem de complicată. Dar Jerry și echipa lui s-au descurcat excelent. Consiliul de guvernare și-a preluat atribuțiile în iulie, la numai patru luni de la eliberare. Era alcătuit din 25 de irakieni de origini diferite. Irakul avea un drum lung de parcurs, dar făcuse deja primul pas spre un guvern reprezentativ.

Formarea Consiliului de guvernare a fost un semnal important care demonstra că tirania lui Saddam a fost îndepărtată pentru totdeauna. În acest sens, Jerry a emis două ordine, la scurt timp după ce a sosit la Bagdad. Primul interzicea anumitor membri ai Partidului Baas al lui Saddam să dețină vreo funcție în noul guvern irakian. Celălalt demobiliza în mod oficial armata irakiană, care, de altfel, aproape că dispăruse cu totul.

În unele privințe, ordinele și-au atins scopul. Șiiții și kurzii irakieni — adică majoritatea populației — au salutat delimitarea de regimul lui Saddam. Dar aceste ordine au avut un impact psihologic pe care nu l-am anticipat. Numeroși sunniți au înțeles că ei nu vor avea un loc în viitorul Irak. O astfel de idee era un lucru extrem de periculos în cazul armatei. Zeci de mii de oameni înarmați tocmai aflaseră că nu erau doriți. În loc să intre în noua armată, mulți s-au alăturat insurgenților.

Acum îmi dau seama că ar fi trebuit să insistăm mai mult pe dezbaterile ordinelor propuse de Jerry și mai ales să reflectăm mai mult la mesajul transmis prin demobilizarea armatei și la impactul pe care procesul de de-baasificare putea să-l aibă asupra numărului mare de sunniți. Supervizat de Ahmed Chalabi, un exilat de mai mult timp, programul de de-baasificare a mers mult mai departe decât ne-am așteptat, îndepărtând inclusiv mărunți membri de partid, cum erau profesorii. Dar poate că tot am fi dat acele ordine. Au fost decizii grele și orice variantă ar fi creat un alt set de probleme. Dacă șiiții ar fi ajuns la concluzia că nu avem intenția serioasă de a pune capăt puterii Partidului Baas, poate că s-ar fi întors împotriva coaliției, ar fi respins obiectivul unei democrații irakiene unificate și ar fi trecut de partea Iranului. Nu putem ști cu certitudine ce s-ar fi întâmplat, dar discuțiile ne-ar fi pregătit pentru ce a urmat.

Situația a continuat să se agraveze în cursul verii. Irakul atrăgea extremiștii ca un magnet — insurgenți ai Partidului Baas, Fedaiynii lui Saddam, teroriști străini afiliați la al-Qaeda și, mai târziu, militanți șiiți și agenți iranieni. Toate aceste grupări aveau ideologii diferite, dar împărtășeau același scop imediat: scoaterea americanilor din Irak. Știind că nu vor putea câștiga niciodată într-o luptă deschisă cu trupele noastre, au început să plaseze bombe pe drumuri și să atace ținte nemilitare, cum ar fi ambasada Iordaniei și clădirea Națiunilor Unite din Bagdad. O altă tactică a fost să răpească muncitori aduși pentru reconstrucție, să filmeze executarea lor, după care să posteze sinistrele filme video pe internet. Strategia lor era să prezinte Irakul ca pe o țară a disperării, unde victoria era imposibilă, pentru a întoarce opinia publică americană împotriva războiului și pentru a ne forța să ne retragem așa cum am făcut în Vietnam.

Până la un punct, chiar au reușit. Era greu pentru americanul de rând să facă deosebirea între teroriști fanatici și milioanele de irakieni obișnuți care se bucurau de eliberare. Am încercat să subliniem aspectele pozitive existente — calmul relativ din provinciile kurzilor din nord și șiiților din sud, reconstrucția școlilor și spitalelor și formarea unei noi armate irakiene. Dar, în ochii mass-media — și deci ai publicului —, nimic din aceste progrese modeste nu putea concura atentatele cu bombă și decapitățile.

La începutul lunii iulie, un reporter mi-a pus o întrebare în legătură cu atacurile împotriva soldaților noștri.

— Sunt unii care cred că, dacă ne atacă, ne vor face să plecăm mai repede, am spus eu... Răspunsul meu este: să poftească.

Atunci când vorbeam despre Irak, mă adresam unui public variat, cu perspective diferite. Mă gândeam în special la patru categorii anume.

Prima era poporul american. Sprijinul lui era esențial pentru finanțarea și susținerea războiului. Eram convins că majoritatea americanilor își doreau să câștigăm în Irak. Dar, dacă prețul plătit devenea mult prea mare sau victoria se lăsa prea mult așteptată, atunci începeau să se îngrijoreze. Era necesar ca eu să reafirm importanța cauzei și hotărârea noastră de a învinge.

A doua categorie de public era alcătuită din soldații noștri. Ei se oferiseră voluntari pentru a-și servi țara și își riscau viața departe de casă. Ei și familiile lor trebuiau să știe că eu credeam în ei, că le susțineam cu fermitate misiunea și că nu aveam să iau decizii militare mânat de calcule politice.

A treia categorie era poporul irakian. Unii voiau să plecăm, dar eram convins că marea majoritate a irakienilor doreau să rămânem și să-i ajutăm să construiască o societate democratică. Era important să le comunic hotărârea mea de a finaliza procesul pe care îl începusem. Dacă irakienii ar fi bănuir că vrem să-i abandonăm, ar fi căutat protecție în altă parte.

În fine, ultima categorie de public era reprezentată de dușmanii noștri. Ei își imaginau că actele lor de barbarie ne-ar putea influența deciziile. Trebuia să le arăt clar că asta nu se va întâmpla niciodată.

Când am spus „să poftească”, am vrut să arăt că avem încredere în forțele noastre și să comunic dușmanului că nu ne poate zdruncina voința. Dar valul de critici abătut asupra noastră a demonstrat că am făcut o impresie greșită asupra celorlalte categorii de public. Am învățat din această experiență și, în anii ce-au urmat, am fost mai atent la modul de comunicare cu fiecare public.

În toamna anului 2003, coaliția internațională din Irak era alcătuită din forțe terestre provenind din 30 de țări, printre care două divizii multinaționale conduse de Marea Britanie și Polonia, și beneficia de sprijin logistic din multe alte state. Forțele coaliției au descoperit celule de tortură, camere de viol și gropi comune cu mii de cadavre. Au mai găsit un depozit cu combinezoane de protecție militare ultrasofisticate și seringi cu antidot pentru gazul neurotoxic VX. Dar nu au găsit armele biologice și chimice pe care practic toate marile servicii secrete din lume credeau că le deține Saddam.

Am răsuflat ușurat că Saddam nu a folosit armele de distrugere în masă împotriva trupelor noastre. Dar m-am mirat când am văzut că nu s-a găsit nici urmă de așa ceva imediat după căderea Bagdadului. După ce a trecut toată vara fără să găsim nimic, am început să mă neliniștesc. Presa ne pune mereu aceeași întrebare: „Unde sunt armele de distrugere în masă?”

Exact aceeași întrebare o puneam și eu. Armata și serviciile de informații mă asigurau că vor continua să caute. Au răscolit ascunzătorile folosite de Saddam în timpul Războiului din Golf. Au adunat informații și au verificat ponturile primite. La un moment dat, CIA a aflat că niște containere mari fuseseră localizate pe un pod situat peste râul Eufrat. La fața locului au fost trimiși scafandri militari. N-au găsit nimic. Un oficial de rang înalt din Emiratele Arabe Unite ne-a adus

hărțile tunelelor unde credea că Saddam ar fi putut să ascundă armele. S-au făcut săpături. Degeaba.

George Tenet l-a contactat pe David Kay, fost inspector-șef al ONU în 1991, să vină cu o echipă de experți pentru a efectua o nouă inspecție în Irak. Kay a făcut cercetări amănunțite în Irak și a găsit dovezi incontestabile că Saddam mințise comunitatea internațională și încălcase Rezoluția 1441. „Programele Irakului de producere a armelor de distrugere în masă s-au întins pe o perioadă de peste 20 de ani, au implicat mii de oameni, au costat miliarde de dolari și au fost atent protejate prin măsuri de securitate și operațiuni de dezinformare care au continuat chiar și după încheierea operațiunii «Libertate pentru Irak»”, declara el în fața Congresului, în octombrie 2003. Dar un singur lucru nu a găsit Kay: arsenalul de arme de distrugere în masă la care se aștepta toată lumea.

Adversarii de stânga au ieșit atunci cu un nou slogan: „Bush a mințit, oameni au murit”. Această învinuire era absurdă. Dacă voiam neapărat să declanșez acest război, de ce-aș fi făcut-o pornind de la o acuzație care cu siguranță avea să se dovedească falsă la scurt timp după invadarea țării? Nu era cinstit ceea ce făceau ei. Unii membri ai administrației anterioare, John Kerry, John Edwards și marea majoritate a Congresului au avut cu toții acces la aceleași rapoarte de informații ca și mine și au ajuns la aceeași concluzie ca și mine: Irakul deținea arme de distrugere în masă. La fel și multe alte servicii de informații din lume. N-a mințit nimeni. Cu toții ne-am înșelat. Faptul că nu s-au găsit aceste arme nu înseamnă că Saddam nu constituia un pericol. În ianuarie 2004, David Kay declara: „Era logic să concluzionăm că Irakul reprezenta o amenințare iminentă... Ceea ce am constatat în timpul inspecțiilor ne-a îndreptățit să spunem că Irakul era un potențial pericol, mai mare chiar decât crezusem înainte de război”.

Cu toate astea, am știut că, negăsind armele de distrugere în masă, percepția publică asupra războiului se va schimba. Deși nu încăpea nicio îndoială că lumea era mai sigură fără Saddam, realitatea era că eu trimiseseam soldații americani la război bazându-mă în mare parte pe niște informații care s-au dovedit false. A fost o lovitură grea pentru credibilitatea noastră — credibilitatea mea — și care a zdruncinat încrederea poporului american.

Nimeni n-a fost mai șocat și mai furios decât mine că nu am găsit acele arme. De fiecare dată când mă gândeam la asta, parcă mi se făcea rău. Și-acum e la fel.

Deși lupta din Irak a fost mai grea decât am anticipat, am rămas optimist. M-a inspirat curajul celor 100 000 de irakieni care s-au oferit voluntari în forțele de securitate ale țării, liderii care au acceptat să-i înlocuiască pe membrii Consiliului de conducere asasinați și oamenii obișnuiți care doreau libertate.

Dar nimic nu-mi dădea mai multă încredere decât soldații noștri. Datorită lor, aproape toți membrii importanți ai regimului lui Saddam au fost capturați sau uciși până la sfârșitul anului 2003. În iulie, ne-a parvenit informația că ambii fii ai lui Saddam se aflau în regiunea Mosul, în nordul Irakului. Cu ajutorul forțelor speciale, soldații brigadei 101 de Aeropurtate, aflați sub comanda generalului David Petraeus, au luat cu asalt clădirea unde se ascundeau fiii lui Saddam, Uday și Qusay. După un schimb de focuri de șase ore, ambii au fost uciși. Mai târziu, am aflat că Saddam a ordonat uciderea fiicelor mele, Barbara și Jenna, pentru a se răzbuna.

La două zile după căderea Bagdadului, Laura și cu mine am vizitat Centrul Medical al Armatei Walter Reed, din Washington, și Centrul Medical Naval, din Bethesda. Ne-am întâlnit cu aproape o sută de soldați răniți și rude ale acestora. Unii veniseră din Afganistan, dar mulți erau din Irak. A fost o experiență răscolitor de tristă să vezi în aceste paturi de spital care au fost consecințele războiului asupra soldaților noștri. Cel puțin mă consolam cu gândul că oamenii aceștia beneficiau de cele mai bune îngrijiri din partea profesioniștilor inimoși din sistemul medical al armatei.

La Walter Reed, am cunoscut un membru al echipei Delta, o unitate de elită a forțelor speciale. Din motive de confidențialitate, nu pot să-i menționez numele. Omul își pierduse un picior de la genunchi în jos.

— Îți mulțumesc pentru serviciul adus țării, i-am spus eu, strângându-i mâna. Îmi pare rău că ai fost rănit.

— Să nu vă pară rău, domnule președinte, a răspuns el. Dați-mi alt picior ca să mă pot întoarce în luptă.

La Centrul Medical Naval, m-am întâlnit cu sergentul de artilerie Guadalupe Denogean, în vârstă de 42 de ani. Fusese rănit cu câteva săptămâni în urmă, când vehiculul său suferise lovitura unei grenade propulsate de rachetă. Explozia îi smulsese o bucată din craniu și mâna dreaptă; schijele îi intraseră în torace și în picioare, iar timpanele i se spărseseră.

Când l-am întrebat dacă dorește ceva, Guadalupe a spus că are două solicitări. Cerea să fie promovat caporalul care i-a salvat viața, iar el dorea să devină cetățean american. După 11 septembrie, semnase un ordin executiv prin care toți cetățenii străini înrolați în armată să fie considerați imediat eligibili pentru cetățenia americană.

Guadalupe venise din Mexic de când era copil. Se angajase culegător de fructe pentru a-și ajuta familia, apoi s-a înrolat în marină la vârsta de 17 ani. După 25 de ani în slujba armatei — timp în care a luptat în cele două războaie din Irak —, voia ca drapelul de pe uniforma militară să fie și al lui. În ziua aceea, chiar la spital, Laura și cu mine am asistat la ceremonia de naturalizare a lui Guadalupe, condusă de Eduardo Aguirre, directorul Serviciilor de Cetățenie și Imigrare. Guadalupe a ridicat mâna dreaptă înfășurată în bandaje și a rostit jurământul de credință.

Câteva momente mai târziu, a fost rândul caporalului de marină O.J. Santamaria, originar din Filipine. Avea 21 de ani și fusese rănit grav în Irak. Era conectat la un perfuzor pentru transfuzie. Pe la jumătatea ceremoniei, a izbucnit în lacrimi. Cu mari eforturi a terminat de rostit jurământul. Am fost mândru să-l numesc „compatriotul meu”.

În toamna anului 2003, Andy Card a venit la mine cu o propunere. Ce-aș zice dacă m-aș deplasa în Irak pentru a le mulțumi soldaților noștri? Bineînțeles că am fost de acord.

Riscurile erau mari. Dar Joe Hagin, adjunctul șefului meu de cabinet, în colaborare cu serviciile secrete și Biroul Militar al Casei Albe, a găsit o soluție: să plec la Crawford cu puțin timp înainte de Ziua Recunoștinței și să spun presei că rămân acolo toată săptămâna; apoi, în noaptea de miercuri, să ieșim pe ascuns de la fermă și să plecăm cu avionul la Bagdad.

I-am spus Laurei de treaba asta cu câteva săptămâni înainte. S-a liniștit când i-am zis că vom anula călătoria, dacă se află. Fetelor mele, Barbara și Jenna, le-am spus cu o jumătate de oră înainte să plec.

— Tată, mi-e frică, a zis Barbara. Ai grijă. Să te întorci teafăr.

Am urcat împreună cu Condi într-un Suburban neînmatriculat, amândoi cu niște șepci de baseball trase mai pe ochi, și am pornit spre aeroport. Pentru a păstra discreția, n-am fost escortați de motocicliști. Aproape că uitasem ce înseamnă un trafic aglomerat, dar mi-am adus aminte când

am luat-o pe autostrada I-35 în ajun de Ziua Recunoștinței. Înaintam încet în trafic, flancați de câte o mașină plină cu agenți de protecție, până ce am ajuns la Air Force One la ora stabilită. Era important să fim punctuali. Trebuia să aterizăm la Bagdad la apusul soarelui.

Din Texas am zburat până la baza aeriană Andrews, unde am schimbat avionul cu fratele geamăn al lui Air Force One și am decolat spre Irak. La bordul avionului se aflau echipajul redus la minim, câțiva membri ai personalului militar și ai serviciilor secrete, și un „contingent” de jurnaliști rămas confidențial. Am dormit puțin în cele zece ore și jumătate cât a durat zborul. Când ne apropiam de Bagdad, mi-am făcut un duș, m-am bărbierit și m-am dus în cabina piloților să văd aterizarea. La comanda avionului era colonelul Mark Tillman. Aveam deplină încredere în el. Laura zicea mereu: „Mark ăsta se pricepe la aterizări”.

În lumina soarelui ce cobora dincolo de linia orizontului, puteam să disting minaretele profilându-se pe cerul Bagdadului. De sus, orașul părea liniștit. Dar ne era teamă de un atac cu rachetă sol-aer. Deși Joe Hagin ne-a asigurat că armata a securizat un perimetru extins în jurul Aeroportului Internațional din Bagdad, la bordul avionului atmosfera era încordată. În timp ce coboram în spirală, cu obloanele trase, unii au început să se roage. În cele din urmă, colonelul Tillman a adus avionul pe pistă, într-o aterizare lină.

Pe aeroport mă așteptau Jerry Bremer și generalul Ricardo Sanchez, comandantul-șef al forțelor terestre din Irak.

— Bine ați venit în Irakul liber! m-a întâmpinat el.

Am mers la cantină, unde 600 de soldați se adunaseră la masa de Ziua Recunoștinței. Jerry fusese anunțat ca fiind oaspetele de onoare. El le-a spus soldaților că are un mesaj de sărbători din partea președintelui.

— Să vedem dacă găsim pe cineva mai important pe-aici..., a zis el.

Acesta a fost semnalul meu de intrare. Am ieșit de după o cortină și am urcat pe scena amenajată, în sala plină ochi. Stupefiați, soldații au ezitat o fracțiune de secundă, apoi au izbucnit în aplauze și urale asurzitoare. Unii aveau lacrimi pe obraji. Am fost copleșit de emoție. Aceștia erau oamenii care, cu numai opt luni în urmă, eliberaseră Irakul la ordinele mele. Mulți participaseră la lupte. Alții își văzuseră camarazii pierind sub ochii lor. Am inspirat adânc și am spus:

— Vă aduc un mesaj din partea Americii. Vă mulțumim pentru tot ceea ce faceți, suntem mândri de voi, iar America vă este alături.

După discurs, am luat masa cu soldații, apoi ne-am retras într-o cameră alăturată, unde m-am întâlnit cu patru membri ai Consiliului de guvernare, primarul Bagdadului și câțiva membri ai consiliului local. Directoarea unei maternități mi-a spus că femeile se bucurau acum de mai multe șanse decât visaseră vreodată să aibă pe vremea lui Saddam. Știam că Irakul mai avea de rezolvat probleme mari, dar această deplasare mi-a întărit credința că le va putea depăși.

Cea mai periculoasă parte a călătoriei era decolarea de la Bagdad. Ni s-a spus să lăsăm toate luminile stinse și telefoanele închise, până ajungem la altitudinea de 3 000 de metri. Eram încă sub imperiul emoției, dar euforia momentului a fost înlocuită de un ciudat sentiment de nesiguranță, atunci când avionul s-a desprins de la sol și a urcat silențios în întunericul nopții.

După câteva minute tensionate, am ajuns la o altitudine sigură. Am chemat un operator de la bordul avionului și i-am cerut să-mi facă legătura cu Laura.

— Unde ești? m-a întrebat ea.

— Sunt în drum spre casă, am răspuns eu. Spune-le fetelor că sunt bine.

Laura s-a liniștit. Se pare că se înșelase în legătură cu programul. Nu-și mai amintea dacă eu îi spuseseam că voi fi în avion la ora 10 dimineață sau la prânz. La 10:15 sunase un agent al serviciilor secrete de la fermă și îl întrebase dacă a mai aflat ceva de președintele Bush.

— Am să verific, a spus agentul.

Au trecut câteva secunde.

— Da, doamnă, a răspuns acesta. Vor ajunge acolo într-o oră și jumătate.

Laura și-a dat seama atunci că el vorbea despre părinții mei, care veneau să-și petreacă Ziua Recunoștinței împreună cu noi.

— Nu, eu mă refeream la George, a zis ea.

Agentul a făcut o pauză, nedumerit.

— Doamnă, a zis el, credem că este în interiorul fermei.

Secretul fusese atât de bine păstrat, încât agenții de la fermă încă nu știau că eu evadasem pentru a pleca în cea mai palpitantă călătorie din perioada cât am fost președinte.

Sâmbătă, 13 decembrie, am primit un telefon de la Don Rumsfeld. Tocmai vorbise cu generalul John Abizaid, care îl înlocuia pe Tommy Franks după ce acesta se pensionase în iulie. John era un intelectual, general american de origine libaneză, care vorbea limba arabă și înțelegea Orientul Mijlociu. John mi-a spus că s-ar părea că Saddam Hussein fusese capturat. Înainte să facem anunțul, trebuia să ne convingem că era, într-adevăr, așa.

A doua zi dimineață, Condi a sunat să confirme informația. Era chiar Saddam. Tatuajul său — trei puncte albastre la încheietura mâinii, simbolul tribului său — era dovada certă. Am fost în al nouălea cer. Prinderea lui Saddam însemna o enormă ușurare pentru trupele noastre și pentru poporul american. Însemna foarte mult și pentru moralul irakienilor, deoarece mulți se temeau că se va întoarce. Acum un lucru era cert: epoca dictatorului se încheiase.

Câteva luni mai târziu, patru oameni au venit să mă vadă la Casa Albă. Erau membri ai echipei Delta care îl capturase pe Saddam. Ei mi-au povestit cum s-au întâmpnat lucrurile. Au aflat dintr-o sursă că Saddam se ascundea la o fermă în apropiere de Tikrit, orașul său natal. Când soldații au început să pieptăne zona, unul dintre ei a descoperit o gaură săpată în pământ. A coborât în ea și a scos de acolo un bărbat furios, cu părul și barba neîngrijite.

— Mă cheamă Saddam Hussein, a spus bărbatul. Sunt președintele Irakului și vreau să negociez.

— Salutări de la președintele Bush, i-a replicat soldatul.

Saddam avea trei arme asupra lui, inclusiv un pistol pe care oamenii mi l-au oferit într-o casetă de sticlă. Le-am spus că îl voi expune deocamdată în sala privată de studiu de la Biroul Oval și, probabil mai târziu, în biblioteca mea prezidențială. Pistolul acesta mi-a amintit întotdeauna că un dictator crud, care adusese atâta moarte și suferință, s-a predat soldaților noștri în timp ce se ascundea ca un șobolan într-o gaură.

Acum, scriind aceste gânduri după mai bine de șapte ani de când trupele americane au eliberat Irakul, sunt ferm convins că îndepărtarea lui Saddam de la putere a fost o decizie corectă. În ciuda tuturor

problemelor ce-au urmat, America devenise un loc mai sigur fără un dictator criminal care urmărea să se doteze cu arme de distrugere în masă și sprijinea teroriștii în inima Orientului Mijlociu. Speranțele au renăscut în această regiune, unde o tânără democrație arată și altora calea de urmat. Iar irakienii sunt acum mai fericiți cu un guvern care le dă socoteală în loc să-i tortureze și să-i omoare.

Așa cum am sperat, eliberarea Irakului a avut impact și în afara granițelor sale. La șase zile după capturarea lui Saddam, colonelul Muammar Gaddafi, conducătorul Libiei — un vechi dușman al Americii și susținător al teroriștilor —, a recunoscut public că țara sa producea arme chimice și nucleare. El s-a angajat să renunțe la programele de producere a armelor de distrugere în masă, cât și la rachetele aferente, în cadrul unui sistem strict de verificări internaționale. Poate a fost vorba de o coincidență că s-a întâmplat chiar atunci, dar mă îndoiesc.

Războiul a avut și consecințe neprevăzute. Pe parcursul anilor, m-am gândit foarte mult la ce n-a ieșit bine în Irak și de ce. Am ajuns la concluzia că am făcut două greșeli, care ulterior ne-au creat multe obstacole.

Prima a fost aceea că nu am reacționat mai rapid și mai ferm când au început să apară primele probleme de securitate după căderea regimului lui Saddam. În cele zece luni de după invazie, ne-am redus prezența militară în zonă de la 192 000 de soldați la 109 000. Cea mai mare parte din trupele rămase s-au concentrat pe formarea armatei și poliției irakiene, nu pe protejarea populației. Ne-a fost teamă să nu stârnim nemulțumiri, să apărem ca niște forțe de ocupație. Ne-am gândit că putem forma forțe de securitate irakiene care să ducă această luptă. Și am crezut că dezvoltarea unei democrații reprezentative, în care irakienii de toate originile aveau șansa să se implice în destinele țării, era cea mai bună cale spre o securitate durabilă.

Deși toate aceste raționamente erau logice, dorința de securitate a irakienilor a învins aversiunea lor față de trupele de ocupație. O ironie a războiului este că am fost aspru criticați de stânga și de o parte din comunitatea internațională, care ne-au acuzat că am vrut să construim un imperiu în Irak. Niciodată n-am avut o astfel de intenție. De fapt, atât de mult ne-am ferit să nu părem niște imperialiști, încât ne-am complicat și mai mult treaba. Reducând prezența noastră militară și concentrându-ne pe formarea unei armate irakiene, am permis — fără să vrem — insurgenței să ia amploare. Luptătorii al-Qaeda au venit în Irak în număr mare, în căutarea unui nou adăpost, ceea ce a complicat și a făcut să crească importanța misiunii noastre.

Reducerea prematură a trupelor noastre a fost cea mai mare greșeală din acest război. Până la urmă, ne-am adaptat strategia și am rezolvat problemele, în ciuda presiunilor de abandonare a Irakului, venite din aproape toate părțile. Toate astea ne-au luat patru ani plini de dificultăți, care ne-au costat scump. La momentul acela, ni se părea că progresăm înfiorător de lent. Dar istoria are o altă perspectivă. Dacă Irakul va fi o democrație funcțională cincizeci de ani de aici înainte, acești patru ani grei ne vor părea cu totul altfel.

A doua greșeală a fost dată de informațiile eronate privind deținerea de către Irak a armelor de distrugere în masă. Acum, după aproape zece ani, este greu de descris cât de extinse erau atunci bănuielile că Saddam deținea astfel de arme. Asta au crezut adepții războiului, dar și adversarii lui, până și o parte din membrii regimului lui Saddam. Știam cu toții că informațiile secrete nu sunt întotdeauna sigure 100%, asta e natura lor. Dar eu am fost convins că informațiile privind deținerea de către Irak a armelor de distrugere în masă erau solide. Dacă Saddam nu deținea aceste arme, de ce refuza să le dovedească inspectorilor că nu le are? Toate profilurile psihologice pe care le-am citit despre Saddam îl prezentau pe ca un supraviețuitor. Dacă ținea atât de mult să rămână la putere, de ce să-și riște regimul pretinzând că deține arme de distrugere în masă?

O parte din explicații le-am primit când Saddam a fost capturat și interogată de FBI. El le-a spus agenților că teama de a nu părea slab în fața Iranului era mai mare decât aceea de a fi îndepărtat de la putere de către coaliție. N-a crezut niciodată că Statele Unite vor merge până la capăt cu promisiunea de a-l dezarma prin forță. Nu știu ce-aș fi putut face mai mult ca să-l conving pe Saddam că am vorbit serios. În discursul meu despre starea Uniunii, am spus despre el că face parte dintr-o axă a răului. Am luat cuvântul în fața Națiunilor Unite și am promis că îl vom dezarma cu forța dacă diplomația va eșua. I-am prezentat rezoluțiile Consiliului de Securitate adoptate în unanimitate. Am cerut și am primit sprijinul bipartit al Congresului Statelor Unite. Am trimis 150 000 de soldați la granițele țării sale. I-am dat un ultimatum de 48 de ore înainte de a invada Irakul. Ce puteam să fac pentru a fi mai clar de-atât?

Este adevărat că Saddam a primit și semnale neclare din partea Franței, Germaniei și Rusiei — și prin demonstrațiile împotriva războiului din întreaga lume. Toate astea nu ne-au ajutat, dar războiul nu a fost din vina lor. O singură persoană a fost în măsură să evite războiul, dar n-a vrut s-o facă. Deși Saddam a înșelat și a indus în eroare foarte multă lume, în final cel mai mult s-a înșelat pe sine.

Încă de la început am decis să nu arunc vina pe patrioții de la CIA pentru informațiile eronate despre Irak. N-am vrut să repet niște investigații acuzatoare cum au fost cele din anii '70, care au doborât moralul serviciilor noastre de informații. Dar am vrut să aflăm de ce informațiile primite au fost eronate și cum să prevenim astfel de greșeli pe viitor. Am numit o comisie independentă, condusă de judecătorul Larry Silberman și de fostul senator democrat Chuck Robb, pentru a studia problema. Cercetările lor s-au finalizat cu recomandări valoroase — cum ar fi îmbunătățirea coordonării între agenții și publicarea mai multor opinii divergente —, care vor permite viitorilor președinți să beneficieze de informații mai fiabile, fără a submina capacitatea serviciilor noastre secrete de a-și face datoria.

Prin însăși natura ei, istoria ne arată care sunt consecințele acțiunilor noastre. Dar și lipsa de acțiune ar fi putut avea consecințe. Imaginați-vă cum ar arăta lumea azi, dacă Saddam ar fi încă la putere în Irak. Și-ar amenința vecinii, ar susține terorismul și și-ar arunca victimele în gropi comune. Creșterea prețului petrolului — care a sărit de la 30 de dolari pe baril în 2003 la aproape 140 de dolari cinci ani mai târziu — i-ar fi permis lui Saddam să strângă o avere. Sancțiunile, și-așa slabe, aproape sigur ar fi dispărut cu totul. Saddam avea deja infrastructura și mijloacele necesare producerii de arme de distrugere în masă. Așa cum concluziona raportul inspectorilor ONU, redactat de Charles Duelfer: „Saddam intenționa refacerea capacității Irakului de a produce arme de distrugere în masă... după ridicarea sancțiunilor și stabilizarea economiei Irakului”.

Dacă Saddam ar fi pus în practică această intenție, probabil că lumea ar fi asistat la o cursă a înarmării nucleare între Irak și Iran. Saddam s-ar fi orientat spre grupările teroriste sunnite ca al-Qaeda — o alianță de conveniență, nu ideologică —, de care s-ar fi folosit pentru a rivaliza cu grupările teroriste šiite ale Iranului, cum ar fi Hezbollah. Șansele ca armele biologice, chimice sau nucleare să cadă în mâinile teroriștilor ar fi crescut. Presiunea asupra aliaților noștri din regiune — în special Israel, Kuweit, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite — s-ar fi intensificat. Iar poporul american nu s-ar mai fi simțit azi în siguranță.

În schimb, intervenția noastră din Irak a reușit să pună capăt amenințărilor unuia dintre cei mai hotărâți și mai periculoși dușmani ai Americii. Cea mai instabilă regiune din lume a scăpat de o principală sursă de violență și haos. Națiunile ostile din lumea întreagă au văzut ce înseamnă să sprijini terorismul și să produci arme de distrugere în

masă. Într-un interval de nouă luni, 25 de milioane de irakieni au trecut de la o dictatură a fricii la perspectiva construirii unei democrații pașnice. În decembrie 2003, aceasta era încă un vis îndepărtat pentru irakieni. Dar măcar aveau o șansă și asta era deja mai mult decât au avut vreodată.

Ce era mai greu abia de-acum începea. În ianuarie 2004, trupele noastre au interceptat o scrisoare de la Zarqawi adresată unor importanți lideri ai al-Qaeda. El le scria despre presiunea crescândă pe care o resimțea și le prezenta planul său de supraviețuire. „Trebuie să-i implicăm în luptă și pe šiiti”, scria el, „pentru că numai așa putem prelungi bătălia dintre noi și infideli”. El a stabilit un nou obiectiv pentru luptătorii Jihadului din Irak: declanșarea unui „război sectar”.

40 Secretarul Apărării.

41 Șiitii, o sectă musulmană, reprezentau aproximativ 60% din populația Irakului. Kurzii, care sunt majoritatea musulmani, dar se identifică în primul rând prin originea lor etnică, reprezintă 20% din populație. Arabii suniți, sectă musulmană cu statut privilegiat în timpul lui Saddam, reprezentau 15% din populație. Restul erau creștini, yazidi, mandeeni, evrei și alții.

42 În cadrul aceleiași ceremonii, am acordat Medalia Libertății și prim-ministrului australian John Howard, pe care l-am numit „omul de oțel”, și curajosului președinte columbian Alvaro Uribe.

43 Adunare generală — în limbajul comunităților afgane.

44 Din păcate, locotenentul comandor Zellem a murit într-un tragic accident în timpul unui zbor de antrenament

CAPITOLUL 9

LA CONDUCERE

— În seara aceasta și în această sală, vom hotărî să fim nu un partid al răgazului tihnit, ci al reformei. Nu vom scrie note de subsol în istoria americană, ci capitole întregi. Vom pune munca mâinilor noastre alături de moștenirea primită de la părinții noștri și vom lăsa această națiune și mai măreață decât ne-a fost dată... Dacă îmi acordați încrederea voastră, o voi cinsti cum se cuvine. Dați-mi un mandat, și eu îl voi folosi. Dați-mi ocazia să conduc această națiune, și o voi conduce.

Am crezut sincer în vorbele pe care le-am spus la Convenția Partidului Republican din 2000. Când am intrat în politică, am luat o decizie: voi înfrunta deschis problemele, nu le voi lăsa pe umerii generațiilor următoare. Îi admiram pe președinții care și-au folosit mandatul ca să pună în aplicare schimbări eficiente. Îl studiasem pe Theodore Roosevelt, care a stat la Casa Albă cu aproape un secol înaintea mea. Luase taurul de coarne în problema fondurilor de investiții financiare, întemeiase o marină militară puternică și lansase planul național de conservare a resurselor naturale. Am avut de învățat și de la Ronald Reagan, care a combinat o atitudine optimistă cu transparența morală și fermitatea, pentru a reduce impozitele, a întări armata și a pune la respect Uniunea Sovietică, în ciuda criticilor nimicitoare de pe toată perioada președinției sale.

Unul dintre învățămintele pe care le-am tras de la Roosevelt și Reagan a fost să conduc poporul, nu să vânez sondajele de opinie. Am decis să insist pentru reforme de amploare, nu să cârlesc pe ici și pe colo starea de fapt existentă. Așa cum le spuneam consilierilor mei: „N-am acceptat postul ăsta ca să mă joc singur cu mingea la perete!”

După două săptămâni de la instalarea noastră în Casa Albă, Laura și cu mine am organizat prima noastră seară de filme în studioul rezervat familiei prezidențiale. Situată la parterul Casei Albe, sala are patruzeci și șase de fotolii confortabile și un ecran de aproape nouă metri pătrați. Asociația Americană de Film, condusă ani la rând de un texan fascinant, Jack Valenti, a pus cu generozitate filme la dispoziția primei familii din stat. Niciodată n-a trebuit să așteptăm vreo peliculă care urma să iasă pe ecrane.

Pentru prima noastră vizionare, Laura și cu mine am ales *Thirteen Days*, despre cum a gestionat președintele Kennedy criza rachetelor din Cuba. Filmul era o alegere cum nu se poate mai potrivită pentru oaspetele nostru de onoare, Ted Kennedy, senator de Massachusetts.

La prima vedere, Ted și cu mine nu prea aveam multe în comun. El era liberal; eu eram conservator. El crescuse în Cape Cod; eu, în vestul Texasului. El era de aproape patruzeci de ani în lumea mare a politicii americane; eu eram sosit relativ de curând pe Colina Capitolului.

Ted și cu mine aveam totuși în comun ceea ce Laura numea „afacerea din familie”. Bunicul meu Prescott Bush reprezentase statul Connecticut în Senatul american în aceeași perioadă în care John F. Kennedy reprezentase statul Massachusetts. Ne-a făcut plăcere, mie și Laurei, să-i cunoaștem pe soția lui Ted, Vicki, pe fiul său Patrick, congressman din Rhode Island, și pe nepoata Kathleen Kennedy Townsend, adjuncta guvernatorului de Maryland, împreună cu fiica ei, Kate.

Ted era prietenos, îndatoritor și plin de viață. Avea proverbialul accent al clanului Kennedy și strălucirea aparte a farmecului tipic irlandez. Nu era greu să-l faci să zâmbească și adesea chiar izbucnea în hohote de râs. M-am simțit conectat la istorie, în timp ce priveam împreună un film despre felul în care frații lui dezamorsaseră o criză din Aripa Vestică.

Nu doar pentru film îl invitasem pe Ted. El era senatorul democrat cel mai înalt în rang, din comisia care se ocupa de propunerile legislative în domeniul educației. Trimisese semnale cum că îl interesează propunerea mea de reformă școlară, denumită „Niciun copil rămas în urmă”.

Ted și cu mine eram amândoi îngroziți de rezultatele sosite din școlile noastre publice. Într-o economie globală competitivă, slujbele bune cer cunoștințe și abilități. Dar elevii americani rămâneau mai mereu în urma congenerilor lor, la materii absolut esențiale. În cadrul unui test internațional la matematică, organizat cu elevi din douăzeci și una de țări, elevii americani din ultima clasă de liceu n-au izbutit să-i depășească decât pe cei din Cipru și din Africa de Sud.

O latură a problemei era că milioane de copii treceau prin școală ca gășca prin apă — nimeni nu se întreba ce anume au învățat. Mulți proveneau din familii sărace și aparținând minorităților. În anul 2000, aproape 70 la sută din elevii de clasa a patra cu un nivel de trai foarte scăzut nu erau în stare să citească în mod cursiv. Aproximativ 40 la sută din elevii aparținând minorităților nu reușeau să termine liceul în patru ani. Cum putea o societate care promitea șanse egale pentru toți să-i lase baltă pe cei mai năpăstuiți dintre cetățenii ei?! Începând cu campania din anul 2000, eu desemnasem această situație prin formula „bigotismul mascat al lipsei de ambiție”. Mă angajasem să atac problemele mari. Cu siguranță că aceasta era una dintre ele.

În ultimii ani, dezbaterea națională pe tema educației s-a împotmolit în propuneri modeste, cum ar fi uniforma școlară și îndemnul nerealist de desființare a Departamentului Educației. Succesul a fost adeseori definit prin sumele cheltuite, nu prin rezultatele obținute. Când vine vorba despre baseball, oricine poate să deschidă un ziar, să-ți analizeze performanța după scorurile obținute și să ceară o schimbare. De câte ori n-am auzit refrenul: „Exersează-ți aruncarea, Bush!” Educația era cu mult mai importantă decât baseballul, dar, cu toate acestea, majoritatea oamenilor n-aveau habar de performanța sistemului lor școlar.

Ca guvernator, am lucrat alături de legislativ la promulgarea unei legi care să ceară școlilor să-și testeze anual elevii la materiile fundamentale, să comunice public rezultatele și să le permită părinților să-și transfere copiii de la școlile cu performanță slabă. Între 1994 și 1998, procentajul copiilor de clasa a treia cu rezultate conforme vârstei lor a crescut de la 58 la 76. Elevii aparținând minorităților au înregistrat cele mai mari progrese, recuperând decalajul față de colegii lor albi.

În campania pentru postul de președinte, am decis să propun o legislație federală care să stabilească țeluri clare: fiecare copil trebuie să citească și să socotească la nivelul vârstei sale, iar școlile să fie răspunzătoare pentru progresul lor. În cadrul programului „Niciun copil lăsat în urmă”, statele urmau să-i testeze pe copii la citire și la matematică în fiecare an, între clasa a treia și a opta, și o dată în liceu. Școlile vor afișa public rezultatele, clasificate după originea etnică, după mărimea venitului și după alte criterii. Datele vor permite părinților și opiniei publice să evalueze școlile, pe profesori și programele de studiu. Școlile care obțineau rezultate sub standardul necesar vor căpăta, în primă instanță, o mână de ajutor în plus, inclusiv bani pentru ca elevii să primească meditații după orele de curs, în sistem public sau privat. Dar dacă eșecurile se repetă în timp, școlile în cauză vor suporta consecințele. Părinții vor avea dreptul să-și transfere copilul la o școală cu performanțe mai bune, fie ea publică sau independentă față de sistemul de stat. Principiul era foarte simplu: nu poți rezolva o problemă până nu-i pui un diagnostic. Răspunderea pentru rezultate va servi drept catalizator pentru reformă.

Am scos în evidență programul „Niciun copil lăsat în urmă” la aproape toate evenimentele de campanie electorală, inclusiv la congresul Asociației Naționale pentru Progresul Oamenilor de Culoare (NAACP). Le-am spus reporterilor că speram să devin cunoscut drept „președintele educației”. I-am spus același lucru și lui Ted Kennedy, în seara în care ne-am uitat la Thirteen Days.

— Nu știu tu cum ești, dar mie îmi place să-i uimesc pe oameni, am spus. Hai să le arătăm că la Washington încă se poate face treabă!

În dimineața următoare am primit o scrisoare la Biroul Oval.

Dragă domnule Președinte,

Domnia voastră și doamna Bush ați fost cum nu se poate mai amabili și mai generoși cu mine și cu Vicki, precum și cum membrii familiei noastre, aseară și în ultimele câteva zile. Apreciez sincer considerația pe care mi-ați arătat-o. La fel ca domnia voastră, sunt mai mult decât hotărât să pun lucrurile pe roate, cu deosebire în domeniul educației și în cel al sănătății. Vom mai avea probabil câte-o diferență de opinie pe parcurs, dar sunt convins că vom semna documente importante în Grădina cu Trandafiri.

Cu salutări călduroase,

Ted Kennedy

Eram entuziasmat. „Niciun copil rămas în urmă” avea mai multe șanse să devină lege, cu sprijin din partea Leului Senatului. A fost începutul celui mai improbabil parteneriat al meu de la Washington.

Ted Kennedy n-a fost singurul parlamentar pe care l-am curtat. Pe parcursul primelor două săptămâni ale mandatului meu, m-am întâlnit cu peste 150 de membri ai Congresului, din ambele partide. Speram să pot înfirișa relații la fel de productive ca acelea făurite cu Bob Bullock, Pete Laney și alți parlamentari din Texas. O relatare din presă începea așa: „Dacă raporturile dintre Congres și Casa Albă se vor deteriora curând, ajungând iar la asprimea lor obișnuită, nu va fi din lipsa de strădanie a Președintelui Bush”. O alta dădea de înțeles că aș fi susținut „cea mai amplă ofensivă de cucerire prin farmec personal, dusă vreodată de șeful unui executiv”.

Indiferent cum ar fi numit presa strădaniile mele, amândouă camerele Congresului au adoptat curând programul „Niciun copil rămas în urmă”. În martie, Comisia pentru Educație a Senatului finalizase un text de lege care cuprindea toate elementele esențiale ale propunerii mele. Apoi a venit rândul Camerei Reprezentanților. John Boehner, kongresmen de Ohio, dibaciul președinte republican al Comisiei pentru Educație din Cameră, a colaborat pe un text de lege inatacabil cu George Miller, kongresmen de California și unul dintre cei mai aprigi adepți ai liberalismului. Camera l-a adoptat cu 384 de voturi pentru și 45 împotriva.

Procesul de mediere între varianta de lege a Senatului și cea a Camerei s-a lungit pe toată perioada verii. După ce parlamentarii s-au întors din vacanță, la începutul lui septembrie, am început să reanim dezbaterea cu două zile de vizite în școlile din Florida. Laura a fost de acord să depună mărturie, pentru prima oară în viața ei, în plenul parlamentului de pe Colina Capitolului. Ca profesoară și bibliotecară, se bucura de multă credibilitate în probleme de educație. Luarea ei de cuvânt a fost programată pentru 11 septembrie 2001.

Spre finalul acelei dimineți, a devenit limpede că nu mi-era scris să fiu „președintele educației”. Eram un președinte al războiului. Pe toată perioada toamnei am îndemnat Congresul să finalizeze „Niciun copil rămas în urmă”. Ted Kennedy a ținut un discurs curajos, apărând ideea de răspundere cuantificată în fața Asociației Naționale a Educației — un organism colectiv al profesorilor care sponsoriza masiv Partidul Democrat și se opunea viguros proiectului de lege. Senatorul Judd Gregg și kongresmenul Boehner, pe vremuri un susținător al desființării Departamentului Educației, i-au mobilizat pe republicanii care își puneau întrebări despre rolul autorităților federale în educație. La fel ca mine, erau de părere că, din moment ce cheltuim bani pentru școli, trebuie să le cunoaștem și rezultatele. Cu o săptămână înainte de Crăciun, Congresul a votat „Niciun copil rămas în urmă” cu o majoritate zdrobitoare din ambele partide.

De-a lungul anilor, „Niciun copil rămas în urmă” a suscitat destule controverse. Unii guvernatori și oficiali ai autorităților statale s-au plâns că birocrăția era prea rigidă, făcând ca prea multe școli să fie etichetate drept neperformante. După ce a devenit secretarul educației în 2005, Margaret Spellings a modificat restricțiile birocratice și a sporit gradul de flexibilitate pentru state. Dar amândoi am spus răspicat că nu vom diminua măsurile privind răspunderea directă.

Scopul legii era acela de a scoate la iveală adevărul, chiar și atunci când era unul neplăcut.

Unele voci critice au spus că nu era corect să-i testezi pe elevi în fiecare an. Eu consideram că incorect ar fi să n-o facem. Evaluarea progresului era unicul mod prin care se putea afla care elevi au nevoie de ajutor. Alți nemulțumiți s-au plâns de ceea ce ei numeau „predarea pentru teste”. Dar dacă testarea e bine gândită, astfel încât să evalueze cunoașterea unui subiect, școlile nici nu mai aveau altceva de făcut decât să predea acel subiect.

Un alt reproș des invocat era că „Niciun copil rămas în urmă” ar fi subfinanțat. Greu de crezut, dat fiind că am majorat cu 39 la sută bugetul federal pentru educație în cei opt ani de președinție, mare parte din acești bani suplimentari mergând la elevii și la școlile cele mai sărace.⁴⁵

Dar, și mai important, cei care s-au plâns în legătură cu fondurile n-au înțeles exact aspectul esențial al programului meu. Premisa legii era aceea că succesul nu se poate măsura după câți bani s-au cheltuit, ci după rezultatele obținute.

Când am părăsit fotoliul de președinte, punctajele la matematică pentru elevii de clasa a patra și a opta ajunseseră la cel mai înalt nivel din istorie. La fel și punctajul la citire pentru clasa a patra. Elevii americani de origine hispanică și afro-americană au stabilit noi recorduri la multiple categorii. Decalajul se redusese, exact așa cum ne propuseserăm noi: toți elevii și-au îmbunătățit rezultatele, dar cei minoritari făcuseră cele mai mari progrese.

În ianuarie 2008, am vizitat școala primară Horace Greely din Chicago, pentru a marca a șasea aniversare a programului „Niciun copil rămas în urmă”. Elevii acestei școli, care purta numele abolitionistului din secolul al nouăsprezecelea, erau în proporție de 70 la sută hispanici și 92 la sută săraci. Performanțele lor fuseseră mai bune decât ale majorității celorlalte școli publice din oraș. Capacitatea la citire crescuse de la 51 de procente în 2003 la 76 în 2007. Capacitatea la matematică se îmbunătățise de la 59 la 86 de procente.

Îți creștea inima să vezi cum înflorește o școală unde predominau copiii din minoritatea cu venituri scăzute. O elevă de clasa a șasea, Yesenia Adame, a declarat că ei îi plăcea să dea teste. „Așa pot să aflu și profesorii la ce anume ai nevoie să te ajute”, a explicat ea. La sfârșitul vizitei, le-am spus elevilor, părinților și jurnaliștilor ceea ce credeam de multă vreme: „Niciun copil rămas în urmă” face parte din legislația drepturilor civile.

Obişnuiam să spun, în glumă, că eu sunt produsul unui program bazat pe credință. În 1986, credința îmi schimbase sufletul și mă lăsasem de băutură. Zece ani mai târziu, mi s-au deschis ochii în fața puterii programelor bazate pe credință de a transforma politicile publice.

În iunie 1996, două biserici afro-americane din orașul Greenville, statul Texas, au fost incendiate. Până în 1965, pe strada principală a orașului trona un avertisment scris: „Cel mai negru ținut, cei mai albi oameni”. Ca guvernator, mi-era teamă că asistăm la o resuscitare a rasismului de pe vremuri.

Am plecat la Greenville ca să condamn public incendierile. Pe stadionul de fotbal se adunase o mulțime amestecată, negri și albi, circa patru mii de oameni.

— Din când în când, noi, texanii, ne lăudăm că avem un stat mare, am spus eu. Dar nu-i destul de mare cât să aibă loc pentru lașitate, ură și bigotism!

După care i-am dat microfonul lui Tony Evans, un pastor afro-american dinamic de la societatea biblică Oak Cliff Bible Fellowship din Dallas, care a spus o poveste despre o casă care avea o crăpătură în perete. Proprietarul a plătit un zidar care s-o astupe. După o săptămână, crăpătura a reapărut. Omul a mai plătit un zidar. Peste încă o săptămână, crăpătura reapăruse. În cele din urmă, proprietarul a chemat un zugrav bătrân, care a aruncat o privire și a spus:

— Băiete, repară mai întâi fundația, și pe urmă poți să dregi și crăpătura.

Mulțimea a dat din cap aprobator și a aplaudat. Apoi Tony s-a întors spre mine:

— Domnule guvernator, am ceva să-ți spun.

Aoleu, mi-am zis în sinea mea. Unde vrea să ajungă?

— Trebuie să reparăm fundațiile, a spus el, și vechile duminicale programe guvernamentale nu sunt în stare.

A spus că el are o variantă mai bună. Era cel mai eficace sistem de asistență socială din lume. Avea clădiri la multe colțuri de stradă, o

sumedenie de lucrători voluntari și adunări periodice de studiere a manualului perfect pentru salvarea ființelor umane.

Se referea la lăcașurile de cult. Și avea dreptate. Programele bazate pe credință aveau puterea să schimbe vieți, în moduri de care programele laice n-ar fi fost capabile nicicând.

— Guvernul poate să dea bani, am spus eu, dar nu poate să nască speranță în sufletul cuiva și nici să-i dea un sens în viață.

Am căutat modalități prin care Texasul să se asocieze cu organizațiile religioase. M-am întâlnit cu Chuck Colson, jurist la Casa Albă în mandatul lui Richard Nixon, care fusese închis într-un penitenciar federal și își găsisse mântuirea. Chuck înființase o organizație dedicată propovăduirii Bibliei în spatele gratiilor. Am căzut de acord să demarăm un program religios într-o aripă a unei închisori texane. Organizația lui Chuck, InnerChange Freedom Initiative, avea să pună la dispoziție instructori pentru studiul Bibliei și un curs de lecții de viață. Programul avea să fie opțional și deschis deținuților care se apropiau de sfârșitul pedepsei. Fiecare deținut care participa era pus în legătură cu un mentor, iar după eliberare era primit cu brațele deschise într-o congregație creștină.

În octombrie 1997, am vizitat închisoarea Jester II de lângă Sugar Land, statul Texas, unde câteva zeci de deținuți se înscriaseră în programul InnerChange. La sfârșitul vizitei mele, mai mulți bărbați în treninguri albe au ieșit pe rând în curte. Au format un semicerc și au început să cânte „Amazing Grace”. După câteva strofe, m-am alăturat și eu corului lor.

În dimineața următoare, Karen Hughes mi-a adus ziarul Houston Chronicle. Iată-mă pe prima pagină, umăr la umăr cu deținuții din corul închisorii. Reporterul observa că bărbatul de lângă mine, George Mason, se recunoscuse vinovat de uciderea unei femei, în urmă cu doisprezece ani. Atunci, în curtea închisorii, nu arăta deloc a ucigaș. Avea un aer blând și un surâs binevoitor. Indubitabil că se transformase într-un om cu aspirații spirituale.

Când am candidat la președinție, am decis ca piesa de rezistență a campaniei mele să fie o inițiativă de revigorare religioasă la scară națională. În primul meu discurs major referitor la politica publică, susținut la Indianapolis, am spus:

— În toate situațiile în care administrația mea se simte responsabilă să-i ajute pe oameni ne vom uita mai întâi la organizațiile religioase, la cele caritabile și la asociațiile comunitare.

La nouă zile după instalarea mea în funcție, am emis dispoziții de creare a unui Birou pentru Inițiative Religioase și Comunitare, în cadrul Casei Albe și a cinci departamente ministeriale. Aceste birouri au modificat reglementările și au înlăturat barierele care împiedicaseră organizațiile caritabile cu afiliție religioasă să aibă acces la procesul de finanțare federală nerambursabilă. Pentru a accentua caracterul nepartinic al inițiativei, primii doi directori pe care i-am numit au fost democrați. Unul era John Dilulio, un profesor cu idei novatoare de la Universitatea Pennsylvania. Celălalt era Jim Towey, un om plin de decență, care condusese departamentul de servicii sociale al statului Florida și fusese avocatul Maicii Tereza. Obișnuiam să-i spun lui Towey că e clar că avem o societate de procesomani, dacă până și Maicii Tereza îi trebuie un avocat!

Unii au spus că inițiativa bazată pe credință încălca linia de separație dintre biserică și stat. Eu am luat foarte în serios această îngrijorare. Guvernul nu trebuie în niciun caz să impună religia cu forța. Fiecare cetățean are dreptul să se închine cui dorește sau să nu se închine deloc. Întotdeauna i-am privit cu neîncredere pe cei care se folosesc de religie ca de o armă politică, dând de înțeles că ei ar fi mai virtuoși decât adversarii. Versetul meu preferat din Biblie, referitor la politicieni, este din Evanghelia după Matei: „De ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, și bârna din ochiul tău nu o ieși în seamă?”

În același timp, guvernării nu trebuie să se teamă de religie. Dacă programele de servicii sociale, administrate de oameni credincioși, nu fac prozelitism sau discriminare în detrimentul beneficiarilor acestor servicii, eu consideram că merită să li se acorde șansa de a concura pentru fonduri de la bugetul statului. Autoritățile trebuie să întrebe care organizații au cele mai bune rezultate, și nu care are pe perete o cruce, o semilună sau Steaua lui David.

Prin această inițiativă, fonduri federale în valoare de vreo 20 de miliarde de dolari au devenit accesibile organizațiilor religioase pe bază de concurență între oferte. Multe dintre aceste grupuri nu aveau deloc experiență de colaborare cu autoritățile, drept care am organizat patruzeci de conferințe și peste patru sute de seminarii pe tema întocmirii dosarelor de atribuire, pentru a le ajuta să ceară fonduri. În final, peste patru mii de organizații religioase și comunitare, în majoritate mici fundații caritabile ale cetățenilor voluntari, au primit finanțări federale.

În ianuarie 2008, am vizitat Programul Jericho din Baltimore. Inițiat de Serviciile Episcopale Comunitare din Maryland și finanțat cu ajutor de la Departamentul Muncii, programul oferea servicii de mentorat, consiliere și formare profesională foștilor deținuți, bărbați adulți, recent eliberați din închisoare. Când am intrat în încăpere, cei nouă bărbați din Programul Jericho tăceau. Am simțit mult scepticism în atitudinea lor.

— Pe vremuri, am băut prea mult, am spus eu ca să sparg gheața. Așa că știu cum e. Știu cum te poate ajuta o schimbare sufletească să faci față unei dependențe.

Oamenii s-au destins și au început să-și spună poveștile. Unul dintre ei fusese condamnat pentru vânzare de droguri, altul pentru posesie de cocaină, un altul pentru furt. Mulți fuseseră închiși de câteva ori la rând și își părăsiseră familiile. Mulțumită serviciilor pe care le primeau prin Jericho, începuseră să-și găsească un rost în viață. Cu lacrimi în glas, unul dintre ei a povestit cât de emoționat a fost să-și reîntâlnească cele trei fiice.

— Acum șase luni eram praf, a spus el. Iar azi dau mâna cu președintele!

Un altul mi-a povestit, mândru, că primise două oferte de angajare.

— Drogurile au fost întotdeauna o problemă în viața mea, până acum, a spus el. Mulțumită celor de la Jericho, mi-am găsit drumul.

Rata de recidivă în Programul Jericho era de 22 la sută — mai puțin decât jumătate din rata globală la nivelul orașului Baltimore. Bărbații pe care i-am întâlnit în ziua aceea se numărau printre cei cincisprezece mii care beneficiaseră de Inițiativa Reintegrării Foștilor Deținuți, pe care am lansat-o în 2004. Rata lor de recidivă era de 15 la sută — o treime din cea la nivel național.

Cea mai ieșită din comun întâlnire pe care am avut-o în acest cadru al inițiativelor bazate pe credință a avut loc exact peste drum de Biroul Oval. În iunie 2003, convocasem o masă rotundă cu lideri ai organizațiilor religioase. La discuții au luat parte Chuck Colson și câțiva membri de la InnerChange. Când am intrat în Sala Roosevelt, am remarcat un afro-american, a cărui figură mi-era bine cunoscută. M-am dus la el și l-am îmbrățișat.

— Mă bucur să te văd! i-am spus.

Era George Mason, deținutul din corul de la Sugar Land. După eliberare, obținuse o slujbă ca om de serviciu la biserica de care aparținea. De asemenea, conducea un cerc de studiu al Bibliei și era mentor pentru alți foști deținuți eliberați. Iată o formidabilă mărturie despre forța mântuitoare a lui Iisus: George Mason și George W. Bush, împreună în Aripa Vestică a Casei Albe!

Înființat de președintele Johnson în 1965, sistemul de asigurări medicale Medicare a ajutat nenumărați americani vârstnici să se bucure de o viață mai sănătoasă. Dar, în timp ce medicina făcuse progrese, Medicare rămăsese pe loc. Beneficiile depindeau de birocrăția guvernamentală, care consuma inutil resurse și se schimba foarte lent. Când asigurătorii privați au introdus în oferta lor și acoperirea mamografiilor efectuate pentru depistarea cancerului la sân, sistemul Medicare a avut nevoie de zece ani și de un act legislativ ca să facă și el același lucru!

Cea mai anacronică trăsătură a sistemului Medicare era că nu acoperea și costul medicamentelor prescrise. Putea să deconteze 28 000 de dolari pentru o operație de ulcer, dar nu și 500 de dolari pentru pastilele care ar fi prevenit apariția celor mai multe tipuri de ulcer.

M-a impresionat povestea unor americani în vârstă, care se vedeau obligați să aleagă între a cumpăra medicamente sau mâncare. Mary Jane Jones, o femeie de șaiszeci și nouă de ani din Virginia, cu care am stat de vorbă, trebuia să lucreze douăzeci de ore pe săptămână ca să-și poată permite să plătească o factură de 500 de dolari pe lună pentru medicamente pe rețetă și insulină. Ea mi-a povestit că folosea acele de seringă și de trei-patru ori, ca să mai economisească bani.

Medicare nu era doar anacronic, ci și cu un picior în groapa falimentului. Combinația dintre creșterea costurilor pentru îngrijirea medicală și pensionarea iminentă a generației ultranumeroase de americani născuți imediat după război a făcut să apară o obligație nefinanțată în valoare de 13 trilioane de dolari. Povara onorării acestei facturi va cădea pe umerii generației următoare.

Costurile în creștere care falimentează Medicare au afectat întregul sistem de sănătate. Cheltuielile medicale ale americanilor s-au dublat: față de 7,5 la sută din PIB cât erau în 1972, au ajuns la peste 15 la sută în 2002. Una din cauze ar fi costul noilor tehnologii medicale. Procesele de despăgubire pentru așa-zise „prejudicii” au jucat și ele un rol. Dar

cauza principală a fost o hibă fundamentală a sistemului: majoritatea oamenilor n-aveau habar cât costă îngrijirea sănătății lor!

Pentru vârstnici și săraci plătea statul, prin intermediul sistemelor Medicare și Medicaid. Cei mai mulți americani beneficiau de asigurare prin intermediul angajatorilor lor și se bazau pe o terță parte, respectiv o societate de asigurări, care să negocieze prețurile și să stabilească plățile. Mulți americani, liber-profesioniști sau mici întreprinzători, nu-și puteau permite asigurări de sănătate, pentru că prevederile codului fiscal îi dezavantajau, iar legea le interzicea micilor întreprinzători să-și acopere riscul prin plasamente colective dacă acestea depășeau granițele unei singure jurisdicții.

Ce-i lipsea sistemului erau forțele pieței. Nu exista nicio preocupare pentru consumator și acesta nu avea posibilitatea să aleagă între mai multe oferte similare; nu exista nici urmă de concurență pentru atragerea clienților și niciun pic de transparentă în privința calității și a prețurilor. Ca urmare, nici medicii, nici pacienții nu aveau vreun motiv să-și limiteze consumul de resurse, aspect crucial pentru reducerea costurilor.

Mie mi se părea că reforma Medicare putea să rezolve două probleme. În primul rând, prin introducerea unei componente de compensare a medicamentelor pe rețetă, vom moderniza programul și le vom oferi vârstnicilor servicii de sănătate la nivelul de calitate promis de guvern. În al doilea rând, oferind această componentă prin intermediul societăților de asigurări private care să concureze între ele pentru atragerea vârstnicilor, puteam să injectăm forțe de piață în sistemul de sănătate al țării. Reformarea programului ar crea, de asemenea, o posibilitate de extindere a sistemului Medicare Plus Choice, rebotezat ulterior Medicare Advantage, care le permitea vârstnicilor să beneficieze de toate serviciile medicale cuvenite prin intermediul unor planuri de asigurare private și flexibile.

Știam că reforma Medicare va fi o problemă politică spinoasă. Introducerea forțelor pieței într-un program de sănătate finanțat de stat va deranja stânga eșichierului politic. Introducerea unui beneficiu costisitor de compensare a medicamentelor pe rețetă îi va nemulțumi pe politicienii de dreapta. Dar am decis să-mi asum riscul.

În cadrul planului nostru, vârstnicii care doreau să beneficieze de noua facilitate a compensării medicamentelor trebuiau să aleagă un asigurător privat, în locul programului Medicare administrat de stat. Urma să schimbăm modul de finanțare pentru Medicare, astfel încât programul administrat de stat să concureze de pe picior de egalitate cu

asigurătorii privați. Ambele reforme urmau să introducă mai multe forțe de piață și să ajute la soluționarea problemei costurilor medicale în creștere.

Înainte să-mi anunț public planul, l-am analizat în prealabil cu liderii republicani din Camera Reprezentanților. Ei mi-au spus că propunerea mea n-avea nicio șansă să treacă în parlament. Democrații nu vor susține în veci o lege care le cere vârstnicilor să renunțe la asigurarea lor plătită de stat prin Medicare, ca să primească un beneficiu de compensare a medicamentelor pe rețetă. Și nici unii republicani.

Aveam o decizie grea în față. Puteam să lupt pentru o cauză pierdută sau puteam să fac un compromis. Am hotărât să propun un beneficiu de compensare a medicamentelor, care să fie administrat de asigurători privați, dar accesul la el să fie deschis tuturor vârstnicilor, inclusiv celor care optau să-și păstreze acoperirea Medicare administrată de stat.

Echipa mea pentru reforma Medicare⁴⁶ a conlucrat îndeaproape cu Bill Frist, liderul majorității din Senat, și cu Chuck Grassley, senator de Iowa și președinte al Comisiei pentru Finanțe. Chuck a avut înțelepciunea să coopteze doi omologi democrați, pe Max Baucus, senator de Montana, și pe John Breaux, senator de Louisiana, în procesul de redactare a proiectului de lege. Împreună au produs un text de lege solid, care a obținut sprijin din partea a treizeci și cinci de democrați. Senatul l-a aprobat în luna iunie, cu 76 de voturi pentru și 21 împotriva.

La Cameră, unii conservatori s-au opus categoric în fața costului pe care-l presupunea compensarea medicamentelor și pe care în final l-am estimat la 634 de miliarde de dolari pe o perioadă de zece ani. Dar președintele Camerei, Denny Hastert, liderul majorității, Tom DeLay, și președintele Comisiei pentru Legislație Fiscală, Bill Thomas, au reușit să alcătuiască o fragilă majoritate de 216 la 215, pentru aprobarea propunerii de lege. Doar nouă democrați din Cameră au votat pentru acest beneficiu pe care îl cereau de ani de zile! Restul a votat împotriva. În timpul dezbaterilor din plenul Congresului, nici măcar un singur democrat nu a criticat legea Medicare pentru costurile exagerate. Majoritatea voiau să se cheltuiască și mai mulți bani.

Dată fiind marja extrem de subțire, era esențial ca textul din Cameră și cel din Senat să fie combinate în așa fel încât să nu pierdem susținerea republicană. Pentru a risipi temerile privitoare la costuri, am inclus o așa-numită clauză de activare, care să intre în vigoare dacă ritmul de creștere al cheltuielilor Medicare era mai rapid decât cel estimat. În acest caz, Congresul era obligat să demareze reforme pentru rezolvarea problemei.⁴⁷

De asemenea, am scos în evidență conturile de economii pentru sănătate — un nou și inovator produs de asigurări medicale pe care îl propunea textul de lege adoptat în Cameră. Destinat să faciliteze accesul la asigurări de sănătate al micilor întreprinzători și al liber-profesioniștilor, acest produs se compunea dintr-o asigurare cu primă redusă și grad înalt de deductibilitate pentru invaliditate totală, cu un cont de economii scutit de impozit pentru plata cheltuielilor medicale de rutină. Angajatorii și angajații puteau să contribuie cu sume în acest cont, care îi aparținea angajatului și putea fi mutat de la o firmă la alta. Dat fiind că titularii acestor conturi plăteau din propriul buzunar cheltuielile de sănătate și puteau să dispună de banii rămași, aveau tot interesul să nu se îmbolnăvească, să caute oferte medicale avantajoase și să negocieze prețuri mai bune.

La mijlocul lui noiembrie, Asociația Americană a Pensionarilor (AARP), unul dintre cele mai influente grupuri de apărare a drepturilor vârstnicilor, a girat public propunerea de lege. „Aceasta nu este o lege perfectă, dar America nu are timp să aștepte perfecțiunea”, a declarat Bill Novelli, directorul general al AARP. După care a fost pus la zid de liderii democrați, de sindicate și de editorialiștii presei cu vederi liberale. Dar poziția lui a contat mult pentru kongresmenii care încă ezitau.

Votul decisiv a avut loc pe 21 noiembrie 2003. Laura și cu mine eram de mult programați să petrecem ziua respectivă în Marea Britanie, în cadrul primei vizite de stat oficiale a unui președinte american pe pământ britanic, de la Woodrow Wilson încoace. Mi s-a sugerat să-mi amân călătoria. Am refuzat.

— Au telefoane și la Londra, nu-i așa? le-am reamintit eu celor din echipa mea.

Ne-a făcut mare plăcere, Laurei și mie, să stăm alături de Regina Elisabeta a II-a, o femeie fermecătoare și elegantă, cu un ascuțit simț al umorului. În 2007, Majestatea Sa și Prințul Filip au venit să participe la sărbătorirea a patru sute de ani de la crearea așezării Jamestown. În discursul meu de bun venit, ținut în fața a șapte mii de oameni adunați în Parcul Sudic al Casei Albe, i-am mulțumit reginei pentru îndelungata prietenie pe care a arătat-o Americii.

— Ne-ați ajutat națiunea să-și sărbătorească bicentenarul în o mie șapte...

Mi-am mușcat limba, înainte să rostesc întreaga dată: 1776, un an dificil în relațiile dintre Statele Unite și Marea Britanie, și un comentariu lipsit de eleganță la adresa longevității reginei. Maiestatea Sa, care pe atunci avea optzeci și unu de ani, m-a privit cu coada ochiului și a zâmbit mânzește. „Mi-a aruncat o privire cum numai o mamă se poate uita la copilul ei”, am spus eu. La dineul organizat în seara aceea la ambasada Marii Britanii, Maiestatea Sa a spus:

— Mă întrebam dacă nu cumva ar trebui să-mi încep discursul cu cuvintele „Când am venit aici, în 1776...”

Ospitalitatea Reginei Elisabeta, la Palatul Buckingham, pe durata vizitei noastre din 2003, a fost extraordinară. Am fost salutați cu patruzeci și una de salve de tun, ni s-a dat onorul de către trupele regale în curtea palatului și am dormit în imaculatul Apartament Belgian. În camera noastră locuise și unchiul Reginei Elisabeta, Regele Eduard al VIII-lea, înainte de a abdică în 1936 pentru a se putea căsători cu o americană divorțată. Avea o oglindă veche de trei sute de ani, antichități în valoare de vreo zece milioane de lire sterline — cincisprezece milioane de dolari — și o panoramă splendidă spre grădinile palatului. După ceaiul de după-amiază luat cu Maiestatea Sa și cu Prințul Filip, am întrebat-o pe regină despre câinii ei. Câteva minute mai târziu, a apărut un valet cu faimoșii câini corgi ai reginei, care s-au arătat prietenoși și bine-crescuți. Unica mea speranță era ca Barney, în caz că se întâlnea vreodată cu regina, să se poarte la fel de politicoasă ca acești câini — și să nu latre pentru independența Scoției!

În seara aceea, Maiestatea Sa și Prințul Filip au dat un elegant banchet regal în cinstea noastră. Tacâmul nostru era constituit din zece feluri de argintărie și șapte pocale de vin din cristal. Evident, la urechile cămării regale nu ajunsese vestea că m-am lăsat de băutură. Înainte de a mă ridica să toastez, în frac și cu papion alb la gât, am aruncat o privire spre Laura, care purta o superbă rochie de seară din brocart vișiniu. Și m-am întrebat dacă și ei îi trece prin cap același lucru ca mie: Ce departe am ajuns, față de grătarul din curtea casei din Midland!

Măreția grandioasă a Palatului Buckingham contrasta puternic cu ceea ce ne aștepta pe drumul spre casă. După ce avionul Air Force One a decolat, m-a sunat directorul meu legislativ, David Hobbs, cu o listă de vreo doisprezece membri ai Camerei Reprezentanților care încă șovăiau, majoritatea conservatori. Am început să sun după voturi peste

Atlantic. Câțiva kongresmeni nu erau disponibili la apelul meu. Un kongresmen mai proaspăt în Cameră mi-a răspuns totuși.

— Nu am venit la Washington ca să pun umărul la creșterea influenței statului, mi-a spus el.

— Să știi că nici eu, i-am replicat. Eu am venit ca să mă asigur că mecanismele statului funcționează. Dacă vrem să avem un program Medicare, ar trebui să fie unul modern, nu unul falimentar.

— Chestia asta e încă un tip de ajutor social, care o să se umfle la nesfârșit, a spus el.

— Deci te pronunți pentru desființarea Medicare? am replicat. Avem acum posibilitatea să introducem concurența în sistem și să ținem costurile în frâu. Pentru informarea ta, să știi că e un chilipir de-o mie de ori mai bun decât orice ai să primești de la oricare alt președinte!

Nu l-am convins. Când am aterizat la Washington, am lansat o nouă rundă de apeluri. Făceam ceva progrese, dar avea să fie un vot foarte strâns. La trei dimineața, după ce s-a votat în Cameră, la numărătoarea inițială n-am avut destule voturi. Președintele Camerei, Denny Hastert, a luat rara decizie de a ține votarea deschisă, în speranța că va putea convinge câțiva kongresmeni să-și schimbe opțiunea. Puțin înainte de ora cinci dimineața, David Hobbs m-a trezit cu un telefon de pe Colina Capitolului.

— Mai avem nevoie de două voturi. Crezi că poți vorbi cu câțiva membri?

Și-a dat pe rând telefonul mobil câtorva republicani care ar fi putut fi convinși să se răzgândească. Mi-am dat toată silința să-mi prezint coerent argumentele, deși diferența de fus orar își spunea cuvântul. Un pic mai târziu, David a sunat din nou. Minunea minunilor, textul de lege trecuse în Cameră cu 220 de voturi la 215. Senatul a urmat la rând peste câteva zile. Am semnat legea de modernizare a sistemului Medicare pe 8 decembrie 2003, în Sala Constituției. În spatele meu, pe scenă, erau mai mulți americani vârstnici care aveau să beneficieze de noua lege. Între ei, Mary Jane Jones, femeia din Virginia care se vedea obligată să folosească de mai multe ori acele de seringă, ca să aibă bani de insulină. Beneficiul compensării medicamentelor o va ajuta să economisească 2 700 de dolari pe an.

Noua lege impunea compensarea medicamentelor pe rețetă începând cu 1 ianuarie 2006. Scepticii au spus că vârstnicii vor avea dificultăți să aleagă între toate opțiunile private concurente. Eu nu eram de aceeași

părerere. Credeam cu toată tăria că vârstnicii erau perfect capabili să ia decizii în privința propriei vieți și că guvernul se cade să le acorde această încredere.

Foarte eficientul meu secretar pentru servicii de sănătate și umanitare, Mike Leavitt, a colaborat cu Mark McClellan, administratorul Medicare, și cu echipa lui, pentru lansarea unei masive campanii de informare publică. Rezultatele au fost pe măsura așteptărilor. Peste 22 de milioane de vârstnici au semnat pentru primirea beneficiului de compensare a medicamentelor pe rețetă, în primele cinci luni de înscriere. Într-un sondaj din 2008, beneficiarii opțiunii de compensare Medicare au declarat în proporție de 92 la sută — procentaj care a devenit 95 în rândul celor cu venituri scăzute — că sunt mulțumiți de acest program.

În ultimă instanță, modernizarea Medicare a fost un compromis. Am creat un beneficiu de care era mare nevoie, dar am cheltuit mai mulți bani decât mi-aș fi dorit. Am introdus concurența de piață între planurile de asigurare pentru medicamente, dar n-am fost în stare să folosim noul beneficiu ca pârgă de influență, cu care să determinăm mai mulți vârstnici să treacă din sistemul administrat de stat în cel privat (planurile Medicare Advantage). Am creat conturile de economii pentru sănătate, dar n-am putut convinge Congresul să impună ca sistemul administrat de stat să concureze pe picior de egalitate cu planurile private de asigurări medicale.

În momentul în care am părăsit Casa Albă, peste 90 la sută din beneficiarii Medicare aveau acoperire pentru medicamente pe rețetă. Zece milioane erau înscriși în planuri de asigurări medicale administrate de sectorul privat, prin opțiunea Medicare Advantage. Aproape șapte milioane de americani dețineau conturi de economii pentru sănătate, din care o treime nu avuseseră anterior asigurare medicală.

Grație concurenței dintre asigurătorii privați, prima lunară medie plătită pentru acoperirea medicamentelor pe rețetă scăzuse în primul an de la o valoare inițială estimată de 35 de dolari la una de 23 de dolari. În 2008, estimarea inițială de 634 de miliarde de dolari scăzuse sub 400 de miliarde. Beneficiul Medicare de compensare a medicamentelor a devenit unul dintre puținele programe guvernamentale din istorie care nu și-au depășit bugetul. Forțele pieței își făcuseră datoria. Iar noi urniserăm sistemul de sănătate al Americii în direcția cea bună: să iasă de sub controlul guvernamental și să fie mai aproape de diversitatea opțională și de concurența unui sistem privat de piață, care este cel mai bun mod de control al costurilor pe termen lung.

*

— Sunt optimist, i-am spus tatei, când eram amândoi la vânătoare de prepelițe în sudul Texasului, în ziua de Anul Nou, 2004. Alegerile astea or să fie câștigate de cine se pricepe să conducă, să dea piept cu marile probleme și să păstreze America în siguranță.

Tata era îngrijorat. De luni de zile urmărea cum candidații democrați la postul de președinte mă atacau în fiecare zi. Ofensiva lor avea efect. Rata mea de încredere în rândul populației atinsese un maximum de 90 la sută după 11 septembrie și apoi de 75 la sută după eliberarea Irakului. Către sfârșitul anului 2003, scăzuse spre cincizeci la sută în unele sondaje. Tata mai văzuse acest tipar și înainte. Rata lui de încredere țâșnise până la cer în 1991, după care se prăbușise chiar înainte de alegerile din 1992.

L-am asigurat că prietenul nostru comun Karl Rove alcătuisese o strategie solidă pentru campanie.

— Dacă ne facem temele ca lumea, o să iasă totul bine, am spus eu. Mai ales dacă ei îl desemnează pe Howard Dean.

Îl știam pe candidatul democrat cel mai bine plasat, fost guvernator al Vermontului, de la evenimentele la care participaserăm amândoi în anii 1990. Dean era gălăgios, strident și indisciplinat. Trăgeam toate sforile posibile ca să fie nominalizat.

Din păcate, avansul lui Dean s-a evaporat înainte să poată cuceri un singur delegat. John Kerry, senator de Massachusetts, a obținut o victorie neașteptată în Iowa, a câștigat alegerile primare din New Hampshire și s-a îndreptat fără probleme spre nominalizare. Veteran al războiului din Vietnam și ales de patru ori senator, Kerry era un om foarte muncitor, greu de combătut în dezbateri și tăbăcit în campanii electorale. Îl consideram un adversar mai mult decât redutabil.

Kerry avea și puncte slabe. Modul lui de a gândi era orientat spre procedură, tipic pentru un parlamentar cu vechi state, iar voturile acordate de-a lungul timpului îl calificau drept cel mai liberal din Senat. În toamna anului 2003, votase împotriva unei propuneri de lege pentru finanțarea cu 87 de miliarde de dolari a trupelor din Irak și Afganistan.

La puțin timp după ce își adjudecase nominalizarea democraților, în campania mea a fost rulată o reclamă care îi scotea în evidență poziția. Kerry a replicat: „De fapt, inițial, am votat pentru cele 87 de miliarde finanțare, și abia apoi am votat împotriva”.

În clipa în care am auzit răspunsul, i-am spus lui Karl:

— Uite breșa de care aveam nevoie! Poporul american așteaptă de la președintele său să adopte o poziție clară și s-o apere, mai ales când vine vorba de susținerea trupelor trimise în luptă.

Am înhățat tema „uite-o, nu e” și am bătut moneda pe ea tot restul campaniei.

Pe 10 martie 2004, am primit o scrisoare de la Jenna, care era în ultimul an de studii la Universitatea Texas. În anul 2000, nici ea, nici Barbara nu participaseră nici măcar la un singur eveniment din campania mea. Îmi arătaseră limpede că nu vor să aibă nimic de-a face cu politica. Așa că a fost o mare surpriză să citesc aceste cuvinte din partea Jennei:

Dragă tată,

Am avut un vis foarte veridic azi-noapte, atât de veridic, încât m-am trezit plângând. Deși nu sunt încă atât de religioasă ca tine, mi s-a părut că acest vis este un semn. Ai muncit toată viața ca să ne oferi mie și Barbarei tot ce ne-am fi putut dori vreodată și tot ce-am avut nevoie. Ne-ai oferit dragoste și sprijin; și știu că te-ai gândit și la noi, în fiecare decizie pe care ai luat-o.

Tu și cu mama ne-ați învățat ce înseamnă dragostea necondiționată. Am privit-o pe mama cum se dăruiește, cu blândete și fără pic de egoism, atunci când bunicul s-a îmbolnăvit. Și te-am privit pe tine cum îi dăruiești tatălui tău un an din viața ta; v-am văzut suferind împreună în noaptea alegerilor. Ajunsă la douăzeci și doi de ani, am înțeles, în sfârșit, cum trebuie să vă fi simțit voi, acceptând fără murmur să suferiți pentru alții.

Detest să aud minciuni despre tine! Detest să-i aud pe oameni vorbindu-te de rău! Mă deranjează enorm că lumea nu-l poate vedea pe omul pe care eu îl iubesc și îl respect, că nu poate vedea persoana cu care sper cândva să semăn!

Din toate aceste motive, am decis că, dacă tu vrei să mă primești, mi-aș dori din tot sufletul să lucrez cu normă întreagă pentru tine la toamnă. Te rog să te gândești la asta, să discuți cu mama, iar apoi să-mi spui răspunsul. Deocamdată, am încetat să mai caut slujbe la New York. Îmi dau seama că, probabil, nu voi reuși mare lucru la început, dar, cu un exercițiu adecvat, îi pot face pe oameni să-l vadă pe tatăl meu drag așa cum este cu adevărat.

Poate ți se pare că am luat o decizie pripită, impulsivă, dar de la o vreme mă gândesc mereu la ea. Vreau să încerc să-ți dăruiesc și eu ceva ție, pentru cei douăzeci și doi de ani pe care tu mi i-ai dat mie.

În visul meu, eu nu te ajutam. Și mă uitam cum câștigă cineva care nu merita. Și am plâns, am plâns pentru tine, pentru țara noastră și pentru că mă simțeam vinovată. Nu vreau ca visul meu să devină realitate, așa că, dacă te pot ajuta în vreun fel, te rog să mă lași s-o fac! Am putea vorbi mai pe îndelete când ne vedem de Paște.

Te iubesc și nici nu știi cât de mândră sunt de tine!

Cu dragoste,

Jenna

Și acum mi se pune un nod în gât, când îi citesc vorbele duioase, care exprimau și sentimentele Barbarei. Mă emoționa la culme dorința lor de a se alătura campaniei mele. Ultima mea campanie avea să fie prima pentru ele.

Primul eveniment la care am participat împreună cu Barbara a fost un miting în fața a unsprezece mii de persoane, la Marquette, din statul Michigan, un orașel din peninsula nordică, în care niciun președinte nu mai pusese piciorul de pe vremea lui William Howard Taft. Chiar înainte să-mi încep discursul, Barbara s-a așezat la locul ei, în primul rând din spatele podiumului.

Prezentatorul mi-a rostit numele și auditoriul a izbucnit în urale. Pășind spre microfon, mi-am întors capul să mă uit la Barbara. Lacrimile îi șiroiau pe obraji. După patru ani într-un campus studentesc, era surprinsă și mișcată să vadă o asemenea susținere entuziastă pentru

tatăl ei. Mi-a adus aminte de starea pe care am avut-o când am auzit prima oară mulțimea ovaționându-l pe tatăl meu. Cercul era complet.

Din unele puncte de vedere, campania din 2004 a fost mai ușoară decât cea din 2000. Beneficiam de avantajele proprii funcției prezidențiale, mai ales avionul și elicopterul. Dintr-un alt punct de vedere, 2004 a pus mai multe probleme. Eram în același timp președinte în funcție și candidat. Trebuia să găsesc punctul potrivit de echilibru între cele două ipostaze.

M-am alimentat cu energie de la oamenii din jurul meu, îndeosebi Laura și fetele. Îmi plăceau la nebunie turneele noastre cu autocarul prin Vestul Mijlociu, unde mii de oameni se înșirau pe marginea arterelor principale ale orașelelor de provincie. Într-o zi, în Wisconsin, am trecut prin locul de baștină al lui Dick Tubb, polivalentul medic din aviația militară care mă însoțea peste tot. Am văzut o pancartă confecționată de mână, pe care scria „Bun venit acasă, doctore Tubb!” Dedesubt, cu litere mai mici, persoana respectivă adăugase: „Și ție, George W.”

Nimic nu-mi ridica mai mult moralul decât suporterii noștri din turneele de campanie. Mă simțeam profund stimulat de însuflețirea lor, iar devotamentul arătat îmi dădea ghes să mă străduiesc și mai mult, astfel încât să nu-i dezamăgesc. În orașelul Poplar Buff din Missouri, cu 16 500 de locuitori, s-au adunat 23 000 de oameni ca să-mi asculte discursul. În West Chester, statul Ohio, 41 000 de oameni au umplut până la refuz Parcul Voice of America. În timp ce vorbeam despre nestatornicia lui Kerry, o mare de brațe a început să se legene dintr-o parte într-alta, cântând „Flip-Flop, Flip-Flop”. Unii chiar au venit costumați în șlapi umani.⁴⁸ Am întâlnit noi grupuri de suporterii: Avocații Pledanți care Votează Bush, Castanii care Votează Bush și, grupul preferat al Barbarei și al Jennei, Gemenii care Votează Bush.

M-am simțit cu deosebire încurajat de pancartele pe care scria „Domnul să te binecuvânteze”. În timp ce strângeam mâini și pozam alături de susținători, am fost uimit să constat cât de mulți rosteau aceleași patru cuvinte: „Mă rog pentru dumneavoastră”. Le-am spus că rugăciunile lor sunt cel mai minunat dar, fiindcă îmi dau tărie. Văzându-i pe acești suporterii, aveam speranța că unii dintre votanții lui Bush care au stat acasă după dezvăluirea aceea din 2000, potrivit căreia am condus mașina sub influența alcoolului, se vor întoarce în 2004 la secțiile de votare.

John Kerry avea și el propriii suporteri înfocați. Michael Moore, cineastul de la Hollywood, a scos un așa-zis documentar care nu era altceva decât propagandă electorală. În schimb, Kerry a declarat că maestrul divertismentului de la Hollywood exprimau „inima și sufletul țării noastre”. Donatori bogați, ca mogulul investițiilor George Soros, i-au dat lui Kerry sume imense de bani prin intermediul organizațiilor de strângere a fondurilor create în baza articolului 527 din codul fiscal, care ocoleau legislația finanțării electorale, promovată de atât de mulți democrați!⁴⁹ Foști înalți funcționari dați afară din CIA au lăsat să se scurgă informații menite să pună Administrația într-o lumină nefavorabilă. Asaltul a culminat cu raportul mincinos al lui Dan Rather, bazat pe documente falsificate, cum că m-aș fi fofilat de la serviciul militar în Garda Națională Aeriană a statului Texas.

În timp ce serviciul meu militar era pus sub lupă, lăcomia de informații a mass-mediei se domolea remarcabil când venea vorba de Kerry. În februarie 2004, i-am dat un interviu de o oră întreagă, față în față, lui Tim Russert. După ce m-a mitraliat fără milă pe tema Irakului, Russert a insistat să afle dacă voi da publicității toate datele despre perioada stagiului militar. Am promis că așa voi face. Curând după aceea, am dat dispoziție Departamentului Apărării să desecretizeze orice document legat de serviciul meu în Garda Națională.

— V-ați ținut bine azi, domnule președinte, a spus Tim după ce camerele de filmat s-au stins.

— Mulțumesc, Tim, i-am spus eu. Apropo, sper din tot sufletul că și pe John Kerry îl vei trata la fel de nemilos ca pe mine, în privința serviciului militar.

— Oh, fiți convins că da!

Tim l-a intervievat pe John Kerry două luni mai târziu și, într-adevăr, l-a întrebat despre perioada stagiului militar. Kerry a promis că va da publicității toate informațiile în timpul campaniei electorale, dar n-a făcut-o niciodată.

La Convenția din Boston a Partidului Democrat, Kerry și-a invitat foștii colegi de vas din marină și a acceptat nominalizarea folosind salutul militar.

— Sunt John Kerry și mă prezint la datorie! a declarat el, în deschiderea cuvântării sale.

Discursul lui cerea „să spunem adevărul poporului american” și promitea că „va fi un comandat suprem care să nu conducă vreodată țara în direcția greșită, spre război”.

Aserțiunea lui Kerry cum că eu condusesem țara într-o direcție greșită, în chestiunea Irak, cădea la proba bunului-simț. Ca membru al Senatului, în 2002, și el avea acces la exact aceleași informații secrete ca și mine, ceea ce nu l-a împiedicat să-și dea votul în favoarea deciziei de intrare în război!

Kerry se contrazicea singur.

— Contracandidatul meu nu a răspuns la întrebarea dacă, știind ceea ce știu cu toții acum, ar fi susținut intrarea noastră în Irak, am spus eu la un miting de campanie în New Hampshire.

Câteva zile mai târziu, stând pe marginea Marelui Canion, Kerry a mușcat momeala.

— Da, a spus el, aș fi votat pentru autorizare.

A fost o mărturisire uluitoare! După ce se folosisese de grandioasa scenă a Convenției democratice ca să mă acuze că împinsesem America într-un război inutil — una dintre cele mai grave acuzații care i se pot aduce unui comandant suprem —, John Kerry declara acum că ar vota din nou pentru autorizarea intervenției armate, dacă i s-ar oferi această șansă. Era important să găsesc argumente pertinente împotriva lui Kerry, dar încă și mai important era să le arăt alegătorilor că voi continua să fiu la conducere în ceea ce privește problemele cu adevărat importante. Mai văzusem conducători în funcție, cum ar fi Ann Richards, angajându-se în campanii care priveau înapoi, și m-am jurat că nu voi comite niciodată o asemenea greșală.

— Singurul motiv pentru care trebuie să te uiți înapoi, într-o campanie de alegeri, e ca să-ți dai seama cine are cea mai bună capacitate de a ne conduce înainte, am spus eu. Cu toate că am făcut multe lucruri, eu am venit aici, în fața voastră, ca să vă spun că mai sunt încă multe de făcut.

La Convenția din New York a Partidului Republican, și în discursurile de pe tot cuprinsul țării, am schițat o agendă foarte ambițioasă pentru al doilea meu mandat. M-am angajat să modernizez sistemul de asigurări sociale, să reformez sistemul de imigrare și să actualizez codul fiscal, iar în paralel să continui cu „Niciun copil rămas în urmă” și cu inițiativa bazată pe organizațiile religioase, cu implementarea reformei Medicare și, mai presus de orice altceva, cu lupta împotriva terorismului.

Am cutreierat țara în lung și-n lat pe toată durata toamnei, cu întreruperi pentru fiecare dintre cele trei dezbateri. Prima s-a ținut la Universitatea Miami. Polemica era unul dintre punctele forte ale lui John Kerry. Aidoma unui boxer profesionist, țâșnea din colțul lui și izbea cu furie după fiecare întrebare. Foarte eficace, tehnica lui! Eu pierdeam prea mult timp încercând să-mi dau seama la care dintre multele lui atacuri să reacționez.

O lovitură laterală am reușit totuși să-i aplic. Când Kerry a propus ca intervenția militară americană să fie supusă unui „test global”, am ripostat:

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui, mai exact, cu „trecerea testului global”... Atitudinea mea este să luăm măsuri de preîntâmpinare, ca să protejăm poporul american.

În mașină fiind, pe drum spre mitingul de după dezbateri, am primit un telefon de la Karen Hughes. Ea mi-a spus că televiziunile în rețea difuzaseră imagini cu ecranul împărțit pe din două, arătând expresia de pe fața mea în timp ce Kerry vorbea. Din câte se pare, nu prea reușisem să-mi ascund părerea despre răspunsurile lui. La fel cum oftaturile lui Al Gore dominaseră transmisia primei dezbateri din 2000, grimasele mele au devenit calul de bătaie din 2004. Mi s-a părut nedrept, în ambele cazuri.

O istorie încă și mai ciudată s-a petrecut câteva zile mai târziu, când a ieșit la lumină o fotografie din timpul dezbaterii. În ea se vedea o cută, undeva jos, la spatele sacoului meu. Cineva a venit cu ideea că, de fapt, era vorba despre un aparat de comunicare radio care mă conecta la Karl Rove. Zvonul s-a răspândit pe internet și a devenit un subiect de senzație printre adepții teoriei conspirației. Era unul dintre semnele timpurii ale unui fenomen tipic secolului douăzeci și unu: bloggerii politici. În retrospectivă privind lucrurile, e mare păcat că n-am avut un radio ascuns sub haine, fiindcă așa ar fi putut și Karl să-mi spună să nu mă mai strâmb!

Dezbaterea a doua și cea de-a treia au mers mai bine. Fața mi-era destinsă, costumul — bine călcat și eu mai bine pregătit să ripostez la împunsăturile lui Kerry. Dar, cum se întâmplă de obicei în dezbaterile din cursa prezidențială, cea mai devastatoare lovitură e cea pe care ți-o aplici singur. În confruntarea noastră finală, la Tempe, moderatorul Bob Schieffer a ridicat problema mariajului între persoanele de același sex și a întrebat:

— Credeți că homosexualitatea este o opțiune?

— Pur și simplu, nu știu, am spus eu. Ce știu este că avem de făcut o alegere în America, iar aceasta constă în a-i trata pe oameni cu toleranță, cu respect și cu demnitate.

După care mi-am exprimat convingerea că o căsătorie se încheie între un bărbat și o femeie și am spus că legea ar trebui să reflecte acest adevăr consacrat în timp.

Kerry, care și el se opunea căsătoriei între persoane de același sex, și-a început astfel răspunsul:

— Toți suntem copiii lui Dumnezeu, dragă Bob, și eu cred că, dacă ai sta de vorbă cu fiica lui Dick Cheney, care este lesbiană, ea ți-ar spune că este așa cum este, fiindcă așa s-a născut.

Mi-am aruncat privirea spre Laura, Barbara și Jenna, care stăteau în primul rând, și le-am văzut expresia șocată. Ulterior, Karen Hughes mi-a spus că a auzit exclamații de surprindere. Există o regulă nescrisă în politica americană, care spune că n-ai voie să te atingi de copiii unui candidat. Era îngrozitor ca John Kerry să invoce sexualitatea fiicei lui Dick Cheney, cel care candida la postul de vicepreședinte alături de mine, în cadrul unei dezbateri televizate la nivel național!

Nu că n-ar fi existat un precedent! În dezbaterile candidaților la funcția de vicepreședinte, petrecută cu o săptămână mai devreme, John Edwards, senatorul din Carolina de Nord care făcea pereche cu John Kerry, găsisese și el un mod de a ridica această problemă. O singură dată, poate că ar fi putut trece drept un accident. De două ori, totuși, era ceva clar intenționat. Kerry și Edwards sperau să se detașeze de votanții conservatori deranjați de orientarea sexuală a fiicei lui Dick Cheney. În loc de aceasta, n-au reușit decât să pară cinici și meschini. Lynne Cheney a vorbit în numele multora dintre noi, când a spus că a fost „un truc politicianist ieftin și vulgar”.

În 2000, October Surprise⁵⁰ venise pentru noi sub forma dezvăluirii despre cum am urcat eu băut la volan. În 2004, a venit de la Osama bin Laden. Pe 29 octombrie, liderul al-Qaeda a difuzat o videocasetă în care îi amenința pe americani cu „alt Manhattan” și își bătea joc de reacția pe care eu o avusesem, în sala de clasă din Florida, la atacul din 11 septembrie. Parcă îl plagia pe Michael Moore.

— Americanii nu se vor lăsa intimidați sau influențați de un dușman al țării noastre, am spus eu.

John Kerry a făcut o declarație în același sens.

Ziua electorală finală din cariera mea politică, 2 noiembrie 2004, a început la bordul elicopterului prezidențial, cu un zbor de noapte între Dallas și ferma familiei. Tocmai ieșisem de la un miting electrizant, cu opt mii de susținători, organizat la Universitatea Metodistă de Sud, unde absolvise Laura — cea de-a șaptea oprire a mea, în cadrul unui raid electoral fulger prin țară, în care parcursesem patru mii de kilometri.

Laura, Barbara, Jenna și cu mine am fost în picioare încă din zori, a doua zi. Cu nerăbdare, ne-am exercitat dreptul de vot la cazarma pompierilor din Crawford: patru opțiuni clare în coloana Bush–Cheney.

— Am încredere în judecata poporului american, le-am spus reporterilor adunați ciopor. Speranța mea, firește, este ca alegerile să se termine în seara aceasta.

L-am sunat pe Jeb, fratele meu.

— Florida arată bine, George, mi-a spus guvernatorul.

Pe urmă am vorbit cu Karl. Era ușor îngrijorat pentru Ohio, așa că ne-am luat picioarele la spinare către cea de-a douăzecea oprire a mea de campanie în Statul Castanilor. După ce le-am mulțumit voluntarilor și am muncit cot la cot cu cei care îi sunau pe alegători ca să-i cheme la vot, într-un centru de apel din Columbus, ne-am suit în avion pentru zborul spre Washington.

În timp ce avionul cobora spre baza aeriană militară Andrews, m-am trezit cu Karl în cabina principală. Sosieră primele rezultate ale sondajului de la ieșirea din secții.

— Arată groaznic, a spus el.

Parcă mi-ar fi tras un pumn în stomac. Eram cu douăzeci de procente în urmă, pe câmpul de bătălie din Pennsylvania. În unele state dominate clar de republicani, ca Mississippi și Carolina de Sud, situația era încă neclară. Dacă aceste cifre se adevereau, aveam să sufăr o înfrângere zdrobitoare.

Ca prin vis, am parcurs distanța dintre avion și elicopterul Marine One. Cele zece minute ale zborului până la Casa Albă mi s-au părut ceasuri întregi. În sfârșit, roțile elicopterului s-au așezat pe gazonul din Parcul Sudic. Echipa de presă a roit în jurul meu, ca să ia niște imagini potrivite pentru știrile de seară. Karen Hughes a venit cu un sfat judicios:

— Toată lumea să zâmbească!

Am urcat în apartamentul de la etaj și m-am foit posac prin Camera Tratatelor. Pur și simplu, nu-mi venea să cred! După atâta trudă, în ultimii patru ani, și după atâtea luni de strădanie neobosită în campanie, aveam să fiu expedit din funcție fără drept de apel! Știam că viața va merge înainte, la fel cum se întâmplase și cu tata. Dar eșecul avea să fie greu de îndurat.

Nu după mult timp, m-a sunat Karl. Întorsese cifrele pe toate părțile și era convins că metodologia de numărare are o hibă. M-am simțit ușurat și furios în același timp. Mă temeam că rezultatele fictive îi vor demoraliza pe susținătorii noștri, determinându-i pe mulți să nu se mai ducă la vot, în zonele de fus orar unde secțiile încă nu se închiseseră. Ne gândeam amândoi la același lucru: Iar o luăm de la capăt...

La ora opt seara, s-au închis secțiile din Florida. Așa cum prezisese Jeb de dimineată, primele rezultate erau promițătoare. Sondajele de tip exit-poll din Carolina de Sud și Mississippi au fost rapid contrazise de victoria clară din ambele state! În restul Coastei de Est, rezultatele au fost conform așteptărilor. Deznodământul se va decide în patru state: Iowa, New Mexico, Nevada și Ohio. Ken Mehlman, scripitorul meu manager de campanie, care desfășurase un efort istoric pentru înclinarea balanței electorale, era sigur că noi câștigaserăm în toate cele patru state. Despre fiecare, cel puțin o televiziune importantă de știri spusese că a fost în favoarea noastră. Dar, după acel fiasco din 2000, niciuna din marile rețele TV nu voia să fie prima care să mă așeze în frunte.

Concentrarea era pe Ohio, cu cei 20 de electori ai săi. Aveam un avans solid, de peste 120 000 de voturi populare. Ceasul a bătut miezul nopții, ora unu, ora două. Pe la trei fără un sfert, am primit un telefon de la Tony Blair, aflat la Londra. Mi-a spus că se dusesse la culare cu gândul că am pierdut și se pregătea să aibă de-a face cu președintele Kerry.

— Nu numai că ai câștigat, George, mi-a spus el, dar ai obținut mai multe voturi decât oricare alt președinte din istorie.

— Bine-ar fi ca și oamenii de campanie ai lui Kerry să recunoască chestia asta! i-am replicat. Din studenție n-am mai stat treaz până la ora asta!

Pe la patru dimineata, am început să auzim zvonuri potrivit cărora echipa Kerry-Edwards plănuia să conteste în justiție votul din Ohio. Ca într-o reluare a filmului din 2000, mai mulți consilieri m-au îndemnat să-mi afirm victoria, deși posturile mari de televiziune nu declaraseră

cursa terminată și adversarul meu nu se recunoscuse învins. Cu patru ani în urmă, Jeb fusese acela care mă sfătuisese, cu înțelepciune, să nu țin discursul de la Austin. De data aceasta a fost Laura.

— George, nu se poate să ieși, a spus ea. Așteaptă până ce te declară câștigător.

Cam în același timp, Dan Bartlett a pus mâna pe o informație confidențială foarte utilă. Nicolle Wallace, directorul de comunicare al campaniei mele, îl pusese pe Dan în legătură cu Micke McCurry, un aghiotant al lui Kerry. McCurry i-a spus lui Dan că senatorul va lua decizia corectă, dacă îi dăm un pic de timp.

— Nu-l presați, ne-a sfătuit Dan.

Încă o dată, mulțimea decepționată a așteptat un candidat care n-a mai sosit. Ce mult mi-aș fi dorit să le ofer susținătorilor mei petrecerea victorioasă care ni se refuzase în anul 2000! Dar n-a fost să fie. Puțin după ora cinci dimineața, l-am trimis pe Andy Card în locul meu.

— Președintele Bush a decis să-i acorde senatorului Kerry respectul cuvenit, prin mai mult răgaz în care să reflecteze asupra rezultatelor acestor alegeri, a spus el. Suntem convinși că președintele Bush a câștigat, fiind reales cu cel puțin 286 de voturi ale electorilor.

La ora unsprezece și două minute, a doua zi dimineață, asistenta mea personală, Ashley Kavanaugh, deschidea ușa Biroului Oval.

— Domnule președinte, a spus ea, la telefon e senatorul Kerry.

John a fost de-o politețe desăvârșită. I-am spus că a fost un adversar demn de tot respectul, care a dus o campanie dinamică. Am chemat-o pe Laura și m-am îmbrățișat cu micul grup de aghiotanți principali adunați în Biroul Oval. Am pornit pe coridor spre biroul lui Dick, unde i-am strâns mâna cu toată căldura. Dick nu prea e genul de om care să te îmbrățișeze.

În cele din urmă, i-am sunat pe mama și pe tata. După ce stătuseră treji aproape toată noaptea, se strecuraseră afară din Casa Albă foarte devreme dimineață și plecaseră cu avionul înapoi la Houston, fără să fi aflat rezultatele.

— Felicitări, băiete, mi-a spus tata.

A spus-o mai mult cu ușurare, decât cu bucurie. Nu discutaserăm despre asta, dar în mintea noastră nu fusese numai campania din 2000. Amândoi ne aminteam foarte bine chinul din 1992. Îmi dădeam perfect de bine seama că se bucura că eu nu va trebui să trec prin ce trecuse el.

După începutul posomorât, noaptea alegerilor din 2004 se transformase într-o mare victorie! Am devenit primul președinte care a câștigat cu majoritatea votului popular, de la victoria tatei din 1988. La fel ca în 2002, republicanii au câștigat teren atât la Senat, cât și în Camera Reprezentanților.

A doua zi după ce Kerry și-a recunoscut înfrângerea, am ținut o conferință de presă matinală. Unul dintre reporteri m-a întrebat dacă mă simt „mai liber”.

M-am gândit la agenda ambițioasă pe care o creionasem în ultimul an.

— Hai să vă explic, am spus eu. Am obținut capital în campanie, capital politic, iar acum intenționez să-l cheltuiesc.

De când mă știu, securitatea socială este „cea de-a treia șină”⁵¹, de înaltă tensiune a politicii americane. Ferească sfântul s-o atingi, că te-ai ars!

În 2005, eu am făcut mai mult decât să ating linia. Chiar am luat-o în brațe! Am făcut acest lucru dintr-un motiv foarte simplu: nu e cinstit să pui o generație de oameni tineri să contribuie cu bani la un sistem falimentar.

Creat de Franklin Roosevelt în 1935, sistemul asigurărilor sociale din America este bazat pe principiul redistribuirii. Pensiile încasate de vârstnici sunt finanțate prin impozitele și contribuțiile plătite de lucrătorii activi din ziua de azi. Sistemul a funcționat fără probleme atunci când existau patruzeci de angajați la fiecare beneficiar, cum se întâmpla în 1935. Dar, în timp, datele demografice s-au schimbat. Speranța de viață a crescut. Rata natalității a scăzut. Drept rezultat, în anul 2005 nu existau decât trei persoane active care contribuiau la sistemul securității sociale, pentru fiecare beneficiar care primea bani din sistem. În momentul în care un tânăr, care și-a început cariera activă în primul deceniu al secolului douăzeci și unu, va ajunge să iasă la pensie, raportul va fi de doi la unu.

Complicând și mai mult problema, Congresul a decis ca beneficiile de asigurări sociale să crească mai repede decât inflația. Începând cu anul 2018, se estimează că securitatea socială va încasa mai puțini bani decât plătește către beneficiari. Diferența negativă va crește cu fiecare an, până ce sistemul va da faliment în 2042. Anul 2042 părea să fie foarte departe. Asta până am făcut și eu calculele. Atunci se vor apropia de pensie și fiicele mele, născute în 1981.

Pentru cineva care dorește să atace marile probleme, nimic nu poate fi mai important decât reformarea sistemului de asigurări sociale. Am decis că nici nu se poate un moment mai potrivit, pentru lansarea acestei inițiative, decât imediat după realegerea mea în funcție.

Am început prin a stabili trei principii ale reformei. În primul rând, nimic nu se va schimba pentru pensionari sau pentru cei care se apropie de pensie. În al doilea rând, voi căuta să readuc securitatea socială în stare de solvență, fără a majora impozitul pe salarii, care deja crescuse de la 2 procente la 12. În al treilea rând, angajații tineri vor avea posibilitatea să ajungă la un randament mai bun, investind o parte din contribuțiile lor de asigurări sociale într-un cont personal de pensie.

Conturile personale de pensie ar fi un element nou în sistemul asigurărilor sociale, dar majoritatea americanilor sunt familiarizați cu acest concept. La fel ca în cazul conturilor de tip 401(k), banii din acest cont ar putea fi investiți într-un portofoliu mixt, cu grad scăzut de risc, alcătuit din unități ale fondurilor de investiții în acțiuni și obligațiuni, care ar crește în timp și ar beneficia de dobândă capitalizată. Conturile ar urma să fie gestionate de instituții financiare reputate, cu comisioane mici, și ar exista interdicții privind retragerea banilor înainte de pensionare. Chiar și la o rată pesimistă de rentabilitate de trei procente, banii unui deținător de cont s-ar dubla o dată la douăzeci și patru de ani. În contrast, rentabilitatea de numai 1,2 la sută a sistemului asigurărilor sociale ar face să fie nevoie de șaizeci de ani pentru dublarea sumei depuse. Spre deosebire de beneficiile cuvenite din sistemul securității sociale, conturile personale de pensie ar reprezenta un activ aflat în posesia lucrătorului individual, nu a statului, și ar putea fi transmis de la o generație la următoarea.

În prima parte a anului 2005, m-am așezat la masă cu liderii republicani din Congres, ca să discutăm despre strategia noastră legislativă. Le-am spus că prioritatea mea va fi modernizarea sistemului asigurărilor sociale. Reacția lor a fost în cel mai bun caz anemică.

— Domnule președinte, a spus unul dintre parlamentari, aceasta nu este o chestiune cu priză la public. Atacarea securității sociale ne va costa locuri în Congres.

— Ba nu, am ripostat eu, tocmai neatacarea acestei probleme ne va costa locuri în Congres!

Era clar că ei se gândeau la ciclul bienal al alegerilor din parlamentul american. Eu mă gândeam la responsabilitatea unui președinte de a fi la conducere în chestiuni care afectau perspectivele pe termen lung ale țării. Le-am reamintit că îmi făcusem de două ori campanie pe această temă și că problema nu va face decât să se agraveze. Rezolvând-o, vom aduce un mare serviciu țării. Iar, în cele din urmă, politica publică judicioasă este garanția unui joc politic sănătos.

— Dacă luați conducerea în această chestiune, vă vom urma, a spus unul dintre liderii din Cameră. Dar vom fi la mare distanță în spate.

Întâlnirea cu kongresmenii republicani mi-a arătat ce muncă de Sisif mă așteaptă în chestiunea securității sociale. Am decis să merg totuși mai departe. Când mă voi uita înapoi la anii mei de președinție, nu vreau să se spună că m-am ferit de o mare problemă.

— Sistemul securității sociale a fost un uriaș succes moral al secolului douăzeci și trebuie să-i onorăm cum se cuvine scopurile extrem de importante în acest nou secol, am spus în cadrul discursului despre starea națiunii din 2005. Astfel, trebuie să ne unim forțele, pentru a consolida și a salva asigurările sociale.

În ziua următoare, am pornit într-o serie de călătorii menite să conștientizeze publicul în legătură cu problemele securității sociale și să-l convingă să se ralieze eforturilor de schimbare. Am ținut cuvântări, am convocat autorități locale, ba chiar am organizat un eveniment cu beneficiarul meu preferat de asigurări sociale: propria-mi mamă.

— Am venit aici pentru că sunt îngrijorată de ce se va întâmpla cu cei șaptesprezece nepoți ai mei și la fel gândește și soțul meu, a spus ea. Ei nu vor avea parte de securitate socială.

Una dintre cele mai memorabile asemenea călătorii a fost vizita la o fabrică de automobile Nissan din Canton, statul Mississippi. Mulți dintre cei aflați în auditoriu erau muncitori afro-americani. I-am întrebat câți au bani investiți în conturi 401(k). Aproape toată lumea

din sală a ridicat mâna. Îmi plăcea enorm ideea că niște oameni care de-a lungul istoriei au fost mereu lipsiți de orice fel de avere acum posedă un mic cheag de bani, de care nu se poate atinge nimeni — fiindcă e al lor și numai al lor. Și mă mai gândeam la cât de multe alte lucruri se pot face în plus! Sistemul asigurărilor sociale îi nedreptățește cu deosebire pe negrii americani. Din cauză că speranța lor de viață era mai scurtă, muncitorii afro-americani care plăteau o viață întreagă contribuții de pensie beneficiau, în medie, cu 21 000 de dolari mai puțin decât albi cu niveluri de venit comparabile. Conturile personale, care se pot lăsa moștenire generației următoare, ar contribui enorm la reducerea acestei diferențe.

Pe 28 aprilie, am convocat o conferință de presă la o oră de maximă audiență, pentru a prezenta o propunere concretă. Planul pe care l-am adoptat era opera intelectuală a unui democrat, Robert Pozen. Propunerea lui, cunoscută sub denumirea de „indexare progresivă”, stabilea un ritm maxim de creștere a beneficiilor pentru americanii cei mai săraci și unul minim pentru americanii foarte bogați. Pentru toți cei aflați între aceste extreme urma să se aplice un procentaj ajustabil. Prin schimbarea formulei de majorare a beneficiilor, planul avea să elimine cea mai mare parte a deficitului de fonduri pentru prestații sociale. În plus, toți americanii vor avea posibilitatea să obțină randamente mai mari prin alegerea conturilor personale de pensie.

Eu speram ca ambele tabere politice să îmbrățișeze această propunere. Republicanii ar trebui să fie mulțumiți că putem să îmbunătățim enorm situația viitoare a bugetului, fără a majora impozitele. Democrații ar trebui să fie mulțumiți de o reformă care salva sistemul asigurărilor sociale, „bijuteria coroanei” din cadrul New Deal, și care le oferea cele mai mari avantaje săracilor, minorităților și clasei muncitoare — votanții pe care susțineau că-i reprezintă.

Echipa mea legislativă⁵² a promovat acest plan din toate puterile, dar practic n-a primit niciun fel de sprijin. Liderii democrați din Cameră și din Senat m-au acuzat că vreau să „privatizez” sistemul asigurărilor sociale. Evident, foloseau un limbaj propagandistic destinat să-i sperie pe oameni. Nu era adevărat. Planul meu țintea să salveze asigurările sociale, moderniza sistemul și le dădea americanilor ocazia să devină proprietarii unei bucăți din securitatea lor socială. Nici vorbă să privatizeze securitatea socială! Am simțit că există ceva mai important în spatele opoziției democraților. Al Hubbard, directorul Consiliului Economic Național, mi-a povestit despre o întâlnire pe care o avusese pe Colina Capitoliului.

— Aș vrea să vă pot ajuta în problema asta, i-a spus atunci unul dintre senatorii democrați importanți, dar liderii noștri ne-au dat clar de înțeles că nu trebuie să cooperăm.

Opoziția rigidă a democraților pe tema securității sociale contrasta flagrant cu sprijinul bipartit pe care reușisem să-l institui pentru „Niciun copil rămas în urmă” și în anii petrecuți ca guvernator al statului Texas. Eram dezamăgit de schimbare și adesea am cugetat la motivul pentru care apăruse. Cred că, de partea cealaltă a baricadei, erau unii care se arătau incapabili să treacă peste alegerile din anul 2000 și nu voiau nici în ruptul capului să coopereze cu mine. Alții îmi purtau pică pentru că făcusem campanie împotriva parlamentarilor democrați în 2002 și 2004, ajutând candidații republicani să ia locul unor figuri emblematice ale democraților, cum ar fi Max Cleland, senator de Georgia, și Tom Daschle, liderul majorității din Senat.

Fără îndoială că și eu am o parte de vină. Nu regret că am făcut campanie pentru tovarășii mei republicani. Întotdeauna am spus răspicat că intenționez să consolidez poziția partidului nostru la Washington. Deși eram dispus să ajustez actele legislative în conformitate cu preocupările democraților, nu voi face compromisuri în privința principiilor mele — acesta fiind lucrul pe care unii păreau să-l aștepte de la mine în schimbul cooperării. În ceea ce privește securitatea socială, poate că am interpretat eronat mandatul electoral, insistând asupra unei probleme care de la bun început nu s-a bucurat de susținere bipartită. Indiferent de motiv, ruperea acordului bipartit nu făcea niciun bine administrației mele și nici țării noastre.

Fără niciun democrat de partea mea, îmi trebuia o foarte puternică susținere republicană pentru a putea trece proiectul de lege prin Congres. Și n-o aveam. Mulți republicani mai tineri, cum ar fi Paul Ryan, kongresmen de Wisconsin, susțineau reforma. Dar puțini din Congres erau dispuși să abordeze o chestiune atât de controversată.

Colapsul reformării securității sociale este una dintre cele mai mari dezamăgiri ale președinției mele. În ciuda strădaniilor noastre, guvernul a sfârșit prin a face exact ceea ce avertizasem eu că n-ar trebui să se întâmple: am împins problema mai departe, aruncând-o în spinarea generației următoare. Privind în retrospectivă, nu știu ce anume aș fi putut să fac altfel.

Mi-am argumentat pledoaria în favoarea reformei, cât de amplu și de convingător am putut. Mi-am dat toată silința să întind mâna peste culoarul despărțitor din Parlament, punând în chiar centrul esențial al planului meu propunerea unui economist din tabăra democrată. Eșecul

reformării securității sociale arată care sunt limitele puterii președintelui. În cazul în care Congresul este hotărât să nu acționeze, președintelui nu-i mai rămâne mare lucru de făcut.

Inacțiunea a avut un preț. În cei cinci ani care au trecut de când am propus eu reforma, criza asigurărilor sociale s-a acutizat și mai mult. Data preconizată a falimentului s-a mutat din 2042 în 2037. Diferența negativă din bugetul asigurărilor sociale — costul rezolvării problemei — a depășit două trilioane de dolari, din 2005 încoace, când am propus eu reforma. Adică mai mult decât am cheltuit pentru războiul din Irak, pentru modernizarea sistemului Medicare și pentru programul de lichidare a activelor toxice din sectorul financiar-bancar, luate la un loc. În ochii oricărui om preocupat de deficitele cu care se vor confrunta generațiile viitoare, neputința de a reforma sistemul asigurărilor sociale se numără printre cele mai costisitoare ocazii irosite din era contemporană.

Stătea în pragul ușii, singură în ploaie. Arăta obosită și speriată. În urmă cu câteva zile, Paula Rendón își luase rămas-bun de la familia ei din Mexic și se urcase într-un autobuz spre Houston. Sosise acolo fără niciun ban și fără niciun prieten. Tot ce avea era o adresă: Briar Drive nr. 5525, și numele celor care o angajaseră: George și Barbara Bush.

Aveam treisprezece ani, când am deschis ușa în seara aceea din 1959. Nu după mult timp, Paula a devenit ca o a doua mamă pentru frații mei mai mici, sora mea și cu mine. Muncea din greu, îngrijindu-se de familia noastră din Texas și de familia ei rămasă în Mexic. Până la urmă, și-a cumpărat o locuință și i-a adus pe toți ai ei la Houston. Mereu a spus că ziua cea mai frumoasă din viața ei, când s-a simțit cu adevărat mândră, a fost cea în care nepotul ei a absolvit colegiul. Ca guvernator și președinte, când vorbeam despre reforma legii imigrării, mă gândeam la Paula.

— Valorile familiei nu se opresc la graniță, dincoace de Rio Grande, am spus.

La fel ca Paula, majoritatea celor care au plecat din Mexic ca să ajungă în Statele Unite au venit aici pentru ca familiile lor să aibă ce să pună pe masă. Mulți s-au spetit cu cele mai grele munci, culegând grânele de pe câmp sau smolind acoperișuri sub soarele nimicitor al Texasului. Unii, ca Paula, au primit vize permanente de muncă. Alții au venit ca lucrători temporari prin programul Bracero. Iar unii au trecut frontiera clandestin.

În următoarele patru decenii, dimensiunea economiei americane a crescut de la sub trei trilioane de dolari la peste 10 trilioane. Cererea de lucrători a explodat. Și, totuși, legislația imigrării și cea a muncii s-au schimbat lent. Programul Bracero a expirat în 1964 și nu a fost înlocuit cu altul. Oferta de vize permanente de muncă nu creștea nici pe departe în ritmul în care avansa cererea de mână de lucru. Neavând nicio modalitate practică de a intra legal în țară, tot mai mulți imigranți pătrundeau clandestin.

O adevărată industrie subterană a falsificatorilor de documente și a contrabandiștilor, supranumiți „coioți”, a apărut de-a lungul graniței. Aceștia îi înghesuiau pe oameni în portbagajul mașinii sau îi lăseau să meargă pe jos kilometri întregi prin deșert. Numărul de decese era înfricoșător! Și, totuși, imigranții, mulți dintre ei hotărâți să-și hrănească familiile, continuau să vină.

În momentul în care am candidat la președinție, imigrația ilegală era o problemă gravă și continua să se agraveze. Economia noastră avea nevoie de lucrători, dar legile noastre se vedeau subminate, iar drepturile omului, încălcate. În campania mea din 2000, am hotărât să atac frontal problema. Eram sigur că putem găsi o soluție rațională, care să slujească intereselor noastre naționale și să ne respecte valorile.

Primul meu partener pentru reforma imigrației a fost președintele Mexicului, Vicente Fox. Vicente și soția lui, Marta, ne-au fost oaspeți la primul dineu de stat pe care Laura și cu mine l-am oferit pe 5 septembrie 2001. Am discutat despre posibilitatea de creare a unui program pentru lucrătorii temporari, care le-ar fi permis mexicanilor să intre legal în Statele Unite și să muncească într-un loc anume, pe o perioadă de timp dinainte fixată. Vicente a fost de acord cu ideea, dar voia mai mult decât atât. El spera ca America să-i aducă în legalitate pe toți mexicanii aflați în Statele Unite — o politică pe care el o numea „regularizare”. I-am spus limpede că așa ceva nu se va putea întâmpla. Eu eram de părere că amnistia — a-i declara automat cetățeni americani pe imigranții ilegali — ar submina domnia legii și ar încuraja mai departe imigrația clandestină.

Apoi ne-a lovit atacul din 11 septembrie, și îngrijorarea mea cea mai mare era că teroriștii se vor putea strecura nedepistați în țara noastră. Am lăsat în așteptare ideea programului pentru lucrători temporari și m-am concentrat pe securitatea frontierelor. În cei patru ani de după 11 septembrie, am conlucrat cu Congresul la majorarea cu 60 la sută a fondurilor pentru protecția granițelor, am angajat peste o mie nouă sute de noi grăniceri și am instalat echipamente cu tehnologie modernă, cum ar fi camere video cu raze infraroșii.

În octombrie 2005, am semnat o lege a siguranței naționale, care prevedea fonduri suplimentare de 7,5 miliarde de dolari pentru întărirea controlului la graniță. Legea sporea și mai mult investițiile noastre în tehnologie și infrastructură informațională, destinate apărării frontierelor. De asemenea, a finanțat și o majorare a numărului de paturi în spațiile de detenție pe care le aveam în apropierea granițelor, ceea ce le-a permis autorităților să nu-i mai trimită înapoi în societate pe imigranții clandestini arestați — o practică frustrantă, botezată „leapșa pe eliberate”.

Nădejdea mea era că această concentrare pe securitate îi va liniști pe americani, demonstrându-le că luăm foarte în serios oprirea imigranților ilegali de a mai pătrunde în America. Dar măsurile defensive, de unele singure, nu puteau rezolva problema. Economia americană era un magnet pentru cei săraci și pentru cei care visau la Țara Făgăduinței. Nici cel mai înalt și mai lung zid din lume nu-i poate opri pe cei decizi să câștige o pâine pentru familiile lor. Soluția era un program pentru lucrători temporari. Dacă imigranți veniți să muncească puteau pătrunde în țară legal, nu vor mai trebui să se strecoare pe furiș peste graniță. Economia va dispune de mână de lucru pe care să se poată baza. Coioții și cei care încălcau drepturile omului își vor pierde piața. Iar grănicerii se puteau concentra pe oprirea infractorilor, a traficanților de droguri și a teroriștilor.

În ziua de 15 mai 2006, am ținut primul discurs prezidențial susținut vreodată la o oră de maximă audiență pe tema imigrației.

— Suntem o națiune a legilor și trebuie să ne punem legile în aplicare, am spus. Dar suntem și o națiune de imigranți și trebuie să ne asumăm cu capul sus această tradiție, care ne-a întărit țara din atât de multe puncte de vedere!

Am schițat apoi un plan în cinci părți pentru reformarea sistemului de imigrare. Prima componentă era o nouă investiție majoră în securizarea granițelor, inclusiv angajamentul de a dubla efectivul patrulelor de grăniceri până la sfârșitul anului 2008 și de a detașa temporar șase mii de oameni din Garda Națională în sprijinul poliției de frontieră. Partea a doua era programul pentru lucrători temporari, care urma să cuprindă un card de identitate imposibil de falsificat. A treia componentă se referea la înăsprirea regulilor pentru firmele care foloseau lucrători imigranți, ceea ce ar fi redus exploatarea și ar fi încetinit cererea pentru muncitori ilegali. A patra componentă era promovarea asimilării, prin cerința ca imigranții să învețe limba engleză. În sfârșit, am atacat cea mai spinoasă problemă aflată în discuție: ce să facem cu cei aproximativ douăsprezece milioane de imigranți ilegali aflați în țară?

— Unii din această țară susțin că soluția este să-i deportăm pe toți imigranții ilegali, până la unul, și că orice altă variantă în afară de aceasta se reduce la o amnistie, am spus eu. Nu sunt de acord... Există o cale de mijloc rațională, între a acorda o cale automată spre cetățenie pentru fiecare imigrant ilegal și a impune un program de deportare în masă.

Am continuat prin a face deosebirea între imigranții ilegali care trecuseră de curând frontiera și cei care lucrau deja în America de mulți ani, prinzând între timp rădăcini ca membri respectați ai comunității din care făceau parte. Am propus ca imigranții ilegali din cea de-a doua categorie să primească dreptul de a solicita cetățenia, dar numai după îndeplinirea unui set exigent de criterii, inclusiv să plătească o amendă, să-și achite impozitele datorate din urmă, să învețe limba engleză și să aștepte la coadă în spatele celor care respectaseră legea.

La zece zile după discursul meu, Senatul a votat o lege promovată de Chuck Hagel, senator de Nebraska, și Mel Martinez, senator de Florida, care corespundea propunerii făcute de mine. Dar Camera Reprezentanților, care își concentrase atenția numai pe securitatea granițelor, n-a fost în stare să facă o lege cuprinzătoare până la alegerile parlamentare din noiembrie 2006. După care democrații au pus stăpânire pe Congres.

La puțin timp după alegerile generale din 2006, am invitat în Biroul Oval un grup de reprezentanți de frunte ai legiuitorilor. După aceea, l-am tras deoparte pe Ted Kennedy. Din nefericire, relația noastră se deteriorase, față de vremea când promovam amândoi „Niciun copil rămas în urmă”. Știam că Ted dezavuase decizia mea de a-l debarca pe Saddam Hussein. Dar m-au decepționat luările lui de cuvânt vitriolante, în care a clamat că am rupt „relația fundamentală de încredere cu poporul american”, m-a comparat cu Richard Nixon și a spus despre Irak că este „Vietnamul lui George Bush”.

Vorbele lui grele contrastau incredibil cu omul afabil și de-o desăvârșită politețe pe care ajunsesem să-l cunosc. Am fost deosebit de surprins, dat fiind că Ted fusese și el ținta multor atacuri politice murdare, de-a lungul anilor. Unul din regretele mele este acela că n-am reușit să stau niciodată de vorbă cu Ted, ca de la om la om, despre război. N-aș fi reușit să-i schimb părerea, dar, fiind un om atât de decent, poate că discuția noastră l-ar fi convins să-și mai modereze avântul retoric.

Speram ca reforma imigrației să ne dea șansa de a reaprinde scânteia unei cooperări între noi doi.

— Cred că acesta este un lucru pe care-l putem duce la bun sfârșit, i-am spus eu la întâlnirea noastră de după alegeri. Hai să le demonstrăm încă o dată scepticilor că s-au înșelat!

A fost de acord.

În primăvara anului 2007, Ted a conlucrat cu John McCain și Jon Kyl, senatori republicani de Arizona, la o propunere de lege care urma să întărească securitatea granițelor, să instituie programul pentru lucrătorii temporari și să stabilească un parcurs spre cetățenie, destul de dur, dar absolut corect, pentru imigranții care se aflau în America de un anumit număr de ani și nu încălcaseră legea.

Am cutreierat toată țara, propovăduind noua lege și mai ales accentul pus de aceasta pe securizarea granițelor și pe asimilare. De ambele părți ale disputei existau spirite inflamate. Pe măsură ce imigranții își găseau locuri de muncă în toate colțurile țării, începeau să exercite presiune asupra școlilor locale și a spitalelor. Localnicii se temeau de schimbări nedorite în comunitățile lor. Comentatorii TV și gazdele talk-show-urilor de radio vorbeau cu îngrijorare despre „o a treia invazie mondială și cucerire a Americii”. În paralel, o mulțime uriașă de suporteri ai legalizării mărșăluia prin marile orașe americane fluturând steaguri mexicane — o sfidare ostentativă care îi jignează pe mulți americani.

Starea de spirit din spațiul mediatic a influențat atitudinea de la Washington. Congresmenii s-au jurat: „Nu vom ceda America”, și le-au sugerat susținătorilor reformei „să poarte litera stacojie A, de la «amnistie»”. De partea cealaltă, președintele Partidului Democrat a comparat programul pentru lucrători temporari cu „consfințirea servituții”. Șeful celui mai numeros sindicat al Americii a catalogat proiectul de lege a reformei drept „anti-familie și anti-muncitori”.

În toiul acestui delir general, am primit un telefon de la Ted Kennedy, după ce terminasem de ținut un discurs la Colegiul Naval de Război din Newport, Rhode Island.

— Domnule președinte, a spus el, trebuie să-l sunați pe Harry Reid și să-i cereți să mențină Senatul în sesiune peste weekend.

Noi credeam că nu ne mai lipsesc decât un vot sau două, ca să trecem propunerea completă de lege a reformei, dar Senatul urma să-și întrerupă lucrările pentru Ziua Națională. Dată fiind importanța

inițiativei în discuție, mie mi se părea că merită să le acordăm senatorilor un pic de timp în plus, ca să putem trece legea. Din câte se pare, Harry Reid nu era de aceeași părere cu mine.

Dacă Ted Kennedy nu-l putea convinge pe liderul majorității din propriul partid, șansele mele erau infime. Mi-am dat toată silința, dar a fost prea târziu. Harry luase decizia. A cerut un vot de încheiere a dezbaterilor parlamentare, care nu s-a putut finaliza, după care a declarat închise lucrările Senatului. Senatorii s-au dus acasă și i-au ascultat pe alegătorii lor furioși, stârniți de vocile gălăgioase de la radio și televiziune. În momentul în care s-au întors la Washington, reforma imigrației era moartă și îngropată. Drept rezultat, coioții își văd mai departe de afaceri, imigranții continuă să treacă granița clandestin și o problemă politică dezbinătoare rămâne mai departe nerezolvată.

Deși sunt dezamăgit că n-am promulgat aceste legi, nu regret că am încercat să reformez asigurările sociale și imigrația. Eforturile noastre au atras atenția opiniei publice asupra unor probleme care nu vor dispărea de la sine. Unul dintre învățămintele istoriei este acela că, uneori, e nevoie de mai mult decât de un singur președinte, ba chiar mai mult decât o singură generație, pentru a îndeplini un obiectiv legislativ major. Lyndon Johnson a dus mai departe strădaniile lui Harry Truman de creare a sistemului Medicare. Eu sper că munca depusă de noi pentru securitate socială și imigrație va furniza fundamentul pe care un viitor președinte să clădească reforma amândurora. În cel mai rău caz, măcar am reușit să mai absorb o parte din șocul șinei sub tensiune a politicii americane!

Dacă ar fi să pot lua lucrurile de la început, aș insista pe reformarea legilor imigrației, mai degrabă decât pe cele ale securității sociale, ca primă inițiativă majoră a celui de-al doilea mandat al meu. Spre deosebire de securitatea socială, reforma imigrației se bucura de sprijin bipartit. Izbucnirea dezlănțuită împotriva ei, din 2006 și 2007, poate că n-ar fi bântuit cu atâta furie în anul 2005. Plus că n-ar fi trebuit să depășim și tensiunile acumulate din cauza violențelor din Irak și a uraganului Katrina. Odată promulgată cu succes o nouă lege a imigrației, poate s-ar fi creat un val de elan, care ne-ar fi ușurat mult sarcina în abordarea securității sociale. Când colo, s-a întâmplat exact pe dos. Când ideea de reformă a securității sociale a eșuat, a lărgit și mai mult divizarea partinică și a îngreunat lucrurile cu reforma imigrației.

Eșecul acesteia din urmă atrage atenția asupra unor motive mai ample de îngrijorare în ceea ce privește direcția în care se îndreaptă politica noastră. Amestecul de izolaționism, protecționism și nativism, care a afectat dezbaterile chestiunii imigrației, a determinat Congresul să blocheze și acordurile de liber schimb cu Columbia, Panama și Coreea de Sud. Îmi dau seama că oamenii se simt neliniștiți de concurența străină. Dar economia noastră, securitatea noastră, civilizația noastră, toate se vor vedea slăbite de o încercare de a ridica un zid între noi și restul lumii. Americanilor n-ar trebui să le fie niciodată frică de concurență! Țara noastră a prosperat, de fiecare dată când am înfiripat raporturi cu alții, având deplină încredere în valorile noastre și în noi înșine. Același lucru rămâne valabil și în secolul douăzeci și unu.

Un mod de a reduce influența extremelor ideologice este prin a schimba metoda de alegere a membrilor Congresului. În 2006, numai în 45 din cele 435 de curse electorale pentru Camera Reprezentanților a existat o competiție serioasă. Din moment ce membrii circumscripțiilor așa-zis „sigure” nu trebuie să se teamă de concurenți din partidul advers, punctul lor cel mai vulnerabil este din direcția unor colegi de partid. Acest lucru este cu deosebire valabil în era bloggerilor, care-și aleg drept ținte, la nivel național, niște politicieni pe care-i socotesc impuri din punct de vedere ideologic. Rezultatul este acela că membri ai Congresului din ambele partide au tendința să alunece spre una din extreme, ca să fie siguri că nu-și vor pierde locul în parlament.

Guvernarea noastră ar fi mai productivă — și arena noastră politică, mai civilizată — dacă circumscripțiile electorale ar fi delimitate de niște comisii nepartinice, în locul corpurilor legislative statale, întotdeauna partizane. În acest fel, alegerile generale ar deveni mai competitive, iar Congresul, mult mai puțin polarizat. Punerea în practică a schimbării i-ar obliga pe politicieni să renunțe la o parte din puterea lor, ceea ce nu e niciodată o sarcină ușoară. Dar pentru președinții viitori care vor să atace o problemă majoră, aceasta ar fi printre cele care merită o încercare.

Unul dintre cele mai interesante aspecte ale președinției mele a fost să văd cum filosofia mea este interpretată diferit în medii diferite. Era amuzant să citesc cum ziarele mă catalogau drept cel mai conservator președinte din istorie, în timp ce politicienii de dreapta mă denunțau drept un apostat al conservatorismului. Adesea, era vorba despre una și aceeași problemă abordată de mine. Eram un ideolog ultraconservator fiindcă voiam să injectez forțele pieței în sistemul Medicare, dar și un liberal, partizan al statului mare, fiindcă voiam să creez un beneficiu de compensare a medicamentelor. Eram un conservator fără inimă, pentru că arătam cu degetul școlile neperformante, și un liberal slab de înger,

pentru că voiam să cheltuiesc mai mulți bani în beneficiul elevilor săraci. Depinde pe cine întrebați...

Sunt mândru că am promulgat „Niciun copil rămas în urmă” și modernizarea Medicare — două acte legislative care au îmbunătățit viața cetățenilor americani și au arătat că principiile conservatoare ale răspunderii și ale concurenței bazate pe piață sunt modalități de a obține rezultate eficace. Sunt încântat că inițiativa organizațiilor religioase continuă. Am încredere că reforma securității sociale și cea a imigrației vor deveni realitate într-o zi. Orice-ar fi, eu sunt mulțumit că am fost la conducere în problemele care contau cel mai mult — și nicio clipă nu m-am mulțumit să joc singur mingea la perete.

45 Majorările de fonduri federale pentru educație au fost însemnate, dat fiind că bugetul meu a restrâns cheltuielile discreționare cu alte destinații decât securitatea națională și, în final, le-a menținut sub rata inflației. Statele au continuat să contribuie cu vasta majoritate a fondurilor pentru educație — în jur de 92 la sută — și așa și trebuie să fie.

46 Echipa mea era condusă de secretarul pentru Servicii de Sănătate și Umanitare, Tommy Thompson; de comisarul Administrației pentru Alimente și Medicamente, Mark McClellan; de administratorul general al Medicare, Tom Scully; de funcționarii superiori ai Casei Albe, Steve Friedman, Keith Hennessey, David Hobbs și Doug Badger; și de expertul Jim Capretta de la Biroul Buget-Administrație.

47 Din păcate, clauza de activare a fost ulterior abrogată de Congresul aflat sub controlul democraților.

48 „Flip-flop” înseamnă atât „stânga-mprejur”, cât și „șlapi”, în engleza americană. (N.t.)

49 Și republicanii s-au folosit de articolul 527, dar democrații ne-au depășit în proporție de trei la unu: 186,8 milioane de dolari, față de 61,5 milioane ale noastre.

50 În jargonul politic american, October Surprise (Surpriza lui Octombrie) reprezintă o știre care poate să influențeze rezultatul alegerilor (N.t.).

51 „A treia sină” denumește, în politică, un domeniu de neatins, supratensionat, pe care oricine îl va atinge va avea de suferit.

52 Echipa dedicată asigurărilor sociale a fost alcătuită din John Snow, secretarul Trezoreriei, și din consilierii prezidențiali Andy Card, Karl Rove, Al Hubbard, Keith Hennessey și Chuck Blahous.

CAPITOLUL 10

KATRINA

— Cine e responsabil cu securitatea în New Orleans?

Întrebarea mea a întrerupt discuțiile aprinse din sala de conferințe de la bordul lui Air Force One. Era în ziua de vineri, 2 septembrie 2005.

— Guvernatorul, a răspuns primarul Ray Nagin, arătând spre Kathleen Blanco, care stătea de cealaltă parte a mesei de lemn.

Toate capetele s-au întors spre ea. În momentul acela, guvernatoarea statului Louisiana a înghețat. Părea agitată și extrem de obosită.

— Eu cred că primarul, a zis ea pe un ton nesigur.

Trecuseră patru zile de când uraganul Katrina devastase coasta Golfului Mexic. Vânturi puternice de peste 200 de km / h măturaseră zona de coastă a statului Mississippi și formaseră un adevărat zid de apă care s-a revărsat peste digurile din New Orleans. 80% din suprafața orașului cu o populație de 450 000 de locuitori fusese inundată. Reportaje despre jafurile și violențele care au urmat umpleau jurnalele de știri.

Conform legii, autoritățile statale și locale sunt cele care trebuie să ia măsuri în caz de dezastre naturale, guvernul federal având rolul de a le sprijini. Această abordare a funcționat în timpul celor opt uragane, nouă furtuni tropicale și peste 200 de tornade, inundații, incendii de mari proporții și alte situații de urgență cu care ne-am confruntat din 2001. În statele Alabama și Mississippi, unde fusesem mai devreme, echipele de salvare statale și locale acționau stăpâne pe situație. Dar, în Louisiana, după patru zile de haos, era clar că autoritățile fuseseră depășite.

Inițial, plănuisem să aterizez pe aeroportul din New Orleans, să-i iau pe guvernatoarea Blanco și pe primarul Nagin ca să survolăm zona cu elicopterul pentru a vedea dimensiunile dezastrului. Dar în timp ce veneam dinspre Mississippi la bordul lui Marine One, am fost informați că guvernatoarea, primarul și o delegație de kongresmeni din Louisiana doreau să avem mai întâi o discuție privată la bordul lui Air Force One.

Discuția a început pe un ton tensionat, care s-a aprins și mai mult pe parcurs. Guvernatoarea și primarul se ciondăneau. Toată lumea tuna și fulgera împotriva Agenției Federale pentru Managementul Situațiilor de Urgență (FEMA), căreia îi reproșau că nu și-a făcut datoria. Kongresmenul Bobby Jindal zicea că FEMA le ceruse oamenilor să trimită solicitările prin e-mail, deși în oraș nu mai aveau electricitate. Am clătinat din cap.

— O rezolvăm noi, am spus eu, aruncând o privire directorului FEMA, Mike Brown.

Senatoarea Mary Landrieu ne tot întrerupea cu izbucniri isterice și inutile.

— N-ați vrea să mai tăceți din gură? am fost nevoit să-i zic la un moment dat.

Am cerut să discut cu guvernatoarea Blanco între patru ochi. Am ieșit din sala de conferințe printr-un culoar și am intrat într-o cabină aflată în partea din față a avionului. I-am spus că autoritățile statale și locale erau clar depășite de situație.

— Doamnă guvernator, am insistat eu, trebuie să permiteți guvernului federal să preia controlul.

Ea mi-a spus că are nevoie de 24 de ore să se mai gândească.

— Nu mai avem 24 de ore, i-am retezat-o eu. Și-așa am așteptat prea mult.

Guvernatoarea a refuzat să-mi dea un răspuns.

Am cerut apoi să vorbesc în particular și cu primarul Nagin. De patru zile de la trecerea uraganului Katrina, omul se adăpostea într-un hotel din centrul orașului. Nu mai făcuse baie și nu mai mâncase o masă caldă până să-l invit eu să facă un duș și să ia micul dejun la bordul lui Air Force One. Într-un interviu la radio cu o seară mai înainte, își exprimase nemulțumirile și furia față de guvernul federal.

— Mișcați-vă fundul și faceți ceva, zisese el. Haideti să rezolvăm nenorocita asta de situație, care e cea mai gravă din istoria țării ăsteia.

Apoi a izbucnit în lacrimi. Când ne-am întâlnit la bordul avionului, Ray și-a cerut scuze pentru ieșirea lui și mi-a explicat că era obosit peste măsură.

L-am întrebat pe primar ce părere ar avea despre intervenția autorităților federale în situația de față. A fost de acord cu ideea.

— În momentul ăsta, nimeni nu răspunde de nimic, a zis el. Avem nevoie de o ierarhie foarte clară.

Dar numai guvernatorul putea să solicite guvernului federal să preia controlul situației de urgență.

După estimarea pagubelor produse, uraganul Katrina a fost catalogat cel mai costisitor dezastru natural din istoria Americii. În realitate, n-a fost vorba de un singur dezastru, ci de trei: o furtună care a măturat kilometri întregi din coasta Golfului Mexic, o inundație cauzată de ruperea digurilor din New Orleans și un val de violențe și fărâdelegi în tot orașul.

Într-un fel, tragedia a demonstrat cât de neputincios este omul în fața furiei dezlănțuite a naturii. Katrina a fost un uragan extraordinar de puternic, care a lovit o regiune situată sub nivelul mării. Chiar dacă intervenția autorităților ar fi fost impecabilă, tot nu puteau fi evitate pagubele provocate de o astfel de catastrofă.

Numai că reacția autorităților a fost nu doar defectuoasă, cum am declarat și atunci, ci sub orice critică. Deși s-au văzut impresionante acte de curaj și eroism în timpul producerii uraganului și după aceea, Katrina evocă o impresie generală de dezordine, incompetență și de abandonare a cetățenilor de către guvern. S-au produs greșeli grave la toate nivelurile, de la ordinul de evacuare a orașului, care n-a fost dat la timp, până la dezorganizarea forțelor locale de securitate din cauza desfășurării haotice a operațiunilor de comunicare și coordonare. Ca șef al guvernului federal, ar fi trebuit să-mi dau seama de deficiențe și să intervin mai rapid. Mă laudam cu capacitatea mea de a lua decizii rapide și eficiente. Dar lucrul ăsta nu s-a văzut în zilele ce-au urmat uraganului Katrina. Problema n-a fost că am luat decizii greșite, ci că nu le-am luat la timp.

Am greșit și pentru că nu am reușit să comunic corect îngrijorarea mea față de victimele uraganului. Aceasta a fost doar o problemă de percepție, nu o realitate. Mă durea sufletul să văd oameni disperți, refugiați pe acoperișurile caselor și așteptând să fie salvați. M-a revoltat faptul că cea mai puternică țară din lume nu putea distribui apă mamelor cu copii mici în brațe, suferind de deshidratare sub soarele dogoritor. În cele treisprezece deplasări pe care le-am făcut în New Orleans după uragan, mi-am exprimat sincera compasiune față de cei aflați în suferință și hotărârea de a-i ajuta pe locuitori să-și refacă orașul. Cu toate astea, foarte mulți cetățeni, mai ales cei din comunitatea afro-americană, au rămas convinși că președintelui nu i-a păsat de soarta lor.

Dar Katrina a fost mai mult decât un uragan, iar impactul său a însemnat mai mult decât distrugeri materiale. A surpat încrederea

cetățenilor în autorități, a agravat divizările deja existente în societatea noastră și în viața politică și a aruncat o umbră întunecată asupra celui de-al doilea mandat al meu.

La scurt timp după uragan, mulți și-au dat cu părerea despre ce s-a întâmplat și cine a fost de vină. Dar acum, după ce a mai trecut timpul și spiritele s-au liniștit, putem să facem o analiză obiectivă a cauzelor acestei situații devastatoare, a succeselor și eșecurilor înregistrate de autorități și, mai ales, a lecțiilor pe care trebuie să le învățăm din această tragedie.

Am derulat în minte filmul evenimentelor: pagubele produse de uragan erau imense; guvernatoarea acuza Washingtonul că este prea lent și birocratic; mass-media arăta cu degetul spre Casa Albă; politicienii pretindeau că guvernul federal era indiferent la ce se întâmplă.

În 1992 am fost martor la eforturile tatălui meu în prima confruntare cu dezastrele naturale. În plină perioadă preelectorală, uraganul Andrew lovește zona de coastă a Floridei. Guvernatorul democrat Lawton Chiles și echipa de campanie a lui Bill Clinton au profitat de situația devastatoare, acuzând guvernul federal că nu și-a făcut treaba. Criticile lor erau nedrepte. Tata dăduse ordin pentru a se interveni rapid. L-a trimis pe Andy Card, pe atunci secretar al Transporturilor, să stea în Florida pentru a supraveghea îndeaproape acțiunile de reconstrucție. Dar, odată ce publicul își formase impresia că tata era dezinteresat, a fost greu de schimbat această percepție.

În calitate de guvernator al Texasului, am gestionat numeroase situații de dezastre naturale, de la incendiile din Parker County și inundațiile din Hill County și Houston până la tornada care a făcut ravagii în micul orașel Jarrell. Dar întotdeauna fiecare a știut ce are de făcut. Prin Legea Stafford, adoptată de Congres în 1988, autoritățile statale și locale răspundeau de organizarea primelor operațiuni de intervenție. Guvernul federal intervenea mai târziu, la solicitarea statului respectiv. În calitate de guvernator, exact așa îmi doream să stea lucrurile.

Ca președinte, mă aflu de cealaltă parte în cadrul parteneriatului stat-guvern federal. L-am numit pe Joe Allbaugh, șeful meu de cabinet de când eram guvernator, la conducerea FEMA. După evenimentele din 11 septembrie, el a trimis 25 de echipe salvare-căutare în New York și la Pentagon, cea mai amplă acțiune de acest fel din istoria țării. Joe a colaborat eficient cu Rudy Giuliani și George Pataki pentru îndepărtarea

dărâmaturilor, sprijinirea forțelor de poliție și a pompierilor locali și alocarea a miliarde de dolari pentru reconstrucția New Yorkului.

Când am colaborat cu Congresul pentru reorganizarea guvernului în 2002, FEMA, care din 1979 era o agenție independentă, a intrat în subordinea nou formatului Departament pentru Securitate Internă. Mi s-a părut logic ca responsabilii cu prevenirea atacurilor teroriste să lucreze împreună cu cei care trebuiau să intervină. Dar această mutare a însemnat pentru FEMA pierderea autonomiei. Nu știu dacă din cauza reorganizării sau, pur și simplu, din dorința lui de a părăsi sectorul privat, dar Joe Allbaugh a decis să plece. L-a recomandat în locul lui pe adjunctul său, Michael Brown, iar eu i-am urmat sfatul.

Primul test major al noii structuri de intervenție în situații de urgență a avut loc în sezonul uraganelor din 2004. În decurs de numai șase săptămâni, patru uragane majore — Charley, Frances, Ivan și Jeanne — s-au abătut asupra Floridei. Era pentru prima dată după aproape 120 de ani când un stat se confrunta cu atâtea furtuni puternice. M-am deplasat de patru ori în Florida, unde i-am vizitat pe locuitorii rămași fără adăposturi în Pensacola, pe producătorii de citrice din Lake Wales, ale căror recolte fuseseră distruse, și pe lucrătorii sociali care distribuiau ajutoare în Portul St. Lucie.

Cele patru uragane au provocat în total pagube de peste 20 de miliarde de dolari, au lăsat fără electricitate peste 2,3 milioane de locuitori și au făcut 128 de victime. Bilanțul era sumbru, dar pierderile de vieți omenești puteau fi mult mai mari. Guvernatorul Floridei a fost un șef hotărât, care a înțeles că era de datoria autorităților statale și locale să preia controlul în derularea operațiunilor de salvare. Fratele meu, Jeb, a declarat stare de urgență, a stabilit niște linii clare de comunicare și a formulat solicitări precise pentru guvernul federal.

FEMA a reacționat trimițând 11 000 de oameni în Florida și în alte state afectate, cea mai mare operațiune de acest gen din istoria sa. În Florida, FEMA a distribuit 14 milioane de pachete cu alimente, 40 milioane de litri de apă și aproape 96 milioane de kilograme de gheață. Apoi agenția a alocat 13,6 miliarde de dolari în ajutoare de urgență pentru cei afectați. Mike Brown a câștigat toată încrederea mea și nu numai a mea. Jeb, care este un tip foarte exigent, mi-a spus mai târziu că Mike s-a descurcat foarte bine.

Gestionarea eficientă a situațiilor din 2004 a salvat vieți și a ajutat sinistrații la reconstrucție. După ce sistemul nostru de intervenție a fost pus la încercare de patru uragane puternice la rând, eram convinși că putem face față oricărei situații.

Marti, 23 august 2005, Serviciul Național de Meteorologie a reperat formarea unei furtuni deasupra insulelor Bahamas. Catalogată inițial drept depresiune tropicală de gradul 12, aceasta s-a intensificat, devenind furtună tropicală, și a primit numele Katrina.

Pe 25 august, Katrina era deja un uragan de categoria întâi și se îndrepta spre Florida de sud. La 18:30, Katrina smulgea acoperișurile caselor cu rafale de 130 km / h și aducea ploi abundente, care au ridicat la 30 de cm nivelul apei pe străzi. Deși se dăduse ordin de evacuare, unii oameni au făcut imprudența să rămână și să înfrunte furtuna. 14 persoane și-au pierdut viața.

Primeam regulat informații la Crawford, unde Laura și cu mine am petrecut cea mai mare parte a lunii august. Presa a considerat că plecarea mea din Washington era o vacanță. N-a fost așa. În fiecare zi primeam rapoartele serviciilor de informații, mă consultam periodic cu consilierii și foloseam ferma ca loc de întâlniri și organizare a deplasărilor. Obligațiile mele de președinte mă însoțeau oriunde mă duceam. Era ca și când Aripa Vestică de la Casa Albă se mutase la 2 000 km mai spre vest.

După ce a devastat sudul Floridei, Katrina a traversat Golful Mexic, îndreptându-se spre Alabama, Mississippi și Louisiana. Joe Hagin, consilier principal la Crawford și adjunctul șefului de cabinet, mă ținea la curent cu evoluția situației. Sâmbătă, 27 august, Katrina era un uragan de categoria 3. Duminică a ajuns la categoria 4, apoi la categoria 5, atingând cel mai înalt grad de pericolozitate. Între timp, Centrul Național pentru Uragane și-a schimbat predicția privind direcția de deplasare a furtunii. Așa că, sâmbătă dimineață, Katrina se îndrepta spre New Orleans.

Cunoșteam bine acest oraș. New Orleans se află la o distanță de șase ore de mers cu mașina de Houston, drum pe care îl făcusem de multe ori în tinerețe. Îmi plăceau bucătăria, cultura și oamenii plini de viață din The Big Easy. Cunoșteam și teama ascunsă a urbei, căreia localnicii îi spuneau The Big One, furtuna cea mare care putea să înece tot orașul.

Cei care au vizitat New Orleans știu de ce exista această neliniște. Orașul, situat sub nivelul mării, are forma unui castron ca o semilună. Un sistem de diguri de protecție și canale — marginile castronului — protejează orașul de inundații. Construite de corpul de ingineri ai armatei, digurile cunoscuseră o istorie zbuciumată. Pe vremea când eram guvernator, am citit cartea fascinantă a lui John Barry, *Rising Tide*,

despre „Marea Inundație” din 1927, provocată de fluviul Mississippi. După ce ploile torențiale au dus la creșterea nivelului fluviului, autoritățile din New Orleans l-au convins pe guvernatorul Louisianei să dinamiteze un dig din partea de sud, în speranța că astfel se va evita inundarea orașului. Operațiunea a dus la devastarea a două așezări rurale, Plaquemines și St. Bernard. În timp, digurile au fost consolidate, mai ales după trecerea uraganului Betsy, în 1965. Ele au rezistat la șapte uragane în următorii patruzeci de ani.

Experiența uraganelor din Florida anului 2004 m-a învățat că pregătirile temeinice înainte de furtună sunt esențiale pentru o intervenție reușită după sinistru. Când am aflat că uraganul Katrina se îndrepta spre New Orleans, am pus FEMA în stare de alertă maximă. Guvernul pregătise stocuri de peste 3,7 milioane de litri de apă, 2,7 milioane de kilograme de gheață, 1,86 milioane de pachete cu alimente și 33 de echipe medicale. Toate acestea au reprezentat cea mai amplă operațiune de ajutor preventiv din istoria FEMA.

S-a mobilizat și armata. Amiralul Tim Keating — șeful noului Comandament Nordic înființat după atentatele din 11 septembrie pentru protejarea teritoriului — a trimis în zona golfului echipe de intervenție în caz de dezastru. Garda de Coastă a pregătit elicoptere. Peste 5 000 de membri ai Gărzii Naționale din statele afectate erau gata să intervină. Forțe ale Gărzii din alte state erau pregătite să răspundă solicitărilor în caz de nevoie. Contrar afirmațiilor de mai târziu, nu a fost vorba de o insuficiență a forțelor de intervenție din cauza războiului din Irak sau din alte motive.

Toate aceste măsuri luate la nivel federal aveau scopul de a sprijini autoritățile statale și locale. Echipa mea, condusă de secretarul pentru Securitate Internă, Mike Chertoff — un strălucit jurist și un om onest, care a demisionat din postul său de judecător federal pentru a prelua această funcție —, era în permanentă legătură cu guvernatorii statelor Louisiana, Mississippi, Alabama și Florida. Guvernatoarea Blanco a cerut declararea stării de urgență, astfel încât Louisiana să poată apela la resursele federale pentru finanțarea și susținerea pregătirilor de intervenție în caz de dezastru. În istoria noastră recentă, s-a întâmplat o singură dată — înainte de uraganul Floyd, în 1999 — ca președintele să declare stare de urgență înainte de venirea furtunii. Am semnat această declarație sâmbătă noaptea, precum și alte declarații similare pentru Mississippi și Alabama a doua zi.

Duminică dimineață, Centrul Național pentru Uragane prezenta uraganul Katrina ca fiind „nu numai extrem de puternic, ci și extraordinar de extins”. Primarul Nagin dăduse instrucțiuni de evacuare voluntară a populației. Eu cunoșteam New Orleansul suficient de bine ca să-mi dau seama că nu va merge așa. Oamenii auzeau de ani de zile avertismente de furtuni apocaliptice. Unii foloseau acest prilej ca să petreacă în Bourbon Street, în semn de sfidare față de zeii uraganului. Alții pur și simplu nu aveau cu ce să plece. Trebuia să se dea ordin de evacuare obligatorie, să se pună la dispoziție mijloace speciale pentru oamenii care aveau nevoie de ajutor, cum ar fi autobuze pentru transportul celor fără mașini — măsură pe care primăria n-a luat-o și din acest motiv am asistat la scena cu autobuzele școlare goale scufundate într-o parcare abandonată.

La 9:14 dimineață, am sunat-o pe guvernatoarea Blanco.

— Ce se întâmplă în New Orleans? am întrebat eu. Nagin a dat ordinul de evacuare obligatorie?

Ea mi-a răspuns că nu, deși în seara precedentă primiseră avertismente extrem de îngrijorătoare de la Max Mayfield, directorul Centrului Național pentru Uragane. Ulterior, Max mi-a mărturisit că era abia a doua oară în 36 de ani de carieră când s-a simțit într-atât de îngrijorat încât să-i sune personal pe aleșii locali.

— Primarul trebuie să le ordone oamenilor să plece. Numai așa vor asculta, i-am spus guvernatoarei Blanco. Sună-l și spune-i. Am fost informat că furtuna va fi extrem de violentă.

— Nu vor putea să-i evacueze pe toți la timp, a răspuns ea.

Știam că, din păcate, avea dreptate. Dar mai bine mai târziu decât niciodată.

— Mai aveți nevoie de ceva de la guvernul federal? am întrebat-o pe guvernatoare.

Ea m-a asigurat că lucrează în strânsă colaborare cu echipa mea și că avea tot ce-i trebuie.

— Sunteți sigură? am insistat eu.

— Da, domnule președinte, avem situația sub control, a răspuns ea.

— OK, țineți-vă bine, am zis eu. Și sunați-l pe Ray să ordone imediat evacuarea.

O oră mai târziu, primarul Nagin a dat primul ordin de evacuare obligatorie din istoria New Orleansului.

— Este cel mai mare pericol cu care ne-am confruntat vreodată, declara el.

Nu mai rămăseseră nici 24 de ore până la sosirea uraganului Katrina.

I-am sunat pe Haley Barbour, guvernatorul statului Mississippi, pe Bob Riley, guvernatorul statului Alabama, și pe fratele meu Jeb, în Florida. Le-am comunicat că pot conta pe sprijinul ferm al guvernului federal.

Cu puțin timp înainte de ora 11:00, am participat la videoconferința FEMA cu reprezentanți ai statelor amenințate de uraganul Katrina. Președintele participă foarte rar la o întâlnire de lucru cum era aceasta. Am văzut pe ecran câteva priviri surprinse atunci când am apărut eu, dar voiam să transmit întregului guvern că tratam cu maximă seriozitate această situație.

A fost o discuție despre riscul producerii unor inundații de-a lungul coastei și despre posibilitatea ca apa să treacă peste digurile New Orleansului. Dar nimeni n-a prevăzut că digurile vor ceda — ceea ce era o altă problemă, mult mai gravă decât revărsarea apelor peste ele.

— Direcția de deplasare a uraganului și previziunile noastre arată că în New Orleans riscul de inundații este minim, a afirmat Max Mayfield. Dar, așa cum am spus întotdeauna, previziunile despre evoluția unei furtuni sunt precise în proporție de doar 20%.

Câteva minute mai târziu, am ieșit pentru declarații în fața camerelor de filmat.

— În prezent, uraganul Katrina se încadrează în categoria 5, am declarat eu. Insistăm să atragem atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă acest uragan pentru populația din zona golfului Mexic. Îi îndemn pe toți cetățenii să pună securitatea lor și a familiilor lor înainte de orice și să se refugieze într-o zonă sigură. Vă rugăm să ascultați cu atenție indicațiile autorităților statale și locale.

Luni, 29 august, la ora 6:10 dimineață, ora centrală, uraganul Katrina s-a abătut asupra statului Louisiana. Ochiul furtunii a trecut peste Plaquemines Parish, în extremitatea sud-estică a statului, și a luat-o

spre nord, peste granița dintre Louisiana și Mississippi, la aproximativ 65 km est de New Orleans.

— Se pare că partea cea mai periculoasă a uraganului va ocoli centrul orașului New Orleans și se va îndrepta spre est, declara Brian Williams, reporter la NBC News.

El a afirmat că New Orleans se confrunta cu „cel mai puțin grav dintre cele mai groaznice scenarii”. Câțiva reporteri de la fața locului spuneau că orașului „i-a suierat glonțul pe la ureche”. Guvernatoarea Blanco a confirmat că, deși în unele locuri apa s-a revărsat peste diguri, nu s-au semnalat breșe. Eu și echipa mea am plecat liniștiți la culcare, știind că digurile au rezistat.

În Mississippi, amploarea pagubelor era clară. Aproape 130 km din zona de coastă practic dispăruseră. Centrul orașului Gulfport era sub trei metri de apă. Cazinouri, cheiuri și poduri erau în ruină. US-90, o importantă autostradă care traversează sudul statului Mississippi, era impracticabilă. În orașul Waveland, 95% din clădiri fuseseră grav avariate sau distruse.

Marti dimineață, a doua zi după trecerea uraganului Katrina, am aflat că primele rapoarte asupra situației nu fuseseră corecte. Digurile din New Orleans cedaseră. Apa din lacul Pontchartrain a început să se reverse în oraș și să umple adâncitura. Conform estimărilor, între 80 și 90% dintre locuitori fuseseră evacuați, dar mai rămăseseră zeci de mii, inclusiv cei săraci și cei vulnerabili din zonele mai joase ale orașului, cum era Lower Ninth Ward.

Deși era important să distribuim hrană și apă locuitorilor orașului, prioritatea noastră a fost să salvăm viețile oamenilor. Elicopterele Gărzii de Coastă au început operațiunile de salvare. În timp ce piloții încercau să evite liniile de înaltă tensiune și copacii, salvatorii coborau pe frânghii pentru a-i recupera pe oamenii refugiați pe acoperișuri. De câte ori îi auzeam pe unii criticând guvernul federal că a reacționat cu întârziere după trecerea uraganului Katrina, îmi aminteam de oamenii aceștia curajoși care au lansat una dintre cele mai rapide și eficiente operațiuni de salvare din istoria Americii.

„În această dimineață, gândurile și rugăciunile noastre se îndreaptă spre compatrioții noștri din zona Golfului Mexic, care trec prin momente grele după dezastrul produs de uraganul Katrina”, am declarat eu la San Diego, unde participam la aniversarea a 60 de ani de

la victoria Americii în zona Pacificului, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. „Cei din Louisiana, Mississippi, Alabama și alte zone afectate de uragan au nevoie de ajutorul, compasiunea și rugăciunile noastre.”

După discurs, am decis să mă întorc în Crawford, să-mi fac bagajele și să plec la Washington miercuri dimineată. Joe Hagin luase legătura cu guvernatorii Blanco și Barbour ca să discute posibilitatea de a vizita zonele afectate. Amândoi au fost de părere că era prea devreme pentru așa ceva. Vizita președintelui presupunea mobilizarea a zeci de agenți de securitate la aeroport, pregătirea unei ambulanțe cu personal medical și numeroase alte resurse. Niciunul din cei doi guvernatori nu a dorit să redirecționeze echipele de salvare pentru a pregăti sosirea mea. Am fost de acord cu ei.

În timp ce ne aflam la bordul lui Air Force One, mi s-a spus că vom trece pe deasupra câtorva regiuni afectate de trecerea uraganului Katrina și că putem să coborâm la o altitudine de unde să vedem mai bine zona golfului. M-am gândit că, dacă tot nu se putea ateriza în zona calamităţii, măcar puteam să-mi fac o idee despre proporțiile dezastrului privind de sus.

Imaginea ce mi s-a înfățișat ochilor mi-a tăiat respirația. New Orleans era inundat aproape în întregime. În unele cartiere nu se vedeau decât acoperișurile caselor ieșind din ape. Cupola Superdomului fusese parțial smulsă. Podul de pe ruta I-10, care leagă New Orleans de Slidell, se prăbușise în lacul Pontchartrain. Mașinile pluteau pe niște râuri care altădată erau străzi. Scena părea desprinsă dintr-un film de groază.

În Mississippi, dezastrul era și mai mare. Pe kilometri întregi de-a lungul coastei, nicio construcție nu mai rămăsese în picioare. Brazii fuseseră măturați ca niște bețe de chibrituri. În golf, cazinourile uriașe construite pe chei fuseseră distruse în întregime și nu mai rămăseseră din ele decât bucăți plutind în derivă. Podul din St. Louis nu mai exista. Probabil că așa ar arăta un oraș după explozia unei bombe atomice, mi-am zis în sinea mea.

În timp ce priveam prin hublou, nu mă gândeam decât la ce îndură oamenii de acolo. La ce poți să te gândești când vezi că orașul tău a fost distrus? Faci un inventar cu tot ce a rămas în urmă? Pe mine mă îngrijora cel mai mult soarta oamenilor izolați de ape. Îmi imaginam disperarea lor când s-au urcat pe acoperișurile caselor pentru a scăpa de apele ce continuau să urce. M-am rugat în gând pentru siguranța lor.

La un moment dat, cei de la biroul de presă le-au permis fotografilor să intre în cabină. Nici măcar nu-i observasem, pentru că nu-mi puteam

lua ochii de la dezastrul de sub noi. Abia când au apărut fotografiile mi-am dat seama că făcusem o greșeală gravă. Fotografia în care eu mă uitam de sus la distrugerile provocate de uragan dădea impresia că eram detașat de suferințele celor de la sol. N-a fost așa. Dar, odată formată această impresie, n-o mai puteam schimba. În ciuda eforturilor mele de a evita problema de percepție cu care s-a confruntat și tata după uraganul Andrew, am ajuns să o repet.

M-am tot întrebat ce anume trebuia să fac altfel în ziua aceea. Cred că decizia de a nu ateriza în New Orleans a fost corectă. O parte din personalul pentru intervenții ar fi fost deturnat de la eforturile de salvare și asta nu ar fi fost bine. O soluție mai bună ar fi fost să mă opresc pe aeroportul din Baton Rouge, capitala statului. La 130 de kilometri distanță de zona inundată, aș fi putut să discut cu guvernatoarea despre planul de măsuri și să le transmit victimelor uraganului Katrina că restul țării le este alături.

Dacă aterizam la Baton Rouge, oricum n-am fi putut salva pe cineva. Singurul avantaj ar fi fost că făceam o bună impresie publicului. Or, relațiile cu publicul contează când ești președinte, mai ales când oamenii se află în suferință. Când uraganul Betsy a devastat New Orleans-ul în 1965, Lyndon Johnson a plecat noaptea de la Washington și s-a dus în zona calamitată. Și-a croit drum la lumina lanternelor până la un adăpost din Ninth Ward. Când a ajuns în încăperea întunecată și plină de oameni, a strigat: „Sunt președintele vostru! Am venit să vă ajut!”

Din păcate, eu nu i-am urmat exemplul.

Miercuri după-amiază, după ce am aterizat la Casa Albă, am convocat o ședință de urgență în Sala Cabinetului ca să discutăm măsurile de intervenție.

— Trebuie să participe toate agențiile, am spus eu echipei. Vedeți de ce resurse dispuneți și implicați-vă mai mult!

Am făcut apoi o declarație în Grădina de Trandafiri, în care am prezentat măsurile luate la nivel federal. Departamentul Transporturilor trimisese deja camioane cu ajutoare. Serviciile Umanitare și de Sănătate au pus la dispoziție personal medical și unități de morgă. Departamentul pentru Energie a deschis rezerva strategică de petrol pentru a evita o creștere majoră a prețului benzinei. Departamentul Apărării a trimis USS Bataan pentru operațiuni de

căutare-salvare și nava-spital USNS Comfort pentru a acorda asistență medicală. FEMA a majorat rezervele de ajutoare trimise în zona calamităților și a ridicat adăposturi pentru persoanele evacuate. Mai târziu am aflat de problemele grave de organizare și distribuire care au dus la întârzierea ajutoarelor sau la blocarea lor.

Aceste măsuri logistice erau necesare, dar păreau inadecvate în raport cu scenele de disperare pe care americanii le vedeau la televizor. Erău victime care cereau apă, familii blocate pe niște pasarele și oameni refugiați pe acoperișuri, agitând în aer pancarte pe care scriseseră „Ajutor!” Fiecare persoană interviuă spunea același lucru: „Nu pot să cred că se întâmplă așa ceva în Statele Unite ale Americii”.

Pe lângă distrugerile și inundațiile provocate de uragan, ne confruntăm acum cu un al treilea dezastru: haosul și violența din New Orleans. Bande de jefuitori spărgeau vitrinele magazinelor pentru a fura arme, haine și bijuterii. Elicopterele nu puteau să aterizeze din cauza focurilor de armă. Clădirile din centrul orașului erau incendiate.

Forțele de poliție s-au dovedit neputincioase în restabilirea ordinii publice. Deși numeroși ofițeri de poliție și-au făcut cu cinste datoria, unii și-au abandonat obligațiile de serviciu pentru a se ocupa de urgențele personale. Alții s-au alăturat bandelor de infractori. Am fost revoltat când am văzut la televizor agenți de poliție ieșind din magazine cu televizoare în brațe. Aveam impresia că urmăream în reluare ce se întâmplase cu patru ani în urmă în Manhattan. În loc să intre în clădirile incendiate ca să salveze oamenii, unii membri ai echipelor de intervenție din New Orleans spărgeau vitrinele magazinelor ca să fure aparatură electronică.

Scene dramatice au început să se producă și la Superdome, unde se refugiaseră zeci de mii de oameni. După trei zile de la uragan, a început să intre apa prin acoperiș, aparatele de aer condiționat n-au mai funcționat, iar instalațiile sanitare s-au defectat. Televiziunea transmitea reportaje despre cazuri de comportamente sadice, inclusiv violuri și crime. În plin haos și proastă comunicare, guvernul nu știa exact ce se întâmplă. Abia după câteva zile am aflat că alte mii de oameni se refugiaseră la New Orleans Convention Center și stăteau acolo fără apă și hrană.

Deoarece forțele de poliție nu reușeau să stopeze violențele, singura soluție era să trimitem trupe suplimentare. Miercuri după-amiază, New Orleansul dispunea de 4 000 de oameni din Gărzile Naționale și urma să primească întăriri. Dar Garda Națională, aflată sub comanda guvernatorului, părea depășită de situație. O soluție era să trimitem

soldați în serviciu activ și să-i punem alături de forțele Gărzii din Louisiana sub comanda guvernului federal.

Forțele diviziei 82 de aeropurtate așteptau ordinul să intre în acțiune, iar eu eram gata să-l semnez. Dar ne-am lovit de o problemă. Conform Posse Comitatus Act, o lege din 1878, soldații aflați în serviciu activ nu aveau dreptul să desfășoare operațiuni de menținere a ordinii pe teritoriul Statelor Unite. Don Rumsfeld, vorbind în numele mai multor oficiali ai armatei, s-a opus să trimitem divizia 82 de aeropurtate.

Exista totuși o excepție de la Posse Comitatus. Dacă declarăm stare de insurecție în New Orleans, puteam să trimit acolo forțe federale investite cu autoritatea necesară pentru restabilirea ordinii. Ultima dată când s-a invocat Insurrection Act a fost în 1992, când tata a trimis armata să înăbușe revoltele din Los Angeles. În situația de atunci, guvernatorul Californiei, Pete Wilson, a solicitat intervenția guvernului federal. Insurrection Act putea fi invocat în ciuda obiecțiilor guvernatorului. Cel mai cunoscut caz a fost când președintele Dwight Eisenhower a trecut peste obiecțiile guvernatorului Orval Faubus și a trimis divizia 101 de aeropurtate la Liceul Central din Little Rock, Arkansas, pentru a impune respectarea deciziei Curții Supreme împotriva segregăției.

Joi dimineață, în a patra zi după Katrina, Andy Card a propus oficial guvernatoarei Blanco și echipei ei să treacă echipele de intervenție sub comandă federală. Dar guvernatoarea nu a dorit să cedeze guvernului federal controlul situației. Lucrul ăsta mă pune într-o poziție delicată. Dacă invocam Insurrection Act împotriva voinței ei, lumea m-ar fi privit ca pe un președinte republican care uzurpa autoritatea unui guvernator democrat, și femeie pe deasupra, declarând stare de insurecție într-un oraș cu o populație majoritar afro-americană. O astfel de decizie ar fi stârnit controverse oriunde. Dar să fac așa ceva în Sudul Profund, unde secole la rând au existat tensiuni, însemna să dezlănțui iadul pe pământ. Trebuia să o conving pe guvernatoare să se răzgândească. Am decis să-mi expun personal punctul de vedere a doua zi.

Niciodată de când eram președinte nu mai simțisem atâta frustrare. Instinctul îmi spunea că trebuie să trimit trupe federale în New Orleans pentru a stopa violențele și a grăbi restabilirea ordinii. Dar mă loveam de opoziția unei guvernatoare încăpățănate, de reținerile Pentagonului și de o lege învechită. Aș fi vrut să trec peste toate astea, dar, la momentul respectiv, m-am temut că voi declanșa o criză constituțională și poate și o insurecție politică.

Vineri dimineată, în a cincea zi, am convocat o ședință la ora 7 în Sala de Criză, cu toți responsabili guvernamentali implicați în gestionarea situației de dezastru.

— Știu că faceți tot ce este posibil, am spus eu. Dar nu e de ajuns. Trebuie să restabilim ordinea în New Orleans cât mai repede cu putință. Nu mai putem lăsa această situație să scape și mai mult de sub control.

În timp ce mă îndreptam împreună cu Mike Chertoff spre Marine One pentru a ne deplasa în zona golfului, am transmis același mesaj și grupului de jurnaliști care ne aștepta.

— Situația este inacceptabilă, am declarat eu. Chiar acum mă voi deplasa la fața locului.

Am aterizat la Mobile, în Alabama, unde m-au întâmpinat guvernatorii Bob Riley și Haley Barbour. Ambii s-au dovedit niște conducători remarcabili, reușind să pună în aplicare planuri de evacuare eficiente, să lucreze în strânsă colaborare cu autoritățile locale și să lanseze rapid operațiunile de salvare.

I-am întrebat pe Bob și Haley dacă au primit din partea guvernului federal sprijinul de care aveau nevoie. Ambii mi-au spus că da.

— Mike Brown se descurcă al naibii de bine, a zis Bob.

Știind că Mike lucra sub presiune, am vrut să-i ridic moralul și, când am vorbit cu presa câteva minute mai târziu, am repetat această laudă:

— Brownie, am zis eu, te descurci al naibii de bine.

Nu mi-am imaginat că aceste cuvinte vor deveni o expresie sarcastică în vocabularul politic. În timp ce nemulțumirile legate de modul de acțiune al lui Mike Brown creșteau, mai ales în New Orleans, adversarii mei politici au transformat aceste cuvinte într-o armă cu care să mă atace pe mine.

Următoarea noastră oprire a fost Biloxi, Mississippi. Survolasem zona respectivă cu două zile în urmă, dar tot am fost șocat de distrugerile pe care le-am văzut la sol. Parcă mergeam printr-un deșert. Peste tot erau numai copaci smulși din rădăcini, resturi și dărâmături. Practic nicio construcție nu mai rămăsese în picioare. Un bărbat stătea pe o placă de ciment cu două dale mai mici în față. Mi-am dat seama că era fundația

casei lui și cele două dale fuseseră treptele de la intrare. În apropiere se vedea un aparat electrocasnic zdrobit, care părea să fi fost o mașină de spălat vase.

M-am așezat lângă el și l-am întrebat cum se descurcă. Mă așteptam să-mi spună că tot ce avea fusese distrus, dar el a răspuns:

— Sunt bine... Am scăpat cu viață și mama a scăpat cu viață.

M-au surprins optimismul lui și felul în care privea situația. Am văzut aceeași atitudine și la alții. Unul dintre cei mai minunați oameni cu care m-am întâlnit în ziua aceea a fost primarul A.J. Holloway din Biloxi. Supranumit „All the Way Holloway”, primarul fusese atacant al echipei Ole Miss, campioană națională la fotbal în 1960. Deși Katrina distrusese peste 6 000 de locuințe și clădiri administrative în Biloxi, primarul orașului nu dădea nici cel mai mic semn că-și plânge de milă. El a reușit să reconstruiască orașul mai frumos decât înainte. Guvernatorul Barbour a rezumat foarte bine spiritul acestui stat când a spus că oamenii de aici „își suflecă mânecile și se-apucă să reconstruiască Mississippi”.

Ultima noastră oprire a fost la New Orleans, unde mi-am susținut punctul de vedere în fața guvernatoarei Blanco la bordul lui Air Force One. În ciuda insistențelor mele, m-a făcut să înțeleg că nu avea să-mi dea un răspuns la propunerea de a trece operațiunile de intervenție sub comandă federală. N-avea rost să insist; guvernatoarea a rămas la decizia ei.

După ce am survolat cu elicopterul orașul inundat, am aterizat la baza Gărzii de Coastă, lângă digul spart de pe Seventeenth Street. De o parte a digului se întindea orașul Metairie, relativ uscat. De cealaltă parte, se afla Orleans Parish, aparent acoperit de ape. M-am uitat prin breșa lungă de aproape 100 de metri, prin care năvălise o cascadă devastatoare. Spre deosebire de situația din 1927, niciun dig nu a fost dinamitat în 2005. Dar impactul asupra oamenilor aflați în calea apelor a fost la fel de dramatic.

Când m-am întors la Casa Albă în seara aceea, Andy Card a venit să mă vadă în Biroul Oval. El și Harriet Miers, consilier al Casei Albe, petrecuseră toată ziua — și toată noaptea precedentă — lucrând împreună cu juriștii și cu Pentagonul pentru a găsi o modalitate prin care să trimitem trupe federale în Louisiana. Veniseră să-mi facă cu o propunere interesantă: să trecem toate forțele militare prezente în

Louisiana sub comanda unui general de trei stele. În problemele ce priveau operațiunile soldaților în serviciu activ, acesta urma să-mi raporteze direct. În cele care țineau de Garda Națională, îi raporta guvernatoarei Blanco. Această structură cu dublă comandă oferea guvernului federal exact ce avea nevoie — un lanț de comandă clar și securizarea orașului cu ajutorul soldaților în serviciu activ — și era convenabilă și pentru guvernatoare. Andy i-a trimis acesteia propunerea prin fax chiar înainte de miezul nopții.

A doua zi dimineată, în a șasea zi de la catastrofă, am primit la Casa Albă un telefon de la Baton Rouge. Guvernatoarea refuzase propunerea noastră.

Eram exasperat. De trei zile încercam s-o conving pe guvernatoare. Totul fusese doar o pierdere de timp. La ora 10:00, am ieșit în Grădina de Trandafiri să anunț trimiterea a peste 7 000 de soldați în serviciu activ în New Orleans — chiar și fără întreaga autoritate de care aveau nevoie pentru a impune respectarea legii. Situația mă neliniștea. Dacă aceștia ajungeau să fie prinși între două focuri, era vina mea. Dar am decis că e mai bine să trimit trupe cu autoritate limitată, decât să nu le trimit deloc.

Comandantul Grupului Operativ Reunit Katrina era un general înalt de un metru nouăzeci, foarte pragmatic, căruia i se spunea Cajunul Fioros. Descendent dintr-o familie creolă din sudul Louisianei, generalul Russ Honoré văzuse multe uragane la viața lui și îi cunoștea bine pe oamenii din zona Golfului.

Generalul Honoré era omul potrivit pentru a gestiona o astfel de situație: simț practic, abilități de comunicare și spirit decizional. El a câștigat repede încrederea oficialilor aleși, a comandanților Gărzii Naționale și a conducerii poliției locale. Când o unitate a Gărzii și forțe ale poliției au vrut să intre în Centrul pentru Convenții pentru a distribui alimente, cu armele pregătite, camerele de filmat l-au surprins pe Honoré strigând:

— Lăsați dracului armele alea jos!

Generalul avea și un motto care descria perfect modul lui de acțiune: „Nu te încurca cu proștii”.

În timp ce noi nu găsiserăm o formulă legală prin care guvernul federal să preia conducerea operațiunilor de salvare și intervenție, generalul Honoré exact asta a reușit să facă prin voința de neclintit și forța personalității lui. Primarul Nagin îl descria ca pe „un John Wayne... care s-a dat jos dintr-un nenorocit de elicopter, a-nceput să-njure în stânga

și-n dreapta și oamenii s-au pus pe treabă”. Dacă aş fi ştiut că se va descurca atât de bine și fără autorizarea de care am crezut că va avea nevoie, aş fi trecut cu câteva zile mai devreme peste toate discuțiile juridice și aş fi trimis trupele fără să fie investite cu puteri de impunere a respectării legii.

Luni, 5 septembrie, ziua a opta, m-am deplasat pentru a doua oară în zona golfului. Generalul Honoré m-a întâmpinat la Baton Rouge și m-a informat în legătură cu derularea măsurilor de intervenție. Operațiunile de căutare și salvare aproape că se încheiaseră. Superdome-ulul și Convention Center fuseseră evacuate. Apa din oraș fusese scoasă cu pompele. Dar, lucrul cel mai important, soldații noștri reușiseră să restabilească ordinea fără să tragă nici măcar un singur foc de armă.

Laura și cu mine am vizitat un centru pentru persoane evacuate, gestionat de o biserică numită Centrul Mondial pentru Rugăciune Bethany. Sute de oameni, foarte mulți de la Superdome, stăteau pe niște saltele așezate pe jos într-o sală de sport. Majoritatea păreau confuși și epuizați. O fată plângea și spunea că n-o găsește pe mama ei. Prietenul meu T.D. Jakes, un pastor din Dallas care ne-a însoțit în această vizită, s-a rugat pentru siguranța și liniștea lor. T.D. este genul de om care pune credința în acțiune. El mi-a spus că unii dintre enoriașii săi au primit în casele lor douăzeci de victime ale uraganului Katrina.

Au existat și alte asemenea gesturi de solidaritate în regiunea golfului. În ciuda tuturor aspectelor deprimante ale perioadei de după uraganul Katrina, aceste întâmplări erau exemple grăitoare ale spiritului american. Baptiștii din sud au organizat o bucătărie mobilă ca să pregătească hrană pentru zeci de mii de oameni înfometați. Pompierii din New York îi transportau cu un camion împrumutat de la Departamentul pompierilor din New Orleans după atentatele din 11 septembrie. Voluntari ai Crucii Roșii Americane și ai Armatei Salvării au înființat centre de asistență deschise non-stop pentru victimele dezastrului. Toate statele din țară au primit persoane evacuate. Numai în orașul Houston au fost găzuite 250 000 de persoane. Evacuarea a fost cel mai mare exod al populației de după Dust Bowl⁵³ din anii '30.

Pentru campania de strângere de fonduri în scopul ajutorării victimelor uraganului Katrina, am apelat la un duo neobișnuit: tata și Bill Clinton. Nu era prima dată când lucrau împreună. Ei mai făcuseră echipă la solicitarea mea și reușiseră să strângă peste un miliard de dolari pentru victimele tsunami-ului distrugător care lovise sud-estul Asiei în

decembrie 2004. Călătorind împreună, foștii președinți — 41 și 42, cum le ziceam eu — au devenit foarte apropiați. Tata a trecut peste decepția înfrângerii din 1992 și l-a îmbrățișat pe fostul său rival. Am apreciat faptul că Bill l-a tratat pe tata cu admirație și respect, așa că mi-a devenit simpatic și mie. Când i-am rugat să organizeze o nouă acțiune de strângere de fonduri după uraganul Katrina, amândoi au acceptat imediat. La scurt timp după aceea, m-a sunat mama:

— Văd că i-ai reunit pe taică-tău și frate-tău vitreg, a remarcat ea.

Din păcate, nu toată lumea a împărtășit acest spirit de generozitate. La teledonul NBC pentru strângerea de fonduri destinate victimelor uraganului Katrina, rapperul Kanye West a afirmat, în fața telespectatorilor, la oră de maximă audiență, că „lui George Bush nu-i pasă de negri”. Mai târziu, Jesse Jackson compara Convention Center din New Orleans cu „cala unui vas plin cu sclavi”. Un membru al Congressional Black Caucus⁵⁴ susținea că, dacă victimele uraganului ar fi fost „americani albi, din clasa de mijloc”, ar fi fost ajutați mai mult.

Chiar și acum, după cinci ani, mă dezgustă să reproduc aceste cuvinte. Mă simt profund jignit de insinuările potrivit cărora am lăsat cetățeni americani în suferință doar pentru că erau negri. Așa cum am declarat și presei la vremea aceea, „furtuna nu a făcut discriminări și nici eforturile de salvare nu vor face. Atunci când elicopterele Gărzii de Coastă, multe dintre ele ajungând primele la fața locului, salvau oamenii refugiați pe acoperișurile caselor, nu le verificau mai întâi culoarea pielii”.

Cu cât mă gândeam mai intens la lucrul ăsta, cu atât mă revoltam mai mult. Am fost crescut să cred că rasismul este unul dintre cele mai mari rele dintr-o societate. Am admirat curajul tatei când a trecut peste opoziția aproape unanimă a electorilor săi pentru a vota Open Housing Bill⁵⁵ în 1968. Am fost mândru când am câștigat din partea negrilor mai multe voturi decât oricare alt guvernator republican din istoria Texasului. Am numit afro-americani în funcții guvernamentale de rang înalt, inclusiv prima femeie de culoare în funcția de consilier pe probleme de securitate națională și primii doi secretari de stat de culoare. M-a impresionat profund situația copiilor minoritari din sistemul școlar, și de aceea am lansat inițiativa „Niciun copil rămas în urmă”, pentru a lupta împotriva prejudecății că de la ei nu poți avea mari așteptări. Am lansat un program de 15 miliarde de dolari pentru combaterea HIV / SIDA în Africa. În cadrul planului de măsuri de refacere după uraganul Katrina, administrația mea a colaborat cu Congresul pentru a aloca universităților cu studenți de culoare prin tradiție din zona golfului peste 400 de milioane de dolari sub formă de

împrumuturi pentru reconstruirea campusurilor și reînceperea înscrierilor.

Ca președinte, am fost criticat în repetate rânduri. Nu mi-a plăcut când s-a spus că am mințit în legătură cu existența armelor de distrugere în masă din Irak sau cu reducerea taxelor și impozitelor în beneficiul celor bogați. Dar faptul că am fost acuzat de rasism din cauza intervenției defectuoase după uraganul Katrina a fost de-a dreptul josnic. I-am spus atunci Laurei că, de când sunt președinte, nu m-am simțit atât de jignit. Și azi mă simt la fel.

În a doua săptămână de intervenții după uraganul Katrina, Mike Chertoff m-a sfătuit să facem o schimbare de personal. Autoritățile statale și locale se plângeau de reacțiile lente ale FEMA, iar Chertoff mi-a spus că nu mai are încredere în directorul Mike Brown. El era de părere că directorul FEMA nu mai făcea față presiunilor și dădea dovadă de insubordonare. Am acceptat recomandarea lui Chertoff și l-am numit pe viceamiralul Thad Allen — șeful statului major al Gărzii de Coastă, care se descurcase excelent în gestionarea acțiunilor de căutare și salvare — ca agent federal principal însărcinat cu coordonarea operațiunilor din zona Golfului Mexic.

Duminică, în a 14-a zi după Katrina, m-am deplasat a treia oară în zona golfului. Am aterizat cu elicopterul pe nava USS Iwo Jima, care intrase în apele râului Mississippi. Cu doi ani în urmă, trimiseseam Iwo Jima să elibereze Liberia de dictatorul Charles Taylor. Mi s-a părut o experiență absolut fantastică să mă aflu la bordul unei nave-amfibie de atac, în fața unui important oraș american distrus de o furtună violentă.

A doua zi dimineață, ne-am urcat în niște camioane militare de mare tonaj ca să facem un tur prin New Orleans. Serviciile Secrete erau îngrijorate. De la asasinarea lui Kennedy în 1963, rareori s-a întâmplat ca un președinte să se deplaseze într-un vehicul deschis printr-o metropolă. Trebuia să evităm cablurile electrice căzute și să trecem prin gropi adânci pline cu apă. Practic, aproape toate casele erau încă abandonate. Pe zidurile unora dintre ele, cineva scrisese cu vopsea data când au fost verificate și numărul cadavrelor descoperite înăuntru. Am văzut și câțiva oameni cu un aer năuc rătăcind printre ruine. În apropiere, o haită de câini jigăriți scormonea după mâncare, mulți dintre ei având urme de mușcături pe corp. Era priveliștea grăitoare a unui oraș în care supraviețuiește cine poate.

Pe 15 septembrie, în a 18-a zi după catastrofă, m-am întors în New Orleans pentru a mă adresa națiunii la o oră de maximă audiență. Am decis să țin discursul în Piața Jackson, numită astfel după generalul Andrew Jackson, care a apărat New Orleans împotriva britanicilor la sfârșitul Războiului din 1812. Renumita piață din Cartierul Francez suferise pagube minime în timpul furtunii.

Pentru mine, discursul era o ocazie să explicăm unde s-a greșit, să promitem că vom rezolva problemele și să prezentăm un plan pentru a ajuta regiunea golfului și țara să meargă mai departe. New Orleansul abandonat a fost cel mai sumbru loc din care am transmis vreodată un discurs. Cu excepția generatoarelor, rețeaua de electricitate a orașului nu funcționa. Deși ne aflam într-unul dintre cele mai pline de viață orașe ale țării, singurii oameni din preajmă erau un grup de oficiali guvernamentali și soldații din divizia a 82-a de aeropurtate.

Din fața Catedralei St. Louis, scăldată într-o lumină albastră, mi-am început discursul:

Bună seara. Mă adresez dumneavoastră din New Orleans — un oraș aproape pustiu și parțial acoperit de apă, dar care așteaptă întoarcerea speranței și revenirea la viață...

Astă-seară... vă transmit acest angajament în fața poporului american: în întreaga zonă lovită de uragan, vom face tot ce ne va sta în putință, vom rămâne aici atâta timp cât va fi necesar pentru a-i ajuta pe cetățeni la reconstrucție și la refacerea vieții lor. Toți acei care se îndoiesc de viitorul lui Crescent City trebuie să știe că nu ne imaginăm America fără New Orleans și că orașul acesta va renaște din propria cenușă.

Am făcut și multe alte promisiuni: că victimele vor primi ajutorul financiar de care aveau nevoie, că vom ajuta oamenii să se mute din hoteluri și adăposturi în locuințe pe termen lung, că vom aloca fonduri federale pentru curățarea orașului de dărâmături și reconstrucția drumurilor, podurilor și școlilor, că vom acorda avantaje fiscale pentru a încuraja redeschiderea companiilor și angajarea forței de muncă locale și că vom consolida digurile New Orleansului pentru a rezista la următoarea furtună de proporții. Apoi am continuat astfel:

La patru ani de la tragicele evenimente din 11 septembrie, americanii au tot dreptul să se aștepte la măsuri de intervenție mai eficiente în caz de urgență. Dacă guvernul federal nu își îndeplinește această obligație, eu, ca președinte, răspund pentru această problemă și pentru găsirea unei soluții. Din acest motiv, am ordonat fiecărui secretar al cabinetului meu să facă o analiză detaliată a modului în care guvernul a reacționat în această situație de dezastru. Guvernul va trebui să-și însușească lecțiile uraganului Katrina.

Am tratat cu seriozitate aceste promisiuni. În lunile următoare am colaborat cu Congresul ca să alocăm 126 miliarde de dolari în fonduri de reconstrucție, de departe cea mai mare sumă acordată vreodată în caz de dezastru natural din istoria Americii. Am decis să înființăm un nou post, ca să ne asigurăm că o singură persoană va răspunde de coordonarea operațiunilor de reconstrucție și că banii vor fi bine gestionați. La început, acest post a fost deținut de Thad Allen. Când l-am numit comandant al Gărzii de Coastă, i-am cerut lui Don Powell, un texan de-al meu și fost președinte al Comisiei Federale de Asigurare a Depozitelor Bancare, să-i ia locul.

I-am spus șefului de cabinet, Andy Card — și mai târziu lui Josh Bolten —, că așteptam să fiu informat periodic în legătură cu progresul inițiativelor noastre din zona golfului. Importanți oficiali guvernamentali se întruneau regulat în Sala Roosevelt pentru informări detaliate asupra unor probleme cum ar fi: câte victime au beneficiat de ajutor financiar după dezastru, câte școli au fost redeschise în zona golfului și câți metri cubi de moloz au fost îndepărtați din oraș.

Am vrut ca oamenii din zona golfului să vadă că suntem ferm angajați în reconstrucție, așa că, în perioada cuprinsă între august 2005 și august 2008, m-am deplasat în regiune de șaptesprezece ori. Laura a făcut în total douăzeci și patru de vizite. Amândoi am plecat de acolo impresionați de determinarea și spiritul oamenilor cu care ne-am întâlnit.

În martie 2006, am vizitat digul de la Canalul Industrial, cel care a cedat și a lăsat puhoaietele să inunde cartierul Lower Ninth Ward. În drum spre destinația noastră, am văzut munți imenși de dărâmături și moloz, semn că în zonă mai erau multe de făcut. Primarul Nagin și cu mine ne-am pus pe cap niște căști de protecție, am urcat pe vârful digului și am

văzută cum ciocănele hidraulice băteau piloni de 20 metri în pământ pentru ca fundația să fie solidă și să reziste la furtuni de intensitatea uraganului Katrina. Lucrul cel mai important era să-i asigurăm pe locuitorii refugiați din New Orleans că nu era niciun pericol să se întoarcă în orașul pe care îl iubeau.

Când s-au împlinit doi ani de la uraganul Katrina, Laura și cu mine am vizitat Școala de stat pentru știință și tehnologie Dr. Martin Luther King. Cu doi ani în urmă, școala fusese acoperită de patru metri de apă. Mulțumită eforturilor directoarei Doris Hicks, o femeie foarte hotărâtă, MLK a fost prima școală din Lower Ninth Ward care și-a redeschis portile. Ca fostă bibliotecară, Laura a fost foarte impresionată de numărul mare de cărți distruse de furtună. Ea a inițiat o campanie de strângere de fonduri pentru a ajuta școlile din New Orleans să-și refacă bibliotecile. În câțiva ani, cu sprijinul ei și cu generozitatea poporului american, au fost trimise zeci de mii de cărți la școlile din zona golfului.

Și în Mississippi lucrurile mergeau din ce în ce mai bine. În august 2006, am fost din nou în Biloxi, unde mă deplasasem după patru zile de la furtună. Plajele care cu un an în urmă erau acoperite cu tot felul de resturi reveniseră la splendoarea nisipurilor albe. Șapte cazinouri cu sute de locuri de muncă fuseseră redeschise. Comunitățile religioase risipite după dezastru se reuniseră. Puțini au fost cei a căror viață s-a schimbat atât de mult cum s-a schimbat cea a lui Lynn Patterson. Când îl întâlnisem cu un an în urmă, scotea mașini dintre dărâmături într-un cartier unde nici nu mai existau case. Când am revenit în Biloxi, ne-a arătat mie și Laurei noua sa casă, reconstruită cu ajutorul banilor dați de contribuabilii americani.

Imediat după uraganul Katrina, i-am cerut lui Fran Townsend — un apreciat fost procuror din New York, pe atunci consilier pe probleme de securitate internă la Casa Albă — să facă un studiu privind îmbunătățirea măsurilor de intervenție în caz de dezastru pe viitor. Raportul ei a reconfirmat vechiul principiu că oficialitățile locale și statale sunt cele mai în măsură să coordoneze eficient acțiunile de intervenție în astfel de situații. Au existat și recomandări de modificare a abordării la nivelul guvernului federal. Am stabilit noi mijloace de a ajuta autoritățile statale și locale să efectueze evacuările din timp, am creat sisteme de comunicare de rezervă, am înființat un Centru Național de Operațiuni însărcinat cu raportarea situației în timp util și am stabilit o procedură clară de trimitere a resurselor federale —

inclusiv soldați în serviciu activ — în cazurile în care echipele de intervenție de la nivel local și statal erau depășite.⁵⁶

Noul sistem de intervenție în caz de urgență a fost testat în august 2008, când uraganul Gustav a traversat Golful Mexic, îndreptându-se spre New Orleans. În zilele premergătoare furtunii, am ținut videoconferințe cu responsabili de la nivel local, statal și federal. Mike Chertoff și noul director al FEMA, Dave Paulison, fost șef al departamentului de pompieri din Miami-Dade, s-au instalat la Baton Rouge să supravegheze pregătirile. Adăposturile au fost pregătite și bine aprovizionate cu toate cele necesare. Guvernatorul Louisianei, Bobby Jindal, un republican capabil, ales în 2007, a lucrat în strânsă colaborare cu primarul Nagin când s-a dat ordinul de evacuare obligatorie.

— Trebuie să-ți fie teamă și e musai să-ți miști fundul încoace urgent, i-a zis primarul.

Când uraganul Gustav a ajuns în zonă, primele informații au arătat că New Orleansul fusese lovit din plin. Mai auzisem lucrul ăsta și altă dată. Doar că, de data asta, digurile au rezistat și pagubele din New Orleans au fost minime. Câteva săptămâni mai târziu, uraganul Ike a lovit Galveston, în Texas. Foarte multe locuințe au fost distruse — numai Andrew și Katrina produsese războaie mai mari —, dar, datorită faptului că autoritățile statale s-au pregătit bine, multe vieți au putut fi salvate. În ciuda faptului că uraganul Katrina a provocat distrugerii imense, acesta a avut și un efect de durată, care a constatat în îmbunătățirea capacității guvernului federal de a sprijini autoritățile statale și locale să intervină mai eficient în caz de dezastre majore.

Chiar dacă toate cartierele New Orleansului au fost refăcute, iar casele din Mississippi au fost reconstruite, cei care au trecut prin experiența uraganului Katrina nu-și vor reveni complet niciodată. Mă refer mai ales la zecile de mii de oameni care și-au văzut casele distruse și — lucru și mai grav — la familiile celor peste 1 800 de americani care au pierit.

Într-un fel, lucrul acesta este valabil și pentru mine. În cazul unei catastrofe naționale, cel mai ușor este să dai vina pe președinte. Uraganul Katrina a reprezentat o oportunitate pe care adversarii mei politici au exploatat-o ani la rând pentru a mă critica. Perioada de după Katrina — combinată cu eșecul reformei sistemului de securitate socială și cu re izbucnirea violențelor în Irak — a făcut din toamna

anului 2005 o perioadă dificilă a președinției mele. Cu doar un an mai devreme, fusesem reales cu cele mai multe voturi pe care le-a obținut vreodată un candidat la funcția de președinte al Statelor Unite. La sfârșitul anului 2005, pierdusem enorm din capitalul meu politic. Deoarece cota mea de popularitate era în cădere liberă, mai mulți democrați — și o parte din republicani — au ajuns la concluzia că ar fi mai bine să treacă în opoziție, decât să lucreze alături de mine. Administrația mea a avut totuși realizări importante, printre care reînnoirea inițiativei de luptă anti-SIDA, finanțarea integrală a trupelor noastre, confirmarea lui Sam Alito la Curtea Supremă și gestionarea crizei financiare. Dar toamna anului 2005 a marcat tot restul mandatului meu de președinte.

Nu spun că nu am făcut și greșeli în timpul crizei Katrina. Ar fi trebuit să îi îndemn pe guvernatoarea Blanco și pe primarul Nagin să evacueze New Orleansul mai devreme. Ar fi trebuit să mă întorc la Washington încă de a doua zi sau să mă opresc în Baton Rouge în a treia zi. Ar fi trebuit să mă străduiesc mai mult ca să transmit compasiunea mea pentru victimele uraganului și determinarea mea de a-i ajuta, așa cum am făcut-o în zilele de după 11 septembrie.

Cea mai mare greșală a mea a fost că am așteptat prea mult până să trimit în zona calamității soldați în serviciu activ. În ziua a treia, era deja clar că trebuia să trimitem trupe federale pentru restabilirea ordinii. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, aş trimite imediat brigada a 82-a de aeropurtate, chiar fără autorizarea necesară. Atunci am ezitat, deoarece n-am vrut ca trupele noastre să fie în situația de a nu putea interveni pentru a opri atacurile indivizilor înarmați și alte acte de violență șocante despre care auzeam la televizor. Mai târziu am aflat și că aceste relatări au fost extrem de exagerate, produsul unor corespondenți mult prea zeloși și presați să dea informații pentru a umple fiecare secundă de transmisie din programele de știri.

În final, povestea uraganului Katrina este povestea celei mai puternice furtuni a secolului. A devastat o regiune cu o suprafață cât Marea Britanie, a produs de aproape nouă ori mai multe pagube decât orice alt uragan de până atunci și a ucis mai mulți oameni decât orice altă furtună din ultimii 75 de ani. Bilanțul economic — 300 000 de case distruse și 96 miliarde de dolari pagube materiale — a depășit cu mult oricare altul produs vreodată de un uragan.

Și totuși nu distrugerile și moartea au avut ultimul cuvânt în fața oamenilor din regiunea Golfului Mexic. În august 2008, am făcut o vizită la Guflport în Mississippi și la Jackson Barraks în New Orleans, unde se

află sediul Gărzii Naționale Louisiana, inundat în timpul uraganului Katrina. Am fost surprins să văd cât de multe s-au schimbat în trei ani.

În Mississippi, muncitorii curățaseră 35 milioane de metri cubi de moloz și resturi produse de furtună, dublu față de cât a rămas în urma uraganului Andrew. Peste 43 000 de locuitori fuseseră nevoiți să-și repare sau să-și reconstruiască locuințele. Traficul a fost reluat peste poduri noi, ce se întindeau între Biloxi Bay și Bay St. Louis. Turiștii și angajații se reîntorseseră în cazinourile și hotelurile refăcute de pe faleză. Și, ca un semn al revenirii la starea de normalitate, toate școlile avariate de uraganul Katrina își redeschiseseră porțile.

Deși mulți au spus că New Orleans nu va mai fi niciodată un mare oraș, 87% din locuitori se reîntorseseră. Podul de pe ruta I-10 care lega New Orleans de Slidell a fost redeschis. Numărul restaurantelor din oraș era acum mai mare decât fusese înainte de uraganul Katrina. Peste 70 000 de cetățeni își reparaseră sau își refăcuseră casele. Digurile din jurul New Orleansului fuseseră consolidate, iar corpul de ingineri al armatei începuse un proiect masiv care să asigure „protecție împotriva inundațiilor cât pentru 100 de ani”. Superdome-ul, care altădată adăpostea mii de sinistrați, a devenit o gazdă demnă a echipei New Orleans Saints, campioana Super Bowl.

Cea mai impresionantă schimbare s-a produs în sistemul educației. Școlile publice cu clădiri învechite înainte de furtună s-au redeschis în clădiri moderne, cu profesori noi și conducători angajați să facă reformă și să obțină eficiență. Zeci de școli de stat au răsărit în tot orașul, oferind părinților mai multe șanse pentru copiii lor și mai multă flexibilitate. Arhidioceza catolică, condusă de arhiepiscopul Alfred Hughes, și-a continuat îndelungata tradiție de excelență în educație, redeschizându-și în curând școlile. În primul an după Katrina, rezultatele obținute de elevii din New Orleans la testele școlare s-au îmbunătățit. Rezultatele lor au continuat să se îmbunătățească și mai mult în următorii doi ani.

Când am ținut discursul de adio în Sala Estică de la Casa Albă, în ianuarie 2009, unul dintre invitați a fost dr. Tony Recasner, directorul școlii Samuel J. Green din New Orleans. Tony și-a început activitatea la această școală în iulie 2005, după ce instituția înregistrase rezultate dezastruoase și fusese preluată de stat. Apoi a venit uraganul Katrina.

Când l-am vizitat în 2007, Tony mi-a vorbit despre metodele sale de predare inovatoare, cum ar fi să-i lase pe elevi să se concentreze pe o singură materie timp de mai multe săptămâni, și mi-a prezentat rezultatele obținute. În ciuda imenselor dezavantaje cu care se

confruntau elevii lui, procentul celor care știau să citească și să calculeze la nivel de promovare se triplase.

— Această școală care, în trecut, n-a slujit prea bine comunitatea în prezent este pe punctul de a deveni un far al speranței, mi-a spus Tony.

Spiritul reînnoirii de la școala de stat S.J. Green este prezent peste tot în regiunea Golfului Mexic. Sub îndrumarea unor oameni ca Tony, o nouă generație poate construi o viață mai bună decât cea pe care au moștenit-o. Iar adevărata moștenire a uraganului Katrina va fi aceea a speranței.

53 Puternice furtuni de nisip produse în America în perioda 1930–1936. (N.t.)

54 Grup de reprezentanți ai negrilor în cadrul Congresului Statelor Unite. (N.t.)

55 Act care interzicea discriminarea, în privința vânzării sau închirierii de imobile private, bazată pe rasă, religie sau etnie.

56 În toamna anului 2006, Congresul a amendat Legea Insurecției, pentru a permite președintelui să trimită trupe federale cu puteri de intervenție în restabilirea ordinii după producerea unor dezastre naturale. În 2008, acest amendament a fost abrogat.

CAPITOLUL 11

EFFECTUL LAZĂR

Pe 30 iulie 2008, Mohamad Kalyesubula stătea pe rândul din față în Sala Estică. Era un african înalt, suplu, cu un zâmbet larg și strălucitor. Până acum, ar fi trebuit să fie mort.

Laura și cu mine îl cunoscuserăm pe Mohamad cu cinci ani în urmă la Entebbe, în Uganda, într-o clinică a Organizației Anti-SIDA, TASO. Aflată într-o clădire modestă, cu un singur etaj, clinica TASO deservea mii de pacienți care sufereau de SIDA. Asemeni multor bolnavi aflați în stadiile avansate ale bolii, Mohamad se stingeă văzând cu ochii. Mânca puțin, se lupta cu febra permanentă și stătea la pat de aproape un an de zile.

Mă așteptam ca TASO să fie un loc oribil, unde nu mai exista niciun fel de speranță, dar nu era așa. Pe un panou deasupra ușii fusese scris cu vopsea: „Să trăim pozitiv cu HIV / SIDA”. Un cor de copii orfani ai căror părinți muriseră de SIDA cânta imnuri în care își exprimau credința și speranța. Au încheiat cu o minunată interpretare a imnului „America the Beautiful”.

— Am și eu un vis, mi-a mărturisit Mohamad de pe patul lui de spital. Să vin într-o zi în Statele Unite.

Am plecat de la clinică plin de speranță. Pacienții mi-au întărit convingerea că orice viață de om este demnă și prețioasă, pentru că fiecare persoană poartă însemnul Atotputernicului Dumnezeu. Am văzut în suferința lor provocarea din cuvintele Evangheliei: „Celor care mult li s-a dat, mult li se va cere”.

America promise mult, iar eu m-am străduit să răspundem chemărilor. La începutul aceluia an, propusesem Congresului și acesta aprobase un fond de 15 miliarde de dolari pentru lupta împotriva HIV / SIDA în Africa. President's Emergency Plan for AIDS Relief⁵⁷, PEPFAR, a constituit cea mai amplă inițiativă la nivel internațional în domeniul sănătății, pentru combaterea unei maladii. Speram să fie un fel de Plan Marshall în versiune medicală.

— Acesta este angajamentul țării mele față de popoarele din Africa și Uganda, am declarat eu la clinica TASO. Nu sunteți singuri în această luptă. America s-a hotărât să acționeze.

Trei luni mai târziu, Mohamad primea primul său tratament antiretroviral. Medicamentele i-au redat puterea și până la urmă a reușit să se dea jos din pat. Și-a luat o slujbă la clinica TASO și câștiga destui bani ca să-i crească pe cei șase copii ai săi. În vara anului 2008, l-am invitat pe Mohamad la Casa Albă, ca să asiste la semnarea unui proiect de lege prin care se dubla suma investită de noi pe plan mondial

în combaterea HIV / SIDA. Aproape că nu l-am recunoscut. Trupul lui istovit de boală se înzdrăvenise și arăta mai puternic. Revenise la viață.

Mohamad nu a fost singurul. În decurs de cinci ani, numărul africanilor care beneficiau de tratament anti-SIDA crescuse de la 50 000 la aproape trei milioane — peste două milioane primind ajutor prin PEPFAR. Oameni pentru care se credea că nu mai există speranță și-au recăpătat sănătatea și duceau o viață activă. Amintindu-și de povestea lui Iisus care l-a înviat din morți pe prietenul său, africanii au găsit și o expresie pentru această transformare. I-au spus Efectul Lazăr.

În 1990, tata mi-a cerut să conduc o delegație în Gambia, unde am participat la sărbătorirea a 25 de ani de la câștigarea independenței. O țară mică din vestul Africii, cu o populație de aproape 900 000 de locuitori, Gambia era cunoscută în America drept țara strămoșilor lui Alex Haley, autorul romanului Rădăcini. Eu și Laura citiserăm această carte distinsă cu Premiul Pulitzer, în care Haley cercetează originile familiei sale mergând până la un strămoș de-al său adus de negustorii de sclavi pe la 1700.

Din păcate, Gambia nu părea să se fi dezvoltat prea mult de atunci. Laura și cu mine am făcut un tur al capitalei Banjul, într-un Chevrolet vechi, pus la dispoziție de ambasadă. Șoseaua principală era asfaltată, dar restul erau mizerabile. Majoritatea oamenilor pe care i-am văzut mergeau pe jos, mulți cărând greutăți mari în spate. Momentul principal al vizitei a fost ceremonia organizată în onoarea independenței Gambiei. Aceasta s-a ținut pe stadionul național, o construcție cu vopseaua scorojită și tencuiala căzută. Mă gândeam că până și stadioanele liceelor din vestul Texasului arătau mult mai moderne decât acesta din Gambia.

M-am gândit la Gambia opt ani mai târziu, când m-am decis să candidez la președinție. Condi Rice și cu mine petreceam ore întregi discutând politică externă pe veranda reședinței oficiale a guvernatorului. Într-o zi, am ajuns să discutăm despre Africa. Condi avea convingeri ferme pe acest subiect. Era de părere că Africa are un potențial uriaș, dar a fost de prea multe ori neglijată. Am fost amândoi de acord că Africa ar trebui să ocupe un loc important în politica mea externă.

Am fost întotdeauna de părere că America este o țară generoasă, ce are responsabilitatea morală de a participa la eradicarea sărăciei și disperării. Dar cum să acționăm eficient în acest sens? Programele de asistență derulate de noi în Africa nu dăduseră rezultate mulțumitoare.

Majoritatea erau concepute în perioada Războiului Rece, pentru a sprijini guvernele anticomuniste. Deși asistența acordată de noi ajută guvernele prietene să rămână la putere, nu contribuia cu nimic la îmbunătățirea traiului oamenilor de rând. În 2001, Africa primea 14 miliarde de dolari din ajutoare externe, mai mult decât orice alt continent. Cu toate astea, creșterea economică pe cap de locuitor era zero, chiar mai rău decât în anii 1970.

O altă problemă a fost faptul că modelul tradițional de acordare a ajutorului financiar extern era paternalist: o țară bogată semna un cec și-i spunea primitorului cum să cheltuie banii. Am decis să adopt o nouă strategie în Africa și în orice altă țară aflată în curs de dezvoltare. Voiam ca relațiile noastre să se bazeze pe un parteneriat, nu pe paternalism. Vom încredința acestor țări aflate în curs de dezvoltare sarcina de a-și stabili propriile strategii de folosire a fondurilor primite de la americani. În schimb, ele trebuiau să facă dovada performanțelor obținute și să fie responsabile. Rezultatul era că aceste țări se simțeau implicate în succesul lor, iar poporul american putea să vadă impactul generozității sale.

Așa cum zicea și Condi în prima noastră discuție, o singură problemă se detașa net de toate celelalte, din Africa: criza umanitară a HIV / SIDA. Statisticile erau terifiante. În regiunea din sudul Saharei muriseră aproape 10 milioane de oameni. În unele țări, unu din patru adulți era infectat cu HIV și se estima că, până în 2010, numărul total al celor infectați va depăși 100 de milioane. Națiunile Unite apreciau că SIDA ar putea fi cea mai gravă epidemie de la ciuma bubonică din Evul Mediu.

Când am devenit președinte, Statele Unite cheltuiau puțin peste 500 de milioane de dolari pe an pentru lupta anti-SIDA la nivel global. Asta însemna mai mult decât orice altă țară din lume, dar era un fleac în comparație cu amploarea epidemiei. Banii erau distribuiți haotic prin șase agenții diferite, ale căror acțiuni se suprapuneau deseori, semn că nu exista o strategie clară.

Contribuabilii americani meritau — iar conștiința cerea — un plan mai eficient în locul acestor eforturi disperate. Am decis să fac din lupta împotriva flagelului SIDA care lovea Africa un element important al politicii mele externe. În martie 2001, m-am întâlnit cu secretarul general al Națiunilor Unite, Kofi Annan, un diplomat convingător, originar din Ghana. Nu am fost întotdeauna de acord cu Kofi, dar am găsit un punct comun în determinarea noastră de a combate pandemia SIDA. El a propus să constituim un Fond Global de Luptă împotriva HIV / SIDA, a tuberculozei și a malariei, care să reunească resurse financiare din diferite țări ale lumii.

L-am ascultat, dar nu mi-am luat niciun angajament. Mi se părea că ONU este o organizație greoaie, birocratică și ineficientă. Mă temeam că un fond la care contribuiau țări diferite cu interese diferite nu va dirija banii în mod eficient.

Totuși, secretarul de stat Colin Powell și secretarul Serviciilor Umane și de Sănătate, Tommy Thompson, mi-au recomandat să sprijin Fondul Global cu o contribuție inițială de 200 milioane de dolari. Ei erau de părere că vom transmite un mesaj pozitiv dacă America va fi prima țară care contribuie. Insistențele lor mi-au învins scepticismul. Am anunțat angajamentul nostru pe 11 mai 2001, avându-i alături pe Kofi și pe președintele Nigeriei, Olusegun Obasanjo, în Grădina cu Trandafiri. „Vă mulțumesc în numele tuturor bolnavilor de SIDA din lume, dar în mod special în numele bolnavilor de SIDA din Africa” au fost cuvintele președintelui Obasanjo.

— În această dimineață, am avut un început bun, am declarat eu în discursul meu.

N-am mai adăugat că intenționez să fac și mai mult în acest sens.

La patru luni de la ziua când am anunțat angajamentul nostru de a contribui la Fondul Global, asupra Americii s-a abătut terorismul. Înainte de 11 septembrie, consideram că alinarea suferinței oamenilor afectați de boală și de sărăcie era o misiune umanitară. După atentate, mi-am dat seama că era mai mult decât o datorie de conștiință. Securitatea țării noastre avea legătură directă cu suferința umană. În societățile adâncite în sărăcie și suferință ia naștere deznădejdea. Iar deznădejdea îi face pe oameni să treacă de partea teroriștilor și extremiștilor. Luptând împotriva suferinței în regiuni precum Africa, America își consolida propria securitate și ființa colectivă.

La începutul anului 2002, am ajuns la concluzia că Fondul Global nu era suficient pentru combaterea SIDA. Deși America își mărise contribuția la 500 milioane de dolari, Fondul tot nu avea suficienți bani și reacționa prea lent. În tot acest timp, SIDA făcea ravagii printre africani. Majoritatea victimelor aveau vârste cuprinse între 15 și 49 de ani, principalul segment demografic din țările productive. Dacă nu se luau măsuri, boala avea să ucidă 68 de milioane de oameni până în 2020, mai mulți decât muriseră în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Nu suportam gândul că mureau oameni nevinovați în timp ce comunitatea internațională întârzia să intervină. Am decis că era

momentul ca America să lanseze o inițiativă proprie de luptă anti-SIDA. Astfel, noi aveam controlul fondurilor, puteam să acționăm mai rapid și să insistăm mai mult pe obținerea rezultatelor.

Josh Bolten a constituit o echipă⁵⁸ care să formuleze niște recomandări. În luna iunie au venit la mine cu propunerea de a ne concentra pe un anumit sector în care SIDA făcea ravagii: impactul asupra femeilor și copiilor. La momentul acela, 17,6 milioane de femei și 2,7 milioane de copii erau atinși de HIV / SIDA. La fiecare 45 de secunde, în Africa se naștea un copil seropozitiv.

Recent, oamenii de știință au descoperit medicamente noi, în special unul numit Nevirapin, care poate reduce cu 50% rata de transmitere a virusului de la mamă la făt. Însă acest medicament nu se găsea în Africa sau în alte părți ale lumii în curs de dezvoltare. Echipa a propus alocarea a 500 de milioane de dolari, pe o perioadă de cinci ani, pentru achiziționarea acestui medicament și instruirea personalului medical local din cel mai grav afectate țări africane și caraibiene.

— Să începem chiar acum, am spus eu.

Planul era special conceput pentru un anumit sector al crizei din cele mai sărace zone ale lumii, îi implica în activitatea de coordonare pe oficialii locali și avea un obiectiv ambițios, dar realist: să trateze un milion de mame și să salveze 150 000 de copii anual, pe o perioadă de cinci ani.

Pe 19 iunie 2002, am anunțat în Grădina cu Trandafiri lansarea Inițiativei Internaționale de Prevenire a Îmbolnăvirii de HIV / SIDA a Mamei și Copilului. În următoarele șaptesprezece luni, am dublat contribuția financiară a Americii la lupta globală anti-SIDA.

În dimineața în care am anunțat programul destinat mamei și copilului, l-am chemat pe Josh Bolten la Biroul Oval.

— Este un început bun, dar nu este suficient, i-am zis. Du-te și vezi cum putem să facem mai mult.

Câteva luni mai târziu, el și echipa lui mi-au recomandat un program pe scară largă, destinat tratării și prevenirii maladiei SIDA — strategie care ulterior s-a transformat în PEPFAR.

Prima parte a propunerii, tratamentul, era cea mai revoluționară. Conform estimărilor, în Africa existau patru milioane de bolnavi de SIDA, care aveau nevoie de medicamente antiretrovirale pentru a supraviețui, dar nici măcar 50 000 dintre aceștia nu beneficiau de ele. Datorită progreselor industriei de medicamente, tratamentele care necesitau administrarea a 30 de pilule pe zi puteau fi înlocuite cu administrarea unui cocktail de medicamente, de două ori pe zi. Curând nu a mai fost nevoie decât de o singură pilulă. Noul medicament era mai puternic și mai puțin toxic pentru pacienți, iar prețul scăzuse de la 12 000 de dolari la nici 300 de dolari pe an. Cu doar 25 de dolari pe lună, America putea să prelungească viața bolnavilor de SIDA cu mai mulți ani.

— Trebuie să profităm de aceste descoperiri, am spus eu echipei, dar cum să facem pentru ca medicamentele să le parvină oamenilor?

Tony Fauci mi-a vorbit despre un program din Uganda, gestionat de doctorul Peter Mugenyi, un medic cu vederi inovatoare și director al unei clinici moderne, unul dintre primii oameni care aduseseră medicamentele antiretrovirale în Africa. În cadrul unei întâlniri la Biroul Oval, Tony mi-a arătat niște fotografii cu personalul medical TASO, deplasându-se cu motocicleta pentru a duce medicamentele antiretrovirale la domiciliul bolnavilor care nu se puteau deplasa. Deși parțial implementate, programele Mugenyi și TASO demonstrau ce se putea realiza dacă ar fi existat un sprijin mai susținut.

Pe lângă tratarea bolii, Uganda ducea și o campanie activă de prevenire cunoscută sub numele ABC: Abstinence, Be Faithful, or else use a Condom⁵⁹. Această abordare a avut succes. Potrivit estimărilor, rata de noi infectări în Uganda scăzuse de la 15% în 1991 la 5% în 2001.

Așadar, PEPFAR avea să includă încă un element: grija pentru victimele SIDA, în special pentru orfani. Mă întrista enorm și mă îngrijora faptul că 14 milioane de copii își pierduseră părinții din cauza acestei boli. O generație de tineri dezrădăcinați și disperați, tineri care erau vulnerabili și ușor de racolat de către extremiști.

Am insistat să aflu mai multe detalii despre planul respectiv.

— Care sunt obiectivele? am întrebat eu. Ce putem realiza prin el?

Am stabilit trei obiective: să tratăm două milioane de bolnavi de SIDA, să prevenim șapte milioane de noi cazuri de infectare și să ajutăm 10 milioane de oameni afectați de HIV. Intenționez să formăm un parteneriat cu guvernele țărilor angajate în lupta cu această maladie.

Autoritățile locale trebuiau să elaboreze strategii pentru realizarea obiectivelor concrete, iar noi urma să le sprijinim.

Următoarea problemă era să stabilim ce țări trebuie incluse în acest program. Am decis să ne concentrăm atenția pe cele mai sărace și mai afectate, 12 în regiunea subsahariană și 2 în Caraibe.⁶⁰ Aceste 14 țări reprezentau 50% din infectările cu HIV la nivel mondial. Dacă reaușeam să stopăm răspândirea bolii, puteam să creăm un model de urmat pentru alte țări și pentru Fondul Global.

Decizia finală a fost să stabilim câți bani să alocăm. Echipa lui Josh propusese suma exorbitantă de 15 miliarde de dolari pe cinci ani, dar echipa mea de la buget nu prea era de acord. La sfârșitul anului 2002, economia Statelor Unite întâmpina dificultăți și exista riscul ca poporul american să nu înțeleagă de ce cheltuiam atât de mulți bani în afara țării, în timp ce propriii noștri cetățeni o duceau destul de greu.

Am fost dispus să-mi asum acest risc. Eram convins că pot să explic în ce fel salvarea unor vieți în Africa servea intereselor noastre strategice și morale. Niște societăți mai sănătoase ar fi mai puțin predispuse la terorism sau genocid. Ar fi mai prospere și mai capabile să achiziționeze produsele și serviciile noastre. Cei care se îndoiau de motivele Americii s-ar convinge de generozitatea și compasiunea noastră. Și eram convins că poporul american ar fi mai cooperant dacă i-am arăta că banii contribuabililor ajutau la salvarea de vieți omenești.

Mai târziu, unii critici au susținut că am inițiat PEPFAR pentru a mai domoli tensiunile religioase și a distrage atenția de la problema din Irak. Acuzațiile erau ridicole. Am propus inițiativa anti-SIDA pentru a salva oameni. Mike Gerson, consilierul meu de încredere și redactorul meu de discursuri, spunea foarte bine la o reuniune din noiembrie 2002: „Dacă putem să facem acest lucru, dar nu-l facem, va fi o rușine pentru noi”.

În decembrie 2002, m-am decis să merg mai departe cu PEPFAR. Doar câțiva oameni erau la curent cu acest plan și am cerut echipei să păstreze discreția. Dacă se afla, ar fi început bătălia între agențiile guvernamentale pentru a câștiga controlul banilor. Membrii guvernului ar fi fost tentați să dilueze scopul programului, deturnând fonduri spre propriile lor scopuri. Nu voiam ca PEPFAR să ajungă să fie paralizat de birocrație și tot felul de alte interese.

— Rareori s-a întâmplat ca istoria să ofere o mai mare șansă de a face atât de mult pentru atât de mulți, am declarat în discursul meu despre Starea Națiunii din 28 ianuarie 2003... În această seară, propun Planul pentru ajutor de urgență în lupta anti-SIDA — o inițiativă de binefacere

fără precedent pe scena internațională, pentru ajutorarea țărilor africane.

Membri din partea ambelor partide s-au ridicat pentru a sprijini inițiativa. Alături de Laura, în loja Primei Doamne stătea un om al cărui program și a cărui țară au fost sursa de inspirație pentru PEPFAR: dr. Peter Mugenyi din Uganda.

*

Intenționasem ca anunțul meu să facă o impresie puternică și am reușit. Oficialul însărcinat cu programele anti-SIDA din timpul administrației Clinton a apreciat această inițiativă ca fiind „încurajatoare și evident sinceră”. Chicago Tribune a sintetizat reacția mai multor ziare într-un editorial care spunea: „«Surprinzător» este un cuvânt prea palid pentru a caracteriza anunțul președintelui Bush”.

Așa cum mă așteptam, au existat și unele obiecții, în special legate de strategia de prevenire ABC. Criticii de stânga considerau că abstinența era un „război al prezervativelor”, ideologie care se va dovedi nerealistă și inefficientă. Am replicat că abstinența funcționează întotdeauna. Cei de dreapta au obiectat la distribuirea prezervativelor care, după părerea lor, ar încuraja promiscuitatea. Bine că membrii Congresului au fost suficient de înțelepți să nu critice componenta B a strategiei, cea referitoare la fidelitatea în cadrul căsătoriei.

Culmea ironiei a fost că ambele tabere ne-au acuzat că vrem să ne impunem propriile valori — un fundamentalism religios dacă îi întrebai pe unii, permisivitate sexuală dacă îi întrebai pe ceilalți.

Niciun argument nu mi s-a părut pertinent, deoarece strategia ABC fusese concepută în Africa, implementată în Africa și dăduse rezultate în Africa.

În primăvara anului 2003, PEPFAR a intrat în dezbaterile Camerei Reprezentanților. Acest proiect de lege a fost susținut de kongresmenul republican Henry Hyde din Illinois și de kongresmenul democrat Tom Lantos din California, doi fervenți susținători ai drepturilor omului. Dând un frumos exemplu de cooperare bipartită, ei au ajutat la

adoptarea acestui proiect de lege de către Cameră cu 375 de voturi pentru și 41 împotriva.

Proiectul a trecut apoi la Senat, unde a primit o puternică susținere din partea liderului majorității, Bill Frist, un medic care pleca anual în misiune în Africa, și a senatorului Dick Lugar din Indiana, președintele Comisiei pentru Relații Externe. Bill și Dick au reușit să adune voturile unui număr mare de legiuitori, de la conservatori ca Jesse Helms din Carolina de Nord până la liberali ca Joe Biden din Delaware și John Kerry din Massachusetts. I-am spus lui Bill că speram să ratific legea înainte să plec la Summitul G-8 de la Evian, în Franța, pentru a avea argumente concrete cu care să-i conving pe aliații noștri să ni se alăture. Bill a muncit neînterupt ca să rezolve problema la termen. Cu trei zile înainte de a pleca din țară, legea PEPFAR a fost promulgată.

Două luni mai târziu, Laura și cu mine am aterizat în Africa Subsahariană. Prima noastră oprire a fost în Senegal. După întâlnirea de dimineață de la palatul prezidențial, președintele Abdoulaye Wade și soția lui, Viviane, ne-au însoțit într-unul dintre cele mai înspăimântătoare locuri pe care le-am vizitat când am fost președinte: Insula Gorée.

Turul nostru a început cu o clădire din stuc de culoare roz, Casa Sclavilor. Directorul muzeului ne-a condus pe Laura și pe mine prin încăperile mici și sufocante. Într-una se găsea un cântar cu care erau cântăriți sclavii. O alta era împărțită în celule pentru bărbați, femei și copii. Am trecut printr-un culoar îngust până la Ușa Fără Întoarcere, locul de plecare în terifianta călătorie spre Lumea Nouă. Îmi imaginam spaima acelor oameni sperați, furați de lângă familiile lor și aruncați pe niște nave cu destinații necunoscute. Mi-am pus brațul în jurul Laurei și am privit amândoi întinderea albastră a oceanului.

În spatele nostru se aflau Colin Powell și Condi Rice. Mă gândeam la contrastul dintre suferințele îndurate de strămoșii lor și ceea ce au reușit să realizeze Colin și Condi. La încheierea vizitei, am ținut un discurs pe insulă:

În acest loc, libertatea și viața erau furate și vândute. Ființele omenеști erau livrate, sortate, cântărite, marcate de negustori și încărcate ca niște mărfuri pentru o călătorie fără întoarcere. Una dintre cele mai mari

migrații din istorie a fost în același timp una dintre cele mai mari crime din istorie...

Timp de 250 de ani, cei aflați în captivitate au îndurat un atac asupra culturii și demnității lor. Spiritul africanilor din America n-a fost înfrânt. Dar spiritul celor ce i-au ținut în captivitate a fost corupt... O republică întemeiată pe principiul egalității pentru toți a devenit o închisoare pentru milioane de oameni. Și, totuși, așa cum spune un vechi proverb african: „Niciun pumn nu este într-atât de mare ca să acopere tot cerul”. Toate generațiile de opresori aflate sub legile omului nu au reușit să ucidă speranța de libertate și să înfrângă voința lui Dumnezeu...

Din vârtoarea secolelor, America a învățat că libertatea nu aparține unei singure rase. Știm la fel de bine că libertatea nu aparține unei singure nații. Această credință în drepturile naturale ale omului, această convingere că justiția trebuie să ajungă în orice colț de lume în care ajunge și soarele, este principiul după care se conduce America în lume. Cu puterea și resursele ce ne-au fost date, Statele Unite vor să aducă pace acolo unde există război, speranță acolo unde există suferință și libertate acolo unde există tiranie.

PEPFAR era un capitol nou în povestea despre libertate, demnitate și speranță în Africa. În fiecare țară pe care am vizitat-o, am promis că America își va respecta angajamentele. În Africa de Sud, unde trăiesc aproape cinci milioane de persoane infectate cu HIV, l-am îndemnat pe președintele Thabo Mbeki, care s-a arătat reticent, să înfrunte problema acestei maladii în mod deschis și direct. În Botswana, o țară relativ bogată, unde 38% din populația adultă este infectată, președintele Festus Mogae a promis să folosească fondurile PEPFAR pentru a continua eforturile impresionante începute deja în lupta cu această boală. La Spitalul național din Abuja, Nigeria, am vizitat pacienți care au beneficiat de inițiativa „Mama și copilul”. Radiau de bucurie când mi i-au arătat pe copiii lor născuți sănătoși. Dar, pe lângă acești copilași născuți fără să aibă virusul HIV, erau mulți alții care își începeau viața purtând această povară.

Cea mai memorabilă parte a călătoriei noastre a fost vizita la clinica TASO din Uganda, unde l-am întâlnit pe Mohamad Kalyesubula. Însoțiți de președintele Yoweri Museveni și de soția lui, Janet, Laura și cu mine am trecut prin saloane și am îmbrățișat pacienții. Mulți au început să ne spună povestea lor. Ne-au împărtășit speranțele și temerile lor. O asistentă, pe nume Agnes, ne-a povestit că soțul ei a murit de SIDA în

1992. Când și-a făcut analizele, a constatat că și ea era infectată cu HIV. Agnes era unul dintre puținii norocoși care primeau medicamentele antiretrovirale. Ea m-a rugat să trimitem mai multe medicamente, cât mai repede cu putință. Când medicamentele puse la dispoziție prin PEPFAR au ajuns în Uganda, Agnes a ajutat mulți pacienți de la TASO să-și refacă starea de sănătate. Unul dintre aceștia a fost Mohamad. Când a fost la Casa Albă în 2008, a venit însoțit de Agnes.

Directorul TASO, un medic pe nume Alex Coutinho, a declarat mai târziu că eu am fost primul lider mondial care a îmbrățișat un african bolnav de SIDA. Am fost surprins când am auzit. Eu îmi aminteam că mama a devenit subiect de știre internațională când a luat în brațe un bebeluș infectat cu HIV în 1989. Gestul ei a contribuit la distrugerea mitului că boala se poate transmite prin contact uman întâmplător. Am fost mândru că am perpetuat această tradiție, contribuind la îndepărtarea stigmatului asociat acestei maladii. Speram ca, printr-un gest cât de mic, să redau demnitatea celor aflați în suferință, dar, mai ales, voiam să arăt lumii că poporului american îi pasă.

Interesant a fost că în călătoria noastră în Africa ne-a însoțit și fiica noastră Barbara. Ea, Laura și cu mine am mers într-un safari în rezervația naturală Mokolodi din Botswana. Speram să ne relaxăm, să respirăm puțin aer proaspăt și să vedem animalele sălbatice. Ca să satisfacem apetitul jurnaliștilor care ne-au însoțit în acea deplasare, personalul de la Casa Albă a decis să organizeze o ședință foto.

Ca de obicei, s-au făcut pregătiri minuțioase. O camionetă plină cu reporteri și camere de filmat a fost amplasată într-un luminiș. Când mașina noastră și-a făcut apariția, toți jurnaliștii erau pregătiți să ne filmeze cum ne uităm la niște elefanți. Dar se vede treaba că elefanții n-au primit scenariul stabilit. La scurt timp după ce am sosit noi, un mascul în călduri s-a urcat pe o femelă și, astfel, ritualul lor de împerechere a fost transmis în direct de toate televiziunile din lume. Când au văzut scena, cei din echipa noastră s-au albit la față chiar sub soarele fierbinte al Africii, dar eu, Laura și Barbara am izbucnit în râs.

Pentru Barbara, a fost prima ei călătorie în Africa și a marcat-o profund. După ce a terminat facultatea și a participat ca voluntară la campania mea din 2004, s-a dus să lucreze la o clinică de pediatrie specializată în tratamentul SIDA din cadrul spitalului Crucii Roșii din Cape Town, Africa de Sud. Inspirată de experiența trăită acolo, a fondat mai târziu societatea nonprofit Global Health Corps. Creată după modelul Teach

for America, organizația ei trimite proaspeți absolvenți de facultate la clinici din trei țări africane și două orașe din America. Aceștia participă la îngrijirea pacienților care suferă de SIDA și de alte boli, contribuind la consolidarea infrastructurii sănătății și ajutându-i pe oameni să trăiască în demnitate și cu speranță.

Și Jenna și-a descoperit pasiunea de a lucra cu pacienții bolnavi de SIDA. Ea a făcut voluntariat pentru UNICEF în câteva țări din America Latină. Când s-a întors acasă, a scris o minunată carte, un bestseller intitulat Povestea Anei, despre o fată care s-a născut cu virusul HIV.

Laura și cu mine suntem mândri de fetele noastre. Ele și-au făcut o profesie din slujirea unei cauze nobile și fac parte dintr-o amplă mișcare de americani care își dedică timpul și banii pentru ajutorarea celor mai puțin norocoși. Acești oameni cu suflet bun formează ceea ce eu numesc armata compasiunii. Mulți provin din organizații religioase și nu așteaptă compensații. Ei își primesc răsplata sub o altă formă.

Una dintre primele și cele mai importante decizii legate de PEPFAR a fost să stabilim cine să-l gestioneze. Voiam un manager cu experiență, care să știe cum să structureze o organizație orientată spre obținerea de rezultate concrete. Am găsit omul potrivit în persoana lui Randall Tobias, un experimentat om de afaceri din Indiana, fost director executiv al grupului farmaceutic Eli Lilly.

Primele rapoarte ale lui Randy au fost descurajante. La un an după intrarea în vigoare a PEPFAR, mai puțin de 100 000 de pacienți beneficiau de medicamente antiretrovirale.

— Doar atât? am întrebat eu nemulțumit. Mai sunt mulți până la două milioane!

Dar Randy m-a asigurat că PEPFAR se afla în direcția cea bună. În primul an, țările partenere au avut de îndeplinit cele mai importante sarcini: elaborarea strategiilor, mobilizarea forței de muncă și crearea infrastructurii necesare. Odată construită această fundație, numărul celor care primeau medicamente avea să crească vertiginos.

În toamna anului 2005, partenerii noștri din Africa erau angajați deplin. Cu sprijinul PEPFAR, organizații profesionale și laice, africane și americane, au ajutat clinicile cu personal medical și au contribuit la diseminarea informațiilor privind prevenirea bolii la milioane de oameni de pe întregul continent. Orfanii și cei aflați în stadiul terminal

al bolii primeau îngrijiri pline de dăruire. Aproape 400 000 de oameni beneficiau de medicamente antiretrovirale. Ne aflam pe drumul cel bun spre atingerea obiectivului nostru.

Din păcate, SIDA nu era singura boală care făcea ravagii în Africa. Până în 2005, malaria ucidea aproape un milion de africani anual, majoritatea dintre ei fiind copii cu vârste de până la cinci ani. Transmisă prin mușcătura de țânțar, malaria reprezenta 9% din cauzele de deces din Africa, chiar mai mult decât SIDA. Economistii estimau că boala costa Africa 12 miliarde de dolari pe an în cheltuieli medicale și pierderi de productivitate, o lovitură grea pentru niște economii oricum fragile.

Toate acele decese puteau fi practic evitate, deoarece malaria este o boală care poate fi tratată și prevenită. Statele Unite au eradicat malaria în anii 1950 și exista o strategie bine pusă la punct pentru combaterea acestei boli. Era nevoie de insecticide, plase de protecție și medicamente pentru cei infectați. Tratamentul nu era foarte scump, iar plasele pentru țânțari costă 10 dolari bucata, inclusiv livrarea.

În iunie 2005, am anunțat lansarea unui program de 1,2 miliarde de dolari pe 5 ani, destinat eradicării malariei în 15 țări. Ca și PEPFAR, President's Malaria Initiative⁶¹ le permitea africanilor să-și elaboreze propriile strategii pentru satisfacerea nevoilor. Obiectivul nostru era măsurabil: reducerea cu 50% a mortalității din cauza malariei în următorii cinci ani.

La conducerea Inițiativei de Combatere a Malariei l-am numit pe contraamiralul în rezervă Tim Ziemer, fost pilot al marinei, cu experiență în ajutoare internaționale. În primii doi ani, programul a ajuns la 11 milioane de africani și a generat o reacție extrem de pozitivă din partea poporului american. Cluburi de tineri, echipe de cercetași și școli au donat bani în contribuții individuale de 10 dolari pentru achiziționarea de plase contra țânțarilor pentru copiii din Africa. Organizații profesionale și importante corporații, în special cele care își desfășurau afacerile în Africa, au donat cu generozitate pentru această cauză.

Cu sprijinul Inițiativei de Combatere a Malariei, numărul infectărilor în țările vizate a început să scadă. Cel mai semnificativ impact l-a avut în Zanzibar. Responsabilii din sănătate au adoptat o campanie dinamică de stropire cu insecticide, de distribuire a plaselor contra țânțarilor și a medicamentelor pentru cei infectați cu malarie și pentru femeile

însărcinate. Pe o insulă din Zanzibar, numărul cazurilor de malarie a scăzut cu 90% într-un singur an.

Pe 25 aprilie 2007, Laura și cu mine am găzduit în Grădina de Trandafiri prima Zi Mondială de Combatere a Malariei, ocazie cu care am făcut cunoscute progresele realizate și le-am arătat cetățenilor noștri rezultatele generozității lor.

La sfârșitul comentariilor mele, compania de dans KanKouran din Africa de Vest a dat un spectacol antrenant. Prins într-o dispoziție sărbătorească, am urcat și eu pe scenă alături de dansatori. Dansul meu a fost transmis de programele de știri TV și a făcut o oarecare senzație pe YouTube. Fetele mele s-au distrat glumind pe seama mea:

— Tată, nu cred că ești bun să mergi la concursul Dansând printre stele⁶².

— V-am spus doar că scopul meu a fost să fac o campanie de sensibilizare, am replicat eu.

În 2006, Mark Dybul i-a succedat lui Randy Tobias în calitate de coordonator al PEPFAR. Ca medic și persoană respectată în comunitatea SIDA, Mark a adus o mare credibilitate programului PEPFAR. Întors dintr-o călătorie în Africa, el mi-a spus că oamenii de acolo se întrebau ce se va întâmpla în 2008, după expirarea perioadei de 5 ani a proiectului. Guvernele contau pe sprijinul nostru în continuare, la fel și oamenii de acolo. Mark mi-a povestit că a întrebat un oficial al unei clinici din Etiopia dacă știe cineva ce înseamnă inițialele PEPFAR.

— Da, a răspuns omul. PEPFAR înseamnă: poporului american îi pasă de noi.

Mark era de părere că aveam obligația de a continua acest program — și ocazia de a continua progresele realizate. Dublând fondul inițial al PEPFAR, puteam să tratăm 2,5 milioane de oameni, să prevenim îmbolnăvirea a 12 milioane și să acordăm îngrijiri altor 12 milioane de oameni în următorii 5 ani.

Dublarea fondurilor reprezenta un mare angajament. Dar inițiativa de luptă anti-SIDA funcționa și am decis să o continuăm. Pe 30 mai 2007, am ținut un discurs în Grădina de Trandafiri și am cerut Congresului să

aprobe continuarea programului cu un nou angajament de 30 de miliarde de dolari în următorii cinci ani.

Pentru a evidenția rezultatele obținute, am invitat o femeie din Africa de Sud, pe nume Kunene Tantoh. Laura o cunoscuse cu doi ani în urmă și îmi spusese povestea ei. Kunene era purtătoarea virusului HIV, dar, datorită tratamentului primit prin inițiativa „Mama și Copilul”, a născut un băiețel neinfectat cu HIV. După discurs, l-am luat în brațe pe micuțul Baron, în vârstă de patru ani, și am zâmbit la gândul că prețioasa lui viață fusese salvată de contribuabilii americani. El a demonstrat cât era de energic și de sănătos, agitându-se în brațele mele și făcând cu mâna spre camerele de filmat. Apoi mi-a aruncat privirea aceea, inteligibilă în toate limbile: „Gata, mi-ajunge. Pune-mă jos”.

Următoarea etapă a fost să convingem și alte țări să ni se alăture. În vara anului 2007, Laura și cu mine am plecat în Germania la Summitul G-8, găzduit de cancelarul Angela Merkel. Un obiectiv important al misiunii mele era să conving alți lideri ai G-8 să urmeze angajamentul Americii în lupta împotriva HIV / SIDA și malariei.

Angela mi-a spus că subiectul principal al summitului este încălzirea globală. Eram dispus să fiu constructiv în această problemă. În discursul meu despre Starea Națiunii din 2006 afirmasem că America este „dependentă de petrol” — expresie care n-a fost primită prea bine de unii dintre prietenii mei din Texas. Colaborasem cu Congresul pentru a promova alternative la folosirea petrolului: biocombustibili, automobile hibride și pe hidrogen, gaze naturale, tehnologii ecologice de exploatare a cărbunelui și energie nucleară. Am propus și un proces internațional care, spre deosebire de Protocolul de la Kyoto, îi aducea laolaltă pe toți marii deținători de gaze — inclusiv China și India — și se baza pe folosirea tehnologiilor de energie curată pentru reducerea gazelor cu efect de seră, fără a afecta creșterea economică necesară rezolvării problemei.

Mă temeam că țările își vor concentra atenția asupra schimbărilor climatice și vor trece cu vederea nevoile imediate și disperate ale oamenilor din țările aflate în curs de dezvoltare.

— În loc ca liderii mondiali să stea și să discute despre ceva ce riscă să devină o problemă peste cincizeci de ani, mai bine ar face ceva concret pentru oamenii care mor de SIDA și de malarie în prezent, i-am spus eu Angelei.

Cu ajutorul Angelei, ceilalți lideri ai țărilor G-8 au fost de acord să contribuie la realizarea obiectivelor stabilite de America în lupta anti-SIDA. Împreună urma să asigurăm medicamente pentru 5 milioane de

oameni, să prevenim 24 milioane de noi îmbolnăviri și să asigurăm îngrijiri pentru încă 24 de milioane de oameni în următorii cinci ani. Au fost de acord să sprijine și Inițiativa de Combatere a Malariei. Acele angajamente istorice înseamnă enorm pentru viețile oamenilor din Africa și din întreaga lume. Depinde de administrațiile viitoare dacă țările își vor respecta promisiunile făcute.

Principiile responsabilității și parteneriatului după care s-a ghidat PEPFAR au stat și la baza noii noastre abordări a dezvoltării economice, programul Millenium Challenge Account. Țările care doreau să beneficieze de fonduri MCA, trebuiau să îndeplinească următoarele trei condiții, clar definite: să nu existe corupție la nivelul guvernului, să aibă o politică orientată spre economia de piață și să investească în sănătatea și educația populației. Abordarea era radical diferită. Ajutorul economic era considerat o investiție, nu un cadou, iar succesul trebuia măsurat în funcție de rezultatele obținute, nu de banii cheltuiți.

MCA primea sprijin din surse neobișnuite. Una dintre surse a fost Bono, solistul trupei irlandeze U2. Josh și Condi, care avuseseră ocazia să-l cunoască pe Bono, mi-au spus că starul dorea să-mi facă o vizită la Biroul Oval. Eu nu prea aveam încredere în vedetele care susțin o cauză a momentului doar pentru a-și face imagine. Dar ei m-au asigurat că Bono chiar era implicat.

Vizita lui a fost programată pentru dimineața zilei de 14 martie 2002, când trebuia să anunț lansarea programului MCA. Josh m-a informat rapid în legătură cu eventualele aspecte care puteau fi abordate în timpul discuției. Conștiincios ca întotdeauna, el mi-a pus o ultimă întrebare înainte să-l invite pe oaspetele nostru în Biroul Oval:

— Domnule președinte, știți cine este Bono, da?

— Sigur că da, am răspuns eu. E un star rock.

Josh a clătinat mulțumit din cap și a dat să iasă pe ușă.

— Și a fost căsătorit cu Cher, nu? am continuat eu.

Josh a făcut stânga-mprejur, nevenindu-i să creadă. Eu m-am abținut cât am putut să nu râd.

Bono a intrat în Biroul Oval cu personalitatea lui electrizantă și ochelarii lui de firmă. Imediat mi-a risipit orice bănuială că venise ca să-

și promoveze propria imagine. Cunoștea bugetele noastre, înțelegea situația și era bine informat în legătură cu problemele din Africa. Mi-a adus și un cadou frumos, o veche biblie irlandeză.

— Știți că 2.003 versete din Sfânta Scriptură se referă la săracii lumii? m-a întrebat el. Oamenii se grăbesc să arate cu degetul păcate evidente, cum ar fi infidelitatea în căsnicie, dar uneori le ignoră pe cele mai grave. Singurul loc în care se vorbește în Biblie despre Judecata de Apoi este în Matei, 25: „Ori de câte ori ați făcut aceste lucruri unuia dintre acești frați neînsemnați ai mei, Mie Mi-ați făcut”.

— Ai dreptate, am răspuns eu. Păcatul omisiunii este la fel de grav ca oricare altul.

Am fost bucuros când și-a exprimat sprijinul ferm pentru MCA, care, după părerea lui, va revoluționa modul de dezvoltare al lumii. L-am ascultat cu atenție când m-a îndemnat să fac mai mult pentru bolnavii de SIDA.

— Cu câteva pastile puteți salva milioane de vieți. Ar fi cea mai bună reclamă pentru Statele Unite. Ar trebui să le vopsiți în roșu, alb și albastru.

După întâlnire, Bono ne-a însoțit pe mine și pe cardinalul Theodore McCarrick, un om blând și cuvios, în limuzina prezidențială cu care ne-am deplasat la Banca Inter-Americană pentru Dezvoltare, unde urma să țin discursul. Bono a asistat la eveniment și a avut cuvinte de laudă la adresa politicii noastre. Mai târziu am aflat că unul dintre principalii săi finanțatori, investitorul ultraliberal George Soros, l-a apostrofat dur pe Bono pentru că m-a însoțit la evenimentul MCA fără să-mi ceară mai mult în schimb.

— Te-ai vândut pentru o farfurie cu linte, i-a reproșat Soros.

Cu timpul am început să-l respect și mai mult pe Bono. S-a arătat foarte prietenos cu Laura și cu fetele. Trimitea frecvent mesaje de mulțumire. Este un om cu adevărat credincios. Bono poate fi tăios, dar niciodată într-un mod cinic sau pornind de la considerente politice. Când s-a lansat PEPFAR și lucrurile se mișcau mai lent, a venit să mă vadă la Biroul Oval.

— Sunteți un om al rezultatelor concrete, a zis el. Deci, unde sunt rezultatele?

Eu i-aș fi spus, dar nici măcar nu m-a lăsat să deschid gura. Când programul a început să funcționeze, a venit din nou.

— Îmi pare rău că m-am îndoit de dumneavoastră, a zis el. Apropo, știți că în prezent guvernul Statelor Unite este cel mai mare cumpărător de prezervative din lume?

Am râs. Bono avea un suflet mare și o limbă ascuțită. Dar singurul lui motiv era pasiunea pentru cauza pe care o susținea. Laura, Barbara, Jenna și cu mine îl considerăm prietenul nostru.

Nu toată lumea a fost de acord cu Bono. La trei luni după ce am anunțat programul MCA, m-am dus la Summitul G-8 la Kananaskis, în Canada. Prim-ministrul Jean Chrétien a ridicat problema ajutoarelor externe. Eu am luat cuvântul printre primii și am vorbit despre principiul eficacității pe care se bazează programul MCA, o diferență clară față de tradiționala abordare a G-8, care măsura generozitatea unei țări după procentul din PIB alocat pentru ajutoare externe.

Când am terminat, Jacques Chirac s-a aplecat spre mine și m-a bătut amical pe braț.

— George, ești atât de unilateral, a zis el.

Apoi s-a dezlănțuit.

— Cum poate America să condiționeze acordarea ajutoarelor de anticorupție? La urma urmei, lumea liberă a creat această corupție!

În opinia lui, eu nu înțelegeam deloc cultura africană.

Era prima mea confruntare cu Chirac și nu m-a amuzat deloc. Părea că e dispus să condamne lumea aflată în curs de dezvoltare la acest statu-quo al corupției, sărăciei și proastei guvernări, numai pentru că se simțea vinovat de ceea ce făcuseră țări ca Franța în perioada colonială.

Când și-a terminat predica, am ridicat mâna ca să cer cuvântul. Chrétien nu m-a lăsat, clătinând din cap. Voia să-i lase și pe alții să vorbească. Dar eu nu puteam să-l las pe Chirac fără să-i dau replica. Așa că am intervenit:

— Nu America a colonizat țări africane. Nu America a creat corupția. America s-a săturat să vadă cum se fură banii, în timp ce oamenii suferă în continuare. Da, vrem să ne schimbăm politica, indiferent că vă place sau nu.

Chirac spusese ce avusese de spus. La fel și eu. Aproape toți ceilalți au părut șocați. Prietenul meu Koizumi, prim-ministrul Japoniei, mi-a zâmbit reținut și a clătinat discret din cap, în semn de aprobare.

În următorii șase ani, MCA a investit 6,7 miliarde de dolari în 35 de țări partenere. Lesotho a folosit fondurile MCA pentru a-și moderniza rețeaua de alimentare cu apă. Burkina Faso a creat un sistem fiabil de drepturi de proprietate. Astfel de proiecte motivau și alte țări să-și dezvolte o piață favorabilă creșterii sectorului privat, atragerii de capital străin și facilitării comerțului, ceea ce era un alt punct-cheie pe agenda mea pentru dezvoltare. Un comerț liber și echitabil era în beneficiul Statelor Unite prin crearea de noi piețe de desfacere a produselor noastre, precum și prin oferirea unor prețuri mai bune și a unei game mai largi de oferte pentru consumatorii noștri. Comerțul este și cel mai sigur mod de a ajuta țările în curs de dezvoltare să scape de sărăcie prin impulsivarea economiei lor. Potrivit unui studiu de specialitate, intensificarea schimburilor comerciale este de patruzeci de ori mai eficientă în combaterea sărăciei decât ajutoarele externe.

Când am devenit președinte, America avea încheiate acorduri de liber schimb cu trei țări: Canada, Mexic și Israel. Când am plecat, aveam acorduri cu 17 țări, inclusiv cu țări în curs de dezvoltare ca Iordania, Maroc, Oman și cu țările proaspăt democratizate din America Centrală. Ca să stimulăm în continuare economiile africane, am colaborat cu partenerii noștri din G-8 pentru a șterge peste 34 miliarde de dolari din datoriile țărilor africane sărace. Inițiativa s-a bazat pe reducerea substanțială a datoriilor, proces pe care îl sprijinise președintele Clinton. Potrivit organizației DATA a lui Bono, această reducere a datoriilor a permis țărilor africane să trimită la școală încă 42 de milioane de copii.

O inițiativă economică vitală a fost African Growth and Opportunity Act⁶³ (AGOA), prin care se eliminau taxele vamale la majoritatea exporturilor africane destinate Statelor Unite. Președintele Clinton a semnat AGOA; eu am colaborat cu Congresul pentru a o extinde. Am avut ocazia să constat ce impact a avut această lege când m-am întâlnit cu antreprenori din Ghana care își exportau produsele în Statele Unite. O femeie își deschisese o afacere care se chema Global Mamas. Ea acorda asistență lucrătoarelor din domeniul meșteșugurilor și artizanatului în găsirea de noi piețe de desfacere pentru produsele lor: săpunuri, coșuri din răchită și bijuterii. În cinci ani, firma ei ajunsese să aibă aproape 300 de angajați, față de 7, câți avea inițial. O femeie pe nume Esther, proprietara unei firme de croitorie, îmi spunea: „Ajut alte femei și în același timp îmi ajut familia”.

În februarie 2008, Laura și cu mine am mers din nou în Africa Subsahariană. Pentru mine era a doua călătorie acolo, iar pentru ea, a cincea. Vizita era o ocazie de a prezenta lumii cei mai buni lideri africani care își slujeau țara cu onoare și se preocupau de probleme ca sărăcia, corupția și bolile. Exemplul pozitiv dat de ei era în contrast flagrant cu cel al liderului african care domina titlurile presei la vremea aceea, Robert Mugabe, din Zimbabwe. Mugabe sufocase democrația, supusese populația la hiperinflație și transformase țara din exportatoare în importatoare de alimente. Această situație dezastruoasă dovedea că un singur om poate ruina o țară. Eu voiam să demonstrez lumii că un conducător bun poate ajuta țara să-și fructifice potențialul.

Laura și cu mine am făcut cinci opriri pe parcursul acelei călătorii.⁶⁴ De fiecare dată am văzut rezultate încurajatoare ale noilor noastre parteneriate cu Africa. M-am întâlnit cu elevi din Benin și Liberia care aveau manuale școlare datorită Inițiativei noastre pentru educație în Africa. În Rwanda, am semnat un tratat bilateral de investiții care să permită întreprinzătorilor din această țară accesul la fondurile de finanțare. În Ghana am anunțat o nouă inițiativă în lupta împotriva unor boli tropicale mai puțin cunoscute, cum ar fi anchilostomiaza și schistosomiaza.

Cea mai lungă vizită a fost cea din Tanzania, o țară cu 42 de milioane de locuitori, situată pe coasta de est a Africii. Sub conducerea președintelui Jakaya Kikwete, Tanzania participa la PEPFAR, Inițiativa de Combatere a Malariei și MCA. Când Air Force One a început coborârea spre aeroportul din Dar es Salaam, mi s-a spus că s-ar putea să vedem un grup de tanzaniene îmbrăcate în rochii imprimate cu fotografia mea. După aterizare, în timp ce coboram treptele avionului, am fost întâmpinat de un grup de femei care au început să danseze pe ritm de tamburine. Când una dintre ele s-a răsucit în timpul dansului, am observat că avea imprimată pe spate fotografia mea.

Ca în majoritatea țărilor africane din sudul Saharei, economia Tanzaniei era slăbită de criza SIDA. Președintele Kikwete lupta cu îndârjire împotriva acestei maladii. El și soția lui au făcut un test SIDA în fața camerelor de televiziune pentru a da un exemplu poporului tanzanian. Un lucru și mai impresionant este că soții Kikwete au adoptat un copil orfan, ai cărui părinți muriseră de SIDA.

Președintele tanzanian ne-a dus să vizităm o clinică specializată din cadrul spitalului din Amana, deschisă în 2004 cu ajutorul PEPFAR. În timp ce directorul spitalului ne arăta clădirea, Laura și cu mine am remarcat o fetiță care stătea pe o bancă în curte împreună cu bunica ei. Avea nouă ani și era seropozitivă. Virusul îi fusese transmis de mama ei, care între timp murise. Și tatăl ei murise tot de SIDA. Dar fetița zâmbea. Bunica ei ne-a explicat că serviciile de ajutor catolice plăteau pentru tratamentul fetei la clinica PEPFAR.

— Eu sunt musulmană, a zis bătrâna, și nu mi-am imaginat niciodată că m-ar putea ajuta un grup de catolici. Sunt foarte recunoscătoare poporului american.

În cadrul unei conferințe de presă, am reiterat apelul meu adresat Congresului pentru reînnoirea și extinderea PEPFAR. Președintele Kikwete a intervenit:

— Dacă acest program va fi întrerupt sau se va încheia, mulți oameni vor rămâne fără nicio speranță; și, desigur, vor muri. Dorința mea cea mai aprinsă este ca PEPFAR să continue.

Un reporter american l-a întrebat dacă tanzanienii se bucură că Barack Obama s-ar putea să devină președinte. Răspunsul lui Kikwete m-a uns la inimă:

— Pentru noi contează ca el să se dovedească un prieten la fel de bun cum a fost președintele Bush.

În avion, când ne întorceam la Washington, Laura și cu mine am ajuns la concluzia că tocmai am încheiat cea mai reușită călătorie din timpul președinției mele. Africa era însuflețită de un nou și palpabil sentiment de optimism și speranță. Dragostea manifestată de aceste țări față de America era copleșitoare. De fiecare dată când aud un politician sau comentator american spunând că țara noastră are o imagine proastă în lume, mă gândesc la zecile de mii de africani care ne salutau și își exprimau recunoștința față de Statele Unite înșiruiți de-o parte și de alta a drumului.

Când am plecat de la Casa Albă, în ianuarie 2009, prin PEPFAR se furnizase tratament medical pentru 2,1 milioane de oameni și asistență pentru alte 10 milioane de persoane. Bani dați de americani au contribuit la protejarea mamelor și copiilor lor de-a lungul a 16

milioane de sarcini. Peste 57 de milioane de oameni au beneficiat de teste SIDA și de consiliere psihologică.

Rezultatele Inițiativei de Combatere a Malariei au fost la fel de încurajatoare. Prin distribuirea plaselor tratate împotriva țânțarilor, pulverizarea interioarelor cu insecticide și furnizarea de medicamente pentru persoanele contaminate și femeile însărcinate, Inițiativa a ajutat la salvarea a 25 de milioane de persoane de la o moarte inevitabilă. Câteva țări, printre care Etiopia, Rwanda, Tanzania și Zambia, au reușit să atingă obiectivul înainte de termenul prevăzut, adică să reducă rata contaminărilor cu 50%.

Nevoile Africii sunt încă imense. În prezent, peste 22 de milioane de oameni sunt infectați cu virusul HIV. Unii dintre ei n-au beneficiat de tratamentul cu medicamente retrovirale. Deși numărul îmbolnăvirilor de malarie este în scădere, copiii continuă să moară din cauza unor simple mușcături de țânțar. Sărăcia este încă foarte răspândită. Infrastructura lipsește. Terorismul și atrocitățile nu au dispărut.

Deși aceste probleme par dezarmante, popoarele africane au parteneri puternici de partea lor. Statele Unite, Grupul G-8, Națiunile Unite, comunitatea confesională și sectorul privat sunt cu toții mult mai implicați decât înainte. Infrastructura medicală implementată cu ajutorul PEPFAR și al Inițiativei de Combatere a Malariei va aduce beneficii și în alte domenii ale vieții africanilor.

Poate că cea mai importantă schimbare din ultimii ani este imaginea africanilor despre ei înșiși. Tocmai pentru că SIDA nu mai este privită ca o condamnare la moarte, popoarele africane au căpătat încrederea că pot să-și depășească problemele, să-și redobândească demnitatea și să meargă mai departe cu speranță.

În timpul călătoriei noastre în Rwanda, din 2008, Laura și cu mine am vizitat o școală unde adolescenții — mulți dintre ei orfani — învățau metodele de prevenire a infectării cu HIV. Fetele erau învățate cum să respingă avansurile bărbaților mai în vârstă, lecție care constituia o componentă a abstinentei promovate de PEPFAR.

Trecând pe lângă un grup de elevi, le-am spus:

— Dumnezeu este bun!

Ei mi-au răspuns strigând într-un glas:

— Totdeauna!

Aici, în Rwanda, o țară care a pierdut sute de mii de locuitori în urma genocidului și îmbolnăvirilor de SIDA, acești copii se simțeau binecuvântați. Aceia dintre noi care locuim în țări prospere precum America ar trebui să învățăm de la ei.

Am hotărât să mai repet o dată:

— Dumnezeu este bun!

Corul mi-a răspuns, strigând și mai tare:

— Totdeauna!

[57 Planul președintelui pentru ajutor de urgență în lupta anti-SIDA, PEPFAR \(engl.\)](#)

[58 Din echipă făceau parte dr. Tony Fauci, directorul Institutului Național de Alergologie și Boli Infecțioase, și adjunctul său, dr. Mark Dybul; Gary Edson, adjunctul consilierului meu pe securitate națională și șeful de personal pentru dezvoltare internațională; Jay Lefkowitz, adjunctul directorului meu de politică internă; Robin Cleveland de la Oficiul de Management și Buget; Kristen Silverberg, unul dintre adjuncții lui Josh; și, mai târziu, dr. Joe Oneil, directorul de politică națională în lupta anti-SIDA.](#)

[59 Abstenență, fii fidel sau folosește un prezervativ \(engl.\).](#)

[60 Botswana, Coasta de Fildeș, Etiopia, Guyana, Haiti, Kenya, Mozambic, Namibia, Nigeria, Ruanda, Africa de Sud, Tanzania, Uganda și Zambia. La solicitarea Congresului, ulterior am adăugat în PEPFAR și o țară asiatică, Vietnam.](#)

[61 Inițiativa de Combatere a Malariei \(engl.\).](#)

[62 Dancing with the stars, emisiune difuzată pe ABC în SUA, al cărei echivalent românesc este „Dansez pentru tine”.](#)

[63 Legea privind Oportunitatea de Dezvoltare a Africii \(engl.\).](#)

[64 Am vizitat Beninul, condus de Yayi Boni; Tanzania, condusă de Jakaya Kikwete; Rwanda, condusă de Paul Kagame; Ghana, condusă de John Kufuor; Liberia, condusă de Ellen Johnson Sirleaf.](#)

CAPITOLUL 12

CONTRAOFENSIVA

În septembrie 2006, în apropierea alegerilor generale pentru Congres, la Biroul Oval a venit prietenul meu Mitch McConnell. Experimentatul senator de Kentucky, și organizator parlamentar al republicanilor, ceruse să mă vadă între patru ochi. Mitch avea un nas politic foarte ascuțit și îi mirosea a furtună.

— Domnule președinte, a spus el, lipsa dumneavoastră de popularitate ne va costa pierderea controlului în Congres.

Mitch nu era prea departe de adevăr. Mulți americani se săturaseră de președinția mea. Dar nu numai acesta era motivul pentru care partidul nostru avea probleme. Ca fulgerul mi-au trecut prin minte destule exemple: congresmeni republicani trimiși la închisoare pentru mită, dezonoarați de scandaluri sexuale sau implicați în anchete de lobby ilegal. Ca să nu mai vorbim de cheltuielile inutile, de banii alocați de la buget pentru proiecte clientelare și de eșecul nostru în a reforma asigurările sociale, deși avuseserăm majoritatea în ambele camere ale Congresului!

— Ei bine, Mitch, ce vrei să fac eu în privința asta? l-am întrebat.

— Domnule președinte, a spus el, aduceți niște trupe înapoi acasă din Irak.

Nu era singurul care gândea așa. Odată cu escaladarea violenței în Irak, membri ai ambelor partide ceruseră să ne retragem.

— Mitch, eu cred că prezența noastră în Irak este necesară pentru a proteja America și nu voi retrage niciun fel de trupe, decât dacă situația o va impune fără drept de apel.

I-am arătat clar că nu voi stabili efectivul militar pentru a obține o victorie în sondaje, ci pentru a obține o victorie în Irak!

Ceea ce nu i-am spus a fost faptul că mă gândeam foarte serios exact la opusul recomandării lui. Mai degrabă decât să aduc trupele acasă, eram pe punctul de a lua cea mai dură și mai nepopulară decizie din cariera mea de președinte: desfășurarea a zeci de mii de soldați în plus pe teritoriul Irakului, cu o nouă strategie, un nou comandant și misiunea de a apăra poporul irakian, pentru a permite nașterea unei democrații în chiar inima Orientului Mijlociu. Pesimismul din septembrie 2006 contrasta flagrant cu speranța pe care au simțit-o atât de mulți oameni după eliberarea Irakului. În anul următor intrării trupelor noastre în țară, am răsturnat regimul lui Saddam Hussein, l-am capturat pe dictator, am reconstruit școli și policlinici și am format un Consiliu de

Guvernare care reprezenta toate grupurile etnice și religioase majore. Chiar dacă nelegiuirile și violențele au fost peste așteptările noastre, majoritatea irakienilor păreau hotărâți să clădească o societate liberă. Pe 8 martie 2004, Consiliul de Guvernare a ajuns la un acord asupra legii tranziției administrative. Acest document istoric prevedea o revenire la suveranitate în iunie, urmată de alegeri pentru o adunare națională, de redactarea unei noi constituții și de altă rundă de alegeri pentru desemnarea unui guvern democratic.

Timp de aproape trei ani, aceasta a fost foaia de parcurs care ne-a călăuzit strategia. Aveam convingerea că a-i ajuta pe irakieni să atingă aceste obiective intermediare era cel mai bun mod de a le arăta šiitilor, sunniților și kurzilor că au tot interesul să trăiască într-o țară liberă și pașnică. Speram că, odată angrenați în procesul democratic, irakienii vor începe să-și soluționeze disputele în secția de votare, marginalizându-i astfel pe dușmanii unui Irak liber. Pe scurt, eram de părere că progresul politic reprezenta calea spre securitate — și, în ultimă instanță, calea înapoi acasă.

Strategia noastră militară s-a concentrat pe urmărirea extremiștilor, în paralel cu antrenarea forțelor de securitate irakiene. În timp, vom trece la o prezență militară mai redusă, contracarând percepția că am fi niște ocupanți și consolidând legitimitatea liderilor Irakului. Am rezumat astfel strategia: „Pe măsură ce irakienii se vor ridica, noi ne vom lăsa în jos”. Don Rumsfeld a venit cu o comparație într-adevăr memorabilă: „Trebuie să ne luăm mâna de pe șaua bicicletei”.

Studiasem istoria Germaniei de după război, la fel ca și a Japoniei și a Coreei de Sud. În fiecare caz fusese nevoie de mulți ani — și de prezența trupelor americane — pentru a se încheia tranziția de la o țară devastată de război la o democrație stabilă. Dar, odată înfăptuită tranziția, s-a dovedit că impactul transformator și-a meritat din plin prețul. Germania de Vest a devenit locomotiva prosperității europene și un far crucial al libertății pe perioada Războiului Rece. Japonia s-a dezvoltat până la a deveni a doua economie din lume ca mărime și cheia de boltă a securității din Pacific. Coreea de Sud a devenit unul dintre cei mai mari parteneri comerciali ai Americii și un bastion de apărare strategic în fața vecinilor săi de la nord.

Toate aceste trei țări s-au bucurat de o populație relativ omogenă și de un mediu postbelic relativ pașnic. În Irak, parcursul va fi ceva mai dificil. Irakul a fost bântuit de tensiuni etnice și religioase încă de pe vremea când britanicii au creat această țară, din rămășițele Imperiului Otoman. Frica și neîncrederea pe care le semănase Saddam Hussein îi

împiedicau pe irakieni să ajungă prea lesne la o reconciliere. La fel ca și atacurile brutale lansate de extremiști.

În ciuda violențelor, existau și speranțe. Irakul avea o populație tânără și educată, o cultură plină de viață și instituții guvernamentale funcționale. Avea un potențial economic viguros, mulțumită, în parte, resurselor sale naturale. Iar cetățenii săi făceau sacrificii ca să-i învingă pe insurgenți și să trăiască în libertate. În timp, și cu sprijin american neabătut, eram convins că democrația avea să reușească în Irak.

Convingerea aceea îmi era zilnic pusă la încercare. În fiecare dimineață, primeam un rezumat actualizat al situației, din Sala de Criză, imprimat pe coli de hârtie albastră. Una din secțiunile acestui raport conținea lista cu numărul, locul și cauza pierderilor americane de vieți omenești din Afganistan și Irak.

Numărătoarea a crescut în timp. America a pierdut în Irak 52 de soldați, în luna martie 2004. Am pierdut alți 135 în aprilie, 80 în mai, 42 în iunie, 54 în iulie, 66 în august, 80 în septembrie, 64 în octombrie și 137 în noiembrie, când trupele noastre au lansat un atac masiv asupra insurgenților din Fallujah.

Numărul mereu mai mare al morților îmi umplea inima de tristețe. Când primeam un raport pe hârtie albastră, încercuiam cu stiloul cifra deceselor, mă opream și mă gândeam la fiecare pierdere în parte. Cât de des posibil, încercam să consolez rudele îndurerate ale celor căzuți la datorie. În august 2005, am plecat cu avionul spre Idaho, la un eveniment de cinstire a contribuției celor din Garda Națională și din Trupele de Rezerviști. După aceea, m-am întâlnit cu Dawn Rowe, care își pierduse soțul, pe Alan, în septembrie 2004. Dawn mi-a făcut cunoștință cu copiii ei: Blake, de șase ani, și Caitlin, de patru ani. Deși trecuse aproape un an de la moartea lui Alan, durerea lor era copleșitoare.

— Soțul meu și-a dorit din tot sufletul să fie pușcaș marin, mi-a spus Dawn. Dacă ar trebui s-o ia de la început, știind că va muri, tot asta ar face.

I-am dat cuvântul meu: sacrificiul lui Alan nu va fi fost în zadar.

Pe parcursul președinției mele, am cunoscut în jur de 550 de familii ale celor căzuți în luptă. Aceste întâlniri au fost atât partea cea mai dureroasă, cât și cea mai înălțătoare din serviciul meu de comandant

suprem. Marea majoritate a celor cu care m-am întâlnit au fost la fel ca familia Rowe: distruși de pierderea suferită, dar mândri de devotamentul celui care se jertfise. Câteva familii au izbucnit însă în reproșuri amare. Când am vizitat Fort Lewis din statul Washington, în iunie 2004, am întâlnit o mamă care-și pierduse băiatul în Irak. Era vizibil tulburată. Am încercat s-o consolez.

— Ești un terorist la fel de mare ca Osama bin Laden, a spus ea.

Nu prea aveam ce să-i răspund. Își pierduse fiul; avea tot dreptul să fie perfect sinceră în fața celui care-i trimisese copilul la luptă. Îmi părea rău că durerea o făcea să aibă asemenea resentimente. Dacă faptul că-și descărca furia pe mine îi mai alina suferința, pe mine nu mă deranja.

În aceeași zi, i-am cunoscut pe Patrick și Cindy Sheehan din Vacaville, statul California. Băiatul lor, expertul militar Casey Sheehan, se oferise voluntar pentru ultima sa misiune: o încercare curajoasă de a salva o echipă de camarazi blocați în orașul Sadr. După întâlnire, Cindy a împărtășit unui ziar din Vacaville impresia pe care i-o făcusem: „Acum știu că e sincer când spune că vrea libertate pentru irakieni... Știu că îi pare rău și că îl doare sufletul pentru pierderea noastră. Și știu că este un om credincios”.

Până în vara următoare, Cindy Sheehan s-a transformat într-o militantă împotriva războiului. În timp, retorica ei a devenit mai dură și mai extremistă. A devenit purtătoarea de cuvânt a organizației antirăzboinice Code Pink, a luat poziție publică împotriva Israelului, i-a luat apărarea dictatorului antiamerican Hugo Chávez din Venezuela și, în cele din urmă, a candidat la un loc în Congres împotriva lui Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților. Am toată simpatia pentru Cindy Sheehan. Ca mamă, este limpede că și-a iubit enorm fiul. Durerea pricinuită de pierderea lui a fost atât de profundă, încât i-a mistuit viața. Nădejdea mea este totuși că, într-o zi, și ea, și toate celelalte familii ale soldaților noștri căzuți la datorie vor găsi o cât de mică consolare văzând un Irak liber și o lume mai pașnică, drept binemeritată cinstire a sacrificiului făcut de iubiții lor fii.

După ce al-Qaeda și-a pierdut refugiul sigur din Afganistan, teroriștii au pornit în căutarea altuia. După ce l-am îndepărtat pe Saddam de la putere, în 2003, Bin Laden le-a dat ghes luptătorilor săi să susțină jihadul din Irak. Din multe puncte de vedere, Irakul era mai avantajos pentru ei decât Afganistanul. Avea zăcămintele de petrol și rădăcini arabe. În timp, numărul extremiștilor afiliați organizației al-Qaeda, din

Afganistan, a scăzut la doar câteva sute, în timp ce numărul estimat al celor din Irak a depășit zece mii.

Mai erau și alți extremiști în Irak: foști membri ai Partidului Baas, insurgenți sunniți și extremiști șiiți susținuți de Iran. Dar niciunii dintre ei nu erau mai nemiloși decât al-Qaeda. Unii critici au susținut ideea că prezența al-Qaeda era dovada faptului că îi stârnisem pe teroriști prin eliberarea Irakului. Eu n-am acceptat nicicând acest tip de logică. Al-Qaeda era cum nu se poate mai stârnită pe 11 septembrie, când nu exista picior de soldat american în Irak. Chiar crede cineva că niște oameni care retează capetele unor prizonieri nevinovați sau care se dinamitează singuri în mijlocul unei piețe pline de lume ar fi rămas niște cetățeni perfect pașnici, dacă noi l-am fi lăsat în pace pe Saddam Hussein?! Dacă acești fanatici n-ar fi încercat să omoare americani în Irak, ar fi căutat s-o facă în altă parte. Și dacă noi i-am fi lăsat să ne împingă afară din Irak, ei nu s-ar fi mulțumit numai cu atât. Ne-ar fi urmărit până acasă.

Cu toate viețile pe care le-au curmat mișelește, dușmanii noștri n-au reușit să ne oprească de la a ne atinge absolut toate obiectivele strategice din Irak. În primăvara anului 2004, teroristul Zarqawi — pe care Osama bin Laden l-a numit ulterior „prințul al-Qaeda în Irak” — a amenințat că va da peste cap transferul de suveranitate, planificat pentru 30 iunie. În mai, un atentator sinucigaș cu bombă l-a asasinat pe Izzedine Salim, președintele Consiliului de Guvernare. Câteva săptămâni mai târziu, mai multe atacuri concertate împotriva poliției irakiene și a clădirilor guvernamentale au ucis peste o sută de persoane, printre care trei militari americani. Ca să dejucăm planurile unor atacuri încă și mai violente, am decis să devansăm cu două zile transferul de putere.

Mă aflu la Summitul NATO de la Istanbul, pe 28 iunie, când am simțit mâna lui Don Rumsfeld pe umărul meu. Don mi-a strecurat discret o bucată de hârtie, pe care am zărit scrisul de mână al lui Condi: „Domnule președinte, Irakul este suveran. Documentul a fost înmănat de Bremer la ora locală 10:26 a.m.”

Am mâzgălit pe bilețel: „Trăiască libertatea!” Apoi am dat mâna cu liderul din dreapta mea. Printr-o nimerită întorsătură a istoriei, am împărțit acest moment cu un om care n-a șovăit nicio clipă în angajamentul său față de eliberarea Irakului: Tony Blair.

Șapte luni mai târziu, în ianuarie 2005, irakienii au ajuns la jalonul următor de pe parcursul lor spre democrație: alegerile pentru o adunare națională constituantă. Din nou, teroriștii au montat o campanie care să oprească progresul. Zarqawi a declarat „război total acestui principiu diavolesc al democrației” și s-a jurat că va omorî orice irakian implicat în alegeri.

Acasă, tensiunea creștea. Un editorial din Los Angeles Times a catalogat alegerile drept „o mascaradă” și a propus amânarea lor. Eu eram de părere că întârzierea îi va încuraja pe dușmani și-i va determina pe irakieni să pună la îndoială angajamentul nostru în direcția democrației. Ținerea alegerilor va demonstra încrederea noastră în irakieni și va da la iveală adevărata față a insurgenților, ca inamici ai libertății.

— Alegerile trebuie să meargă înainte, am spus eu colectivului de securitate națională. Acesta va fi un moment de limpezire a lucrurilor pentru întreaga lume.

La ora șase fără nouă minute, în dimineața zilei de 30 ianuarie 2005, l-am sunat pe ofițerul de serviciu din Sala de Criză, ca să-mi dea un prim raport asupra situației. El mi-a spus că ambasada noastră de la Bagdad a raportat o prezență masivă la vot — în ciuda unui boicot din partea multor sunniți. Chiar dacă teroriștii au reușit să ducă la capăt câteva atentate, jurnalele de știri din toată lumea i-au înfățișat pe irakieni fluturându-și plini de bucurie în aer degetele mânjite de cerneală.⁶⁵ Un reporter a văzut cu ochii lui cum o femeie în vârstă de nouăzeci de ani era adusă la secția de votare într-o roabă. Un alt reportaj vorbea despre un alegător care își pierduse piciorul într-un atac terorist.

— Veneam și pe brânci, dacă n-aveam încotro, a spus el. Azi votez pentru pace!

În urma alegerilor s-a creat o adunare națională, care a numit o comisie de redactare a constituției. În august, irakienii au ajuns la un consens asupra celei mai progresiste constituții din toată lumea arabă — un document care garanta drepturi egale pentru toți și apăra libertatea religioasă, cea de asociere și cea de exprimare. Când alegătorii au venit la urne pe 15 octombrie, prezența la vot a fost încă și mai mare decât în ianuarie. Violențe au fost mai puține. Mai mulți sunniți au votat. Constituția a fost ratificată cu 79 la sută pentru și 21 la sută împotrivă.

Cea de-a treia rundă de alegeri din acel an, organizată în decembrie, urma să înlocuiască adunarea interimară cu un corp legislativ permanent. Din nou, irakienii au sfidat amenințările teroriștilor. Aproape douăsprezece milioane de oameni — o prezență de peste 70 la

sută — și-au exercitat dreptul de vot. De data aceasta, sunniții au venit în număr covârșitor. Un alegător a împuns aerul din fața lui cu degetul pătat de cerneală violet și a strigat:

— Uite, ăsta-i un spin în ochii teroriștilor!

Am fost mândru de soldații noștri și emoționat pentru irakieni. Cu cele trei alegeri din 2005 trecuseră de un jalon decisiv din drumul lor către democrație. Aveam toată nădejdea că progresul politic îi va izola pe insurgenți și va permite trupelor noastre să-i elimine pe luptătorii al-Qaeda, unul câte unul. După toată amărăciunea și tot sacrificiul, aveam motive reale să fim optimiști.

Moscheea Al-Askariya din Samarra, cu domul ei aurit, este considerată a fi unul dintre cele mai sfinte locuri ale Islamului šiit. Aici se află mormintele a doi preaslăviți imami, tatăl și bunicul „imamului ascuns”, mântuitorul despre care šiiții cred că va readuce dreptatea în lume.

Pe 22 februarie 2006, două bombe de mare putere au distrus moscheea. Atacul a fost o enormă provocare la adresa šiitilor, cu nimic deosebit de un atentat asupra Bazilicii Sf. Petru de la Vatican sau asupra Zidului Plângerii de la Ierusalim.

— Acest atentat este echivalentul a ceea ce s-a întâmplat pe 11 septembrie la voi în țară, mi-a spus liderul šiit Abdul Aziz al Hakim.

Mi-am amintit de scrisoarea pe care Zarqawi le-o adresase liderilor al-Qaeda în 2004 și în care propunea să stârnească un război între šiiții și sunniții irakieni. Deși au existat unele represalii imediate, violența nu a părut să escaladeze pe o spirală scăpată de sub control. Am respirat ușurat. Šiții manifestaseră reținere și eu i-am îndemnat să continue. Într-un discurs din 13 martie, am declarat că irakienii „s-au uitat în jos, spre fundul prăpastiei, și nu le-a plăcut ce au văzut acolo”.

Mă înșelam. Până la începutul lui aprilie, violențele explodaseră. Bande înarmate de šiți răpeau și asasinau sunniți nevinovați. Sunniții au răspuns cu atentate sinucigașe în zone populate de šiți. Criza a fost exacerbată de lipsa unui guvern irakian puternic. Partidele se ciorovăiseră mereu între ele pentru putere, de la alegerile din decembrie. Ceea ce era un element firesc al democrației, dar, în condițiile în care violența se amplifică văzând cu ochii, Irakul avea nevoie de un lider ferm. Le-am cerut lui Condi și ambasadorului Zal Khalilzad — care se mutase de la Kabul la Bagdad — să-i preseze pe cât

posibil pe irakieni să-și aleagă un prim-ministru. La patru luni de la alegeri, au venit cu o soluție-surpriză: Nouri al Maliki.

Maliki, un disident pe care Saddam îl condamnase la moarte, trăise în exil în Siria. L-am sunat în ziua desemnării sale. Dat fiind că nu avea un telefon securizat, se afla la ambasada Statelor Unite.

— Domnule președinte, vorbiți cu noul prim-ministru, a spus Zal.

— Mulțumesc, i-am răspuns eu, dar mai rămâi puțin la telefon, pentru ca prim-ministrul să-și dea seama cât de apropiați suntem noi doi.

— Felicitări, domnule prim-ministru, am spus, după ce Maliki a venit la telefon. Aș vrea să vă asigur că Statele Unite sunt ferm hotărâte să vadă democrația instaurată în Irak. Ne vom strădui împreună să-i învingem pe teroriști și să sprijinim poporul irakian. Să conduceți cu încredere în forțele proprii!

Maliki era sincer binevoitor, dar un novice în jocul politic. I-am spus clar că doresc să avem o relație personală apropiată. În lunile care au urmat, am vorbit adesea la telefon și prin videoconferință. Am avut grijă să nu mi impun cu forța punctul de vedere sau să par că aș încerca să-l intimidez. Voiam ca el să mă considere un partener, poate chiar un fel de mentor. Oricum va avea parte de destulă presiune din partea altora. De la mine va primi sfaturi și înțelegere. Odată ce-i voi fi meritat încrederea, voi fi într-o poziție mult mai bună pentru a-l ajuta să ia decizii dure.

Speram ca formarea guvernului Maliki să fie un prilej pentru curmarea violențelor. Nu s-a întâmplat așa. Veștile despre înfruntările sectare, soldate cu morți și răniți, deveneau tot mai înfiorătoare. Echipaje ale morții executau răpiri sfidătoare. Iranul le punea militanților la dispoziție fonduri, instructori și proiectile penetrante autoforjabile (EFP), cu care să-i ucidă pe soldații noștri. Irakienii s-au retras fiecare în viziunea propriei secte religioase, căutând protecție din orice direcție.

Comandantul trupelor noastre de uscat din Irak era generalul George Casey, un experimentat general de armată cu patru stele care condusesese trupele din Bosnia și îndeplinise funcția de adjunct al șefului de Stat-Major al Armatei. Don Rumsfeld îl recomandase pentru Irak, în momentul în care generalul Ricardo Sanchez părăsise acest post în vara anului 2004.

Înainte ca George să plece în Irak, Laura și cu mine l-am invitat pe el și pe soția lui, Sheila, să ia cina cu noi la Casa Albă. La masă ni s-au alăturat John Negroponte⁶⁶, ambasadorul american în Irak — un diplomat abil și cu multă experiență, care se oferise voluntar pentru acest post —, și soția lui, Diana. George mi-a dăruit o biografie a legendarului antrenor de fotbal american Vince Lombardi. George lucrase ca manager de dotări materiale pentru clubul Washington Redskins, pe perioada ultimului sezon al lui Lombardi. Cadoul lui era edificator. La fel ca antrenorul pe care îl admira, nici lui George nu-i plăcea să iasă în evidență cu gesturi extravagante sau atitudini de vedetă. Era un om dintr-o bucată, care se impunea prin forța personalității sale — un „bloc de stâncă”, precum era supranumit altădată Lombardi.

Generalul Casey — la fel ca Don Rumsfeld și generalul Abizaid — era convins că prezența trupelor noastre dădea naștere unui climat de ocupație, ceea ce ațâța violența și alimenta insurgența. Timp de doi ani și jumătate, susținusem strategia de retragere a forțelor noastre din momentul în care Irakul va face pași înainte. Dar în lunile de după atentatele de la Samara, începusem să-mi pun întrebarea dacă abordarea noastră se potrivea într-adevăr cu realitatea de la fața locului. Violențele sectare nu izbucniseră din cauză că amprenta „cizmei americane” ar fi fost prea mare. Al-Qaeda provocase acest lucru. Și, câtă vreme irakienii nu reușeau să stea pe picioarele lor, nu părea să fie posibil ca noi să ne dăm deoparte.

Toată lumea din echipa de securitate națională îmi împărtășea preocuparea față de deteriorarea situației. Dar primul care m-a ajutat să găsesc o soluție a fost Steve Hadley, consilierul meu pe probleme de siguranță internă.

Steve îmi atrăsese atenția în timpul campaniei din 2000, când făcea parte dintr-un grup de consultanți pe probleme de politică externă, aduși de Condi. Lui Steve nu-i plăcea deloc să fie personaj public. Totuși, odată pus în fața camerelor de luat vederi, manierele lui de profesor universitar și modul logic de a-și prezenta ideile impuneau o desăvârșită credibilitate. În spatele cortinei, era serios și temeinic. Asculta, sintetiza și cugeta, fără să cadă în pesimism. Știa să exprime clar opțiunile. Din clipa în care eu ajungeam la o decizie, el știa cum să lucreze cu echipa ca s-o pună în aplicare.

Steve este o persoană care pune preț pe rigoare, inclusiv în ținută. Chiar și când ne aștepta un zbor lung peste ocean, urca la bordul avionului în costum și cravată, așa dormea și tot așa se și trezea — cu nodul de la cravată perfect aranjat. Odată, când eram la ranch, s-a oferit voluntar să ajute la doborâtul unor copaci. Sarcina lui era să adune la un loc crengile tăiate. Ceea ce a și făcut, eficient și meticulos, în bocancii lui cu șireturi. Dincolo de formalism, Steve este un om bun, altruist și cu simțul umorului. Am petrecut multe weekenduri la Camp David cu el și cu soția lui, Ann. Cei doi sunt foarte îndrăgostiți unul de celălalt. Amândoi sunt cerebrali. Amândurora le place să facă drumeție. Și amândoi sunt niște părinți minunați pentru cele două fete frumoase pe care le au.

În al doilea mandat al meu m-am întâlnit cu Steve în aproape fiecare dimineață. După o zi deosebit de grea, în primăvara anului 2006, am primit raportul pe hârtie albastră și l-am analizat împreună, așezați la biroul Rolute. Eu am clătinat din cap și am ridicat privirea. Steve clătina și el din cap.

— Nu mai merge așa, am zis eu. Trebuie să ne mai uităm o dată la toată strategia. Trebuie să văd și alte opțiuni, unele noi.

— Domnule președinte, a replicat el, mă tem că aveți dreptate.

Steve s-a pus pe treabă, organizând o analiză detaliată. În fiecare seară, echipa dedicată Irakului din cadrul colectivului de securitate națională producea o notă informativă despre tot ceea ce se întâmplase, în plan politic și militar, pe parcursul ultimelor douăzeci și patru de ore. Imaginea pe care o descriau ei nu era deloc plăcută. Într-o zi, spre sfârșitul primăverii, am rugat-o pe Meghan O'Sullivan, specialistă cu un doctorat în științe politice, care lucrase un an de zile pentru Jerry Bremer în Irak, să mai rămână puțin după ședința operativă. Meghan păstra legătura cu mulți oficiali de prim rang din guvernul irakian. Am întrebat-o ce se mai aude dinspre Bagdad,

— E un iad acolo, domnule președinte, a spus ea.

La jumătatea lui iunie, Steve a aranjat o întâlnire la Camp David cu experți din afara aparatului executiv, care să mă pună la curent cu starea de lucruri. Fred Kagan, expert militar la American Enterprise Institute, a ridicat problema dacă avem suficiente trupe încât să ținem sub control violențele. Robert Kaplan, un distins jurnalist, a recomandat să adoptăm o strategie de contrainsurgență mai agresivă. Michael Vickers, fost agent de teren CIA, care ajutase la înarmarea mujahedinilor afgani în anii optzeci, a propus un rol mai extins pentru Divizia de Operațiuni Speciale. Eliot Cohen, autorul cărții Supreme

Command, despre relația dintre președinți și generali, pe care e o citisem la sugestia lui Steve, mi-a spus că trebuie să-mi trag la răspundere comandanții pentru rezultatele de pe teren.

Ca să îmi pot forma și o altă perspectivă, Steve mi-a adus articole scrise de colonei și generali-locotenenți care comandaseră trupe în Irak. Astfel, s-a conturat o dihotomie: în timp ce generalii Casey și Abizaid susțineau strategia „antrenăm și ne retragem”, mulți dintre cei aflați cel mai aproape de câmpul de bătaie credeau că avem nevoie de mai multe trupe.

Un personaj care pe mine mă intriga era colonelul H.R. McMaster. Îi citisem cartea despre Vietnam, intitulată *Dereliction of Duty*, în care i-a acuzat pe înalții responsabili militari că n-au făcut destul ca să corecteze strategia adoptată de președintele Lyndon Johnson și de Bob McNamara, secretarul Apărării. În 2005, colonelul McMaster a comandat un regiment în orașul Tal Afar din nordul Irakului. El aplicase o strategie de contrainsurgență, folosindu-și trupele care să-i elimine pe insurgenți, să se mențină în teritoriul nou preluat și să ajute la reconstruirea economiei locale și a instituțiilor politice. Această doctrină în trei pași — elimină, stabilizează și construiește! — transformase Tal Afar dintr-un bastion al insurgenților într-un oraș funcțional și relativ pașnic.

Un alt practician al contrainsurgenței era generalul David Petraeus. Îl întâlnisem prima dată la Fort Campbell, în 2004. Era considerat printre cei mai deștepți și mai dinamici tineri generali din armată. Absolvise printre primii Academia Militară West Point și își luase doctoratul la Princeton. În 1991, a fost împușcat accidental în piept în timpul unui exercițiu de instrucție. A trebuit să îndure un zbor de o sută de kilometri cu elicopterul, spre Centrul Medical Universitar Vanderbilt, unde viața i-a fost salvată de doctorul Bill Frist, ulterior devenit liderul republican al Senatului.

În perioada de început a războiului, generalul Petraeus comandase Divizia Aeropurtată 101 la Mosul. El și-a trimis oamenii să trăiască alături de locuitorii irakieni și să patruleze pe jos prin oraș. Prezența lor i-a liniștit pe locuitori, arătându-le că suntem acolo ca să-i apărăm. Petraeus a organizat apoi alegeri locale, pentru formarea unui consiliu provincial, a folosit fondurile de reconstrucție ca să revigoreze activitatea economică și a redeschis granița cu Siria, pentru a facilita schimburile comerciale. Abordarea lui a fost una de contrainsurgență ca la carte. Pentru a-l înfrânge pe inamic, el încerca să-i cucerească de partea lui pe oamenii locului.

Și metoda a funcționat. În timp ce în mare parte din restul Irakului violența se întetea, orașul Mosul rămânea relativ liniștit. Dar când am redus efectivele de soldați din Mosul, violența s-a întors. Același lucru avea să se întâmple și la Tal Afar.

După ce a supravegheat îndeaproape pregătirea forțelor de securitate irakiene, generalul Petraeus a fost trimis în misiune la Fort Leavenworth, statul Kansas, pentru a rescrie Manualul de Contrainsurgență al Armatei. Premisa contrainsurgenței este aceea că trebuie să ai mai întâi un minimum de climat de siguranță, pentru a putea să-ți propui apoi obiective politice. Ceea ce era exact pe dos față de strategia noastră de la ora respectivă. Am decis să stau cu ochii pe ceea ce făcea generalul Petraeus — și cu ochii pe el însuși.

Între toate veștile proaste ale anului 2006, am avut totuși parte și de una foarte bună. La începutul lui iunie, Forțele Speciale de sub comanda extrem de eficientului general Stanley McChrystal au reușit să-l dibuie și să-l ucidă pe Zarqawi, liderul al-Qaeda în Irak. Pentru prima dată după alegerile din decembrie, am putut să arătăm publicului un semn spectaculos de progres.

O săptămână mai târziu, m-am strecurat discret afară din reședința de la Camp David, după o zi întreagă de întâlniri cu responsabilii securității naționale. M-am cățărat într-un elicopter de transport al armatei, împreună cu un mic grup de însoțitori, am zburat până la Baza Militară Aeriană Andrews, iar de acolo ne-am urcat în avionul prezidențial. Unsprezece ore mai târziu, aterizam la Bagdad.

Spre deosebire de călătoria mea de Ziua Recunoștinței din 2003, când întâlnirile pe care le-am avut au fost toate în aeroport, am decis să mă văd cu Maliki în Zona Verde — complexul fortificat din centrul Bagdadului. Elicopterele armatei au zburat cu noi la o altitudine foarte joasă peste oraș, trăgând din timp în timp cât o rachetă luminoasă, care să ne protejeze de vreo eventuală rachetă cu senzori de căldură. Când am ajuns la ambasadă, prim-ministrul mă aștepta. Încă de la alegerea lui, din aprilie, îmi dorisem să-l întâlnesc personal pe Maliki. În conversațiile noastre la telefon, spusese ceea ce trebuie. Dar mă întrebam dacă asigurările lui aveau bază reală.

— Succesul va depinde de ceea ce veți hotărî și veți face dumneavoastră, i-am spus. Nu va fi ușor, dar, oricât de greu va fi, noi vă vom ajuta.

Maliki a mulțumit Americii că i-a eliberat țara și și-a afirmat cu tărie dorința de prietenie apropiată.

— Vom învinge terorismul, iar aceasta va fi o victorie pentru democrație, a spus el. Există mulți oameni de partea întunericului, care se tem de succesul nostru. Și au dreptate să fie îngrijorați, fiindcă succesul nostru îi va răsturna de pe tronuri.

Prim-ministrul avea un aer blând și o voce abia auzită, dar am simțit o anumită duritate interioară. Saddam Hussein executase mai mulți membri ai familiei lui Maliki, dar, cu toate acestea, el refuzase să abdice de la rolul jucat în partidul de opoziție. Curajul lui personal era o sămânță pe care eu nădăjduiam s-o ajut să încolțească, astfel încât el să se poată transforma, într-o zi, în liderul puternic de care aveau nevoie irakienii.

Prim-ministrul m-a dus într-o sală de conferințe, ca să-i întâlnesc pe membrii cabinetului său, printre care se numărau lideri șiiți, sunniți și kurzi. Eu l-am prezentat echipei mele de acasă prin echipamentul de videoconferință. Consilierii mei, care nu știau că plecasem din Camp David, au rămas cu gura căscată, când m-au văzut la Bagdad! Irakienii erau bucuroși să se poată adresa omologilor lor americani, în cadrul primei întâlniri comune pe teme de securitate, din istorie, între Statele Unite și Irak.

Cealaltă întâlnire crucială a călătoriei mele a fost cu George Casey. Generalul extrem de muncitor se afla în Irak de doi ani, prelungindu-și misiunea la cererea mea expresă. El mi-a spus că 80 la sută din violențele interreligioase se petreceau pe o rază de cincizeci de kilometri în jurul Bagdadului. Controlul asupra capitalei era vital pentru a readuce pacea în restul țării.

Generalul Casey avea în plan o inițiativă pentru securizarea Bagdadului. Operațiunea „Să înaintăm împreună!” consta într-o încercare de a aplica strategia de curățare, menținere a controlului și reconstrucție, care reușise mai demult la Tal Afar și Mosul.

Am remarcat o contradicție. Strategia „eliminare, stabilizare, reconstrucție” necesita un plus de trupe mobilizate în Irak. Dar generalii noștri voiau să ne reducem prezența militară. El și-a dat seama de ce am îndoieli.

— Trebuie să vă explic un pic mai clar ce vreau să spun, a zis generalul Casey.

— Chiar așa, am replicat eu.

Vara anului 2006 a fost cea mai rea perioadă a președinției mele. Mă gândeam tot timpul la război. Cu toate că mă simțeam îmbărbătat de atitudinea hotărâtă a guvernului Maliki și de moartea lui Zarqawi, mă îngrijora profund faptul că violența întrecea orice limite. În fiecare zi mureau în medie 120 de irakieni. Războiul se întinsese pe mai mult de trei ani și noi pierdusem peste 2 500 de americani. Într-o proporție de aproape doi la unu, americanii spuneau că dezaprobă modul în care eu gestionez problema Irakului.

Pentru prima oară, mă temeam că s-ar putea să nu reușim. Dacă Irakul se vedea dezbinat religios, misiunea noastră era sortită eșecului. Posibil să ne confruntăm cu un al doilea Vietnam — o pierdere umilitoare pentru țară, o lovitură distrugătoare adusă armatei și un recul drastic pentru interesele noastre. În orice caz, consecințele unei înfrângeri în Irak aveau să fie încă și mai rele decât cele din Vietnam. Vom fi lăsat al-Qaeda să controleze un refugiu sigur, într-o țară cu vaste rezerve de petrol. Vom fi dat aripi unui Iran ostil, să-și urmărească mai departe visul de înarmare nucleară. Vom fi spulberat speranțele celor care își riscau viața pentru libertate în tot Orientul Mijlociu. În cele din urmă, dușmanii noștri își vor putea folosi refugiul pentru a ne ataca la noi acasă. Nu puteam lăsa să se întâmple una ca asta!

Am luat decizia de a arăta determinare, nu îndoială, în public. Voiam ca poporul american să înțeleagă că sunt din tot sufletul convins de justetea cauzei noastre. Irakienii trebuie să știe că nu-i vom abandona. Dușmanii noștri trebuie să știe că suntem hotărâți să-i înfrângem. În primul și-n primul rând, mă gândeam la trupele noastre. Încercam să-mi imaginez cum m-aș simți dacă aș fi un băiat de douăzeci de ani trimis în linia întâi sau dacă aș fi mama unui militar american de pe front, făcându-mi griji pentru copilul meu. Ultimul lucru pe care aveau ei nevoie să-l audă era un comandant suprem văicărindu-se în legătură cu propriile dileme! Dacă eram frământat de dubii în privința direcției în care a luat-o războiul, n-aveam decât să schimb politica de acțiune, dar nu să mă las copleșit de emoții în public.

Am găsit izvorul de tărie care-mi trebuia în sprijinul familiei și al prietenilor, precum și în credință. De câte ori mergeam la Camp David, Laurei și mie ne plăcea nespus să ne rugăm, alături de familiile militarilor, în capela bazei de acolo. Capelanul din anul 2006, locotenent-comandorul de marină Stan Fornea, în vârstă de patruzeci și opt de ani, era unul dintre cei mai buni predicatori pe care i-am auzit vreodată.

— Răul este real, biblic și prezent peste tot, a spus el într-o predică. Unii spun să-l ignorăm, alții spun că nu există. Dar răul nu trebuie să fie ignorat, ci ținut în frâu.

L-a citat apoi pe Sir Edmund Burke, politicianul britanic din secolul al optsprezecelea: „Ca să triumfe, răul n-are nevoie decât de un singur lucru, anume ca oamenii buni să nu facă nimic”.

Stan avea convingerea că răul nu poate fi combătut decât prin libertate. Dar știa și că va exista un preț de plătit.

— Niciodată n-a existat vreo cauză nobilă care să nu presupună și sacrificii, a spus el într-o predică. Dacă libertatea nu merită să fie apărată decât în măsura în care nu ne costă nimic s-o facem, atunci, ca națiune, chiar că am ajuns într-o stare disperată.

Mai presus de orice, Stan era un optimist, iar sentimentul lui de speranță îmi ridica moralul.

— Sfânta Scriptură pune mare preț pe credință neabătută, perseverență și osteneală răzbătătoare, spunea el. Nu ne dăm bătăuți, nu renunțăm. Întotdeauna credem că nu poate să existe situație fără speranță.

Mi-am găsit o mângâiere și în studiul istoriei. În august, am citit cartea Lincoln: A Life of Purpose and Power, de Richard Carwadine, una din cele paisprezece biografii ale lui Lincoln pe care le-am citit în timpul președinției mele. Parcă-l vedeam aieva pe Lincoln, pustiit de amărăciune, în timp ce citea telegramele care descriau înfrângerea armatei unioniste în locuri cum ar fi Chancellorsville, unde Uniunea a pierdut șaptesprezece mii de oameni, sau Chickamauga, unde șaisprezece mii de soldați au fost răniți sau uciși.

Pierderile de vieți omenești nu au reprezentat singura lui dilemă. Lincoln a trebuit să schimbe rând pe rând comandanții de armată, până să găsească unul care să vrea să lupte. I-a văzut pe fiul său, Willie, cum moare în Casa Albă și pe soția lui, Mary Todd, cum alunecă în ghearele depresiei. Și totuși, grație credinței sale în Dumnezeu și a convingerii profunde că duce un război pentru o cauză dreaptă, Lincoln a perseverat.

Una dintre emblemele manierei de a conduce a lui Lincoln a fost legătura plină de afecțiune pe care a știut s-o creeze cu soldații de rând. În cele mai întunecate zile ale războiului, a petrecut ceasuri lungi cu răniții de la Căminul Soldaților din Washington. Empatia lui ne-a dat tuturor o lecție plină de forță și a servit drept model pentru următorii președinți din vreme de război.

Unele dintre cele mai emoționante momente ale președinției mele au fost constituite de citirea scrisorilor de la familiile celor căzuți la datorie. Am primit sute de mesaje, care descriau evantaiul complet al tuturor tipurilor de reacții. Multe dintre scrisorile primite exprimau un sentiment comun: Termină-ți treaba! Părinții unui soldat din Georgia scriau: „Cea mai mare durere în suflet, pentru noi, ar fi să vedem misiunea din Irak abandonată”. O mamă îndurerată din Arizona a trimis următorul mesaj pe e-mail: „Trebuie să terminăm ce am început, înainte de a ne retrage de acolo”.

În decembrie 2005, am primit o scrisoare de la un bărbat din Pensacola, statul Florida:

Dragă domnule Președinte Bush,

Mă numesc Bud Clay. Fiul meu, sergentul-major Daniel Clay [Corpul de Infanterie Marină al Statelor Unite], a fost ucis săptămâna trecută, pe 12 ianuarie 2005, în Irak. A fost unul dintre cei zece pușcași marini uciși de bombele artizanale din Falluja.

Dan era creștin — îl recunoștea pe Iisus drept Domn și Mântuitor —, deci știm cu toții unde se află acum. În ultima lui scrisoare (lăsată mie pentru familie — să fie citită în cazul morții sale), el spune: „Dacă voi citiți asta, înseamnă că pentru mine cursa s-a terminat”. A ajuns acasă acum — casa lui și adevărata noastră casă.

Vă scriu ca să vă spun cât de mândri suntem noi toți (părinții lui și restul familiei) de dumneavoastră și de ceea ce încercați să faceți ca să ne apărați pe toți. Aceasta a fost a doua misiune a lui Dan în Irak — el știa, și spunea că se duce acolo ca să ne apere pe noi. Mulți nu văd lucrurile așa.

Vreau să vă încurajez. Vă aud spunând în discursuri: „Să nu ne abatem de la direcția cea bună”. Știu și că multă lume vă stă împotriva, în acest „război cu Teroarea”, și că probabil ați obosit să vă tot luptați pentru a face ceea ce trebuie. Noi, și mulți alții ca noi, ne rugăm să aveți tăria de a duce lucrurile până la capăt — așa cum spunea Lincoln, „pentru ca acești oameni să nu-și fi dat viața în van”.

Purtați o grea povară — ne rugăm pentru dumneavoastră.

Domnul să vă binecuvânteze!

Bud Clay

L-am invitat pe Bud, alături de soția lui, Sara Jo, și de văduva lui Daniel, Lisa, la discursul meu despre starea națiunii, planificat pentru luna următoare. Înainte de cuvântare, m-am întâlnit cu familia Clay în Biroul Oval. Ne-am îmbrățișat, iar ei au repetat încă o dată că se rugau pentru mine. M-am simțit însuflețit de tăria lor. Dumnezeu făcuse o lucrare uluitoare, transformând durerea din inimile lor în compasiune. Credința lor era atât de evidentă și de reală, încât mi-a reconfirmat-o pe a mea. Eu sperasem să le ridic moralul celor din familia lui Daniel Clay și, când colo, ei m-au îmbărbătat pe mine.

Și n-au fost singurii. În ziua de Anul Nou 2006, Laura și cu mine am vizitat Centrul Medical Militar Brooke din San Antonio. Am stat de vorbă cu cincizeci și unu de militari răniți și cu familiile lor. Într-o cameră de spital, l-am întâlnit pe sergentul-major Christian Bagge, din Garda Națională Oregon, împreună cu soția lui, Melissa. Christian patrula în Irak, când blindatul Humvee, în care se afla, a trecut peste o bombă. A fost imobilizat în vehicul timp de patruzeci și cinci de minute, pierzându-și ambele picioare.

Christian mi-a spus că el practicase atletismul și că plănuia să alerge din nou, într-o bună zi. Greu de închipuit așa ceva! Speram totuși să-i pot ridica moralul.

— Când vei fi gata, să mă chemi, am spus eu. Am să alerg și eu cu tine.

Pe 27 iunie 2006, l-am întâlnit pe Christian în Parcul Sudic de la Casa Albă. Avea două proteze de picior făcute din fibră de carbon. Am dat două ture împreună pe pista de jogging instalată în mandatul lui Bill Clinton. M-am minunat de forța fizică și morală a lui Christian. Nici nu-mi venea să cred că era unul și același cu bărbatul pe care-l văzusem ținut într-un pat de spital, cu nici șase luni în urmă. Nu se privea pe sine însuși ca pe o victimă. Era mândru de ceea ce făcuse în Irak și spera că exemplul lui i-ar putea inspira și pe alții.

M-am gândit mult la Christian în vara aceea, dar și în anii care au urmat. Țara noastră îi datora din plin recunoștință și respect. Iar eu îi datoram ceva mai mult decât atât: nu puteam abandona Irakul.

Pe 17 august, am convocat în Sala Roosevelt echipa specialiștilor în securitate națională, avându-i pe generalul Casey, pe generalul Abizaid și pe ambasadorul Khalilzad în videoconferință, pe ecranele mari de pe perete. Rezultatele Operațiunii „Împreună Înainte” nu erau deloc promițătoare. Trupele noastre îi împinseseră pe teroriști și detașamentele morții afară din cartierele Bagdadului. Dar forțele irakiene nu puteau menține controlul. Puteam elimina contrainsurgența, dar nu și să stabilizăm teritoriul.

— Situația pare să se deterioreze, am spus eu. Vreau să fiu în măsură să spun că avem un plan de ripostă. Poate America să reușească? Dacă da, cum? Cum răspund comandantii noștri la aceste întrebări?

Generalul Casey mi-a spus că putem reuși dacă transferăm mai repede responsabilitatea către irakieni. Trebuia „să-i ajutăm să se ajute”, a spus Don Rumsfeld. Ceea ce era un alt mod de a spune că trebuie să ne ridicăm mâna de pe șaua bicicletei. Voiam să transmit echipei că eu gândesc altfel.

— Trebuie să reușim, am spus. Dacă ei nu pot, vom putea noi. Dacă bicicleta se clatină, vom așeza mâna la loc. Trebuie să ne asigurăm, fir-ar să fie, că nu vom eșua!

Șeful de Stat-Major Josh Bolten, care știa unde vreau să ajung, a pus punctul pe „i”.

— Dacă situația se înrăutățește, a spus el către finalul ședinței, ce măsuri radicale poate recomanda echipa?

Am plecat de la ședință cu convingerea că va trebui să dezvoltăm noi înșine acele măsuri. L-am autorizat pe Steve Hadley să formalizeze analiza pe care o efectuase echipa de securitate națională pentru Irak.⁶⁷ Voiam ca analiștii să pună la îndoială absolut fiecare ipoteză de la baza strategiei noastre și să genereze noi opțiuni. Curând, am ajuns să-i privesc ca pe trupa mea personală de războinici.

Spre toamnă, graficele mele pentru Irak arătau o medie de aproape o mie de atacuri pe săptămână. Am citit relatări despre felul în care extremiștii sectelor religioase îi torturau cu bormașinile pe civili,

răpeau bolnavii din spitale și îi aruncau în aer pe credincioși la rugăciunea de vineri. Generalul Casey lansase o a doua operațiune majoră de restaurare a siguranței în Bagdad, de data aceasta cu mai multe forțe irakiene menite să stabilizeze teritoriul. Din nou, a avut parte de un eșec.

Am decis că se impune o schimbare de strategie. Pentru a fi credibilă în fața poporului american, aceasta trebuia să fie însoțită și de o schimbare în materie de persoane. Don Rumsfeld îmi sugerase că poate ar fi nevoie de o privire proaspătă în legătură cu Irakul. Avea dreptate. Dar aveam nevoie și de comandanți noi. Atât George Casey, cât și John Abizaid se aflau în misiune de vreme îndelungată și se apropia momentul ca ei să se întoarcă acasă. Și în posturile lor se impunea o privire proaspătă.

Apropiindu-se alegerile parlamentare din 2006, retorica referitoare la Irak se înfierbântase.

„Ideea că noi vom câștiga acest război este, din nefericire, pur și simplu greșită”, a clamat sus și tare Howard Dean, președintele Comitetului Național Democratic. „Noi suntem cauza problemei”, a spus John Murtha, kongresmen de Pennsylvania, unul dintre primii politicieni importanți ai Partidului Democrat care au cerut o retragere neîntârziată. Senatorul Joe Biden, proeminentul membru al Comisiei pentru Relații Externe, a recomandat divizarea Irakului în trei entități separate. Republicanii erau și ei îngrijorați, așa cum mi-a dat clar de înțeles Mitch McConnell, prin cererea lui către Biroul Oval de reducere a trupelor din Irak.

Am decis ca orice anunț despre modificările de politică sau de personal să fie făcut după alegeri. Nu voiam ca poporul american sau armata noastră să creadă că iau, din rațiuni politicianiste, decizii de securitate națională.

În weekendul dinaintea zilei alegerilor generale, m-am întâlnit cu Bob Gates la Crawford, pentru a-i cere să accepte postul de secretar al Apărării. Bob făcuse parte din Comisia Baker-Hamilton, numită de Congres pentru studierea situației din Irak. El mi-a spus că susținuse o majorare a efectivelor militare deplasate în Irak, ceea ce constituia și una dintre recomandările Comisiei. Eu i-am spus lui Bob că eram în căutarea unui nou comandant pentru Irak. A promis să analizeze candidații și să-mi ofere un sfat. Dar eu i-am sugerat să arunce o privire mai atentă asupra lui David Petraeus.

După două cicluri electorale în care republicanii deveniseră mai numeroși în Congres, în 2006 situația s-a schimbat. Am pierdut

majoritatea atât la Cameră, cât și la Senat. Noul președinte al Cămerei Reprezentanților, Nancy Pelosi, a declarat:

— Poporul american s-a pronunțat... Trebuie să începem regruparea responsabilă a trupelor noastre, afară din Irak.

Pe măsură ce analiza noastră pe tema strategiei din Irak se intensifica, ne-am concentrat pe trei opțiuni principale. Prima impunea să ne accelerăm strategia existentă de antrenare a forțelor irakiene, în paralel cu retragerea forțelor noastre proprii. Irakienii urmau să-și asume o responsabilitate crescândă pentru gestionarea violențelor, în timp ce noi urma să ne dirijăm eforturile asupra unor misiuni mai restrânse, printre care vânătoarea membrilor al-Qaeda.

Cea de-a doua opțiune era să ne scoatem trupele din Bagdad, lăsând înfruntările dintre facțiunile religioase să se stingă de la sine. În octombrie, Condi făcuse o călătorie în Irak și se întorsese descurajată de Maliki și de ceilalți lideri. Dacă ei sunt decizi să ducă un război sectar, a spus ea, de ce să ne lăsăm propriile trupe la mijloc, în răfuiala lor sângeroasă?

Cea de-a treia opțiune era dublarea efectivelor. Să trimitem zeci de mii de oameni în plus — o avalanșă de trupe! — care să ducă o campanie totală de contrainsurgență în Bagdad. În loc să se retragă din orașe, soldații noștri se vor muta cu totul acolo, vor trăi printre localnicii civili și le vor asigura securitatea.

Întrebarea fundamentală era dacă irakienii aveau voința de a învinge. Eu credeam cu tărie că majoritatea irakienilor erau în favoarea democrației. Aveam convingerea că mamele irakiene, la fel ca toate mamele, voiau să-și vadă copiii crescând cu speranțe pentru viitor. Cunoscusem mulți studenți și elevi irakieni, medici, militanți pentru drepturile femeilor și jurnaliști, care erau hotărâți să trăiască în libertate și pace. La un an după eliberarea Irakului, m-am întâlnit cu un grup de mici întreprinzători irakieni, care, pe vremea lui Saddam, confecționau produse cum ar fi ceasurile de mână și textilele. Ca să-și poată cumpăra materiale, schimbau dinari irakieni în valută străină. Când valoarea dinarului a scăzut, Saddam a căutat niște țapi ispășitori și a ordonat să li se taie acestor oameni mâna dreaptă. Producătorul de filme documentare Don North și jurnalistul Marvin Zindler de la televiziunea din Houston au auzit povestea și i-au adus pe irakieni în Texas, unde fiecăruia i s-a montat, pe gratis, de către doctorul Joe Agris, câte o proteză pentru mână.

Când au ajuns la mine, în Biroul Oval, acești oameni încă erau în perioada de acomodare cu proteza — învățând din nou să-și folosească mâna dreaptă. Toți îi erau recunoscători poporului american pentru a-i fi eliberat de sub dictatura brutală a lui Saddam. Și toți nutreau speranțe legate de țara lor. Unul dintre ei a luat un pix, cu mâna aceea pe care abia o avea de o lună, și s-a chinuit să scrie câteva cuvinte în arabă pe o bucată de hârtie: „Mă rog la Dumnezeu să binecuvânteze America”.

Am fost uluit de contrastul dintre un regim atât de neîndurător, încât nu se dădea în lături să le rezeze propriilor cetățeni mâna dreaptă, și o societate atât de plină de grijă, încât a sărit să-i ajute să-și recapete demnitatea. Eu cred că irakianul care a scris acele cuvinte a vorbit în numele a milioane dintre concetățenii săi. Aceștia erau recunoscători Americii pentru că îi eliberase. Ei voiau să trăiască în libertate. Iar eu n-aveam să-i abandonez.

Spre sfârșitul lunii octombrie, l-am trimis pe Steve Hadley să-l întâlnească în cadrul unei întrevederi private pe prim-ministrul Maliki, la Bagdad. Concluzia lui Steve a fost că Maliki „fie nu are habar de ce se întâmplă, ceea ce îi distorsionează intențiile, fie capacitățile sale nu sunt încă suficiente pentru ca bunele sale intenții să se vadă transformate în fapte”. Înainte de a lua orice decizie privind calea de urmat pe viitor, trebuia să-mi dau seama care dintre aceste variante era adevărată.

Pe 29 noiembrie 2006, am plecat cu avionul la Amman, în Iordania, pentru a-l întâlni pe Maliki. Modul de a conduce al prim-ministrului irakian reprezentase uneori un motiv de frustrare pentru noi. Nu întotdeauna trimisese în dispozitiv trupele irakiene atunci când promisese că o va face. Unii dintre miniștrii cabinetului său aveau legături suspecte cu Iranul. Nu se străduise destul să-i neutralizeze pe extremiștii șiiți. Generalul Casey era pe bună dreptate supărat că oficiali partizani ai acestei facțiuni religioase, apropiați lui Maliki, blocaseră accesul trupelor noastre în cartierele șiiite.

Totuși, de-a lungul celor șase luni de când se afla la putere, Maliki se maturizase ca lider. Ținuse piept amenințărilor cu moartea, potențialelor lovituri de palat și numeroaselor delegații ale Congresului american care veniseră în Irak ca să-l mustre. Cu doar câteva zile înaintea întâlnirii noastre la nivel înalt, programată să aibă loc în Iordania, liderul șiiit radical Moqtada al Sadr amenințase că-și va

retrage susținătorii din guvern, dacă prim-ministrul se va întâlni cu mine. Dar Maliki a venit.

— Iată ce plan am eu, a spus el mândru, întinzându-mi un document cu noul sigiliu al guvernului irakian pe prima copertă.

Înăuntru era o propunere ambițioasă de recucerire a Bagdadului cu forțe irakiene. Eu știam că armata și poliția lui nu erau gata, încă, pentru o asemenea întreprindere majoră. Dar ceea ce conta era faptul că Maliki recunoștea problema violenței între facțiunile religioase și că demonstra o disponibilitate de a-și asuma inițiativa.

— Americanii vor să știe dacă planul dumneavoastră ne va permite să îi urmărim atât pe ucigașii sunniți, cât și pe cei șiiți, am spus eu.

— Noi nu facem discriminări etnice, a replicat el.

Am cerut să mă întâlnesc între patru ochi cu prim-ministrul. Maliki părea pregătit să ia taurul de coarne în privința violenței. Am decis să-i pun la încercare angajamentul, avansând posibilitatea unei majorări de efective militare americane.

— Presiunea politică în direcția abandonării Irakului este enormă, am spus eu, dar sunt dispus să rezist acestei presiuni, dacă și dumneavoastră sunteți dispus să vă asumați niște decizii dure.

După care am continuat:

— Eu sunt dispus să angajez zeci de mii de militari americani în plus pentru a vă ajuta să reluați controlul asupra Bagdadului. Dar trebuie să-mi dați anumite asigurări.

Am parcurs toată lista: el trebuia să angajeze mai multe forțe irakiene, iar acestea trebuiau să se prezinte la datorie. În operațiile noastre militare comune nu trebuia să existe nicio ingerință politică — gata cu interdicția privind pătrunderea noastră în cartierele șiiite. El va trebui să înfrunte deschis milițiile șiiite, inclusiv armata lui Sadr. După care, pe măsură ce condițiile de securitate se ameliorau, el trebuia să facă progrese pe calea reconcilierii politice dintre sunniți, șiiți și kurzi.

La fiecare punct, Maliki mi-a dat cuvântul lui că se va conforma.

În avionul care mă ducea acasă din Iordania, am cugetat la opțiunile pentru o nouă strategie. Accelerarea predării controlului către irakieni nu era o abordare viabilă. Semăna foarte mult cu strategia noastră curentă, care nu adusesese rezultatele dorite.

Nu consideram că este judicios să ne retragem din orașe și să lăsăm violențele să se stingă de la sine. Nu le puteam cere militarilor noștri să facă un pas înapoi și să se uite cum extremiștii măcelăresc oameni nevinovați. Mă temeam că Irakul s-ar putea să fie fărâmițat atât de rău, încât va fi imposibil de refăcut vreodată.

Opțiunea contraofensivă prin majorarea efectivelor americane venea și ea cu propriile riscuri. Acasă, în America, va fi o perspectivă mai mult decât nepopulară. Luptele vor fi îndârjite, iar numărul pierderilor putea fi destul de mare. Dacă Maliki ne lăsa baltă, exista pericolul să nu fim în stare să curmăm violențele.

După întâlnirea cu Maliki, aveam convingerea că ne putem bizui pe sprijinul lui. Contraofensiva cu forțe sporite era cea mai bună șansă, dacă nu chiar ultima, de a ne atinge obiectivele în Irak.

După săptămâni de discuții intense în noiembrie și decembrie, cea mai mare parte a echipei de securitate națională a ajuns să sprijine contraofensiva cu efective sporite. Dick Cheney, Bob Gates, Josh Bolten, Steve Hadley și războinicii lui de la Comitetul pentru Securitate Națională erau pentru noua abordare. Și Condi avea să fie de acord, câtă vreme planul cel nou nu urma să trimită mai multe trupe în Irak în cadrul aceleiași strategii ca până acum.

Într-o decizie atât de controversată și de importantă ca aceasta, era esențial să avem unitate de păreri. Congresul și presa vor căuta să dibuiască și cel mai mic dezacord, din acest punct de vedere, în cadrul administrației. Dacă găseau vreunul, aveau să-l exploateze pentru a-și justifica opoziția și a bloca planul. Pentru a ajunge la acest consens, trebuia să mai avem alături de noi încă un grup: pe cel al șefilor de Stat-Major.

Înființat prin legea securității naționale din 1947, Comitetul Comun al Șefilor de Stat-Major îi cuprindea pe conducătorii tuturor armelor, plus un președinte și un vicepreședinte. Șefii de Stat-Major nu fac parte din lanțul ierarhic de comandă, deci nu dețin nicio responsabilitate directă pentru operațiunile militare. O parte importantă a atribuțiilor lor este să promoveze sănătatea și vigoarea forțelor noastre armate. Prin lege, președintele Comitetului Comun al Șefilor de Stat-Major este consilierul militar cel mai apropiat al președintelui țării.

În anul 2006, președintele acestui Comitet Comun era generalul Pete Pace. Pete a fost primul ofițer de infanterie marină care a îndeplinit

această funcție, precum și unul dintre militarii cei mai buni ai generației sale. Ca tânăr locotenent în Vietnam, Pete a condus un pluton care a purtat lupte grele. În tot restul carierei sale, a purtat cu sine fotografiile camarazilor care își dăduseră viața sub comanda sa. Când a preluat funcția de președinte al Comitetului Comun, și-a făcut un punct de onoare din a-mi spune numele lor. Nu i-a uitat niciodată și n-a uitat nici prețul războiului.

Pete lansase o analiză a strategiei în cadrul Comitetului Comun, iar eu i-am cerut lui Steve Hadley să ia toate măsurile pentru ca acest concept al contraofensivei cu forțe sporite să-și găsească loc în discuțiile purtate. Am decis să mă duc la Pentagon și să-i văd în persoană pe șefii de Stat-Major, pentru a le asculta opiniile.

Cu două zile înainte de întâlnire, Pete a venit la mine în Biroul Oval. Mi-a spus că voi auzi o serie întreagă de temeri din partea șefilor de Stat-Major, dar că ei sunt pregătiți să susțină sporirea efectivelor. De asemenea, el i-a oferit lui Steve o estimare privind numărul necesar de militari în plus, pentru a avea vreun efect: cinci brigăzi, în jur de douăzeci de mii de americani.

Pe 13 decembrie 2006, am intrat în Tanc — sala de conferințe securizată, lambrisată, a Comitetului Comun, din clădirea Pentagonului. Faptul că veneam pe teritoriul lor era un mod de a-mi exprima respectul. Am început prin a le spune că mă aflam acolo ca să le ascult părerea și să le cer sfatul.

Am discutat pe rând cu fiecare dintre cei aflați în jurul mesei. Șefii de Stat-Major mi-au descris motivele lor de îngrijorare. Se temeau că gradul de angajament al lui Maliki nu va fi pe măsura așteptărilor. Aveau sentimentul că și alte organisme guvernamentale ar trebui să contribuie mai mult în Irak. Au ridicat problema dacă nu cumva cerințele unei contraofensive cu forțe sporite ne vor lăsa descoperiți în eventualitatea altor situații neprevăzute, cum ar fi o izbucnire de violență în peninsula coreeană.

Grija lor covârșitoare era că o majorare de efective trimise în luptă „va rupe echilibrul” forțelor armate, supunându-i la un stres excesiv atât pe militarii noștri, cât și pe membrii familiilor lor. Mulți dintre soldații și ofițerii noștri din Irak se aflau acolo într-o a doua sau chiar a treia misiune din această țară. Ca să fie posibilă o contraofensivă cu forțe sporite, trebuia să prelungim perioada de misiune de la douăsprezece la cincisprezece luni. Impactul asupra recrutărilor, a moralului, a instrucției, a gradului de pregătire și a familiilor militarilor putea fi imens.

Şeful de Stat-Major al armatei de uscat, Pete Schoomaker, şi comandantul Infanteriei Marine, James Conway, au recomandat o lărgire numerică permanentă a corpurilor de armată pe care le comandau. În opinia lor, o extindere de acest fel ar fi diminuat stresul asupra militarilor noştri şi ne-ar fi ajutat să avem siguranţa că suntem pregătiţi pentru eventualele conflicte din alte părţi ale lumii. Mi-a plăcut ideea şi am promis că o voi lua în considerare.

La sfârşitul întâlnirii, mi-am rezumat concepţia.

— Vă împărtăşesc îngrijorarea în ceea ce priveşte ruperea echilibrului armatei, am spus. Cel mai sigur mod de a rupe acest echilibru ar fi să pierdem în Irak.

Planul meu iniţial era să anunţ noua strategie pentru Irak cu o săptămână sau două înainte de Crăciun. Dar, pe măsură ce data aceea se apropia, am conchis că avem nevoie de mai mult timp. Voiam ca Bob Gates, care depusese jurământul ca secretar al Apărării pe 18 decembrie, să viziteze Irakul.

Cu două zile înainte de Crăciun, Bob a venit să mă vadă la Camp David. Mi-a spus că efectuase o vizită împreună cu Maliki, care îşi detaliasa planul de sporire a forţelor irakiene, în aşa fel încât să fie pe măsura contraofensivei noastre. Maliki urma să instituie legea marţială, să desfăşoare încă trei brigăzi de soldaţi irakieni la Bagdad, să numească un guvernator militar şi să desemneze doi comandanţi adjuncţi cu puteri neîngrădite de anihilare a extremiştilor religioşi, indiferent din ce sectă proveneau. Bob se decisese şi în ceea ce priveşte recomandarea lui pentru un nou comandant. Această recomandare se referea la generalul David Petraeus. Am căzut de acord să-l nominalizăm pe generalul Casey pentru avansarea ca şef de Stat-Major al armatei de uscat. George avea în spate o îndelungată şi onorabilă carieră militară activă, iar experienţa lui putea fi de mare folos armatei. De asemenea, voiam să fie limpede că nu îl învinovăţeam cu nimic pentru problemele din Irak.

Ultima întrebare care aştepta un răspuns era dimensiunea contraofensivei. Unii lideri militari au propus să angajăm iniţial încă două brigăzi — o miniexpansiune de circa zece mii de oameni —, cu posibilitatea de a trimite ulterior până la trei brigăzi în plus. Pete Pace a raportat că generalul Petraeus şi generalul Ray Odierno, numărul doi în Irak, voiau ca toate cele cinci brigăzi să fie angajate de la bun început.

Dacă amândoi comandanţii noştri de pe teren voiau forţa suplimentară deplină, atunci o vor obţine! Am decis să trimit cinci brigăzi la Bagdad, plus încă două batalioane de infanterie marină în provincia Anbar. Vom

îngloba trupele noastre în formațiile irakiene, astfel încât să-i putem îndruma pe irakieni pe câmpul de bătălie și să-i pregătim să-și asume mai multă responsabilitate după contraofensivă. În final, voi accepta trei recomandări esențiale din partea Comitetului Comun al Șefilor de Stat-Major. Condi se va ocupa de sporirea resurselor civile. Eu voi obține asigurări publice din partea prim-ministrului Maliki cu privire la libertatea de manevră a trupelor noastre. Și voi cere Congresului să decidă o majorare permanentă de efective ale armatei de uscat și ale corpului de infanterie marină cu nouăzeci de mii de oameni.

Pe 4 ianuarie 2007, am ținut o videoconferință securizată cu Maliki.

— Multă lume de pe aici nu crede că putem învinge. Eu cred, i-am spus eu. O să-mi pun capul în joc, dacă și dumneavoastră veți face același lucru.

Două zile mai târziu, Maliki s-a adresat poporului irakian, subliniindu-și acordul față de contraofensivă.

— Planul de securitate al Bagdadului nu va oferi refugiu niciunui om care încalcă legea, indiferent de afilierea lui politică sau religioasă, a spus Maliki.

Decizia fusese grea, dar aveam încredere că fusese luată cum se cuvine. Obținusem date factice și opinii de la oameni din interiorul și din exteriorul administrației. Pusesem la îndoială ipoteze și cântărisem cu mare atenție toate opțiunile. Știam că, pe termen scurt, contraofensiva va fi intens criticată. Dar, deși mulți de la Washington renunțaseră să mai creadă într-o perspectivă a victoriei în Irak, eu nu mă dădeam bătut.

La ora nouă, în seara zilei de 10 ianuarie 2007, am pășit în fața camerelor de luat vederi amplasate în Biblioteca de la Casa Albă.

— Situația din Irak este inacceptabilă atât pentru poporul american, cât și pentru mine, am spus. Trupele noastre din Irak au luptat cu mult curaj. Au făcut tot ceea ce le-am cerut noi să facă. Acolo unde s-au comis greșeli, responsabilitatea îmi aparține mie. Este limpede că avem nevoie de o schimbare de strategie în Irak... Prin urmare, am angajat peste douăzeci de mii de noi cadre militare americane pentru Irak. Vasta lor majoritate, respectiv cinci brigăzi, vor fi desfășurate la Bagdad.

Reacția a fost rapidă și unilaterală. „Eu nu cred că o expansiune de douăzeci de mii de soldați în Irak va rezolva problema”, a spus un senator. „Eu nu cred că soluția este să trimitem mai multe trupe în Irak”, a spus un altul. Un al treilea a emis sentința că este „cea mai periculoasă gafă de politică externă a acestei țări, de la războiul din Vietnam încoace”. Și aceștia nu erau decât republicanii!

Stânga s-a pronunțat cu și mai puține menajamente. Un proaspăt senator a prezis că contraofensiva „nu va rezolva problema violențelor religioase de acolo. De fapt, eu cred că va avea exact efectul contrar”. Exprimând opinia majorității colegilor săi, un editorialist de la Washington Post a numit-o „o escaladare fantasmagorică a războiului din Irak, care n-ar putea avea sens decât în vreun univers paralel, unde porcii zboară fără să-i sui în avion și peștii fac naveta cu bicicleta”.

Condi, Bob Gates și Pete Pace au compărut în fața parlamentului, pe Colina Capitoliului, a doua zi după ce eu anunțasem contraofensiva. Ambele tabere parlamentare i-au supus unui tir brutal de întrebări.

— Acesta este cel mai nebunesc și mai tembel plan pe care mi-a fost dat să-l văd sau să-l aud în toată viața mea, i-a spus un congresmen democrat generalului Pace.

— L-am susținut pe președinte în această problemă și m-am lăsat convins de visul lui, i-a spus un senator republican lui Condi. În acest punct, însă, pur și simplu cred că nu este posibil.

După aceea, Condi a venit să mă vadă în Biroul Oval.

— Va fi teribil de greu să convingem pe cineva, domnule președinte, a spus ea.

În mijlocul acestui scepticism cvasiuniversal, au existat câțiva oameni curajoși care au apărut contraofensiva. Cei mai cunoscuți dintre ei au fost Joe Lieberman, senator de Connecticut, democrat de-o viață întreagă, dar care fusese ostracizat de partidul său pentru a fi susținut războiul, Lindsey Graham, senator de Carolina de Sud și membru al Corpului de Rezerviști din Forțele Aeriene, și John McCain, senator de Arizona.

McCain și cu mine aveam o relație complexă. Fuseserăm amândoi concurenți la nominalizarea pentru postul de președinte, în 2000, și ne contraziseraserăm în chestiuni dintre cele mai diverse, începând cu reducerile de impozite, continuând cu reforma Medicare și terminând cu interogarea teroriștilor. Și totuși, se implicase fără nicio reținere în campania mea din 2004 și știam că are de gând să candideze la

președinție în 2008. Contraofensiva îi dădea o șansă să se distanțeze de mine, dar n-a încercat să profite. Era de multă vreme un partizan declarat al ideii de a trimite mai multe trupe în Irak și a susținut din toată inima noua strategie:

— Nu pot garanta succesul, a spus el. Dar pot garanta eșecul, dacă nu adoptăm această nouă strategie.

Cel mai convingător apărător al contraofensivei prin expansiune a fost generalul Petraeus. Ca autor al Manualului de Contrainsurgență al Armatei, era autoritatea de necontestat asupra strategiei pe care o va conduce. Capacitatea sa intelectuală, spiritul competitiv și etica sa profesională erau bine cunoscute. Într-una din permisiile sale, l-am invitat pe general la o cursă de ciclism montan alături de mine la Fort Belvoir, în statul Virginia. El era alergător, în primul rând, dar a avut destulă siguranță de sine încât să accepte provocarea. Le-a ținut piept cu brio experimentaților cicliști din plutonul prezidențial.

După cursă, eu am intrat într-o clădire de la Fort Belvoir, ca să vorbesc la telefon cu prim-ministrul Japoniei. Am auzit gălăgie afară. Aruncând o privire pe fereastră, l-am zărit pe Petraeus conducând plutonul printr-o serie de flotări și genuflexiuni post-efort.

Ascensiunea lui Petraeus dăduse naștere unor invidii. Auzisem niște bârfe din mai multe locuri, care avertizau asupra orgoliului său hipertrofiat. Cu ceva timp în urmă, prin 2004, când Petraeus conducea operațiunea de instruire militară a trupelor irakiene, în Newsweek apăruse o fotografie a lui în prim-plan, deasupra unui titlu cu litere mari: „Poate acest om să salveze Irakul?” Când am abordat subiectul cu generalul, el a zâmbit și a spus:

— Colegii mei de grupă de la West Point nu m-ar lăsa în ruptul capului să ajung chiar atât de jos.

Am apreciat remarca lui autoironică. Era un atribut care se completa bine cu ambiția lui.

Audierile pentru confirmarea în funcție a lui Petraeus au avut loc la sfârșitul lunii ianuarie.

— Eu cred că, în acest moment, la Bagdad, populația vrea pur și simplu securitate, a spus el. Și, cu toată sinceritatea, acestor oameni nici nu le mai pasă cine le-o asigură.

Când John McCain l-a presat cu întrebarea dacă misiunea ar putea reuși, chiar și fără suplimentarea efectivelor militare, generalul Petraeus a

răspuns:

— Nu, domnule senator.

Senatul l-a confirmat în funcție cu 81 de voturi pentru și zero împotrivă.

L-am chemat pe general în Biroul Oval ca să-l felicit pentru acest vot. Dick Cheney, Bob Gates, Pete Pace și alți membri ai echipei de securitate națională erau și ei acolo, ca să-i ureze succes.

— Aș dori să rămân câteva minute singur cu comandantul meu, am spus eu.

După ce echipa a ieșit pe rând afară, l-am asigurat pe generalul Petraeus că am încredere în el și că se poate bizui pe mine că-l voi asculta oricând va avea nevoie. La sfârșit, i-am spus:

— Asta e. Dublăm miza.

Îndreptându-se spre ușă, mi-a răspuns:

— Domnule președinte, eu cred că mai degrabă mizăm totul pe-o singură carte.

Pe 10 februarie 2007, David Petraeus a preluat comanda în Bagdad. Sarcina lui era tot atât de copleșitoare ca aceea cu care se confruntaseră toți comandanții americani în ultimele decenii. Așa cum le-a spus el soldaților, în prima zi a misiunii sale:

— Situația din Irak este extraordinar de dificilă, miza este una enormă, iar drumul mai departe va fi anevoios, fără îndoială cu multe zile grele.

Apoi a adăugat:

— Dar greu nu înseamnă fără speranță. Aceste sarcini pot fi îndeplinite; această misiune poate fi dusă la capăt.

Pe măsură ce trupele noastre suplimentare intrau în Irak, generalii Petraeus și Odierno își redesfășurau forțele dinspre bazele aflate în împrejurimile Bagdadului către mici avanposturi amplasate în oraș. Soldații noștri trăiau alături de forțele de securitate irakiene și patrulau străzile pe jos, nu înăuntrul Humvee-urilor blindate. După ce au pătruns pentru prima oară în cartierele controlate de extremiști, aceștia au ripostat furibund. Am pierdut 81 de oameni în februarie, 81

în martie, 104 în aprilie, 126 în mai și 101 în iunie — pentru prima dată de la începutul războiului, aveam trei luni la rând un număr de victime scris cu trei cifre. Pierderile erau groaznic de dureroase. Dar se simțea ceva diferit, în 2007: America intrase din nou în ofensivă.

Generalul Petraeus mi-a atras atenția asupra unui progres interesant în timp: numărul de informații primite de la localnicii irakieni. Mai demult, irakienii se temeau de represalii din partea insurgenților sau a patrulilor morții și refuzau să coopereze cu noi. Dar, pe măsură ce securitatea se îmbunătățea, numărul de informații primite a crescut, de la circa 12 500 în februarie la aproape 25 000 în mai. Trupele noastre și agenții de informații foloseau aceste indicii pentru a-i scoate din circulație pe insurgenți și a curăța străzile de arme. Strategia de contrainsurgență dădea roade: începeam să câștigăm populația de partea noastră, oferindu-i lucrul de care avea cea mai mare nevoie, și anume, siguranța.

După eliminare și stabilizare, am putut să continuăm cu partea de reconstrucție, mulțumită în primul rând contraofensivei prin sporirea resurselor civile angajate, sub conducerea ambasadorului Ryan Crocker. Îl întâlnisem prima oară pe Ryan în Pakistan, unde ocupa funcția de ambasador, în anul 2006. Mi s-a părut un diplomat răbdător și la locul lui. Dar, sub aparența lui de calmă modestie, se ascundea un om fără frică, recunoscut îndeobște drept cel mai bun înalt funcționar de afaceri externe din generația lui. Vorbitor fluent de arabă, Ryan cutreierase tot Orientul Mijlociu și avusese inclusiv câteva misiuni în Irak. Supraviețuise atacului terorist din 1983 asupra ambasadei noastre din Liban și scăpase nevătămat din atacul unei mulțimi furioase care îi jefuise reședința din Siria. Atunci când am anunțat noua strategie din Irak, am decis să fac și o schimbare de ambasadori. L-am desemnat pe Zal Khalilzad, care se descurcase foarte bine la Bagdad, să fie reprezentantul nostru permanent în cadrul Națiunilor Unite. Lui Condi nu i-a trebuit mult ca să recomande un înlocuitor pentru el. Ea a spus că Ryan era singurul om potrivit pentru acest post.

Ryan mi-a câștigat repede respectul. Avea un adevărat talent să miroasă problemele și să le devieze înainte de a-și atinge ținta. Vorbea deschis, fără să se jeneze, despre dificultăți, dar avea un ascuțit simț al umorului și îi plăcea să râdă.

— Ce drăgălășenii mi-ai mai pregătit azi? l-am întrebat odată, în timpul unei perioade deosebit de dificile, iar el și-a început informarea surâzând larg pe sub mustață.

Conlucrarea lui cu generalul Petraeus era impecabilă. Și câștigase încrederea irakienilor din toate facțiunile.

Însuflețirea contraofensivei civile dublase numărul Echipelor de Reconstrucție a Provinciilor, din care făceau parte experți civili, în paralel cu personalul militar. Am susținut mai multe videoconferințe și întâlniri cu liderii echipelor de reconstrucție desfășurate pe tot teritoriul Irakului. Alcătuiau un grup impresionant. Câțiva erau veterani încărunțiți de războaie. Era și o funcționară de afaceri externe, al cărei fiu, pușcaș marin, luptase în Irak. Fiecare și-a descris proiectele extrem de diverse, începând cu sprijinirea unui ziar local din Bagdad, continuând cu înființarea unor instanțe judecătorești în Ninewa și terminând cu crearea unui laborator de testare a solurilor pentru a îmbunătăți activitatea agricolă din Diyala. Nu întotdeauna era o muncă foarte interesantă, dar avea o importanță crucială pentru strategia noastră de contrainsurgență.

Discutam cu generalul Petraeus și cu ambasadorul Crocker prin videoconferință securizată cel puțin o dată pe săptămână, chiar și mai des uneori. Eu consideram că o relație personală strânsă și un contact frecvent erau esențiale pentru succesul noii strategii. Aceste dialoguri mi-au oferit șansa de a auzi la prima mână relatări despre condițiile din Irak. Iar Petraeus și Crocker aveau posibilitatea să-mi împărtășească frustrările lor și să insiste pentru decizii direct din partea comandantului suprem.

Situația se îmbunătățea, dar tuturor ne era teamă de eventualitatea unui alt atentat cu bombe ca la Samarra — un eveniment de natură să schimbe configurația jocului, prin reînflamarea violențelor sectare. Petraeus a subliniat și o altă problemă:

— Ceasul de la Washington bate mult, mult mai repede decât cel de la Bagdad.

Avea dreptate. La mai puțin de o săptămână după sosirea generalului Petraeus în Irak, noua majoritate democratică din Camera Reprezentanților trecuse o rezoluție, fără caracter obligatoriu, care declara că „Congresul dezaproabă decizia președintelui George W. Bush, anunțată pe 10 ianuarie 2007, de a desfășura în Irak un supliment de peste 20 000 de militari combatanți ai Statelor Unite”.

După o zi de lupte grele în aprilie, Harry Reid, senator de Nevada, a declarat:

— Acest război este pierdut, contraofensiva nu reușește să aducă nimic bun.

Așadar, liderul majorității din Senatul Statelor Unite se folosisese de poziția lui politică pentru a spune unui număr de 145 000 de militari americani, și familiilor lor, că luptă pentru o cauză pierdută. Desființase contraofensiva, denunțând-o drept un eșec, înainte măcar ca grosul trupelor suplimentare să fi ajuns la fața locului. A fost unul dintre cele mai iresponsabile gesturi la care mi-a fost dat să asist în toți cei opt ani petrecuți de mine la Washington.

Pe 1 mai, Congresul mi-a trimis o propunere de lege pentru finanțare de război, în care se prevedea un termen-limită de retragere a trupelor, cândva, spre sfârșitul anului. Stabilirea unei date arbitrare de retragere le va permite inamicilor noștri să aștepte până ce ne vor vedea plecați, iar pe deasupra ne va submina putința de a-i câștiga de partea noastră pe liderii locali, de care depindea esențial succesul nostru. M-am prevalat de dreptul meu de veto și am respins propunerea de lege. Sub conducerea lui Mitch McConnell, liderul minorității din Senat — care a susținut contraofensiva, după anunțul făcut de mine, iar mai târziu a avut eleganța să recunoască în fața mea că a fost o greșeală din partea lui să propună o retragere —, și a liderului minorității din Cameră, John Boehner, republicanii de pe Colina Capitoliului s-au menținut ferm pe poziție. Democrații nu aveau suficiente voturi ca să treacă peste vetoul meu. Pe 25 mai, am semnat o lege care finanța integral necesitățile trupelor noastre, fără niciun grafic de retragere.

I-au pus numele „Deșteptarea”.

Anbar este cea mai vastă provincie irakiană, o întindere nesfârșită de deșert, care ține de la marginea vestică a Bagdadului și până la granița cu Siria. Cu o suprafață de aproape 137 500 kilometri pătrați, Anbar acoperă cam același teritoriu ca statul New York. Populația sa este în majoritate sunnită. Timp de vreo patru ani, a servit drept fortăreață a insurgenților — și drept refugiu pentru al-Qaeda.

Forțele al-Qaeda au ocupat orașele principale din Anbar, s-au infiltrat în forțele de securitate ale provinciei și au impus populației propria ideologie. La fel ca talibanii afgani, le-au interzis femeilor să iasă din casă fără o escortă de sex masculin și au scos în afara legii sporturile și alte activități de divertisment. Atacau trupele americane, forțele de securitate irakiene și pe oricine altcineva li se opunea. În anul 2006, pe teritoriul provinciei Anbar se petreceau în medie 41 de atacuri pe zi.

Trupele noastre au descoperit un document al-Qaeda care schița o structură de guvernare foarte elaborată pentru Anbar, inclusiv un

Departament al Educației, un Departament de Servicii Sociale și o „Unitate de Execuție”. Serviciile noastre secrete credeau că Anbar urma să fie baza din care al-Qaeda plănuia să lanseze atacuri asupra Statelor Unite. În august 2006, un ofițer superior de contrainformații din Corpul de Infanterie Marină, staționat în Anbar, a întocmit un raport intens mediatizat, în care conchidea că această provincie este pierdută.

Apoi, totul s-a schimbat. Având prilejul să observe cum va arăta viața populației de rând sub dominația al-Qaeda, locuitorilor din Anbar nu le-a plăcut ce-au văzut. Începând de la mijlocul anului 2006, șeicii care conduceau triburile etnice din Anbar și-au unit forțele pentru a-și recăpăta provincia din mâinile extremiștilor. Această Deșteptare a atras mii de recruți.

În cadrul contraofensivei, am desfășurat un plus de patru mii de pușcași marini în Anbar, care s-au alăturat șeicilor locali, întărindu-le forța militară și ridicându-le moralul. Mulți dintre jihadiștii al-Qaeda au fugit în deșert. Violențele de pe teritoriul provinciei s-au amplificat cu peste 90 la sută. După câteva luni, curajoasa populație a Anbarului — cu sprijin din partea militarilor noștri — își recăpătase provincia. Un refugiu sigur pentru al-Qaeda devenise astfel locul celei mai mari înfrângeri ideologice suferite până atunci.

De Ziua Muncii, în 2007, am făcut o vizită-surpriză în Anbar. Avionul Air Force One a zburat peste ceea ce arăta ca o dună de nisip gigantică și a aterizat la baza aeriană Al Asad — un petic de asfalt negru într-o mare de nisip maroniu. Am coborât scările în căldura arzătoare și am intrat cât de repede am putut într-o cameră cu aer condiționat. Am ascultat câteva rapoarte, după care m-am întâlnit cu un grup de șeici care declanșase revolta din Anbar. Cu figurile lor arse de soare, trăsăturile bolovănoase și comportamentul prietenos, plin de însuflețire, îmi aminteau de niște oficiali locali din vestul Texasului. Atâta doar că, în loc de blugi și cizme cu vârful ascuțit, purtau robe lungi până în pământ și acoperămintе de cap viu colorate.

Fetele șeicilor străluceau de mândrie, în timp ce îmi povesteau despre realizările lor. Violențele scăzuseră spectaculos; primăriile și consiliile locale funcționau; judecătorii audiau părțile și împărțeau dreptatea. Cu ajutorul contraofensivei civile, consiliul provincial din Ramadi își reluate activitatea, la sesiunea inaugurală fiind prezenți treizeci și cinci de membri.

Prim-ministrul Maliki și președintele Jalal Talabani ni s-au alăturat și ei la întâlnire. Era ceva extraordinar să te uiți la Maliki, care era șiiit, și la Talabani, care era kurd, cum discută cu un grup numeros de șeici

sunniți despre viitorul țării lor! Când prim-ministrul i-a întrebat de ce anume au nevoie, șeicii au prezentat o listă lungă de cereri: mai mulți bani, mai multe echipamente și mai multă infrastructură. Maliki s-a plâns că nu are destui bani la buget pentru tot ceea ce i se cerea. Talabani a ajutat la arbitrarea disputelor dintre ei. Am stat deoparte și am savurat scena. Democrația își începuse lucrarea în Irak.

Le-am mulțumit șeicilor pentru ospitalitatea lor și pentru curajul dovedit în războiul cu teroarea.

— Dacă aveți nevoie de noi, mi-a spus jubilând un șeic, oamenii mei și cu mine vom merge în Afganistan!

Washingtonul dădea în clocot, pe 10 septembrie, când Petraeus și Crocker au venit să facă depoziții în fața Congresului și recomandări privind calea de urmat mai departe în Irak. De luni de zile, democrații se jurau că vor folosi mărturiile celor doi pentru a pune capăt finanțării războiului. În iulie, New York Times declarase „pierdută” cauza din Irak și făcuse apel la o retragere totală, în ciuda probabilității ca plecarea imediată a trupelor americane să ducă la „noi acțiuni de epurare etnică, dacă nu chiar de genocid”, și la „crearea unui nou adăpost pentru teroriști, din care să-și poată prolifera activitatea”. De necrezut să vezi cum această publicație, care pe drept temeii apăra drepturile omului, susține acum o politică despre care recunoaște că ar putea duce la genocid!

În dimineața audierilor, grupul activist de stânga MoveOn.org avea o reclamă pe o pagină întreagă de ziar, în care se putea citi: „Generalul Petraeus sau BetrayUs? Cine falsifică rapoartele pentru Casa Albă?”⁶⁸ A fost un incredibil atac la persoană, împotriva unui general cu patru stele. În plus, a fost și o eroare politică. Democrații din Congres au încercat să nu fie percepuți ca aprobând odioasa reclamă, chiar dacă susțineau sentimentele antirăzboi din spatele ei. Un senator de New York a denunțat reclama, dar a spus că raportul lui Petraeus necesită „suspendarea cu bună știință a incredulității”.

În ceea ce-i privește, Petraeus și Crocker s-au arătat stoici, hotărâți și extrem de credibili. Ei au raportat datele factice. Decesele în rândul civililor irakieni scăzuseră cu 70 de procente în Bagdad și cu 45 de procente la nivelul întregii țări. Numărul morților provocate de violența sectară se diminuase spectaculos, cu 80 la sută în Bagdad și cu 55 la sută în toată țara. Atacurile cu dispozitive explozive artisanale se redusese cu o treime, iar cele cu mașini-capcană și atentatori

sinucigași scăzuseră cu aproape 50 la sută. Mișcarea Deșteptării la care asistaserăm în Anbar se răspândise și în provincia Diyala, precum și în cartierele sunnite ale Bagdadului. Imaginea de ansamblu nu putea fi pusă la îndoială: contraofensiva cu forțe sporite își făcea efectul.

La două zile după audiere, am ieșit în fața națiunii.

— Datorită acestui succes, generalul Petraeus consideră că am ajuns acum în punctul la care putem păstra ceea ce am câștigat în materie de securitate, cu mai puține forțe americane, am spus eu. [...] Principiul care călăuzește deciziile mele cu privire la efectivele noastre armate din Irak este cel al „beneficiului adus de succes”. Cu cât avem mai multe reușite, cu atât mai mulți soldați americani se pot întoarce acasă.

O exprimare cel mai des citată din discursul meu a fost „beneficiul adus de succes”. Inspiratul joc de cuvinte îmi fusese sugerat de Ed Gillespie, un prieten prețuit și cu minte ascuțită, care fusese de acord să preia conducerea echipei mele de comunicare după întoarcerea acasă, în Texas, a lui Dan Bartlett. Din punctul meu de vedere însă, mesajul cel mai important a fost acela că vom menține în Irak atât de multe trupe cât aveau nevoie comandanții noștri militari și atâta timp cât vor considera ei că este necesar.

În ziua discursului meu, am auzit că Jack Keane, general ieșit la pensie și prieten cu generalul Petraeus, urma să îl întâlnească pe Dick Cheney. Îl simpatizam și îl respectam pe Jack. Venise cu sfaturi prețioase în timpul procesului decizional și susținuse public contraofensiva. L-am rugat pe Jack să-i transmită un mesaj personal din partea mea generalului Petraeus. „Trei ani de zile am așteptat o strategie de succes. Și n-am să renunț la ea prematur. Nu voi face alte reduceri de efective, decât dacă dumneata ești convins că trebuie să le facem.” După trei săptămâni de la mult așteptata audiere, m-am dus la Fort Myer, în Virginia, pe terenul de paradă militară, ca să-mi iau rămas-bun de la un prieten.

La puțin timp după ce eu anunțasem contraofensiva, Bob Gates îmi recomandase să nu-l mai nominalizez pe generalul Pete Pace pentru un al doilea mandat de președinte al Comitetului Comun al Șefilor de Stat-Major. Mediul parlamentar îi era ostil, iar Bob auzise de la mai mulți senatori — în special de la Carl Levin, noul președinte al Comitetului Senatului pentru Serviciile Armate — că audierea pentru confirmarea lui Pete avea să se transforme într-o dispută înfierbântată. Temerea era că senatorii se vor folosi de el ca de-un sac de box, pentru a-și descărca nemulțumirile legate de Irak.

Îl admiram pe Pete. Beneficiasem de sfaturile lui timp de șase ani. Știam cât de mult țin la el soldații noștri. Voiam să-mi sfârșesc președinția avându-l alături pe prietenul meu, ca președinte al Comitetului. Dar îmi puteam imagina foarte bine spectacolul audierii: protestatarii huiduind în sală și senatorii umflându-se în pene în fața camerelor de televiziune, totul sfârșindu-se cu un vot negativ, care avea să-l umilească pe Pete. Cu multă reticență, am aderat la opinia lui Bob. L-am nominalizat pe Mike Mullen, un foarte apreciat amiral din Marina Miliară, drept următorul președinte de Comitet.

Pete nu s-a plâns niciodată. Și-a făcut datoria cu noblete până la sfârșit. După ce i-a predat funcția succesorului său, și-a scos cele patru stele de pe uniformă, le-a prins pe un cartonaș și le-a lăsat la Memorialul Vietnam, lângă numele unui pușcaș marin dispărut cu patru decenii mai devreme. N-a adus cu el niciun jurnalist, niciun post de televiziune. Ulterior, cartonașul a fost găsit la picioarele zidului. Pe el se putea citi: „Lui Guido Farinaro, Corpul de Infanterie Marină al Statelor Unite. Acestea sunt ale tale, nu ale mele! Cu dragoste și respect, șeful tău de pluton, Pete Pace”.

M-a durut sufletul pentru Pete și pentru familia lui. Când i-am decernat o binemeritată Medalie Prezidențială a Libertății, în 2008, acest gest n-a reușit decât în parte să-mi atenueze părerile de rău.

Elanul impetuos al contraofensivei a continuat și în 2008. Până în primăvară, peste nouăzeci de mii de irakieni, sunniți și šiiti se înscriseră în grupurile de localnici civili implicați, similare celor din provincia Anbar. Multe dintre aceste forțe, cunoscute acum sub numele de Fiii Irakului, se integrau în efectivele de armată și de poliție irakiene, din ce în ce mai eficace, care ajunseseră la peste 475 000 de persoane. Împreună, au reușit să-i scoată pe insurgenții din nucleul dur și pe militanții al-Qaeda din bârlogurile lor fortificate. Teroriștii nu s-au dat în lături să folosească persoane handicapate mintal și copii în atentate sinucigașe cu bombă, demonstrându-și astfel atât josnicia morală, cât și neputința de a mai găsi recruți.

Exact așa cum preziseseră experții în contrainsurgență, câștigurile în materie de securitate din 2007 s-au tradus prin progrese politice în 2008. Eliberați din coșmarul violențelor sectare, irakienii au introdus rapid o serie întreagă de acte legislative importante, printre care o lege de soluționare a situației foștilor membri ai Partidului Baas, o lege a bugetului național și legislația necesară pentru pregătirea alegerilor

provinciale. Chiar dacă guvernul mai avea încă de lucru cu unele măsuri-cheie, printre care o lege de partajare a încasărilor din vânzările de petrol, performanța politică a Irakului era o realizare remarcabilă, date fiind toate câte le avuseseră de îndurat.

Principala grijă în primăvara anului 2008 o constituia prezența extremiștilor șiiți. Deși securitatea din cea mai mare parte a Irakului se îmbunătățise în timpul contraofensivei, extremiștii șiiți, mulți dintre ei având legături strânse cu Iranul, ocupaseră porțiuni însemnate din Basra, cel de-al doilea oraș ca mărime din Irak.

Pe 25 martie 2008, forțele irakiene i-au atacat pe extremiștii cantonați în Basra. Prim-ministrul Maliki a plecat în sudul țării, ca să supravegheze operațiunea. Cei mai mulți dintre membrii echipei mele de securitate națională erau fie anxioși, fie paralizați. Militarii se temeau că Maliki nu are nici pe departe un plan bine definit. Anumite persoane de la ambasadă se întrebau dacă acesta dispune de suficient sprijin în cadrul guvernului irakian. CIA a făcut o prognoză sumbră privind ofensiva lansată de Maliki.

Eu eram de altă părere. Maliki stăpânea situația. Timp de aproape doi ani, îl îndemnasem să-și demonstreze atitudinea nepărtinitoare. „Un ucigaș șiiit este exact la fel de vinovat ca un ucigaș sunnit”, spusese eu în repetate rânduri. Acum, el proceda în consecință, într-o manieră cât se poate de publică. Atunci când Steve Hadley și Brett McGurk au venit în Biroul Oval, în dimineața de după lansarea atacului, eu le-am spus:

— Să nu-mi ziceți că ăsta e un lucru rău! Maliki a promis că va face acest lucru, și acum chiar îl face. Este un moment definitoriu. Nu trebuie decât să-l ajutăm să reușească.

Asaltul n-a fost nici pe departe ca la carte, dar a avut efect. Forțele irakiene au readus liniștea în Basra. Succesul lor i-a uluit pe radicalii șiiți de soiul lui Moqtada al Sadr și al acoliților săi din Iran. Mai presus de orice, operațiunea de la Basra a consfințit statutul de lider puternic al lui Maliki. Prim-ministrul irakian ajunsese și el într-un punct hotărâtor al propriei cariere și luase decizia corectă.

La câteva săptămâni după ofensiva din Basra a guvernului irakian, Petraeus și Crocker s-au întors la Washington ca să compare în aprilie în fața Congresului. De data aceasta, n-a mai apărut nicio reclamă antirăzboi în presă și nu s-au mai purtat bătălii prelungite pentru finanțare. Postul NBC News, care în noiembrie 2006 pronunțase oficial „starea de război civil în Irak”, a renunțat să mai folosească acest termen. Dar n-a existat niciun anunț pompos al retractării.

Arătând că progresele obținute de noi în Irak sunt „fragile și reversibile”, generalul Petraeus a recomandat să continuăm cu retragerea trupelor până la efectivele anterioare contraofensivei, iar apoi să ne oprim pentru evaluarea situației. Ca să-l citez pe Ryan Crocker: „Până la urmă, felul în care părăsim [Irakul] și ceea ce lăsăm în urmă va fi mai important decât felul în care am venit. Cursul nostru de acțiune actual este unul dificil, dar funcționează... Trebuie să-l păstrăm”. Subscriam.

Faptul că una dintre cele mai aprige controverse militare de la începutul anului 2008 nu s-a referit la Irak a fost un indicator al succesului contraofensivei. În martie, amiralul Fox Fallon — care îi succedase lui John Abizaid la comanda CENTCOM — a dat un interviu unei reviste, în care lăsa să se înțeleagă că el ar fi singura persoană care se interpune între mine și un război cu Iranul. Ceea ce era ridicol. I-am întrebat pe Mike Mullen și pe Hoss Cartwright, președintele și respectiv vicepreședintele Comitetului Comun al Șefilor de Stat-Major, ce ar face ei dacă ar fi în locul lui Fallon. Amândoi au spus că ar demisiona. La puțin timp după aceea, Fox și-a depus demisia. Spre meritul lui, n-a mai abordat niciodată acest subiect. La ultima noastră întrevvedere, i-am mulțumit pentru serviciile aduse și i-am spus că sunt mândru de frumosa lui carieră.

Trebuia să găsesc un nou comandant pentru CENTCOM. Nu exista decât o singură persoană pe care mi-o doream în acest post: David Petraeus. Trei din ultimii patru ani îi petrecuse în Irak și știam că speră să obțină mult râvnita funcție de comandant al trupelor NATO din Europa. Dar eu aveam nevoie de el la CENTCOM.

— Dacă puștani de douăzeci de ani pot să stea în focul luptei, a spus el, eu de ce n-aș putea?

L-am întrebat pe generalul Petraeus cine ar trebui să-l înlocuiască în Irak. Fără nicio ezitare, a pronunțat numele fostului său adjunct, generalul Ray Odierno. Îl cunoscusem pe Ray cu ani în urmă, când vizitasem Fort Hood ca guvernator al statului Texas. Înalt de un metru nouăzeci și cinci, cu capul complet ras, generalul era un bărbat impozant. S-a numărat printre primii susținători ai contraofensivei, iar apoi a contribuit la succesul strategiei, poziționând judicios trupele suplimentare pe cuprinsul Bagdadului.

Pentru generalul Odierno, victoria în Irak reprezenta mai mult decât îndeplinirea datoriei de soldat. Era o chestiune personală. Când se afla

în permisie, în decembrie 2004, l-am primit pe Ray în Biroul Oval împreună cu membrii familiei sale, printre care și locotenentul Anthony Odierno, fiul lui Ray și absolvent al Academiei West Point, care își pierduse brațul stâng în Irak. Tatăl lui a rămas tăcut în picioare, cu ochii sclipind de mândrie, când fiul său a ridicat brațul drept ca să mă salute. Deși Ray tocmai plecase din Irak pentru o funcție de rang înalt la Pentagon, a acceptat să revină la Bagdad pe postul de comandant.

Era o mare mângâiere pentru mine să știu că viitorul președinte de după mine va putea să se bazeze pe sfaturile acestor doi generali înțelepți și căliți în focul bătăliei. În felul nostru, continuaserăm și noi una dintre marile tradiții ale istoriei americane. Lincoln îi descoperise pe generalii Grant și Sherman. Roosevelt i-a avut pe Eisenhower și pe Bradley. Eu i-am găsit pe David Petraeus și pe Ray Odierno.

Când contraofensiva a luat sfârșit, în primăvara anului 2008, violențele din Irak ajunseseră la cel mai scăzut nivel față de primul an al războiului. Numărul crimelor sectare, care dezbinaseră aproape complet țara în 2006, scăzuse cu peste 95 la sută. Prim-ministrul Maliki, altădată blamat și muștrat de aproape toată lumea, se transformase într-un lider veritabil, stăpân pe sine și pe forțele sale. Prezența al-Qaeda din Irak fusese mult slăbită și marginalizată. Influența malignă a Iranului se văzuse redusă. Forțele irakiene se pregăteau să preia responsabilitatea pentru securitatea majorității provinciilor. Decesele în rândul americanilor, care de obicei treceau peste o sută într-o lună, în perioada cea mai grea a războiului, n-au mai depășit nicicând douăzeci și cinci, iar spre finalul președinției mele, numărul lor se scria cu o singură cifră. Chiar și așa însă, fiecare deces era un memento dureros al prețului războiului.

Ultimul meu obiectiv major consta în a așeza politica irakiană pe baze ferme, pentru succesorul meu. La sfârșitul anului 2007, începuserăm să lucrăm la două acorduri. Unul, denumit Acordul pentru Statutul Forțelor Armate (SOFA), trasa liniile juridice ale posibilității de menținere a trupelor americane în Irak, după expirarea mandatului ONU la sfârșitul lui 2008. Celălalt, denumit Acordul-Cadru Strategic (SFA), prevedea angajamente de cooperare pe termen lung între cele două țări ale noastre, pe plan diplomatic, economic și al securității.

Finalizarea celor două acorduri a durat luni de zile. Maliki avea de înfruntat opoziția serioasă a unor facțiuni din guvernul său, îndeosebi a celor suspectate de legături cu Iranul. În toiul unei campanii

prezidențiale, candidații democrați au denunțat SOFA drept o încercare prost mascată de a menține la nesfârșit trupele noastre în Irak. Responsabilii CIA se îndoiau că Maliki va semna acordul. Eu l-am întrebat direct pe prim-ministru cum stau lucrurile. El m-a asigurat că își dorește să aibă acordul SOFA. Și-a respectat promisiunile în trecut, deci consideram că se va ține de cuvânt și de data aceasta.

Maliki s-a dovedit un aprig negociator. Obținea câte o concesie din partea noastră, doar ca să vină după aceea și să ceară și mai mult.⁶⁹ Dintr-un anumit punct de vedere, această nesfârșită târguială, ca între samsari, era frustrantă. Dar, privind din altă perspectivă, mă reconforta ideea că irakienii se comportă, realmente, ca reprezentanți ai unei democrații suverane.

Pe măsură ce timpul trecea și noi nu perfectasem niciun acord, am început să mă neliniștesc. Într-una din videoconferințele noastre săptămânale, am spus:

— Domnule prim-ministru, nu mi-au mai rămas decât vreo câteva luni de mandat. Trebuie să știu dacă domnia voastră doriți sau nu aceste acorduri. Dacă nu, eu am alte lucruri mai bune de făcut.

Mi-am dat seama că a fost oarecum surprins. Îi dădusem semnalul că ar fi cazul să înceteze să ceară mai mult.

— Vom încheia aceste acorduri, a spus el. Aveți cuvântul meu.

În noiembrie, acordurile erau aproape finalizate. Ultima problemă asupra căreia nu se putuse ajunge la un consens se referea la prevederile SOFA în legătură cu ieșirea Americii din Irak. Maliki ne-a spus că l-am ajutat mult dacă am include un angajament de retragere a trupelor până la o dată fixată. Negociatorii noștri s-au înțeles pe un angajament de retragere a forțelor noastre până la sfârșitul anului 2011.

Ani de zile, refuzasem să accept o planificare în timp arbitrară pentru plecarea din Irak. Încă mă simțeam reticent, dar de data aceasta nu mai era vorba de un termen arbitrar. Acordul fusese negociat între două guverne suverane și avea binecuvântarea generalilor Petraeus și Odierno, care îi vor supraveghea implementarea. Dacă se schimbau condițiile și irakienii cereau continuarea prezenței americane, puteam să amendăm acordul SOFA și să menținem trupe în teritoriul irakian.

Instinctele politice ale lui Maliki s-au dovedit corecte. Acordurile SOFA și SFA, inițial văzute ca niște documente dirijate să ne continue șederea în Irak, au sfârșit prin a fi considerate ca deschizând calea pentru

plecarea noastră. Lovitura de recul dinspre Colina Capitoliului și parlamentul irakian, de care ne temuserăm inițial, nu s-a materializat nicicând. În momentul în care scriu aceste rânduri, în 2010, SOFA continuă să călăuzească prezența noastră în Irak.

Pe 13 decembrie 2008, am urcat la bordul avionului prezidențial pentru a patra mea vizită în Irak, unde urma să parafez SOFA și SFA cu prim-ministrul Maliki. În timpul zborului, mă gândeam la vizitele mele anterioare, care urmăreau arcu de cerc al războiului. Bucuria primei călătorii, de Ziua Recunoștinței în 2003, care a venit la câteva luni după eliberare și cu câteva săptămâni înainte de capturarea lui Saddam. Incertitudinea călătoriei pe care am făcut-o ca să-l întâlnesc pe Maliki, în iunie 2006, când violența sectară creștea și strategia noastră nu dădea rezultatele scontate. Optimismul prudent pentru Anbar, în septembrie 2006, când contraofensiva părea să aibă efect, dar încă se confrunta cu o opoziție crâncenă. Acum era călătoria finală. Deși mare parte din America părea să nu mai vrea să audă de război, trupele noastre și cele irakiene creaseră perspectiva unui succes de durată.

Am aterizat în Bagdad și am pornit cu elicopterul spre Palatul Salam, care cu șase ani în urmă îi aparținea lui Saddam și regimului său nemilos. Ca președinte, am participat la multe ceremonii de întâmpinare. Niciuna nu a fost mai emoționantă decât aceea în care am stat în curtea acelui palat eliberat, lângă președintele Jalal Talabani, uitându-ne la steagul Statelor Unite cum fâlfâie alături de cel al Irakului liber, în timp ce orchestra militară cânta imnurile noastre naționale.

De acolo, am pornit în mașină către complexul rezidențial al prim-ministrului, unde Maliki și cu mine am semnat acordurile SOFA și SFA, iar apoi am susținut ultima conferință de presă. Încăperea era plină-ochi de lume, iar publicul era plasat mai aproape de podium decât în cadrul unui eveniment normal. Câțiva jurnaliști irakieni stăteau chiar în fața mea, spre stânga. În dreapta mea era echipa de jurnaliști care mă însoțea în călătorie, precum și câțiva reporteri detașați în Irak. După ce Maliki a invitat presa să pună prima întrebare, un bărbat din grupul de jurnaliști irakieni s-a ridicat brusc în picioare. Din gură i-a ieșit ceva care suna ca un lătrat zgomotos, niște cuvinte în limba arabă care sigur nu erau o întrebare. Apoi s-a încordat și a aruncat ceva în direcția mea? Ce era? Un pantof?

De aici, parcă totul s-a petrecut cu încetinitorul. M-am simțit la fel ca Ted Williams, care spunea că poate să vadă tighelul de cusătură al unei

mingi de baseball, atunci când se îndreaptă cu viteză spre el. Ciubota aceea venea învârtindu-se spre mine, ca o elice de elicopter. M-am ferit. Individul avea ceva viață în biceps. O fracțiune de secundă mai târziu, a mai aruncat un pantof. Acesta nu a zburat chiar atât de repede. Mi-am înclinat ușor capul și l-am lăsat să treacă pe alături. Rău îmi pare că nu l-am prins!

S-a dezlănțuit haosul. Lumea țipa, agenții de securitate s-au repezit grămadă. Eu m-am gândit la exact același lucru ca pe 11 septembrie, în sala aceea de clasă din Florida. Știam că reacția mea va face înconjurul agențiilor de presă ale lumii. Cu cât agitația era mai mare, cu atât îi convenea mai bine atacatorului.

I-am făcut semn cu mâna lui Don White, agentul meu personal de pază, să stea la distanță. Nu voiam să fiu filmat cum sunt scos în grabă din sala de conferință. I-am aruncat o privire lui Maliki, care părea lovit cu leuca în cap. Reporterii irakieni erau jenați, umiliți și furioși. Unul clătina din cap cu tristețe, cerând mut scuze. Am ridicat amândouă mâinile și i-am rugat pe toți să se calmeze.

— Dacă doriți datele faptice, să știți că a aruncat cu un pantof mărimea patruzeci și cinci, am spus eu.

Speram ca, prin banalizarea aceluia moment, îl puteam împiedica pe cel care aruncase pantoful să-și atingă scopul: acela de a distruge toată atmosfera evenimentului.

După conferința de presă, Maliki și cu mine ne-am dus la dineul organizat la etaj, împreună cu delegațiile noastre. Încă zguduit de cele întâmplate, el nu mai contenea cu scuzele. L-am luat deoparte, între patru ochi, împreună cu Gamal Helal, interpretul nostru, și i-am spus să înceteze cu grijile. Prim-ministrul și-a venit în fire și a cerut să ia cuvântul înainte de începerea dineului. A ținut un toast foarte emoțional, repetând că individul care aruncase pantoful nu reprezenta poporul irakian și că țara lui era profund recunoscătoare Americii. A vorbit despre felul în care noi le oferiserăm două șanse de a fi liberi, mai întâi scoțându-i de sub jugul lui Saddam Hussein, iar apoi ajutându-i să se scuture de violența sectară și de teroriști.

Faptul că fusesem ținta unui jurnalist aruncător de pantofi se califica drept una din experiențele mele mai puțin obișnuite. Dar, dacă mi-ar fi spus cineva, cu opt ani mai devreme, că președintele Statelor Unite va lua cina la Bagdad cu prim-ministrul irakian? Nimic — nici măcar niște pantofi zburători într-o conferință de presă — nu mi s-ar fi părut mai puțin probabil decât acest lucru!

Peste ani, poate că istoricii vor privi în urmă și vor considera că inițiativa contraofensivei cu forțe sporite n-a fost altceva decât o etapă firească, o punte de neevitat între anii de violență care au urmat eliberării și democrația care a apărut în final. Nimic în legătură cu contraofensiva nu părea să fie inevitabil, la momentul respectiv. Opinia publică i se opunea cu tărie. Congresul încercase s-o blocheze. Dușmanul lupta cu înverșunare să ne frângă voința.

Și totuși, mulțumită priceperii și curajului trupelor noastre, noii strategii de contrainsurgență pe care o adoptaserăm, coordonării splendide dintre eforturile civile și cele militare și sprijinului neabătut pe care îl asiguraserăm liderilor politici irakieni, un război aproape unanim considerat ca pierdut are o șansă să se termine cu un succes. În momentul în care am părăsit scaunul prezidențial, violența se redusese spectaculos. Activitatea economică și cea politică își reluaseră cursul. Al-Qaeda suferise o importantă înfrângere militară și ideologică. În martie 2010, irakienii s-au prezentat din nou la urne. Sub un titlu de neimaginat cu doar trei ani înainte, Newsweek a publicat un editorial intitulat „Victorie, în sfârșit! Nașterea unui Irak democratic”.

Irakul se confruntă în continuare cu dificultăți și nimeni nu poate ști cu certitudine care va fi soarta acestei țări. Dar un lucru știm, totuși: datorită faptului că Statele Unite au eliberat Irakul și apoi au refuzat să-l abandoneze, poporul acestei țări are o șansă să fie liber. Odată ce am ajuns până aici, eu sper că America va continua să sprijine tânăra democrație a Irakului. Dacă irakienii solicită o prezență pe mai departe a trupelor noastre, trebuie le oferim acest sprijin. Un Irak liber și pașnic este în interesul nostru strategic vital. El poate fi un aliat prețios în inima Orientului Mijlociu, o sursă de stabilitate în regiune și o lumină a speranței pentru reformatorii politici din jurul său și din toată lumea. La fel ca democrațiile pe care le-am ajutat să se clădească în Germania, Japonia și Coreea de Sud, un Irak liber va însemna mai multă siguranță pentru generațiile care urmează.

Am reflectat adesea dacă nu cumva ar fi trebuit să ordon contraofensiva mai devreme. Timp de trei ani, premisa noastră a fost că progresul politic în Irak este măsura succesului. Irakienii și-au atins toate obiectivele de progres conform graficului. Părea că strategia noastră funcționează. Abia după ce a erupt violența religioasă, în 2006, a devenit limpede că era nevoie de mai multă securitate, pentru ca progresul politic să poată continua. După aceea, am trecut mai departe cu contraofensiva prin sporirea efectivelor, într-un mod care a unit

forțele din guvernul nostru. Dacă aş fi acţionat mai devreme, aş fi riscat să creez o disensiune care ar fi fost exploatată de criticii din Congres ai războiului, pentru a reduce drastic fondurile şi a împiedica reuşita contraofensivei.

Încă de la începutul războiului din Irak, convingerea mea a fost că libertatea este un drept universal — şi că democraţia în Orientul Mijlociu va pacifica regiunea. Au existat momente în care această perspectivă a părut cu totul improbabilă. Dar eu nu mi-am pierdut nicicând credinţa că aşa trebuie să fie.

Aşa cum nu mi-am pierdut nicicând credinţa în trupele noastre. Am fost mereu uimit de voinţa soldaţilor noştri de a se oferi voluntari, în faţa pericolului. În august 2007, m-am dus la Reno, în statul Nevada, ca să le vorbesc celor din Legiunea Americană. După aceea, m-am întâlnit cu Bill şi Christine Krissoff din Trucker, statul California. Băiatul lor de douăzeci şi cinci de ani, Nathan Krissoff, puşcaş marin, îşi dăduse viaţa în Irak. Fratele lui, Austin, de asemenea puşcaş marin, era şi el prezent la întâlnirea noastră. Austin şi Christine mi-au povestit cât de mult îi plăcea lui Nathan ceea ce făcea. Apoi a luat cuvântul Bill:

— Domnule preşedinte, a spus el, eu sunt chirurg ortoped. Vreau să mă alătur Corpului Medical al Forţelor Navale, în memoria lui Nathan.

Am fost surprins şi mişcat.

— Câţi ani ai dumneata? l-am întrebat.

— Şaizeci, domnule preşedinte, a răspuns el.

Eu aveam şaizeci şi unu, aşa că şaizeci nu mi se părea o vârstă înaintată. M-am uitat la soţia lui. Ea a încuviinţat din cap. Bill mi-a explicat că este dispus să se retragă de la cabinetul său medical din California, dar avea nevoie de o dispensă specială de vârstă, ca să se poată înrola în marina militară.

— Am să văd ce pot face, am spus eu.

După ce m-am întors la Washington, i-am spus toată povestea lui Pete Pace, într-o zi, după şedinţa informativă de dimineaţă. Peste puţin timp, a sosit dispensa doctorului Krissoff, care a fost supus unei instruirii complete în domeniul medicinei pentru intervenţii pe câmpul de bătălie. Nu mult după ce am părăsit postul de preşedinte, el a fost trimis în Irak, unde şi-a făcut datoria alături de Austin, tratându-i pe puşcaşii marini răniţi.

„Îmi place să cred că eu și Austin terminăm ceea ce Nate nu a apucat să ducă până la capăt, aici, în Irak”, mi-a scris doctorul Krissoff. „Îi cinstim memoria prin munca pe care o facem aici.” În anul 2010, am aflat că doctorul Krissoff s-a întors acasă din Irak — după care a pornit-o iar din loc, spre Afganistan.

Nathan Krissoff este unul din cei 4 229 de americani care și-au dat viața, căzând la datorie în Irak, pe perioada președinției mele. Peste 30 000 a fost răniți în luptă. Întotdeauna voi purta în suflet durerea pe care o simt familiile lor. Nu voi uita niciodată mândria cu care și-au făcut meseria, însuflețirea pe care au inspirat-o celorlalți și contribuția la crearea unei lumi mai bune și mai drepte. Fiecare american care a fost la datorie în Irak a ajutat națiunea noastră să trăiască în mai multă siguranță, a dat o șansă de a trăi în libertate unui număr de douăzeci și cinci de milioane de oameni și a schimbat direcția de mers a Orientului Mijlociu pentru multe generații de acum înainte. Am făcut și greșeli în Irak, dar cauza noastră a fost și va fi etern una justă.

65 Pentru a preîntâmpina fraudele, oficialii birourilor de votare îi puneau pe alegători să-și moaie un deget în cerneală violet.

66 John a spus „prezent la datorie” de patru ori, în timpul administrației mele: ca ambasador la Națiunile Unite, ca ambasador în Irak, ca director al Serviciilor Naționale de Informații și ca adjunct al secretarului de stat.

67 Din echipă făceau parte J.D. Crouch, adjunctul lui Steve și fost ambasador în România; Meghan O’Sullivan; Bill Luti, căpitan de marină în rezervă; Brett McGurk, fost magistrat aflat în subordinea lui William Rehnquist, președintele Curții Supreme de Justiție; Peter Feaver, profesor universitar de științe politice la Duke, care își întrerupsese cariera universitară ca să intre în administrație; și generalul cu două stele Kevin Bergner.

68 Petraeus și Betray Us („ne trădează”) se pronunță aproape identic în engleză, diferind doar prima literă. (N.t.)

69 Echipa noastră de negociere era condusă de Condi, Ryan Crocker, Brett McGurk și David Satterfield, consilier la Departamentul de Stat.

CAPITOLUL 13

AGENDA PENTRU LIBERTATE

Pe 20 ianuarie 2005, chiar înainte de prânz, am urcat pe platforma inaugurală. De la fațada de vest a Capitolului, cuprindeam cu privirea mulțimea de patru sute de mii de oameni care se întindea până la parcul de la National Mall. Dincolo de ei se vedea Monumentul Washington, Lincoln Memorial și Cimitirul Național Arlington, de cealaltă parte a râului Potomac.

În ziua investiției din 2005, contemplam această priveliște pentru a treia oară. În 1989 eram doar fiul care își privea cu mândrie tatăl depunând jurământul de investire. În 2001, eram pregătit să depun eu însumi acest jurământ sub o ploaie rece și sub norii unor alegeri contestate. Țin minte că a trebuit să mă concentrez când am coborât treptele Capitolului, care am observat că erau mult mai înguste decât îmi aminteam. Mi-a trebuit ceva timp pentru ca simțurile mele să se adapteze la amestecul acela de sunete și imagini. Contemplam mulțimea imensă de paltoane negre și gri înghesuite unele în altele și mă întrebam dacă din cauza lapoviței îmi va fi greu să citesc de pe teleprompter când va veni momentul discursului inaugural.

Patru ani mai târziu, cerul era senin și însorit, culorile păreau mai vii, iar rezultatul alegerilor fusese decisiv. În timp ce mă îndreptam spre scenă, coborând treptele acoperite cu un covor albastru, am reușit să disting niște chipuri în mulțime. I-am văzut pe Joe și Jan O'Neill, alături de un grup numeros din Midland. Le-am zâmbit acestor prieteni dragi care mă prezentaseră femeii minunate ce mergea alături de mine. Un lucru era sigur: în seara aceea din 1977, când mâncam hamburgeri, niciunul dintre noi nu și-a imaginat așa ceva.

Am luat loc în fața rândului pe care se aflau Laura, Barbara și Jenna. Părinții mei, mama Laurei, frații și sora mea stăteau ceva mai încolo. Senatorul Trent Lott, președintele comitetului de investire, l-a chemat pe podium pe președintele Curții Supreme, William Rehnquist. Am înaintat împreună cu Laura, Barbara și Jenna. Laura ținea în mână Biblia pe care tatăl meu și cu mine am prestat amândoi jurământul. Era deschisă la Isaia 40:31: „Cei care cred în Domnul își vor reînnoi puterea. Ei vor zbura ca vulturii, vor alearga și nu vor obosi, vor umbla și nu vor osteni”.

Am pus mâna stângă pe Biblie și am ridicat mâna dreaptă, în timp ce președintele Curții Supreme rostea jurământul de treizeci și cinci de cuvinte. După ce am încheiat spunând „Așa să-mi ajute Dumnezeu”, am urmat douăzeci și una de lovituri de tun în semn de salut. Le-am îmbrățișat pe Laura și pe fete, m-am dat un pas înapoi și m-am lăsat cuprins de emoția momentului.

Apoi a urmat discursul:

La această a doua adunare, îndatoririle noastre sunt definite nu de cuvintele pe care le folosesc, ci de istoria pe care am trăit-o împreună. Timp de o jumătate de secol, America și-a apărut libertatea, stând de veghe la granițe îndepărtate. După căderea comunismului, au urmat ani de liniște relativă, ani de repaus, ani sabatici — apoi a venit ziua de foc.

Ne-am descoperit vulnerabilitatea noastră și am aflat sursa ei cea mai profundă. Atâta timp cât regiuni întregi din lume mustesc de resentimente și tiranie — expuse la ideologii care alimentează ura și justifică moartea —, violența se va acumula, se va multiplica cu o forță distructivă, va trece peste cele mai păzite granițe și va aduce amenințarea cu moartea. În istorie nu există decât o singură forță care poate să doboare domnia urii și ranchiunei, să dea în vileag pretențiile tiranilor, să răsplătească speranțele celor dreți și toleranți. Aceasta este forța libertății umane !

Ținând cont de evenimente și de logica lucrurilor, nu putem decât să ajungem la o singură concluzie: supraviețuirea libertății în țara noastră depinde din ce în ce mai mult de triumful libertății în alte țări. Va fi pace în lume, doar atunci când libertatea va ajunge peste tot. ... De aceea, politica Statelor Unite va fi să susținem extinderea mișcărilor și instituțiilor democratice în fiecare țară și în fiecare cultură, pentru ca, în final, să punem capăt tiraniei în întreaga lume.

După atentatele din 11 septembrie, am elaborat o strategie de protejare a țării, cunoscută sub numele „doctrina Bush”. Mai întâi, nu se va face distincție între teroriști și țările care îi adăpostesc — vina le aparține deopotrivă. În al doilea rând, lupta cu dușmanul se va da în afara țării, pentru a-l împiedica să ne atace din nou pe teritoriul nostru. În al treilea rând, orice amenințare va fi depistată înainte să se poată materializa. Și, în al patrulea rând, se vor promova libertatea și speranța, ca alternative la ideologia fricii și represiunii impuse de dușman.

Agenda pentru libertate, căci așa am numit a patra componentă, era idealistă și în același timp realistă. Idealistă, pentru că libertatea este un dar universal de la Dumnezeu cel Atotputernic. Realistă, pentru că libertatea este cea mai practică modalitate de a proteja țara pe termen

lung. Așa cum am spus și în al doilea discurs de investiție, „interesele vitale ale Americii și credințele noastre cele mai profunde sunt acum totuna”.

Puterea transformatoare a libertății s-a văzut în Coreea de Sud, Germania și Europa de Est. Pentru mine, cel mai grăitor exemplu al puterii ei a fost relația mea cu Junichiro Koizumi, prim-ministrul Japoniei. Koizumi a fost unul dintre primii lideri politici din lume care mi-au oferit sprijinul lor după atentatele din 11 septembrie. Ce ironie! Cu șaiszeci de ani în urmă, tatăl meu luptase ca pilot al forțelor navale americane împotriva japonezilor. Tatăl lui Koizumi făcuse parte din guvernul Japoniei imperiale. Acum, fiii lor conlucrau pentru menținerea păcii în lume. De la cel de-al Doilea Război Mondial încoace, a avut loc o schimbare extraordinară: adoptând o democrație în stil japonez, un dușman s-a transformat în aliat.

Anunțarea agendei pentru libertate a fost un lucru; implementarea ei a fost altceva. În unele locuri, cum ar fi Afganistan și Irak, am avut datoria unică de a le oferi popoarelor eliberate șansa de a construi o societate liberă. Dar aceste exemple au fost o excepție, nu o regulă. Am spus clar că agenda pentru libertate „nu era o sarcină preponderent militară”. Noi doream să promovăm libertatea, sprijinind democrațiile tinere, cum ar fi Teritoriile Palestiniene, Libanul, Georgia și Ucraina. Încurajam disidenții și reformatorii democratici, care sufereau sub regimurile represive din Iran, Siria, Coreea de Nord și Venezuela. Eram apărătorii libertății, menținând totodată relații strategice cu state ca Arabia Saudită, Egipt, Rusia și China.

Unii critici susțineau că acest program pentru libertate era o modalitate prin care America își impunea propriile valori asupra altora. Dar libertatea nu este o valoare americană, este o valoare universală. Libertatea nu poate fi impusă; ea trebuie să fie aleasă. Iar când le dai oamenilor șansa să aleagă, ei aleg libertatea. La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în lume existau cam douăzeci de democrații. Când am devenit președinte în ianuarie 2001, erau 120.

La scurt timp după alegerile din 2004, am citit cartea *The Case for Democracy* de Natan Sharansky, un disident care petrecuse nouă ani în lagărele sovietice. Sharansky povestește că el și ceilalți prizonieri se simțeau încurajați când auzeau lideri politici ca Ronald Reagan vorbind cu atâta luciditate morală și cerând răspicat eliberarea lor.

Într-un pasaj memorabil, Sharansky vorbește despre un alt disident sovietic care compara statul tiranic cu un soldat ce ține arma îndreptată în permanență asupra prizonierului său. Până la urmă, mâna îi obosește și prizonierul scapă. Am considerat întotdeauna că America are datoria de a forța mâna tiranilor lumii. De aceea, una dintre cele mai semnificative decizii pe care le-am luat ca președinte a fost să fac din acest obiectiv esența politicii noastre externe.

Imensul val de libertate care se răspândise în cea mai mare parte a lumii, în a doua jumătate a secolului XX, a ocolit o singură regiune: Orientul Mijlociu.

Raportul ONU din 2002 privind dezvoltarea umană în lumea arabă descria imaginea sumbră a acestei regiuni: una din trei persoane era analfabetă; rata șomajului ajungea la 15%; mai puțin de 1% din populație avea acces la internet; rata mortalității materne rivaliza cu cea din țările slab dezvoltate ale lumii; producția economică pe cap de locuitor era infimă.

Autorii raportului ONU, un grup de reputați specialiști arabi, au pus aceste rezultate dezastruoase pe seama a trei deficite: lipsa de informare, lipsa de emancipare a femeilor și, lucrul cel mai important, lipsa de libertate.

În cea mai mare parte a perioadei Războiului Rece, prioritatea Americii în Orientul Mijlociu a fost stabilitatea. Am încheiat alianțe bazate pe lupta anticomunistă, strategie firească la vremea respectivă. Dar, dincolo de aparențe, furia și nemulțumirile au început să clocotească. Mulți s-au orientat spre moschei și imami extremiști, ca formă de eliberare. În aceste condiții, teroriștii au găsit aici un teren de prozelitism fertil. Apoi, nouăsprezece teroriști născuți în Orientul Mijlociu au ajuns să deturneze avioane în Statele Unite. După 11 septembrie, am constatat că stabilitatea pe care o promovam era doar un miraj. Agenda pentru libertate trebuia să se concentreze pe Orientul Mijlociu.

Cu șase luni înainte să preiau funcția de președinte, negocierile de pace de la Camp David dintre israelieni și palestinieni au eșuat. Președintele Clinton depusese eforturi susținute pentru a-i aduce la masa negocierilor pe prim-ministrul israelian Ehud Barak și pe liderul

palestinian Yasser Arafat. Barak i-a făcut oferta generoasă de a renunța la cea mai mare parte din Cisiordania și Gaza, două teritorii cu populație majoritar palestiniană aflate sub ocupația forțelor israeliene și presărate cu colonii evreiești. Arafat a refuzat.

Două luni mai târziu, în septembrie 2000, nemulțumirile provocate de eșuarea acordului de pace — alături de vizita provocatoare a proeminentului lider israelian Ariel Sharon la Muntele Templului din Ierusalim — au dus la izbucnirea celei de-a doua Intifade. Extremiștii palestinieni, mulți dintre ei afiliați la gruparea teroristă Hamas, au lansat un val de atentate împotriva civililor israelieni.

Nu l-am considerat vinovat pe președintele Clinton pentru eșecul de la Camp David sau pentru violențele care au urmat. L-am învinuit pe Arafat. America, Europa și Națiunile Unite acordaseră Teritoriilor Palestiniene ajutoare pentru dezvoltare. O bună parte din ele au fost deturnate și au umflat conturile lui Arafat. Acesta apărea în clasamentul Forbes al celor mai bogați „regi, regine și despoți”. În schimb, poporul lui rămânea pradă sărăciei, disperării și extremismului. Deși fusese distins cu Premiul Nobel pentru Pace, nu părea să-l intereseze prea mult pacea.

Confruntat cu valul de violențe, poporul israelian a reacționat ca orice democrație și a ales un conducător care să-l apere: Ariel Sharon. Prima dată l-am întâlnit pe Ariel Sharon în 1998, când Laura și cu mine am fost în Israel împreună cu alți trei guvernatori⁷⁰, cu ocazia unei vizite organizate de Coaliția Evreiască Republicană.

A fost prima mea vizită pe Pământul Sfânt. Cel mai marcant moment al călătoriei a fost când Ariel Sharon, pe atunci ministru în cabinetul premierului Benjamin Netanyahu, ne-a luat să facem un tur al țării cu elicopterul. Sharon, fost comandant de tancuri care a participat la toate războaiele israeliene, avea 70 de ani și era un munte de om. La scurt timp după ce am decolat cu elicopterul, ne-a arătat un petic de pământ undeva sub noi.

— Am luptat acolo, a spus el mândru, cu glasul lui gutural. Apoi, când elicopterul a luat-o spre Cisiordania, ne-a arătat un grup de case izolate. Eu am înființat colonia aceea, a adăugat el.

Sharon susținea politica Marelui Israel care respingea concesiile teritoriale. Cunoștea fiecare palmă din acest pământ și nu părea dispus să cedeze nimic din el.

— Aici, teritoriul țării noastre avea numai 14 km lățime, ne-a spus Sharon la un moment dat, referindu-se la distanța dintre frontierele

stabilite în 1976 și mare.

— În Texas avem șosele mai largi de-atât, am glumit eu mai târziu.

Am fost surprins de poziția vulnerabilă a Israelului înconjurat de vecini ostili. În 1948, când președintele Harry Truman l-a sfidat pe secretarul de stat de atunci și a recunoscut Israelul, America a devenit cel mai bun prieten al statului evreu. Am rămas ferm convins că aveam datoria să păstrăm puternică această legătură.

Cu doi ani și ceva mai târziu, i-am telefonat lui Ariel Sharon din Biroul Oval ca să-l felicit pentru alegerea sa ca prim-ministru.

— Poate că, după atâția ani și atâtea războaie la care am participat, a zis el, vom avea pace în regiune.

Pe 1 iunie 2001, în discoteca Delfinariului din Tel Aviv, a avut loc un atentat sinucigaș, soldat cu moartea a 21 de israelieni. Alte atentate au avut loc în autobuze, gări și centre comerciale israeliene. Forțele de apărare israeliene au lansat atacuri împotriva fortărețelor aparținând Hamas, dar în timpul acestor operațiuni au murit și civili palestinieni, dintre care cinci copii care mergeau la școală.

Am fost îngrozit de violențele și pierderile de vieți omenești de ambele părți. Dar am refuzat să accept că exista o echivalență morală între atentatele sinucigașe ale palestinienilor îndreptate împotriva civililor nevinovați și acțiunile militare israeliene destinate să apere poporul. Mi-am întărit această convingere după atentatele din 11 septembrie. Dacă Statele Unite aveau dreptul să se apere și să prevină alte atacuri asupra lor, atunci și alte democrații aveau dreptul s-o facă.

Am vorbit cu Yasser Arafat de trei ori în primul an al mandatului meu de președinte. El a fost foarte amabil, iar eu am fost politicos la rândul meu. Dar i-am dat de înțeles că așteptăm de la el să ia măsuri împotriva extremismului.

— Știu că sunt probleme dificile pentru dumneavoastră și pentru poporul dumneavoastră, i-am spus eu în februarie 2001, dar cel mai bun mod de a reglementa situația este să stopați violențele din regiune.

În ianuarie 2002, forțele navale israeliene au interceptat o navă numită Karine A în largul Mării Roșii. La bordul ei s-a găsit un întreg arsenal. Israelienii credeau că nava venea din Iran și se îndrepta spre orașul palestinian Gaza. Arafat a trimis o scrisoare în care își susținea nevinovăția. „Contrabanda cu arme vine în contradicție cu angajamentul autorităților palestiniene în procesul de pace”, scria el.

Numai că noi și israelienii aveam dovezi care contraziceau afirmația liderului palestinian. Arafat mă mințise. De-atunci n-am mai avut încredere în el. De fapt, n-am mai vorbit cu el niciodată. În primăvara anului 2002, ajunseseam deja la concluzia că procesul de pace nu va avea nicio șansă atâta timp cât Arafat era la putere.

— Când va pleca porcul ăla de la Ramallah? m-a întrebat Alteța Sa Regală Prințul Abdullah⁷¹.

Asta se întâmpla pe 25 aprilie 2002. Era limpede că liderul saudit nu era deloc mulțumit de Ariel Sharon.

Încă din 1945, când președintele Franklin Roosevelt s-a întâlnit cu fondatorul Arabiei Saudite, regele Abdul Aziz, la bordul lui USS Quincy, relația Americii cu regatul a fost una privilegiată. Această țară arabă sunnită e plasată pe o cincime din rezervele de petrol ale planetei și exercită o influență majoră asupra musulmanilor, fiind o apărătoare a sfintelor moschei de la Mecca și Medina.

Îl invitasem pe prințul moștenitor Abdullah — unul dintre cei 36 de fii ai lui Abdul Aziz — la ranch-ul nostru din Crawford, pentru a consolida relația noastră personală. În vederea Summitului Ligii Arabe de la Beirut, din martie 2002, prințul și-a dovedit calitățile de lider puternic anunțând un nou plan de pace. În viziunea lui, Israelul trebuia să cedeze teritoriile palestinienilor pentru a crea un stat independent care respingea terorismul și recunoștea dreptul Israelului de a exista. Erau mai multe detalii de negociat, dar ideea mi s-a părut acceptabilă.

În seara Summitului Ligii Arabe, un membru al grupării Hamas a comis un atentat sinucigaș în sala de festivități a unui hotel unde o mulțime de oameni sărbătoreau Paștele în orașul israelian Netanya. „Deodată parcă s-a dezlănțuit iadul pe pământ”, declara un oaspete al hotelului. „Mirosea a fum, simțeam praf în gură și un țuit în urechi.”

A fost unul dintre cele mai sângeroase atentate din cea de-a doua Intifadă, soldat cu 30 de morți și 140 de răniți.

În replică, primul-ministru Sharon a ordonat o amplă ofensivă israeliană în Cisiordania. Forțele israeliene au capturat rapid sute de suspecti și l-au înconjurat pe Yasser Arafat în biroul său de la Ramallah. Sharon a anunțat că va construi o barieră de securitate care să separe comunitățile israeliene de palestinienii din Cisiordania. Ridicarea zidului a fost criticată de mulți. Eu speram însă că le va asigura

israelienilor securitatea de care aveau nevoie pentru a lua decizii dure în favoarea păcii.

În particular, l-am îndemnat pe Sharon să pună capăt ofensivei care și-așa devenise contraproductivă. Arafat a acordat un interviu televizat la lumina lumânărilor și avea înfățișarea unui martir. Sharon nu s-a lăsat deloc. Într-un discurs în Grădina de Trandafiri, l-am îndemnat public să înceapă retragerea.

— E de-ajuns, am declarat eu.

Dar Sharon nici nu s-a clintit.

Când Prințul Abdullah a sosit la Crawford, planul său de pace fusese deja lăsat în așteptare. Era supărat din cauza violențelor, furios pe Sharon și — așa cum aveam să aflu curând — nemulțumit de mine.

Prințul moștenitor este un om blând, modest și aproape timid. Vorbește calm, nu bea alcool și se roagă de cinci ori pe zi. În opt ani de zile nu l-am văzut niciodată purtând altceva decât straiile lui tradiționale.

După ce am avut o scurtă discuție, Abdullah a cerut să rămână singur cu ministrul de externe și ambasadorul său. Câteva minute mai târziu, Gamal Helal, interpretul Departamentului de Stat, a venit la mine cu o expresie de stupeoare pe chip.

— Domnule președinte, a zis el, cred că saudiții se pregătesc să plece.

Am rămas surprins. Eu credeam că întâlnirea decurgea bine. Dar Gamal mi-a explicat că saudiții se așteptau ca eu să-l conving pe Sharon să-și retragă trupele din Ramallah înainte de sosirea prințului moștenitor. Acum insistau să-l contactez telefonic imediat pe prim-ministrul israelian. Nu aveam de gând să conduc discuțiile diplomatice în felul ăsta. L-am trimis pe Colin în salon să vadă ce se petrece. El mi-a confirmat că, într-adevăr, oaspeții se îndreptau spre ieșire. Relația crucială a Americii cu Arabia Saudită era pe punctul de a se rupe.

Am intrat în salon împreună cu Gamal și am cerut să rămân o clipă singur cu prințul moștenitor. Îmi aminteam că citisem două lucruri interesante despre el într-un raport informativ: era foarte credincios și adora ferma unde locuia.

— Alteța voastră, am început eu, aș dori să discutăm puțin despre religie.

I-am vorbit despre credința mea creștină și despre rolul pe care l-a jucat religia în viața mea. Speram că va face și el același lucru, vorbind despre credința lui. Dar se vedea că n-avea poftă de stat la povești.

Într-un ultim efort de a-l face să se răzgândească, l-am întrebat:

— Înainte să plecați, aş putea să vă arăt ferma mea?

El a acceptat dând din cap.

Câteva minute mai târziu, prințul moștenitor, cu roba lui fluturând în vânt, se urca într-un Ford F-250 și, împreună cu mine și Gamal, porneam să facem turul proprietății. I-am arătat diferite specii de copaci, iarba de prerie plantată de Laura și vitele care pășteau. Dar prințul nu scotea niciun cuvânt. Se pare că nu prea aveam succes.

Atunci am ajuns într-un colț îndepărtat al proprietății. Un curcan rătăcit stătea în mijlocul drumului. Am oprit camioneta, dar pasărea tot nu se clintea din drum.

— Ce este acesta? a întrebat prințul.

I-am spus că e un curcan.

— Lui Benjamin Franklin îi plăcea atât de mult curcanul, încât a vrut să-l facă pasărea națională a Americii, am explicat eu.

Deodată am simțit mâna prințului apucându-mă de braț.

— Frate, a zis el, ăsta e un semn de la Allah. Este un semn de bun augur.

N-am înțeles niciodată ce semnificație a avut pasărea pentru el, dar am simțit că tensiunea începea să se risipească. Când ne-am întors acasă, consilierii mei au fost surprinși să ne audă că suntem gata să mergem la masă. A doua zi am primit un telefon de la părinții mei. Prințul trecuse prin Houston și le făcuse o vizită. Mama mi-a spus că le-a povestit cu lacrimi în ochi cum a petrecut la Crawford și le-a vorbit despre lucrurile pe care le putem realiza împreună. Pe tot restul perioadei cât am fost președinte, relația mea cu prințul moștenitor — care curând a devenit rege — a fost extrem de apropiată. Până atunci nu mai văzusem niciun curcan în zona aceea a proprietății și nici că am mai văzut vreunul de atunci.

Tot gândindu-mă la tulburările din Orientul Mijlociu, am ajuns la concluzia că principala problemă era lipsa de libertate a Teritoriilor Palestiniene. Neavând un stat al lor, palestinienii nu aveau practic un loc de drept în lume. Fără a avea un cuvânt de spus în ceea ce privește viitorul lor, palestinienii erau candidații ideali pentru a fi recrutați de extremiști. În sfârșit, neavând un conducător palestinian legitim ales care să lupte împotriva terorismului, nu exista un partener pentru negocierile de pace cu israelienii. Eram convins că soluția consta în înființarea unui stat palestinian democratic, condus de oameni aleși prin vot care să asculte de popor, să combată terorismul și să încheie pace cu Israelul.

În primăvara anului 2002, văzând escaladarea violențelor din Țara Sfântă, am decis că trebuie să schimbăm regulile jocului. M-am gândit să țin un discurs în Grădina de Trandafiri, în care să prezint angajamentul meu pentru o democrație palestiniană. Aș fi fost primul președinte care cere înființarea unui stat palestinian în cadrul unui program politic. Speram că, făcând această propunere îndrăzneată, ajutam ambele părți să ia acele decizii dificile necesare obținerii păcii.

Ideea a stârnit controverse în primul rând în cadrul administrației mele. În timp ce Condi și Steve Hadley erau în favoarea discursului, Dick Cheney, Don Rumsfeld și Colin Powell mi-au spus să renunț. Dick și Don se temeau că, dacă sprijineam crearea unui stat palestinian în plină Intifadă, exista riscul să dăm impresia că răsplătim terorismul. Colin se temea că apelul nostru la o nouă conducere palestiniană îl va pune într-o situație dificilă pe Arafat și va reduce șansele de negociere a unui acord.

Am înțeles riscurile, dar eram convins că un stat palestinian democratic și o nouă conducere palestiniană ar fi singura modalitate de a obține o pace durabilă.

— Îmi imaginez două state trăind alături în pace și securitate, declarăm eu în Grădina de Trandafiri, pe 24 iunie 2002. Pur și simplu, nu există altă cale pentru instaurarea păcii, dacă părțile implicate nu luptă împotriva terorismului. Fac apel la poporul palestinian să-și aleagă noi lideri, oameni necompromiși de terorism. Îi îndemn să construiască o democrație funcțională, bazată pe toleranță și libertate. Dacă poporul palestinian va urmări activ aceste obiective, America și lumea întreagă vor sprijini activ eforturile lor.

Sprijinul meu pentru crearea unui stat palestinian a fost eclipsat de faptul că puneam problema unei noi conduceri. „Bush cere

îndepărtarea lui Arafat”, titra un jurnal. La scurt timp după discurs, mi-a telefonat mama.

— Ce mai face primul nostru președinte evreu? m-a întrebat ea.

Am avut sentimentul că nu era de acord cu politica mea. Ceea ce însemna că probabil nici tata nu era. Dar nu m-a surprins lucrul ăsta. Deși eu îl consideram pe Arafat un lider care eșuase, mulți de pe scena politică mondială vedeau în Arafat cea mai bună șansă pentru pace. Am răs la remarca mamei, dar am ținut cont de mesajul ei: mă aflu în fața unei opoziții serioase.

A doua zi după discurs, am plecat la Kananaskis, în Canada, la reuniunea anuală a G-8. La summit trebuia să se discute despre ajutoarele externe, dar toți se gândeau la discursul meu despre Orientul Mijlociu. În dimineața primei zile de discuții, m-am întâlnit cu Tony Blair în sala de gimnastică.

— Ai stârnit o adevărată furtună, George, a zis el zâmbind.

Alții n-au fost la fel de îngăduitori. Jacques Chirac, președintele Comisiei Europene — Romano Prodi, și prim-ministrul canadian Jean Chrétien au spus clar că ei nu sunt de acord. Rejctându-l pe Arafat, câștigător al Premiului Nobel pentru Pace, le dădusem peste cap viziunea asupra lumii. Le-am spus că eram convins că Arafat nu se va dovedi niciodată un partener de nădejde pentru pace.

Colin a luat inițiativa de a elabora un plan detaliat, având ca punct de plecare discursul meu și vizând crearea unui stat palestinian. Planul se numea „Foaia de parcurs” și cuprindea trei etape. În prima etapă, palestinienii trebuiau să înceteze atacurile teroriste, să elimine corupția, se reformeze sistemul politic și să organizeze alegeri democratice. În schimb, Israelul își retrăgea coloniștii din așezările neautorizate. În cea de-a doua etapă, cele două părți urmau să înceapă negocieri directe, având ca scop crearea unui stat palestinian provizoriu. În a treia etapă, palestinienii și israelienii trebuiau să rezolve cele mai complicate probleme, inclusiv statutul Ierusalimului, drepturile refugiaților palestinieni și frontierele permanente. Națiunile arabe sprijineau negocierile și stabileau relații firești cu Israelul.

Încurajat de Tony Blair, am decis să anunț „Foaia de parcurs” în primăvara anului 2003, la scurt timp după îndepărtarea lui Saddam Hussein din Irak. Planul a fost sprijinit și de israelieni, și de palestinieni. La începutul lunii iunie, m-am întâlnit cu liderii arabi la Sharm el Sheikh, în Egipt, pentru a reitera sprijinul meu pentru pace și pentru a-i îndemna să rămână angajați în acest proces. De-acolo am plecat la

Aqaba, în Iordania, pentru o rundă de discuții cu reprezentanții palestinieni și israelieni.

Din cauza recentelor conflicte sângeroase, mă așteptam la discuții tensionate. Spre surprinderea mea, atmosfera a fost prietenească și relaxată. Se vedea că unii lideri se cunoșteau între ei de la întâlnirile anterioare. Dar mi-am dat seama că existau și multe lucruri peste care nu reușiseră să treacă. De exemplu, lui Mohammad Dahlan, șeful securității palestiniene, îi plăcea să le reamintească interlocutorilor unde învățase el să vorbească fluent ebraica: în închisorile israeliene.

Palestinienii făcuseră un pas important și numiseră un prim-ministru care să-i reprezinte la acest summit, Mahmud Abbas. Abbas era un om prietenos, care părea că, într-adevăr, dorește pacea. Era cam nesigur pe el, pe de o parte pentru că nu fusese ales, pe de altă parte, pentru că încerca să se desprindă din umbra lui Arafat. Zicea că era dispus să-i înfrunte pe teroriști, dar ca să treacă de la vorbe la fapte avea mai întâi nevoie de bani și forțe de securitate solide.

După întâlnirile oficiale, i-am invitat pe Sharon și pe Abbas la o plimbare pe peluză. Sub palmierii de acolo, le-am spus că aveam în fața noastră o șansă istorică pentru pace. Ariel Sharon a spus clar — la Aqaba, apoi în memorabilul său discurs de la Herzliya — că a renunțat la politica sa vizând Marele Israel, ceea ce a fost un mare pas înainte. „Nu este în interesul Israelului să-i guverneze pe palestinieni, ci al palestinienilor să se guverneze singuri în propriul lor stat”, declara el la Aqaba. „Intifada armată trebuie să înceteze, iar noi trebuie să recurgem la mijloace pașnice, dacă dorim să punem capăt ocupației și suferințelor palestinienilor și israelienilor”, afirma Abbas.

Mai erau încă multe de făcut, dar acela a fost un moment plin de speranță pentru Orientul Mijlociu.

În aprilie 2004, Ariel Sharon a venit la Washington să mă informeze în legătură cu o decizie istorică: plănuia să se retragă din coloniile israeliene din Gaza și din nordul Cisiordaniei. Ca părinte al mișcării de colonizare, era dureros pentru el să le spună familiilor de israelieni că trebuiau să-și părăsească locuințele. Dar, prin această acțiune îndrăzneată, atingea două obiective importante: scutea Israelul de costurile pe care le presupunea ocuparea Fâșiei Gaza și, prin returnarea teritoriului sub control palestinian, plătea un avans în contul viitorului stat.

Speram ca Abbas să răspundă acestei decizii dificile luate de Sharon și să facă și el un gest pozitiv. Dar, în septembrie 2003, prim-ministrul Abbas a demisionat după ce Arafat i-a subminat orice inițiativă. Un an și ceva mai târziu, Arafat a murit. În ianuarie 2005, palestinienii au mers la vot pentru prima dată după zece ani. Abbas a candidat pe baza unei platforme electorale care viza stoparea violențelor și reluarea demersurilor pentru înființarea unui stat palestinian. A fost ales cu o majoritate copleșitoare. Apoi s-a pus pe treabă pentru a înființa instituțiile unui stat democratic și a organizat alegeri legislative.

Partidul lui Abbas, Fatah, avea în continuare o imagine de partid corupt, moștenită din timpul lui Arafat. Principala alternativă era Hamas, organizație teroristă care, de asemenea, avea un aparat politic bine organizat. Posibilitatea ca Hamas să obțină victoria în alegerile legislative îi neliniștea — pe bună dreptate — pe israelieni.

Am susținut alegerile. America nu-și putea permite să susțină doar alegerile al căror rezultat propus îi era pe plac. Știam că alegerile erau doar primul pas pe drumul spre democrație. Indiferent cine câștiga, moștenea responsabilitatea guvernării — construirea de drumuri și școli, instaurarea statului de drept și dezvoltarea instituțiilor unei societăți civile. Dacă făceau treabă bună, erau realeși. Dacă nu, oamenii aveau șansa să se orienteze spre altcineva. Indiferent de rezultat, numai alegerile libere și corecte scoteau la iveală adevărul.

Pe 25 ianuarie 2006, adevărul ieșit la iveală a fost că palestinienii se cam săturaseră de corupția din partidul Fatah. Hamas a câștigat 74 din cele 132 de locuri în parlament. Unii au interpretat aceste rezultate ca fiind în defavoarea procesului de pace, dar eu nu am fost convins că era chiar așa. Hamas s-a prezentat în campanie cu o platformă politică pentru o guvernare curată și servicii publice eficiente, nu pentru un război cu Israel.

Hamas a beneficiat și de pe urma slabei campanii duse de Fatah. În numeroase ocazii, Fatah a propus mai mulți candidați pentru același loc, ceea ce a dus la împărțirea voturilor partidului. Alegerile au demonstrat clar că Fatah trebuia să se modernizeze, dar în același timp a impus luarea unei decizii în interiorul Hamas: își va onora promisiunea de a guverna ca partid legitim sau va reveni la violențe?

În martie 2006, au mai avut loc niște alegeri. De data asta în Israel. Cu două luni în urmă, Ariel Sharon suferise un puternic atac cerebral și intrase în comă. M-am întrebat întotdeauna ce s-ar fi întâmplat dacă

Ariel și-ar fi continuat activitatea. Își construise credibilitatea pe securitate, se bucura de încrederea poporului israelian și cred că ar fi putut să contribuie la o pace istorică.

Alegerea unui nou prim-ministru avea să fie o piatră de încercare pentru angajamentul Israelului în soluția de pacifiere a celor două state. Vicepremierul Ehud Olmert s-a declarat în favoarea acestei soluții în timpul campaniei electorale. Îl cunoscusem pe Ehud în timpul călătoriei mele în Israel din 1998, când era primar al Ierusalimului. Era un om simpatic și sigur pe el, extrem de sociabil și de degajat. „Singura soluție în acest moment este crearea a două state — unul israelian și unul palestinian”, declara el în timpul campaniei.

La un moment dat, el a lăsat să se înțeleagă că va înființa un stat palestinian în mod unilateral, dacă va fi nevoie. La urne, israelienii l-au răsplătit cu voturi.

Olmert și Abbas, care rămăsese președinte în ciuda victoriei Hamas la alegerile legislative, au stabilit rapid o relație de lucru. Ei au căzut de acord asupra unor subiecte cum ar fi punctele de securitate și eliberarea unor prizonieri. Apoi, în iunie 2007, a intervenit aripa militară a Hamas. În stilul bine-cunoscut abordat în lupta lor ideologică, extremiștii au răspuns cu violență la libertatea care li se oferea. Teroriștii Hamas, sprijiniți de Iran și de Siria, au dat o lovitură de stat și au preluat controlul în Gaza. Luptători mascați în negru au devastat sediul Fatah, au aruncat de la etaj lideri de partid și au amenințat membri moderați ai aripii politice a Hamas.

Președintele Abbas a reacționat excluzând membrii Hamas din cabinetul său și consolidându-și autoritatea în Cisiordania. „Practic este vorba despre o lovitură de stat împotriva democrației. Siria și Iranul nu fac decât să pună Orientul Mijlociu pe foc”, mi-a spus Abbas într-o convorbire telefonică.

Noi ne-am redirecționat asistența economică și militară spre guvernul lui Abbas în Cisiordania și am susținut o blocadă navală israeliană impusă Fâșiei Gaza. Trimițând ajutoare umanitare pentru a preveni izbucnirea foametei în zonă, oamenii din Gaza aveau ocazia să constate contrastul între condițiile de trai oferite de Hamas și cele oferite de liderul lor democratic, Abbas. Am fost convins că în timp își vor da seama și vor cere schimbarea.

Am discutat cu Condi pentru a găsi o modalitate de a impulsiona lucrurile spre crearea unui stat palestinian democratic. Ea a propus organizarea unei conferințe internaționale care să pună bazele negocierilor dintre guvernul lui Abbas și israelieni. La început am fost

sceptic. Nu mi se părea oportună organizarea unui summit de pace imediat după o lovitură de stat. Dar până la urmă a început să-mi placă ideea. Dacă palestinienii indeciși vedeau că înființarea unui stat era o opțiune realistă, ar fi avut motivația necesară să respingă violențele și să sprijine reforma.

Am planificat conferința pentru luna noiembrie 2007, la Academia Navală Americană din Annapolis, în Maryland. Împreună cu Condi, am convins 15 țări arabe să trimită delegați, inclusiv Arabia Saudită. Consultarea partenerilor arabi încă de la începutul procesului ar fi întărit încrederea palestinienilor, cărora le-ar fi fost mai greu pe urmă să respingă un acord de pace, așa cum făcuse Arafat la Camp David.

Succesul conferinței depindea de un lucru: ca Abbas și Olmert să fie de acord asupra unei declarații comune în favoarea deschiderii negocierilor. Când am urcat în elicopterul care ne ducea la Annapolis, i-am cerut declarația lui Condi. Ea mi-a spus că s-au făcut destule progrese, dar că n-au finalizat-o.

— Cred că va trebui s-o citiți chiar dumneavoastră.

La Annapolis, i-am luat deoparte pe Abbas și Olmert și am discutat cu fiecare separat. Le-am explicat că summitul va fi considerat un eșec și vom da apă la moară extremiștilor dacă nu vom reuși să ne punem de acord asupra unei declarații. Ei i-au însărcinat pe negociatorii lor să colaboreze cu Condi. Cu câteva minute înainte de a apărea în fața camerelor de filmat, ea mi-a adus declarația. Nu mai aveam timp să o reedităm cu caractere mai mari, așa că mi-am scos ochelarii și am citit de pe hârtie: „Suntem de acord să deschidem imediat negocieri bilaterale de bună-credință în vederea semnării unui tratat de pace... și vom depune toate eforturile pentru încheierea unui acord până la sfârșitul anului 2008”.

În sală au răsunat aplauze. Abbas și Olmert au ținut fiecare câte un discurs. „Libertatea este singurul cuvânt care definește viitorul palestinienilor”, declara Abbas. „Cred că pacea este singura cale posibilă... Cred că a sosit timpul. Suntem pregătiți”, afirma primul-ministru Olmert.

A fost un moment istoric să-l vezi pe ministrul de externe al Arabiei Saudite ascultându-l cu respect și aplaudându-l pe primul-ministru israelian. Conferința de la Annapolis a fost salutăată ca un succes surprinzător. „Cinismul care a caracterizat convorbirile de la Annapolis nu ar trebui să umbrească speranța pe care au generat-o”, scria Los Angeles Times.

La scurt timp după Annapolis, cele două tabere au deschis negocierile pentru un acord de pace, avându-i pe Ahmed Qurei din partea palestinienilor și pe ministrul de externe Tzipi Livni din partea israelienilor. Prim-ministrul palestinian Salam Fayad, un economist cu doctoratul obținut la Universitatea Texas, a început mult așteptatul proces de reformă în domeniul economiei și al forțelor de securitate. Am acordat ajutor financiar și am trimis un general de rang înalt pentru instruirea forțelor de securitate palestiniene. În ziua când a plecat din Downing Street, Tony Blair a acceptat postul de trimis special, pentru a-i ajuta pe palestinieni la construcția instituțională necesară unui stat democratic. Nu era o muncă fascinantă, dar era necesară.

— Dacă va fi să câștig Premiul Nobel pentru Pace, glumea Tony, să știi că am eșuat.

Negocierile au rezolvat câteva probleme importante, dar era clar că, pentru a se ajunge la un acord, va fi nevoie de mai multă implicare din partea liderilor. Cu acordul meu, Condi a supervizat discret un canal separat de discuții între Abbas și Olmert. Dialogul a culminat cu o propunere secretă din partea lui Olmert pentru Abbas. El propunea să returneze cea mai mare parte a teritoriului din Cisiordania și Gaza, să accepte construcția unui tunel între cele două teritorii palestiniene, să permită unui număr limitat de refugiați palestinieni să se întoarcă în Israel și să încredințeze controlul locurilor sfinte unui comitet apolitic.

Am stabilit o procedură de transformare a acestei oferte private într-un acord public. Olmert urma să vină la Washington și să lase la mine propunerea, Abbas anunța că planul era în acord cu interesele palestinienilor, iar eu îi chemam pe cei doi lideri pentru a finaliza împreună înțelegerea.

Așa cum mergeau lucrurile, existau șanse reale pentru a se ajunge la un acord de pace. Dar din nou a intervenit ceva. Olmert fusese cercetat pentru niște afaceri financiare încheiate pe vremea când era primar al Ierusalimului. La sfârșitul verii, adversarii lui politici strânseseră suficiente probe împotriva lui pentru a-l da jos. În septembrie a fost nevoit să-și dea demisia.

Abbas nu a mai vrut să încheie un acord cu un prim-ministru aflat pe picior de plecare. Discuțiile s-au întrerupt în ultimele săptămâni ale mandatului meu, după ce forțe ale armatei israeliene au lansat o ofensivă în Gaza, ca reacție la atacurile cu rachetă ale Hamas.

Deși eram dezamăgit că israelienii și palestinienii nu au reușit să se înțeleagă, am fost mulțumit de progresele făcute. Cu opt ani în urmă, când preluasem funcția de președinte, Intifada era în plină desfășurare,

Yasser Arafat se afla la conducerea Autorității Palestiniene, liderii israelieni urmăreau crearea Marelui Israel și țările arabe se lamentau de pe margine. Când am plecat de la Casa Albă, palestinienii aveau un președinte și un prim-ministru care luptau împotriva terorismului, Israelul se retrăsese din câteva colonii și era în favoarea soluției cu două state, iar țările arabe jucau un rol activ în procesul de pace.

Lupta de pe Pământul Sfânt nu mai este o luptă între palestinieni și israelieni, între musulmani și evrei. Este o luptă între cei care doresc pacea și extremiștii care promovează teroarea. Toată lumea este de acord că democrația este fundamentul pe care se poate construi o pace justă și durabilă. Pentru realizarea acestui vis, va fi nevoie de o conducere curajoasă din partea ambelor tabere, dar și din partea Statelor Unite.

Jacques Chirac și cu mine nu prea aveam puncte de vedere comune. Președintele francez s-a opus îndepărtării lui Saddam Hussein. Îl numea pe Yasser Arafat un „om curajos”. La o reuniune mi-a spus că „Ucraina face parte din Rusia”.

Prin urmare, a fost o adevărată surpriză când Jacques și cu mine am găsit un punct de vedere comun la întâlnirea noastră de la Paris, la începutul lunii iunie 2004. Chirac a adus vorba despre democrație în Orientul Mijlociu, iar eu mă pregăteam să ascult o nouă prelegere a lui. Dar el a continuat:

— În această regiune nu există decât două democrații. Una puternică, Israelul. Cealaltă fragilă, Libanul.

Nu i-am atras atenția că uitase să menționeze o nouă democrație, Irakul.

El a vorbit despre suferințele Libanului sub ocupația Siriei, care trimisese zeci de mii de soldați în țară, sifona banii din economie și înăbușea orice tentativă de extindere a democrației. Mi-a propus să cooperăm pentru a împiedica Siria să mai domine Libanul, iar eu am acceptat imediat. Am decis să căutăm o ocazie de a propune o rezoluție ONU.

În august 2004, președintele libanez Emile Lahoud, o marionetă a sirienilor, ne-a dat această șansă. El a anunțat că își va prelungi mandatul de președinte, ceea ce era o încălcare a constituției libaneze. Chirac și cu mine am inițiat Rezoluția 1559 a Națiunilor Unite, care

protesta la adresa deciziei lui Lahoud și cerea retragerea trupelor siriene. Rezoluția a fost adoptată pe 2 septembrie 2004.

Timp de șase luni, Siria a refuzat să se conformeze. Apoi, pe 14 februarie 2005, explozia puternică a unei mașini-capcană la Beirut a distrus limuzina în care se deplasa Rafiq Hariri, fostul premier favorabil independenței Libanului. Toate indiciile conduceau spre un complot sirian. L-am rechemat pe ambasadorul nostru la Damasc și am susținut deschiderea unei anchete ONU.

La o săptămână după uciderea lui Hariri, Chirac și cu mine luam cina împreună la Bruxelles. Am făcut o declarație comună, în care numeam explozia mașinii-capcană „un act terorist” și reafirmam sprijinul nostru pentru „un Liban suveran, independent și democratic”. Chirac și cu mine am îndemnat țările arabe să facă presiuni asupra președintelui sirian Basher Assad să se conformeze rezoluției ONU. La o lună de la asasinarea lui Hariri, aproape un milion de libanezi — un sfert din populația țării — s-au adunat în Piața Martirilor din Beirut pentru a protesta față de ocupația siriană. Oamenii au început să vorbească despre o Revoluție a Cedrului, numită astfel după copacul care apare pe drapelul Libanului.

Sirienii au înțeles mesajul. Sub presiunea conjugată a comunității internaționale și poporului libanez, trupele siriene de ocupație au început să se retragă la sfârșitul lunii martie. La sfârșitul lui aprilie, nu mai erau acolo. „Înainte, oamenilor le era teamă să vorbească”, declara un cetățean libanez unui reporter. „Astăzi, oamenii par mai deschiși și se simt mai liberi să spună ce gândesc.”

În primăvară, pe 14 martie, Mișcarea antisiriană a câștigat majoritatea locurilor în parlament. Fouad Siniora, un fost consilier apropiat al lui Hariri, a fost numit prim-ministru.

Revoluția Cedrului a marcat unul dintre cele mai importante succese de pe agenda pentru libertate. Ea a avut loc într-o țară multireligioasă, cu o majoritate musulmană. S-a întâmplat cu ajutorul unor puternice presiuni diplomatice din partea lumii libere și fără intervenție militară americană. Poporul libanez și-a câștigat independența dintr-un motiv simplu: doreau să fie liberi.

Triumful democrației în Liban a venit la două luni după alegerile din Irak și după alegerea președintelui Abbas în Teritoriile Palestiniene. Era pentru prima dată când trei societăți arabe înregistrau progrese atât de semnificative pe calea democrației. Libanul, Irakul și Palestina aveau potențialul de a servi ca fundație pentru construirea unei regiuni libere și pașnice.

„Poate este ciudat ceea ce spun, dar acest proces de schimbare a început în urma invaziei americane în Irak”, declara liderul politic libanez Walid Jumblatt. „Am fost sceptic în privința Irakului. Dar când am văzut poporul irakian mergând la vot în urmă cu trei săptămâni, opt milioane de oameni, am înțeles că era începutul unei noi lumi arabe. Sirienii, egiptenii, toți spun că ceva se schimbă. Zidul Berlinului a căzut. Vedem și noi lucrurile astea.”

El n-a fost singurul care a observat această tendință sau care i-a recunoscut consecințele. Valul de democrație ce se ridica în Orientul Mijlociu în 2005 i-a surprins pe extremiști. În 2006, ei au ripostat.

Pe 12 iulie 2006, Laura și cu mine ne-am oprit în Germania în drum spre Summitul G-8 de la Sankt Petersburg, Rusia. Cancelarul german Angela Merkel și soțul ei, profesorul Joachim Sauer, ne invitaseră la Stralsund, un oraș aflat în landul natal al Angelei. Laura și cu mine am ascultat-o fascinați pe Angela, care ne-a descris cum a crescut în perioada comunistă în estul Germaniei. Ne-a povestit că a avut o copilărie fericită, dar că mama ei îi atrăgea mereu atenția să nu vorbească în public despre discuțiile lor din familie. Poliția secretă, Stasi, era peste tot. Laura și cu mine ne-am amintit de Angela la Camp David, când am urmărit filmul Viața celorlalți, un film despre viața sub ochii vigilenți ai Stasi. Nu-ți venea să crezi că, în urmă cu aproape douăzeci de ani, zeci de milioane de europeni trăiau așa. Asta mi-a amintit ce schimbare dramatică poate aduce libertatea într-o societate.

Pe lângă faptul că era o susținătoare ferventă a libertății, Angela era o femeie de încredere, plăcută și prietenoasă. A devenit repede unul dintre cei mai apropiați prieteni ai mei de pe scena politică mondială.

În timp ce noi ne aflam în drum spre Germania, în sudul Libanului teroriștii Hezbollah au trecut granița cu Israelul, au răpit doi soldați israelieni și au declanșat o nouă criză politică externă. Israelul a reacționat atacând țintele Hezbollah din sudul Libanului și bombardând aeroportul din Beirut, un punct de tranzit pentru traficul de arme. În replică, Hezbollah a lansat rachete asupra unor orașe israeliene, omorând și rănind sute de civili.

La fel ca Hamas, Hezbollah avea un partid politic legitim și o aripă armată teroristă, finanțată de Iran și sprijinită de Siria. Hezbollah a fost responsabil de atacul cu bombă asupra unei garnizoane a marinei americane din Liban în 1983, deturnarea în 1985 a unei curse aeriene a TWA, când la bordul avionului a fost ucis un scufundător din marina

americană, atacurile asupra ambasadei Israelului și centrului comunității evreiești din Argentina în 1992 și 1994 și atentatele cu bombă asupra Turnurilor Khobar din Arabia Saudită în 1996.

Acum, Hezbollah ataca Israelul în mod direct. Toți liderii G-8 care participau la summit au avut aceeași reacție: deoarece Hezbollah declanșase conflictul, Israelul avea dreptul să se apere. Am emis cu toții o declarație comună, în care spuneam: „Nu vom permite acestor elemente extremiste și celor care le susțin să arunce Orientul Mijlociu în haos și să provoace un conflict și mai mare”.

Israelienii au avut ocazia să dea o lovitură majoră organizației Hezbollah și susținătorilor ei din Iran și Siria. Din păcate, nu au profitat așa cum ar fi trebuit de șansa pe care au avut-o. Bombardamentele israeliene au lovit ținte cu valoare militară discutabilă, inclusiv locații din nordul Libanului, departe de baza Hezbollah. Distrugerile au fost mediatizate de televiziune și au fost văzute de toată lumea. Pentru a aplană situația, primul-ministru Olmert a anunțat că Siria nu va constitui o țintă. După părerea mea, era o greșală. Îndepărtând amenințarea cu represaliile, Israelul nu făcea decât să permită Siriei să sprijine în continuare organizația Hezbollah.

Deoarece violențele s-au prelungit și în a doua săptămână, mai mulți lideri ai G-8, care la început se declaraseră în favoarea Israelului, au cerut încetarea focului. Eu n-am făcut-o. O încetare a focului nu poate decât să asigure liniștea pe termen scurt, dar nu rezolvă cauza principală a conflictului. Atâta vreme cât forțe înarmate ale Hezbollah continuau să amenințe Israelul din sudul Libanului, nu era decât o chestiune de timp până la reizbucnirea luptelor. Voiam să câștig timp pentru a permite Israelului să slăbească forțele Hezbollah. Voiam, de asemenea, să transmit Iranului și Siriei că nu le vom permite să se folosească de organizațiile teroriste pentru a ataca democrațiile, fără ca gestul lor să fie pedepsit.

Din păcate, Israelul n-a făcut decât să înrăutățească lucrurile. În a treia săptămână de conflicte, bombardierele israeliene au distrus un complex de apartamente din orașul libanez Cana. Au fost uciși 28 de civili, dintre care mai mult de jumătate erau copii. Prim-ministrul Siniora s-a înfuriat. Liderii arabi au condamnat vehement bombardamentele, iar imaginile masacrului au făcut turul televiziunilor din Orientul Mijlociu. Am început să mă îngrijorez că ofensiva Israelului ar putea să răstoarne guvernul democratic al prim-ministrului Siniora.

Am convocat Consiliul de Securitate Națională pentru a discuta strategia noastră. Dezbaterile au fost extrem de aprinse.

— Trebuie să-i lăsăm pe israelieni să-i termine pe cei din Hezbollah, a fost de părere Dick Cheney.

— Dacă veți face așa, s-a terminat cu America în Orientul Mijlociu, a replicat Condi.

Ea a recomandat să obținem o rezoluție ONU care să ceară încetarea focului și să trimită trupe multinaționale de menținere a păcii.

Niciuna dintre soluții nu mi s-a părut ideală. Pe termen scurt, voiam ca Hezbollah și partizanii ei să fie puternic loviți. Pe termen lung, strategia noastră era să izolăm Iranul și Siria, pentru a le reduce influența, și să încurajăm schimbarea din interior. Dacă America ar fi continuat să susțină ofensiva Israelului, ar fi trebuit să blocăm prin veto toate rezoluțiile ONU. În final, în loc să izolăm Iranul și Siria, ajungeam să ne izolăm pe noi.

Am decis că, pe termen lung, era mai avantajos să menținem presiunea asupra Siriei și Iranului decât să lăsăm să continue loviturile împotriva Hezbollahului, ceea ce constituia un avantaj pe termen scurt. Am trimis-o pe Condi la ONU, pentru a negocia Rezoluția 1701, care cerea încetarea imediată a conflictelor, dezarmarea Hezbollah și a altor miliții din Liban, impunerea unui embargo asupra transporturilor de arme și trimiterea unor importante forțe de securitate internaționale în sudul Libanului. Guvernul libanez, Hezbollahul și Israelul au acceptat rezoluția. Încetarea focului s-a produs în dimineața de 14 august.

Războiul Israelului împotriva militanților Hezbollah din Liban a fost un alt moment decisiv în lupta ideologică. Deși tânăra democrație libaneză este încă fragilă și întâmpină presiuni din partea Siriei, ea a ieșit mai întărită din acest conflict. Pentru Israel, rezultatele au fost variate. Campania sa militară a slăbit forțele Hezbollah și a contribuit la securizarea frontierei. Pe de altă parte, performanța militară precară a israelienilor i-a costat credibilitatea pe plan internațional.

Ca instigatoare a conflictului, organizația Hezbollah — alături de Siria și Iran — a fost vinovată pentru vărsarea de sânge. Poporul libanez știa. Semnificativ a fost comentariul lui Hassan Nasrallah, șeful Hezbollah, care a cerut scuze poporului libanez, la două săptămâni după încetarea focului: „Dacă am fi știut că se va ajunge aici după capturarea soldaților israelieni, cu siguranță că nu am fi făcut-o”.

La începutul anului 2005, când Condi a făcut prima vizită în Europa în calitate de Secretar de Stat, mi-a spus că se aștepta ca dezacordurile noastre în problema Irakului să fie principalul subiect de discuție. O săptămână mai târziu, mi-a transmis un mesaj surprinzător din partea aliaților noștri. „Ei nu discută despre Irak”, zicea ea. „Sunt îngrijorați din cauza Iranului.”

Când am devenit președinte, regimul teocratic din Iran reprezenta o problemă pentru președinții americani de mai bine de douăzeci de ani. Guvernat de fanatici religioși care au preluat puterea în urma revoluției din 1979, Iranul era unul dintre principalele state ale lumii care sponsorizau terorismul. În același timp, Iranul avea o societate modernă, în care se năștea o mișcare orientată spre libertate.

În august 2002, un grup de disidenți iranieni a venit cu dovezi că regimul construia în secret un complex de îmbogățire a uraniului la Natanz, precum și o uzină de apă grea la Arak — două semne evidente ale desfășurării unui program de înarmare nucleară. Iranul a confirmat activitatea de îmbogățire a uraniului, dar susținea că avea drept scop doar producerea de electricitate. Dacă era așa, de ce ascundea regimul acest lucru? Și de ce ar fi avut Iranul nevoie să îmbogățească uraniu, dacă nici măcar nu avea o uzină nucleară funcțională? Dintr-odată, nu au mai fost atâtea obiecții la includerea Iranului pe axa răului.

În octombrie 2003, la șapte luni după îndepărtarea lui Saddam Hussein de la putere, Iranul a promis să suspende toate activitățile de îmbogățire și de prelucrare a uraniului. În schimb, Marea Britanie, Germania și Franța au acceptat să acorde beneficii financiare și diplomatice, cum ar fi cooperarea tehnologică și economică. Europeanii au avut contribuția lor, iar noi — pe a noastră. Acest acord a constituit un pas pozitiv spre obiectivul nostru final de a împiedica Iranul să continue activitățile de îmbogățire a uraniului și de a preveni o cursă a înarmării nucleare în Orientul Mijlociu.

În iunie 2005, totul s-a schimbat. În Iran au avut loc alegeri prezidențiale. Procesul electoral a fost cel puțin dubios. Consiliul Gardienilor, alcătuit din importanți clerici islamiști, a decis cine să fie candidații. Clericii s-au folosit de forțele Basij, un fel de miliție a Gărzii Revoluționare Iraniene, pentru a controla participarea și a influența votul. Mahmoud Ahmadinejad, primarul Teheranului, a fost declarat câștigător. Nu era de mirare, deoarece s-a bucurat de sprijinul miliției Basij.

Ahmadinejad a orientat Iranul într-o nouă direcție agresivă. Regimul a devenit mai represiv acasă, mai beligerant în Irak și mai proactiv în destabilizarea Libanului, a Teritoriilor Palestiniene și Afganistanului. Ahmadinejad a numit Israelul „un cadavru împuțit” care ar trebui „șters de pe hartă”. El a declarat că Holocaustul nu era decât un „mit”. Într-unul dintre discursurile sale la Națiunile Unite, a prezis că Imamul ascuns va reapărea pentru a salva lumea. Am început să mă îngrijorez: părea că avem de-a face cu un lider mai mult decât periculos. Probabil că individul ăsta nu era zdravăn la minte.

Una dintre primele decizii pe care le-a luat Ahmadinejad după ce a ajuns la putere a fost să anunțe că Iranul va relua activitatea de conversie a uraniului. El pretindea că era vorba de un program nuclear civil, dar toată lumea și-a dat seama că era vorba de un demers de îmbogățire a uraniului pentru producerea unei arme. Vladimir Putin — cu sprijinul meu — s-a oferit să furnizeze combustibil îmbogățit în Rusia pentru reactoarele lor civile, după construcție, astfel încât Iranul să nu mai aibă nevoie de propriile instalații de îmbogățire. Ahmadinejad a refuzat propunerea. Și europenii s-au oferit să sprijine un program nuclear civil, iar, în schimb, Iranul să înceteze activitățile nucleare suspecte. Ahmadinejad a refuzat și de această dată. Nu exista decât o singură explicație logică: Iranul îmbogățea uraniul pentru a-l folosi la producerea unei bombe.

Mă aflu în fața unei decizii majore. America nu putea permite Iranului să dețină arme nucleare. Regimul teocratic putea să domine Orientul Mijlociu, să șantajeze lumea, să le furnizeze simpatizanților teroriștilor tehnologia pentru producerea armelor nucleare sau să folosească bomba împotriva Israelului. Mă gândeam la această problemă ca la două ceasuri care ticăie. Unul arăta progresul Iranului în producerea bombei nucleare, celălalt măsura capacitatea reformatoarelor de a aduce schimbarea. Obiectivul meu era să-l încetinesc pe primul și să-l grăbesc pe cel de-al doilea.

Aveam la dispoziție trei opțiuni. La Washington, unii propuneau ca America să negocieze direct cu Iranul. După părerea mea, deschiderea discuțiilor cu Ahmadinejad ar fi însemnat legitimarea lui și a punctelor lui de vedere, demoralizând mișcarea de eliberare a Iranului și încetinind ceasul schimbării. De asemenea, mă îndoiam că America ar obține mai mult prin discuții private cu regimul de la Teheran. Negocierile bilaterale cu un tiran rareori aduc rezultate pozitive pentru democrație. Deoarece regimurile totalitare nu dau socoteală nimănui pentru ceea ce fac, nu se simt constrânse nicicum să-și onoreze promisiunile. Ele nu ezită să încalce acordurile, pentru ca apoi să vină

cu cerințe noi. O democrație are de ales: să capituleze sau să provoace o confruntare.

A doua opțiune consta în folosirea diplomației multilaterale după principiul „dus cu zăhărelul sau cu nuielușa”. Împreună cu europenii, puteam să oferim Iranului un pachet de stimulente în schimbul abandonării activităților sale nucleare suspecte. Dacă regimul refuza să coopereze, coaliția urma să impună sancțiuni dure împotriva Iranului, individual și prin intermediul ONU. Sancțiunile ar fi îngreunat obținerea de către Iran a tehnologiei necesare pentru producerea armelor, încetinind astfel ceasul bombeii. De asemenea, l-ar fi împiedicat pe Ahmadinejad să-și îndeplinească promisiunile economice, ceea ce ar fi impulsionat mișcarea reformatoare din țară.

Opțiunea finală era o lovitură militară asupra facilităților nucleare ale Iranului. Acest obiectiv ar fi însemnat oprirea ceasului bombeii, cel puțin temporar. Nu se știa însă care ar fi fost impactul asupra mersului reformei. Unii erau de părere că distrugerea acestui proiect prețios al regimului va încuraja opoziția; alții se temeau că o intervenție militară străină ar stârni naționalismul iranian și ar uni poporul împotriva noastră. Am cerut Pentagonului să analizeze care ar fi condițiile necesare unei astfel de operațiuni. Acțiunile militare constituie întotdeauna o opțiune, dar ar fi ultima la care aș recurge.

Am discutat pe larg aceste opțiuni cu echipa pentru securitate națională în primăvara anului 2006. M-am consultat cu Vladimir Putin, Angela Merkel și Tony Blair. Ei m-au asigurat că vor sprijini ferm sancțiunile împotriva Iranului dacă acesta nu-și schimbă comportamentul. În mai, Condi a anunțat că ne vom alătura europenilor în negocierile cu Iranul, dar numai dacă regimul va suspenda acțiunile de îmbogățire a uraniului. Apoi ea a colaborat cu Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite pentru a stabili un termen de răspuns pentru Iran: 31 august. Vara a trecut, dar răspunsul nu a venit.

Următorul pas a fost să stabilim niște sancțiuni eficiente. Dar America nu putea să facă prea mult de una singură. De zeci de ani, noi impuneam sancțiuni severe împotriva Iranului. Am cerut Departamentului Trezoreriei să colaboreze cu omologii săi europeni pentru a îngreuna transferurile de bani ale băncilor și întreprinderilor iraniene. Am declarat Forțele Quds ale Gărzii Revoluționare Iraniene ca fiind organizație teroristă, ceea ce ne-a permis să le înghețăm conturile. La rândul lor, partenerii noștri din coaliția diplomatică au impus noi sancțiuni. Am colaborat cu Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite pentru a adopta rezoluțiile 1737 și 1747, care interziceau exportul de arme iraniene, blocau capitalul iranian și interziceau celorlalte țări să

furnizeze Iranului echipamente necesare producerii unei arme nucleare.

Faptul că i-am convins pe europeni, ruși și chinezi să fie de acord cu aceste sancțiuni a fost un adevărat succes diplomatic. Dar fiecare membru al coaliției era tentat să se detașeze și să profite de avantaje comerciale. Deseori le reaminteam partenerilor noștri ce pericol putea să reprezinte un Iran dotat cu arme nucleare. În octombrie 2007, la o conferință de presă, un reporter mi-a pus o întrebare în legătură cu Iranul.

— Le-am spus oamenilor că, dacă vrem să evităm izbucnirea celui de-al Treilea Război Mondial, ar trebui să împiedicăm această țară să obțină cunoștințele necesare pentru producerea unei arme nucleare, am răspuns eu.

Faptul că am făcut referire la un al Treilea Război Mondial a produs reacții aproape isterice. La discursurile mele își făceau apariția protestatari cu pancarte pe care scria „Să ne ferim de Iran”. În presă apăreau articole pline de comentarii febrile și de bârfe care vorbeau despre o Americă aflată în prag de război. Aceștia nu înțelegeau un lucru: eu nu intenționez să pornesc un război, ci încercam să păstrez coaliția unită pentru a evita războiul.

În noiembrie 2007, serviciile de informații au elaborat un raport de evaluare (National Intelligence Estimate, NIE) asupra programului de înarmare nucleară al Iranului. Acesta confirma bănuiala noastră că Iranul desfășura în secret un astfel de program, sfidând obligațiile tratatului. Se menționa că, în 2003, Iranul suspendase acțiunile secrete de proiectare a unui focos nuclear — considerat de unii cea mai puțin complicată parte din construirea unei arme nucleare. În ciuda faptului că Iranul testa rachete care puteau fi folosite ca metodă de atac și anunțase reluarea activităților de îmbogățire a uraniului, raportul NIE începea cu o declarație șocantă: „Afirmăm cu certitudine că, în toamna anului 2003, Teheranul și-a întrerupt programul de înarmare nucleară”.

Concluzia raportului a fost atât de surprinzătoare, încât am fost sigur că va ajunge imediat în presă. Oricât îmi displăcea ideea, am decis să fac publice aceste constatări esențiale, pentru a le prezenta jurnaliștilor date concrete. Reacția nu a întârziat să apară. Ahmadinejad a salutat raportul NIE ca pe o „mare victorie”. Europenii, rușii și chinezii n-au mai continuat să discute impunerea de noi sancțiuni. Așa cum spunea foarte bine David Sanger, jurnalist la New York Times: „Noul raport al serviciilor de informații a eliberat Iranul de sub presiunea internațională — aceeași presiune despre care chiar documentul

spunea că a reușit să determine Iranul să-și suspende planurile de înarmare nucleară”.

În ianuarie 2008, m-am deplasat în Orientul Mijlociu pentru a încerca să-i asigur pe liderii politici de acolo că rămânem angajați în rezolvarea problemelor din Iran. Israelul și aliații noștri arabi se aflau într-unul din rarele momente în care protestau la unison. Toți erau profund îngrijorați în legătură cu Iranul și furioși pe Statele Unite din cauza raportului NIE. În Arabia Saudită, m-am întâlnit cu regele Abdullah și cu membrii clanului Sudairi, influenții frați ai răposatului rege Fahd.

— Maiestate, putem să începem reuniunea? am întrebat eu. Sunt convins că domniile voastre credeți că eu am scris NIE, pentru a evita să acționăm împotriva Iranului.

Nimeni n-a scos un cuvânt. Saudiții erau prea politicoși pentru a confirma suspiciunile cu voce tare.

— Aș vrea să înțelegeți sistemul nostru, am spus eu. NIE a fost elaborat independent de către serviciile noastre de informații. Și eu sunt la fel de indignat ca și domniile voastre.

Nu doar că NIE submina eforturile diplomatice, dar mă lega de mâini și de picioare în cazul unei intervenții militare. Existau numeroase motive pentru care eram îngrijorat de o eventuală lovitură militară în Iran, inclusiv eficiența ei nesigură și problemele serioase pe care le-ar crea pentru tânăra și fragila democrație a Irakului. Dar, ținând cont de NIE, cum puteam eu să explic folosirea forței militare pentru a distruge facilitățile nucleare ale unei țări despre care serviciile de informații spuneau că nu are un program activ de înarmare nucleară?

Nu știu de ce NIE a fost redactat așa. M-am întrebat dacă nu cumva, în dorința de a evita repetarea erorii din cazul Irakului, serviciile de informații au subestimat amenințarea iraniană. Speram totuși că analiștii serviciilor de informații nu încercau să influențeze deciziile politice. Nu știu care a fost explicația, dar NIE a avut un impact major — și nu unul pozitiv.

Aproape tot anul 2008 am încercat să reconstruiesc coaliția diplomatică împotriva Iranului. În martie, am reușit să obținem o nouă rundă de sancțiuni ONU, interzicând toate relațiile comerciale cu Iranul în scopul furnizării tehnologiilor cu dublă utilizare ce puteau fi angajate într-un program de înarmare nucleară. De asemenea, ne-am extins scutul antirachetă, integrând un nou sistem implantat în Polonia și Republica Cehă, pentru a apăra Europa în cazul unui atac iranian.

În același timp, am acționat pentru a accelera ritmul reformei: m-am întâlnit cu disidenți iranieni, am cerut eliberarea prizonierilor politici, am susținut financiar activitatea societății civile iraniene și am transmis prin intermediul radioului și internetului mesaje prolibertate în Iran. De asemenea, am apelat la o serie de programe de spionaj și de măsuri financiare care să încetinească ritmul sau să ridice costurile programului de dezvoltare nucleară al Iranului.

Regret că mi-am încheiat mandatul de președinte lăsând nerezolvată problema Iranului. Dar am lăsat succesorului meu un regim iranian mai izolat de restul lumii și mai împovărat de sancțiuni ca niciodată. Am fost convins că succesul contraofensivei din Irak și apariția unui Irak liber la granița cu Iranul îi vor încuraja pe disidenții iranieni și vor aduce schimbarea. M-am bucurat când am văzut mișcarea pentru libertatea Iranului exprimându-se în ample manifestații naționale, după realegerea frauduloasă a lui Ahmadinejad în iunie 2009. Pe chipurile acelor curajoși protestatari, am văzut viitorul Iranului. Dacă America și lumea întreagă vor continua să-i susțină și să exercite presiuni asupra regimului iranian, am speranța că guvernul și politica sa se vor schimba. Dar un lucru este sigur: Statele Unite nu trebuie să permită niciodată Iranului să amenințe restul lumii cu bomba nucleară.

Iranul nu a fost singura țară care a pus în pericol agenda pentru libertate prin dorința de înarmare nucleară. În primăvara anului 2007, am primit un raport confidențial din partea unui serviciu secret străin. Aveam în față fotografiile unei clădiri suspecte și bine ascunse în estul deșertului din Siria.

Structura semăna izbitor cu instalația nucleară de la Yongbyon, Coreea de Nord. Am ajuns la concluzia că structura conținea un reactor moderat cu grafit și răcit cu gaz, capabil să genereze plutoniu pentru o armă nucleară. Deoarece Coreea de Nord era singura țară din lume care construise acel model de reactor în ultimii treizeci și cinci de ani, bănuiala noastră a fost că Siria încerca să producă arma nucleară cu ajutorul Coreei de Nord.

În orice caz, aceasta a fost concluzia premierului Olmert.

— George, îți cer să bombardezi instalația, mi-a spus el telefonic, la scurt timp după ce am primit raportul.

— Îți mulțumesc că ai ridicat problema, i-am răspuns eu. Lasă-mi puțin timp să studiez informațiile primite și îți dau un răspuns.

Am convocat echipa pentru securitate națională, cu care am avut o serie de discuții intense. Din punct de vedere militar, bombardamentele erau o chestiune simplă. Forțele aeriene puteau să distrugă ținta fără mari eforturi. Dar bombardarea unei țări suverane fără avertisment sau fără o justificare declarată putea avea repercusiuni serioase.

A doua posibilitate era să efectuăm o operațiune de comando secretă. Am studiat ideea cu mare atenție, dar CIA și armata au ajuns la concluzia că era prea riscant să introducem și să scoatem apoi din Siria o echipă cu suficient explozibil pentru a arunca în aer o astfel de instalație.

A treia opțiune era să-i informăm pe aliații noștri de această situație, să o expunem public și să cerem Siriei să desființeze centrala sub supravegherea IAEA. Odată expusă duplicitatea regimului, puteam să ne folosim de influența noastră pentru a constrânge Siria să înceteze susținerea terorismului și intervențiile sale în Liban și Irak. Dacă Siria refuza să se conformeze, aveam justificarea publică pentru intervenția militară.

Înainte să iau o decizie, i-am cerut directorului CIA, Mike Hayden, să facă o evaluare a informațiilor.

El mi-a explicat că analiștii aveau ferma convingere că uzina adăpostea un reactor nuclear. Dar, întrucât nu au reușit să certifice amplasarea instalațiilor necesare generării plutoniului pentru arme, nu puteau afirma cu siguranță că Siria avea un program de înarmare nucleară.

Raportul lui Mike m-a ajutat să înțeleg ce decizie să iau.

— Eu nu pot să justific un atac asupra unei țări suverane, decât dacă serviciile mele de informații vin să-mi spună că este vorba despre un program de înarmare, i-am răspuns eu lui Olmert. I-am spus apoi că voi alege varianta diplomatică susținută de amenințarea cu intervenția militară. Cred că această strategie vă protejează interesele și statul, și, în același timp, ne permite să ajungem la propriile noastre obiective.

Prim-ministrul a fost dezamăgit.

— Așa ceva ne lovește în punctul nostru cel mai sensibil, a zis el. Apoi mi-a spus că amenințarea reprezentată de programul de înarmare nucleară al Siriei este o problemă „esențială” pentru Israel și că se teme că diplomația se va împotmoli și va eșua până la urmă. Voi fi sincer cu tine și am să-ți spun deschis: strategia voastră mă neliniștește foarte tare, a spus Olmert în încheierea convorbirii noastre.

Pe 6 septembrie 2007, instalația a fost distrusă.

Incidentul a fost revelator pe mai multe planuri. A confirmat intenția Siriei de a produce arme nucleare. A demonstrat că strângerea informațiilor secrete nu este o știință exactă. Și, deși analiștii noștri îmi spusese că nu erau foarte siguri că instalația făcea parte dintr-un program de înarmare nucleară, controalele efectuate după bombardament au arătat că oficialii sirieni au acoperit cu mare grijă resturile clădirii. Dacă instalația era, într-adevăr, un simplu laborator de cercetare, președintele sirian Assad i-ar fi acuzat în gura mare pe israelieni de la tribuna Națiunilor Unite. În privința asta, sunt convins că raționamentul meu este corect.

Executarea atacului ordonat de premierul Olmert mi-a redat încrederea în israelieni, pe care mi-o pierdusem în timpul războiului din Liban. I-am sugerat lui Ehud să lăsăm să treacă puțin timp și apoi să dezvăluim operațiunea ca mijloc de izolare a regimului sirian. Însă Olmert mi-a spus că dorea păstrarea discreției totale. Voia să evite orice ar fi făcut ca Siria să se simtă încolțită și Assad să se simtă forțat să treacă la represalii. Era operațiunea lui și m-am văzut obligat să-i respect dorințele. Am păstrat tăcerea, chiar dacă în sinea mea am considerat că pierdem o oportunitate.

În final, bombardamentul a demonstrat disponibilitatea Israelului de a acționa singur. Premierul Olmert nu ceruse undă verde, iar eu nu i-o dădusem. Procedase exact așa cum crezuse că era necesar pentru a apăra Israelul.

Una dintre cele mai impresionante cărți pe care le-am citit când eram președinte a fost Acvariile din Pyongyang, a disidentului nord-coreean Kang Chol-hwan. Această carte de memorii, recomandată de prietenul meu Henry Kissinger, povestește cei zece ani de detenție și abuzuri petrecuți de Kang într-un gulag din Coreea de Nord. L-am invitat pe Kang în Biroul Oval, unde mi-a povestit suferințele cumplite îndurate de țara sa natală, inclusiv foametea și persecuțiile.

Povestea lui Kang mi-a stârnit un imens dezgust față de tiranul care distrusese atâtea vieți, Kim Jong-il. La începutul mandatului meu, Don Rumsfeld mi-a arătat niște fotografii din satelit ale peninsulei coreene noaptea. Sudul se vedea strălucind de lumini, în timp ce nordul era cufundat în beznă. Am citit și niște rapoarte în care se spunea că, din cauza malnutriției, un nord-coreean era în medie cu șapte centimetri mai scund decât un sud-coreean. Când am ajuns președinte, în 2001,

aproximativ un milion de nord-coreeni muriseră de foame în ultimii șase ani.

În tot acest timp, Kim Jong-il își cultiva gustul pentru coniacurile fine, mașinile de lux și filmele străine. Își construise un cult al personalității care le impunea nord-coreenilor să-l venereze ca pe un dumnezeu. Aparatul lui de propagandă pretindea că el poate controla vremea, că a scris șase opere renumite și a înscris în cinci găuri dintr-o lovitură în prima sa partidă de golf.

Kim susținea un program de înarmare nucleară și avea capacitatea de a lansa rachete balistice cu care amenința doi aliați ai Statelor Unite — Coreea de Sud și Japonia — și cu care putea să ajungă pe Coasta de Vest a Statelor Unite. Proliferarea armelor nucleare reprezenta un serios motiv de îngrijorare, așa cum a demonstrat-o și incidentul cu reactorul din Siria. Într-o țară care căuta cu disperare valută forte, materialele și sistemele de arme nucleare constituiau exporturi atractive.

Coreea de Nord a fost subiectul uneia dintre primele mele întâlniri cu Consiliul de Securitate Națională, cu o zi înainte de vizita președintelui sud-coreean Kim Dae-jung. Administrația anterioară negociase un acord-cadru care îi oferea lui Kim Jong-il avantaje economice în schimbul înghețării programului de înarmare nucleară. Evident că acesta nu s-a mulțumit cu atât. În 1998, regimul său a lansat o rachetă Taepodong asupra Japoniei. În 1999, navele sale au deschis focul asupra unor vase sud-coreene în largul Mării Galbene. La o lună după ce am devenit președinte, regimul amenința că va relua testarea rachetelor cu rază lungă de acțiune, dacă noi nu vom continua negocierile pentru normalizarea relațiilor.

Le spuneam celor din echipa pentru securitate națională că relația noastră cu Kim Jong-il îmi amintea de educarea copiilor. Când Barbara și Jenna erau mici și voiau să atragă atenția, dădeau cu farfuria de mâncare pe jos. Laura și cu mine ne repezeam s-o ridicăm. Data următoare când voiau să atragă atenția, făceau exact la fel.

— Statele Unite sunt în postura de a ridica de pe jos ce aruncă el.

În anul următor, rapoartele serviciilor de informații arătau că în Coreea de Nord se desfășura cu siguranță un program secret de îmbogățire a uraniului — o a doua cale spre producerea bombei nucleare. A fost o dezvăluire surprinzătoare. Kim nu respectase acordul-cadru. Atunci am luat următoarea decizie: Statele Unite nu vor mai negocia cu Coreea de Nord pe baze bilaterale. În schimb, vom chema China, Coreea de Sud, Rusia și Japonia pentru a prezenta un front comun împotriva regimului.

Cheia unei diplomații multilaterale cu Coreea de Nord era China, care avea legături strânse cu această țară comunistă. Problema era că Statele Unite și China aveau interese diferite în peninsula coreeană. China voia stabilitate, noi voiam libertate. Ei erau îngrijorați de numărul mare de refugiați care treceau granița, noi eram preocupați de foamete și de nerespectarea drepturilor omului. Dar exista și un aspect asupra căruia eram de acord: nu era în interesul nostru să-l lăsăm pe Kim Jong-il să obțină o armă nucleară.

În octombrie 2002, l-am invitat pe președintele chinez Jiang Zemin la reședința mea de la Crawford. În cursul discuțiilor, am abordat subiectul Coreea de Nord.

— Este o amenințare nu doar pentru Statele Unite, ci și pentru China, am spus eu. L-am îndemnat apoi să ni se alăture pentru a-l înfrunta pe Kim pe cale diplomatică. Statele Unite și China au influențe diferite asupra Coreei de Nord. A noastră este mai degrabă negativă, în schimb a voastră este pozitivă. Dacă ne-am alătura, am putea face o echipă extraordinară.

Președintele Jiang s-a arătat respectuos, dar mi-a spus că, totuși, Coreea de Nord era problema mea, nu a lui.

— Nu-i ușor să se exercite influență asupra Coreei de Nord, a replicat el.

După câteva luni în care n-am reușit nicicum să-l conving, am încercat o argumentare diferită. În ianuarie 2003, i-am spus președintelui Jiang că, dacă programul de înarmare nucleară al Coreei de Nord va continua, nu voi avea cum să împiedic Japonia — rivalul istoric al Chinei — să-și dezvolte propriile arme nucleare.

— Dumneavoastră și cu mine suntem în situația de a conlucra pentru a ne asigura că nu va începe o cursă a înarmărilor, i-am spus eu.

În luna februarie am făcut un pas mai departe. I-am spus președintelui Jiang că, dacă nu putem rezolva problema pe cale diplomatică, va trebui să iau în considerare o intervenție militară în Coreea de Nord.

Prima rundă de negocieri între cele șase state a avut loc o jumătate de an mai târziu, la Beijing. Pentru prima dată, oficialii Coreei de Nord s-au așezat la aceeași masă cu reprezentanții Chinei, Japoniei, Rusiei, Coreei de Sud și Statelor Unite. Încetul cu încetul, lucrurile au început să meargă. Am petrecut ore întregi la telefon cu partenerii noștri pentru a le reaminti care era miza și de ce trebuia să rămânem uniți.

În septembrie 2005, răbdarea noastră a fost răsplătită. Nord-coreenii au fost de acord să abandoneze toate armele nucleare și să revină la angajamentele lor din cadrul Tratatului de neproliferare a armelor nucleare. Eu am rămas în continuare sceptic. Kim Jong-il își mai încălcase o dată promisiunile. Dacă o făcea din nou, de data asta își încălca cuvântul nu doar în fața Statelor Unite, ci și în fața tuturor vecinilor săi, inclusiv China.

Pe 4 iulie 2006, Kim Jong-il a dat din nou cu farfuria de pământ. El a tras un baraj de rachete în Marea Japoniei. Testul a fost un eșec pe plan militar, dar provocarea a fost reală. Teoria mea era că Kim, văzând că lumea stătea cu ochii ațintiți asupra Iranului, a vrut din nou să atragă atenția asupra sa. Pe de altă parte, el a vrut să testeze și ce își poate permite coaliția.

I-am telefonat președintelui chinez Hu Jintao, i-am spus că Kim Jong-il a insultat China și l-am îndemnat să condamne public tirul de rachete. Acesta a făcut o declarație în care reitiera dorința sa de „pace și stabilitate” și se opunea „oricăror acțiuni care ar tensiona situația”. Cuvintele lui au fost moderate, dar au reprezentat totuși un pas în direcția bună.

Trei luni mai târziu, Coreea de Nord a sfidat din nou lumea și a efectuat primul său test nuclear. Reacția președintelui Hu a fost mai fermă de data asta. „Guvernul chinez se opune cu fermitate. Noi am făcut apel la nord-coreenii să înceteze. Din păcate, vecinii noștri s-au făcut că nu au auzit sfatul nostru”, declara el.

Cu sprijinul partenerilor noștri din cadrul negocierilor în șase, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat în unanimitate Rezoluția 1718. Rezoluția impunea cele mai dure sancțiuni împotriva Coreei de Nord de la sfârșitul războiului din Coreea. În plus, Statele Unite și-au întărit sancțiunile asupra sistemului bancar nord-coreean și s-au străduit să-l priveze pe Kim Jong-il de prețioasele lui produse de lux.

Toate aceste presiuni au dat rezultate. În februarie 2007, Coreea de Nord a fost de acord să închidă principalul său reactor nuclear și să permită intrarea în țară a inspectorilor ONU. În schimb, noi și partenerii noștri din cadrul negocierilor celor șase am furnizat ajutoare în energie, iar Statele Unite au acceptat să scoată Coreea de Nord de pe lista statelor care sponsorizează terorismul. În iunie 2008, Coreea de Nord a demolat turnul de răcire din Yongbyon în transmisie directă pe

posturile de televiziune internaționale. În acest caz, nu mai era nevoie de alte verificări.

Și totuși, problema nu era rezolvată. Poporul nord-coreean suferea de foame în continuare. Rapoartele serviciilor de informații aduceau tot mai multe dovezi că această țară nu și-a întrerupt activitățile de producere a uraniului puternic îmbogățit, chiar dacă pretindea că a oprit prelucrarea plutoniului.

Cred că, pe termen scurt, negocierile în șase au reprezentat cea mai bună modalitate de a menține controlul asupra lui Kim Jong-il și de a scăpa peninsula coreeană de armele nucleare. Pe termen lung, sunt convins că singura cale spre o schimbare semnificativă este ca poporul nord-coreean să-și câștige libertatea.

Agenda pentru libertate a fost un subiect sensibil în raport cu China. Politica mea era să obțin implicarea Chinei acolo unde eram de comun acord și să mă folosesc de această colaborare pentru a construi încrederea și credibilitatea necesare pentru a vorbi deschis despre diferențele dintre noi.

M-am străduit să stabilesc relații apropiate cu conducătorii Chinei, Jiang Zemin și Hu Jintao. Cu președintele Jiang am avut un început mai puțin armonios. Pe 1 aprilie 2001, un avion de supraveghere american, cunoscut sub numele de EP-3, a intrat în coliziune cu un aparat de zbor chinez și a trebuit să facă o aterizare de urgență pe insula Hainan. Pilotul chinez s-a catapultat și a murit. Echipajul nostru alcătuit din 24 de persoane a fost reținut și interogată la o cazarmă militară de pe insulă. Având proaspătă în minte criza ostaticilor din Iran, nu doream sub nicio formă să-mi încep astfel relațiile cu China.

După câteva zile teribile, în care am încercat să-i contactez pe chinezi, am reușit să iau legătura cu președintele Jiang, care se afla în Chile. Chinezii au acceptat imediat să elibereze echipajul de pe EP-3. La rândul meu, le-am trimis o scrisoare, în care îmi exprimam regretul pentru moartea pilotului lor și pentru aterizarea noastră la Hainan fără avertizare. Abia mai târziu am aflat de ce China a procedat astfel în criza EP-3: guvernul chinez a vrut să arate poporului său o reacție mai fermă decât cea din 1999, când America a bombardat accidental ambasada chineză din Belgrad. După incidentul EP-3, chinezii ne-au trimis o notă de plată de un milion de dolari pentru masa și cazarea echipajului american. Noi le-am oferit 34.000 de dolari.

În februarie 2002, Laura și cu mine am făcut prima noastră călătorie la Beijing. Președintele Jiang a fost o gazdă cordială și ospitalieră. După un banchet în cinstea noastră la Sala Mare a Poporului, el a amuzat mulțimea interpretând „O Sole Mio”, acompaniat de două frumoase chinezoaice îmbrăcate în uniforme militare. Serenada a fost o mare schimbare față de anul precedent, când nu reușeam să-l prind la telefon. Era un semn că între noi se construia o oarecare încredere.

Această încredere a fost întărită de înțelegerea noastră cu privire la Taiwan, o democrație insulară care avea un guvern propriu încă din 1949, când Chiang-Kai-shek a intrat în conflict cu Mao Zedong în timpul războiului civil chinez. De fiecare dată când m-am întâlnit cu conducătorii chinezi, am confirmat că America nu-și va schimba poziția politică față de o „Chină unică”. De asemenea, m-am exprimat clar că mă opun unei schimbări unilaterale a statu-quoului, indiferent că este vorba despre o declarație de independență din partea Taiwanului sau despre o intervenție militară din partea Chinei.

Când Hu Jintao a devenit președinte, m-am hotărât să stabilesc o relație la fel de apropiată și cu el. Cu șaisprezece ani mai tânăr decât predecesorul său, președintele Hu avea o atitudine calmă și un viu spirit analitic. Asemenea multor lideri chinezi din noua generație, era de formație inginer. În timpul unui dejun în Sala Estică, m-am întors spre el și i-am pus o întrebare pe care obișnuiam s-o adresez și altor lideri din alte țări: „Ce anume nu vă lasă să dormiți noaptea?”

I-am spus că eu de multe ori rămâneam treaz, îngrijorat de gândul că America ar putea fi lovită din nou de un atac terorist. El mi-a răspuns că preocuparea sa cea mai mare era să creeze 25 de milioane de noi locuri de muncă pe an. Răspunsul lui mi s-a părut fascinant. Era sincer; demonstra că își făcea griji pentru masele de oameni nemulțumiți și fără loc de muncă; explica politica guvernului său privind locuri bogate în resurse naturale ca Iranul și Africa și era un semn că aveam de-a face cu un lider pragmatic, preocupat de ce se întâmplă în țara lui, nu de un ideolog capabil să stârnească neplăceri în afară.

Împreună cu președintele Hu, am încercat să găsim puncte de vedere comune în probleme cum ar fi Coreea de Nord, schimbările climatice și comerțul. Facilitarea accesului nostru la cei un miliard de potențiali consumatori chinezi era pentru mine o prioritate, așa cum accesul pe piața Statelor Unite era esențial pentru chinezi. Priveam comerțul ca pe un mijloc de promovare a campaniei mele pentru libertate. Credeam că, în timp, libertatea inerentă pieței îi va îndemna pe oameni să o ceară în stradă. Una dintre primele mele decizii a fost să continui politica președintelui Clinton și să sprijin intrarea Chinei în Organizația

Mondială a Comerțului. Pentru a consolida relațiile noastre economice, le-am cerut secretarului Trezoreriei, Hank Paulson, și lui Condi să stabilească un Dialog Economic Strategic.

Un subiect de divergență cu conducerea chineză a fost cel al drepturilor omului. Pe mine mă preocupa libertatea religioasă, deoarece sunt convins că a le permite oamenilor să creadă în ceea ce le place este un element esențial al agendei pentru libertate. La una dintre primele noastre întâlniri, i-am explicat președintelui Jiang că credința are un rol important în viața mea și că studiez Biblia în fiecare zi. I-am spus că aveam de gând să evoc libertatea religiei în conversațiile noastre.

— Am citit Biblia, mi-a răspuns el, dar nu cred ce spune.

Am încercat să le explic lui Jiang și Hu că oamenii religioși ar fi niște cetățeni pașnici și productivi și că ar face țara mai puternică. Le-am spus că, dacă vor ca țara lor să-și atingă potențialul maxim, ar trebui să le lase oamenilor mai multă libertate. Nu i-am chinuit ținându-le predici; am lăsat faptele mele să vorbească. Laura și cu mine ne-am dus la o biserică din Beijing, ne-am întâlnit cu lideri religioși precum cardinalul Joseph Zen din Hong Kong și am luat apărarea drepturilor preoților și credincioșilor chinezi clandestini, bloggerilor, disidenților și prizonierilor politici.

La Summitul APEC de la Sydney, din 2007, i-am spus președintelui Hu că intenționez să particip la o ceremonie unde Dalai Lama urma să primească o medalie de aur din partea Congresului. Liderul buddhist era un motiv de neliniște pentru guvernul chinez, care îl acuza de instigarea separatiștilor din Tibet. M-am întâlnit cu Dalai Lama de cinci ori cât timp am fost președinte și mi s-a părut un om fascinant și pașnic. Le-am spus liderilor chinezi că n-ar trebui să se teamă de el.

— Participarea mea la această ceremonie nu este un afront adus Chinei, am spus eu, ci un semn de respect față de Dalai Lama și față de Congresul Statelor Unite. Cunoașteți convingerile mele în privința libertății religioase.

— Este o chestiune sensibilă din punct de vedere politic în China, a răspuns președintele Hu... Va stârni o reacție foarte dură din partea poporului chinez.

Practic, el voia să spună că va stârni o reacție foarte dură din partea guvernului, care nu dorea ca eu să fiu primul președinte american apărând în public alături de Dalai Lama.

— Mă tem că va trebui să particip la această ceremonie, am zis eu.

Dar mai aveam și o veste bună pentru el.

— Cum merg pregătirile pentru Jocurile Olimpice? am întrebat eu, referindu-mă la Jocurile de vară din 2008, pe care China urma să le găzduiască.

El m-a informat că au început să facă o serie de amenajări. I-am spus că voi veni și eu la Jocurile Olimpice. Știam că se vor face presiuni asupra mea ca să nu particip și că mulți vor încerca să politizeze jocurile, dar i-am promis că poate conta pe prezența mea.

— Deja mi-am făcut rezervare la hotel, am glumit eu.

A părut ușurat.

Olimpiada de la Beijing a fost unul dintre momentele marcante din ultimul an al mandatului meu. Am călătorit la bordul lui Air Force One împreună cu Laura și Barbara, cu fratele meu Marvin, cumnata mea Margaret și prietenii noștri Roland și Lois Betts și Brad Freeman. Cu tata și Doro ne-am întâlnit în China. Apoi tata și cu mine ne-am alăturat ambasadorului Sandy Randt, care era de opt ani în Beijing, la deschiderea noii clădiri a ambasadei americane. Aceasta era imensă și nu semăna deloc cu micul post diplomatic condus de tata cu treizeci și trei de ani în urmă. Într-un gest de extraordinară generozitate, președintele Hu a dat un dejun în onoarea noastră în complexul Zhongnanhai, o reuniune a familiei Bush cum nu mai fusese vreodată și nici n-a mai fost de atunci.

Jocurile Olimpice de la Beijing au avut un succes fenomenal — și au fost extrem de amuzante. Am fost la Cubul de Apă când echipa masculină de natație a avut o revenire spectaculoasă, a depășit Franța și a obținut medalia de aur la proba de ștafetă. Am trecut să văd și impresionanta echipă a lui May-Treanor și Kerri Walsh, antrenându-se pentru meciul de volei pe plajă. Am fost subiect de știre internațională când i-am dat lui Misty o palmă amicală pe spate — puțin mai la nord de ținta tradițională. Am făcut o vizită la vestiare înainte ca echipa SUA și echipa Chinei să se înfrunte în cel mai vizionat meci de baschet din istorie. Nici că se putea ca jucătorii noștri să fie mai grațioși și mai impresionanți.

— Hei, tataie! a strigat LeBron James când tata și-a făcut apariția.

Jocurile Olimpice au oferit lumii șansa de a vedea frumusețea și creativitatea Chinei. Dar sper că aceste jocuri le-au dat și chinezilor ocazia de a-și forma o imagine despre restul lumii, inclusiv despre posibilitatea de a avea o presă independentă, acces la internet și libertate de expresie. Timpul ne va spune care va fi impactul pe termen

lung al Olimpiadei de la Beijing. Însă istoria ne-a demonstrat că, odată ce oamenii au prins gustul libertății, până la urmă o vor cere.

Ziua de 23 noiembrie 2002 a fost mohorâtă și ploioasă la București. Și totuși, zeci de mii de oameni se strânseseră în Piața Revoluției pentru a marca intrarea României în NATO, un eveniment istoric important pentru o țară care, cu numai cincisprezece ani în urmă, era un stat-satelit al Uniunii Sovietice și semnatar al Pactului de la Varșovia. În timp ce mă îndreptam spre scenă, am observat un balcon puternic luminat.

— Ce este acolo? am întrebat eu.

Mi s-a spus că este locul de unde Nicolae Ceaușescu, dictatorul comunist al României, a rostit ultima sa cuvântare înainte să fie îndepărtat de la putere în 1989.

În timp ce mă prezenta președintele Ion Iliescu, ploaia s-a oprit și pe cer a răsărit un imens curcubeu, care se întindea până dincolo de balcon, luminându-l ca pe un memorial al libertății. A fost un moment magic.

— Astăzi Dumnezeu ne zâmbește, am spus eu spontan.

România nu era singura democrație tânără care sărbătorea în această zi. Votasem în numele Americii și pentru admiterea în NATO a Bulgariei, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Slovaciei și Sloveniei. Am considerat extinderea NATO drept un instrument puternic de progres al campaniei pentru libertate. Deoarece NATO le cere țărilor aspirante să atingă standarde înalte de deschidere economică și politică, perspectiva admiterii stimulează reformele.

La un an după discursul meu de la București, un tânăr democrat charismatic, pe nume Mihail Saakașvili, întrerupea sesiunea de deschidere a Parlamentului din fosta republică sovietică Georgia. Vorbind în numele a mii de demonstranți georgieni, el acuza adunarea că este rezultatul ilegal al unor alegeri corupte. Președintele Eduard Shevardnadze a simțit miros de revoltă populară și și-a dat demisia. Lovitura de stat, produsă fără vărsare de sânge, a devenit cunoscută sub numele de Revoluția Rozelor. Șase luni mai târziu, poporul georgian s-a prezentat la urne și l-a ales pe Saakașvili președinte.

În noiembrie 2004, un val similar de proteste a izbucnit după alegerile prezidențiale frauduloase din Ucraina. Sute de mii de oameni au

înfruntat gerul năprasnic pentru a manifesta în favoarea candidatului opoziției, Viktor Iușcenko. La un moment dat în timpul campaniei prezidențiale, Iușcenko a fost otrăvit cu o substanță misterioasă, care l-a desfigurat. Cu toate acestea, el a refuzat să abandoneze cursa. Susținătorii lui au venit în fiecare zi purtând eșarfe portocalii, până când Curtea Supremă a Ucrainei a cerut reluarea alegerilor. Iușcenko a câștigat și a depus jurământul pe 23 ianuarie 2005, încheind Revoluția Portocalie.

În 2008, la Summitul NATO de la București, Georgia și Ucraina au solicitat Planurile de acțiune pentru aderare, MAP, ultima etapă înainte de obținerea statutului de membru cu drepturi depline. Am susținut cu fermitate solicitările celor două țări. Dar pentru admiterea lor era nevoie de unanimitate, iar Angela Merkel și Nicolas Sarkozy, noul președinte al Franței, erau sceptici în această privință. Ei știau că Georgia și Ucraina aveau relații tensionate cu Moscova și se temeau că NATO ar putea fi atrasă într-un război cu Rusia. Pe de altă parte, erau îngrijorați și din cauza problemelor de corupție.

M-am gândit că amenințarea Rusiei era un motiv în plus pentru a acorda MAP Georgiei și Ucrainei. Rusia ar fi fost mai puțin dispusă să inițieze o agresiune, dacă aceste țări ar fi fost angajate în aderarea la NATO. Cât despre problemele cu care se confrunta guvernarea, perspectiva intrării în NATO le-ar fi încurajat să elimine corupția. Atunci am ajuns la un compromis: nu vom acorda MAP Georgiei și Ucrainei la București, dar vom anunța că cele două țări urmează să devină membre NATO. La încheierea dezbaterilor, prim-ministrul Marii Britanii, Gordon Brown, s-a aplecat spre mine și mi-a spus:

— Nu le-am acordat MAP, dar e ca și când le-am primit în NATO!

Dezbaterile privind admiterea Georgiei și Ucrainei în NATO au evidențiat influența Rusiei. La prima mea întâlnire cu Vladimir Putin în primăvara anului 2001, acesta se plângea că Rusia era copleșită de datorii din perioada sovietică. La momentul respectiv, barilul de petrol se vindea cu 26 de dolari. Când m-am întâlnit cu Putin la Summitul APEC din Sydney, în septembrie 2007, petrolul urcase la 71 de dolari pe baril — și avea să ajungă la 137 de dolari în vara lui 2008. Putin s-a lăsat pe speteaza scaunului și a întrebat unde sunt titlurile ipotecare ale Rusiei.

Acesta era stilul lui Putin: uneori arogant, alteori șarmant, întotdeauna dur. În opt ani cât am fost președinte, m-am întâlnit cu Putin de peste

patruzeci de ori. Laura și cu mine am petrecut clipe minunate alături de Vladimir și de soția lui, Liudmila, la reședința noastră de la Crawford și la dacha⁷² lor din afara Moscovei, unde mi-a arătat capela privată și m-a lăsat să conduc Volga sa din 1956. Am fost împreună cu el într-o frumoasă croazieră la Sankt Petersburg, în timpul Festivalului Noptilor Albe. L-am invitat la Kennebunkport, unde am mers la pescuit împreună cu tata. N-am să uit niciodată reacția lui Putin când a intrat pentru prima oară în Biroul Oval. Era dimineața devreme, iar lumina zilei se revărsa în încăpere prin ferestrele orientate spre sud. Când a intrat pe ușă, a exclamat:

— Doamne... Ce frumos e!

Interesantă reacție din partea unui fost agent KGB din fosta Uniune Sovietică.

În ciuda multor sușuri și coborâșuri, Putin și cu mine am fost întotdeauna deschiși unul față de celălalt. Am colaborat în domenii importante, cum ar fi lupta împotriva terorismului, îndepărtarea talibanilor din Afganistan și securizarea materialelor nucleare.

Una dintre cele mai mari realizări ale noastre a decurs din prima noastră întâlnire, care a avut loc în Slovenia în 2001. I-am spus lui Vladimir că îi voi da cele șase luni de preaviz necesare pentru retragerea Americii din Tratatul privind Rachetele Antibalistice, astfel încât țările noastre să poată să-și dezvolte sisteme eficiente de apărare antirachetă. El mi-a dat de înțeles că asta n-o să mă facă prea popular în Europa. I-am explicat că subiectul făcuse parte din campania mea electorală și că poporul american se aștepta să merg până la capăt.

— Războiul Rece s-a terminat, i-am zis eu lui Putin. Nu mai suntem dușmani.

De asemenea, l-am informat că America își va reduce unilateral arsenalul de focoase nucleare strategice cu două treimi. Putin a acceptat să facă și el reduceri. Cu aproape un an mai târziu, am semnat Tratatul de la Moscova, prin care statele noastre se angajau să-și reducă numărul de focoase nucleare de la 6 600 până undeva între 1 700 și 2 200 până în 2012. Tratatul reprezenta una dintre cele mai mari reduceri de arme nucleare din istorie și s-a realizat fără negocierile interminabile care însoțesc de obicei acordurile cu privire la controlul armelor.

În decurs de opt ani, noua prosperitate a Rusiei l-a influențat pe Putin. El a devenit mai agresiv în afară și mai defensiv acasă. La prima noastră întâlnire din timpul celui de-al doilea mandat al meu, mi-am exprimat

îngrijorarea față de lipsa de progrese a Rusiei pe drumul democrației. Mă îngrijorau mai ales arestările oamenilor de afaceri ruși și măsurile sale represive împotriva presei libere.

— Nu-mi vorbi mie de libertatea presei, a zis el, mai ales după ce l-ați concediat pe reporterul ăla.

M-am prins repede la cine se referea.

— Vladimir, te referi la Dan Ruther? l-am întrebat eu.

El mi-a răspuns că da.

— Te sfătuiesc să nu mai spui așa ceva în public. Poporul american va crede că nu înțelegi sistemul nostru, i-am replicat eu.

La conferința de presă de după întrevedere, am chemat doi reporteri americani, iar Vladimir a chemat doi reporteri ruși. Ultima întrebare a venit de la Alexei Meshkov, de la agenția de știri Interfax, și era adresată lui Putin.

— Președintele Bush a declarat recent că presa din Rusia nu este liberă, a început acesta. Ce-i cu această poveste despre lipsa de libertate?... De ce nu discutați despre violarea drepturilor jurnaliștilor din Statele Unite, despre faptul că unii jurnaliști au fost concediați?

Ce coincidență! Așa-zisa presă liberă din Rusia repeta ca un papagal cuvintele lui Putin.

Și mie, și lui Putin ne plăcea să facem exerciții fizice. Vladimir își lucra musculatura, înota regulat și practica judo. Amândoi eram niște spirite competitive. Când Putin a venit în vizită la Camp David, i l-am prezentat pe Barney, terrierul nostru scoțian. N-a fost foarte impresionat. Când am mers eu în Rusia, Vladimir m-a întrebat dacă vreau să-l văd pe Koni, câinele lui. Sigur că voiam. În timp ce traversam peluza străjuită de mesteceni, un labrador mare și negru a venit alergând spre noi. Cu o sclipire în ochi, Vladimir mi-a spus:

— E mai mare, mai puternic și mai rapid decât Barney.

Mai târziu i-am povestit această întâmplare prietenului meu, prim-ministrul canadian Stephen Harper.

— Ai avut noroc că numai ți-a arătat câinele, a comentat el.

Povestea cu Barney a fost foarte instructivă. Putin era un om mândru și își iubea țara. Voia ca Rusia să aibă din nou statutul de mare putere și

era hotărât să-i extindă sfera de influență. Intimida democrațiile de la frontierele Rusiei și se folosea de sursele de energie ca de o armă economică, tăind furnizarea gazului natural către anumite țări din Europa de Est.

Putin era viclean. În schimbul sprijinului acordat lui Jacques Chirac și lui Gerhard Schröder în eforturile acestora de a contrabalansa influența americană, Putin i-a convins să-l ajute să-și consolideze puterea în Rusia. La dineul G-8 din St. Petersburg, majoritatea liderilor prezenți au contestat progresele democratice ale lui Putin. Jacques Chirac n-a făcut-o. El a afirmat că Putin guverna Rusia foarte bine și că nu era treaba noastră cum o făcea. Dar asta n-a fost nimic în comparație cu ce a făcut Schröder. La scurt timp după ce cancelarul german și-a încheiat mandatul, a devenit președintele unei companii aparținând Gazprom, gigantul energetic al statului rus.

Putin iubea puterea și era iubit de popor. Imensele excedente bugetare datorate petrolului nu deranjau. El a profitat de statutul său pentru a-și alege succesorul, pe Dmitri Medvedev, apoi și-a primit postul de prim-ministru.

Cel mai tensionat moment al relației noastre a fost în august 2008, când Rusia a trimis tancuri în Georgia pentru a ocupa Osetia de Sud și Abhazia, două provincii georgiene care aveau relații strânse cu Rusia. Mă aflu la Beijing, la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice. Laura și cu mine așteptam la rând să-l salutăm pe președintele Hu Jintao, când Jim Jeffrey, adjunctul consilierului meu pentru securitate națională, mi-a șoptit la ureche vestea despre ofensiva rusă. M-am uitat la persoanele din fața mea. Printre ele era și Vladimir. Mi-am zis că rândul de primire a invitaților nu era locul potrivit pentru un schimb dur de replici diplomatice.

Mă gândeam că era important să mă preocup și de președintele Medvedev. Nu-l cunoșteam prea bine. În aprilie 2008, chiar înainte de schimbul de putere, Vladimir îl invitase pe Medvedev să vină cu noi la Soci, echivalentul rus al Camp David. Era o atmosferă de sărbătoare. Putin a oferit un dineu în cinstea noastră, urmat de un spectacol de dans folcloric. La un moment dat, membrii delegației mele, inclusiv eu, am fost trași de pe scaunele noastre pentru a urca pe scenă. Dansul era un fel de combinație între cadril și jitterburg. Sunt sigur că m-aș fi mișcat mai bine dacă înainte aș fi consumat puțină vodcă. Lucru destul de curios, nu prea am văzut vodcă în vizitele mele în Rusia, așa cum văzusem pe vremea comunismului.

M-am bucurat că am avut șansa de a petrece puțin timp cu Medvedev, primul lider necomunist al Rusiei de la Revoluția bolșevică din 1917. El a ținut un discurs impresionant, în care și-a subliniat angajamentul față de respectarea statului de drept, liberalizarea economiei Rusiei și reducerea corupției. I-am spus că așteptam cu nerăbdare să tratez cu el ca de la președinte la președinte. Marea întrebare era, desigur, dacă el va fi cel care va conduce cu adevărat țara. Ca să-l pun la încercare, l-am întrebat pe Vladimir dacă va continua să folosească complexul Soci după ce Medvedev va prelua funcția.

— Nu, a răspuns el fără ezitare, acesta este palatul de vară al președintelui.

În Beijing, i-am telefonat lui Medvedev imediat ce m-am întors la hotel. Era furios. Și eu eram.

— Vă sfătuiesc să dezamorsați această situație chiar acum, i-am zis eu. Acțiunile voastre disproportionale vor întoarce lumea împotriva voastră, iar noi vom fi de partea ei.

Medvedev mi-a spus că Saakașvili se comportă ca Saddam Hussein. Pretindea că Saakașvili lansase un atac „barbar” gratuit, provocând moartea a peste 1 500 de civili.

— Sper că n-o să spuneți acum că veți ucide și voi 1 500 de oameni, am replicat eu. Cred că v-ați făcut foarte bine înțelegeți. Sper că veți lua foarte în serios ceea ce v-am cerut.

Cel mai mult mă temeam că rușii vor cuceri Tbilisi și-l vor îndepărta de la putere pe Saakașvili, care fusese ales democratic. Era clar că rușii nu suportau o Georgie democratică, cu un președinte pro-occidental. M-am întrebat dacă ar fi fost la fel de agresivi în cazul în care NATO ar fi aprobat solicitarea Georgiei de acordare a MAP.

Imediat după aceea l-am sunat și pe Saakașvili. Era bulversat, lucru de înțeles. El mi-a povestit cum au fost atacați de ruși și m-a rugat să nu abandonez Georgia.

— Vă înțeleg, am spus eu. Nici noi nu vrem ca Georgia să se prăbușească.

În zilele următoare, m-am pronunțat în favoarea integrității teritoriale a Georgiei, am colaborat cu președintele Sarkozy — pe atunci președintele Comisiei UE — pentru a apela la celelalte țări să ceară retragerea trupelor rusești, am trimis ajutoare Georgiei cu avioane

militare americane și am promis să ajut la reconstrucția armatei georgiene.

La ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice, Laura și cu mine am stat pe același rând cu Vladimir și interpretul lui. Acum aveam șansa de a deschide discuția pe care o amânasem când eram în Marea Sală a Poporului. Laura și vecinul ei, regele Cambodgiei, s-au mutat câteva locuri mai încolo, iar Putin s-a tras lângă mine.

Știam că toate camerele de luat vederi erau îndreptate spre noi, așa că am încercat să par cât mai relaxat. I-am spus că făcuse o greșeală gravă și că Rusia se va izola dacă nu se va retrage din Georgia. El a răspuns că Saakașvili era un criminal de război — același termen folosit și de Medvedev — care provocase Rusia.

— V-am avertizat că Saakașvili are sânge fierbinte, i-am zis lui Putin.

— Și eu am, a replicat Putin.

L-am fixat cu privirea.

— Nu, Vladimir, am zis eu. Tu ai sânge rece.

După câteva săptămâni de intense eforturi diplomatice, Rusia și-a retras o mare parte din trupe, dar a menținut o prezență militară nelegitimă în Osetia de Sud și Abhazia. Vladimir Putin mi-a telefonat în ultima săptămână a mandatului meu ca să-mi ureze succes în continuare, ceea ce mi s-a părut un gest amabil din partea lui. Și, totuși, ținând cont de speranțele pe care mi le făcusem în legătură ce ceea ce eu și Putin am fi putut realiza împreună după încheierea Războiului Rece, Rusia rămâne pentru mine un motiv de dezamăgire în agenda mea pentru libertate.

Și nu doar Rusia. Speram ca Egiptul să fie un exemplu de libertate și reformă în lumea arabă, așa cum a fost un exemplu de pace sub Anwar Sadat, cu o generație în urmă. Din păcate, după alegerile prezidențiale promițătoare din 2005, la care au participat și candidați ai opoziției, guvernul a acționat în forță în timpul alegerilor legislative din același an, trimitând la închisoare disidenți și bloggeri care militau pentru o alternativă democratică.

Și Venezuela a abandonat democrația. Președintele Hugo Chávez a intoxicat eterul cu discursuri antiamericane, propovăduind un fals

populism, pe care l-a numit Revoluția Bolivariană. Este trist că a risipit banii poporului venezuelean și că duce țara de răpă. Devine un fel de Robert Mugabe al Americii de Sud. Este regretabil faptul că liderii din Nicaragua, Bolivia și Ecuador i-au urmat exemplul.

Mai sunt și alte avanposturi izolate ale tiraniei — locuri ca Belarus, Burma, Cuba și Sudan. Am speranța că America va continua să fie alături de disidenții și apărătorii libertății din acele locuri. Cât timp am fost președinte, m-am întâlnit cu sute de disidenți. Situația lor poate părea sumbră, dar nu lipsită de speranță. Așa cum am declarat și în cel de-al doilea discurs de investitură, agenda pentru libertate necesită „eforturile concentrate ale unor generații întregi”. Odată produsă schimbarea, ea evoluează repede, așa cum s-a văzut în revoluțiile europene din 1989 și în transformarea rapidă a Asiei după cel de-al Doilea Război Mondial. Când popoarele sunt în sfârșit libere, cel mai adesea disidenții și foștii deținuți politici — oameni ca Vaclav Havel și Nelson Mandela — sunt cei care preiau conducerea țării lor libere.

Deși mi-a adus unele dezamăgiri, agenda pentru libertate a înregistrat multe speranțe și progrese. Georgienii și ucrainenii au intrat în rândul popoarelor libere, Kosovo a devenit un stat independent, iar NATO s-a extins de la 19 la 26 de state membre. Sub conducerea curajoasă a președintelui Alvaro Uribe, democrația columbiană și-a recâștigat teritoriul din mâinile narcoteroriștilor. Cu sprijinul Statelor Unite, democrațiile multietnice din India, Indonezia, Brazilia și Chile au devenit modele de urmat în regiunile lor și pentru tinerele societăți din întreaga lume.

Cele mai spectaculoase progrese ale libertății s-au produs în Orientul Mijlociu. În 2001, această regiune se confrunta cu escaladarea terorismului și violențelor dintre palestinieni și israelieni, cu influența destabilizatoare a lui Saddam Hussein, dezvoltarea armelor de distrugere în masă în Libia, ocuparea Libanului cu zeci de mii de soldați sirieni, ambițiile Iranului de înarmare nucleară, stagnarea economică și slabele progrese de reformă politică.

În 2009, toate țările din Orientul Mijlociu preferau să lupte activ împotriva terorismului în loc să-l ignore. Irakul era o democrație multireligioasă, multietnică și un aliat al Statelor Unite. Libia a renunțat la armele de distrugere în masă și a reluat relațiile firești cu restul lumii. Poporul libanez a scăpat de trupele siriene și a reinstaurat democrația. Poporul palestinian avea un guvern pacifist în Cisiordania

și era angajat în crearea unui stat democratic, care să coabiteze în pace cu Israelul. În sfârșit, mișcarea pentru libertate din Iran continua să fie activă și după alegerile prezidențiale din 2009.

În toată regiunea, reformele economice și transparența politică începeau să progreseze. În Kuweit s-au desfășurat primele alegeri în care femeile au avut dreptul să voteze și să candideze. În 2009, ele au reușit să câștige câteva locuri. În Oman, Qatar, Emiratele Arabe Unite și Yemen, femeile au avut acces la funcții guvernamentale. Bahrainul a numit o evreică ambasadoare în Statele Unite. Iordanul, Marocul și Bahrainul au organizat alegeri parlamentare deschise. Deși Arabia Saudită a rămas monarhie, acolo au avut loc primele alegeri municipale, iar regele Abdullah a fondat prima universitate din regat, deschisă atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Comerțul și investițiile s-au extins peste tot în regiune. Utilizarea internetului a crescut rapid. Schimbul de idei pe tema democrației și reformei s-a intensificat — în special în rândul femeilor, care sunt convins că vor conduce mișcarea pentru libertate din Orientul Mijlociu.

În ianuarie 2008, am fost în Abu Dhabi și Dubai, două emirate arabe care au îmbrățișat liberul schimb și societatea liberă. Centrele orașelor se mândreau cu zgârie-nori impresionanți, care adăposteau birouri și sedii de firme ale oamenilor de afaceri, bărbați și femei deopotrivă. În Dubai, am făcut o vizită studenților care se specializau în diverse domenii cum ar fi administrația, științele și istoria.

În ultima seară a vizitei mele, prințul din Abu Dhabi, șeicul Mohammed bin Zayed, un om cu vederi progresiste, m-a invitat la reședința sa din deșert, la o cină tradițională. Mi-a spus că ni se vor alătura și câțiva reprezentanți ai guvernului. Mă așteptam la niște bărbați de vârstă medie, dar m-am înșelat. Din guvernul său făceau parte și femei musulmane, tinere și inteligente. Ele au vorbit despre hotărârea lor de a continua reformele și de a întări relațiile de prietenie cu Statele Unite.

Nisipurile din Abu Dhabi erau departe de platforma inaugurală pe care mă aflam în ianuarie 2005. Dar, în noaptea aceea, în deșert, am întrezărit viitorul Orientului Mijlociu — o regiune care își respectă cultura străveche și în același timp îmbrățișează lumea modernă. Vor trebui să treacă zeci de ani până ce schimbările începute recent vor fi îndeplinite. Vor fi și eșecuri pe parcurs. Dar am încredere în destinația finală: popoarele din Orientul Mijlociu vor fi libere, iar America se va simți mai în siguranță.

70 Guvernatorul de Utah, Mike Leavitt, care a devenit director al Agenției pentru Protecția Mediului și secretar pentru Sănătate și Servicii Umane în timpul președinției mele; guvernatorul de Massachusetts, Paul Cellucci, pe care mai târziu l-am numit ambasador în Canada; și guvernatorul din Montana, Marc Racicot, care a condus Comitetul Național Republican din 2002 până în 2003.

71 Abdullah conducea Arabia Saudită în calitate de regent din 1995, când regele Fahd, fratele său vitreg, s-a îmbolnăvit grav.

72 Reședință secundară, în Rusia.

CAPITOLUL 14

CRIZA FINANCIARĂ

— Domnule președinte, asistăm la o panică financiară.

Neliniștitoare cuvinte, dat fiind că veneau din partea lui Ben Bernanke, temperatul președinte al Băncii Rezervelor Federale, stând față în față cu mine în Sala Roosevelt. Pe parcursul ultimelor două săptămâni, guvernul american luase în posesie Fannie Mae și Freddie Mac, două organizații-gigant de creditare ipotecară. Lehman Brothers declarase cel mai mare faliment din istoria americană. Merrill Lynch fusese vândută forțat. Fed acordase un împrumut de 85 de miliarde de dolari ca să salveze AIG. Iar acum, Wachovia și Washington Mutual se clătinau, aflate în pragul prăbușirii.

Cu atâta turbulență în sectorul instituțiilor financiare, piețele de creditare se zguduiau din temelii. Consumatorii nu reușeau să obțină împrumuturi pentru locuințe sau mașini. Întreprinderile mici nu reușeau să ia împrumuturi ca să-și finanțeze activitatea curentă. Piața de capital înregistrase cea mai abruptă cădere față de prima zi de reluare a tranzacțiilor de după 11 septembrie.

Stând acolo, sub tabloul în ulei care îl înfățișa pe Ted Roosevelt șarjând călare, știam cu toții că America se confruntă cu cea mai cruntă situație economică din ultimele decenii.

M-am întors spre Cavaleristul⁷³ din echipa mea financiară: Hank Paulson, secretarul Trezoreriei, un conducător înnăscut, cu decenii de experiență la activ în finanțele internaționale.

— Situația este extrem de serioasă, a spus Hank.

El și echipa lui m-au pus la curent cu trei măsuri pentru a stăvilii criza. În primul rând, Trezoreria va garanta toate activele, în valoare de 3,5 trilioane de dolari, ale fondurilor mutuale de pe piața monetară, care se confruntau cu retrageri masive ale investitorilor. În al doilea rând, Banca Rezervelor Federale va lansa un program de deblocare a pieței pentru efecte comerciale, adică sursa principală de finanțare pentru afacerile din toată țara. În al treilea rând, Comisia pentru Burse și Valori Mobiliare (SEC) va emite o reglementare de interzicere temporară a vânzării de valori mobiliare în lipsă.

— Toate acestea sunt măsuri excepționale, a spus Hank, dar e în joc sistemul financiar al Americii!

Apoi a descris pe scurt o propunere încă și mai îndrăzneță.

— Trebuie să fim autorizați să cumpărăm titluri garantate cu credite ipotecare, a spus el.

Aceste active financiare complexe își pierduseră mult din valoare, odată cu spargerea balonului speculativ imobiliar, punând în pericol bilanțurile contabile ale multor firme financiare din toată lumea. Hank a recomandat să cerem Congresului sute de miliarde de dolari, pentru a cumpăra aceste active toxice și a reda încrederea pieței în sistemul bancar.

— E cea mai gravă criză de la Marea Depresiune încoace? am întrebat eu.

— Da, a răspuns Ben. Din punctul de vedere al sistemului financiar, după 1930 nu am mai asistat niciodată la ceva asemănător, și situația ar putea să se înrăutățească.

Răspunsul lui a clarificat decizia cu care mă confruntam: voiam eu să devin președintele în mandatul căruia a avut loc o calamitate economică poate chiar mai rea decât Marea Depresiune?

Mă înfuria faptul că situația ajunsese în acest punct. Un grup relativ restrâns de oameni — mulți dintre ei jucători de pe Wall Street, dar unii nu — pariase pe faptul că piața imobiliară va continua să crească la nesfârșit. Ceea ce nu s-a întâmplat. Într-un mediu normal, piața liberă și-ar spune cuvântul și ei ar putea să piardă tot. Tare mi-ar fi plăcut să-i las să fie judecați de piață.

Dar acesta nu era un mediu normal. Piața încetase să mai funcționeze. Și, așa cum ne explicase Ben, consecințele pasivității puteau fi catastrofale! Oricât de nedrept era să folosim banii americanilor de rând pentru a împiedica un colaps de care nu ei să făceau vinovați, ar fi fost încă și mai nedrept să nu facem nimic și să-i lăsăm să suporte consecințele.

— Treceți la treabă, am spus, aprobând în întregime planul lui Hank. O să rezolvăm și problema asta.

Am pus capăt ședinței și am traversat coridorul spre Biroul Oval. Josh Bolten, consilierul Ed Gillespie și Dana Perino, talentata și eficienta secretară de presă a cabinetului prezidențial, m-au urmat înăuntru. Comparația istorică a lui Ben încă îmi răsună în minte.

— Dacă avem, într-adevăr, de-a face cu o posibilă Mare Depresiune, am spus eu, puteți fi siguri că am să fiu un nou Roosevelt, și nu un nou Hoover!

Cu douăzeci și cinci de ani în urmă, aproape în aceeași zi, în octombrie 1983, stăteam la o cafea în Midland cu un prieten de-al meu, Tom Kaneb, de la Harvard Business School. Am auzit pe cineva spunând că s-a făcut coadă în fața băncii Midland First National, care era cea mai mare instituție bancară independentă a Texasului. De nouăzeci și trei de ani era unul din stâlpii de referință ai Midlandului.

În ultima vreme, se tot auziseră zvonuri despre situația financiară precară a băncii. First National dăduse o mulțime de împrumuturi, într-o perioadă când prețurile la petrol erau în creștere. Apoi, la începutul anilor 1980, prețul țițeiului a scăzut brusc, de la aproape patruzeci de dolari la sub treizeci de dolari barilul. Datornicii nu și-au mai plătit creditele. Depunătorii și-au retras economiile. Eu am mutat contul companiei noastre de explorări petroliere la o bancă mare din New York. N-aveam de gând să-mi pariez banii pe solvabilitatea băncii First National.

Tom și cu mine am dat fuga la bancă. De pe un balcon de la etajul al doilea, ne-am uitat la lumea care se alinia la coadă ca să ajungă la casierie. Unii aveau cu ei saci de hârtie. În mijlocul mulțimii l-am văzut pe bătrânul Frank Cowden, unul dintre cei mai cunoscuți și respectați proprietari de terenuri din zonă. La fel ca alți fermieri texani, domnul Cowden avusese noroc să descopere mult petrol în adâncurile moșiei sale. Deținea un pachet mare de acțiuni la First National. Acum mergea de la unul la altul în lungul cozii, spunându-le oamenilor că guvernul federal a asigurat toate depunerile de până în 100 000 de dolari. Oamenii se uitau lung la el și nu ziceau nimic. Pur și simplu, își voiau banii înapoi.

Pe 14 octombrie 1983, Corporația de Asigurare a Depozitelor Bancare (FDIC) a preluat forțat banca First National și a vândut-o către First Republic din Dallas. Depunătorii au fost protejați, dar acționarii au pierdut tot, iar instituția bancară din Midland s-a evaporat. Primarul Thane Atkins a vorbit în numele a foarte multă lume când a spus: „Mă simt de parcă aș fi atârnat un steag îndoliat la propria-mi poartă”.

Citisem multe despre panicile financiare din 1893 și 1929. Acum asistasem și eu nemijlocit la explozia unui balon speculativ. First National, la fel ca toate instituțiile financiare, depindea de încrederea clienților săi. Odată pierdută această încredere, banca nu mai avea nicio șansă de supraviețuire.

Aproape șaisprezece ani mai târziu, candidam la postul de președinte al țării. Cam după toți indicatorii, economia Americii se afla în plin avânt. PIB-ul crescuse cu peste 2,5 trilioane de dolari, de la recesiunea care îl costase pe tata pierderea alegerilor, deși se terminase înainte ca el să-și părăsească fotoliul de președinte. Alimentat de acțiunile „noului val” de firme cu activitate pe internet, indicele bursei electronice NASDAQ țâșnise până pe culmi astronomice: de la sub 500 de puncte la peste 4 000! Unii economiști afirmău că era Internetului a redefinit ciclul economic.

Eu nu eram chiar atât de sigur. „Uneori, economiștii se înșală”, am spus în timpul unui discurs pe tema politicii mele economice, în decembrie 1999. „Țin minte redresări care ar fi trebuit să ia sfârșit, dar nu s-a întâmplat așa, și recesiuni care n-ar fi trebuit să aibă loc, dar au avut. Eu sper într-o continuare a creșterii — dar nimeni nu poate garanta acest lucru. Un președinte trebuie să muncească pentru cel mai bun caz și să fie pregătit pentru cel mai rău.”

Piesa de rezistență a planului meu economic era o reducere generală de impozit. Eram de părere că statul ia prea mult din banii oamenilor. La sfârșitul anului 1999, impozitele reprezentau cel mai ridicat procentaj din PIB de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial încoace. Era de presupus că statul ar fi trebuit să aibă un excedent important. Eu știam unde se vor duce acești bani: guvernul va găsi un mod prin care să-i cheltuiască. La urma urmei, Congresul și președintele Clinton căzuseră de acord să majoreze cu peste 16 la sută, în anul fiscal 2001, cheltuielile opționale în alte scopuri decât cele de securitate.

Eu mai aveam un motiv pentru care să susțin reducerile de impozite. Mă temeam că am putea asista la încă un balon speculativ, de data aceasta în sectorul tehnologiei. Larry Lindsey, cel mai competent sfătuitor al meu în domeniul economiei, era de părere că țara se îndreaptă către o recesiune. Dacă avea dreptate, atunci reducerile de impozite aveau să acționeze ca un stimul crucial.

Evident, recesiunea a început oficial în martie 2001. Cei de la The New York Times au considerat reculul economic drept o evoluție pozitivă pentru mine. Un articol purta titlul „Din punctul de vedere al președintelui, e momentul perfect pentru o recesiune”. Mie nu mi se părea deloc că ar fi așa. Nu mă puteam împiedica să nu remarc o stranie coincidență — ca un fel de ironie a istoriei. În 1993, tata lăsase în urma lui o economie mult mai bună decât își dădea seama opinia publică. Acum, eu moștenisem una mult mai proastă.

Cu economia capotând, reducerile de taxe au căpătat un grad și mai acut de urgență. Am presat Congresul să se miște mai repede. În iunie 2001, am semnat o reducere de impozite în valoare de 1,35 trilioane de dolari, cea mai mare de la cea promulgată de Ronald Reagan în primul său mandat. Legea reducea valoarea marginală a impozitului pentru absolut fiecare contribuabil realizator de venit, printre care milioane de mici întreprinzători⁷⁴; dubla creditul fiscal pentru creșterea copiilor, de la 500 la 1 000 de dolari; reducea dezavantajul fiscal al cuplurilor căsătorite care optau să declare un singur venit mediu comun și elimina ultimul palier de impozitare, scoțând astfel cinci milioane de familii cu venituri scăzute din categoria celor plătitoare de impozit pe venit. În plus, legea abroga impozitul pe transferul de proprietate din cauză de deces — un bir nedrept pe umerii micilor întreprinzători, ai fermierilor și ai crescătorilor de vite. După părerea mea, americanii plăteau destule taxe și impozite cât erau vii, n-ar trebui să-i mai taxăm și când mor!

Eram optimist în convingerea mea că micii întreprinzători și consumatorii vor folosi înlesnirea fiscală pentru a ajuta economia să iasă din recesiune. Dar ne aștepta o altă lovitură economică masivă, la care nimeni nu se aștepta.

Consecințele atacului din 11 septembrie se vor măsura întotdeauna prin cele 2 973 de vieți răpite atunci și prin multe altele pe care le-a distrus sufletește. Dar și costul economic a fost nimicitor. Bursa din New York a fost închisă timp de patru zile — cea mai lungă suspendare a tranzacțiilor, de la Marea Depresiune încoace. După ce piețele s-au redeschis, indicele Dow Jones a căzut cu 684 de puncte, cea mai mare scădere înregistrată într-o singură zi, de-a lungul istoriei — de până atunci.

Efectul atacurilor teroriste s-a propagat ca o undă de șoc prin toată economia. Turismul a luat-o la vale. Mai multe companii aeriene au făcut cerere de intrare în faliment. Multe restaurante stăteau practic goale. Unele hoteluri au raportat o scădere a intrărilor chiar și cu 90 la sută. Producătorii și firmele mici au făcut disponibilizări, pe măsură ce cumpărătorii speriați își anulau comenzile. Până la sfârșitul anului, peste un milion de americani își pierduseră slujbele. „E foarte posibil ca Statele Unite și restul lumii să treacă acum printr-o recesiune în toată puterea cuvântului”, a prezis un economist.

Asta își doriseră și teroriștii!

-- Al-Qaeda a cheltuit cinci sute de mii de dolari pe acest eveniment, s-a lăudat Osama bin Laden mai târziu, în timp ce America a pierdut, conform celor mai modeste estimări, cinci sute de miliarde!

Apoi a descris ceea ce tot el a numit „o strategie de hemoragie mortală” și a spus:

— Este foarte important să ne concentrăm pe a lovi economia Statelor Unite prin toate mijloacele posibile.

Am socotit că intră în responsabilitatea mea să-i încurajez pe americani să sfideze al-Qaeda, menținând economia în mișcare. La sfârșitul lui septembrie 2001, am zburat spre aeroportul O'Hare din Chicago, ca să promovez redresarea industriei companiilor aeriene. Am urcat pe un podium în fața avioanelor Boeing 737 aparținând American Airlines și United Airlines. Având drept auditoriu șase mii de angajați, am spus:

— Unul dintre țelurile de căpătâi ale războiului dus de această națiune este să restaureze încrederea oamenilor în industria aeriană și să-i spună publicului călător: „Urcați-vă la bord! Mergeți la treabă în toată țara!”

Mai târziu, aveam să fiu criticat și luat în derâdere pentru că i-am sfătuit pe americani „să se ducă la cumpărături” după 11 septembrie. În fapt, n-am folosit niciodată această expresie, dar oricum nu are importanță. În lunile acelea întunecate de amenințare de după 11 septembrie, să mergi cu avionul, să vizitezi destinații turistice și, da, să te duci la cumpărături au fost adevărate acte de sfidare și patriotism. Ele au ajutat economia să-și revină și i-au ajutat pe americanii harnici și muncitori să-și păstreze slujbele.

M-au surprins criticii care au opinat că ar fi trebuit să cer mai mult sacrificiu după 11 septembrie. Bănuiesc că unora le vine ușor să uite, dar oamenii făceau sacrificii. Un număr record de voluntari s-au oferit să-și ajute vecinii. Până și cei mai tineri cetățeni ai noștri și-au adus obolul. Elevi din toată țara au donat 10 milioane de dolari — adeseori, câte un dolar o dată — într-un fond creat de noi pentru ajutorarea copiilor afgani. În cadrul discursului meu pe anul 2002, am lansat o nouă inițiativă națională de întraajutorare, USA Freedom Corps, și le-am cerut tuturor americanilor să-și dedice patru mii de ore, pe tot parcursul vieții lor, ideii de a le fi de folos altora.

Cei mai curajoși voluntari au fost cei care și-au riscat viața, alăturându-se sau revenind în rândurile armatei, FBI sau CIA. Sute de mii de oameni au făcut această nobilă alegere, în anii de după 11 septembrie. Mulți au îndeplinit nu una, ci mai multe misiuni, departe de casă și

familie. Mii dintre cei mai buni cetățeni ai noștri și-au dat viețile. A spune că această țară nu a sacrificat destul după 11 septembrie e jignitor și neadevărat!

În afara unui ordin de înrolare obligatorie — o măsură căreia m-am opus viguros —, nu știu ce altceva aș mai fi putut face ca să încurajez sacrificiul. Acesta era un altfel de război. Nu aveam nevoie să trimitem femei în fabricile de muniție sau să cultivăm pe fiecare centimetru pătrat de pământ liber legume pentru soldați, așa cum am făcut în al Doilea Război Mondial. Aveam nevoie să-i determinăm pe oameni să nu le ofere dușmanilor panica pe care aceștia doriseră s-o creeze.

Eu sunt ferm convins că, de fapt, aceia care m-au acuzat că nu le cer oamenilor să se sacrifice erau în realitate nemulțumiți fiindcă nu am majorat impozitele. „Impozitele sunt mai mult decât un instrument de strângere a veniturilor”, scria un editorialist în Washington Post. „Ele sunt o declarație de consens asupra țelului util urmărit de toată națiunea.” Resping premisa că niște impozite mai mari ar fi avut ca efect întărirea scopului util. Sunt convins că majorarea impozitelor după nenorocirea din 11 septembrie ar fi lovit crunt economia și ar fi avut exact efectul contrar.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au schimbat viața americanilor și au transformat bugetul federal. Excedentul preconizat la începutul anului 2001 se bazase pe niște prognoze îndrăznețe de creștere economică puternică. Spargerea balonului speculativ al acțiunilor de înaltă tehnologie, cu recesiunea care i-a urmat au diminuat mult aceste proiecții. Iar pagubele provocate de atentate le-au împins încă și mai jos. Pe urmă ne-am confruntat cu costul indispensabil al măsurilor de securitate pentru țară și al războiului împotriva terorismului. În noiembrie 2001, Mitch Daniels, un expert fiscal din Indiana, care conducea cu impecabilă competență Biroul pentru Gestiune și Buget al administrației prezidențiale, a venit cu raportul oficial: așa-numitul excedent se evaporase în zece luni.

Ani de zile i-am ascultat pe politicienii din ambele tabere ale Congresului cum mă acuză că am risipit prosteste masivul excedent bugetar pe care-l moștenisem. Ceea ce n-a fost niciodată adevărat. Mare parte din acel excedent era doar o iluzie, bazată pe prezumția eronată că boomul anilor 1990 va continua! După recesiune și atentatele din 11 septembrie, nu prea mai rămăsese nimic.

Spre sfârșitul anului 2002, recesiunea se terminase, teoretic, dar economia continua să meargă foarte încet. La începutul lui ianuarie 2003, am cerut Congresului să accelereze reducerile de impozite din 2001, care nu intraseră integral în vigoare, și să promulge noi reduceri de impozite menite să stimuleze investițiile în afaceri și crearea locurilor de muncă.

Deși reducerile de taxe din 2001 fuseseră votate cu majoritate bipartită — la fel ca și modesta reducere din 2002, concentrată pe întreprinderile mici —, varianta din 2003 s-a izbit de o opoziție serioasă. Stânga a denunțat planul meu drept „reduceri de taxe pentru bogați”. Ceea ce nu era deloc adevărat. Reducerile de impozit ale lui Bush, odată implementate până la capăt, făceau practic să crească partea din povara fiscală care le revenea celor mai bogați americani.⁷⁵

Alte voci critice s-au opus reducerilor de impozite pentru că acestea ar fi majorat deficitul. Adevărat, reducerile respective făceau să crească deficitul pe termen scurt. Eu eram însă convins că reducerile — mai ales cele pe câștigurile de capital și pe dividende — aveau să stimuleze creșterea economică. Veniturile fiscale rezultate din această creștere, combinate cu restricțiile asupra cheltuielilor bugetare, vor ajuta la reducerea deficitului.

Propunerea de lege pentru înlesniri fiscale a trecut prin Cameră cu 231 de voturi pentru și 200 împotrivă. Votul din Senat s-a blocat însă la 50 / 50. Dick Cheney s-a dus în parlament ca să elimine blocajul, în calitate sa constituțională de președinte al Senatului. Din fericire, a votat pentru. În glumă, a spus că, de când a devenit vicepreședinte, n-a prea avut multe ocazii să voteze, dar măcar a făcut-o de fiecare dată pentru tabăra învingătoare.

Am semnat legea reducerilor de impozite la sfârșitul lunii mai 2003. În septembrie, economia începuse iarăși să creeze locuri de muncă. Și nu s-a oprit timp de 46 de luni la rând. După atingerea unui vârf de 6,3 procente în iunie, rata șomajului a continuat să scadă pe parcursul următoarelor cinci luni consecutive, înregistrând o medie de 5,3 la sută pe perioada președinției mele — sub mediile anilor 1970, 1980 și 1990. Unii au spus că redresarea apărută imediat după reducerile mele de taxe a fost o pură coincidență. Nu prea cred!

În toiul creșterii economice, pe mine mă frământa grija că țara înregistrează deficite. Mi-am luat foarte în serios responsabilitatea de a fi un bun gospodar al treburilor fiscale. La fel și cei patru directori ai

mei pentru buget: Mitch Daniels, Josh Bolten, Rob Portman și Jim Nussle. Ca președinte pe timp de război, le-am spus că am două priorități: să apăr pământul țării și să-i susțin pe militarii noștri, atât în bătaie, cât și ca veterani. În afara acestor domenii, am înaintat Congresului bugete care încetineau creșterea cheltuielilor discreționare, în fiecare an al președinției mele. În ultimii cinci ani, bugetele mele au menținut cheltuielile de acest fel sub rata inflației — în termeni reali, reducându-le.

Am conlucrat îndeaproape cu Congresul ca să-mi realizez obiectivele în materie de cheltuieli — sau, cum le spuneam eu, „mărimea totală a plăcintei”. Nu întotdeauna eram de acord cu felul în care Congresul împărțea plăcinta. Obiectam față de alocările ineficiente pe care parlamentarii le introduceau în propunerile de lege pentru cheltuieli bugetare. Dar nu aveam posibilitatea de a-mi exercita dreptul de veto asupra unor articole anume din propunerea de lege, adică să resping numai acele proiecte cu iz clientelar clar. Trebuia fie să accept, fie să resping propunerea în totalitatea ei. Câtă vreme Congresul respecta diferența globală stabilită de mine, lucru pe care l-a făcut în fiecare an, eu am considerat că trebuie să-mi respect partea care-mi revenea din înțelegere și să semnez legile.

Rezultatele au făcut obiectul unor dezbateri înfierbântate. Unii, de stânga, se plâng că reducerile de impozite au majorat deficitele. Unii, de dreapta, susțin că ar fi trebuit să nu semnez costisitoarea lege de compensare a medicamentelor pe rețetă pentru beneficiarii Medicare. E perfect justificat să fie dezbătute aceste opțiuni de politică publică, dar iată care sunt datele factice: combinația de austeritate bugetară cu creșterea veniturilor fiscale datorată creșterii economice a făcut ca deficitul să scadă de la 3,5 procente din PIB în 2004 la 2,6 procente în 2005, la 1,9 procente în 2006 și la 1,2 procente în 2007.

În perioada administrației mele, valoarea medie a raportului dintre deficit și PIB a fost de 2 la sută, sub media de 3 la sută pe cincizeci de ani. Rata din PIB a cheltuielilor, cea a impozitelor, cea a deficitului și cea a datoriei publice, pe perioada administrației mele, sunt cu toate sub media ultimelor trei decenii — și, în majoritatea cazurilor, sub media predecesorilor mei recenți. În ciuda costurilor a două recesiuni, a celui mai costisitor dezastru natural din istorie și a unui război pe două fronturi, performanța noastră fiscală a rămas solidă.

Cheltuieli / PIBImpozite / PIBDeficit / PIBDatorie / PIB

Reagan (1981–1988)	22,4%	18,2%	4,2%	34,9%
Bush (1989–1992)	21,9%	17,9%	4,0%	44,0%
Clinton (1993–2000)	19,8%	19,0%	0,8%	44,9%
Bush (2001–2008)	19,6%	17,6%	2,0%	36,0%

În același timp, știam că las în urma mea o gravă problemă fiscală pe termen lung: creșterea nesustenabilă a cheltuielilor pentru prestații sociale, care reprezintă marea majoritate a datoriei federale viitoare. M-am străduit din toate puterile să reformez modul de calcul al fondurilor dedicate asigurărilor sociale și sistemului Medicare, dar democrații s-au opus eforturilor mele, iar susținerea din partea propriului meu partid a fost anemică.

Parte din problemă era că, în perioada președinției mele, legislativului i se părea că mai e cale foarte lungă până la criza financiară. La începutul lui 2008, Biroul pentru Buget al Congresului estima că datoria nu va depăși 60 la sută din PIB până în anul 2023. Dar, din cauza crizei financiare — și a soluțiilor financiare alese după ce eu am părăsit fotoliul prezidențial —, datoria va depăși acest nivel până la sfârșitul anului 2010. Ne-am pomenit acum cu o criză fiscală pe care mulți au văzut-o drept o vagă posibilitate, cândva, departe în viitor.

„Wall Streetul s-a îmbătat și noi suntem mahmuri.”

Se poate spune că era un mod simplist de a descrie originile celei mai mari panici financiare de la Marea Depresiune încoace. O explicație ceva mai complexă trebuie să ia în calcul boomul anilor 1990. Deși economia Statelor Unite a crescut într-un ritm anual de 3,8 la sută, unele țări în curs de dezvoltare din Asia, cum ar fi China, India și Coreea de Sud, au avut medii de aproape două ori mai mari. La fel și țările producătoare de energie, care au profitat de pe urma creșterii de peste zece ori a prețului petrolului între 1993 și 2008. Ben Bernanke a numit aceste fenomen „suprasaturare globală cu economisiri”. Alții l-au socotit un rezervor uriaș de bani.

O foarte mare parte din acest capital străin venea înapoi în Statele Unite. America era văzută ca un loc atrăgător pentru investiții, grație atuurilor noastre în materie de piețe de capital solide, unui sistem legislativ și juridic puternic și unei forțe de muncă productive. Investitorii străini cumpărau în număr mare obligațiuni de stat americane, ceea ce a împins în jos randamentul acestor titluri. Natural, investitorii au început să caute plasamente cu câștiguri mai mari.

O posibilitate era piața imobiliară, intrată pe un trend puternic ascendent. Între 1993 și 2007, prețul mediu al locuințelor din America aproape s-a dublat. Constructorii ridicau case una după alta. Dobânzile erau mici. Nu era greu să obții credit. Împrumutătorii încheiau

contracte ipotecare cui vrei și cui nu vrei — inclusiv debitorilor „substandard”, a căror bonitate modestă reprezenta un risc mai ridicat.

Wall Streetul a văzut aici o oportunitate de câștig. Băncile de investiții cumpărau de la împrumutători foarte multe credite ipotecare, le divizau în bucăți mai mici, le „reambalau” și le transformau în titluri financiare cu elemente complexe. Agențiile de rating al creditului, care primeau comisioane consistente de la băncile de investiții, au acordat cu larghețe calificative AAA acestor active. Societățile de servicii financiare vindeau volume enorme de „swap”-uri sau contracte de schimb pe riscul de neplată — un mod de a paria pe eventualitatea ca împrumuturile aflate la baza titlurilor de valoare să nu fie rambursate. Tranzacționate sub denumiri exotice, cum ar fi „obligațiuni de debit colateralizate”, noile produse financiare având la bază credite ipotecare aduceau randamentele dorite de investitori. Wall Streetul le vindea cu agresivitate.

Fannie Mae și Freddie Mac, cele două companii private cu autorizație de funcționare din partea Congresului și beneficiind de o reglementare laxă, au alimentat și ele piața pentru titluri ipotecare. Cele două întreprinderi girate de stat au cumpărat jumătate din volumul creditelor ipotecare încheiate în Statele Unite, au securizat multe dintre aceste împrumuturi și le-au vândut în toată lumea. Investitorii cumpărau cu lăcomie, pentru că erau convinși că titlurile emise de Fannie și Freddie aveau garanția guvernului american.

Nu doar investitorii din străinătate au fost atrași de randamentele mai mari. Băncile americane s-au împrumutat cu sume imense de bani în contul capitalului propriu — o practică denumită „supraîndatorare” sau „levier financiar” — pentru a se burduși cu astfel de titluri garantate prin credite ipotecare. Câțiva dintre cei mai îndrăzneți asemenea investitori erau nou apărutele companii-gigant de servicii financiare. Multe profitaseră de abrogarea în anul 1999 a Legii Glass-Steagall din 1932, care interzicea băncilor comerciale să desfășoare activități ale băncilor de investiții.

În toiul boomului imobiliar, proporția americanilor deținători de locuințe proprii a atins un nemaivăzut nivel de aproape 70 la sută. Eu susținusem politicile menite să extindă proprietatea locativă, inclusiv ajutorul statului la plata avansului pentru cumpărători cu venituri scăzute și pentru cei care cumpărau prima oară o locuință. Eram foarte mulțumit să văd cum crește numărul cetățenilor proprietari de case. Dar exuberanța momentului ascundea un mare risc fundamental. Toate împreună, adică rezerva mondială de lichiditate, politica banilor ușor de obținut, boomul pieței imobiliare, apetitul insațiabil pentru titluri

ipotecare, complexitatea ingineriilor financiare ale firmelor de pe Wall Street și supraîndatorarea instituțiilor financiare, au alcătuit un castel din cărți de joc. Această structură precară era predestinată să cadă imediat ce ultima carte de jos — creșterea non-stop a prețurilor la locuințe — era trasă de sub celelalte. Acest lucru s-a văzut clar, la sfârșit. Dar prea puțini l-au înțeles la momentul respectiv, inclusiv subsemnatul.

În mai 2006, Josh Bolten a intrat în Sala Tratatelor cu un oaspete pe care se străduia să-l recruteze în administrație: Henry Paulson, directorul general al grupului Goldman Sachs. Eu speram să-l pot convinge pe Hank să-i succedă lui John Snow, secretarul Trezoreriei. John fusese un susținător eficient al agendei mele economice, începând cu reducerile de impozite, continuând cu reforma asigurărilor sociale și terminând cu comerțul liber. Făcuse o treabă foarte bună în fruntea departamentului său și-l lăsa într-o situație mult mai bună decât cea în care-l găsisese. Îndeplinea această funcție de peste trei ani de zile și atât John, cât și eu simțeam că a venit momentul unei schimbări.

Josh mi-a spus că Hank era un „buldozer” de prima clasă: deștept, energic și credibil în fața piețelor financiare. Lui Hank i-a luat ceva timp ca să percuteze la ideea de-a se alătura cabinetului meu. Ce făcea pe Wall Street era foarte incitant și se îndoia că ar fi putut realiza mare lucru în ultimii ani ai administrației mele prezidențiale. Avea o reputație impecabilă și nu voia să-și vadă numele târât prin noroiul politicii. Era un pasionat al conservării mediului și îi plăcea nespus să pescuiască la mulinetă în Golful Mexicului și să privească păsările împreună cu soția lui, Wendy — hobby-uri pe care probabil că n-ar mai fi putut să le păstreze. Deși era republican de când se știa, rămăsese ultimul mohican la el în familie: Wendy fusese colegă de facultate cu Hillary Clinton și continua s-o susțină și acum, iar cei doi copii ai lor se simțeau dezamăgiți de Partidul Republican. Mai târziu, aveam să aflu că mama lui Hank a plâns când a auzit că se alătură cabinetului meu.

Cu felul lui blând și stăruitor de-a fi, Josh l-a convins în cele din urmă pe Hank să facă o vizită cu mine la Casa Albă. Hank radia energie și siguranță de sine. Mâinile i se mișcau de parcă ar fi dirijat o orchestră numai a lui. Avea un mod anume de a vorbi, care putea fi greu de urmărit. Unii spuneau că gura lui nu poate ține pasul cu viteza gândurilor care-i treceau prin cap. Pe mine nu mă deranja. Și pe mine mă acuza lumea că aș avea aceeași problemă.

Hank știa foarte bine cu ce se mănâncă globalizarea finanțelor, iar numele lui impunea respect atât acasă, cât și peste hotare. Atunci când l-am asigurat că va fi cel dintâi sfătuitor al meu în probleme economice și că va avea acces nelimitat la mine, a acceptat oferta. Le-am fost recunoscător lui Wendy și familiei lui Hank că l-au susținut. La vremea aceea, niciunul dintre noi nu avea de unde să știe că încercările prin care Hank va trece la cârma Trezoreriei vor rivaliza cu cele ale lui Henry Morgenthau, sub FDR, sau ale lui Alexander Hamilton la nașterea națiunii.

Când mi-am luat în primire funcția, am devenit al patrulea președinte care să-și îndeplinească mandatul împreună cu Alan Greenspan, președintele Băncii Rezervelor Federale. Înființată sub președintele Woodrow Wilson în 1913, Banca Rezervelor Federale stabilește politica monetară a Americii și conlucrează cu alte bănci centrale din toată lumea. Deciziile sale au un efect atotcuprinzător, de la tăria dolarului și până la rata dobânzii la împrumuturile date de o bancă locală. Deși președintele și consiliul guvernatorilor băncii sunt numiți de președintele țării și confirmați de Senat, Fed-ul stabilește politica monetară în mod independent de Casa Albă și de Congres. Așa și trebuie să fie. Un Fed independent este un semn crucial de stabilitate pentru piețele financiare și pentru investitorii de pe tot globul.

L-am invitat în mod regulat pe Greenspan la Casa Albă să luăm prânzul împreună. Dick Cheney, Andy Card și cu mine chiar mâncam. Alan, însă, nu. Își consuma tot timpul răspunzând la întrebările noastre. Capacitatea lui de a lucra cu date era uluitoare. Să zicem că-l întrebam, de exemplu, în ce direcție crede că o va lua economia în următoarele luni. El începea să vorbească despre stocurile de petrol, kilometrii de transport marfă din industria feroviară și alte statistici interesante. În timp ce măcina toate aceste cifre, se lovea cu palma stângă peste pumnul drept, de parcă ar fi vrut să îndese acolo informațiile care-i scăpaseră. Când mandatul lui s-a terminat, l-am reînnoit; nici prin cap nu mi-ar fi trecut să numesc pe altcineva.

Când Alan ne-a trimis vorbă că vrea să se retragă la începutul anului 2006, am început să-i căutăm un succesor. Un nume revenea mereu: Ben Bernanke. Ben făcuse parte timp de trei ani din consiliul de administrație al Fed-ului și se alăturase administrației mele ca președinte al Consiliului Economic Consultativ în iunie 2005. Se bucura de tot respectul personalului subordonat, ca și de al meu. Crescut într-un mic orașel din Carolina de Sud, era o persoană modestă, fără fumuri

și fără fasoane. La fel ca mine, adora jocul de baseball. Spre deosebire de mine, echipa lui favorită era Boston Red Sox. Era capabil să traducă subiecte foarte complexe în termeni lesne de înțeles. În contrast cu unii de la Washington, profesorul cu barbă înspicată nu era îndrăgostit de propria-i voce.

Îmi plăcea să-l tachinez pe Ben — în semn de afecțiune.

— Tu ești economist, așa că toate propozițiile tale încep cu „Pe de o parte... iar pe de altă parte”, îi spuneam eu. Slăvă Domnului că nu mai ai și-o a treia parte!

Într-o zi, în Biroul Oval, l-am luat peste picior pe Ben pentru că purta șosete maro la un costum de culoare închisă. La următoarea noastră întâlnire, întreaga echipă economică și-a făcut apariția purtând șosete maro, în semn de solidaritate.

— Uită-te și tu la ei! i-am spus lui Dick Cheney.

Fără să se grăbească, vicepreședintele meu și-a ridicat manșeta de la pantaloni.

— O, nu! Și tu?!

Ceea ce ieșea cel mai mult în evidență la Ben era extraordinarul său simț al istoriei. În lumea universitară, avea renumele unuia dintre cei mai respectați experți în problema Marii Depresiuni. Dincolo de purtarea lui blândă, se afla o voință de fier în a evita greșelile trecutului. Eu speram ca America să nu se mai confrunte nicicând cu un asemenea scenariu. Dar dacă avea să se întâmple, totuși, pe Ben mi-l doream la cârma Băncii Rezervelor Federale.

Ca președinte al Fed-ului, Ben a încheiat o relație strânsă cu ceilalți membri ai echipei mele economice, mai ales cu Hank Paulson. Ben și Hank erau aidoma personajelor din Un cuplu ciudat. Hank trăia totul cu intensitate, Ben își păstra calmul. Hank era un om de afaceri care știa să ia decizii rapide; Ben era un analist meditativ, care-și petrecuse mare parte din viață în universități. Hank avea de la natură talentul de-a vorbi; lui Ben îi plăcea cel mai mult să asculte.

Personalitățile lor contrare ar fi putut produce tensiuni. Dar Hank și Ben au ajuns să se completeze perfect. În retrospectivă privind lucrurile, decizia de a-i pune în cele mai importante funcții economice pe un bancher de investiții din elita mondială și pe un expert în Marea Depresiune a fost una dintre cele mai importante ale președinției mele.

Mi-am început ultimul an de mandat în același fel în care îl începusem pe primul: preocupat de posibila explozie a unui balon speculativ și hotărât să obțin o reducere de taxe.

La mijlocul anului 2007, valoarea locuințelor scăzuse, pentru prima oară în ultimii treisprezece ani. În număr tot mai mare, proprietarii nu-și mai puteau plăti ratele la credit, iar societățile financiare au trecut pe pierderi active ipotecare în valoare de miliarde de dolari. Eddie Lazear, președintele Consiliului Economic Consultativ, un foarte deștept și respectat profesor de la Stanford, a declarat că economia și-a încetinit ritmul de creștere. El și echipa economică erau de părere că s-ar putea să reușim să atenuăm efectele, cu o programare riguroasă în timp a relaxării fiscale.

În ianuarie 2008, l-am trimis pe Hank Paulson să negocieze o propunere de lege cu președinta Camerei, Nancy Pelosi, și cu liderul minorității din Cameră, John Boehner. Împreună, ei au pus la punct un plan de stimulente fiscale temporare pentru firmele care creau locuri de muncă, și de restituiri imediate de impozit pentru persoanele fizice, care să stimuleze cheltuielile de consum. Într-o lună, actul legislativ fusese votat cu o largă majoritate bipartită. În mai, porniseră prin poștă cecuri de până la 1 200 de dolari pe familie.

Economia a dat unele semne de revenire. Datele creșterii economice erau pozitive, șomajul era de 4,9 la sută, exporturile atinseseră niveluri-record, iar inflația rămânea sub control. Nutream speranța că vom putea ocoli o recesiune.

Mă înșelam. Temeliile se șubrezeau, iar castelul din cărți de joc se pregătea să cadă.

Puțin după prânz în ziua de joi, 13 martie, am aflat că Bear Stearns, una dintre cele mai mari bănci de investiții ale Americii, se confrunta cu o criză de lichidități. La fel ca alte instituții de pe Wall Street, Bear era puternic supraîndatorată. Pentru fiecare dolar de capital propriu, firma împrumutase alți treizeci și trei pe care să-i investească, mulți în titluri garantate cu credite ipotecare. Când balonul imobiliar a pocnit, Bear s-a trezit supra-expusă, iar investitorii și-au mutat conturile în altă parte. Dar, spre deosebire de iureșul de la First National Bank din Midland, aici nu venea nimeni cu saci de hârtie.

Criza bruscă m-a surprins. Fusesem concentrat pe treburile economice „de bucătărie internă”, precum locurile de muncă și inflația. Presupuneam că eventualele probleme majore în materie de creditare ar fi trebuit să fie semnalate din timp de reglementatori sau de agențiile de rating. La urma urmei, întărisem reglementarea financiară prin semnarea Legii Sarbanes-Oxley, ca răspuns la fraudă contabilă de la Enron și la alte scandaluri corporatiste. Dar iată că deciziile proaste de investiții pe care le luase Bear Stearns aduseseră firma în pragul colapsului. În acest caz, problema nu era vreo lipsă de reglementare din partea guvernului; era o lipsă de judecată din partea directorilor de la Bear.

Prima mea reacție instinctivă a fost să nu salvăm Bear. Într-o economie de piață liberă, firmele care dau greș trebuie să-și înceteze activitatea. Dacă statul ar interveni, ar da naștere unei probleme care se numește „hazard moral”: alte firme ar porni de la premisa că și ele vor fi salvate de guvern, ceea ce le-ar da ghes să-și asume prea multe riscuri.

Hank îmi împărtășea înclinația fermă spre neangajarea unei intervenții. Dar mi-a explicat că o prăbușire a firmei Bear Stearns ar avea repercusiuni la scară mare, într-un sistem financiar mondial care fusese supus unei tensiuni enorme, de la începutul crizei locuințelor din 2007. Bear avea relații financiare cu sute de alte bănci, investitori și guverne. Dacă firma dădea brusc faliment, încrederea în alte instituții financiare s-ar clătina. Bear putea fi prima piesă dintr-un domino de firme falimentare. Deși mă îngrijora ideea hazardului moral, încă și mai multe griji îmi făceam pentru un colaps financiar.

— Există vreun cumpărător pentru Bear? l-am întrebat eu pe Hank.

A doua zi devreme am primit și răspunsul. Directorii de la JPMorgan Chase erau interesați să achiziționeze Bear Stearns, dar se codeau să moștenească portofoliul acesteia cu titluri ipotecare riscante. Cu aviz favorabil din partea lui Ben, a lui Hank și a lui Tim Geithner, președintele Băncii Rezervelor Federale din New York a conceput un plan de atenuare a temerilor exprimate de JPMorgan. Fed-ul urma să acorde un împrumut de 30 de miliarde de dolari, garantat cu capital în titluri ipotecare de la Bear, ceea ce le deschidea celor de la JPMorgan calea să cumpere Bear Stearns la prețul de doi dolari pe acțiune.⁷⁷

Mulți de la Washington au denunțat această mișcare ca pe o scoatere din dificultate prin intervenția statului. Angajații de la Bear care și-au pierdut slujbele și acționarii care au văzut cum le scade valoarea capitalului cu 97 la sută în răstimp de două săptămâni nu cred că s-au simțit salvați. Obiectivul nostru n-a fost acela de a răsplăti deciziile

proaste de la Bear Stearns, ci de a proteja poporul american de o lovitură economică nemiloasă. Timp de cinci luni, a părut că reuşiserăm.

— Ei ştiu ce urmează, Hank?

— Domnule preşedinte, a replicat el, ne vom mişca repede şi-i vom lua prin surprindere. Primul sunet pe care-l vor auzi va fi zgomotul capetelor proprii lovind podeaua.

Era prima săptămână din septembrie 2008, iar Hank Paulson tocmai propusese un plan prin care Fannie Mae şi Freddie Mac, cele două firme-gigant semipublice, să fie plasate în custodia autorităţilor guvernamentale.

Dintre toate măsurile de urgenţă pe care guvernul trebuise să le ia în 2008, niciuna n-a fost mai frustrantă decât salvarea lui Fannie şi Freddie. Problemele de la cele două întreprinderi semipublice fuseseră vizibile de ani de zile. Fannie şi Freddie îşi depăşiseră limitele misiunii lor fundamentale, aceea de a promova proprietatea locativă în rândul americanilor. Cei doi giganti se purtasera ca un fond de investiţii speculative, care lua în administrare sume enorme de bani şi îşi asuma riscuri importante. În primul meu buget, avertizasem că Fannie şi Freddie deveniseră atât de mari, încât ridicau „o potenţială problemă”, care ar putea „provoca repercusiuni puternice pe pieţele financiare”.

În 2003, am propus o lege menită să întărească reglementarea entităţilor semipublice. Dar propunerea mea a fost blocată de prietenii acestora, cu relaţii solide în cercurile de la Washington. Mulţi dintre directorii de la Fannie şi Freddie erau foşti oficiali guvernamentali. Ei continuau să aibă legături strânse cu unii membri ai Congresului, îndeosebi democraţi influenţi ca Barney Frank, kongresmen de Massachusetts, şi Chris Dodd, senator de Connecticut. „Fannie Mae şi Freddie Mac nu se confruntă cu niciun fel de criză financiară”, spusese Barney Frank la vremea respectivă.

Afirmaţia aceea părea tot mai puţin plauzibilă, cu trecerea anilor. În bugetul meu din 2005, am emis un avertisment mai sumbru. „Întreprinderile semipublice sunt puternic supraîndatorate, deţinând mult mai puţin capital propriu, în raport cu activele, decât instituţiile financiare de dimensiuni similare”, scria în bugetul meu. „Dată fiind dimensiunea foarte mare a fiecărei întreprinderi, chiar şi o greşeală

mică din partea unei firme semipublice ar putea avea consecințe în toată economia.”

În vara aceea am făcut o nouă încercare de a modifica legislația. John Snow a lucrat îndeaproape cu Richard Shelby, președintele Comisiei pentru Bănci a Senatului, la o propunere legislativă de reformă care prevedea înființarea unui nou organism de reglementare, autorizat să reducă dimensiunile portofoliilor de investiții ale firmelor semipublice. Senatorul Shelby, un legiuitor cu mintea ascuțită și greu de intimidat din Alabama, a reușit să treacă propunerea de lege prin comisie, în ciuda opoziției unanime a democraților. Dar, în plenul Senatului, democrații au reușit să blocheze votul. De fiecare dată rămân cu gura căscată, când îi aud pe democrați spunând că această criză financiară a avut loc din cauza republicanilor care au promovat dereglementarea.

Până în vara anului 2008, cerusem public de șaptesprezece ori reformarea întreprinderilor semipublice. Se pare că a optsprezecea oară a fost cu noroc. N-a mai trebuit decât perspectiva unei dezintegrări financiare globale. În iulie, Congresul a votat o lege de reformă, care introducea un element-cheie din ceea ce propuseserăm noi cu cinci ani mai devreme: un organism puternic de reglementare pentru întreprinderile semipublice. De asemenea, secretarului Trezoreriei i se acorda autorizarea temporară de a injecta capital social în Fannie și Freddie, dacă solvabilitatea lor se vedea pusă sub semnul întrebării.

La puțin timp după votarea legii, noua agenție de reglementare, condusă de Jim Lockhart, un om de afaceri care se număra printre prietenii mei, s-a uitat din nou pe evidențele contabile ale celor doi giganți ipotecari. Cu ajutor din partea Departamentului Trezoreriei, inspectorii au conchis că nici pe departe nu dispuneau de suficient capital propriu. La începutul lui august, atât Freddie, cât și Fannie au raportat pierderi trimestriale enorme.

Implicațiile erau copleșitoare. Începând cu bănci locale de provincie și terminând cu mari investitori internaționali ca Rusia și China, practic toți cei care dețineau titluri emise de Fannie și Freddie considerau că acestea sunt garantate de Guvernul Statelor Unite. Dacă acestea nu-și onorau obligațiile, ar fi urmat un efect de domino global, iar credibilitatea țării noastre ar fi fost serios zguduită.

Cu sfatul tranșant al lui Hank, am decis că unicul mod de a preîntâmpina un dezastru era prin trecerea lui Fannie și Freddie în custodia asigurătoare a statului. Le revenea lui Hank și Jim să convingă consiliile directoare ale celor doi giganți să înghită această doctorie amară. Eu eram sceptic: nu credeam că vor reuși s-o facă, fără a

declanșa un potop de acționări în justiție. Dar, în ziua de duminică, 7 septembrie, Hank m-a sunat la Casa Albă ca să-mi spună că treaba fusese făcută. Piețele asiatice și-au revenit în noaptea de duminică, iar indicele Dow Jones a crescut cu 289 de puncte în ziua de luni.

Tot weekendul următor, 13 și 14 septembrie, l-am petrecut gestionând măsurile de reacție ale guvernului la uraganul Ike. Furtuna lovise coasta Golfului Texas în zorii zilei de sâmbătă. Vânturile, cu o viteză de 176 de kilometri pe oră, și valurile de șase metri înălțime acoperiseră cu apă orașul Galveston, zburaseră ferestre din orașul Houston și provocaseră peste 100 de decese. Cea mai puternică furtună care a izbit Texasul de la uraganul Galveston încoace, Ike, a provocat pagube de peste 24 de miliarde de dolari.

În același weekend, un altfel de furtună a izbucnit cu furie în New York City. La fel ca multe instituții de pe Wall Street, și Lehman Brothers era puternic supraîndatorată și avea un grad înalt de expunere la scăderile de pe piața imobiliară. Pe 10 septembrie, firma își anunțase cele mai mari pierderi financiare din istoria ei: 3,9 miliarde într-un singur trimestru. Încrederea în Lehman s-a evaporat. Traderii care vindeau acțiuni în lipsă, în încercarea de a profita de declinul prețurilor, ajutaseră la scăderea prețului acțiunilor Lehman, care coborâse de la 16,20 la numai 3,65 de dolari pe acțiune. Exclus ca firma să poată supraviețui acelui weekend!

Întrebarea era dacă statul trebuie să joace un rol în a menține Lehman pe linia de plutire — și dacă da, care ar trebui să fie acela? Cea mai bună soluție posibilă era să găsim un cumpărător pentru Lehman, la fel cum făcuserăm pentru Bear Stearns. Aveam la dispoziție două zile.

Hank a plecat cu avionul la New York ca să supravegheze negocierile. El mi-a spus că existau doi posibili cumpărători: Bank of America și Barclays, aceasta din urmă o bancă britanică. Niciuna nu se arăta dispusă să preia activele cu probleme de la Lehman. Hank și Tim Geithner au conceput un mod de structurare a tranzacției fără să implice banii contribuabililor. Ei i-au convins pe directorii generali ai marilor instituții de pe Wall Street să contribuie la un fond care să absoarbă activele toxice din portofoliul Lehman. Practic, rivalii firmei Lehman urmau s-o salveze de la faliment. Hank avea speranța că unul dintre cumpărători va accepta târgul.

Curând a devenit limpede că Bank of America pusese ochii pe altă achiziție: Merrill Lynch. Ceea ce însemna că ultima speranță pentru Lehman era Barclays. Dar duminică, cu mai puțin de douăsprezece ore înaintea deschiderii piețelor asiatice pentru tranzacțiile de luni,

autoritățile londoneze de reglementare au informat Fed-ul și SEC-ul că nu voiau să aprobe achiziționarea de către banca britanică.

— Ce mama naibii se întâmplă? l-am întrebat eu pe Hank. Credeam că suntem pregătiți să batem palma.

— Britanicii nu sunt pregătiți să aprobe, mi-a spus el.

Deși Hank și cu mine vorbeam tot timpul, convorbirile acelea telefonice de duminică — presupusa zi de odihnă! — păreau întotdeauna să fie cele mai neplăcute. Aveam senzația că se repetă, iar și iar, aceeași conversație. Singurul lucru care se schimba era numele firmelor în suferință. Dar, de data aceasta, nu vom mai fi în stare să oprim răsturnarea pieselor de domino.

— Vom avea posibilitatea să explicăm de ce în cazul Lehman a fost altfel decât în cazul Bear Stearns? l-am întrebat pe Hank.

— Dacă JPMorgan n-ar fi dorit să cumpere Bear, aceasta ar fi căzut. Pur și simplu, n-am reușit să găsim un cumpărător pentru Lehman, a spus el.

Am simțit că făcuserăm tot ce ne stătea în putere. Dar firmei Lehman îi sunase ceasul. Venerabila casă de investiții, cu 158 de ani de istorie în urmă, a depus cererea de intrare în faliment puțin după miezul nopții în ziua de luni, 15 septembrie.

Dimineață s-a dezlănțuit iadul. Legiuitorii au lăudat decizia noastră de a nu interveni. Editorialul din Washington Post suna așa: „Guvernul Statelor Unite a avut dreptate să lase Lehman să capoteze”. Piața de capital nu s-a arătat atât de pozitivă. Indicele Dow Jones a plonjat cu peste cinci sute de puncte.

Se instaurase o mentalitate panicardă. Investitorii au început să-și vândă valorile mobiliare și să cumpere bonuri de tezaur și aur. Clienții și-au închis conturile la băncile de investiții. Piețele de credit s-au contractat, fiindcă împrumutătorii nu mai voiau să-și lase lichiditățile din mână. Rotițele sistemului financiar, al căror lubrifiant este lichiditatea, scârțâiau, gata să se oprească de tot.

De ca și cum n-ar fi fost destul, American International Group, o societate de asigurări gigant, se confrunta și ea cu propria-i criză. AIG încheia polițe de viață și de bunuri, dar emitea asigurări și pentru

municipalități, fonduri de pensii, administratori ai conturilor de pensie 401(k) și alte canale de investiții cu impact direct asupra vieții de zi cu zi a americanilor. Toate aceste entități economice erau sănătoase. Și, totuși, compania de asigurare ajunsese, nu se știe cum, în pragul unei implozii.

— Cum s-a putut întâmpla una ca asta? l-am întrebat pe Hank.

Răspunsul era că AIG Financial Products, una dintre diviziile componente ale societății, asigurase volume mari de obligațiuni ipotecare — și investise bani în volume încă și mai mari de asemenea titluri! În condițiile în care debitorii care nu-și mai plăteau creditul ipotecar atinseseră un număr record, firma se confrunta cu un necesar de cel puțin 85 de miliarde de dolari în numerar — pe care nu-i avea. Dacă AIG nu scotea imediat acești bani, din pământ, din iarbă verde, nu doar că urma să dea faliment, dar ar fi tras după ea instituții financiare importante și investitori internaționali!

Fed-ul din New York încercase să vină cu o soluție de sprijin din sectorul privat. Dar nicio bancă nu putea să adune, într-un timp atât de scurt, sumele uriașe de care avea nevoie AIG. Nu exista decât o singură cale pentru a menține firma în viață: guvernul federal va trebui să intervină. Ben Bernanke a declarat că AIG, spre deosebire de Lehman, poseda suficiente garanții colaterale din partea unităților sale stabile de asigurări, ca să se califice pentru un împrumut de urgență din partea Fed-ului. Ben a stabilit condițiile: Banca Rezervelor Federale din New York urma să acorde AIG un împrumut de 85 de miliarde, garantat de subsidiarele de asigurări aflate într-o situație bună și cu valoare mare de capitalizare. În schimb, guvernul va primi un warrant asupra a 79,9 la sută din acțiunile AIG.

Târgul nu avea nimic atrăgător. Practic, era vorba despre o naționalizare a celei mai mari societăți de asigurări din America. După nici patruzeci și opt de ore de la declararea falimentului pentru Lehman, salvarea AIG avea să pară o contradicție flagrantă! Dar, oricum, era mult mai bine așa, decât un colaps financiar general.

Punând la socoteală și salvarea AIG, se cheamă că înduraserăm trei săptămâni de agonie financiară. Zi după zi, veștile se înrăutățeau. Intram într-o ședință știind că indicele Dow a crescut cu trei sute de puncte, iar treizeci de minute mai târziu, când ieșeam, aflam că scăzuse trei sute de puncte. Piețele erau neliniștite, și la fel eram și eu. Mă simțeam aidoma căpitanului unui vas care se scufundă. Trezoreria, Fed-

ul și echipa mea de la Casa Albă munceau non-stop, dar tot ce făceam noi era să aruncăm apa afară cu gălețile. Am decis că nu se mai poate așa. Trebuia să astupăm găurile corabiei.

În ziua de joi, 18 septembrie, adică la trei zile după ce Lehman își declarase falimentul, echipa economică s-a întrunit în Sala Roosevelt. Ben a vorbit despre posibilitatea de apariție a unei alte Mari Depresiuni. Apoi Hank și Chris Cox, președintele SEC-ului, au creionat planul: garantarea tuturor depozitelor de pe piața monetară, lansarea unui nou vehicul de împrumut care să relanseze piața instrumentelor pe termen scurt, interzicerea temporară a tranzacțiilor în lipsă cu acțiuni ale marilor instituții financiare și cumpărarea unor volume de titluri ipotecare în valoare de sute de miliarde de dolari — inițiativă care avea să fie cunoscută în timp sub denumirea Programul de Finanțare pentru Active Toxice (TARP).

Strategia era o intervenție năucitoare pe piața liberă. Venea împotriva tuturor instinctelor mele. Dar era necesar să scoatem țara din panică. Am decis că unicul mod de păstrare pe termen lung a pieței libere era intervenția pe termen scurt.

— Aveți susținerea mea totală, sută la sută, le-am spus eu celor din echipa mea economică. De-acum nu mai discutăm despre soluții punctuale. Am încercat să oprim valul, dar rădăcinile problemei sunt mai adânci decât credeam. Avem de-a face cu o problemă sistemică.

Discuția a trecut la dificultățile pe care le vom întâmpina în Congres.

— N-avem timp să ne temem de politicianisme, am spus eu. Hai să ne gândim la ce trebuie făcut și s-o facem!

Eu mă hotărâsem: Guvernul Statelor Unite se va implica fără rețineri.

Am cugetat la tot ceea ce ne stătea în față. De-a lungul ultimelor săptămâni, asistaserăm la eșecul economic al celor mai mari două organizații de pe piața americană a creditului ipotecar, la falimentul unei bănci de investiții importante, la vânzarea alteia, la naționalizarea celei mai mari societăți de asigurări din lume, iar, acum, la cea mai drastică intervenție a statului pe piețele libere, de la președinția lui Franklin Roosevelt. În același timp, Rusia invadase și ocupase Georgia, uraganul Ike lovise Texasul și America lupta pe un război cu două fronturi, în Irak și în Afganistan. Urât mod de a-mi încheia președinția!

Nu îmi plângeam de milă. Știam că vor urma niște zile grele. Autocompătımirea e o trăsătură jalnică la un lider. Trimite cele mai demoralizante semnale spre echipă și spre țară. Plus că mă simțeam

îmbărbătat de convingerea mea că bunul Dumnezeu nu-i va da unui credincios o povară mai mare decât poate acesta să ducă.

După ședință, am trecut pe la toți cei aflați în Sala Roosevelt și am mulțumit fiecăruia pe rând. Le-am spus cât de recuoscător le sunt pentru strădania lor neobosită și cât de norocoasă este America pentru că ei au decis să i se pună în slujbă. Într-o președinție, la fel ca în viață, trebuie să joci cu cărțile pe care ți le dă soarta. Nu acestea erau cărțile pe care ni le dorisem, niciunul dintre noi, dar ai naibii să fim dacă nu le vom juca pe cât de bine ne va sta în putere!

Hank și echipa lui de la Trezorerie au presat Congresul, cu argumente din toate direcțiile, pentru aprobarea pachetului financiar de salvare. Am propus o alocare bugetară de 700 de miliarde — cam 5 la sută din piața creditului ipotecar, considerând că ar fi fost destul ca să schimbe situația. Mulți parlamentari și-au dat seama de necesitatea unei măsuri decisive la scară mare, dar acest lucru nu le-a diminuat șocul și furia. Democrații s-au plâns că executivul își arogă prea multă putere. Un senator republican a spus că planul nostru „va face să dispară piața liberă și va institui socialismul în America”.

Din unele puncte de vedere, simpatizam cu vocile critice. Să salvez Wall Streetul era ultimul lucru pe care mi-aș fi dorit să-l fac! După cum îi spuneam lui Josh Bolten: „Prietenii mei de acasă, din Midland, mă vor întreba ce s-a întâmplat cu aprigul susținător al pieței libere, pe care-l cunoșteau ei. Se vor întreba de ce le cheltuim banii, ca să salvăm tocmai firmele care-au provocat criza!”

Mi-aș fi dorit să existe vreun mod în care să tragem la răspundere fiecare firmă vinovată și să scutim de consecințe restul țării. Dar toți economiștii în care eu aveam deplină încredere mi-au spus că era imposibil. Binele firmelor comerciale obișnuite era direct legat de binele cercurilor financiare.

Dacă piețele creditului rămâneau înghețate, povara cea mai grea avea să cadă pe umerii familiilor americane: prăbușiri abrupte ale valorii conturilor de pensie, concedieri masive și scăderi în continuare ale valorii locuințelor. Pe 24 septembrie, m-am adresat națiunii la o oră de maximă audiență, pentru a explica necesitatea pachetului de măsuri de salvare.

— [Înțeleg] frustrarea americanilor responsabili care își plătesc la timp ratele la credit, își depun declarațiile de venit în fiecare an pe 15 aprilie

și nu văd de ce ar trebui ei să suporte costul exceselor de pe Wall Street, am spus eu. Dar, dată fiind situația cu care ne confruntăm, a nu vota acum o lege i-ar costa pe acești americani mult mai scump, mai târziu.

Cu câteva ore înainte de-a intra în direct pentru acest discurs, aghiotantul meu personal, Jared Weinstein, îmi spusese că John McCain trebuie neapărat să-mi vorbească, imediat. L-am întrebat pe John cum merge cu campania, dar el a trecut direct la motivul pentru care mă sunase. Voia ca eu să convoc o ședință politică la Casa Albă pe tema pachetului de salvare financiară.

— Lasă-mi un pic de timp să discut cu Hank, am spus eu.

Voiam să mă asigur că o reuniune la Casa Albă nu va submina eforturile depuse de secretarul Trezoreriei pentru structurarea unei înțelegeri cu Congresul. John a spus că va da o declarație publică. Peste câteva minute, apărea la televizor. El a cerut convocarea ședinței politice și a anunțat că își suspendă campania electorală, pentru a-și dedica tot timpul chestiunilor legislative.

Știam că John e într-o poziție delicată. Sondajele de opinie îl dădeau în urma lui Barack Obama, senatorul de Illinois care o nimicise pe Hillary Clinton în alegerile primare din Partidul Democrat. Indubitabil că dificultățile economice dăunau campaniei lui John. Partidul nostru controla Casa Albă, deci era firesc să fim arătați cu degetul. Și totuși, eu credeam că această criză economică îi dădea lui John cea mai bună șansă de a recupera terenul pierdut. În perioade de criză, alegătorii pun preț pe experiență și judecată rațională, înaintea tinereții și a charismei. Abordând situația ca un adevărat om de stat, John putea să demonstreze că este un candidat mai potrivit cu vremurile.

M-am dus în Biroul Oval, unde Josh Bolten aștepta împreună cu adjunctul lui, Joel Kaplan, și cu consilierul Ed Gillespie. Niciunui nu-i surâdea ideea reuniunii la Casa Albă. Josh și Hank s-au opus explicit. Dar cum i-aș fi putut refuza cererea lui John? Parcă și vedeam titlurile: „Până și Bush crede că ideea lui McCain e proastă”.

I-am anunțat oficial pe Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, și pe Harry Reid, liderul majorității din Senat, că ședința politică va avea loc a doua zi după-amiază, în ziua de joi, 25 septembrie. L-am sunat pe senatorul Obama și i-am spus că apreciez gestul lui de a-și întrerupe programul de campanie.

— De fiecare dată când președintele are un apel, eu voi răspunde, mi-a răspuns el cu eleganță.

L-am invitat la ședința de a doua zi și am subliniat clar că nu este vorba despre o capcană politică. A fost de acord să participe.

În ziua următoare, pe la trei și jumătate, participanții au început să sosească. Deși eu personal nu m-am aventurat în parcare îngustă dintre Casa Albă și clădirea Eisenhower, mi s-a spus că arăta ca un congres al producătorilor de SUV-uri. Înainte să înceapă reuniunea, am avut o scurtă discuție cu liderul minorității din Senat, Mitch McConnell, și cu cel al minorității din Cameră, John Boehner. Cea mai mare parte din timp am discutat despre cât de dificil va fi să punem pe picioare o înțelegere care să poată aduna voturile republicanilor din Cameră. Le-am spus că va fi un dezastru dacă republicanii omorau programul TARP și lăsau economia să se prăbușească.

Chiar înainte să-mi ocup locul în Sala Cabinetului, am vorbit un minut cu Nancy Pelosi. I-am spus că o voi invita să ia cuvântul, după ce eu și cu Hank vom fi expus problema. S-a văzut clar că mă suspectează de intenția de a-i sabota pe democrați. Ca un vulcan gata să erupă, a spus:

— Purtătorul nostru de cuvânt va fi Barack Obama.

Mi-am ocupat locul în centrul mesei mari și rotunde, din lemn, pe care Richard Nixon o donase Casei Albe. Hank Paulson, Dick Cheney, Josh Bolten și cu mine reprezentam administrația. Liderii partidelor și președinții comisiilor parlamentare importante reprezentau Congresul. Candidații prezidențiali McCain și Obama și-au ocupat locurile la capete opuse ale mesei. În încăpere, membrii echipelor noastre erau înghesuți ca sardelele. Nimeni nu voia să rateze evenimentul central al stagiunii din teatrul politic de la Washington.

Am deschis întâlnirea subliniind caracterul de urgență al necesității de a vota legea. Lumea era cu ochii pe noi, vrând să vadă dacă America va trece la fapte, și amândouă partidele trebuiau să ridice mânușa. Hank a făcut o actualizare a situației de pe piețele volatile și a reiterat apelul meu la urgentarea unei inițiative legislative.

M-am întors spre președinta Camerei. Respectându-și promisiunea, aceasta i-a dat cuvântul senatorului Obama. Calm și așezat, el a vorbit despre liniile generale ale pachetului de salvare. Atunci când el a informat adunarea că ține permanent legătura cu Hank, mi-am zis în sine mea că e o mutare inspirată. Scopul lui era să arate că este la curent, în contact direct și pregătit să ajute la votarea unei propuneri de lege.

După ce Obama a terminat de vorbit, m-am întors spre John McCain. El a declinat invitația de a vorbi. Ceea ce m-a nedumerit. El fusese cel care

dorise această întâlnire. Presupuneam că va veni pregătit să descrie o modalitate de a trece legea prin parlament.

Piesa care începuse ca o dramă a degenerat rapid într-o farsă. Spiritele s-au aprins. Tonul vocilor s-a ridicat. S-au aruncat săgeți răutăcioase. Aveam în față o bătaie ca în comediile mute, dar cu vorbe în loc de tarte cu frișcă — și totul ar fi fost foarte comic, dacă n-ar fi fost în joc o miză atât de gravă.

Spre finalul întâlnirii, John a luat totuși cuvântul. A vorbit, în termeni generali, despre dificultatea votului pentru parlamentarii republicani și speranța lui de a se ajunge la un consens.

După ce toată lumea a avut ocazia să-și verse sacul, am decis că, mai mult decât atât, nu mai aveam ce să realizăm. Le-am cerut candidaților la președinție să nu se folosească de Casa Albă ca fundal pentru declarațiile lor politice. Le-am cerut membrilor Congresului să țină minte că trebuie să facem front comun, pentru a nu speria și mai mult piețele. Apoi m-am ridicat în picioare și am ieșit.

Puțin după prânz în ziua de luni, 29 septembrie, Camera Reprezentanților a supus la vot propunerea de lege pentru operațiunea de salvare financiară. În cele două zile anterioare, adică al cincilea weekend la rând în care ne ocupam de criza financiară, abia avuseserăm timp să mai respirăm între rundele de negociere. Hank și echipa lui de la Trezorerie — căroră li s-au alăturat Dan Meyer, temperatul meu șef de birou pentru relația cu parlamentul, și Keith Hennessey, neobositul meu director al Consiliului Economic Național — făcuseră naveta între Casa Albă și Colina Capitoliului, străduindu-se să rezolve problemele rămase în suspensie cu programul TARP. Sâmbătă seară târziu, Nancy Pelosi și John Boehner mi-au spus că au ajuns la un acord în linii mari. În dimineața de luni, am ieșit în Parcul Sudic ca să felicit Congresul și să îndemn la o adoptare rapidă a acordului.

Ajuns înapoi în Biroul Oval, am început să-i sun pe congresmenii republicani ca să mă asigur de votul lor favorabil.

— Avem realmente nevoie de acest pachet de măsuri, le-am spus tuturor, pe rând.

Toți aveau motive pentru care nu puteau să-l voteze. Ba că e prea costisitor. Ba că alegătorii din circumscriptiile lor se opun.

— Pur și simplu, nu pot să cauționez Wall Streetul, mi-a spus unul dintre ei. Nu vreau să particip la distrugerea pieței libere.

— Tu crezi că mie îmi place ideea s-o fac? m-am răstit eu înapoi la el. Crede-mă, nu mă doare nicăieri dacă firmele astea dispar! Dar e în joc întreaga economie. Dacă nu intervenim, afurisita asta se duce pe copcă!

La ora două și șapte minute după-masă, a început votul final asupra propunerii de lege. A fost respinsă, cu 228 de voturi împotriva, față de numai 205 pentru. Democrații votaseră în favoarea ei: 140 pentru, față de 95 împotriva. Dar republicanii o respinseseră, cu 65 de voturi pentru și 133 împotriva.

Știam că votul va fi un dezastru. Partidul meu jucase rolul principal în distrugerea programului TARP. Acum republicanii vor fi blamați pentru consecințe.

După doar câteva minute, piața bursieră a intrat în cădere liberă. Indicele Dow a scăzut cu 777 de puncte, cea mai mare prăbușire pe parcurs de o zi înregistrată în toată istoria de 112 de ani a acestui indice. Indicele S&P500 a căzut cu 8,8 la sută — cea mai însemnată scădere procentuală de la Lunea Neagră din 1987.

— Asta-i panică... și frică dezlănțuită, a declarat un analist pentru CNBC. Acum ne aflăm într-un moment clasic de dezintegrare financiară.

Puțin după votul din Congres, m-am întâlnit cu Hank, Ben și restul echipei economice, în Sala Roosevelt, ca să vedem ce urmează să facem în continuare. De fapt și de drept, nu mai aveam decât o singură opțiune. Trebuia să mai facem o încercare cu legislativul.

Speranța mea era că reacția teribilă a pieței va da semnalul deșteptării în Congres. Mulți dintre cei care votaseră împotriva propunerii legislative își bazaseră opoziția pe valoarea foarte mare a costului programului: 700 de miliarde de dolari. După care văzuseră cum pe piețe se declanșează o hemoragie de 1,2 trilioane de dolari, în mai puțin de trei ore. Fiecare alegător care avea un cont individual de investiții pentru pensie, un contract de pensie suplimentară privată sau un cont de investiții pe piața electronică n-avea cum să fie altfel decât furios!

Am conceput o strategie, sub conducerea lui Josh Bolten, pentru a supune legea la vot mai întâi în Senat, iar apoi să mai facem o încercare la Cameră. Harry Reid și Mitch McConnell au introdus rapid o propunere cu câteva prevederi noi, menite să atragă un sprijin mai larg, printre care o majorare temporară a plafonului de garanție FDIC pentru depunători și un mecanism de protecție pentru familiile din clasa

mijlocie, care puteau fi afectate de impozitul minim alternativ. Partea esențială a legii — cele 700 de miliarde pentru întărirea băncilor și dezghețarea piețelor de credit — rămânea neschimbată.

Senatul a supus-o la vot seara târziu în ziua de miercuri și legea a trecut cu 74 la 25. Camera a votat două zile mai târziu, vineri, pe 3 octombrie. Am mai dat o rundă de telefoane congresmenilor șovăitori. Avertismentul meu legat de prăbușirea sistemului a avut mult mai multă credibilitate de data aceasta. Mulțumită intervenției de adevărați lideri din partea lui Roy Blunt, șeful grupului parlamentar al republicanilor, și Steny Hoyer, liderul majorității democrate, legea a trecut cu 263 la 171.

— Luni am votat pentru gulerele albastre, a declarat un congresmen care-și schimbase poziția. Azi o să votez pentru roșu, alb și albastru.

La câteva zile după ce eu am promulgat legea TARP, Hank a recomandat o modificare a modului în care vom folosi cele 700 de miliarde. În loc să cumpere active toxice, el a propus ca Trezoreria să injecteze capital direct în băncile aflate în dificultate, achiziționând acțiuni preferențiale fără drept de vot.

Îmi displăcea profund ideea ca statul să dețină părți din instituțiile bancare. Mă temeam că membrii Congresului vor fi astfel ispitiți să cheltuiască banii pe cu totul alte lucruri decât achiziția de active toxice. Dar era un risc pe care trebuia să ni-l asumăm. Era necesar să schimbăm planul pentru TARP, fiindcă situația se înrăutățea rapid. Proiectarea unui sistem de cumpărare a titlurilor ipotecare ar fi consumat un timp pe care noi nu-l aveam. Achiziționarea acțiunilor băncilor era mai rapidă și mai eficientă. Cumpărând acțiuni, practic injectam capital — „lichidul vital” al sistemului financiar — direct în sistemul bancar insuficient capitalizat. Acest lucru va reduce riscul unui blocaj abrupt și va lăsa mai mulți bani la dispoziția băncilor pentru a acorda credite.

În plus, injectiile de capital le vor asigura contribuabililor americani condiții mai avantajoase. Băncile urmau să plătească un dividend de 5 la sută în primii cinci ani. Dividendul va crește la 9 procente, în timp, stimulând instituțiile financiare să caute surse mai puțin costisitoare de capital privat și să-și răscumpere acțiunile preferențiale. De asemenea, statul va primi warrant-uri care să-i dea dreptul de a cumpăra acțiuni bancare la preț scăzut, în viitor. Toate acestea sporeau probabilitatea ca, la un moment dat, contribuabilii americani să-și primească banii înapoi.

Pe 13 octombrie, Ziua lui Cristofor Columb, Hank împreună cu Tim Geithner și Ben au dat la iveală planul achizițiilor de capital într-o manieră spectaculară. Ei i-au chemat la Departamentul Trezoreriei pe directorii generali a nouă firme financiare de frunte și le-au spus că, pentru binele țării, ne așteptam ca fiecare dintre ei să ia în primire câteva miliarde de dolari. Ne temeam că unele dintre băncile cu o situație financiară mai bună vor refuza acest capital și îi vor stigmatiza pe cei care îl acceptau. Dar Hank a fost convingător. Cu toții au fost de acord să ia banii.

Implementarea programului TARP a avut impactul psihologic pe care îl speraserăm. Combinat cu noua garanție FDIC pentru datoria băncilor, TARP a trimis un semnal, elocvent și decisiv, că nu vom lăsa să cadă sistemul financiar american. Indicele Dow a zburat în sus cu 936 de puncte — cea mai mare creștere pe o zi, înregistrată în istoria bursei!

TARP nu a pus capăt problemelor financiare. Pe parcursul următoarelor trei luni, Citigroup și Bank of America au avut nevoie de fonduri guvernamentale suplimentare. AIG a continuat să meargă prost și, în cele din urmă, a mai avut nevoie de alte aproape o sută de miliarde. Piața acțiunilor a rămas mai departe extrem de volatilă.

Dar, cu TARP în funcțiune, băncile au reînceput treptat să reia creditarea. Companiile au început să găsească lichiditățile necesare pentru a-și finanța activitățile curente. Panica de pe piețe s-a domolit. Deși știam că ne așteaptă o recesiune severă, eu, unul, simțeam cum se diminuează presiunea. Am avut primul weekend, în luni de zile, fără apeluri înnebunite despre criză. Încrederea, temelia unei economii puternice, începea să se întoarcă.

Criza financiară căpătase o amploare globală, deci una dintre deciziile majore privea gestionarea situației în arena internațională. Turbulența s-a produs în timp ce la conducerea Uniunii Europene venise rândul Franței. Nicolas Sarkozy, dinamicul președinte francez care-și făcuse campanie pe o platformă proamericană, m-a tot îndemnat să găzduiesc un summit internațional. Ideea a început să-mi placă. Întrebarea era ce țări să fie invitate. Am auzit că unii lideri europeni ar fi preferat să convocăm o reuniune G-7.⁷⁸ Dar din G-7 nu făceau parte decât vreo două treimi din economia globală. Am decis să fac din summit o reuniune G-20, grup care cuprindea și China, Rusia, Brazilia, Mexic, India, Australia, Coreea de Sud, Arabia Saudită și alte economii dinamice.

Știam că nu va fi ușor să ajungem la un acord între douăzeci de lideri. Dar, cu efort susținut și un pic de forță persuasivă, am făcut-o.⁷⁹ Pe 15 noiembrie, toți liderii de la summit și-au pus semnătura pe o declarație comună, care spunea: „Munca noastră va fi călăuzită de convingerea pe care o împărtășim cu toții că principiile pieței, libertatea comerțului și a regimului investițiilor, precum și existența unor piețe financiare eficient reglementate stimulează dinamismul, inovarea și spiritul întreprinzător, care sunt esențiale pentru creșterea economică, ocuparea forței de muncă și reducerea sărăciei”.

Faptul că țările care reprezentau aproape 90 la sută din economia lumii au căzut de acord asupra principiilor de soluționare a crizei a fost un semnal convingător. Spre deosebire de Marea Depresiune, națiunile lumii nu s-au mai retras fiecare în propria cochilie. Cadrul general pe care l-am stabilit în summitul de la Washington continuă să ghideze cooperarea economică globală.

Summitul economic nu a fost cel mai mare eveniment al lunii noiembrie. Acesta a venit în ziua de marți, 4 noiembrie, când senatorul Barack Obama a fost ales președinte al Statelor Unite.

Eu îl preferasem pe John McCain. Aveam convingerea că este mai bine pregătit să-și asume locul din Biroul Oval, într-un moment de război global și criză financiară. N-am făcut campanie pentru el, în parte pentru că eram prins de situația economică, dar în primul și-n primul rând pentru că el nu mi-a cerut-o. Am înțeles că trebuia să-și afirme independența. Dar bănuiam și că se teme de rezultatele din sondaje. Mi s-a părut o atitudine cam defensivă, ca John să ia distanță față de mine. Eram convins că l-aș fi putut ajuta să-și prezinte argumentele. Dar decizia îi aparținea. Am fost dezamăgit că nu am putut face mai multe ca să-l sprijin.

Economia nu era singurul factor care acționa în dauna candidatului republican. La fel ca tata în 1992 și Bob Dole în 1996, John McCain nu aparținea unei generații care să întrunească maximum de preferințe ale alegătorilor. La vârsta de șaptezeci și doi de ani, era cu un deceniu mai bătrân decât mine și unul dintre cei mai vârstnici candidați la președinție din istoria Americii. Alegerea lui ar fi însemnat să dăm ceasul înapoi cu o generație. Prin contrast, la cei patruzeci și șapte de ani ai săi, Barack Obama reprezenta un pas înainte după ceasul generațional. El exercita o atracție formidabilă în rândul alegătorilor sub cincizeci de ani și a știut cum să desfășoare o campanie inteligentă,

perfect disciplinată și cu mijloace de înaltă tehnologie, pentru a-și aduce la urne suporterii tineri.

Cu cât victoria lui Obama părea mai probabilă, am început să mă gândesc tot mai mult la cum vor arăta lucrurile, în condițiile în care vom avea un președinte afro-american. Cu câteva zile înainte de vot, mi s-a arătat un semn neașteptat. Un membru afro-american al personalului administrativ de la Casa Albă și-a adus cei doi băieți gemeni, în vârstă de șase ani, la Biroul Oval, ca să facă o fotografie de rămas-bun. Unul dintre băieți a aruncat o privire în jur și a exclamat:

— Da' unde-i Barack Obama?

— Încă n-a ajuns aici, am răspuns eu, cu o față pe care nu se putea citi nimic.

În noaptea votului, am fost mișcat de imaginile de la televizor, care înfățișau bărbați și femei de culoare plângând. Nu doar unul a spus: „Credeam că nu mai trăiesc să apuc ziua asta!”

L-am sunat pe proaspăt alesul președinte ca să-l felicit. L-am sunat și pe John McCain, ca să-i spun că a fost un candidat mai mult decât onorabil, care a făcut tot posibilul ca să câștige cursa. Amândoi mi-au răspuns cu desăvârșită politețe. I-am spus noului președinte că aștept cu nerăbdare să-l întâmpin la Casa Albă.

După ce am închis telefonul, m-am rugat la Dumnezeu ca totul să fie bine în mandatul succesorului meu. Mi-am amintit de unul din citatele mele prezidențiale preferate, dintr-o scrisoare pe care John Adams i-a trimis-o soției sale, Abigail: „Mă rog Cerului să pogoare binecuvântarea lui asupra acestei case și asupra tuturor celor care o vor ocupa de acum încolo. Fie ca numai oameni onești și înțelepți să cârmuiască vreodată sub acest acoperiș”. Cuvintele lui sunt săpate în placa de deasupra vetrei căminului, în Sala Dineurilor de Stat.

Cu câteva luni înaintea alegerilor din 2008, hotărâsem să fac o prioritate din organizarea unei tranziții temeinice și meticuloase. Prima schimbare de putere de după 11 septembrie avea să fie o perioadă vulnerabilă și consideram că este de datoria mea să-i acord succesorului meu, ca act de curtoazie, posibilitatea de a se integra în liniște la Casa Albă. Tranziția a fost supravegheată de Josh Bolten și de unul din adjuncții lui, talentatul Blake Gottesman, fostul meu aghiotant personal. Ei au avut grijă ca noul președinte și echipa lui să beneficieze

de informări organizate, să aibă acces la persoanele cu răspundere din administrație și să aibă la dispoziție spațiu de birou în noile lor departamente.

Parte din tranziție se referea la politicile economice. Criza financiară ne-a adus într-un punct de decizie final: ce e de făcut în privința industriei auto americane, aflată în mare suferință? Cei Trei Mari, adică Ford, Chrysler și General Motors, aveau probleme de ani de zile. Opțiunile manageriale proaste, acumulate de decenii, îi împovăraseră pe producătorii auto cu costuri uriașe pentru asigurările medicale și de pensie ale angajaților. Și întârziaseră nepermis de mult în a se adapta la schimbările de pe piață. În consecință, fuseseră lăsați în urmă de producătorii străini, atât la capitolul prețurilor, cât și la cel al calității produselor.

Când economia a fost lovită de criză, vânzările de automobile au scăzut brusc. Apoi, înghețarea pieței creditului a stopat aproape orice fel de împrumut pentru achiziționarea unei mașini. Acțiunile producătorilor auto s-au dus de-a rostogolul în timpul colapsului bursier din lunile septembrie și octombrie. Soldurile lor în numerar s-au redus până la niveluri periculoase. Și aveau slabe șanse să poată obține alte fonduri de pe piețele private.

În toamna anului 2008, Rick Wagoner, directorul general de la GM, a început să facă presiuni pentru obținerea unui ajutor federal. El a avertizat că GM va da faliment, după care vor urma și alți fabricanți de automobile. Faptul că avertismentele lui au fost lansate chiar înainte de alegerile prezidențiale nu cred că a fost o coincidență. Am refuzat să iau vreo decizie asupra industriei auto până după ziua alegerilor.

La șase zile după vot, m-am întâlnit cu noul președinte Obama în Biroul Oval. Barack a fost politicoș și sigur pe sine. Părea să aibă exact aceeași stare de uimire ca mine, cu opt ani în urmă, când Bill Clinton îmi urase bun venit în Biroul Oval. Totodată, puteam vedea cum începe să-l învâluie sentimentul responsabilității. Mi-a pus întrebări despre cum îmi structurez ziua și cum îmi organizez oamenii. Am discutat despre politica externă, inclusiv relațiile Americii cu China, Arabia Saudită și alte mari puteri. Am vorbit și despre economie, inclusiv dificultățile industriei auto.

Mai târziu în cursul săptămânii, m-am așezat la o ședință cu echipa mea economică.

— I-am spus lui Barack Obama că nu-i voi lăsa pe producătorii auto să falimenteze, am deschis eu subiectul. N-am de gând să-i pasez lui pe umeri această mizerie.

În 1979, mă opusesem planului lui Jimmy Carter de a salva compania Chrysler, convins fiind că statul nu trebuie să se amestece în afacerile fabricanților de automobile. Pe de altă parte, însă, în 2008, economia continua să fie extrem de fragilă, iar sfătuitoarii mei pe probleme economice mă avertizaseră că falimentul imediat al Celor Trei Mari ar putea să ne coste pierderea a peste un milion de locuri de muncă, scăderea veniturilor din taxe și impozite cu 150 de miliarde și reducerea PIB-ului Americii cu sute de miliarde de dolari.

Congresul votase o lege prin care companiilor de automobile li se ofereau fonduri cu împrumut în valoare de 25 de miliarde de dolari, în schimbul angajamentului ca mașinile produse să aibă un grad superior de eficiență a consumului de combustibil. Eu nădăjduiam să putem convinge Congresul să disponibilizeze imediat aceste împrumuturi, astfel încât companiile să rămână pe linia de plutire suficient încât noul președinte și echipa lui să abordeze eficient situația.

Omul meu de bază în problema industriei auto era Carlos Gutierrez, secretarul pentru Comerț. Născut în Cuba, Carlos emigrase în Florida când era doar un băiețel. Părinții lui s-au mutat în Mexic, unde Carlos s-a angajat ca șofer pe furgonetă, făcând livrări pentru Kellogg's. Douăzeci și patru de ani mai târziu, Carlos devenea cel mai tânăr director general din istoria companiei Kellogg's și singurul latinoamerican în lista companiilor din topul Fortune 500. El s-a alăturat administrației mele în 2005 și s-a achitat cu brio de sarcina promovării schimburilor comerciale, apărării reducerilor de impozit și sprijinirii libertății în Cuba.

Carlos și echipa au făcut presiuni puternice asupra Congresului ca să dea drumul împrumuturilor pentru industria auto. Am făcut progrese în Cameră, dar Senatul nu voia să se clikească în ruptul capului. Unica opțiune rămasă era să dăm bani cu împrumut din TARP. Eu am spus echipei că voiam să mă folosesc de ocazia acestor împrumuturi pentru a insista ca fabricanții auto să-și dezvolte planuri de afaceri viabile. Condițiile erau foarte presante: companiile auto aveau răgaz până în aprilie 2009 ca să devină viabile din punct de vedere fiscal și să fie capabile să se autosustină, prin restructurarea operațiunilor, renegocierea contractelor de muncă și reînnoirea acordurilor cu deținătorii de obligațiuni. Dacă nu reușeau să îndeplinească toate aceste condiții, împrumuturile urmau să fie rambursate imediat, forțând intrarea în faliment.

Acest târg a atras critici din ambele tabere ale Congresului. Liderul sindicatului din industria auto s-a plâns că sunt condiții prea dure. Grover Norquist, un foarte influent susținător al conservatorismului

fiscal, mi-a trimis o scrisoare deschisă, în care se putea citi: „Dragă domnule președinte Bush: Nu”.

Nimeni nu era mai frustrat decât mine. Cu toate că împrumuturile restrictive pe termen scurt erau o soluție mai bună decât ajutorul de stat nemijlocit, mi-era necaz să văd cum ultima mea decizie economică majoră va fi una de salvare a industriei auto! Dar cu o piață care nu reîncepuse încă să funcționeze, trebuia să-i apăr pe muncitorii americani și familiile lor de un colaps generalizat. Și mă mai gândeam și la succesorul meu. Am hotărât să-l tratez exact la fel cum mi-ar fi plăcut mie să fiu tratat, dacă aș fi fost în locul lui.

Una dintre cele mai bune cărți pe care le-am citit în timpul președinției mele a fost Theodore Rex, biografia lui Teddy Roosevelt scrisă de Edmund Morris. La un moment dat, spre finalul perioadei sale de exercițiu prezidențial, atât de plină de evenimente, Roosevelt a exclamat: „Știam că o să fie viscol, când am ieșit afară!”

Înțeleg prea bine ce voia să spună. Perioada dintre septembrie și decembrie 2008 a fost intervalul cel mai intens, mai turbulent și mai presărat cu momente de decizie, față de aceeași perioadă a anului 2001. Criza apărând atât de târziu în mandatul meu, eu nu voi mai fi la Casa Albă ca să văd efectul celor mai multe dintre deciziile pe care le-am luat. Din fericire, în clipa în care am plecat, în ianuarie 2009, măsurile pe care le luaserăm stabilizaseră sistemul financiar. Pericolul unui colaps sistemic trecuse. Piețele de credit, anterior înghețate, începuseră să miște din nou. Deși lumea întreagă se confrunta în continuare cu o serioasă insecuritate economică, anxietatea dispăruse.

Anul următor a adus cu sine un tablou amestecat. Piața bursieră a căzut în primele două luni din 2009, dar a încheiat anul cu o creștere de peste 19 la sută. Pe măsură ce băncile și-au refăcut pe baze mai sănătoase bilanțurile, au început să răscumpere din acțiunile deținute de stat. În toamna anului 2010, marea majoritate a capitalului injectat în bănci de Trezorerie fusese returnat. Cu cât economia își va recăpăta puterea, cu atât se vor rambursa mai mulți bani, plus dividendele cuvenite. Un program luat în derândere din cauza costurilor sale s-ar putea în final să ajungă să facă bani pentru contribuabilii americani.

Adesea am stat să reflectez dacă am fi putut prevedea apariția crizei financiare. Din unele puncte de vedere, chiar am prevăzut-o. Ne-am dat seama de pericolul ridicat de Fannie și Freddie și am făcut un apel repetat la Congres să autorizeze un grad sporit de supraveghere și de

limitare a mărimii portofoliilor deținute de cei doi giganti. De asemenea, am sesizat necesitatea unei noi abordări în privința reglementării. La începutul lui 2008, Hank a propus o schiță de proiect pentru modernizarea structurii de reglementare, care întărea autoritatea de supraveghere a sectorului financiar și acorda guvernului puteri sporite de închidere a firmelor intrate în incapacitate. Totuși, administrația mea și autoritățile de reglementare au subestimat anvergura riscurilor asumate de Wall Street. Agențiile de rating au creat un fals sentiment de securitate, dând binecuvântarea lor pentru niște titluri riscante. Firmele financiare s-au împrumutat prea mult, față de propriul capital, și au ascuns o parte din expunerea la risc cu ajutorul contabilității extrabilanțiere. Multe produse financiare noi erau atât de complexe, încât nici măcar creatorii lor nu le înțelegeau pe deplin. Din toate aceste motive, am rămas orbi la nașterea unei crize care se pregătea de peste un deceniu.

Una din întrebările care îmi sunt puse cel mai des este cum se poate evita o nouă criză financiară. Primul meu răspuns ar fi că nu sunt sigur că am scăpat deja de cea curentă. Instituțiile financiare din toată lumea continuă să lupte cu problema supraîndatorării capitalului propriu, iar guvernele sunt împovărate de o datorie prea mare. Pentru a se redresa complet, guvernul federal trebuie să-și îmbunătățească poziția fiscală pe termen lung, prin reducerea cheltuielilor, rezolvarea obligațiilor insuficient finanțate din cadrul sistemului asigurărilor sociale și ale celor medicale și crearea condițiilor propice deschiderii de noi locuri de muncă în sectorul privat și mai ales în cel al întreprinderilor mici.

Odată economia readusă pe baze solide, Fannie și Freddie ar trebui să se transforme în companii private, care să concureze pe piața ipotecară de pe picior de egalitate cu celelalte firme. Băncile trebuie să fie obligate să îndeplinească niște cerințe de bun simț în privința capitalului propriu, care să preîntâmpine excesul de supraîndatorare. Agențiile de rating trebuie să-și reevalueze modelele de analiză pentru produsele financiare complexe. Iar consiliile de administrație ale firmelor trebuie să pună capăt pachetelor de remunerare care creează stimulente nocive și îi răsplătesc pe directori pentru eșecuri.

În același timp, trebuie să fim foarte atenți și să nu exagerăm cu corecțiile. Excesul de reglementare încetinește investițiile, înăbușă inovarea și inhibă spiritul întreprinzător. Guvernul trebuie să-și lichideze implicarea în sistemul bancar, în industria auto și în sectorul asigurărilor. În abordarea reglementării financiare, Congresul nu trebuie să știrbească independența Băncii Rezervelor Federale în a stabili politicile monetare. Iar criza financiară nu trebuie să devină o

scuză pentru majorarea impozitelor, ceea ce n-ar face decât să submineze creșterea economică necesară pentru a ne recâștiga țaria.

Mai presus de toate, țara noastră trebuie să-și păstreze credința în piețele libere, în libera inițiativă și în comerțul liber. Piețele libere au făcut din America o țară a tuturor posibilităților și, de-a lungul timpului, au ajutat la creșterea nivelului de trai pentru generații de-a rândul. Dincolo de hotarele țării, piețele libere au transformat națiuni care se zbăteau în sărăcie în adevărate puteri economice și au scos milioane de oameni din pauperitate. Capitalismul democratic, cu toate imperfecțiunile sale și necesitatea de exercitare a unei supravegheri raționale, rămâne de departe cel mai de succes model economic creat vreodată.

*

Prin însăși natura ei, funcția de președinte înseamnă că nu întotdeauna îți poți alege provocările care ajung pe masa ta. Ce poți alege este modul în care reacționezi. În ultimele zile ale administrației mele, i-am adunat pentru o ultimă ședință în Biroul Oval pe membrii echipei mele economice. Alcătuisem o echipă puternică, de oameni experimentați și capabili să se adapteze la circumstanțe neașteptate și să emită recomandări solid fundamentate. Cu toții făcuserăm ceea ce socotiserăm că era necesar, știind că nu întotdeauna va fi primit cu bunăvoință. Pentru unii dintre cetățenii noștri, TARP devenise un cuvânt murdar. Eu cred că ne-a ajutat să scutim poporul american de un dezastru la scară milenară. Guvernul a dat limpede de știre că nu va lăsa economia să cadă și a doua Mare Depresiune, despre care ne avertizase Ben Bernanke, nu a mai avut loc.

Uitându-mă la fețele obosite ale celor din echipa mea economică, m-am gândit la toate problemele prin care trecuse administrația mea. În fiecare zi, timp de opt ani, ne dăduserăm toată silința. Dăduserăm tot ce aveam mai bun în noi. Și, în fiecare încercare, ne simțiserăm onorați să fim în slujba națiunii pe care o iubeam.

73 Rough Rider în original. Președintele Ted Roosevelt a purtat acest supranume. În engleză, termenul are dublu sens, „militar călare” și „îmblânzitor de cai”, deși poate că, în cazul lui Henry Paulson, așa cum spunea un jurnalist american, mai potrivit ar fi fost termenul „îmblânzitor de dolari”. (N.t.)

74 Mulți proprietari de firme mici sunt liber-profesioniști, asociați în comandită simplă sau patroni de microîntreprinderi, ceea ce înseamnă că își plătesc impozitele pe profit la nivelul impozitelor pe venitul persoanelor fizice.

75 Din totalul contribuabililor, acel unu la sută al celor mai bogați, căruia îi revenea anterior 38,9 la sută din valoarea totală a impozitelor plătite, acum urma să suporte 39,1 la sută din total, în timp ce partea care revenea celor mai săraci 50 la sută scădea de la 3,4 la 3,1 la sută.

76 Raportul dintre datorie și PIB este o medie care se calculează la sfârșitul fiecărui an calendaristic. Indicatorul mediu al cheltuielilor, cel al impozitelor și cel al deficitului se calculează pentru anul fiscal, care se termină pe 30 septembrie. Ca urmare, media pe patru sau opt ani fiscali nu ține seama de efectele politicilor implementate în ultimele trei luni plus douăzeci de zile ale unui mandat prezidențial. Dacă aş cuprinde în cifrele mele medii tot anul fiscal 2009, indicatorii mei ar deveni următorii: Cheltuieli = 20,2%; Impozite = 17,5%; Deficit = 2,7%. Aici ar intra cheltuielile programului de ajutor pentru active toxice TARP și ale programului inițial pentru credite auto, așa cum a fost acesta preconizat de Biroul pentru Buget al Congresului, în ianuarie 2009. Aceste cifre supradimensionează însă cheltuielile suplimentare, din moment ce marea majoritate a fondurilor dedicate programului TARP urmează să fie rambursate.

77 Ulterior, prețul a fost negociat la zece dolari pe acțiune.

78 Statele Unite, Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia și Canada.

79 Responsabilitatea pentru structurarea înțelegerii le-a revenit lui Dan Price, un jurist tenace din echipa NSC, și lui Dave McCormick, capabilul subsecretar pentru afaceri internaționale al Trezoreriei.

EPILOG

Mi-am început ziua de marți, 20 ianuarie 2009, la fel ca în fiecare zi din ultimii opt ani: citind din Biblie. Unul din pasajele lecturate atunci a fost 17:1. „Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu; Dumnezeuul meu, ajutorul meu și voi nădăjdui spre Dănsul.” Amin.

Cu puțin timp înainte de ora 7 dimineată, am luat liftul până la parterul Casei Albe, am traversat Colanada și am deschis ușa de sticlă a Biroului Oval pentru ultima dată. Înăuntru mă aștepta Josh Bolten. M-a întâmpinat cu aceleași cuvinte pe care le rostea zilnic în calitatea sa de șef de cabinet:

— Domnule președinte, vă mulțumesc pentru privilegiul de a vă fi de folos.

În diminețile obișnuite, Aripa Vestică forfotea de consilieri. Dar, în ultima zi, clădirea era ciudat de liniștită. Nu se mai auzeau telefoane sunând, televizoare transmițând știri și oameni salutându-se pe holuri. Acum, singurul sunet pe care îl auzeam din când în când era mașina de găurit a unui muncitor care lucra la redecorarea birourilor pentru noua echipă.

Am lăsat o scrisoare pe biroul Resolute. Conform tradiției prezidențiale, scrisesem un mesaj de felicitare pentru succesorul meu, în care îi uram succes. Scrisoarea era într-un plic de manila adresat lui „44”.

— A fost o onoare pentru mine să vin să lucrez în acest birou în fiecare zi, i-am spus lui Josh.

Apoi mi-am îmbrăcat paltonul, am ieșit pe ușă și am făcut un ultim tur al Peluzei de Sud, unde ne plimbam eu și Spot în dimineata când am dat ordinul de eliberare a Irakului.

M-am oprit apoi în Sala Estică, unde se adunase personalul din reședința Casei Albe. Încăperea plină de oameni contrasta cu pustietatea Aripii Vestice. Erau acolo aproape toți membrii personalului: florarii care puneau buchete de flori proaspete în Biroul Oval în fiecare dimineată, majordomii și valeții care se ocupau de confortul nostru, tâmplarii și inginerii care se ocupau cu întreținerea Casei Albe, bucătarii care ne pregăteau mese fabuloase și, bineînțeles, cofetarul care se ocupa de pofta mea de dulciuri.

Mulți oameni din personalul reședinței lucrau acolo nu doar de opt ani, ci chiar de când fusese tata președinte.

— Ați fost pentru mine ca o familie, le-am spus eu avându-le alături pe Laura, Barbara și Jenna. Sunt lucruri pentru care n-am să duc dorul Washingtonului, dar de voi îmi va fi foarte dor. Vă mulțumim din adâncul inimilor noastre.

Barack și Michelle Obama au sosit la Poarta de Nord chiar înainte de ora 10. Laura și cu mine îi invitaserăm să bem o cafea în Sala Albastră, exact așa cum Bill și Hillary Clinton făcuseră cu noi, cu opt ani în urmă. Soții Obama erau foarte bine dispuși și entuziasmați de drumul ce li se deschidea înainte. Între timp, în Sala de Criză, consilierii pe probleme de securitate teritorială din ambele echipe monitorizau informațiile primite cu privire la o amenințare teroristă vizând ceremonia de învestire. Era o dovadă concretă că niște criminali voiau să facă rău țării noastre, indiferent cine era președinte.

După vizita soților Obama, ne-am urcat în mașină și am pornit cu coloana oficială spre Pennsylvania Avenue. Mi-am amintit cum a fost când am făcut această deplasare împreună cu Bill Clinton, în urmă cu opt ani. În ziua aceea de ianuarie din 2001, nici nu-mi imaginam ce se va întâmpla în timpul președinției mele. Știam că unele decizii nu au fost bine primite de concetățenii mei. Dar eram mulțumit că nu m-am dat în lături de la hotărâri dificile și că întotdeauna am făcut ceea ce am crezut că este bine.

La Capitoliu, Laura și cu mine ne-am ocupat locurile la ceremonia de învestire. M-a impresionat acest transfer pașnic de putere, una dintre principalele trăsături ale democrației noastre. Publicul fremăta în așteptarea ceremoniei de depunere a jurământului. Barack Obama dusesse o campanie electorală în care cuvântul de ordine fusese speranța și exact asta le oferise multor americani.

Pentru noul nostru președinte, ceremonia de învestire era un început promițător. Pentru mine și Laura, însemna un sfârșit. Acum era rândul altui președinte, iar eu mă pregăteam să mă întorc acasă. După o emoționantă ceremonie de adio la baza aeriană Andrews, Laura și cu mine ne-am urcat la bordul aeronavei Air Force One — acum denumită Special Air Mission 28000. Era o frumoasă zi de iarnă când am aterizat în Midland, după-amiaza târziu. Am mers cu mașina la un miting în Centennial Plaza, locul în care, cu opt ani în urmă, avusese loc ceremonia de despărțire. Multe figuri din mulțime erau aceleași, semn

că prietenii adevărați rămăseseră alături de noi și după ce am intrat în politică, și după ce am plecat din politică.

— Ce bine e acasă! am spus eu. Este adevărat că Laura și cu mine am părăsit Texasul, dar Texasul nu ne-a părăsit niciodată... Când am plecat de la Casa Albă în această dimineață, am plecat cu aceleași valori cu care am venit în urmă cu opt ani. Iar când mă voi privi în oglindă diseară, odată ajuns acasă, nu voi regreta nimic din ceea ce voi vedea — poate doar părul încăruntit.

Seara am plecat spre Crawford unde ne-am trezit în zori, în prima zi din ceea ce Laura a numit „viața de după”. M-a surprins atâta liniște. Niciun briefing CIA, niciun document pe hârtie albastră transmis din Sala de Criză. Aveam impresia că până atunci ambalasem mașina la 100 km / h și acum redusesem viteza la 10 km / h. Trebuia să mă străduiesc să mă relaxez. Am citit ziarele și instinctiv m-am gândit ce reacție să adoptăm. Apoi mi-am amintit că de-acum această decizie revenea altcuiva.

Aveam destule lucruri cu care să-mi ocup timpul. Mă duceam la șantierul de construcție a Centrului Prezidențial Bush în campusul Southern Methodist University, care va cuprinde arhivele guvernamentale oficiale, un muzeu și un institut politic dedicat promovării reformei în educație, sănătății globale, creșterii economice și libertăților omului, cu accent deosebit pe crearea de noi oportunități pentru femeile din întreaga lume. Am norocul de a fi singurul președinte ai cărui părinți sunt în viață după încheierea mandatului și sunt bucuroși că am șansa de a petrece mai mult timp alături de ei. În iunie 2009, Laura și cu mine ne-am alăturat numeroasei noastre familii în Kennebunkport, cu ocazia zilei de naștere a tatălui meu, care împlinise 85 de ani și a sărbătorit evenimentul sărind din nou cu parașuta. Mama a făcut o remarcă ironică în legătură cu locul de aterizare — biserica episcopală St. Anns — zicând că a fost o alegere strategică. Dacă săritura nu se încheia cu bine, măcar cimitirul era aproape.

Din când în când, unele lucruri îmi aduc aminte cât de mult s-a schimbat viața. La scurt timp după ce ne-am mutat în Dallas, l-am luat pe Barney la o plimbare matinală prin împrejurimi. Nu mai făcusem asta de zece ani. Barney nu mai fusese niciodată aici — până atunci el își petrecuse viața numai la Casa Albă, Camp David și Crawford. După ce a ochit peluza vecinului, Barney s-a dus glonț acolo să-și facă treaba. Și iată-l pe fostul președinte al Satelor Unite, cu o pungă de plastic în mână, strângând ceva ce încercasem să evit în ultimii opt ani.

A doua zi după ce am plecat de la Casa Albă, am început să scriu această carte. Lucrând la ea, am avut prilejul să reflectez și sper că v-a făcut plăcere să citiți aceste gânduri, așa cum mie mi-a făcut plăcere să le scriu.

Când am ales să structurez cartea pe baza principalelor momente de decizie, am știut că asta va însemna să ignor anumite aspecte ale președinției mele. N-am acoperit în întregime realizări din domeniul politicii externe, cum ar fi istoricul acord privind cooperarea în domeniul nuclear civil încheiat cu India sau Inițiativa Merida de combatere a traficului de droguri, semnată cu Mexicul. Am dedicat doar câteva rânduri energiei și mediului și nu am vorbit despre decizia mea de a crea cele mai mari zone de conservare marină din lume. Am omis să scriu despre succesele eforturilor noastre de îmbunătățire a serviciilor destinate veteranilor, de reducere a consumului de droguri în rândul tinerilor și a numărului imens de oameni fără adăpost. Toate aceste realizări sunt motive de mândrie, iar eu sunt recunoscător celor care m-au ajutat să le îndeplinesc.

În loc să vorbesc despre fiecare problemă în parte, am încercat să dau cititorului o imagine asupra celor mai semnificative decizii pe care le-am luat ca președinte. Așa cum sper că am explicat limpede acest lucru, cred că unele decizii au fost bune, iar altele au fost proaste. Dar de fiecare dată am făcut ceea ce am considerat că este în interesul țării noastre.

Este prea devreme să-mi dau seama cum se vor dovedi deciziile mele. Ca președinte, am avut ocazia să-i elogiez pe președinții Gerald Ford și Ronald Reagan. Grațierea acordată de președintele Ford lui Richard Nixon, privită cândva ca una dintre cele mai mari greșeli din istoria președinției, este considerată astăzi gestul generos al unui președinte. A fost extraordinar să-i auzi pe cei care altădată îl acuzau pe președintele Reagan că era un prost și un instigator la război, minunându-se cum a reușit acest Mare Comunicator să câștige Războiul Rece.

Sper că peste zeci de ani oamenii mă vor privi ca pe un președinte care a recunoscut provocările majore ale timpurilor noastre și care și-a respectat jurământul de a proteja țara; care și-a urmat convingerile fără preget, dar a schimbat calea atunci când a fost necesar; care a avut destulă încredere în oameni pentru a-i lăsa să facă singuri alegeri și care a profitat de influența Americii pentru a răspândi libertatea. Și

sper să ajungă la concluzia că am apărat onoarea și demnitatea funcției pe care am avut privilegiul să o dețin.

Indiferent de verdictul dat președinției mele, nu mă sperie gândul că atunci nu voi mai fi prin preajmă ca să-l aflu. Este o decizie pe care numai istoria o poate lua.

MULȚUMIRI

Am norocul să fac parte dintr-o familie de autori ai unor cărți de succes. Mama și tata au scris niște cărți bune, la fel și sora mea Doro. Laura a scris un bestseller, Jenna a scris un bestseller și amândouă au colaborat la încă unul. Până și câinii părinților mei, C. Fred și Millie, au și ei operele lor.

M-a inspirat succesul membrilor familiei mele și, mai ales, m-a susținut dragostea lor. Îi mulțumesc Laurei pentru dragostea ei neîncetată și pentru că mi-a fost alături în întâmplările care au făcut posibilă această carte. Le mulțumesc fiicelor noastre, Barbara și Jenna, pentru îmbrățișări și încurajările lor pline de umor. Mă bucur că am un ginere precum Henry Hager. Apreciez sprijinul neconținut al părinților mei. Le mulțumesc și lui Jeb, Neil, Marvin și Doro pentru că l-au încurajat pe fratele lor.

Când m-am decis să scriu această carte, am știut că nu va fi o sarcină ușoară. Dar n-am știut cât de plăcută va fi. Principalul motiv este că am colaborat cu Chris Michel. La finalul administrației mele, Chris era cel care îmi redacta discursurile. Cunoștea felul meu de a vorbi și a fost martor la deciziile pe care le-am luat. Multiplele sale talente, de la activitatea de documentare până la cea de editare, au făcut scrierea acestei cărți o sarcină mai ușoară. Atitudinea lui optimistă a fost o constantă sursă de bucurie. Îi voi simți lipsa, deoarece va pleca la Facultatea de Drept de la Yale.

Această carte a făcut primul pas spre publicare în momentul în care l-am angajat pe Bob Barnett. Bob este un jurist talentat, cu o judecată echilibrată, o experiență fără pereche și o răbdare extraordinară — lucru dovedit din plin în fața remarcilor cu care l-am tachinat în legătură cu tarifele sale orare. Adevărul este că Bob e cel mai bun în acest domeniu și a meritat fiecare penny.

Nu pot să-mi imaginez un editor mai bun decât Sean Desmond, absolvent de Harvard și fiu al orașului Dallas din Texas. Sean a știut când să adaug detalii, când să mai șterg din cuvinte și cum să dau viață deciziilor mele în fața cititorului. Întotdeauna a dovedit răbdare, profesionalism și un minunat simț al umorului.

Mulțumesc minunatei echipe de la Crown Publishing, lui Steve Rubin și Jenny Frost, care au crezut în acest proiect de la bun început, Mayei

Mavjee și Tinei Constable, care l-au parcurs de la un cap la altul. Le sunt recunoscător directorului editorial Amy Boorstein, redactorei Jenna Dolan, directorului de creație Whitney Cookman, asistentei de redacție Stephanie Chan, directorului de publicitate David Drake, directorului de producție Linnea Knollmueller, directorului de concepție grafică Elizabeth Rendfleisch și celorlalți de la editurile Crown și Random care au contribuit la apariția acestei cărți.

O bună parte din activitatea de documentare pentru această carte s-a făcut sub îndrumarea strălucitului și neobositului Peter Rough. Timp de un an și jumătate, Peter a săpat în arhive, a căutat pe internet și a parcurs teancuri de documente. Opiniile și creativitatea lui au contribuit la îmbunătățirea acestei cărți în nenumărate feluri. El a verificat toate datele cu sprijinul altor patru oameni, foști membri ai echipei mele de redactare a discursurilor: Staci Wheeler, Mike Robins, Mike Hasson și Matt Larkin. Au mai contribuit cu informații prețioase: Gabriel Gillett, Paul Langdale, Chris Papagianis, Sarah Catherine Perot, Kerrie Rushton, Sara Sendek, Josh Silverstein și alții.

Le sunt îndatorat specialiștilor de la Administrația Arhivelor și Evidenței Naționale pentru sprijinul lor. Îi mulțumesc lui Alan Lowe, directorul Bibliotecii Prezidențiale George W. Bush, și arhivarului-șef Shannon Jarrett, pentru că au făcut din acest proiect o prioritate. Arhivarii Brooke Clement, Matthew Law și Jodie Steck au căutat printre mii de documente și fotografii care m-au ajutat să-mi împrăpătez memoria și să verific anumite detalii din relatarea mea. De asemenea, m-au ajutat Sarah Barca, Tally Fugate, Peter Haligas, Neelie Holm, Bobby Holt, Elizabeth Lanier, David Sabo și Ketina Taylor. Mulțumesc și personalului de la departamentul documentelor prezidențiale de la Arhiva Națională din Washington — în special lui Nancy Smith, John Laster și Stephannie Oriabure — care mi-a pus la dispoziție materiale strict confidentiale.

Numeroși prieteni de încredere au contribuit la această carte. Le sunt foarte recunoscător celor care au citit întregul manuscris: Steve Hadley, Josh Bolten, Andy Card, Blake Gottesman, Karen Hughes, Condi Rice și Dana Perino, pentru sfaturile utile în materie de publicitate. Pete Wehner a citit bună parte din această carte în etapa de început și a făcut observații pertinente. Brent McIntosh și Raul Yanes au citit cu atenție proiectul final. Au mai contribuit cu sugestii la capitolele mai importante și Dan Bartlett, Ryan Crocker, Mark Dybul, Gary Edson, Peter Feaver, Joe Hagin, Mike Hayden, Keith Hennessey, Joel Kaplan, Eddie Lazear, Jay Lefkowitz, Brett McGurk și Hank Paulson. Lor le datorez multe dintre calitățile acestei cărți și niciunul dintre defecte.

Atunci când un fost președinte publică o carte, aceasta presupune și o analiză a textului pentru a evita eventuala declasificare a unor informații secrete. Am avut șansa de a avea alături trei juriști competenți care m-au ajutat să parcurg și acest proces: Bill Burck, Mike Scudder și Tobi Young. Le mulțumesc lui Bill Leary și echipei profesioniste de la Consiliul de Securitate Națională, care au contribuit la finalizarea mai rapidă a acestui proces. Le mulțumesc, de asemenea, tuturor bărbaților și femeilor de la Agenția Centrală de Informații care au ajutat la verificarea unor elemente importante.

Realizarea secțiunii de fotografii din această carte a fost posibilă mulțumită lui Emily Kropp Michael care împreună cu echipa NARA le-au ales din cele patru milioane de fotografii arhivate digital în Biblioteca Prezidențială Bush. Au făcut-o sub îndrumarea lui Eric Draper, fotograful meu principal timp de opt ani de zile, și a lui Paul Morse, fost fotograf la Casa Albă.

Deciziile evocate în această carte nu ar fi fost posibile fără acțiunea nemijlocită și sprijinul multor oameni devotați pe parcursul celor cincisprezece ani petrecuți de mine în serviciul public. Le mulțumesc lui Dick și lui Lynne Cheney pentru opt ani de prietenie. Le sunt recunoscător oamenilor generoși și remarcabili care au lucrat la Cabinetul meu și la Casa Albă, cât și în timpul campaniilor mele electorale și la biroul meu de guvernator din Texas. Laura și cu mine le vom rămâne veșnic recunoscători minunaților agenți ai serviciilor secrete, consilierilor militari care au fost mereu alături de mine, personalului extraordinar de generos al reședinței de la Casa Albă, medicilor și asistentelor din unitatea medicală a Casei Albe, echipajelor de pe Air Force One și Marine One, precum și minunatei echipe de la Camp David. În numele lui Barney, Spot și Miss Beazley, le mulțumesc în mod special lui Dale Haney, Sam Sutton, Robert Favela, Cindy Wright, Robert Blossman și Maria Galvan.

Am bucuria de a fi înconjurat de o echipă extraordinară la Dallas, condusă de șeful de cabinet Mike Meece, un om talentat și competent. Le sunt recunoscător lui Blake Gottesman și Jared Weinstein, doi foști consilieri care au sacrificat câteva luni din viața lor ca să mă ajute să-mi preiau funcția. Toți cei din administrația lui George W. Bush au contribuit la această carte: Mike Meece, Brian Cossiboom, Logan Dryden, Freddy Ford, Ashley Hickey, Caroline Hickey, Caroline Nugent, David Sherzer și Justine Sterling. Le mulțumesc, de asemenea, lui Charity Wallace, Molly Soper și Katie Harper, care s-au ocupat cu mare grijă de Laura.

În afară de faptul că am scris această carte, în ultimul an și jumătate am lucrat la deschiderea centrului meu prezidențial la Southern Methodist University din Dallas. Îi mulțumesc lui Mark Langdale care a supervizat aceste eforturi, președintelui Universității, Gerald Turner, pentru strânsa colaborare, lui Jim Glassman și Stacy Cinatl de la conducerea Institutului George W. Bush. Le transmit recunoștința mea lui Don Evans, Ray Hunt și Jeanne Johnson Phillips pentru contribuția lor la reușita acestui proiect.

Am spus deseori că nu-mi lipsește viața politică de la Washington, dar îmi este dor de oamenii de acolo. Le mulțumesc prietenilor mei din Congres, liderilor politici din alte țări și chiar jurnaliștilor.

În sfârșit, le mulțumesc bărbaților și femeilor din Armata Statelor Unite. Deși am dedicat această carte Laurei, Barbarei și Jennei, nimeni nu m-a inspirat mai mult decât cei care poartă uniforma militară și familiile lor. Realizările lor vor rămâne înscrise în istorie alături de faptele celor mai mărețe generații și cea mai mare onoare pentru mine a fost să le fiu comandantul-șef.

INDICE

80*

80* Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții și la ediția digitală în format PDF.

A

AARP (Asociația Americană a Pensionarilor) 400

Abbas, Mahmoud 325, 573, 574, 576, 577, 578, 579, 581

Abdullah, regele Arabiei Saudite 354, 567, 568, 591, 615

Abizaid, gen. John 375, 512, 514, 523, 524, 548

Abrams, Elliott 351

Abu Abbas 325

Abu Dhabi 615

Abu Ghraib 136, 137, 243

Abu Nidal 325

Acheson, Dean 253

Acvariile din Pyongyang 595

Adame, Yesenia 390

Adams, John 146, 227, 659

Adams, John Quincy 132

Adger, Sid 34

adopte 49, 148

Afganistan 135, 150, 200, 236, 238, 241, 245, 257, 265, 267, 268, 269, 270, 272, 275, 276, 279, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 288, 290, 293, 294, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 319, 332, 333, 335, 339, 362, 365, 371, 406, 504, 506, 543, 557, 562, 608, 647

Africa 155, 226, 275, 385, 459, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 495, 497, 602

Africa de Sud 385, 479, 483, 485, 489

Agenda pentru libertate 561, 564, 600

Agencia Națională pentru Securitate (NSA) 238, 239, 249

Agencia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) 295, 352

AGOA (Legea privind Oportunitatea de Dezvoltare a Africii) 494

Agris, Joe 526

Aguirre, Eduardo 372

Ahmadinejad, Mahmoud 587, 588, 591, 593

Air Force One 81, 148, 192, 194, 195, 197, 203, 223, 233, 282, 311, 356, 373, 402, 435, 436, 437, 448, 454, 496, 542, 604, 669, 676

ajutoare externe 474, 493

al-Qaeda 199, 200, 201, 204, 209, 213, 225, 232, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 257, 258, 265, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 279, 280, 283, 284, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 303, 304, 309, 310, 312, 313, 333, 335, 336, 366, 377, 380, 414, 506, 507, 509, 512, 516, 518, 525, 541, 542, 546, 550, 625, 626

Alexander, Lamar 106

Alianța Nordului 270, 283, 285, 287, 294

Alito, Samuel 148, 149, 153, 465

Allbaugh, Joe 86, 90, 103, 440

Allen, Thad 459, 462

Allison, Jimmy 43

American International Group (AIG) 645

Andover (Phillips Academy) 27, 28, 29, 30, 38, 42, 53, 68, 93, 169

Andrew, uraganul 439, 449

Annan, Kofi 475

Annapolis, conferința de pace de la 577, 578

antiSIDA, politica 465, 472, 475, 476, 477, 480, 481, 489, 490

Anti-SIDA 471

antrax 230, 231, 247, 335

Apple, Johnny 286

Arabia Saudită 268, 349, 567, 578

Arafat, Yasser 564, 566, 567, 568, 571, 572, 573, 574, 577, 579, 580

arme de distrugere în masă 154, 213, 231, 273, 324, 325, 326, 332, 334, 335, 341, 344, 346, 347, 350, 357, 361, 364, 369, 370, 376, 378, 380

Armitage, Richard 155

Armstrong, Anne și Tobin 48

Ashcroft , John 213, 235, 249, 250, 267

Assad, Basher 581, 595

atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 164, 189, 190, 194, 195, 196, 200, 201, 202, 208, 209, 213, 216, 220, 221, 223, 225, 226, 227, 228, 232, 233, 236, 237, 238, 240, 241, 245, 246, 247, 248, 249, 253, 259, 260, 261, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 282, 284, 293, 294, 298, 303, 304, 312, 313, 314, 319, 325, 326, 330, 333, 357, 371, 389, 405, 414, 426, 440, 443, 457, 461, 466, 476, 506, 509, 553, 561, 562, 564, 566, 620, 625, 626, 627, 628, 659

Atkins, Thane 622

Atta, Mohamed 228

Atwater, Lee 72

Austin, Roy 30

avort 106, 110, 169, 170, 173, 174, 180

Aznar, José Maria 331, 345, 348, 356, 362

B

Bachman, John 111

Badger, Doug 399

Bagge, Sgt. Christian 522

Baker, James 39, 81, 122, 124, 125, 131, 140

Balkenende, Jan Peter 331

Bandar, prințul Arabiei Saudite 349

Bank of America 643, 644, 656

Barak, Ehud 564

Barbour, Haley 445, 447, 453, 454

Barclays 643, 644

Barroso, José 348, 356

Barry, John 442

Bartlett, Dan 36, 37, 86, 127, 190, 362, 417, 545, 675

baseball 17, 18, 19, 22, 26, 28, 32, 61, 75, 77, 82, 88, 104, 306, 373, 386, 553, 636

Baucus, Max 399

Beamer, Todd 196

Bear Stearns 638, 639, 640, 643, 644

Beckwith, Bob 218

Bellmon, Henry 86

Benedict, G. Grenville 30

Benedict al XVI-lea, Papa 175

Bennett, Robert 81

Bentsen, Lloyd 37, 109

Bergner, Gen. Kevin 524

Berlusconi, Silvio 208

Bernanke, Ben 619, 632, 636, 646, 665

Beschloss, Michael 182

Betts, Roland și Lois 604

Bhutto, Benazir 308, 309

Biden, Joe 342, 482, 524

Biloxi, Mississippi 453, 454, 463, 467

Bin Laden, Osama 200, 226, 236, 245, 257, 269, 289, 414, 505, 507, 625

Biserica Catolică 174

Bishop, Nina 218

Bixby, Lydia 290

Blahous, Chuck 422

Blair, Cherie 327, 328, 329, 330

Blair, Tony 163, 208, 276, 327, 328, 339, 345, 346, 356, 358, 416, 507, 572, 578, 589

Blanco, Kathleen 435, 436, 444, 446, 447, 452, 454, 455, 466

Blasingame, Ken 177

Blix, Hans 343, 345, 346, 355

Blount, Red 36, 65

Blum, John Morton 32, 33

Blunt, Roy 654

Boehner, John 388, 389, 541, 638, 650, 652

Bolten, Josh 114, 116, 145, 167, 194, 462, 476, 477, 523, 529, 621, 629, 634, 648, 650, 651, 654, 659, 667, 675

Boni, Yayi 495

Bono 491, 492, 493, 494

Botswana 479, 483, 484

Boyd 51

Bracero, programul 425

Breaux, John 399

Bremer, L. Paul „Jerry” 365, 373, 507, 513

Brenly, Bob 234

Bridges, Calvin 46

Broder, David 95

Brokaw, Tom 111

Brooks, Mike 41

Brown, Bobby 76

Brown, Gordon 607

Brown, Michael 436, 440, 441, 453, 459

Bullock, Bob 90, 91, 92, 93, 94, 99, 100, 388

Burger, Warren 71

Burke, Sir Edmund 519

Burkina Faso 494

Bush, Barbara [fiica] 13, 560, 597, 604, 668, 673

Bush, Barbara Pierce [mama] 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 32, 38, 49, 51, 53, 54, 67, 73, 76, 82, 88, 89, 96, 97, 121, 171, 197, 202, 215, 220, 223, 240, 243, 266, 278, 281, 344, 406, 407, 417, 454, 457, 458, 484, 496, 519, 560, 571, 582, 635, 644

Bush, Bucky 26

Bush, Columba Garnica 41, 48

Bush, Doro 21, 22, 46, 207, 274, 344, 604, 673

Bush, Dorothy Walker 25, 345

Bush, George H.W. 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 54, 62, 63, 64, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 89, 99, 106, 108, 112, 114, 119, 121, 123, 126, 127, 128, 130, 133, 146, 150, 163, 165, 202, 207, 215, 216, 265, 266, 267, 281, 322, 338, 345, 415, 417, 418, 439, 449, 451, 457, 473, 571, 604, 605, 608, 623, 624, 658, 668, 673

Bush, Jeb 21, 41, 42, 48, 72, 83, 88, 95, 120, 121, 122, 344, 414, 416, 441, 445, 673

Bush, Jenna 7, 13, 40, 41, 48, 51, 52, 62, 97, 98, 118, 119, 169, 197, 344, 371, 372, 406, 407, 413, 414, 485, 493, 560, 597, 668, 673, 674

Bush, Laura Welch 7, 13, 14, 15, 16, 19, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 61, 64, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 77, 83, 85, 86, 93, 96, 97, 98, 99, 104, 106, 111, 112, 113, 116, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 128, 149, 150, 157, 162, 163, 170, 174, 175, 177, 197, 198, 204, 207, 212, 215, 216, 231, 233, 234, 266, 274, 278, 279, 284, 288, 291, 295, 305, 327, 328, 329, 344, 371, 372, 373, 374, 375, 384, 388, 400, 402, 408, 413, 414, 416, 417, 426, 442, 456, 462, 463, 471, 473, 480, 482, 484, 485, 488, 489, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 511, 522, 560, 565, 569, 582, 597, 601, 603, 604, 607, 610, 612, 668, 669, 670, 673, 676, 677

Bush, Marvin 21, 81, 207, 267, 344, 604, 673

Bush, Neil 14, 21, 39, 79, 673

Bush, Noelle 48

Bush, Prescott 24, 43, 384

Bush, Robin 20, 21, 25, 28, 51, 321

Butler, raportul 154

Byrd, Robert 210

C

Caldwell, Kirbyjon 99, 117, 215, 216

Callahan, Dan 173

Campbell, Alastair 340

Campbell, Ben Nighthorse 116

Camp David 98, 128, 144, 157, 214, 266, 267, 268, 271, 274, 282, 283, 327, 339, 344, 513, 514, 516, 517, 519, 532, 564, 577, 582, 609, 611, 671, 676

Capretta, Jim 399

Card, Andy 116, 127, 129, 143, 144, 145, 165, 190, 194, 197, 212, 213, 218, 224, 249, 254, 268, 332, 372, 417, 422, 439, 452, 455, 462, 636, 675

Card, Kathi 144

Carson, Benjamin 173

Carter, Jimmy 66, 71, 132, 165, 214, 267, 322, 661

Cartwright, Hoss 548

Case for Democracy, The (Sharansky) 563

Casey, Bob 170

Casey, Gen. George 511, 512, 514, 517, 518, 523, 524, 527, 532

Ceaușescu, Nicolae 605

Cellucci, Paul 565

celule stem 162, 171, 173, 176, 178, 179, 182, 183, 185

Centrul Prezidențial pentru Operațiuni de Urgență (PEOC) 193, 194, 196, 204, 205, 206

Chalabi, Ahmed 366

Chapman, Valerie și John 292

Charles, prințul (Marea Britanie) 48

Chavez, Hugo 181

Cheney, Dick 81, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 121, 128, 129, 132, 155, 193, 196, 214, 224, 233, 249, 267, 272, 273, 298, 307, 336, 339, 354, 413, 414, 529, 536, 545, 571, 584, 629, 636, 637, 651, 676

Cheney, Liz 107

Cheney, Lynne 107, 108, 110, 158, 414, 676

Cheney, Mary 107, 108

Chertoff, Mike 443, 453, 459, 464

Chicago Tribune 481

Chiles, Eddie 75, 76

Chiles, Lawton 439

China 38, 42, 43, 66, 190, 208, 342, 344, 490, 562, 597, 598, 599, 600, 601, 603, 604, 632, 642, 657, 660

Chirac, Jacques 21, 208, 331, 345, 347, 493, 572, 580, 581, 610

Chrétien, Jean 208, 493, 572

Churchill, Winston 163, 164, 349

CIA (Agenția Centrală de Informații) 38, 129, 130, 142, 155, 190, 200, 201, 209, 213, 224, 225, 232, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 253, 254, 257, 258, 259, 260, 267, 268, 270, 279, 283, 285, 287, 289, 291, 300, 302, 323, 336, 341, 343, 344, 347, 369, 379, 409, 514, 547, 551, 594, 627, 670

Citigroup 656

Clay, familia 521, 522

Cleland, Max 423

Clement, Edith Brown 148

Cleveland, Robin 477

Clinton, Bill 80, 81, 82, 93, 94, 114, 130, 138, 163, 165, 166, 167, 175, 181, 214, 275, 323, 324, 328, 337, 342, 439, 457, 481, 494, 522, 564, 602, 623, 631, 635, 649, 660, 668, 669

Clinton, Hillary 342, 635, 649, 668

Coats, Dan 129

Code Pink, organizația 506

Coffin, William Sloane 31

Cohen, Eliot 514

Colson, Chuck 392, 395

Comey, Jim 250, 251, 252

Compton, Ann 232

Congresul 64, 235, 237, 239, 242, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 271, 276, 304, 322, 324, 329, 341, 342, 344, 349, 369, 370, 379, 388, 389, 399, 404, 419, 420, 423, 424, 426, 429, 430, 432, 433, 440, 458, 459, 462, 464, 472, 479, 481, 489, 495, 496, 501, 506, 525, 528, 530, 533, 540, 543, 544, 548, 555, 556, 603, 621, 623, 624, 628, 629, 630, 631, 633, 636, 641, 642, 647, 648, 649, 651, 652, 653, 654, 655, 661, 662, 663, 664, 677

Convenția de la Geneva 243

Conway, James 531

Cooley, Denton 109

copiii „fulg de nea” 173

Coreea de Nord 129, 138, 332, 562, 593, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 602

Coutinho, Alex 484

Cowden, Frank 622

Cox, Archibald 251

Cox, Chris 646

Craig, Mark 96

Crenshaw, Ben și Julie 124

Crocker, Ryan 538, 539, 543, 544, 548, 551, 675

Crouch, J.D. 229, 524

Curtea Supremă 107, 124, 125, 126, 147, 150, 151, 152, 153, 154, 169, 244, 254, 257, 465, 606

D

Dahlan, Mohammad 573

Dalai Lama 603

Daley, Bill 121

Danforth, Jack 106, 107, 110

Daniels, Mitch 628, 629

Daniels, Sandra Kay 190

Daschle, Tom 210, 230, 342, 423

Dean, Howard 405, 524

DeLay, Tom 399

Denogean, Sgt. Guadalupe 371

Dereliction of Duty (McMaster) 514

DeWitt, Bill 53, 75

Dickey, Jay 166, 167

Dilulio, John 393

Dodd, Chris 641

Dole, Bob 94, 658
Domenici, Pete 76
Dubai 615
Duelfer, Charles 380
Dukakis, Michael 74, 109
Dybul, Mark 476, 488, 675

E

Eagleton, Tom 106
Edna Gladney Home 49
Edson, Gary 476, 675
Edwards, John 32, 180, 181, 342, 370, 413, 414
Egipt 96, 344, 562, 573
Eisenhower, Dwight 147, 163, 452, 550, 650
ElBaradei, Mohamed 346
Elisabeta a II-a, regina 400, 401
Engelbrecht, Benny 123
Engler, John 106
Ensenat, Don 305
Evans, Don 14, 44, 55, 56, 68, 86, 114, 121, 122, 677
Evans, Susie 14, 44
Evans, Tony 391

F

Fallon, Adm. Fox 548

Fannie Mae 619, 633, 640, 641

Faubus, Orval 452

Fauci, Tony 476, 478

FBI (Biroul Federal de Investigații) 213, 224, 225, 244, 251, 267, 378, 627

Feaver, Peter 524, 675

FEMA (Agenția Federală pentru Situații de Urgență) 436, 440, 441, 443, 445, 450, 459, 464

Fiii Irakului, mișcarea 546

Filip, prințul (Marea Britanie) 400, 401

Fitzgerald, Patrick 155

Fleischer, Ari 191, 211

Foaia de parcurs pentru pacea israelianopalestiniană 572

Ford, Gerald 38, 65, 71, 106, 107, 129, 130, 134, 165, 214, 569, 659, 672, 677

Fornea, Stan 519

Forța Internațională pentru Asistență și Securitate (ISAF) 296

Fox, Michael J. 183

Fox, Vicente 321, 349, 426

Francis, Jim 86

Frank, Barney 641

Franks, Gen. Tommy 278, 283, 285, 289, 296, 317, 333, 350, 353, 355, 361, 362, 375

Freddie Mac 619, 633, 640, 641

Freeman, Brad 604

Friedman, Steve 399

Frist, Bill 106, 133, 398, 481, 515

Fundația pentru Cercetarea Diabetului Juvenil 172

G

Gaddafi, Muammar 376

Gaddis, John Lewis 32, 174

Gambia 473

Ganci, Pete 284

Garner, Jay 353

Gates, Bob 142, 525, 529, 532, 534, 536, 545

Geithner, Tim 640, 643, 655

General Motors (GM) 659

Georgia 35, 423, 520, 562, 606, 610, 612, 647

Gephardt, Dick 342

Gerson, Mike 215, 480

Ghana 475, 495

Gillespie, Ed 544, 621, 650
Ginsburg, Ruth Bader 150
Giuliani, Rudy 211, 216, 440
Global Health Corps 485
Gonzales, Alberto 127, 147, 249, 268
Gore, Al 107, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 293, 412
Gottesman, Blake 659, 675, 677
Grady, Henry W. 32
Graham, Billy 54, 215
Graham, Lindsey 535
Grant, Ulysses S. 9, 10, 263, 265, 550
Grassley, Chuck 399
Greene, Todd 234
Greenspan, Alan 349, 635, 636
Gregg, Judd 112, 389
Guantanamo Bay, închisoarea 242, 243, 258, 259, 260
Guenin, Louis 168
Gül, Abdullah 354
Gurney, Edward 65
Gutierrez, Carlos 661

H

Haberman, Joshua 215

Habib, Khalid al 310

Hadley, Steve 136, 139, 142, 224, 254, 268, 272, 307, 310, 351, 512, 523, 527, 529, 530, 547, 571, 675

Hagel, Chuck 106, 341, 428

Hager 98, 673

Hagin, Joe 196, 210, 372, 373, 442, 447, 675

Hakim, Abdul Aziz al 509

Haley, Alex 473

Hamas 564, 566, 567, 574, 575, 576, 579, 583

Hambali 247, 248

Hamdan, Salim 257

Hance, Kent 66, 67, 68, 69, 70

Haqqani, Jalaluddin 302

Hariri, Rafiq 580, 581

Harken Energy 53

Harper, Stephen 302, 610, 677

Harris, Katherine 122

Harvard Business School 41, 42, 622

Hastert, Denny 276, 399, 402

Hatch, Orrin 173

Havel, Václav 98, 614

Hayden, Mike 238, 239, 249, 254, 255, 594, 675

Hayes, Rutherford B. 164

Hazmi, Nawaf al 237

Hekmatyar, Gulbuddin 302

Helal, Gamal 554, 568

Helms, Jesse 482

Hennessey 399, 422, 652, 675

Hennessey, Keith 652

Hernandez, Israel 86

Heymann, David 123

Hezbollah 274, 335, 380, 583, 584, 585

Hicks, Doris 463

Hobbs, David 399, 402, 403

Holloway, A.J. 454

Honoré, Gen. Russ 455, 456

Hoover, J. Edgar 239, 621

Howard, Arlene 220

Howard, George 220, 278

Howard, John 329, 331, 337, 345

Hoyer, Steny 654

Hubbard, Al 422

Hubbard, Glenn 131

Hughes, Alfred 467

Hughes, Karen 86, 116, 118, 214, 393, 412, 413, 415, 675

Hu Jintao 599, 600, 601, 610

Hussein, Saddam 135, 139, 154, 192, 231, 258, 273, 275, 276, 319, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 368, 369,

370, 371, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 429, 502, 504, 506, 510, 517, 526, 527, 552, 554, 573, 580, 586, 611, 614

Hussein, Uday și Qusay 371

Huxley, Aldous 161, 162, 186

Hyde, Henry 481

I

Ike, uraganul 464, 643, 647

Iliescu, Ion 605

incidentul cu uraniul nigerian 154

India 270, 288, 304, 305, 490, 614, 632, 657, 671

Inițiativa de Securitate împotriva Proliferării 253

Inițiativa InnerChange Freedom 392

Inițiativa Malaria 487

Ioan Paul al II-lea, Papa 169, 174

Irak 79, 137, 139, 141, 142, 143, 154, 155, 257, 273, 302, 303, 310, 319, 320, 321, 322, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 341, 342, 344, 345, 348, 350, 351, 352, 353, 355, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 377, 378, 379, 380, 381, 406, 410, 411, 424, 429, 432, 443, 459, 465, 480, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 510, 511, 513, 514, 516, 517, 518, 520, 521, 522, 524, 525, 526, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 537, 538, 539, 540, 543, 544, 545, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 555, 556, 557, 562, 573, 581, 582, 586, 587, 592, 594, 647

Iran 325, 335, 380, 506, 518, 548, 562, 566, 576, 583, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 600, 614

Iran-Contra, scandalul 81, 155

Israel 86, 96, 380, 494, 565, 573, 575, 578, 579, 585, 594

Iușcenko, Viktor 606

Ivins, Bruce 232

J

Jackson, Andrew 71, 258, 460

Jackson, Jesse 458

Jackson, Robert 254

Jakes, T.D. 457

James, LeBron 605

Jeffrey, Jim 610

Jennings, Peter 175

Jeter, Derek 233

Jiang Zemin 208, 597, 600

Jindal, Bobby 436, 464

Jocurile Olimpice din 2008 604

Johnson, Clay 28, 30, 127, 131, 144

Johnson, Lyndon B. 25, 31, 33, 109, 239, 280, 396, 431, 449, 514

Johnson, Woody 172

Jones, Don 55

Jones, J.J. și Tracy 184

Jones, Mary Jane 396, 403

Jones, Trey 184

JPMorgan Chase 640

Jumblatt, Walid 582

K

Kagame, Paul 495

Kagan, Fred 514

Kallas, Siim 331

Kalyesubula, Mohamad 471, 484

Kaneb, Tom 622

Kang Chol-hwan 595

Kaplan, Joe 146

Kaplan, Joel 650

Kaplan, Robert 514

Karzai, Hamid 288, 289, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 306, 307, 308, 311

Kass, Leon 175, 177

Katrina, uraganul 150, 432, 435, 437, 438, 439, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 452, 454, 455, 457, 458, 459, 462, 463, 465, 466, 467, 468

Kavanaugh, Ashley 417

Kavanaugh, Brett 149

Kay, David 369, 370

Keane, Gen. Jack 545
Keating, Adm. Tim 443
Keating, Frank 106
Keck, Gen. Tom 197, 198
Keller, Bill 254, 255
Keller, Timothy 56
Kennedy, Bobby 33
Kennedy, frații 239
Kennedy, John F. 109, 384, 385, 460
Kennedy, John F. Jr. 164
Kennedy, Patrick 385
Kennedy, Ted 76, 384, 387, 388, 389, 429, 430, 431
Kennedy, Vicki 385
Kerry, John 180, 298, 341, 342, 370, 405, 406, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 417, 418, 482
Khalilzad, Zalmay 295, 510, 523, 538
Khan, A.Q. 304
Kikwete, Jakaya 495, 496, 497
Killian, Lt. Col. Jerry 36, 37
Kim Dae-jung 138, 596
Kim Jong-il 138, 596, 597, 598, 599, 600
King, Martin Luther, Jr. 33, 239, 463
Kissinger, Henry 134, 595
Koch, Bobby 274
Koerner, W.H.D. 163

Koizumi, Junichiro 208, 295, 331, 493, 562

Krauthammer, Charles 186

Krissoff, familia 556, 557

Kufuor, John 495

Kuweit 322, 323, 333, 335, 354, 360, 380, 615

Kwasniewski, Aleksander 331

Kyl, Jon 106, 429

Kyoto, Protocolul de la 490

L

„Libertate pentru Irak”, operațiunea 358, 369

Lackawanna 236

Lagos, Ricardo 349

Lahoud, Emile 580

LaMontagne, Margaret 86

Landrieu, Mary 436

Landry, Tom 76

Laney, Pete 91, 92, 93, 388

Lantos, Tom 481

Laughlin, Boyd 44

Lazear, Eddie 638, 675

Lea, Tom 163

Leahy, Patrick 236

Leavitt, Mike 403, 565

Lefkowitz, Jay 161, 167, 476, 676

Lehman Brothers 619, 643

Lehrer, Jim 117
Leonhard, Wolfgang 32
Lesotho 494
Levin, Carl 545
Liban 71, 274, 538, 581, 583, 585, 594, 595
Libbi, Abu Faraj al 304
Libby, I. Lewis „Scooter” 155, 156, 268
Liberia 460, 495
Libia 614
Lieberman, Joe 110, 140, 228, 343, 535
Lincoln, Abraham 111, 163, 164, 181, 207, 227, 239, 243, 263, 265, 281, 290, 321, 362, 363, 520, 521, 550, 559
Lindsey, Larry 131, 132, 624
Livni, Tzipi 578
Lockhart, Jim 642
Lombardi, Vince 511, 512
Los Angeles, revoltele din 1992 452
Los Angeles Times 508, 578
Lott, Trent 560
loviturile aeriene împotriva Irakului din 2001 284
Lugar, Dick 481
Lussier, John „Skip” 362
Lute, Gen. Doug 310
Luti, Bill 524
Luttig, Michael 148, 149

Luttrell, Marcus 299

Lyons, Tom 29, 30

M

Mahon, George 65, 67

Maliki, Nouri al 510, 511, 516, 517, 518, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 543, 547, 548, 550, 551, 552, 553, 554

Malini, Srini 50

Mandela, Nelson 614

Marinzel, Eddie 194

Marshall, George 128

Marshall, John 128, 146, 258

Martinez, Mel 428

Marting, Del 43

Mason, George 393, 395, 396

Massoud, Ahmad Shah 270

May-Treanor, Misty 604

Mayfield, Max 444, 446

Mays, Willie 26

Mbeki, Thabo 483

MCA 490, 491, 492, 493, 494, 496

McCain, John 113, 114, 115, 429, 535, 536, 649, 650, 651, 657, 658, 659

McCarrick, Theodore 215, 492
McChrystal, Gen. Stanley 516
McClellan, Mark 399, 403
McCleskey, Robert 19, 68
McConnell, John 215
McConnell, Mike 256
McConnell, Mitch 501, 525, 650, 654
McCormick, Dave 657
McCullough, David 252
McCurry, Kerry 417
McCurry, Micke 417
McGovern, George 106
McGurk, Brett 524, 547, 551, 676
McKinley, William 84, 243, 263
McLaughlin, John 268, 343
McMahon, Vance 86
McMaster, Col. H.R. 514
McNamara, Robert 280, 514
Medvedev, Dmitri 610, 611, 612
Mehlman, Ken 416
Mellon, Stanley 32
Merkel, Angela 489, 582, 589, 606
Merrill Lynch 619, 644
Meshkov, Alexei 609
Meyer, Dan 652

Midland, Texas 14, 19, 20, 24, 26, 27, 36, 43, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 55, 64, 65, 68, 69, 70, 93, 163, 279, 402, 560, 622, 639, 648, 669

Miers, Harriet 127, 147, 151, 152, 455

Mihdhar, Khalid al 237

Millennium Challenge Account (MCA) 490, 491, 492, 493, 494, 496

Miller, George 388

Mills, Buzz 44

Miloševici, Slobodan 128, 337

Mineta, Norm 203, 210

Minunata lume nouă (Huxley) 161

Mogae, Festus 483

Mohammed, Khalid Sheikh 245, 247, 248, 258, 304

Mondale, Walter 71, 132

Moore, Michael 409, 414

Morell, Mike 190, 201

Morris, Edmund 662

Morrison, Jack 142

MoveOn.org 543

Mubarak, Hosni 350

Mueller, Bob 213, 225, 251, 252, 267

Mugabe, Robert 495, 613

Mugenyi, Peter 478, 480

mujahedini 268

Mukasey, Mike 256

Mullen, Adm. Mike 546, 548

Murphy, Lt. Michael 299, 300

Murtha, John 524

Museveni, Yoweri 484

Musharraf, Pervez 271, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309

Myers, Gen. Dick 198, 268, 359

N

Nagin, Ray 435, 436, 437, 444, 445, 456, 462, 464, 466

Nasrallah, Hassan 585

Națiunile Unite (UN) 38, 273, 323, 340, 341, 345, 346, 350, 474, 498, 511, 564, 587

NATO 128, 208, 253, 273, 296, 297, 301, 302, 303, 304, 337, 348, 354, 507, 549, 605, 606, 607, 612, 614

Neblett, Charles 74

Negroponte, John 358, 511

Newcombe, John și Angie 46, 48

New Orleans 74, 435, 436, 438, 442, 443, 444, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 466, 467, 468

New York Times 88, 154, 171, 185, 254, 286, 543, 591, 624

„Niciun copil rămas în urmă”, legislația 385, 386, 389, 390, 391, 411, 423, 429, 433, 459

Nixon, Richard 37, 38, 106, 251, 305, 392, 429, 651, 672

Noriega, Manuel 128, 266

Norquist, Grover 662

North, Don 526

Novak, Bob 155

Novelli, Bill 400

Nussle, Jim 64, 629

O

O'Connor, Sandra Day 147, 150

O'Neill 560

O'Neill, Jan 14, 560

O'Neill, Joe 14, 19, 46, 68, 560

O'Neill, Paul 131, 267

O'Sullivan, Meghan 513, 524

Obama, Barack 114, 157, 259, 313, 497, 649, 650, 651, 657, 658, 660, 668, 669

Obasanjo, Olusegun 475

Odierno, Gen. Ray 533, 537, 549, 550, 552

Odierno, Lt. Anthony 549

Olmert, Ehud 575, 576, 577, 578, 579, 583, 593, 594, 595

Olson, Barbara 202

Olson, Ted 202, 211

Omar, Mullah 285

Onderdonk, Julian 163

Osterweis, Rollin G. 32, 33

Overlock, Mike 172

Owen, Priscilla 151, 152

P

Pace, Gen. Pete 530, 533, 534, 535, 536, 545, 546, 557

Pakistan 238, 243, 247, 270, 271, 272, 288, 290, 303, 309, 310, 538

palestinieni 139, 564, 566, 572, 573, 578, 579, 614

Panama 79, 81, 128, 266, 432

Pataki, George 211, 216, 440

PATRIOT, legea 235, 236, 237, 255, 256

Patterson, Lynn 463

Paulison, Dave 464

Paulson, Hank 602, 620, 634, 637, 638, 640, 651, 676

Peale, Rembrandt 163

Pearl, Daniel 243, 247

pedeapsa cu moartea 328

Pelosi, Nancy 185, 506, 525, 638, 650, 651, 652

Perino, Dana 621, 675

Perot, Ross 80, 82, 88

Perot, Sarah Catherine 675

Petraeus, Gen. David 371, 515, 516, 525, 532, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 543, 544, 545, 548, 549, 550, 552

Pierce, Barbara 17

Pierce, Franklin 26

Pierce, Marvin 25

Pierce, Pauline Robinson 25

Piester, Ruby Lee 49

Plame, Valerie 155

Portman, Rob 629

Povestea Anei (Bush) 485

Powell, Colin 128, 137, 138, 214, 224, 267, 270, 293, 324, 355, 358, 475, 482, 571

Powell, Don 462

Pozen, Robert 422

Price, Dan 657

Proctor, Mike 19, 21

Prodi, Romano 572

programul de înarmare nucleară 138, 518, 586, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 598, 614

programul de interogare 246, 249, 254, 257, 258, 260

Programul Jericho 394, 395

Programul TARP 631, 647, 650, 652, 653, 655, 656, 661, 665

Putin, Vladimir 280, 281, 282, 287, 331, 347, 587, 589, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613

Q

Quayle, Dan 81, 106

Qurei, Ahmed 578

R

Racicot, Marc 565

Rădăcini (Haley) 473

Războiul din Golf 81, 200, 279, 321, 323, 325, 342, 344, 350, 354, 355, 369

Rafferty, Kevin 29

Rainwater, Richard 75

Ramos, Capt. Ramon 314

Randt, Sandy 604

Rasmussen, Anders Fogh 302, 331

Rather, Dan 37, 120, 410

Reagan, Nancy 162, 186

Reagan, Ronald 63, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 81, 106, 114, 127, 134, 142, 162, 186, 274, 384, 563, 624, 631, 672

Recasner, Tony 468

reducerea taxelor 459

Reese, Jim 67, 68

Reeve, Christopher 181
reforma educației 190
reforma imigrației 426, 429, 431, 432
Rehnquist, William 147, 148, 149, 150, 524, 560
Reid, Harry 256, 342, 430, 540, 650, 654
Reid, Richard 240, 241
Reinsdorf, Jerry 76
Rendón, Paula 424
renunțarea voturilor din Florida în anul 2000 122, 125
Resolute, biroul 164, 165, 212, 290, 513, 668
Reynolds, Mercer 53
Rezerva Federală 349
Rice, Condoleezza 127, 128, 138, 147, 224, 268, 307, 332, 473, 482, 675
Richards, Ann 85, 86, 87, 88, 91, 95, 117, 411
Ridge, Tom 106, 228, 230
Rigell, Gwen 190
Riley, Bob 445, 453
Robb, Chuck 379
Roberts, John 148, 149, 150, 151
Rockefeller, Jay 95, 341
România 524, 605
Roosevelt 32, 80, 164, 204, 209, 227, 230, 239, 243, 257, 276
Roosevelt, Franklin 29, 80, 418, 567, 647
Roosevelt, Theodore 383, 384, 620, 662
Rose, Rusty 75, 76

Roussel, Póte 46

Rove, Karl 9, 84, 86, 170, 190, 229, 405, 412, 422

Rowe, Dawn   i Alan 504, 505

Rubin, Bob 131

Rumsfeld, Don 129, 130, 135, 140, 141, 142, 198, 210, 214, 242, 257, 267, 271, 273, 283, 319, 333, 335, 353, 355, 358, 365, 375, 451, 503, 507, 511, 512, 523, 524, 571, 596

Rumsfeld, Joyce 141

Rumsfeld, Nick 141

Rusia 43, 190, 280, 282, 323, 342, 344, 348, 356, 562, 580, 582, 587, 597, 607, 609, 610, 611, 612, 613, 642, 647, 657

Russert, Tim 410

Ruth, George Herman (Babe) 18

Rwanda 495, 497, 498

Ryan, Paul 423

S

Saakașvili, Mihail 606, 611, 612

Sadr, Moqtada al 528, 529, 548

Salim, Izzedine 257, 507

Samar, Sima 295

Sanchez, Gen. Ricardo 373, 511

Sanger, David 591

Santamaria, Cpl. O.J. 372
Sarkozy, Nicolas 302, 606, 612, 656
Satterfield, David 551
Sauer, Joachim 582
Sawyer, Penny 14
Schieffer, Bob 413
schimbări climatice 490, 602
Schlesinger, James 134
Schoomaker, Pete 531
Schroeder, Gerhard 208, 294, 331, 332, 345, 347, 610
Schumer, Chuck 236
Schuster, Rudolf 361
Scowcroft, Brent 39, 127, 338
Scully, Matthew 215
Scully, Tom 399
Senegal 482
Serviciul de Imigrare și Naturalizare (INS) 228
Sharansky, Natan 563
Sharon, Ariel 213, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 573, 574, 575
Sheehan, Casey 505
Sheehan, Cindy 505, 506
Sheenan, Patrick 505
Shehhi, Marwan al 228
Shelby, Richard 641
Shelton, Gen. Hugh 268

Shevardnadze, Eđuard 606
Shibh, Ramzi bin al 246
Shinseki, Gen. Eric 140, 141
Shivers, Allan 66, 68, 70
Shultz, George 134
Sibley, David 92, 93
Siddiqi, Muzammil 215
Silberman, Larry 379
Silverberg, Kristen 477
simularea înecului 246, 247
Singh, Manmohan 305
Siniora, Fouad 581, 584
Siria 342, 510, 515, 538, 541, 562, 576, 580, 583, 585, 593, 594, 595, 596
Sirleaf, Ellen Johnson 98, 495
Smith, Fred 129, 140
Smith, Gaddis 32
Smith, Sgt. Paul Ray 361
Smith, Wesley J. 168
Snow, John 422, 634, 641
Snow, Tony 145
Soros, George 409, 492
Souter, David 146
Spann, Johnny „Mike” 241, 291
Spellings, Margaret 389

Stafford, Brian 201, 440
Stevens, Bob 230
Stevens, John Paul 257
Stewart, Potter 71
Sulzberger, Arthur, Jr. 254, 255
suniṭi 321
Sununu, John 126, 127

Ş

şiiṭi 321, 351, 366, 367, 381, 506, 510, 517, 527, 528, 529, 546, 547, 548

T

Taiwan 601
Talabani, Jalal 543, 553
talibani 200, 232, 241, 258, 265, 269, 270, 271, 273, 275, 277, 280, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 302, 304, 307, 309, 313, 314, 333, 608
Tantoh, Kunene 489
Tanzania 479, 495, 496, 497
TASO, clinica 471, 472, 478, 484

Taylor, Charles 460

Taylor, Ketina 675

Tenet, George 130, 199, 201, 209, 225, 232, 244, 245, 246, 247, 267, 268, 272, 273, 283, 288, 335, 343, 358, 369

Texas Rangers 75, 88

Thatcher, Margaret 105

Theodore Rex (Morris) 662

Thirteen Days (film) 384, 387

Thomas, Bill 399

Thomas, Clarence 107

Thompson, Fred 106

Thompson, Tommy 116, 398, 475

Thurmond, Strom 173

Tillman, Col. Mark 373

Tobias, Randall 486, 488

Torre, Joe 234

Towey, Jim 393

Townsend, Fran 463

Townsend, Kathleen Kennedy 385

Tratatul de la Moscova 608

tribunale militare 244

Truman, Harry 205, 229, 252, 253, 254, 431, 565

Truscott, Carl 205, 218

tsunamiul din 2004 457

Tubb, Dick 408

Turcia 200, 333, 335, 336, 353, 354

Turner, Henry 32, 677

U

Ucraina 562, 580, 606

Ueberroth, Peter 75, 76

Uganda 471, 472, 478, 479, 480, 484

Uribe, Alvaro 329, 614

USA Freedom Corps 626

V

Valenti, Jack 384

Van Buren, Martin 71

Varmus, Harold 171

Venezuela 506, 562, 613

Vickers, Michael 514

Victoria, regina 164

Vietnam 33, 37, 106, 129, 210, 279, 280, 286, 360, 367, 405, 479, 514, 518, 530, 534, 546

W

Wade, Abdoulaye 482

Wagoner, Rick 660

Waldrep, Kent 168, 179

Wallace, Charity 215

Wallace, Nicolle 417

Walsh, Kerri 604

Walsh, Lawrence 81, 155

Warner, Margaret 73

Washington, George 163, 181, 182, 243, 255

Washington Post 95, 138, 248, 340, 534, 627, 645

Way, Ralph 44

Weinberger, Caspar 81, 134

Weinstein, Jared 649, 677

Weissman, Irv 171

Welch, Harold 19

Welch, Jenna 48

Welch, Laura 47

West, Kanye 458

White, Don 553

Wiesel, Elie 350, 351

Wilkinson, J. Harvie 148
Williams, Brian 446
Williams, Pete 125
Williams, Ted 553
Wilmot, Ian 185
Wilson, Joseph 154, 155
Wilson, Pete 452
Wilson, Woodrow 239, 400, 635
Winik, Jay 9
Wolfowitz, Paul 267, 273
Woodward, Bob 286
Wright, Cindy 676
Wright, Dave și Heather 184

Y

Yale, Universitatea 16, 17, 18, 19, 29, 30, 31, 33, 38, 42, 52, 53, 68, 84, 93, 107, 115, 129, 169, 171, 674
Yarborough, Ralph 31, 37
Younger, Charlie 45

Z

Zahir Shah, regele Afghanistanului 298

Zanzibar 488

Zardari, Asif Ali 308

Zarqawi, Abu Musab al 335, 336, 360, 380, 507, 509, 516, 518

Zayed, Sheikh Mohammed bin 615

Zellem, Scott 362

Zen, Joseph 603

Zerhouni, Elias 183

Ziemer, contraamiralul Tim 487

Zimbabwe 495

Zindler, Marvin 526

Zinsmeister, Karl 184

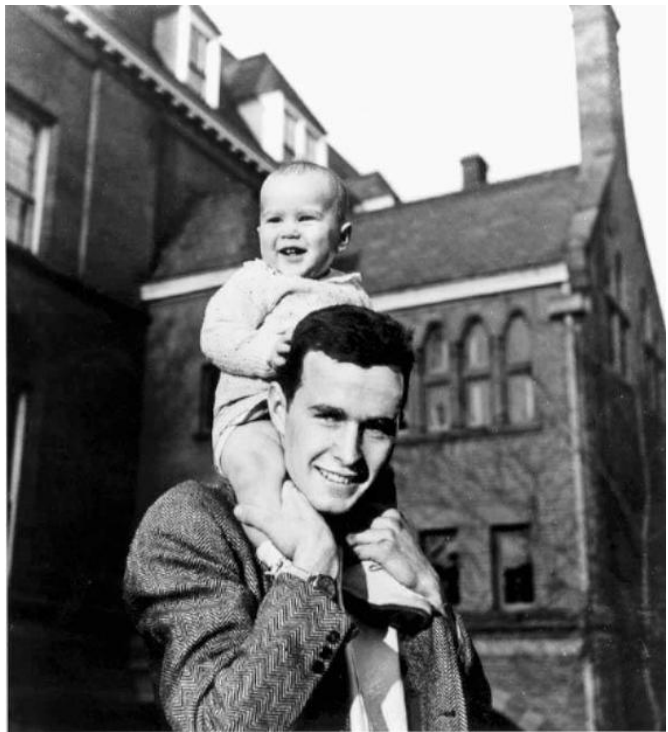
Zubaydah, Abu 244, 245, 246, 304

Bunicii mei, Prescott și Dorothy Walker Bush, în campania pentru
Senatul din Connecticut.

Ofițerul în Forțele Navale, alături de tânăra și frumoasa lui soție. Când a plecat la război, tata a scris cu vopsea numele „Barbara” pe fuselajul avionului său.

Pe umerii lui tata la Yale, când aveam nouă luni.

În călătorie cu mama prin deșert.

O zi obișnuită în Midland, jucând baseball până la apusul soarelui.

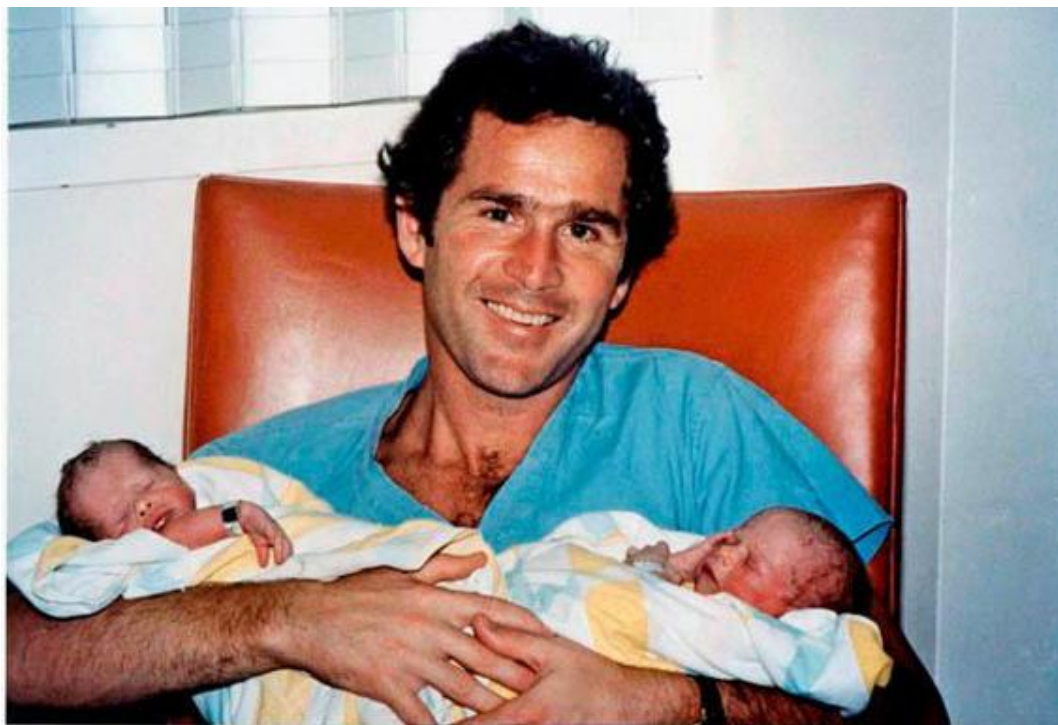
Ultimul Crăciun cu sora mea, Robin, în 1952.

Acasă în Houston, în timpul unei vacanțe școlare de la Andover. Din cauza diferenței de vârstă dintre mine și frații mei, pe vremea aceea mă simțeam mai degrabă ca un unchi.

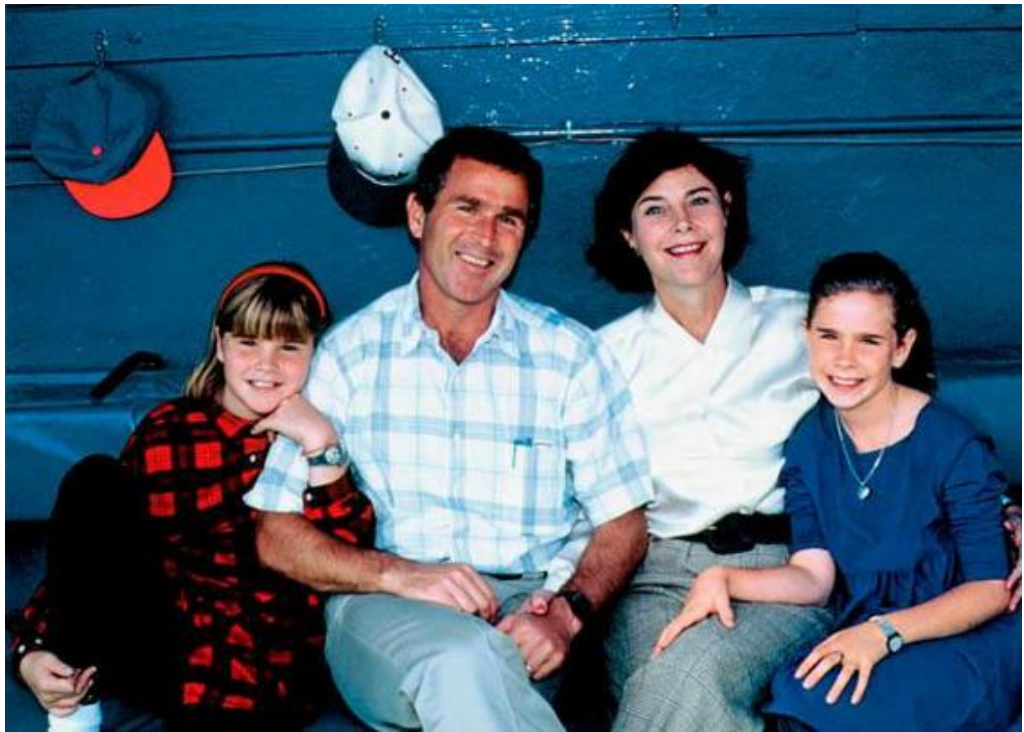
Laura și cu mine ne-am căsătorit la trei luni după ce ne-am cunoscut la un barbeque acasă la Joe și Jan O'Neill, în Midland. A fost cea mai bună decizie din viața mea.

Ne pregăteam să adoptăm, când am aflat că Laura era însărcinată cu gemeni.

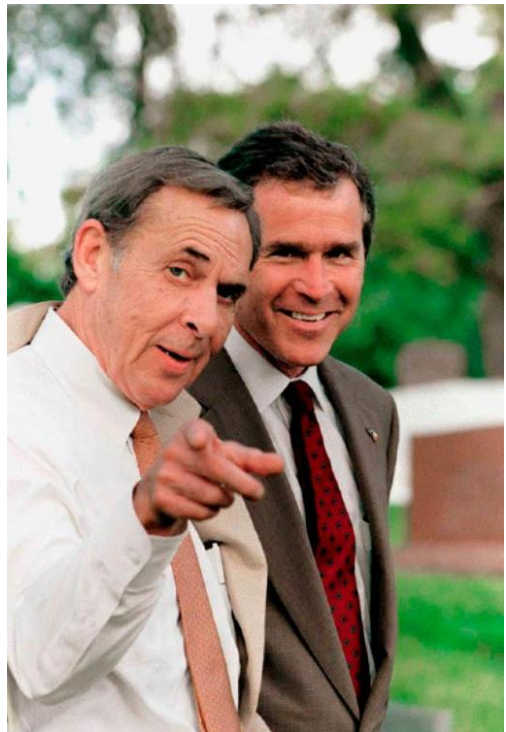
Barbara Bush și Jenna Welch ținându-și în brațe tizele.

Pe banca echipei Rangers. Întotdeauna am visat să dețin un club de baseball și eram convins că a fost cea mai bună slujbă pe care o avusesem vreodată.

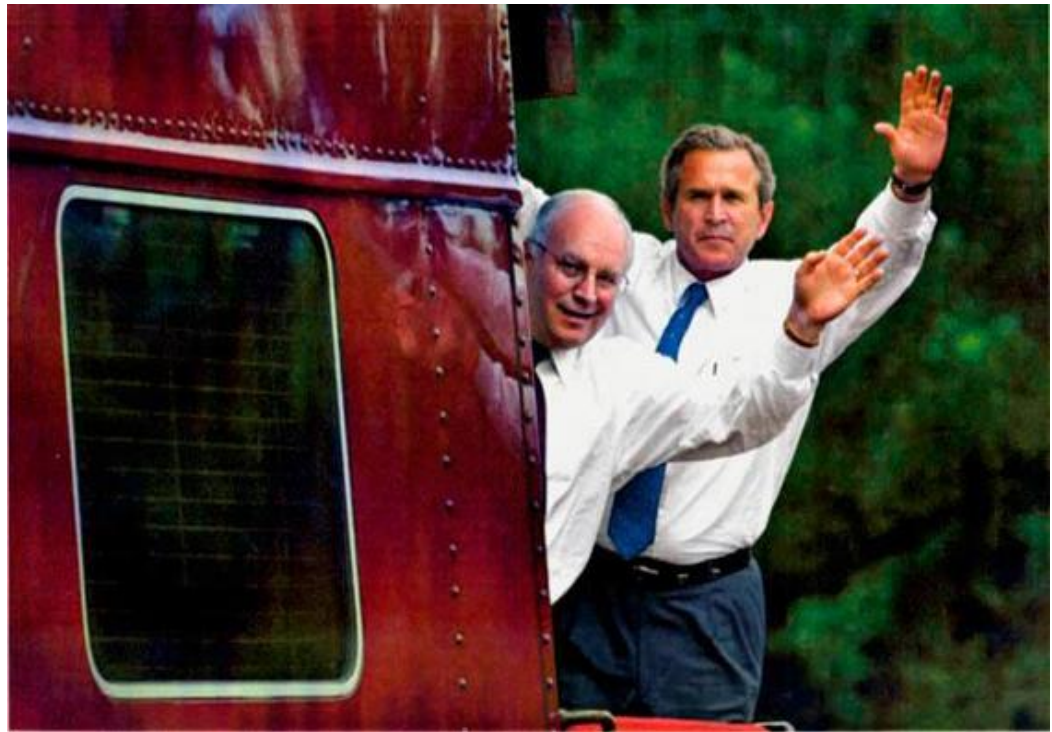
Înainte de învestirea mea în funcție, tata mi-a dăruit butonii primiți de la părinții lui când a obținut aripile de pilot în Forțele Navale. Dallas Morning News / David Woo

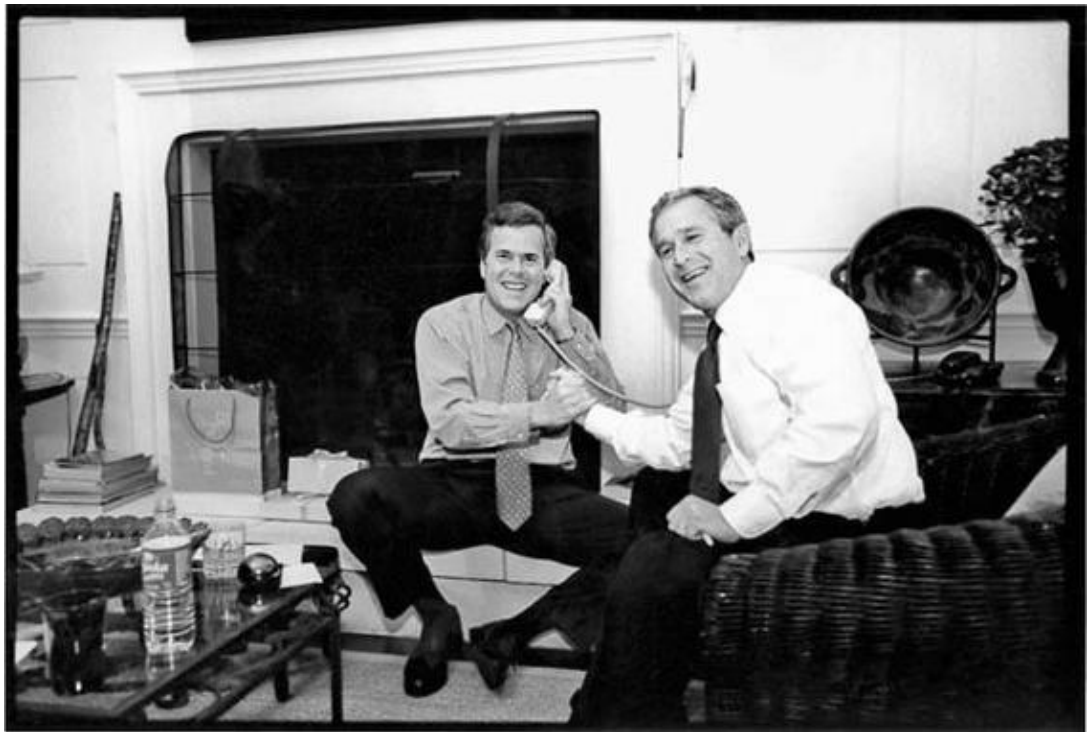
Cu viceguvernatorul Bob Bullock, partenerul meu improbabil, la Austin.
Associated Press / Harry Cabluck

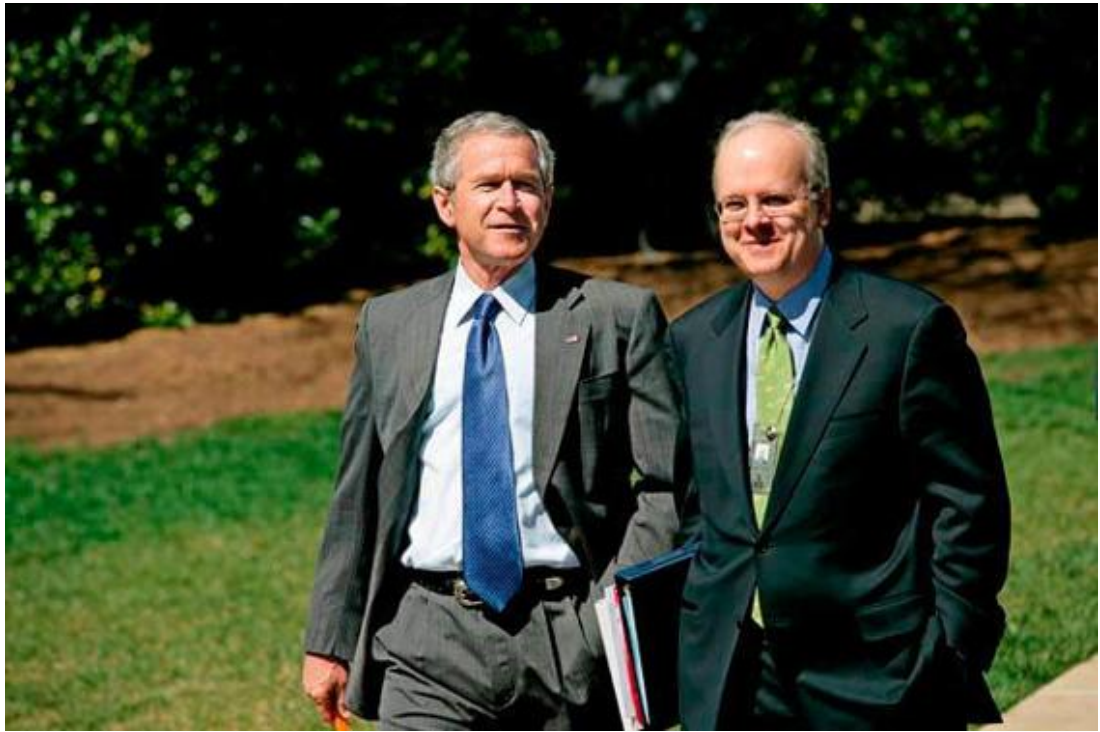
Un sărut pentru Prima Doamnă din Texas, la cea de-a doua ceremonie de învestire în funcția de guvernator. Dallas Morning News / David Woo

În turneu electoral cu Dick Cheney, care a contribuit la succesul tandemului nostru și a devenit un vicepreședinte de încredere, fidel principiilor sale. Associated Press / Eric Draper

Cu fratele meu Jeb, în noaptea alegerilor din 2000, când lucrurile păreau să meargă bine. Time Magazine / Brooks Kraft

Karl Rove era un savant nebun al politicii — inteligent, debordând de energie și idei. White House / Eric Draper

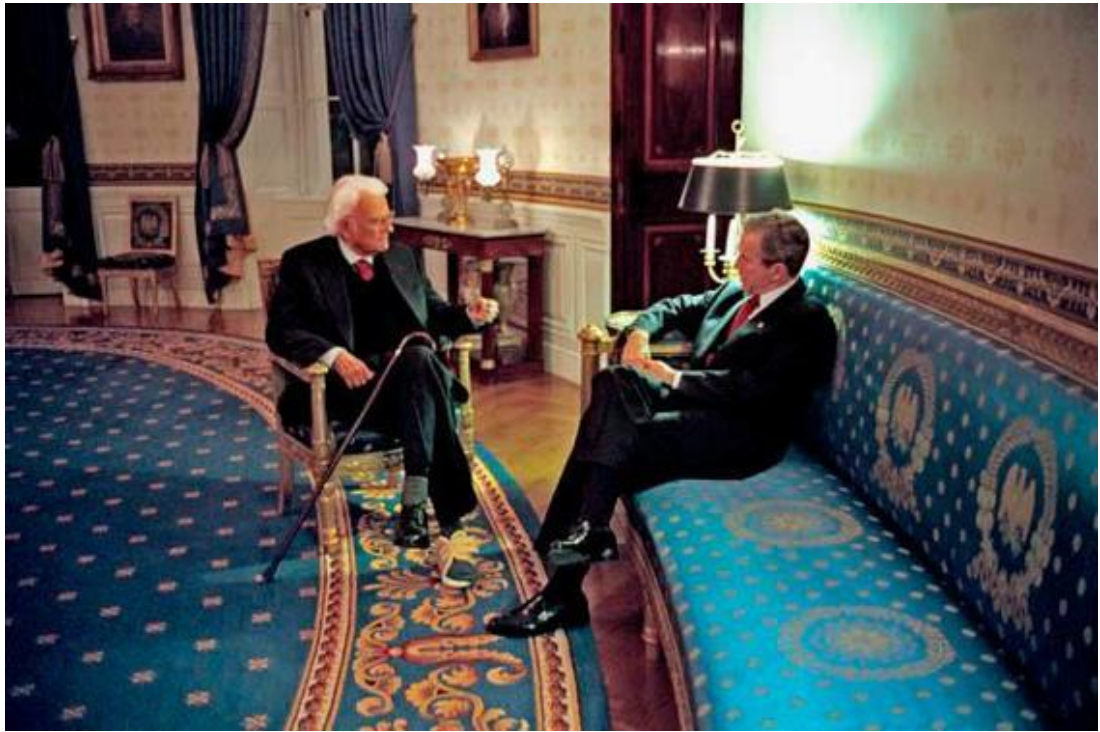
În compania celor doi cei mai apropiați consilieri de politică externă:
Steve Hadley, consilierul meu pe probleme de securitate națională, și
Condi Rice, secretar de Stat. White House / Paul Morse

Cu echipa mea de la comunicare: (de la stânga la dreapta) Dan Bartlett, Dana Perino și Tony Snow. White House / Eric Draper

La o cafea cu John Roberts în Sala de Vest, în dimineața numirii sale în funcție, în 2005. White House / Eric Draper

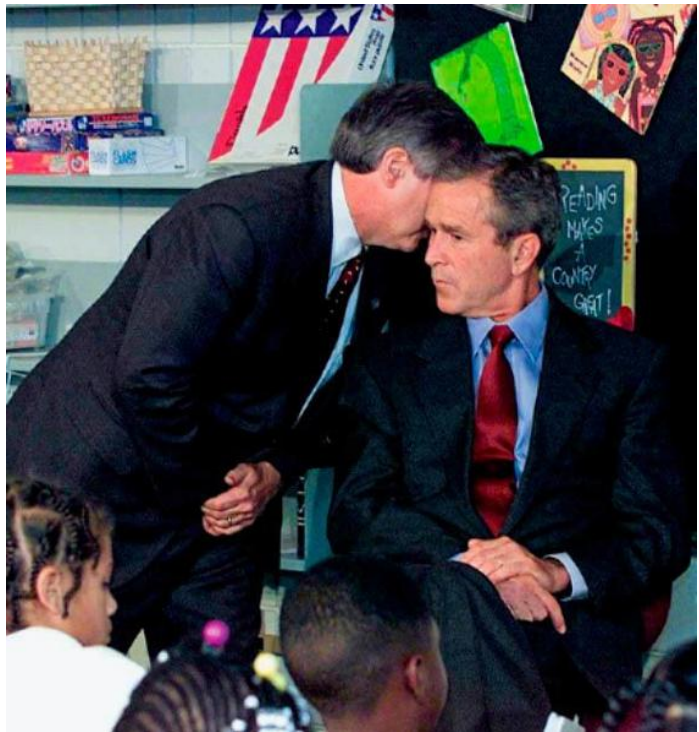
Într-o discuție cu reverendul Billy Graham, care m-a ajutat să-mi aprofundez credința. White House / Paul Morse

În vizită la Papa Ioan Paul II la Castelul Gandolfo în 2001. Sfântul Părinte m-a îndemnat să apăr sacralitatea vieții. White House / Eric Draper

Ținându-l în brațe pe Trey Jones, un copil „fulg de nea” născut dintr-un embrion congelat, pe care cercetările urmau să-l distrugă. White House / Kimberlee Hewitt

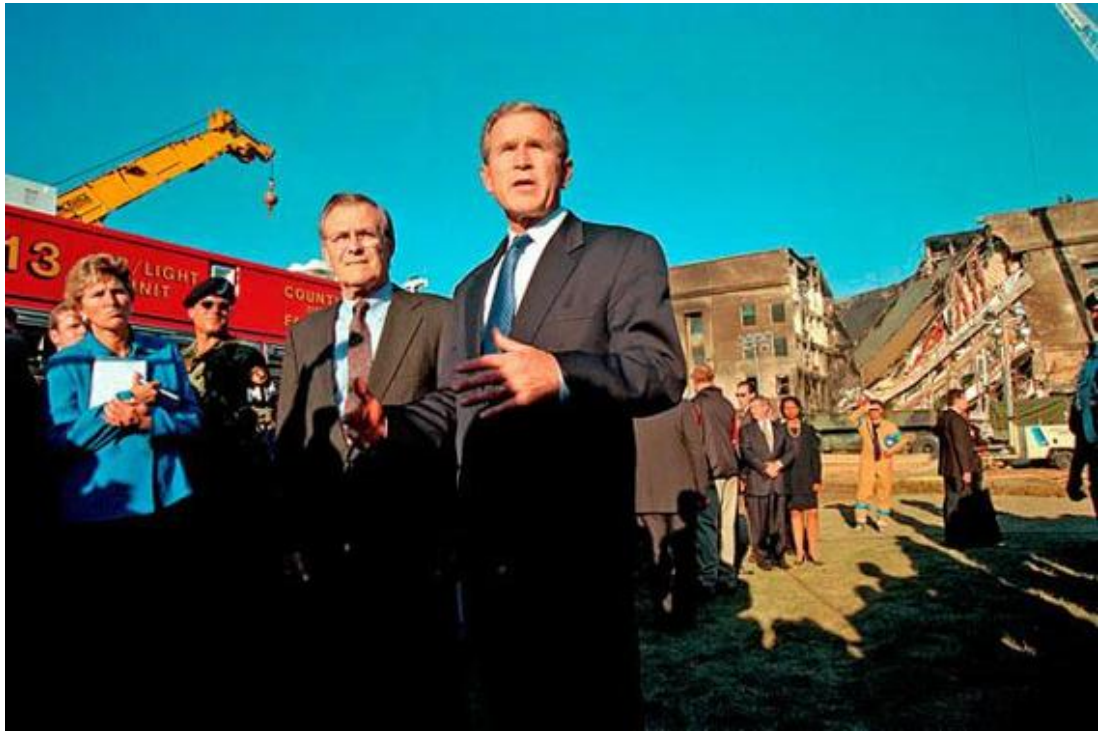
Pe 11 septembrie, în timpul orei de citire din sala de clasă, șeful de cabinet Andy Card îmi șoptea la ureche: „Un al doilea avion a lovit al doilea turn. America este atacată.” Associated Press / Doug Mills

La telefon cu Dick Cheney, la bordul lui Air Force One pe 11 septembrie. Autorizam doborârea unui avion de linie deturnat, dar mă rugam să nu fie nevoie ca piloții noștri să execute ordinul. White House / Eric Draper

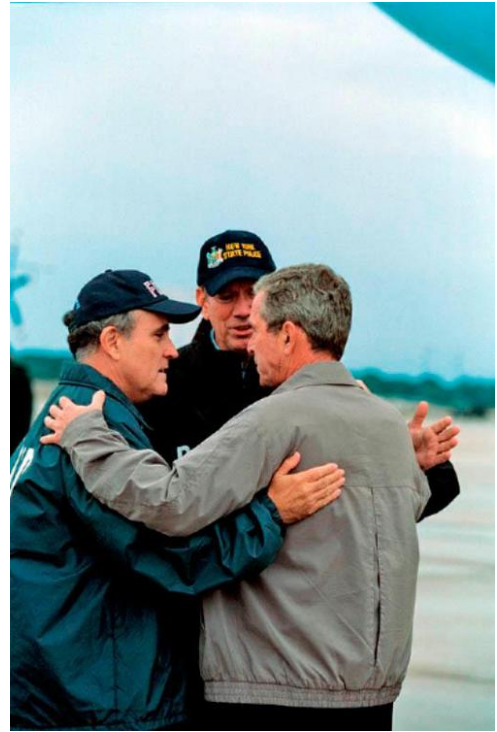
Înapoi la Casa Albă pe 11 septembrie, în timp ce îmi pregăteam
discursul către țară împreună cu (de la stânga la dreapta): consilierul
de la Casa Albă Al Gonzales, Condi Rice, consiliera mea Karen Hughes,
secretarul de presă Ari Fleischer și Andy Card. White House / Paul
Morse

În vizită la Pentagon pe 12 septembrie 2001, alături de Secretarul Apărării, Don Rumsfeld. White House / Eric Draper

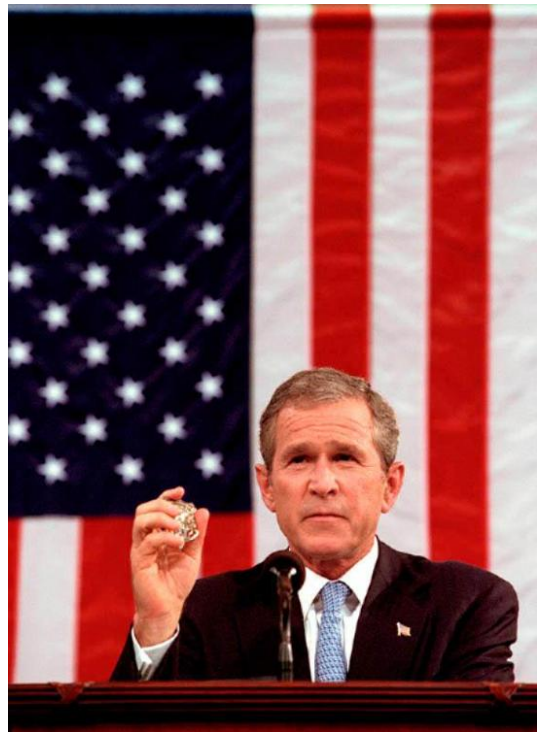
La Catedrala Națională, pe 14 septembrie 2001. „Acest conflict a început în momentul și în condițiile alese de ei. Dar se va încheia cum și când vom vrea noi”, spuneam eu. White House / Eric Draper

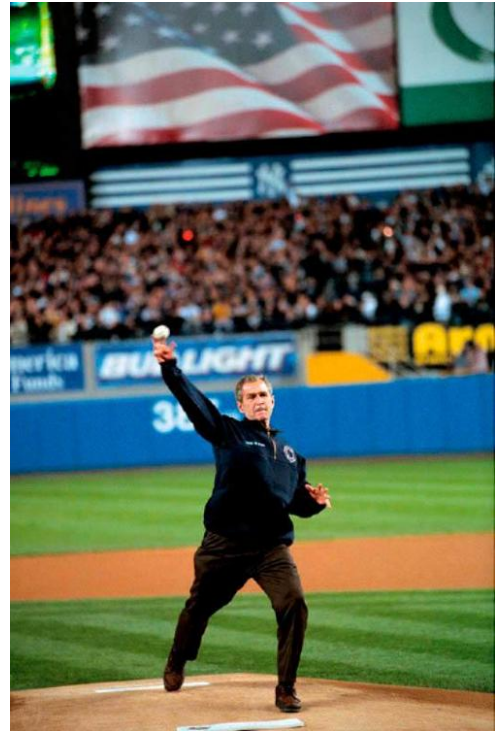
Împreună cu primarul New York-ului, Rudy Giuliani, și cu guvernatorul de New York, George Pataki, la Baza Forțelor Aeriene Mc Guire, chiar înainte de a ne deplasa cu elicopterul la Ground Zero. White House / Paul Morse

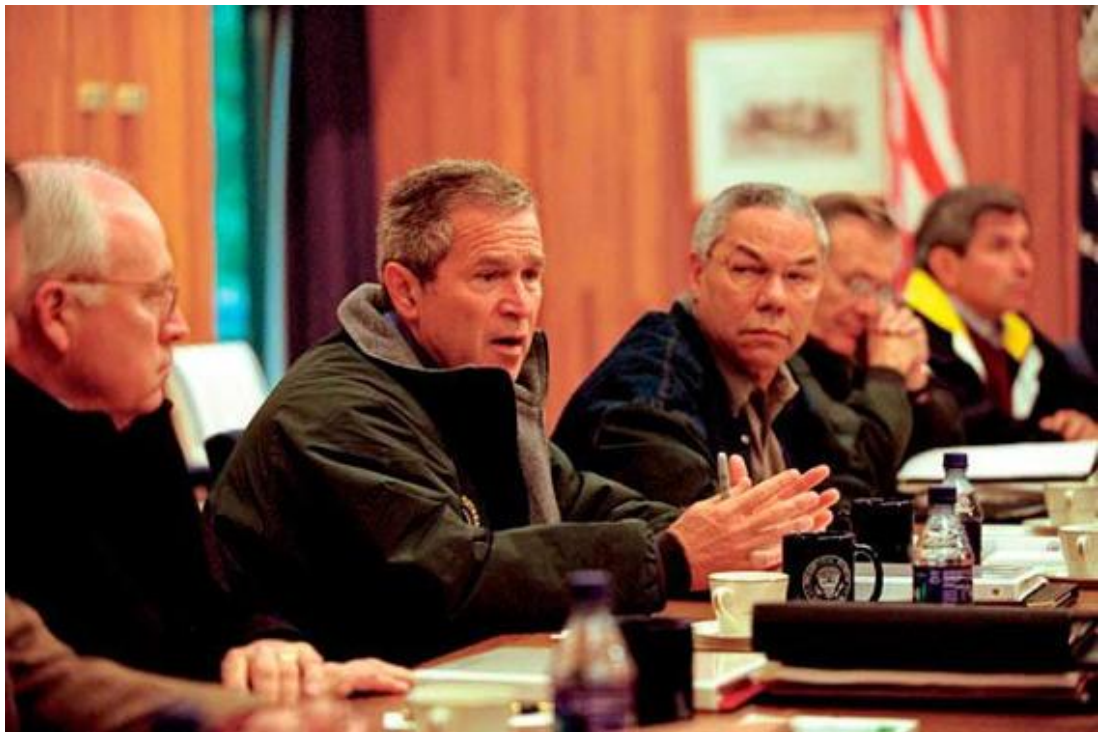
Cu echipele de salvatori în mijlocul ruinelor celor două turnuri.
„George, găsește-i pe ticăloșii care au făcut asta și omoară-i”, mi-a
strigat unul dintre ei. White House / Eric Draper

Țineam în mână insigna ofițerului de poliție din Autoritatea portuară,
George Howard, care a murit la World Trade Center. White House / Eric
Draper

Meciul de deschidere a campionatului World Series 2001 la Stadionul Yankee. „Să nu ratați lovitura, că vă huiduie”, mă avertizase Derek Jeter, prinzătorul echipei Yankee. White House / Eric Draper

În ședință cu Dick Cheney, Colin Powell, Don Rumsfeld și echipa de la securitate națională la Camp David, în prima sâmbătă de după 11 septembrie. White House / Eric Draper

În Sala Albastră, informându-l pe prim-ministrul britanic Tony Blair că vom trimite trupe terestre în Afganistan. White House / Eric Draper

Lucrând în Sala Tratatelor, unde am anunțat declanșarea războiului din Afganistan pe 7 octombrie 2001. White House / Joyce Boghosian

În 2006, președintele pakistanez Pervez Musharraf (stânga) și președintele afgan Hamid Karzai aproape că nici nu-și mai vorbeau. Am încercat să-i reapropii, făcând apel la diplomația personală. White House / Eric Draper

Discursul de la Fort Drum din 2002, în fața Diviziei a Zecea Mountain, care a ajutat la scoaterea al-Qaeda și a talibanilor din Afganistan. White House / Paul Morse

Dan și Maureen Murphy primesc Medalia de Onoare acordată fiului lor, locotenent SEAL al Forțelor Navale, Michael Murphy, care și-a sacrificat viața pentru oamenii săi în Afganistan. White House / Joyce Boghosian

La ranch cu generalul Tommy Franks, care a condus lupta de eliberare din Afganistan și Irak. White House / Susan Sterner

„Trebuie să faci totul pentru a evita războiul”, îmi spunea tata într-o discuție despre Irak, la sfârșitul anului 2002. „Dar dacă individul nu vrea să se conformeze, nu ai încotro”. White House / Eric Draper

Pe Peluza de Sud, după ce am dat ordinul de intrare a trupelor noastre
în Irak. White House / Eric Draper

Stând în cabina pilotului din Air Force One, în timp ce ne apropiam de Bagdad, de Ziua Recunoștinței în 2003. White House / Tina Hager

După ce a fost rănit în Irak, sergentul de artilerie Guadalupe Denogean a avut două solicitări: să fie promovat pușcașul marin care i-a salvat viața, iar lui să i se acorde cetățenie americană. White House / Eric Draper

Să-i vizitez pe răniți a fost partea cea mai grea dar și cea mai emoționantă a muncii mele. Aici, cu sergentul Patrick Hagood la Centrul Medical Militar Walter Reed. White House / Paul Morse

În Biroul Oval, un irakian se folosește de proteza pentru braț ca să scrie „o rugăciune către Dumnezeu pentru binecuvântarea Americii”. White House / Eric Draper

Mr President,
Iraq is sovereign. Letter
was passed from Bremer at
10:26 AM Iraq time —
Let
freedom
reign!
Condi

La summit-ul NATO din Turcia, Don Rumsfeld îmi înmânează biletul de la Condi, în care sunt informat că Irakul a fost eliberat. Am sărbătorit victoria împreună cu Tony Blair. White House / Eric Draper

Cu senatorul Ted Kennedy, la începutul anului 2001. Am lucrat împreună la reformele pentru educație și imigrare, chiar dacă nu am fost de acord asupra problemei războiului. White House / Eric Draper

La școala primară Horace Greely din Chicago, unde 92% dintre copii proveneau din familii cu venituri mici și unde rezultatele elevilor la citire și matematică s-au îmbunătățit considerabil datorită programului „Niciun copil rămas în urmă”. White House / Joyce Boghosian

Prindeam putere în mijlocul mulțimilor, în timpul turneului electoral din 2004. Aici, ținând un discurs în orașul Troy, Ohio. White House / Paul Morse

Coborând din Marine One în ziua alegerilor din 2004. Tocmai primisem rezultatul sondajelor la ieșirea de la urne, care arătau că voi pierde.
White House / Paul Morse

În reședința de la Casa Albă, în noaptea alegerilor din 2004, așteptând rezultatul. White House / Eric Draper

Priveliștea terifiantă a New Orleans-ului văzut din Marine One la două zile după uraganul Katrina. Ar fi trebuit să aterizez în Baton Rouge, unde puteam să-mi exprim îngrijorarea fără să întrerup eforturile de salvare. White House / Paul Morse

La patru zile după dezastru, încercând să consolez victimele uraganului Katrina. Acuzațiile de rasism la adresa guvernului au constituit unul dintre cele mai nefericite momente din președinția mea. White House / Eric Draper

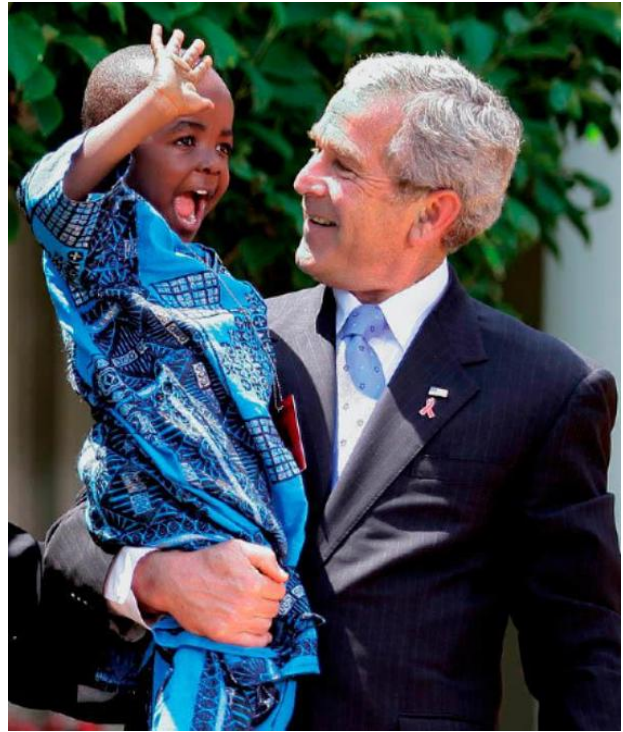
Stând alături de un locuitor al oraşului Biloxi, Mississippi, pe treptele rămase după distrugerea casei sale. White House / Eric Draper

La bordul lui Air Force One, pe aeroportul din New Orleans, când i-am îndemnat pe oficialii din Louisiana să ceară preluarea de către autoritățile federale a acțiunilor de intervenție după Katrina, și când guvernatoarea Blanco a refuzat (de la stânga la dreapta, în jurul mesei: primarul Ray Nagin, senatoarea Mary Landrieu, senatorul David Vitter, secretarul pentru securitate teritorială Mike Chertoff, membrii Camerei Reprezentanților, Bobby Jindal și William Jefferson, și guvernatoarea Kathleen Blanco). White House / Eric Draper

Guvernatorul de Mississippi, Haley Barbour, a demonstrat că este un lider eficient. „Oamenii își suflecă mânecile pentru a reconstrui Mississippi”, zicea el. White House / Eric Draper

Cu Baron Tantoh din Cape Town, Africa de Sud, care s-a născut fără virusul HIV datorită programului nostru de asistență destinat mamei și copilului. White House / Eric Draper

La cinci ani după ce l-am cunoscut pe Mohamad Kalyesubula la Clinica TASO din Uganda, acesta a venit în Sala Estică pentru a asista la semnarea unui proiect de lege vizând dublarea contribuției noastre la PEPFAR. White House / Joyce Boghosian

Alături de starul rock irlandez Bono. „A fost căsătorit cu Cher, nu-i așa?”,
l-am întrebat eu pe Josh Bolten înainte de prima noastră întâlnire.
White House / Paul Morse

Distribuind plase pentru țânțari mamelor din Arusha, Tanzania, în cadrul inițiativei noastre de combatere a malariei. White House / Eric Draper

Un interesant trend vestimentar în Dar es Salaam, Tanzania. Nu știu din ce motiv, această modă nu a prins și acasă, în Statele Unite. White House / Chris Greenberg

Irakienii i-au sfidat pe teroriști, votând de trei ori în 2005. Aici, cu câțiva votanți care au venit în Biroul Oval. White House / Paul Morse

La Centrul Medical al Armatei, Brooke, sergentul Christian Bagge mi-a spus că vrea să alerge din nou. „Când ești gata, sună-mă”, i-am spus eu. Șase luni mai târziu, a venit să facem o tură de jogging pe Peluza de Sud.
White House / Eric Draper

Vizită în 2007 la trupele noastre staționate în Anbar. Să le fiu comandant-șef a reprezentat cea mai mare onoare pentru mine ca președinte. White House / Eric Draper

În provincia Anbar, cu șeicii sunniți care și-au mobilizat triburile împotriva al-Qaeda. „Dacă vreodată veți avea nevoie de noi, eu și oamenii mei vom merge în Afganistan”, a spus unul dintre ei. White House / Eric Draper

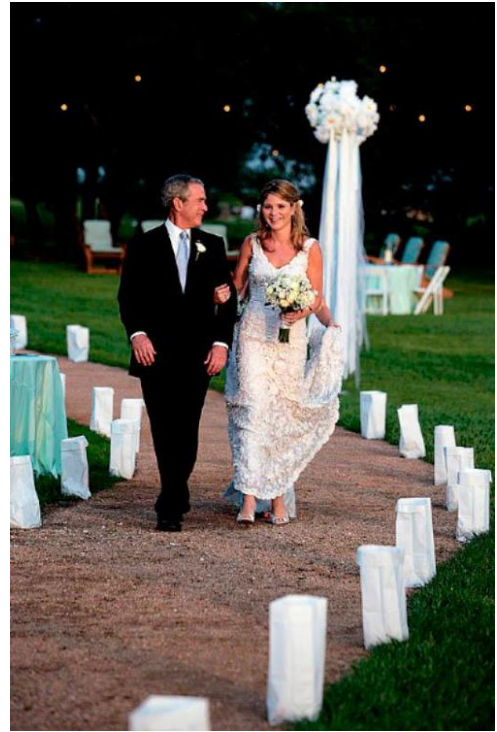
În 2007, la ceremonia de retragere a președintelui Comitetului șefilor de stat major, Pete Pace (stânga). Lângă noi se află succesorul lui, amiralul Mike Mullen (dreapta), și Secretarul Apărării, Bob Gates. White House / David Bohrer

După ce am zburat în secret la Bagdad în iunie 2006, m-am întâlnit cu prim-ministrul Nouri al Maliki (dreapta) și am convocat o reuniune comună pe probleme de securitate națională prin videoconferință. Ambasadorul american Zal Khalilzad este în stânga mea. White House / Eric Draper

Cea mai dură decizie a președinției mele a fost să ordon contraofensiva din Irak. Am trimis suplimentar 30 000 de soldați, după o nouă strategie de contrainsurgență implementată de generalul David Petraeus (dreapta) și ambasadorul Ryan Crocker. White House / Eric Draper

Conducând-o pe Jenna la altar, la nunta ei care a avut loc la Crawford, în mai 2008. White House / Shealah Craighead

La o recepție la Casa Albă, în onoarea Jennei și a soțului ei, Henry Hager.
White House / Eric Draper

Familia Bush în varianta extinsă, reunită în 2005 pentru a sărbători a
șaizecea aniversare a căsătoriei părinților mei. Niciun președinte și
nicio primă doamnă nu au avut o căsnicie mai îndelungată decât a lor.
White House / Eric Draper

Discursul de felicitare cu ocazia admitterii României în NATO. Chiar înainte să iau cuvântul, pe cer a apărut un superb curcubeu. „Astăzi, Dumnezeu ne zâmbește”, am spus eu. White House / Paul Morse

Tatăl meu și al lui au luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, dar prim-ministrul japonez Junichiro Koizumi și cu mine am conlucrat pentru a răspândi democrația și chiar am vizitat casa idolului său din copilărie, Elvis Presley. White House / Eric Draper

Făcând un tur al ranch-ului, împreună cu prințul moștenitor Abdullah al Arabiei Saudite. Când ne-a ieșit în drum un curcan, m-a prins de braț și mi-a zis: „Fratele meu, este un semn de la Allah”. White House / Eric Draper

Cu prim-ministrul israelian Ariel Sharon (stânga) și prim-ministrul palestinian Mahmoud Abbas, la Aqaba, în Iordania, unde au fost de acord să conlucreze pentru crearea unui stat democratic palestinian.
White House / Eric Draper

Cu Jacques Chirac și Vladimir Putin. White House / Eric Draper

Discursul de prezentare a TARP, alături de președintele Rezervei Federale, Ben Bernanke (stânga), și secretarul Trezoreriei, Hank Paulson. White House / Eric Draper

Cu John McCain, după nominalizarea sa de către Partidul Republican, în 2008. White House / Eric Draper

În 2009, alături de președintele ales Barack Obama și soția sa, Michelle, în Sala Albastră, în ziua învestirii sale în funcție. White House / Eric Draper

Într-o discuție cu consilierul meu Ed Gillespie (stânga) și cu șeful de cabinet, Josh Bolten, doi prieteni de încredere, în ultimele luni ale administrației, care s-au dovedit dificile. White House / Eric Draper

Ieșind din Biroul Oval pentru ultima dată. White House / Eric Draper

La un miting de bun-venit în Midland. „Poate că Laura și cu mine am părăsit Texasul, dar Texasul nu ne-a părăsit niciodată.” Eric Draper

Table of Contents

[Cover Page](#)

[Momente de decizie](#)

[INTRODUCERE](#)

[1. GATA CU BĂUTURA!](#)

[2. ÎN CAMPANIE ELECTORALĂ](#)

[3. ECHIPA](#)

[4. CELULELE STEM](#)

[5. ZIUA DE FOC](#)

[6. PE PICIOR DE RĂZBOI](#)

[7. AFGANISTAN](#)

[8. IRAK](#)

[9. LA CONDUCERE](#)

[10. KATRINA](#)

[11. EFECTUL LAZĂR](#)

[12. CONTRAOFENSIVA](#)

[13. AGENDA PENTRU LIBERTATE](#)

[14. CRIZA FINANCIARĂ](#)

[EPILOG](#)

[MULȚUMIRI](#)

[INDICE](#)

Table of Contents

[Cover Page](#)

[Momente de decizie](#)

[INTRODUCERE](#)

[1. GATA CU BĂUTURA!](#)

[2. ÎN CAMPANIE ELECTORALĂ](#)

[3. ECHIPA](#)

[4. CELULELE STEM](#)

[5. ZIUA DE FOC](#)

[6. PE PICIOR DE RĂZBOI](#)

[7. AFGANISTAN](#)

[8. IRAK](#)

[9. LA CONDUCERE](#)

[10. KATRINA](#)

[11. EFECTUL LAZĂR](#)

[12. CONTRAOFENSIVA](#)

[13. AGENDA PENTRU LIBERTATE](#)

[14. CRIZA FINANCIARĂ](#)

[EPILOG](#)

[MULȚUMIRI](#)

[INDICE](#)